

B-4183
SANCTI
THOMÆ
AQUINATIS
SUMMÆ THEOLOGICÆ
COMPENDIUM

AVTHORE
P. PETRO ALAGONA
Theologo Societatis I E S V.

*Cum gemino Indice, Questionum ac
Rerum notabilium.*

LVGDVNI,
Sumptibus HORATII CARDON.

M. DC. XIX.

Superiorum permissu.

NM 465
R. 615

THOMAS
LONDON
COMPTON
STREET

Printed by
The City
of London

ILL^{MO} ET REV^{MO} D.

FRANCISCO

SACRATO

ARCHIEP. DAMASCENO

S. ROTÆ AUDITORI

HIPPOLYTUS STRADA F.

NON dubitabam,
ILLVSTRISIME
PRÆSVL, quin
Compēdium hoc
Theologicæ S. THOMÆ sum-
mæ, id est, eius Authoris, qui
compēdium ingeniorum fuit,
gratum legentibus esset futu-
rum: tum quia à viro doctissi-
mo PETRO ALAGONA So-
cietatis IESV in hanc faciem
contractum est. multum enim
refert, qua quodque manu tra-

ctetur: tum quia occupatis ingeniiis vniuersam Theologiam sub aspectum semel ponat, quæque separatim ac sparsim audita sunt, simul in memoriam reducat. quod ad iudicium de rebus ferendum plurimum valet. Verùm vbi Te quoque idem sentire, mihi que persuadere idem animaduerti, nihil vltra cunctatus, libellum qui calamo exaratus, atque a deò mendis corruptus plurimis circumferebatur, expurgavi quantum potui, typisque mandans, Tibi qui author mihi fueras vt ederem, inscribendum existimaui. Neque hoc vt arbitror insipienter aut indecorè. decet enim cum Magni Aquinatis nomine non cuiusque appellationem misceri, sed viri & generis & doctrinæ

nobilitate præstantis. quam
Tu personam in hac Romana
luce egregiè sustines & exor-
nas; siue inspiciamus amplitu-
dinem familiæ tuæ, quam ab
annis iam sexcentis claruisse
viris & opibus publica littera-
rum operùmque documenta
testantur; siue attendamus le-
galem disciplinam, qua Tu &
in Ciuitatum regimine, & in
Summorum Pontificum Gra-
tiæ, Iustitiæque Signaturis, &
in Congregatione examinis
Episcoporum, & in hoc de-
mum duodecemuirali Foro
per viginti postremos annos,
summa vbiq; cum laude ver-
satus es: quibus accedit, quòd
licèt Iurisprudentiæ inprimis
operam nauaueris, non pro-
pterea aliarum disciplinarum
scientia carere volueris, nostra

hac præcipuè Theologica, quæ
tuam mihi beneuolentiam,
qua ego meritò glorior, sum-
mopere conciliauit. Accipe
ergo, clarissime Præsul, munus
Tibi multis nominibus debi-
tum; & tanquam singularis
meæ erga Te obseruantix fir-
mum atque perpetuum testi-
monium. Ego interim, qui
cùm Tibi omnia debeam, red-
dere par nihil possum; præcla-
rè mecum actum putabo, dum
Tibi munus offero, quod à iu-
dicio tuo pretium accepit.

V A L E.

F A C V L

FACULTAS R. P. P R O.
uincialis Societatis I E S V, in
prouincia Lugdunensi.

BARTHOL. IACQVINO-
TIVS Prouincialis Socie-
tatis I E S V in prouincia
Lugdunensi, iuxta priui-
legium eidem Societati à Regibus
Christianissimis Henrico III. 10.
Maij 1583. Henrico IV. 20. Decem-
bris 1606. & Ludouico XIII. nunc
regnante, 14. Febr. 1611. concessum,
quo Bibliopolis omnibus prohibe-
tur, ne libros ab eiusdem Societatis
hominibus compositos, absque su-
periorum permissione imprimant:
permittit HORATIO CARDON
Lugdunensi Bibliopola, vt *Compen-
dium summa Theologica S. Thomae de
Aquino, Petro Alagona Societatis I E S V
Theologo Authore*, ad sex primos an-
nos imprimere, ac liberè diuendere
possit. Datum Lugduni die 6. Iulij.
1619.

B. IACQVINOTIVS.

A P P R O B A T I O .

IOANNES CLAVDIUS
DEVILLE, in sacra Theolo-
gia Magister, & diuini verbi
Prædicator, in sancti Pauli huiusce
ciuitatis Canonicus, atque in hac
Lugdunēsi Dicecesi librorum Cen-
sor designatus: fidem facimus, nos
*Compendium summa Theologica S. Tho-
ma, Petro Alagona Societatis IESU
Theologo Authore*, perlegisse, in quo
nihil fidei Catholicæ non conso-
num animaduersum. Lugduni apud
S. Paulum 8. Iulij 1619.

L. C. DEVILLE.

R. D. D. Thomæ de Meschatin
la Faye, huius libri impri-
mendi facultas.

HOMAS DE MESCHA-
TIN LA FAYE, Comes,
Canonicus & Camera-
rius Ecclesiæ Lugdunen-
sis, in suprema Domborum Parla-
menti curia Consiliarius, Gallia-
rum Primatiæ Officialis, & in Ar-
chiepiscopatu Lugdunensi Vicarius
Generalis, visa Doctorum Theo-
logorum approbatione librum, qui
inscribitur, *S. Thomæ Aquinatis Theo-
logica summa Compendium Authore P.
Petro Alagena Theologo Societatis I E-
s v*, in lucem edi permittimus.
Lugdani 15. Iulij 1649.

MESCHATIN LA FAYE,

V. G.

à s. ELEN

ELENCHVS
QVÆSTIONVM
PRIMÆ PARTIS SVM-
MÆ D. THOMÆ.

QV.	D	DE Sacra Doctrina qualis sit, & ad qua se extendat. fol. 1	
1		De Deo, An Deus sit.	3
2		De Simplicitate Dei.	4
3		De Dei perfectione.	5
4		De Bono in communi.	6
5		De Bonitate Dei.	7
6		De Infinitate Dei.	8
7		De Existencia Dei in rebus.	9
8		De Immutabilitate Dei.	10
9		De Æternitate Dei.	11
10		De Vnitate Dei.	12
11		Quomodo Deus à nobis cognoscatur.	13
12		De Nominibus Dei.	14
13		De Scientia Dei.	19
14		De Ideis.	22
15		De Veritate.	23
16		De Falsitate.	25
17		De vita Dei.	ibid.
18		De Voluntate Dei.	26
19		De Amore Dei.	29
20		De Iustitia, & Misericordia Dei.	30
21		De	22

ELENCHVS QVÆSTIO.

22	De Providentia Dei.	31
23	De Prædestinatione.	32
24	De Libro vite.	34
25	De Diuina potentia.	35
26	De Diuina Beatitudine.	36
27	De Processione Diuinarum personarum.	37
28	De Relationibus Diuinis.	38
29	De Personis Diuinis.	40
30	De pluralitate personarum in Diuinis.	41
31	De his, quæ ad unitatem, & pluralitatem pertinent in Diuinis.	43
32	De Diuinarum personarum cognitione.	45
33	De Persona Patris.	47
34	De Persona Filij.	48
35	De Imagine.	ibid.
36	De Persona Spiritus sancti.	49
37	De nomine Spiritus sancti, qui est amor.	50
38	De nomine Spiritus sancti, quod est donum.	51
39	De Personis ad essentiam relatis.	ibid.
40	De Personis in comparatione ad relationes, siue proprietates.	54
41	De Personis in comparatione ad actus notionales.	55
42	De æqualitate, & similitudine Diuinarum personarum ad inuicem.	57
43	De missione Diuinarum personarum.	59
44	De processione creaturarum à Deo, & de omnium entium prima causa.	62
45	De modo emanationis rerum à primo principio.	63

E L E N C H V S

- 46 De principio durationis rerum creatarum.
64
- 47 De distinctione rerum in communi. 65
- 48 De distinctione rerum in speciali. *ibid.*
- 49 De causa mali. 66
- 50 De substantia Angelorum absolute. 67
- 51 De comparatione Angelorum ad corpora.
68
- 52 De Angelis in comparatione ad locum.
ibid.
- 53 De motu locali Angelorum. 69
- 54 De cognitione Angelorum. *ibid.*
- 55 De medio cognitionis Angelica. 70
- 56 De cognitione Angelorum ex parte rerum
immaterialium. 71
- 57 De Angelorum cognitione respectu rerum
materialium. *ibid.*
- 58 De modo cognitionis Angelica. 72
- 59 De voluntate Angelorum. 73
- 60 De amore, & dilectione Angelorum. 74
- 61 De productione Angelorum in esse natura.
75
- 62 De perfectione Angelorum in esse gratia, &
gloria. 76
- 63 De Angelorum malitia quoad culpam.
77
- 64 De poena Damonum. 79
- 65 De opere creationis creatura corporalis.
81
- 66 De ordine creationis quoad distinctionem.
ibid.
- 67 De opere distinctionis secundum se. 83
- 68 De opere secundi diei. *ibid.*
- 69 De opere tertij diei. 84
- 70 De opere quarti diei. *ibid.*
- 71 De

QVÆSTIONVM.

- 71 De opere quinti dici. *ibid.*
 72 De opere sexti dici. 85
 73 De his, qua pertinent ad septimum diem.
ibid.
 74 De omnibus septem diebus in communi.
ibid.
 75 De homine quantum ad essentiam anima.
 86
 76 De unione anima ad corpus. 87
 77 De pertinentibus ad potentias anima.
 88
 78 De potentiis anima in speciali. 89
 79 De potentiis intellectiuis. 90
 80 De potentiis appetitiuis in communi. 91
 81 De sensualitate. 92
 82 De voluntate. *ibid.*
 83 De libero arbitrio. 94
 84 Quomodo anima unita corpori intelligat
 corporalia. 95
 85 De modo, & ordine intelligendi. 96
 86 Quid intellectus hominis cognoscat in rebus
 corporalibus. 97
 87 Quomodo anima intellectiua se ipsam co-
 gnoscat. 98
 88 Quomodo anima humana cognoscat ea, qua
 supra se sunt. 99
 89 De cognitione anima separata. *ibid.*
 90 De productione hominis, quantum ad ani-
 mam. 101
 91 De productione corporis primi hominis.
 102
 92 De productione mulieris. *ibid.*
 93 De fine siue termino productionis hominis.
 103
 94 De statu, & conditione primi hominis que-
 ad

E L E N C H V S

- ad intellectum.* 105
- 95 De pertinentibus ad voluntatem primi hominis ; de Gratia scilicet , & Iustitia. 106
- 96 De dominio hominis in statu innocentia. 107
- 97 De his., qua pertinent ad statum primi hominis quatum ad individui conseruationem. 108
- 98 De pertinentibus ad conseruationem speciei. 109
- 99 De conditione prolis generanda quantum ad corpus. *ibid.*
- 100 De conditione prolis in illo statu quoad iustitiam. 110
- 101 De conditione prolis quoad scientiam. *ibid.*
- 102 De Paradiso. 111
- 103 De gubernatione rerum in communi. 112
- 104 De effectibus diuina gubernationis in speciali. 113
- 105 De mutatione creaturarum à Deo. 115
- 106 De actu Angelorum, qui est inuicem illuminare. 117
- 107 De locutionibus Angelorum. 118
- 108 De ordine Hierarchiarum. 119
- 109 De ordine demonum. 122
- 110 De presentia Angelorum super creaturam corporalem. 125
- 111 De actione Angelorum in homines. 124
- 112 De missione Angelorum. 126
- 113 De custodia hominum à bonis Angelis. 127
- 114 De impugnatione demonum. 130
- 115 De

QVÆSTIONVM.

115	De actione corporalis natura.	131
116	De fato.	133
117	De pertinentibus ad actionē hominis.	134
118	De translatione hominis secundum animā.	135
119	De propagatione hominis quantum ad corpus.	136

EX PRIMA SECVNDÆ

DIVI THOMAE.

QV.	De fine ultimo hominis in communi.	
1		137
2	De Beatitudine hominis in quibus cōsistat.	139
3	De Beatitudine quid sit.	141
4	De his, quæ ad beatitudinem requiruntur.	143
5	De adeptione beatitudinis.	144
6	De Voluntario, & inuoluntario.	145
7	De circumstantiis humanorum actuum in quibus voluntarium, & inuoluntarium inuenitur.	147
8	De voluntate quorum sit, ut volitorum.	148
9	De motu voluntatis.	149
10	De modo quo voluntas mouetur.	151
11	De fruitione, quæ est actus voluntatis.	152
12	De Intentione, quæ est actus voluntatis.	153
13	De electione, quæ est actus voluntatis in comparatione eorum, quæ sunt ad finem.	154
14	De consilio quod electionem præcedit.	156
15	De cōsensu, qui est actus voluntatis in comparatione eorum, quæ sunt ad finem.	157
		16 De

E L E N C H V S

- 16 De usu, qui est actus voluntatis in comparatione ad ea, quae sunt ad finem. *ibid.*
- 17 De actibus imperatis à voluntate. 158
- 18 De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali. 159
- 19 De bonitate, & malitia humanorum actuum interioris voluntatis. 161
- 20 De bonitate, & malitia exteriorum actuum humanorum. 163
- 21 De his, quae consequuntur actus humanos ratione bonitatis, & malitiae. 164
- 22 De passionibus animae in generali. 165
- 23 De differentia passionum animae inuicem. 166
- 24 De bono, & malo in passionibus animae. 167
- 25 De ordine passionum ad inuicem. *ibid.*
- 26 De passionibus animae in speciali, & primo de amore. 168
- 27 De causis amoris. 169
- 28 De effectibus amoris. *ibid.*
- 29 De odio. 170
- 30 De concupiscentia. 171
- 31 De delectatione secundum se. 172
- 32 De causa delectationis. 174
- 33 De effectibus delectationis. 175
- 34 De bonitate, & malitia delectationum. 175
- 35 De dolore seu tristitia secundum se. 176
- 36 De causa tristitia seu doloris. 177
- 37 De effectibus doloris seu tristitia. 178
- 38 De remediis tristitia seu doloris. 179
- 39 De bonitate, & malitia tristitia seu doloris. *ibid.*

QVÆSTIONVM.

- 40 De passionibus irascibilis, & primo de spe,
& desperatione. 180
- 41 De timore secundum se. 181
- 42 De obiecto timoris. 182
- 43 De causa timoris. 183
- 44 De effectu timoris. ibid.
- 45 De audacia. 184
- 46 De ira secundum se. 185
- 47 De causa effectiua ira, & de remediis eius.
186
- 48 De effectibus ira. 187
- 49 De habitibus in generali quoad eorum
substantiam. ibid.
- 50 De subiecto habituum. 188
- 51 De causa habituum quantum ad genera-
tionem ipsorum. 189
- 52 De causa habituum quantum ad aug-
mentum. 190
- 53 De corruptione, & diminutione habituum.
191
- 54 De distinctione habituum. ibid.
- 55 De virtutibus quantum ad substantias.
191
- 56 De subiecto virtutis. 193
- 57 De distinctione virtutum intellectualium.
194
- 58 De distinctione virtutum moralium ab in-
tellectualibus. 195
- 59 De distinctione virtutum moralium per
comparationem ad passiones. 196
- 60 De distinctione virtutum moralium ad in-
uicem. 197
- 61 De virtutibus Cardinalibus. ibid.
- 62 De virtutibus Theologicis. 198
- 63 De causa virtutum. 199
- 64 De

64	De medio virtutum.	200
65	De connexionione virtutum.	201
66	De aequalitate virtutum.	202
67	De duratione virtutum post hanc vitam.	204
68	De Donis.	205
69	De beatitudinibus.	207
70	De fructibus Spiritus sancti.	208
71	De vitiis, & peccatis secundum se.	ibid.
72	De distinctione peccatorum & vitiorum.	210
73	De comparatione peccatorum ad inuicem.	211
74	De subiecto peccatorum seu vitiorum.	213
75	De causis peccatorum in generali.	217
76	De ignorantia, qua est causa peccati ex parte rationis.	218
77	De causa peccati ex parte appetitus sensitivi.	220
78	De causa peccati, qua est ex parte voluntatis, qua dicitur malitia.	221
79	De causis exterioribus peccati.	222
80	De causa peccati ex parte diaboli.	224
81	De causa peccati ex parte hominis.	ibid.
82	De originali peccato quantum ad suam essentiam.	226
83	De subiecto originalis peccati.	227
84	De causa peccati secundum quod unum peccatum est causa alterius.	228
85	De effectibus peccati.	229
86	De macula peccati.	230
87	De effectibus peccati, quantum ad reatum poena.	231
88	De peccato veniali, & mortali.	233
89	De peccato veniali secundum se.	236
	90 De	

QVÆSTIONVM.

90	De legibus.	237
91	De legum diuersitate.	238
92	De effectibus legis.	240
93	De lege aterna.	ibid.
94	De lege naturali.	242
95	De lege humana secundum se.	244
96	De potestate legis humana,	246
97	De lege humana, quantum ad eius muta- tionem.	247
98	De veteri lege secundum se.	249
99	De praeceptis veteris legis.	250
100	De praeceptis moralibus veteris legis.	251
101	De praeceptis caeremonialibus secundum se. 253	
102	De caeremonialium praeceptorum causis.	254
103	De mutatione praeceptorum caeremonia- lium.	255
104	De praeceptis iudicialibus in communi. 256	
105	De ratione iudicialium praeceptorum.	257
106	De lege euangelica, qua dicitur lex noua secundum se.	258
107	De comparatione legis nouae ad veterem. 259	
108	De his quae continentur in lege noua.	260
109	De exteriori principio humanorum actuum scilicet de gratia Dei.	262
110	De gratia Dei quantum ad eius effe- ctum.	267
111	De diuisione gratiae.	268
112	De causa gratiae.	270
113	De effectibus gratiae.	272
114	De merito, quod est effectus gratiae coope- rantis.	275

EX SECVNDA SECVNDÆ

DIVI THOMÆ.

QV.		
1	DE fide.	178
2	De actu fidei.	181
3	De exterioro actu fidei.	184
4	De ipsa fidei virtute.	ibid.
5	De habentibus fidem.	185
6	De causa fidei.	186
7	De effectibus fidei.	187
8	De dono intellectus, & scientia.	188
9	De dono scientia.	189
10	De infidelitate in communi.	190
11	De Hæresi.	191
12	De Apostasia.	194
13	De peccato blasphemia in generali.	ibid.
14	De blasphemia in spiritum sanctum.	196
15	De vitiis oppositis scientia, & intellectus.	197
16	De præceptis fidei, scientia, & intellectus.	198
17	De spe.	ibid.
18	De subiecto spei.	300
19	De dno timoris.	301
20	De vitiis oppositis.	303
21	De præsumptione.	304
22	De præceptis pertinentibus ad spem, & timorem.	305
23	De caritate secundum se.	306
24	De caritatis subiecto.	309
25	De obiecto caritatis.	312
26	De ordine caritatis.	313
27	De principali actu caritatis, qua est dilectio.	313

QVÆSTIONVM.

28	De gaudio.	317
29	De pac.	319
30	De misericordia.	320
31	De beneficentia.	ibid.
32	De elemofyna.	321
33	De correptione fraterna.	322
34	De odio.	325
35	De accidia.	326
36	De inuidia.	327
37	De peccatis, qua opponuntur paci.	328
38	De contentione.	329
39	De Schismate.	ibid.
40	De Bello.	330
41	De rixa.	331
42	De seditione, qua opponitur paci.	ibid.
43	De vitiis, qua beneficentia opponuntur.	332
	ibid.	
44	De praeceptis caritatis.	334
45	De dono sapientia.	335
46	De stultitia, qua opponitur sapientia.	336
47	De prudentia secundum se.	337
48	De partibus prudentia.	339
49	De singulis prudentia partibus quasi integralibus.	339
	ibid.	
50	De partibus subiectiuis prudentia.	341
51	De virtutibus adiunctis prudentia.	ibid.
52	De dono consilij.	342
53	De vitiis oppositis prudentia.	343
54	De negligentia.	344
55	De vitiis oppositis prudentia, qua habent similitudinem cum prudentia.	345
56	De praeceptis pertinentibus ad prudentiam.	346
57	De Iure.	347
		58 De

M E L E N C H Y S

58	De Iustitia.	349
59	De iniustitia.	352
60	De Iudicio.	353
61	De partibus iustitia.	355
62	De restitutione.	356
63	De acceptione personarum.	359
64	De vitiis oppositis commutativa iustitia.	361
65	De mutilatione membrorum.	362
66	De peccatis iustitia oppositi. de furto, & rapina.	363
67	De vitiis oppositis commutativa iustitia.	366
68	De his qua pertinent ad iustam accusationem.	367
69	De peccatis, qua sunt contra Iustitiam.	368
70	De iustitia pertinente ad personam testis.	369
71	De iustitia qua fit in iudicio ex parte advocatorum.	371
72	De iniuriis verborum qua inferuntur extra iudicium.	373
73	De Detractione.	374
74	De Susurracione.	376
75	De Derisione.	ibid.
76	De Maledictione.	377
77	De Fraude, qua committitur in emptionibus, & venditionibus.	378
78	De Usura.	380
79	De partibus integralibus Iustitia.	382
80	De partibus potentialibus Iustitia.	383
81	De Religione.	384
82	De Deuotione.	385
83	De Oratione.	386
		84 De

QVÆSTIONVM.

84	De exterioribus actibus Larria.	391
85	De Sacrificiis.	ibid.
86	De Oblationibus, & Primitiis.	392
87	De Decimis.	393
88	De Voto, quo promittitur Deo aliquid.	394
89	De Iuramento.	396
90	De Adiuratione per quam assumitur nomen diuinum.	399
91	De laude Dei.	ibid.
92	De vitiis Religioni oppositis.	400
93	De speciebus Superstitionis.	401
94	De Idololatria.	ibid.
95	De Superstitione diuinatiua.	402
96	De Superstitionibus obseruantiarum.	405
97	De Tentatione Dei.	406
98	De Periurio.	407
99	De Sacrilegio.	409
100	De Simonia.	ibid.
101	De Pietate.	413
102	De Obseruantia, & partibus eius.	414
103	De Dulia.	ibid.
104	De Obedientia.	415
105	De Inobedientia.	417
106	De Gratia siue gratitudine.	418
107	De Ingratitudine.	419
108	De Vindicatione.	420
109	De Veritate.	421
110	De vitiis oppositis Veritati.	422
111	De Simulatione, & Hypocrisis.	423
112	De Inconstantia.	425
113	De Ironia.	ibid.
114	De Amicitia, qua Affabilitas dicitur.	426
115	De Adulatione.	ibid.
116	De Litigio.	427
117	De Liberalitate.	428
		118 De

ELENCHVS

118	De vitiis oppositis Liberalitati.	429
119	De Prodigalitate.	430
120	De Epicuria seu aequitate.	ibid.
121	De Pietate.	431
122	De praeceptis Iustitiae.	ibid.
123	De Fortitudine.	434
124	De Martyrio.	436
125	De Timore.	437
126	De vitio Intimiditatis.	438
127	De Audacia.	ibid.
128	De partibus Fortitudinis.	439
129	De Magnanimitate.	ibid.
130	De Praesumptione.	441
131	De Ambitione.	442
132	De Inani gloria.	ibid.
133	De Pusillanimitate.	444
134	De Magnificencia.	445
135	De Paruificencia.	446
136	De Patientia.	ibid.
137	De Perseuerantia.	448
138	De vitiis oppositis Perseuerantia.	449
139	De Dono Fortitudinis.	450
140	De praeceptis Fortitudinis.	451
141	De Temperantia.	ibid.
142	De vitiis oppositis Temperantia.	454
143	De partibus Temperantia in generali.	455
144	De partibus Temperantia in Speciali.	456
145	De Honestate.	457
146	De Abstinentia.	458
147	De Ieiunio.	459
148	De Gula.	462
149	De Sobrietate.	464
150	De Ebrietate.	465
		151 De

QVÆSTIONVM.

151	De Castitate.	466
152	De Virginitate.	468
153	De vitio Luxuria.	470
154	De Luxuria partibus.	471
155	De partibus potentialibus Temperantia.	475.
156	De Incontinentia.	476
157	De Clementia, & Mansuetudine.	477
158	De Ira.	478
159	De Crudelitate.	480
160	De Modestia.	ibid.
161	De speciebus Modestia.	481
162	De Superbia.	483
163	De peccato primi hominis.	485
164	De pœnis peccati primi hominis.	487
165	De tentatione primorum parentum.	488
166	De studiositate.	489
167	De Curiositate.	ibid.
168	De Modestia in motu corporis.	490
169	De Modestia in exteriori apparatu.	492
170	De præceptis Temperantia.	494
171	De Prophetia.	495
172	De causa Prophetia.	497
173	De modo Prophetica cognitionis.	500
174	De diuisione Prophetia.	501
175	De raptu.	503
176	De gratia gratis data, qua pertinet ad locutionem.	505
177	De gratia gratis data, qua consistit in fer- mone.	ibid.
178	De Gratia miraculorum.	506.
179	De Vita actiua, & contemplatiua.	508
180	De Vita contemplatiua.	ibid.
181	De Vita actiua.	510
182	De comparatione Vita actiue ad contem- pla	pla

ELENCHVS

platiuam.	§ 11
183 De Officiis, & Statibus hominum.	§ 12
184 De statu perfectionis in communi.	§ 13
185 De his, qua pertinent ad statum Episcoporum.	§ 16
186 De his, qua pertinent ad status Religionis § 19.	
187 De his, qua competunt Religiosis.	§ 20
188 De differentia Religionum.	§ 23
189 De Religionis ingressu.	§ 25

EX TERTIA PARTE

DIVI THOMÆ.

qv.

1 D E conuenientia Incarnationis.	§ 28
2 D E modo unionis Verbi incarnati.	
	§ 30
3 De modo unionis ex parte persona assumentis.	§ 34
4 De modo unionis ex parte natura humana assumpta.	§ 37
5 De modo unionis ex parte partium humana natura.	§ 39
6 De modo assumptionis quantum ad ordinem	
	§ 40
7 De Gratia Christi, prout est quidam singularis homo.	§ 42
8 De Gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesia.	§ 46
9 De Scientia Christi in communi.	§ 48
10 De Scientia beata anima Christi.	§ 50
11 De Scientia indita, vel infusa anima Christi.	§ 51
12 De Scientia anima Christi acquisita.	§ 53
	13 De

QVÆSTIONVM.

- 13 De Potentia anima Christi. 554
- 14 De Defectibus corporis assumptis à filio Dei. 555
- 15 De Defectibus anima à Christo assumptis. 556
- 16 De consequentibus Vnionem quantum ad ea, qua conueniunt Christo secundum esse, & fieri. 559
- 17 De pertinentibus ad unitatem in Christo, quantum ad esse. 563
- 18 De pertinentibus ad unitatem in Christo, quantum ad voluntatem. 564
- 19 De pertinentibus ad virtutem Christi, quantum ad operationem. 565
- 20 De conuenientibus Christo, secundum quod patri fuit subiectus. 567
- 21 De Oratione Christi. 568
- 22 De Sacerdotio Christi. 569
- 23 De Adoptione Christi. 571
- 24 De Prædestinatione Christi. 572
- 25 De Adoratione Christi. 574
- 26 De eo, quod Christus mediator Dei, & hominum dicitur. 576
- 27 De Beata Virginis Maria sanctificatione. 577
- 28 De Virginitate B. Maria. 579
- 29 De Matris Dei desponsatione. 580
- 30 De B. Maria Virginis Annuntiatione. ibid.
- 31 De Conceptione Saluatoris, quoad materiam de qua corpus eius conceptum est. 581
- 32 De Conceptione Christi, quoad principium actuum. 583
- 33 De modo & ordine conceptionis Christi. 584

E L E N C H V S

34	De perfectione prolis concepta.	585
35	De Natiuitate Christi.	586
36	De Manifestatione Christi nati.	588
37	De legalibus circa puerum Iesum obserua- tis.	589
38	De Baptismo Ioannis.	590
39	De Baptizatione Christi.	591
40	De modo conuersationis Christi.	592
41	De Tentatione Christi.	593
42	De Doctrina Christi.	594
43	De Miraculis à Christo factis in generali: ibid.	595
44	De singulis Miraculorum speciebus.	595
45	De Transfiguratione Christi.	596
46	De Passione Christi.	597
47	De causa efficiente Passionis Christi.	599
48	De modo Passionis Christi, quantum ad effectum.	601
49	De effectibus Passionis Christi.	603
50	De morte Christi.	604
51	De Sepultura Christi.	606
52	De descensu Christi ad inferos.	607
53	De Resurrectione Christi.	609
54	De qualitate Christi resurgentis.	610
55	De manifestatione resurrectionis.	611
56	De Resurrectionis Christi causalitate. 613	613
57	De Ascensione Christi.	614
58	De Sessione Christi ad dexteram Patris. 616	616
59	De Iudiciaria potestate Christi.	617
60	De Sacramentis.	619
61	De necessitate Sacramentorum.	622
62	De principali effectu Sacramentorum, quæ	quæ

QVÆSTIONVM.

- qui est Gratia. 623
- 63 De effectu Sacramentorum, qui est Character. 626
- 64 De causa Sacramentorum. 628
- 65 De numero Sacramentorum. 631
- 66 De pertinentibus ad Sacramentum Baptismi. 632
- 67 De ministris per quos traditur Baptismi Sacramentum. 635
- 68 De suscipientibus Baptismum. 637
- 69 De effectibus Baptismi. 640
- 70 De Circumcisione, qua precessit Baptismum. 642
- 71 De preparatorijs, qua simul concurrunt cum Baptismo. 643
- 72 De Sacramento Confirmationis. 644
- 73 De Sacramento Eucharistia secundum se. 646
- 74 De materia Eucharistia, quantum ad speciem. 648
- 75 De conuersione panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi. 651
- 76 De modo quo Christus existit in hoc Sacramento. 654
- 77 De accidentibus remanentibus in hoc Sacramento. 657
- 78 De forma Sacramenti Eucharistia. 659
- 79 De effectibus Sacramenti Eucharistia. 661
- 80 De usu seu sumptione huius Sacramenti in communi. 662
- 81 De modo quo Christus usus est hoc Sacramento. 664
- 82 De ministro huius Sacramenti. 666
- 83 De ritu huius Sacramenti. 668
- 84 De

E L E N C H V S

- 84 De Sacramento Pœnitentia. 669
 85 De Sacramento Pœnitentia, secundum quod
 est virtus. 671
 86 De Pœnitentia, quoad peccatorum morta-
 lium remissionem. 673
 87 De remissione venialium peccatorum.
 674
 88 De reditu peccatorum per Pœnitentiam
 dimissorum. 675
 89 De virtutum recuperatione per Pœniten-
 tiam. 677
 90 De partibus Pœnitentia in generali. 678

EX SUPPLEMENTO
 TERTIÆ PARTIS
 Diui Thomæ.

- qv. **D**E Partibus Pœnitentia in speciali, &
 1 primo de Contritione. 680
 2 De Contritionis obiecto. 682
 3 De quantitate Contritionis. 684
 4 De tempore Contritionis. 685
 5 De effectu Contritionis. 687
 6 De Confessione, quoad eius necessitatem.
 688
 7 De quidditate Confessionis. 690
 8 De ministro Confessionis. *ibid.*
 9 De qualitate Confessionis. 691
 10 De effectu Confessionis. 692
 11 De sigillo Confessionis. 693
 12 De Satisfactione, quoad eius qualitatem.
 694
 13 De Satisfactionis possibilitate. 695
 14 De qualitate Satisfactionis. *ibid.*
 15 De

QVÆSTIONVM.

- 15 De his per qua fit Satisfactio. 696
- 16 De suscipientibus Sacramentum Pœnitentia. 697
- 17 De entitate, & quidditate clauium. *ibid.*
- 18 De effectu clauium. 698
- 19 De ministris & usu clauium. 699
- 20 De his in quos usus clauium exerceri potest. 700
- 21 De Excommunicatione, eiusque definitione, & congruitate, & causa. *ibid.*
- 22 De his, qui possunt excommunicare, & excommunicari. 701
- 23 De participatione cum Excommunicatis. 702
- 24 De absolute ab Excommunicatione. 703
- 25 De Indulgentia secundum se. *ibid.*
- 26 De ijs, qui possunt Indulgentias facere. 704
- 27 De ijs quibus valent Indulgentia. 705
- 28 De solemni ritu Pœnitentia. *ibid.*
- 29 De Sacramento extrema unctionis quantum ad eius essentiam, & institutionem. 706
- 30 De effectu huius Sacramenti. 707
- 31 De ministro huius Sacramenti. 708
- 32 Quibus hoc Sacramentum conferri debeat, & in qua parte corporis. *ibid.*
- 33 De iteratione huius Sacramenti. 709
- 34 De Sacramento Ordinis quoad eius essentiam, & eius partes. *ibid.*
- 35 De effectu huius Sacramenti. 711
- 36 De qualitate suscipientium hoc Sacramentum. 712
- 37 De distinctione Ordinum, & eorū actibus,

E L E N C H V S

- & characteris impressione. 713
 38 De conferentibus hoc Sacramentum. 714
 39 De impedimentis huius Sacramenti. 715
 40 De his, qua sunt annexa Sacramento Or-
 dinis. 716
 41 De Sacramento Matrimonij, in quantum
 est in officium natura. 717
 42 De Matrimonio, ut est Sacramentum. 718
 43 De Matrimonio quantum ad Sponsalia.
 719
 44 De Matrimonij definitione. 720
 45 De consensu Matrimonij secundum se.
 721
 46 De consensu cui accedis iuramentum cum
 copula carnali. 722
 47 De consensu coacto, & conditionato. 723
 48 De obiecto consensus. 725
 49 De bonis Matrimonij. ibid.
 50 De Impedimentis Matrimonij in generali.
 727
 51 De Impedimento erroris. ibid.
 52 De Impedimento Conditionis. 728
 53 De Impedimento Voti, & Ordinis. 729
 54 De Impedimento Consanguinitatis. 731
 55 De Impedimento Affinitatis. 732
 56 De Impedimento Cognationis spiritualis.
 735
 57 De Cognatione legali, qua est per adoptionem.
 736
 58 De Impedimento Frigiditatis, Maleficij, Fu-
 ria, Amentia, Incestus, & Defectus eta-
 tis. 737
 59 De Disparitate cultus, qua matrimonium
 impedit. 738
 60 De Vxoricidio. 741
 61 De

QVÆSTIONVM.

- 61 De Impedimento matrimonij, quod est Vo-
tum solenne. 742
- 62 De Impedimento quod superuenit Matri-
monio consummato, quod est Fornicatio:
743
- 63 De Secundis nuptiis. 745
- 64 De annexis Matrimonio, & de debiti red-
ditiōe. 746
- 65 De pluralitate uxorum. 748
- 66 De Bigamia, & irregularitate ex ea con-
tracta. 749
- 67 De Libello repudij. 750
- 68 De Filiis illegitimè natis. 752
- 69 De iis, quæ spectant ad Resurrectionem, &
primo de loco animarum post mortem.
753
- 70 De qualitate anima exeuntis à corpore, &
pœna ei inflicta ab igne corporeo. 755
- 71 De Suffragiis mortuorum. 756
- 72 De Oratione respectu sanctorum, qui sunt in
patria. 759
- 73 De Signis, quæ iudicium præcedent. 760
- 74 De Igne ultima conflagrationis. 761
- 75 De Resurrectione. 762
- 76 De causa Resurrectionis. 763
- 77 De tempore, & modo Resurrectionis. 764
- 78 De termino à quo Resurrectionis. 765
- 79 De Conditionibus Resurgentium; & primo
de eorum identitate. ibid.
- 80 De integritate corporum Resurgentium.
766
- 81 De qualitate Resurgentium. 768
- 82 De conditionibus corporum beatorum re-
surgentium. 769
- 83 De subtilitate corporum Beatorum. 771
- 84 De

ELENCHVS QVÆST.

- 84 De Agilitate corporum beatorum. 772
 85 De Claritate corporum beatorum. 773
 86 De Conditionibus corporum damnatorum
 resurgentium. 774
 87 De Cognitione, quam habebunt resuscitati
 in die iudicij respectu meritorum, & de-
 meritorum 775
 88 De Iudicio generali, eiusque tempore, &
 loco in quo fiet. 776
 89 De Iudicantibus, & Iudicatis in iudicio
 generali. 777
 90 De forma Iudicis venientis ad Iudicium.
 778
 91 De qualitate mundi, & resurgentium post
 iudicium. 779
 92 De visione divina essentia in comparatione
 ad Beatos. 780
 93 De Sanctorum beatitudine, & eorum mā-
 sionibus. 782
 94 De modo, quo Sancti se habebunt erga Da-
 mnatos. 783
 95 De dotibus Beatorum. ibid.
 96 De Aureolis. 785
 97 De pœna damnatorum. 787
 98 De voluntate, & intellectu damnatorum.
 788
 99 De misericordia, & iustitia Dei respectu
 damnatorum. 790

Elenchi Quæstionum finis.

EX PRIMA PARTE
DIVI THOMÆ.

QVÆSTIO I.

De sacra Doctrina, qualis sit,
& ad quæ se extendat.

N sit necessarium trater *physi- Art. 1.*
cas disciplinas a'iam doctri-
nam haberi. R. Sic, ad salu-
tem, idest, reuelatam, quia
agens propter finem debet
cognoscere finem, qui ho-
mini est Deus, excedens comprehentionem
naturalem: imò etiam ad ea, quæ de Deo
ratio naturalis cognoscit, est necessaria re-
uelata, vt sine errore, & breui tempore co-
gnoscat.

* Theologia reuelata, ab humana differt
genere, quia diuerso lumine, & ratione co-
gnosendi.

An Theologia sacra sit scientia. R. Sic, sub- Art. 2.
alternata Dei, & beatorum, cuius principia
credit, vt musica credit principia Arithme-
ticæ, & sic à principiis notis superioris.

An sit una scientia. R. Sic, quia habet v-

A nam

2 Ex Prima Parte

nam rationem formalem sui obiecti, idest, vt à Deo reuelata, licet sint multa.

* Agit de Deo principaliter, & de creaturis, vt relatis ad Deum principium, vel finem.

Art. 4. *An sit practica.* R. Comprehendit vtranque, idest, practicam, & speculatiuam sub vna ratione luminis Dei, vt Deus cognoscit se, & quæ facit. Item est magis speculatiua, quia principalius de Deo, ad quem omnia dirigit.

Art. 5. *An sit dignior alijs scientijs.* R. Sic, quia de Deo sub lumine diuino, & de vita æterna, ad quam omnia.

* Si qua est dubietas, est defectu nostri intellectus, & vitur alijs scientijs propter nos, vt ipsam habeamus.

Art. 6. *An hac sit sapientia.* R. Sic, & est maxima simpliciter, quia diuina ratione causam altissimam vniuersi considerat.

* Sapientia, quæ est donum Spiritus sancti, iudicat per modum inclinationis, & virtutis: hæc per modum cognitionis.

Art. 7. *An Deus sit subiectum huius scientiæ.* R. Sic, quia primò consideratur, & ad illum omnia referuntur.

* Ignoramus quid sit Deus, tamen per effectum aliquid de Deo demonstramus. Item quæ hîc tractantur non vt partes, species, accidentia obiecti, sed vt aliquo modo ad Deum referuntur.

Art. 8. *An sit argumentatiua.* R. Sic, ex principiis ad aliquid inferendum, vel soluit obiectiones.

* Vitur humana ratione, vt argumento extraneo, & probabili, sed diuina auctoritate

te vt proprio, & necessario.

An sacra Scriptura debeat vti metaphoris. Art. 9.

R. Sic, conuenienter, vt nos facilius intelligamus.

An sacra Scriptura sub vna litera habeat Art. 10.

plures sensus. R. Sic, literalem, & spiritua-
lem, & hic est triplex, allegoricus Eccle-
siam; moralis, seu tropologicus mores; &
anagogicus alteram vitam. Item vnus lo-
ci possunt esse plures sensus literales, &
sunt quos Deus author intendit.

* Non figura, sed figuratum est sensus li-
teralis: vt brachium Dei significat vim ope-
ratiuam.

Q V Æ S T I O I I.

De Deo, an Deus sit.

AN Deum esse sit per se notum. R. Non *Art. 1.*
nobis, idest, cuius contrarium non
possit cogitari: nam esse, idest, essentia Dei
est incognita nobis, sed in se est per se no-
tum, quia esse est idem cum subiecto, idest,
Deo; sed nobis est per se notum in confu-
so, quia scimus dari vltimum finem, veri-
tatem, sed non primam veritatem.

An Deum esse sit demonstrabile. R. Per effe- *Art. 2.*
ctus, idest, creaturas monstratur, vt causa;
sed non à priori, quia non habet causam.

An Deus sit. R. Sic, & probatur per mo- *Art. 3.*
tum dari primum mouens; secundò pri-
mum efficiens; tertio semper aliquid fuit
quod est necessarium, & non possibile;
quartò in vero, & bono datur aliquid,

4 Ex Prima Parte
quod sit per se tales; quod est intelligentia
dirigens omnia ad finem.
* Pertinet ad bonitatem Dei permittere
mala, ut colligat bonum ex his.

Q V Æ S T I O I I I .

De Simplicitate Dei.

Art. 1. **A**N Deus sit corporeus. R. Non, quia
Deus mouet, & non mouetur: non est
in potentia, est nobilissimus, & uiuit.

Art. 2. *An in Deo sit compositio forma, & materia.*
R. Non, quia non esset purus actus, nec bo-
nus per essentiam, & seipso indiuiduatur.

Art. 3. *An Deus sit idem quod sua essentia, vel na-
tura.* R. Sic, quia est uiuens, & vita: non est
compositus ex materia, & forma; in sub-
stantiis separatis à materia, non differt sup-
positum à natura.

* Effectus, id est, creaturæ, non repræsen-
tant Deum perfectè.

Art. 4. *An in Deo sit idem essentia, & esse.* R. Sic,
quia esse non est causatum ab essentia, quia
nihil producit suum esse, non ab alio, quia
Deus est prima causa esse, est ueluti actus
essentiæ, & sic essentia diuina esset in po-
tentia ad esse; & Deus est essentia sua, nec
est ens per participationem.

* Esse cui non fit additio non est commu-
ne, sic Deus. Item esse Dei ut dicit actum
essendi, nescitur, sicut essentia ut dicit pro-
positionem prædicati cum subiecto, scitur,
quia scimus Deum esse.

Diui Thomæ.

An Deus sit in genere aliquo. R. Non, quia *Art. 5.*
Deus non est genus, vel species, nec redu-
ctiuè.

An in Deo sint aliqua accidentia. R. Non, *Art. 6.*
quia in Deo non est potentia, & Deus est
suum esse, & quicquid est in Deo, est Deus.

An Deus sit omnino simplex. R. Sic, secus *Art. 7.*
non esset primum ens, quia compositum est
post componentia, & Deus non habet cau-
sam adunantem, & ex quibus componitur,
& est purus actus, & quicquid est in Deo,
est Deus.

* In creaturis composita sunt meliora sim-
plicibus, quia perfectio creaturæ non est in
vna re simplici, non sic in Deo.

An Deus veniat in compositionem aliorum. *Art. 8.*
R. Non, quia Deus non est forma, nec ma-
teria alicuius, & est primum agens, & pri-
mum ens, sed Deus dicitur esse omnium
exemplariter, & effectiuè. Item simplicia
differunt seipsis, vt Deus, & materia prima,
& non differentiis.

QVÆSTIO IV.

De Perfectiōe Dei.

AN Deus sit perfectus. R. Sic maximè, *Art. 1.*
quia maximè in actu, vnde perfectio,
& quia est primum principium.

* Perfectio in creaturis est cui nihil deest
de his, quæ eis debentur.

An in Deo sint perfectiones omnium verum. *Art. 2.*

R. Sic, sed eminentiori modo, quia est
A 3 ipsum.

6 Ex Prima Parte

ipsum esse, & sic habet omnes perfectiones essendi, & effectus est nobiliori modo in causa efficienti, quàm in se.

* Non sunt in causa materiali. Item contraria in Deo existunt vniformiter, vt sunt vnum in ipso.

Art. 3.

An aliqua creatura possit esse similis Deo.

R. Sic, quia in effectu potest esse aliqua similitudo cum Deo, sed analogicè, non secundùm formam in specie, vel genere.

* Creaturæ sunt similes Deo secundùm id, quòd imitantur Deum: dissimiles, quia nec in genere, nec in specie conueniunt; sed Deus non est similis creaturæ, licet hæc sit illi similis, quia inter creatorem, & creaturam est ratio disquiparentiæ.

QVÆSTIO V.

De Bono in communi.

Art. 1.

An bonum differat secundùm rem ab ente.

R. Non, sed ratione, quia bonum intrinsecè includit perfectum, & actum, quod est ens, sed differt conceptu, quia addit appetibilitatem, & si est vltimatè perfectum, est bonum simpliciter, secus est secundùm quid. Item esse idem cum ente, non est forma, nec accidens, sed est vltimum esse accidentale.

Art. 2.

An bonum secundùm rationem sit prius,

quàm ens. R. Ens est prius, quàm bonum secundùm rationem, quia prius cadit in intellectu, sed in causando bonum est prius ente,

ente, quia est causa finalis, & sic prima.

* Non ens vt aufert malum est appetibile.

An omne ens sit bonum. R. Sic, quia est actu appetibile, vt sic. Art. 3.

* Ens mathematicum non est bonum, quia solum est in intellectu.

An bonum habeat rationem causa finalis. R. Sic, quia appetibile. Item bonum est primum in causando, quia finis, & vltimum in essendo, quia prius est esse, quam esse perfectum. Art. 4.

* Pulchrum habet rationem formæ, & respicit cognitionem; sed bonum habet rationem finis, & respicit appetitum, & est diffusiuum sui, vt finis mouens.

An ratio boni consistat in modo, specie, & ordine. R. Sic, vt in numero, pondere, & mensura. Art. 5.

An bonum conuenienter diuidatur in honestum, vtile, & delectabile. R. Sic, & est analogi in analogata. Art. 6.

QVÆSTIO VI.

De Bonitate Dei.

AN esse bonum Deo conueniat. R. Sic, quia est appetibilis ab omnibus, quia effectus appetit assimilari suæ causæ. Art. 1.

* Habere modum, speciem, & mensuram, conuenit bono creato, sed hæc in Deo sunt vt in causa.

An Deus sit summum bonum. R. Sic, quia Art. 2.

3 Ex Prima Parte

quia continet omnia bona, vt causa vniuersalis, & eminentiori modo vt causa æquiuoca.

* *Ly summum* addit relationem rationis, alia ab ipso deficiunt, &c. Deus comparatur aliis bonis per excessum, & ita non est in genere boni.

Art. 3.

An esse bonum per essentiam sit propriū Dei. R. Sic, quia esse, operatio, & finis sunt idem cum essentia Dei.

* Vnum cum dicat solam negationem diuisionis, quælibet res est vna per essentiam, quod est ens rationis, sed non bona, quia res creatæ non sunt ipsum esse, & essentia. Item bonitas dicitur ens bonum, quia per ipsam res est bona, vel ex eo, quod actu est.

Art. 4.

An omnia sint bona bonitate diuina. R. Vt à primo principio exemplari effectiuo finali extrinseco sic, sed vt essentia, non sunt bona per esse diuinum, sed per suum formaliter, & à sua forma, & sic plures bonitates, & Dei vna.

QVÆSTIO VII.

De Infinitate Dei.

Art. 1.

AN Deus sit infinitus. R. Sic, quia est ipsum esse non receptum in aliquo, & infinitum perfectum, & distinguitur ab aliis, & alia ab illo, & licet sit hoc, & non aliud, tamen non est finitum.

Art. 2.

An aliquid aliud quàm Deus possit esse infinitum per essentiam. R. Non, quia sunt ex alio, id est, à Deo.

* Deus

* Deus non potest facere infinitum simpliciter, licet sit potentia in infinita, quia est contra rationem facti, cum esse rei factæ non sit eius essentia. Item materia prima non est per se ens, sed potentia tantum ad formas naturales, & ideo potius est con-creata, quam creata. Item intellectus se extendit ad infinita, quia non est potentia recepta in materia, sed non est infinita simpliciter.

An possit esse aliquid infinitum actu secundum Art. 3.
magnitudinem. R. Non, quia omne corpus habet superficiem finitam, determinata accidentia, & quantitatem, quæ sequuntur formam finitam, & infinitum non haberet motum. Item licet infinitum non repugnet imaginationi in communi, tamē repugnat eius speciei vt bicubiti, & consequenter generi. Item tempus & motus non sunt secundum se tota in actu, sicut est magnitudo, ob quam causam non potest esse infinita.

An possit esse infinitum in rebus secundum Art. 4.
multitudinem. R. Non, quia esset in aliqua specie numeri, & sic finita, sed in potentia potest dari vt diuisibile in infinitum. Item ponere infinitum, opponitur cuilibet speciei multitudinis.

QVÆSTIO VIII.

De Existentia Dei in rebus.

AN Deus sit in omnibus rebus. R. Sic, Art. 3.
 & intinē, non vt pars, vel accidens,
 A. 5. sed.

sed vt agens, quod in id agit, & operatur; & conseruat esse rebus.

* Est tamen super omnia, propter excellentiam naturæ, & omnia sunt in Deo, quia continentur ab eo.

* In his quæ non habent naturam corruptam, Deus dicitur esse simpliciter, sed in dæmonibus cum additione, vt quædam res sunt.

Art. 2. *An Deus sit vbique.* R. Sic, & vt in re, & vt in loco, quia dat esse, virtutem, & operari etiam his, quæ locum implent.

* Spirituale est in loco contactu suæ virtutis, Deus non est, vt indiuisibile, quod non potest esse in pluribus locis. Item Deus est in toto mundo, vt anima in toto homine; & sic ita est in vno loco, vt etiam sit extra illum.

Art. 3. *An Deus sit vbique per essentiam, presentiam, & potentiam.* R. Sic, quia omnia videt, gubernat, & creat, sed specialiter per gratiam in homine vt amans in re amata.

* Non est per essentiam vt forma, sed vt causa essendi.

Art. 4. *An esse vbique sit proprium Dei.* R. Primò, & per se sic, quia nihil potest esse sine Deo.

* Totum corpus mundi est vbique secundum partes.

Q V Æ S T I O I X.

De Immutabilitate Dei.

Art. 1. *An Deus sit omninò immutabilis.* R. Sic, quia non elicit potentiam, sed est

est actus purus, & simplex, & infinitus.

An esse immutabile sit proprium Dei. R. Sic, *Art. 2.* quia alia aliquo modo mutantur, saltem loco, sine vel voluntate.

Q V Æ S T I O X.

De Æternitate Dei.

AN Æternitas sit tota simul interminabilis *Art. 1.* vita, & perfecta possessio. R. Sic, quia est duratio perpetua, & vniformis, idest, sine principio, & fine.

* Simplicia explicamus per negationem, quia intellectus noster apprehendit composita.

An Deus sit æternus. R. Sic, quia immutabilis. Item est sua æternitas, quia est suum esse, & est auctor nostræ æternitatis.

An esse æternum sit proprium Dei. R. Sic, nam in aliis est æternitas participatiuè, vel per similitudinem.

An æternitas differat ab æuo, & tempore. R. *Art. 3.* Sic, quia tempus habet prius, & posterius, æuum non habet, sed ei coniungi possunt, & sic est medium, sed æternitati, non. Item æuum habet principium, & non finem, tempus vtrunque.

De differentia æui, & temporis. R. Æuum *Art. 4.* est medium inter æternitatem, & tempus, vt in Art. 4.

An sit vnum æuum tantum. R. Sic, sicut *Art. 5.* tempus. Item æua sumpta pro sæculo sunt plura.

Q V Æ S T I O X I.

De Vnitate Dei.

Art. 1.

AN vnum addat aliquid supra ens. R. Non, nisi negationem diuisionis, & conuertitur cum ente, quia est ens indiuisum.

* Cùm dicitur ens est vnum, non est negatio, quia differunt ratione. Item ens vnum potest diuidi in multa secundum quid, vt in partes.

Art. 2.

An vnum, & multa opponantur. R. Sic, per diuisibilitatem, & indiuisibilitatem, quia est principium numeri, & sic mensura opponitur mensurato. Item vt priuatio multitudinì. Ens est vnum simpliciter, & multa secundum quid, idest, per accidens. Item multitudo componitur ex vnitatibus, non vt secundum negationes; & sic non ex opposito, sed vt res sunt. Item vnum opponitur multo, & non paucò. Diuisio est prior vnitare secundum apprehensionem, sed prius est ens.

Art. 3.

An Deus sit vnus. R. Sic, quia idem est Deus, & id per quod est hic Deus. Item quia est infinite perfectus. Item quia est vna causa ordinis omnium rerum.

* Vnum quod est principium numeri, non dicitur de Deo, sed vt conuertitur cum ente, vel vt dicit negationem, quia per negationem melius Deum cognoscimus.

Art. 4.

An Deus sit maximè vnus. R. Sic, quia est

est maximè ens, & indiuisus, quia est ipsum ens, & omninò simplex.

* Priuatio suscipit magis, & minus, ratione suppositi, non ex se. Item puncta, & vnitas, habent esse in subiecto, ideo non maximè vnum. Omne ens est vnum per substantiam, quæ variè se habet, ideo quælibet res non est maximè vna.

Q V Æ S T I O X I I.

Quomodo Deus à nobis
cognoscatur.

AN aliquis intellectus creatus possit videre *Art. 1.*
Deum per essentiam. R. Sic, in patria, quia Deus est ens maximè cognoscibile; secus, vel homo non posset esse beatus, vel beatitudo consisteret in aliquo alio, quod est contra fidem, & appetitus hominis esset vanus.

* Non potest videri viribus naturæ. Item non comprehendi. Item infinitum, vt actus, est per se notum, non vt materia. Inter Deum, & creaturam est proportio, vt inter causam & effectum, & sic potest cognosci.

Art. 2.
An essentia Dei ab intellectu creato videatur per aliquam similitudinem. R. Ex parte rei visæ, quæ essentiam repræsentet, non, quia superior non videtur per species inferiores, & nulla creatura potest repræsentare essentiam Dei; & esset visio ænigmatica; sed ex parte intellectus videntis est aliqua similitudo, quia intellectus

14 Ex prima Partē

ctus creatus est similitudo participata Dei.
* Erimus similes Deo in visione per participationem luminis gloriæ, non per similitudinem aliam. Item diuina essentia vnitur intellectui seipsa in ratione speciei, & facit intellectum in actu, non tamen in formando.

Art. 3. *An diuina essentia possit videri oculis corporalibus.* R. Non, quia incorporea, sed oculo mentis, vel visione imaginaria.

Art. 4. *An aliquis intellectus creatus per sua naturalia diuinam essentiam videre possit.* R. Non, quia excedit modum naturalem cognoscendi, solus Deus potest cognoscere quod est per se subsistens, & est suum esse.

* Angelus cognoscit Deum per similitudinem, quæ est in seipso, non cognoscit per essentiam, & sic naturaliter non videt Deum, sed intellectus per gratiam eleuatur.

Art. 5. *An intellectus creatus ad videndum Dei essentiam indigeat aliquo lumine creato.* R. Sic, quia eget dispositione supernaturali, quod lumen gloriæ dicitur, & quo fit similis Deo, sed non videt Deum in lumine, vt in medio, sed est medium sub quo videtur Deus, & sic immediatè. Item lumen licet sit quid creatum, non tamen est naturale homini: ideo facit creaturam Deiformem.

Art. 6. *An vnus perfectiùs alio videat Dei essentiam.* R. Sic, quia lumen datur pro quantitate charitatis; qui habet plus charitatis, perfectiùs videt.

* Vnus non potest plus altero intelligere, intellige ex parte rei intellectæ, non ex parte modi.

An videntes Deum per essentiam, ipsum comprehendant. R. Non, quia non cognoscunt, vt cognoscibilis est, idest, infinite, quia lumen est finitum. *Art. 7.*

* Deus comprehenditur attingendo, & possidendo, non continendo: est enim incomprehensibilis, non quòd aliquid lateat, cum sit simplex, sed quia non perfectè cognoscitur. Item totaliter dicit modum obiecti, & non modum videntis, id est, cognoscitur quòd sit infinite cognoscibilis.

An videntes Deum per essentiam omnia in Deo videant. R. Non, quia Angeli inferiores purgantur à superioribus. Item non vident quæ potest facere, non contingentia, nec cogitationes cordis, secus comprehenderetur Deus. Item quanto per se quisque est beator, tanto plura videt in Deo eorum, quæ facit, vel potest facere, nec pertinet ad beatitudinem essentialem, licet ex parte obiecti, idest, Deus posset omnia representare, & sic esset quid maius videre Deum, & omnia in eo. *Art. 8.*

An beatus ea quæ videt in Deo, videat per aliquam similitudinem. R. Non, sed per essentiam Dei, sicut vnica specie videtur speculum, & quæ in eo apparent, sed omnia videntur in Deo, vt in speculo, prout sunt similitudines in Deo. *Art. 9.*

* Paulus videns essentiam Dei formauit intellectu similitudines rerum, quas viderat, quæ remanserant, & hæc est alia visio.

Art. 10. *An videntes Deum per essentiam, simul videant omnia, quae in ipso sunt.* R. Sic, quia omnia in diuina essentia, vt vna specie videntur, ergo omnia simul; sed cognitione naturali, quia per varias species videmus, ideo non omnia simul, sicut nec Angeli.

Art. 11. *An aliquis in hac vita possit videre Deum per essentiam.* R. Non, quia homo in hac vita non cognoscit, nisi materialia, per quae Deus intelligitur.

* Prophetae viderunt aenigmaticè. Item Moyse, & Paulus dispensatiuè viderunt essentiam Dei.

Art. 12. *An per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus.* R. Sic, vt prima causa excellentissima, idest, in ordine ad creaturas.

* Via naturali Deus non cognoscitur quid sit, sed an sit per creaturas, & hæc cognitio conuenit etiam malis.

Art. 13. *An per gratiam habeatur altior cognitio de Deo, quàm per rationem naturalem.* R. Sic, quia perfectius phantasma formatur.

Q V A E S T I O XIII.

De Nominibus Dei.

Art. 1. *AN aliquod nomen conueniat Deo.* R. Sic, non explicans diuinam essentiam, sed ordinem ad creaturas.

* Deo datur nomen abstractum, quia est simplex; concretum, quia est subsistens, sed

sed tum intellectus, tum nomen deficiunt à modo Dei.

An aliquod nomen de Deo dicatur substantialiter. R. Sic, sed imperfectè, sicut creatura imperfectè Deum repræsentat, sic dicitur bonus, sapiens. Item nomina negatiua, & relatiua ad creaturas non significant substantiam Dei, sed remotionem, & relationem ad ipsum; affirmatiua, & absoluta, non remotionem, neque habitudinem ad creaturas.

An aliquod nomen dicatur de Deo proprie. R. Sic, idest, non metaphoricè. Item quoad rem significatam, non quoad modum significandi, quia perfectiones creaturarum sunt perfectiori modo in Deo. Item nomina propria important conditiones corporales, non in significatione, sed in modo, vt bonus: at metaphorica, vt lapis, eliciunt corporalem in significato.

An nomina dicta de Deo sint synonyma. R. Non, quia sub variis conceptibus eandem rem significant.

An nomina, qua de Deo, & creaturis dicuntur, dicantur uniuocè. R. Non, quia non secundùm eandem rationem, vt sapientia, nec purè æquiuocè, quia nihil posset demonstrari de Deo; sed analogicè, idest, creaturæ ad Deum, vt sanum.

An nomina per prius dicantur de creaturis, quàm de Deo. R. Nomina propria Dei, vt sapiens, per prius dicitur de Deo quantum ad rem significatam, quia non solum causaliter, sed actualiter est talis; quantum

quantum ad impositionem per prius de creaturis, quia eas prius cognoscimus, & habent modum significandi, qui pertinet ad creaturas. Item si tantum causaliter per prius de creaturis,

Art. 7. *An nomina, qua important relationem ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore.* R. Sic, sed Deus refertur secundum rationem creaturæ realiter, in qua fit mutatio, & licet Deus sit prior, tamen non est Dominus, nisi creatura sit & subiecta.

Art. 8. *En nomen Deus, sit nomen natura.* R. Quoad id, ad quod est impositum, est naturæ, quoad id unde est impositum, est operationis, quia Deus significat providentiam, & ideo tribuitur providenti, & omnia nomina Dei sumuntur ab effectis Dei. Item nomen *Deus* repræsentat nobis essentiam diuinam, eo modo, quo à nobis cognoscitur.

Art. 9. *An nomen Deus sit communicabile.* R. Propriè non, quia est impositum ad significandum naturam diuinam immultiplicabiliter secundum rem ad extra, sed est communicabile secundum similitudinem, & opinionem. Item Deus secundum esse, non est vniuersalis, nec particularis, & nomina non sequuntur modum essendi, ut est in rebus, sed ut est in nostra cogitatione.

Art. 10. *An hoc nomen Deus dicatur vniuocè de Deo per participationem secundum naturam, & secundum opinionem.* R. Non, sed analogicè, quia non est eadem ratio omnium, ideo non vniuocè, nec habet rationem omnino.

ninò diuersam, & sic non æquiuocè, sed per similitudinem.

An hoc nomen, quæ est, sit maximè proprium nomen Dei. R. Sic, quia significat ipsum esse, & sic essentiam solius Dei. Art. 11.

* Licèt quantum ad id, à quo est impostum, idest, ab esse, sit maius, tamen quantum ad id, ad quod imponitur ad significandum, est magis proprium, Deus, quia essentia. Item non est opus, vt nomina Dei importent ordinem ad creaturas, sed satis est, si imponatur à perfectionibus natis à Deo in creaturas.

An propositiones affirmatiua possint formari de Deo. R. Sic, & multæ sunt de fide. Art. 12.

* Intelligere simplicia modo composito, sed non quòd illa sint composita, non est intelligere rem falso modo, quia est alius modus rei in essendo, alius in intelligendo.

Q V Æ S T I O X I V.

De Scientia Dei.

AN in Deo sit scientia. R. Sic, & perfectissimè, quia est summè immaterialis; quæ in Deo non est actus, sed substantia, & sic perfectio scientiæ remotis imperfectionibus; & sic non est per modum conclusionis; non est vniuersalis, nec particularis, non habitu, vel potentia, sed altiore modo se habet, cum sit in sciente per modum ipsius. Art. 1.

- Art. 2.* *An Deus se intelligat.* R. Sic, idest, se per se, quia est idem intellectus, & id quod intelligitur; & species est essentia diuina, non est potentia.
- Art. 3.* *An Deus se comprehendat.* R. Sic, quia se cognoscit, vt cognoscibile est, idest, nil sui eum lateret.
- Art. 4.* *An intelligere Dei sit eius substantia.* R. Sic, secus esset in potentia. In Deo intellectus, id quod intelligitur, species intelligibilis, & intelligere sunt vnum, & idem, & non est accidens; intelligere diuinum, est suiipsum, & non alterius, ideo non itur in infinitum.
- Art. 5.* *An Deus cognoscat alia à se.* R. Sic, quia cognoscit se perfectè; ergo & virtutem suam, ergo & ea, ad quæ se extendit. Item cognoscit alia non illis, sed seipso per propriam & adæquatam speciem. Item non perficitur Deus cognitione rerum, quia sua cognitio est Deus.
- Art. 6.* *An Deus cognoscat alia à se propria cognitione.* R. Sic, quia cognoscit ea, vt inter se distinguuntur, & quia continet in se perfectè omnia.
- Art. 7.* *An scientia Dei sit discursiua.* R. Non, quia cognoscit omnia simul, nec vnum cognoscit per aliud, quia videt omnia in vno, & omnes effectus in se, seu in essentia, vt in causa; sed non cognoscit per causam, nec ex cognitione causæ cognoscit effectus, vt nos.
- Art. 8.* *An scientia Dei sit causa rerum.* R. Sic, sed adiuncta voluntate, & sic dicitur scientia approbationis, vt est causa rerum.

* Cùm dicitur, Deus cognoscit aliqua, quia futura sunt, intelligitur si futura sunt cognoscit. Item scientia Dei est causa rerum, non vt sint ab æterno. Item scientia Dei, quæ est prior, est mensura rerum; sed res sunt mensura nostræ scientiæ, quæ est posterior.

An Deus habeat scientiam non entium. R. Art. 9.

Sic, non quæ non sunt actu, sed quæ aliquo modo sunt, vt in potentia Dei, vel creaturæ. Item in Deo eorum quæ non sunt actu, sed fuerunt, vel erunt, est scientia visionis, quia sunt præsentia Deo, cuius intuitus fertur in omne tempus: quæ verò non sunt, vel fuerunt, nec erunt, est scientia simplicis intelligentiæ, quia sunt in sola Dei intelligentia, & non videntur, sed intelliguntur.

* Quæ scit non habent esse, nisi Deus velit illa esse.

An Deus cognoscat mala. R. Sic, sed per Art. 10. bona, quia esse mali est priuatio boni, cùm cognoscat perfectionem sui effectus.

An Deus cognoscat singularia. R. Sic, quia Art. 11. hoc est perfectio, & quia scientia Dei creat singularia per suam essentiam.

An Deus possit cognoscere infinita. R. Sic, Art. 12. quia sunt in potentia, vt cogitationes hominum, non successiuè, sed simul.

An scientia Dei sit futurorum contingentium. R. Sic, non solum vt sunt in causa, quæ est ad opposita, sed vt sunt in seipsis, idest, in actu, & cognoscit ea simul, quia cognitio Dei est simul, & respicit omne tempus.

* Si

* Si Deus sciuit futurum, est propositio necessaria, non contingens, idest, vt visum est à Deo, seu in actu, non simpliciter respectu causæ, vel in se, & est vera in sensu composito, non in diuiso.

Art. 14.

An Deus cognoscat enuntiabilia. R. Sic, quia cognoscit quæ sunt in potentia sua & creaturarum, vt propositiones in homine, & cognoscit simplici intuitu, quia repræsentantur in vnica essentia diuina, sicut per vnã speciem, & non componit.

Art. 15.

An scientia Dei sit variabilis. R. Non, quia est eius substantia.

* Scientia Dei dicit relationem ad creaturas, vt sunt in Deo, & non refert si fiat mutatio in creaturis, vt sunt in Deo. Item Deus non potest scire plura, quàm scit. Item Deus scit quæ potest facere, & non facit, & si plura faceret, esset mutatio in scientia visionis, & non in scientia simpliciter. Item, Christus nascitur, est nasciturus, natus est, non significant idem; & Deus semper cognoscit, vt sunt per suam essentiam, nec mutat opinionem.

Art. 16.

An Deus de rebus habeat scientiam speculationem. R. Sic, quia est perfectior, habet etiam practicam, vel in modo, &c.

QVÆSTIO XV.

De Ideis.

Art. 1.

AN idea sint. R. Sic, quia mundus non est factus à casu, sed à Deo intelligente, qui non agit, nisi in eo sit similitudo.

militudo finis , & ista forma est necessaria vel vt exemplar , vel vt principium cognitionis.

* Et in Deo hæc idea est essentia diuina respectu aliorum , quæ est similitudo omnium , nec ponitur aliud principium operandi in Deo.

An sint plures ideae R. Sic , quia ordo vniuersi requirit multas ideas , nec tollunt simplicitatem Dei , quia ideæ sunt in Deo vt res intellectæ , non vt formæ per quas intelligat , & Deus simplex potest multa intelligere , & Deus cognoscendo suam essentiam participabilem secundum varios modos similitudinis , format varias ideas. Art. 2.

* Idea non nominat essentiam , vt sic , sed vt est similitudo , vel ratio multorum , & est vt id , quod Deus intelligit , vel vt quo , idest , sapientia , & Deus vnico actu intelligit multa , vt intellecta , & causantur ab intellectu diuino comparante essentiam , ad res , & non à rebus : & respectus multiplicantes ideas non sunt reales.

An omnium qua cognoscit Deus sint ideae. Art. 3.

R: Omnium , vel per modum practicum , vel speculatiuum.

QVÆSTIO XVI.

De Veritate.

AN veritas sit tantum in intellectu. R. Art. 1.
Principaliter in intellectu , secundario in re , vt habet ordinem ad intellectum
in

in esse, veritas est adequatio rei, etiam intellectus. Item res est vera per comparationem ad intellectum diuinum, non ad nostrum.

Art. 2. *An veritas sit in intellectu componente, & diuidente.* R. Sic, quia solum componendo, & diuidendo intellectus fit conformis cum re cognita.

Art. 3. *An verum & ens conuertantur.* R. Sic, vt bonum, & ens; sed verum, vt est in rebus, conuertitur secundum substantiam; vt est in intellectu, conuertitur vt manifestatiuum cum manifestato. Item verum fundatur semper in ente, saltem rationis.

Art. 4. *An bonum secundum rationem sit prius quam ens.* R. Non, sed veri ratio est prior, vt in mathematicis est ratio veri, & non boni. Item respicit esse, & bonum perficit.

Art. 5. *An Deus sit veritas.* R. Sic, imò prima, & summa, quia est suum esse, & intelligere sine compositione.

Art. 6. *An sit una sola veritas secundum quam omnia sunt vera.* R. Vt est in intellectu est multiplex, vt est in rebus reducuntur ad vnam primam veritatem tanquam analogam, id est, ad intellectum diuinum.

Art. 7. *An veritas creata sit aeterna.* R. Non, quia nullus intellectus creatus est aeternus, nisi vt est in Deo.

Art. 8. *An veritas nostri intellectus sit mutabilis.* R. Intellectus diuini, non, nostri, sic, quia potest post verum, falsum intelligere.

 QVÆSTIO XVII.

De Falsitate.

AN falsitas sit in rebus. R. Primò est *Art. 1.*
 in intellectu sicut veritas, quia opposita, sed in re non est, nisi in ordine ad intellectum. Item respectu ad intellectum diuinum in naturalibus, non est falsitas, quia pendent in omnibus ab eo. Respectu nostri potest esse falsitas per accidens, sed in voluntariis, quando homo subducit se ab ordinatione diuina, dicitur falsa, vt peccata falsa.

An sit falsitas in sensu. R. Sic, vt in apprehendente, non quantum ad sentire, sed quantum ad rem apprehensam, & est propriè phantasiæ, & non sensus falsitas. Item quæ oritur ex compositione, non est in sensu, sed in intellectu. *Art. 2.*

An falsitas sit in intellectu. R. Non in simplici, nisi per accidens, sed in componente, & diuidente. *Art. 3.*

An verum & falsum sint contraria. R. Sic, *Art. 4.*
 sed non negatiuè, vel priuatiuè, sed contrariè. Item Deo in se considerato nihil est contrarium, sed secundum modum nostrum, & sic Idola dicuntur falsi Dij.

 QVÆSTIO XVIII.

De Vita Dei.

AN omnium rerum naturalium sit *Art. 1.*
 viue. R. Quæ se mouent, viuunt,
 B alia

26 Ex Prima Parte

alia non nisi per similitudinem.

Art. 2. *An vita sit quadam operatio.* R. Vita propriè est substantia, quæ se mouet, minus propriè est operatio.

Art. 3. *An Deo conueniat vita.* R. Sic, & perfectè, quia perfectè se mouet. v. g. se intelligit, & viuere est essentia Dei.

Art. 4. *An omnia sint vita in Deo.* R. Omnia vt intellecta sunt vita Dei. Item secundùm esse simpliciter sunt verius in Deo, quàm in se, quia est esse incarnatum; sed secundùm esse tale, id est, naturale, verius sunt in se, vt domus. Item mala non sunt vita.

QVÆSTIO XIX.

De Voluntate Dei.

Art. 1. *AN in Deo sit voluntas.* R. Sic, quia est intellectus, ergo & appetitus, seu inclinatio, & Deus est sibi finis respectu omnium. Amat quod habet, cum eo delectatur, nec mouetur ab alio.

Art. 2. *An Deus velit alia à se.* R. Sic, vt aliis se communicet, & vult se vt finem, & alia vt ad finem.

* Item essentia Dei, & velle sunt idem, differunt ratione. Item vt Deus velit alia à se, voluntas eum mouet, & vult alia pro sua bonitate infinita. Item velle diuinum est vnum, quia vult multa propter vnum, id est, suam bonitatem.

Art. 3. *An quicquid Deus vult, velit ex necessitate.* R. Se, & suam bonitatem vult necessitati; alia verò, non, nisi ex suppositio-

ne. Item quòd non velit aliqua necessa-
riò, non est ex defectu voluntatis, sed
creaturæ, quia sine his voluntas est per-
fecta.

* Cognoscit omnia necessariò.

An voluntas Dei sit causa rerum. R. Sic, Art. 4.
quia agit per intellectum, & voluntatem,
& non ex necessitate naturæ, quia crearet
infinitem, sed finitè, quia voluntas deter-
minat.

*An voluntatis diuina sit assignare aliquam causam. R. Non, quia nihil est maius vo-
luntate Dei. Item vnico actu vult finem,
& media. Ergo non habet causam. Item
Deus vult hoc esse propter hoc, sed non
propter hoc vult hoc.*

An voluntas Dei semper impleatur. R. Sic, Art. 6.
quia est causa vniuersalis, & quod recedit
à voluntate Dei secundùm vnum ordinem,
v. g. præcepti, peccans incidit in alium
ordinem, id est, iustitiæ.

* Vult omnes saluos fieri, id est, electos,
vel de omni statu, vel voluntate antece-
denti. Item causa vniuersaliter prima, id
est, Deus non potest impediri à secunda.
Item Deus vult omne bonum, id est, se,
non alia, simpliciter.

An voluntas Dei sit mutabilis. R. Non, Art. 7.
quia Dei substantia, & scientia est immu-
tabilis, sed potest velle mutationem ali-
quarum rerum.

* Deum pœnitet metaphoricè ratione
effectus. Item multa possunt fieri per pri-
mam causam, quæ non erunt per secun-
dam. Item Deum velle, non est necessa-

rium absolutè, sed ex suppositione, quia voluntas est immutabilis.

Art. 8. *An voluntas Dei imponat necessitatem rebus occultis.* R. Non omnibus, sed aliquibus, quia voluntas Dei efficax concurret non solum ad rem, sed ad modum essendi, id est, vel necessarium, vel non, quia sic requirit ordo vniuersi. Item quòd aliqua sint necessaria, aliqua contingentia, non reducitur ad causas secundas, quia possent impediri. Item voluntas Dei ponit necessitatem conditionalem rebus.

Art. 9. *An voluntas Dei sit malorum.* R. Deus nullo modo vult malum culpæ, quia opponitur suæ bonitati; malum naturæ, seu pœnæ, vult per accidens, vt quia vult iustitiam. Item Deus permittit, sed non vult fieri, vel non fieri.

Art. 10. *An Deus habeat liberum arbitrium.* R. Sic, quia non vult ex necessitate alia esse, non tamen habet ad rationem peccandi, sed ad opposita, id est, potest Deus velle hoc esse, vel non esse.

Art. 11. *An in Deo sit distinguenda voluntas signi à voluntate simpliciter, seu beneplaciti.* R. Sic, licet sit vna voluntas; sed signi est metaphoricè, beneplaciti est simpliciter voluntas. Item voluntas signi non est signum, quòd Deus velit, sed quæ in nobis sunt signa volendi, in Deo dicuntur diuinæ voluntates; vt punitio in nobis est signum iræ, in Deo ira.

Art. 12. *An in Deo conuenienter ponantur quinque signa circa diuinam voluntatem.* R. Sic, quia nos quinque signis vtimur. Primo

mò cùm directè operamur, operatio est signum. Secundò cùm non impedimus, est permissio. Tertiò cùm præcipimus, est præceptum. Quartò cùm prohibemus, prohibitio. Quintò cùm suademus, consilium.

QVÆSTIO XX.

De Amore Dei.

An in Deo sit amor. R. Sic, quia est voluntas, cuius primus actus tendens in bonum secundùm se est amor. *Art. 1.*

* Deus amat bonum, quod sibi vult amore vnitiuo; sed alia quibus vult bonum, quod ad se refert, concretiuo.

An Deus omnia amet. R. Sic, quia omnibus vult bonum, & amando infundit bonitatem rebus. *Art. 2.*

* Deus ab æterno amauit res, quæ per similitudines erant in Deo. Item creaturas irracionales Deus amat amore concupiscentiæ, quia eas dirigit ad rationales, & ad se; rationales amicitia, quia possunt reamare. Item idem potest amare, & odio habere diuersa ratione, vt peccator.

An Deus æqualiter diligat omnia. R. Ex parte actus amandi æqualiter, quia semper idem; sed ex parte boni voliti amato, aliqua magis amat. Hinc vnum melius altero, quia amor est causa boni; licet amor vt est essentia Dei non est maior, vel minor, & æquali cura omnia gubernat, id est, sapientia & bonitate.

Art. 4.

An Deus semper magis amet meliora R. Sic, quia eis vult maius bonum, id est, causat.

* Deus magis amavit Christum, quam genus humanum, vel totum mundum, quia licet Christus sit datus pro genere humano, tamen ex hoc euasit gloriosus. Item Deus magis amat naturam humanam unitam Christo, quam Angelos, quia melior, sed non eam assumpsit, quia melior, sed quia magis indigebat. Item qui habet maiorem gratiam, est magis dilectus, quam poenitens. Item est præsumptio iudicare quis plus amatur à Deo.

Q V Æ S T I O X X I .

De Iustitia, & Misericordia Dei.

Art. 1.

A*n in Deo sit iustitia.* R. Est distributiua dans omnibus secundum dignitatem; non commutatiua, quia à nullo accipit.

Art. 2.

An iustitia Dei sit veritas. R. Sic, quia omnia ordinat secundum suam sapientiam, quæ est regula, & dicitur veritas.

Art. 3.

An misericordia competat Deo. R. Sic, secundum affectum, non secundum passionem. Item hæc est iustitiæ plenitudo, & non è contra.

Art. 4.

An in omnibus operibus Dei sit misericordia, & iustitia. R. Sic, quia semper est effectus bonitatis Dei, & iustum.

QVÆ

QVÆSTIO XXII.

De Prouidentia Dei.

AN *prouidentia Deo conueniat.* R. Sic, *Art. 1.*
 quia ratio ordinis rerum in finem,
 quæ est prouidentia, est in mente Dei.
 Item in Deo non est prouidentia respectu
 sui ipsius, quia in eo nihil est ordinabile in
 finem, cum sit finis omnium.

* Deus non consiliat in dubiis, sed præ-
 cipit ad finem. Item ratio ordinis est æter-
 na, sed executio in tempore, id est, guber-
 natio.

An omnia sint subiecta diuina prouidentia. Art. 2.

R. Sic, & in particulari.

* Casus, & fortuna est respectu causæ
 particularis, & non vniuersalis, id est,
 Dei, quem nihil potest subterfugere, qui
 permittit mala, ne bonum impediatur to-
 tius. Item se extendit ad necessaria. Item
 ad opera libera hominis. Item specialius
 prouidet de hominibus, quàm de bobus,
 &c.

An Deus immediatè omnibus prouideat. Art. 3.

R. Sic, vt est ordo immediatè rerum ad
 finem, sed vt est executio ordinis, facit
 per media, quæ est gubernatio, & hoc
 non ex necessitate, sed ex sua bonitate
 communiat.

*An prouidentia imponat necessitatem re-
 bus prouisis.* R. Non omnibus, sed ne-
 cessariis necessariò, contingentibus con-
 tingenter, quia perfecti vniuersi requi-

rit omnes gradus entium, & prouidentia Dei non corrumpit naturas rerum, & tamen prouidentia Dei nūquam frustratur, & ordo est immobilis etiam, vt aliquę res contingenter eueniant.

QVÆSTIO XXIII.

De Prædestinatione.

Art. 1.

AN omnes prædestinentur à Deo. **R.** Sic, quia destinat homines ad finem supernaturalem vltimum. Angeli fuerunt prædestinati. Item prædestinatio non est reuelanda prædestinatis, ne fiât negligentes, & præsciti desperent.

Art. 2.

An prædestinatio aliquid ponat in prædestinato. **R.** Non, quia est pars prouidentia, quæ est ratio in prouidente, sed executio, quæ dicitur vocatio, & magnificatio, passiuè est in prædestinatis, actiuè in Deo, vt in gubernatore.

Art. 3.

An Deus aliquem hominem reprobet. **R.** Sic, quia est diuinæ prouidentia aliquos à suo fine, id est, beatitudine deficere, quod est reprobare. Item reprobare non est sola præscientia, sed dicit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi pœnam damnationis, sicut prædestinatio includit voluntatem dādi gratiam, & gloriam.

* Deus amat omnes quoad aliquod bonum, non quoad omne bonum. Item prædestinatio est causa gloriæ, & mediōrum, reprobatio non est causa culpæ, sed derelictionis

lectionis à Deo, & pœnæ futuræ, culpa est à nobis. Item reprobis non potest saluari, est impossibilitas cōditionalis, non absoluta; & contrā prædestinatus non potest damnari.

An prædestinati eligantur à Deo. R. Sic, Art. 4.
quia vult eis finem; ergo eligit ab aliis, & amat. Item in Deo dilectio causat bonum, & præcedit electionem; in nobis contrā, præcedit electio amorem, quia diligimus ex bono præexistenti.

* Communicatio bonitatis diuinæ in communi fit sine electione, sed communicatio huius boni non est sine electione. Item prædestinatio est ab æterno, & eorum, quæ non erant electio. Item Deus vult omnes saluos fieri antecedenter, non consequenter.

An præscientia meritorum sit causa prædestinationis. R. Non, sed totum quod est à nobis in bono vsu gratiæ est effectus prædestinationis, siue sint merita præcedentia, siue subsequentia. Item vnus effectus prædestinationis potest esse causa alterius effectus. Item non est ratio in creatura, cur hos eligat, illos non, licet manifestetur iustitia, & misericordia Dei: nec est iniquitas in Deo, quia effectus prædestinationis, non ex debito, sed ex gratia datur.

An prædestinatio sit certa. R. Sic, id est, Art. 6.
certissimè consequitur suum effectum, nec ideo imponit necessitatem, quæ est pars prouidentiæ, quæ (vt dixi) non imponit necessitatē causis liberis proximis.

* Prædestinatus potest mori in peccato mortali, sed nõ vt prædestinatus, est enim impossibile; sic potest amittere coronam ex merito gratiæ, non ex prædestinatione. Item in sensu composito Deus non potest non prædestinare quem prædestinauit, licet absolutè possit.

Art. 7.

An numerus prædestinatorum sit certus.

R. Deo est certus, quia facit ad bonum vniuersi, secus prædestinatio esset incerta: imò, & corruptibilem est certus numerus soli Deo cognitus. Item pauciores saluantur, quia beatitudo excedit statum communem naturæ, præsertim corruptæ per peccatum originale, & in hoc apparet magna misericordia Dei, quod aliquos erigat à qua plurimi decidunt.

Art. 8.

An prædestinatio possit inuari precibus sanctorum.

R. Quoad effectum sic, & Deus præuidit, non aliter, sed non inuatur ordinatio Dei. Item quoad effectum non potest impediri, quia causæ secundæ non agunt vltra ordinem causæ primæ.

QVÆSTIO XXIV.

De Libro Vitæ.

Art. 1.

AN liber vitæ sit idem quod prædestinatio. R. Sic, & est metaphora, sicut electi milites scribuntur in libro. Item reprobatorum non est liber mortis, quia reiecti non scribuntur in libro. Item liber vitæ differt à prædestinatione ratione, quia importat notitiam prædestinationis.

An

An liber vita sit solum respectu vita glo- Art. 2.
ria. R. Sic, quia prædestinatio respicit fi-
 nem, sed gratiam vt ordinatur ad glo-
 riam.

An aliquis deleatur de libro viuentium. Art. 3.
 R. Prædestinati non; præsciti, qui sunt in-
 gratia, & in libro vitæ, secundum quid,
 sic.

Q V Æ S T I O X X V.

De Diuina potentia.

AN in Deo sit potentia. R. Est actiua, Art. 2.
 non passiuua, quia est actus perfectus,
 & actus huius potentia est essentia Dei,
 nec diuiditur à potentia: hæc potentia est
 principium effectus, & non actionis, quia
 actio est ipsa diuina essentia. Item non
 distincta à scientia, & voluntate, nisi ra-
 tione principij.

An potentia Dei sit infinita. R. Sic, quia Art. 2.
 essentia agens est infinita. Item hæc po-
 tentia non ordinatur ad finem, sed ipsa
 potius est finis.

An Deus sit omnipotens. R. Sic, quia es- Art. 3.
 sentia infinita. Item contradictoria non
 possunt fieri, quia sunt non entia.

An Deus possit facere quod præterita non Art. 4.
fuerint. R. Non, quia est contradictio.
 Item Deus potest auferre omnem corru-
 ptionem à muliere corrupta, sed non
 quod non fuerint corrupta.

An Deus possit facere, quæ non facit. R. Art. 5.
 Sic; imò de potentia absoluta potest fa-

cere quæ non præsciuerit se facturum, sed non faciet.

Art. 6.

An Deus possit facere meliora quæ fecit. R. Substantialiter non, quia species sunt ut numeri, accidentaliter sic. Item potest alias res his meliores facere. Item humanitas Christi, fruitio Dei, beata Virgo mater Dei non potest fieri melior, quia propter Deum, & habent quandam dignitatem infinitam.

QVÆSTIO XXVI.

De diuina Beatitudine.

Art. 1.

AN beatitudo Deo competat. R. Sic, quia est perfectissimus, & intelligens, simplex, & sine merito.

Art. 2.

An Deus dicatur beatus secundum intellectum. R. Sic, quia operatio intellectus est perfectissima, & in Deo differt ratione, non re.

Art. 3.

An Deus sit beatitudo alicuius beati. R. Obiectiuè sic; sed Deus est beatitudo formalis sui ipsius, quia actus intelligendi est increatus.

Art. 4.

An in Dei beatitudine includatur omnis beatitudo. R. Sic, eminenter.

DE TRINITATE.

QVÆSTIO XXVII.

De processione diuinarum Personarum.

AN processio sit in diuinis. R. Sic, per emanationem interiorē ab intra. Sicut intellectus humanus intelligens producit aliquod intra se procedens ex vi intellectiōnis, quod est verbum cordis, & sic Filius & Spiritus sanctus nō sunt tanquam effectus à causa, quia nō esset Deus, contra Arium, nec vt causa procedit in effectum, contra Sabellium.

* Quod procedit ab extra, debet esse diuersum, sed non quod ab intra, imò quanto perfectius procedit, tanto magis est vnum cum eo, à quo procedit, vt in Deo infinitè.

An aliqua processio in diuinis dicatur generatio. R. Sic, illa filij, quia procedit à principio coniuncto vitali per modum intelligibilis actionis, secundum rationem similitudinis: nam conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ in eadem natura, & ideo est idem esse, & intelligere; & hæc generatio in Deo non dicit mutationem, vt in creaturis, & verbum Dei est ipsa substantia Dei; ideo filius, non sic nostrum.

An in diuinis præter generationem Ver-

bi sit alia processio. R. Sic, Spiritus sancti, qui est alius à Filio secundum actionem immanentem voluntatis, secundum quam amatum est in amante, sicut intellectum in intelligente, licet aliæ naturæ creaturæ habeant unicum modum tantum communicandi; non sic Deus, quia quicquid est in Deo, est Deus, & sic per quamlibet processionem ab intra communicatur diuina natura.

* Licet in Deo intellectus & voluntas sint idem, sed quia amor non procedit nisi à conceptione intellectus, ideo processio amoris habet distinctionem ordinis, vel originis à processione Verbi in diuinis.

Art. 4.

An processio amoris in diuinis sit generatio. R. Non, quia in ea non attenditur processio similitudinis, sed impellentis in rem volitam.

* Spiritus sanctus procedit in similitudine naturæ, quia est unum cum natura diuina, sed non ex vi processionis. Item dicitur spiratio, quia est processio spiritus.

An in Deo sint plures processionis, quàm dua. R. Non, quia duæ tantum actiones immanentes, intelligere, & velle, nec est verbum ex verbo.

QVÆSTIO XXVIII

De Relationibus diuinis.

Art. 1.

A*N in Deo sint aliqua relationes reales.*
R. Sic, secus Pater & Filius non distincti

stinguerentur realiter, sed ratione tantum, quæ est hæresis Sabellij. Item quando respectus vnus ad alium est in natura rei, & relatio realis, vt quando quid procedit à principio eiusdem naturæ, ita vt procedens, & id à quo procedit, sint eiusdem ordinis, vt in diuinis. Item quando respectus est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, est relatio rationis tantum.

* Ad aliquid in Deo non prædicatur secundum rationem inhaerentiæ, quia nihil in Deo inhaeret, sed per modum ad aliud se habentis, & sunt in eadem substantia. Item in Deo non est relatio realis ad creaturas, sed est realis creaturæ ad Deum.

An relatio in Deo sit idem quod sunt essentia. R. Sic, realiter, quia relatio vt est accidens habet esse in subiecto sicut accidentia; vt relatio propriè, & formaliter refertur ad aliud, sed in Deo non est accidens in subiecto, & sic habet esse essentiæ, & non differt ab ea realiter, sed differt ab essentia ratione, quia relatio dicit respectum ad suam oppositum, essentia verò, non, quæ cum sit infinita, non potest comprehendi aliquo nomine.

An relationes, quæ sunt in Deo realiter, adinuicem distinguantur. R. Sic, non secundum rem absolutam, idest, essentiam, sed secundum rem relatiuam, secus non esset Trinitas realis, & vbi sunt relationes realiter oppositæ, ibi est distinctio realis relatiuè.

* Quæ vni eidem sunt eadem, sunt & inter

inter se, quando re, & ratione, sed non sic relationes in Deo. Item bonitas & potentia non opponuntur, ergo non distinguuntur.

Art. 4.

An in Deo sint quatuor relationes reales, Paternitas, Filiatio, Spiratio, Processio. R. Sic, quia duæ processiones ab intra, & in quolibet duo opposita: nam ex operatione ad extra non surgit relatio realis in Deo.

* In Deo intellectus, & intellectum, voluntas, & volitum, sunt vnum, & idem, & inter hæc non possunt esse relationes reales, in nobis sic. Item in nobis actus intellectus multiplicatur in infinitum etiam relationes intellectæ: in Deo non, quia vnico actu omnia intelligit.

QVÆSTIO XXIX.

De Personis diuinis.

Art. 7.

DE *definitione persona.* R. Persona est rationalis naturæ individua substantia: nam licet particulare reperitur in quolibet genere, tamen individuum reperitur specialius in genere substantiæ; sic hypostasis, quia prima substantia indiuiduatur per seipsam, accidens per subiectum, sed individuum specialius, & perfectius est in substantia rationali, & dicitur persona.

* Anima separata non potest dici hypostasis, seu substantia individua, quia est pars speciei.

An persona sit idem quod hypostasis, subsi- Art. 2.
stentia, & essentia. R. Sic, in rationali, sed
 quandoque hypostasis dicitur essentia, sed
 addit principium individuans.

An nomen persona sit ponendum in diuinis. Art. 3.
 R. Sic, & perfectiori modo, quia per-
 sona significat perfectissimum in natura,
 & non conuenit Deo quantum ad id à quo
 impositum est nomen, sed quantum ad
 id, ad quod significandum imponitur; sic-
 ut indiuiduum, vt dicit incommunicabi-
 litatem; substantia, vt est subsistere per se,
 in Scriptura non est nomen personæ, sed
 significatum.

An persona significet relationem. R. In di- Art. 4.
 uinis sic, per modum substantiæ, quia ibi
 non est distinctio, nisi per relationes ori-
 ginis, quæ relatio non est vt inhærens sub-
 iecto, sed est ipsa essentia, & sic persona di-
 citur subsistens; & sicut deitas est Deus, sic
 paternitas diuina est Deus Pater. Alij ali-
 ter exponunt. Persona in communi, qua-
 tenus dicitur de Deo, Angelis, & homini-
 bus, non includit relationem; nec ideo
 dicitur æquiuocè.

QVÆSTIO XXX.

De pluritate Personarum in Diuinis.

AN sint ponenda plures persona in diuinis. Art. 1.
 R. Sic, quia plures relationes, quas
 personæ significant.

* In definitione personæ ponitur sub-
 stantia,

stantia, non ut significat essentiam, sed suppositum, & sic non tres essentia. Item in diuinis proprietates absolutæ non opponuntur, ideo non constituunt personas, relatiuæ sic. Item tantus est Pater, quanta Trinitas, nisi per intellectum numerus abstrahatur, non ut est in re.

Art. 2.

An in Deo sint plures persona, quàm tres.

R. Tres tantum, quia tres relationes tantum opponuntur, & constituunt, Paternitas, filiatio, spiratio passiva, seu processio, quia actiua non opponitur, ut constituat, ut pater & filius sint constituti, à quibus non separatur spiratio, quæ licet sit relatio, non est tamen proprietas, quæ uni conueniat.

* In Deo est vna tantum operatio, quæ est eius essentia.

Art. 3.

An termini numeruales ponant aliquid in diuinis. R. Solum addunt negationem.

* Multitudo in creaturis ponit aliquid, quia est species quantitatis, in Deo nihil, quia est transcendentalis.

Art. 4.

An nomen Persona possit esse commune tribus personis. R. Sic, quia est eis commune esse personam, non ut genus, vel species, sed ut indiuiduum vagum, & hæc communitas non est rei, sed rationis, secus esset vna persona trium, sicut vna est essentia.

* Licet persona sit incommunicabilis, tamen ipse modus existendi incommunicabiliter, potest communicari.

QVÆSTIO XXXI.

De his, quæ ad vnitatem, vel pluralitatem pertinent in Diuinis.

DE nomine *Trinitatis*. R. In diuinis est *Art. 1.*
 vtendum nomine *Trinitatis*, quia determinat: nomen *Trinitas* in Deo quasi trium vnitatis, id est, significat numerum personarum vnius essentiæ, & non relationes, vnde Pater non dicitur *Trinitas*, nec tamen in Deo est triplicitas, quæ significat proportionem inæqualitatis. Item *Trinitas* non est trina, quia non sunt tria supposita *Trinitatis*: vt non dicitur, Deus est trinus, ergo tria sunt supposita deitatis.

An filius sit alius à patre. R. Sic, quia *Art. 2.*
 alius masculinè dicit suppositum, seu personam, vel hypostasim.

* Filius est alius, sed non diuersus à Patre, quia diuersitas dicit distinctionem substantiæ, nec dicitur differre, quia importat distinctionem formæ; nec alienus, quia dicit dissimilem; nec aliud, quia dicit essentiã; & contrà dicimus, sunt vnum, & non vnus.

An in diuinis sit dicenda dictio Solus. R. *Art. 3.*
 Syncategorematicè, id est, vt dicit ordinem prædicati ad subiectum, sic: vt solus Deus est æternus, & excludit alia; sed categorématicè, id est, vt dicit ordinem ad suppositum, non, quia diceret solitarium, vel solitu-

litudinem in Deo , idest , sine personis.

* Deus est solus, quamuis essent beati ; vt homo in horto dicitur solus.

* Solus Deus est Pater , si prædicat personam , est vera , si relationem , est falsa , quia alij etiam sunt Patres , sed non vniuocè. Item solus Deus creat , est vera ; ergo solus Pater , est falsa : sicut solus homo est animal rationale ; ergo solus Socrates , est falsa.

Art. 4.

An dictio exclusiua Solus possit adiungi termino personali. R. Solus Pater est Deus , si categorematicè sumatur , quia facit patrem solitarium , est falsa ; si syncategorematicè , vt excludat à forma subiecti , est vera , sed impropria , idest , ille cum quo nullus alius est pater , est Deus , si excludat alium masculinum à prædicato , est falsa , si excludat aliud neutrum , est vera , quia filius est alius à patre , non aliud.

* Cùm dicitur , te solum Deum verum , non intelligitur de persona Patris , sed de tota Trinitate , sed Solus excludit aliud , non alias personas. Item , nemo nouit filium , nisi Pater , non excluditur Filius , & Spiritus sanctus , propter essentiæ unitatem. Sic , tu solus altissimus , cum sancto Spiritu , in gloria Dei Patris , idest , tres.

QVÆSTIO XXXII.

De Cognitione diuinarum
Personarum.

AN Trinitas diuina possit cognosci per *Art. 2.*
naturalem rationem. R. Non, est enim impossibile, quia naturaliter non cognoscimus Deum, nisi per creaturas, idest, vt est principium illarum; sed hoc pertinet ad vnitatem essentiæ, non ad distinctionem personarum. Item quæ sunt fidei, excedunt rationem humanam; ergo, &c. Item quæ sunt fidei apud fideles, sunt tractanda per auctoritates, apud alios sufficit defendere non esse impossibile, & si quis inducet rationes, non cogentes infideles irident.

* Philosophi non cognouerunt Trinitatem per propria, sed per quædam attributa essentialia, quæ appropriantur personis.

An sint ponenda notiones in diuinis. R. *Art. 2.*
Sic, idest, proprietates, vt Paternitas, vt sciamus quo sunt vnum, id est, Deitate, & quo plures, idest, proprietatibus Paternitate, Filiatione, &c. Item Deus refertur ad creaturas vnica relatione, quia illa est vnus rationis, sed Patris ad Filium, & Spiritum sanctum sunt diuersæ rationis. Illa est rationis, hæ sunt reales. Item notiones in diuinis sunt reales, sed ponuntur non vt res, sed vt rationes, quibus cognoscuntur personæ. Item non dici

dicitur, Paternitas creat, sed, Paternitas est aeterna, & propter identitatem dicitur, Paternitas est Deus.

Art. 3.

An sint quinque notiones. R. Sic, Innascibilitas, Paternitas, Filiatio, communis spiratio, processio, quia notio est propria ratio cognoscendi personas divinas, quae attenduntur secundum originem, & secundum modos, à quo alius, & qui ab alio procedit, & sic respectu Patris, qui est à nullo, est innascibilitas; ut alius est ab alio, Filij generatio, Spiritus sancti communis spiratio, & Spiritus sancti processio, & sic non est par ratio de relationibus: nam innascibilitas, non est ratio, sed negatio, & sic quatuor relationes sunt quatuor proprietates, dempta communi spiratione, quae non convenit vni personae, & tres sunt proprietates personales constituentes personas.

* Deus non potest dici quintus, sicut & trinus, quia notiones non significant ut res, sed ut rationes. Item plures proprietates vnius personae non differunt realiter, quia sola oppositio facit distinctionem realem.

Art. 4.

An liceat opinari contrariè de notionibus. R. Licet, si nihil contra fidem sequatur, quia notiones directè non pertinent ad finem, nec aliquid est ab Ecclesia determinatum.

 QVÆSTIO XXXIII.

De Persona Patris.

AN competat Patri esse principium. *R. Art. 1.*
 Sic, quia à Patre procedit alius, & est principium totius Deitatis, & nomē Principium in diuinis non significat prioritatem, sed originem.

* Græci indifferenter vtuntur nomine causæ, & principij, sed Latini tantum principij, quia communis, & quia causa videtur dicere diuersitatem substantiæ, & dependet vna ab altera. Item Pater est principium, sed Filius, & Spiritus sanctus non sunt principiati, quia non minores, &c.

An Pater sit nomen propriè diuinæ persona. Art. 2.

R. Sic, quia significat paternitatem, qua Pater distinguitur ab aliis.

* In diuinis relatio est persona subsistens. Item generatio significat rem in fieri, paternitas complementum generationis, ideo melius paternitas. Item generatio, & paternitas quantum ad modum significandi per prius dicuntur de creaturis, sed quantum ad rem significatam per prius de Deo, vbi est idem esse.

An nomen Pater in diuinis per prius dicatur pro vt sumitur personaliter, quàm essentialiter. R. Sic, quia æternum, sed ad creaturas, idest, essentialiter in tempore. ibi simpliciter, hinc secundum quid dicitur, & licet sit commune in se, tamen respectu nostri est post.

An

Art. 4.

An esse ingenitum sit proprium Patris.
 R. Sic, quia non ab alio, idest, innascibilitas.

QVÆSTIO XXXIV.

De Persona Filij.

Art. 1.

An Verbum in diuinis sit nomen personale. R. Propriè sic, quia Filius: non loquimur de metaphorico.

An Verbum sit proprium nomen Filij.
 R. Sic, quia emanatio ab intellectu Dei est generatio subsistens.

Art. 2.

An in nomine Verbi sit respectus ad creaturas. R. Sic, quia Pater vnico actu intelligit se, & creaturas, quæ est actio immanens ab æterno, nec Verbum procedit à creaturis. Item idææ sunt multæ, & non est personale nomen.

QVÆSTIO XXXV.

De Imagine.

Art. 1.

An imago in diuinis dicatur personaliter.
 R. Sic, quia ex alio procedit ei similis, & in Deo est persona. Item impropriè dicitur imago Trinitatis, ad cuius similitudinem facti sumus.

Art. 20

An nomen imaginis sit proprium Filij.
 R. Sic, licèt Græci dicant Spiritum sanctum esse imaginem Patris, & Filij, quod non inuenitur in Scriptura, nec procedit vt Verbum.

QVÆSTIO XXXVI.

De Persona Spiritus sancti.

AN hoc nomen Spiritus sancti sit proprium Art. 1.
aliquies persona diuina. R. Sic, quia procedit per modum amoris, qui proprie impellit, & mouet voluntatem amantis in amatum, licet hoc nomen ex se conueniat tribus personis, quando sumitur pro duabus dictionibus, sed quando pro vna, ponitur pro relatiuo.

An Spiritus sanctus procedat à Filio. R. Sic, Art. 2.
 quia distinguitur personaliter per relationes oppositas contra Græcos.

An Spiritus sanctus procedat à Patre per Art. 3.
Filium. R. Sic, quia Filius habet à Patre, quod ab eo procedit Spiritus sanctus; ergo per eum, & immediatè, vt est à Patre, mediatè vt est à Filio, & respectu virtutis non est medium, quia est vna virtus spirans, sed respectu personarum, sed æqualiter ab utroque, nec Filius est prius Spiritu sancto, sed omnes coæterni, & inter Patrem & Filium non est ordo virtutis, sed suppositorum, & sic Filius non per Patrem.

An Pater & Filius sint vnum principium Art. 4.
Spiritus sancti. R. Sic, quia in esse principium non opponitur relatiuè, & sic & virtus spiratiua est vna, sed duò supposita, & sunt vnū principium spirans in confuso, sed duæ spirantes personæ, sed non duo spiratores, propter vnâ spirationem.

 QVÆSTIO XXXVII.

 De Nomine Spiritus sancti,
 qui est Amor.

Art. 1.

AN amor sit proprium nomen Spiritus sancti. R. Sic, si sumatur non essentialiter pro actu amandi, sed personaliter pro eo, quod procedit per modum amoris, est proprium Spiritus sancti, & penuria vocum utimur hac voce Amor pro persona procedente, & pro diligere, spirare, quod est nomen notionale, sicut dicere, vel generare.

* In Spiritu sancto qui est Amor ut portatur habitudo Patris ad Filium, & contrà, dicitur nexus, & medius, sed secundum originem non est nexus, vel medius, sed tertia persona procedens ab utroque.

Art. 2.

An Pater & Filius diligant se Spiritu sancto. R. Si diligere sumatur notionaliter sic, quia diligere est spirare amorem, sicut intelligere producere Verbum, & flores producere flores, sic Pater, & Filius; sed si diligere sumatur essentialiter, tunc Pater & Filius non diligunt se Spiritu sancto, sed sua essentia. Item Pater diligit se, Filium, Spiritum sanctum, & creaturas Spiritu sancto notionaliter, quia *ly diligere* importat non solum productionem, sed personam productam per modum amoris.

QVÆ

 QVÆSTIO XXXVIII.

De Nomine Spiritus sancti
quod est Donum.

AN donum sit nomen personale. R. Sic, *Art. 1.*
quia est à Patre, & donabile creaturæ
rationali, non meritis creaturæ.

* Tripliciter dicitur aliquid esse alicuius,
vel identicè, & sic donum non distingui-
tur à dante, sed ab eo, cui datur, & sic
Spiritus sanctus dat se; vel vt possessio, &
est quid creatum; vel secundum originem
tantum, & sic Filius est Patris, & Spiritus
sanctus est vtriusque, & sic distinguitur à
Patre personaliter.

An donum sit proprium nomen Spiritus san- *Art. 2.*
cti. R. Sic, si sumatur personaliter, quia ex
vi originis dicitur tale, sicut Filius pro-
priè dicitur Imago, si sumatur Filius per-
sonaliter, quanquam etiam Spiritus san-
ctus est similis Patri.

 QVÆSTIO XXXIX.

De Personis ad essentiam
relatis.

AN in diuinis essentia sit idem quod perso- *Art. 1.*
na. R. Realiter sic, sed personæ inter
se distinguuntur realiter.

* In creaturis distinctio suppositorum
non est per relationes, quia non sunt sub-
sistentes, sed per essentialia principia.

Item sufficit distinctio rationis vt aliquid affirmetur de essentia, quod negetur de personis, & contrà. Item rebus diuinis nomina imponuntur, sed secundum modum nostrum, vt suppositum, non quòd ibi sit aliqua suppositio.

Art. 2. *An sit dicendum tres personas esse vnius essentia.* R. Sic, sicut etiam vna essentia est trium personarum.

Art. 3. *An nomina essentialia predicentur singulariter de tribus personis.* R. Sic, quia significant per modum substantiæ: adiectiua verò nomina per modum accidentis in creaturis, & ideo per modum suppositi: ideo pluraliter; ideo possumus dicere tres personæ, vel tres sapientes, vel tres æterni sunt vnus Deus, & sunt tres habentes deitatem, sed non tres Dij, quia Deus dicitur substantiue.

Art. 4. *An nomina essentialia concreta possint supponere pro persona.* R. Sic, vt Deus de Deo, sicut homo significat humanitatē in supposito. Item Deus quandoq; ratione formæ significatæ, id est, Deitatis conuenit essentiæ, vt Deus creat; aliquando pro vna persona, vt Deus generat; aliquando pro duabus, vt Deus spirat; vel pro tribus, vt soli Deo honor.

* Nomen Deus per se supponit pro natura communi, sed ex adiuncto terminatur eius suppositio ad personam, vt Deus generat, id est, Pater, nec sunt plures Dij. Item hæc propositio, Pater genuit se Deum, est falsa, quia refertur ad diuinam essentiam. Pater genuit alterum se, est impropria,

propria, id est, similem. Item Deus genuit Deum, qui non est Deus Pater, est vera, sed qui est Deus Pater, est falsa.

An nomina essentialia in abstracto significata possint supponere pro persona. *Art. 5.* R. Non, quia ex veritate propositionis non solum sufficit considerare rem significatam, sed etiam modum significandi, & sic Deus & essentia licet sint idem secundum rem, tamen non secundum modum, quia Deus significat essentiam, ut in habente, & sic generat personam; sed essentia in abstracto, significat ut forma abstracta. Item essentia non generat seipsam, quod esset, si generaret, & natura diuina in Filio non generaretur, quia est eadem numero in utroque. Item, essentia est res generans, si supponit pro persona, est vera, si pro essentia, est falsa. Item Pater est principium totius deitatis, non quia eam generat, & spirat, sed quia generando & spirando eam communicat.

An persona possint predicari de nominibus essentialibus. *Art. 6.* R. Sic, sicut nomina notionalia, ut Deus est vna Trinitas. Item essentia est tres personæ, sic Deus est tres personæ, quia Deus per se supponit pro essentia.

* Homo est omnis homo, est falsa, quia homo per se supponit pro persona, & ex adiuncto pro natura communi, sed Deus stat pro natura. Item in diuinis non est vniuersale, vel singulare: vnde sicut hæc propositio est per se vera, Pater est Deus, sic ista, Deus est Pater.

Art. 7.

An nomina essentialia sint applicanda personis. R. Fuit conueniens vt Trinitas, quæ demonstrari non potest per aliqua magis manifesta, vt sunt essentialia, declararetur, & dicitur appropriatio, non quòd sint propria alicuius personæ: vt potentia attribuitur Patri, sapientia Filio.

Art. 8.

An conuenienter à sacris doctoribus essentialia sint attributa personis. R. Sic, quia intellectus noster considerat Deum secundum modum, quem sumit à creaturis, & sic æternitas datur Patri, quia à nullo est, species filio per similitudinem, & vsus, id est, frui Spiritui sancto. Item Patri vnitatis, Filio æqualitas, Spiritui sancto conuexio.

* Virtus non datur Filio, & Spiritui sancto, vt dicit potetiam, sed vt dicit id, quod à virtute procedit.

QVÆSTIO XL.

De Personis in comparatione ad relationes, siue proprietates.

Art. 1.

An relatio sit idem quod persona. R. Sic, quia in diuinis, quod est, & quo est, non differunt, sed Pater paternitate est Pater. Item relatio in diuinis, vt est quædam res, est ipsa essentia, vt est actio, est idem quod persona; sicut essentia est in Deo, & est Deus.

* Proprietas & persona sunt idem re, sed differunt ratione, & multiplicato vno, non multiplicatur aliud.

* Diuina

* Diuina simplicitas excludit omnem cō-
positionem formæ; & materiæ, subiecti, &
accidentis, vnde abstractum & concretum
sunt idem in Deo, vt Deus, & Deitas. Item
proprietas diuidunt, & distinguunt per-
sonas, sed non essentia, quia illæ signifi-
cant per modum formæ in supposito, hæc
per modum identitatis.

An persona distinguantur per relationes. R. *Art. 2.*
Sic, tanquam per aliquid intrinsecum, non
sic per originem, quia est via.

An abstractis per intellectum relationibus à *Art. 3.*
personis, adhuc remaneat hypostasis. R. Non,
quia his constituuntur, secus de proprie-
tatibus non personalibus, vt ingenitus,
spirans, &c.

An actus notionales præintelligantur pro- *Art. 4.*
prietatibus. R. Sic, secundum nostrum mo-
dum intelligendi, quia sunt viæ.

QVÆSTIO XLI.

De Personis in comparatione ad
actus notionales.

AN actus notionales sint attribuendi per- *Art. 1.*
sonis. R. Sic, necessario, quia origo,
qua distinguuntur personæ, assignatur
per actus aliquos, qui si designât ordinem
originis vnius ab altero, sunt notionales;
qui verò dicût ordinem ad creaturas, sunt
essentiæ.

* Passio vt generari, non datur Deo, nisi *Art. 2.*
secundum modum significandi.

An actus notionales sint voluntarij.

R. Natura, & non voluntas est principium diuinæ personæ, contra Arrium; sed voluntas est causa creaturæ, sed concomitantè, sic vt Pater voluntate generat Filium, non vt principio.

* Spiritus sanctus procedit per modum voluntatis, quia est amor, tamen procedit necessario, quia naturaliter Deus Pater amat seipsum.

Art. 3.

An actus notionales sint de aliquo. R. Sic, quia Filius est de substantia Patris, quæ est indiuisibilis, quam Pater generando totam transfundit in Filium, & solum remansit distinctio originis. Item Filius non est ex nihilo, quia esset factus, nec esset propriè Filius. Item qui ex nihilo sunt facti, dicuntur Filij Dei metaphoricè per similitudinem ad Filium Vnigenitum, & adoptiuum.

* Filius natus de Patre. *Ly de*, significat principium consubstantiale generas, non materiale, & cum dicitur Filius genitus de essentia Patris, significat vt à principio formali, sed essentia non generat. Item non potest dici tres personæ de essentia diuina, quia non esset principium distinctionis. Item Scriptura loquitur de sapientia creata, & de Spiritu creato, vt de vento, & aëre.

Art. 4.

An in diuinis sit potentia respectu actuum notionalium. R. Sic, quia potentia est principium actus, vt generandi, & spirandi.

* Et hæc potentia ad actus notionales non dicitur per respectum ad personas factas

factas, sed procedentes. Item in diuinis est possibile, quod non opponitur necessario, quia supponeret potentiam passiuam, quæ non est in Deo, sed continetur sub necessario.

An potentia generandi significet relationem, & non essentiam. R. Potentia generandi significat in recto naturam diuinam, in obliquo relationem, quia est id, quo Pater generat, id est, natura diuina, & ex obliquo proprietatem personalem, non tamen significat ipsam relationem principij, quia non est relatio, sed est id, quo agens agit, & in diuinis sunt idem re, non ratione. Item potentia in recto est communis tribus, in obliquo non.

An actus notionales ad plures personas terminari possint. R. Non, sed per modum verbi ad Filium, per modum amoris ad Spiritum sanctum. Item Filius non habet potentiam actiuam generandi, sed passiuam, & quia immaterialiter.

Q V Æ S T I O X L I I I

De æqualitate, & similitudine
diuinarum Personarum
adinuicem.

AN æqualitas habeat locum in diuinis. *Art. 1.*
R. Sic, quia ibi non est maius, nec minus; ergo æqualitas, id est, in essentia, seu perfectione formæ, seu naturæ, non in effectibus formæ, vt est esse, operatio,

& sic est æqualitas in Patre, Filio, & Spiritu sancto, eadem æternitas, magnitudo, potentia. Item Pater est æqualis, & similis filio, quia in essentia, sed non æquatur, vel similatur filio, quia diceretur aliquid per modum motus; sed Filius æquatur Patri, quia accipit à Patre, & Pater non à Filio. Item æqualitas non est solum relatio, sed dicit etiam distinctionem personarum, quia nihil est sibi ipsi æquale; & unitatem essentiae, in qua personæ sunt æquales.

Art. 2.

An persona procedens sit coeterna suo principio, ut Filius Patri. R. Sic, quia Pater non generat Filium voluntate, vel actione successiva: idem de Spiritu sancto. Item Pater semper generat, & Filius generatur, & Spiritus sanctus spiratur, & generatio Filij non incipit, nec est in nunc temporis, sed in æternitate, & melius dicitur Filius semper natus, quàm nascitur.

Art. 3.

An in diuinis personis sit ordo naturæ. R. Non, quia esset prioritas, sed est ordo originis, id est, hic ab altero, licet aliquo modo dici possit ordo naturæ, & melius quàm ordo essentiae.

Art. 4.

An Filius sit æqualis Patri secundum magnitudinem. R. Sic, & ab æterno, quia magnitudo significat tantum perfectionem naturæ, nec fuit perfectus successivè. Itè æqualitas, vel similitudo in diuinis est secundum essentiam, non relationem. Item Paternitas est dignitas Patris, quæ dignitas est absoluta pertinens ad essentiam,

tiam, & sic nulla dignitas est in Patre, quæ non sit in Filio; sic de filiatione in Filio.

An Filius sit in Patre, & è conuerso. R. Art. 5.

Sic, secundum essentiam, relationem, & originem, quia Pater est sua essentia, sicut Filius, & vnum correlatiuum est in alio secundum intellectum, & processio Verbi non est quid extra, sed manet in dicente, & quod Verbo dicitur, in Verbo continetur.

* Quæ in creaturis sunt non sufficienter repræsentant ea, quæ Dei sunt. Item Pater & Filius non sunt opposita secundum essentiam, & ideo vnus potest esse in alio secundum essentiam, & relationem.

An Filius sit aequalis Patri secundum potentiam. R. Sic, quia eadem essentia à Patre communicatur Filio. Art. 6.

QVÆSTIO XLIII.

De missione diuinarum Personarum.

An alicui persona conueniat mitti. R. Art. 1.
ASic, prout missio importat habitudinem processionis secundum originem, vel vt incipit nouo modo essendi in alio, & sic Filius est missus à Patre, vt nouo modo esset in mundo per assumptionem carnis.

* In diuinis missio per originem est secundum æqualitatem, & non minoritatem, quia non per imperium, aut consilium.

lium. Item missio in diuinis est sine separatione à mittente, quia non incipit esse, vbi non erat, nec desinit esse vbi erat, sed habet solam distinctionem originis, nec per motum localem.

Art. 2.

An missio sit aeterna, vel temporalis tantum.

R. Generatio, & spiratio sunt ab aeterno; sed missio & datio in diuinis dicuntur temporaliter, quia significant personam diuinam haberi ab aliqua creatura, vel nouo modo esse in ea, & sic Filius ab aeterno processit vt sit Deus, temporaliter, vt sit homo. Item missio includit processionem aeternam, sed addit effectum temporalem, ideo dicitur temporaliter.

Art. 3.

An missio inuisibilis diuina persona sit solum secundum donum gratum faciens. R. Sic, id est, Spiritus sancti. Item est per essentiam, potentiam, & praesentiam in omnibus rebus; sed in homine est vt cognitum in cognoscente, & amatum in amante, quod fit per gratiam, & sit Deus in eo inhabitat, vt in templo suo. Item gratia non est causa, sed dispositio ad Deum habendum. Item Filius licet per alios effectus possit cognosci, tamen non nos inhabitat, nisi per gratiam gratum facientem. Item gratia gratis data est signum gratiae gratum facientis, & si daretur tale signum solum, non daretur simpliciter Spiritus sanctus, sed cum determinatione, vt spiritus propheticus.

Art. 4.

An Patri conueniat mitti. R. Non, quia non est ab alio, licet in nobis habitet per gratiam.

An Filius conueniat inuisibiliter mitti. R. Art. 5.
 Sic, sicut & Spiritui sancto, quia mitti inuisibiliter per gratiam dicit originem ab alia persona, & nouum modum habitandi illius personæ; sed Pater licet habitat per gratiam, tamen non est ab alio.

* Licet omnia dona ut dona attribuuntur Spiritui sancto, tamen aliqua, ut quæ pertinent ad intellectum, appropriantur Filio. Item missio Spiritus sancti, qui est amor, est secundum modum charitatis, quia anima ei assimilatur, sed Filij non secundum intellectum, sed secundum affectum, quo anima prorumpit in amorem, & inflammat affectum.

An missio inuisibilis fiat ad omnes, qui sunt participes gratia. R. Sic, quia sanctificat, & ibi est nouo modo persona.

* Etiam fuit facta ad Patres veteris Testamenti, etiam ad beatos in principio beatitudinis, & mox per aliquas reuelationes; sed Christo fuit facta in principio incarnationis, non postea.

An Spiritui sancto conueniat visibilitet mitti. R. Sic, & fuit conueniens, ut homo per visibilia, inuisibilia Dei cognoscat.

* Spiritus sanctus ut missus non est minor Patre, quia illa signa non assumpsit hypostaticè ut Filius. Item has creaturas tota Trinitas fecit, sed ad demonstrandum vnâ personam, licet inter personas non sit diuersitas; & illa signa fuerunt formata ab Angelis, ut significarent personam, non Angelos. Item ad Patres antiquos non fuit facta missio propriè, id est,

est, ad attendendam inhabitationem personarum, sed visibiles apparitiones personarum.

- Art. 8.* *An aliqua persona mittatur nisi ab ea, à qua procedit aternaliter.* R. Si persona mittens intelligatur vt principium effectus, tota Trinitas mittitur; si sicut principium personæ, quæ mittitur, tunc non nisi à persona à qua procedit.

Q V Æ S T I O X L I V.

De Processione creaturarum à Deo, & de omnium entium prima causa.

- Art. 1.* *An sit necessarium omne ens esse creatum à Deo.* R. Sic, quia non sunt suum esse vt est Deus, sed participant esse à Deo.
- Art. 2.* *An materia prima sit creata à Deo.* R. Sic, quia est ens, & per emanationem à principio vniuersali, & creatur non vt actus, sed vt pars compositi.
- Art. 3.* *An causa exemplaris sit aliquid extra Deum.* R. Non, quia ideæ sunt in Deo, sed in creaturis sunt quædam exemplaria.
- Art. 4.* *An Deus sit causa finalis rerum.* R. Diuina bonitas est finis omnium rerum à qua communicata est perfectio creaturæ; omnia appetunt Deum, quia appetunt aliquod bonum, quod est participatio Dei
quo

quocunque appetitu; Deus est causa finalis, & efficiens.

QVÆSTIO XLV.

De modo emanationis rerum à primo principio, siue de creatione.

AN creare sit ex nihilo facere. R. Sic, quia *Art. 1.* creatio est totius entis à primo agente: *ly ex*, id est, non ex aliquo.

An Deus possit aliquid creare. R. Sic, quia *Art. 2.* est causa totius entis; ergo ex nihilo. Sed in emanatione causæ particularis, ex nihilo nihil fit, & creatio non est mutatio propriè, & ubi non est motus, est simul fieri, & factum esse, & inter nihil & ens non est infinitum medium.

An creatio sit aliquid in creatura. R. Sic, *Art. 3.* sicut generatio in genito, & est relatio ad creatorem realis: creatio actiua est essentia diuina cum relatione rationis ad creaturam. Item creatio in re creata est creatura, quæ est terminus eius. Item accidentis non est creatio.

An creari sit proprium compositorum, & subsistentium. R. Propriè sic, quia existunt: omnia accidentia concreantur, quia coëxistunt.

An solius Dei sit creare. R. Sic, quia *Art. 5.* creatura non potest dare simpliciter esse, nec potest esse instrumentum creationis, quia nihil disponitur quod præexistat.

* Substantiæ immateriales non possunt producere similes sibi, quia facerent se ipsas, & creare requirit virtutē infinitam.

Art. 6.

An creare sit proprium alicuius personæ. R. Non, sed Trinitatis, quia essentialē.

* Sicut natura diuina est in tribus ordine quodam, sic virtus creandi, quæ in Patre non est ab alio, in Filio à Patre per intellectum, ideo dicitur Pater creare per Filium, & per amorem, qui est Spiritus sanctus, & varij effectus tribuuntur personis ratione attributorum. Item licet quilibet effectus Dei procedat à quolibet attributo, tamen datur vni, cum quo conuenit, vt ordinatio ad sapientiam, iustificatio ad misericordiam, creatio ad potentiam.

Art. 7.

An in creaturis necesse sit inuenire vestigium Trinitatis. R. Sic, quia vestigium repræsentat solam causalitatem causæ, non formam, sed in creaturis est esse repræsentans Patrem; est forma, id est, Filium, est ordo, id est, amorem Spiritus sancti.

Art. 8.

An creatio admisceatur in operibus naturæ, & artis. R. Non, & formæ non creantur, quia non substituuntur, sed concreantur.

QVÆSTIO XLVI.

De principio durationis
creaturarum.

Art. 1.

AN vniuersitas creaturarum semper fuerit. R. Non, quia non ab æter-

no, sed liberè à Deo in tempore.

An mundum incepisse sit articulus fidei. R. Art. 2.
Sic, & demonstrari non potest.

*An creatio rerum fuerit in principio tempo- Art. 3.
ris.* R. Sic, idest, simul cum tempore, vel
ante omnia, vel in Filio.

QVÆSTIO XLVII.

De distinctione rerum in
communi.

AN rerum multitudo, & distinctio sit à Art. 1.
Deo. R. Sic, quia bonitas Dei, quam
communicauit creaturis non sufficienter
repræsentatur per vnã, & hæc distinctio
non à materia, nec ab Angelo, quia sunt
creaturæ.

An inæqualitas rerum sit à Deo. R. Sic, Art. 2.
quia sapientia Dei est causa inæqualitatis
propter perfectionem vniuersi.

An sit vnus mundus tantum. R. Sic, vni- Art. 3.
tate ordinis, & si essent plures, repugnaret
ratione finis.

QVÆSTIO XLVIII.

De distinctione rerum in
speciali.

AN malum sit natura quadam. R. Non, Art. 1.
sed est absentia boni, & per se non
pertinet ad perfectionem mundi, sed per
accidens.

An malum sit in rebus. R. Sic, sicut & Art. 2.
corru-

corruptio, & ut deficiunt à bono. Item melius est in toto esse malum, non in parte.

Art. 3. *An malum sit in bono, sicut in subiecto.*

R. Sic, priuatiuè, non negatiuè, & non ut pars, vel proprietas.

Art. 4. *An malum corrumpat totum bonum.*

R. Non provt est subiectum mali, sed aliquam formam.

Art. 5. *An malum sufficienter diuidatur in pœnam, & culpam.*

R. Sic, in voluntariis, & non est sola negatio, sed priuatio.

Art. 6. *An habeat plus de ratione mali pœna, vel culpa.*

R. Culpa, quia pœna datur ad vitandum culpam.

Q V Æ S T I O X L I X.

De causa mali.

Art. 1. *AN bonum possit esse causa mali.*

R. Sic, quia defectus boni est à causa impediēte, quæ est ens, sed materialis, non formalis.

Art. 2. *An Deus sit causa mali.*

R. Non, quia non habet defectum in actione, sed est causa corruptionis, per accidens in naturalibus, vel in pœnis.

Art. 3. *An sit unum summum malum, quod sit causa mali.*

R. Non, quia non datur per essentiam malum, & tolleret omne bonum.

QVÆSTIO L.

De substantia Angelorum absolute.

AN Angelus sit incorporeus. R. Sic, & Art. 1.
perfectè repræsentat Deum, qui intelligendo & volendo facit omnia.

* Angeli sunt circumscripti terminis essentialiæ, quod conuenit omni creato, & non terminis corporis.

An Angelus sit compositus ex materia, & forma. R. Non, quia operatio Angeli est tantum immaterialis, id est, intelligere, quia solum intelligit abstracta à materia.

* Determinans, & determinatum in Angelo sunt idem, sed differunt ratione, non tamen est actus purus, quia est in potentia.

An Angeli sint in magno numero. R. Sic, Art. 3. quia perfectiora excedunt in magno numero imperfectiora, & sic Angeli materialia, secundum Dei velle.

An Angeli differant specie. R. Sic, quia Art. 4. differunt ordine, nec habent materiam, & species sumitur secundum diuersos gradus naturæ intellectiue, & magis, & minus causatæ ex formis diuersorum graduum variant speciem, secus ex remissione.

An Angeli sint incorruptibiles. R. Sic, Art. 5. quia carent materia, & operatio eius est æterna, id est, intelligunt æternum.

 QVÆSTIO LI.

 De comparatione Angelorum
ad corpora.

Art. 1. **A**N Angeli habeant corpora naturaliter sibi unita. R. Non, & natura intellectualis per se non requirit corpus, nisi per accidens.

Art. 2. *An Angeli assumant corpora.* R. Sic aliquando, quia videntur visione corporali, & repræsentantur in corpore moto, & corpus non est ex igne, sed ex aëre condensato, qui potest colorari, ut patet in nubibus.

Art. 3. *An Angelus in corpore assumpto exerceat opera vite.* R. Non, sed opera communia cum non viventibus, ut est motus, locutio, quæ est sensus quidam, & non est propria locutio, nec propriè comedit, sed Christus resurgens verè comedit.

 QVÆSTIO LII.

 De comparatione Angelorum
ad locum.

Art. 1. **A**N Angelus sit in loco. R. Sic, æquivoacè oper operationem, seu contactum virtutis, nec continetur à loco, sed è contra; sicut anima continet corpus.

Art. 2. *An Angelus possit esse in pluribus locis simul.*

simul. R. Non, quia est per virtutem finitam, cui locus comparatur vt vnus. Licet Angelus moueat totum cœlum, tamen non est in toto cœlo, quia se applicat vni parti. Item Angelus est definitiue in loco.

An plures Angeli possint esse simul in eodem loco. R. Non, quia non possunt esse duę causę completę vnius effectus, & dæmon, & anima in eodem corpore non est eodẽ modo, quia anima est vt forma, Angelus vt causã mouens. Art. 3.

Q V Æ S T I O L I I I.

De motu locali Angelorum.

AN Angelus possit moueri localiter. R. Sic, Art. 1.
æquiuocè, quia successiue potest tangere diuersa loca.

An Angelus transeat per medium. R. In Art. 2.
 motu continuo sic, in non continuo, non.

An motus Angeli sit in instanti. R. Non, Art. 3.
 quia sunt duo nunc, & est prius & posterius, & motus Angeli non est secundum quantitatem virtutis, sed secundum determinationem voluntatis, nec pendet à motu cœli.

Q V Æ S T I O L I V.

De cognitione Angelorum.

AN intelligere Angeli sit eius substantia. R. Non, imò nec esse est substan- Art. 1.
 stan

stantia creaturæ, sed Deus solus est sua substantia, quia est actus purus, & est suum esse, & suum agere.

* Intellectus agens est sua actio per concomitantiam, non per essentiam.

Art. 2. *An intelligere Angeli sit eius esse.* R. Non, & licet sit eadem forma, qua est, & intelligit; sed non eadem ratione est principium essendi, & intelligendi.

Art. 3. *An potentia intellectiva Angeli sit eius essentia.* R. Non, sicut in nulla alia creatura.

Art. 4. *An in Angelis sit intellectus agens, & possibilis.* R. Non, quia non habet phantasmata, ut nos, nec sunt in potentia, sed in eis est naturalis scientia.

Art. 5. *An in Angelis sit sola intellectiva cognitio.* R. Sic, quia carent corpore, & metaphoricè aliqua eis attribuuntur.

QVÆSTIO LV.

De medio cognitionis Angelicæ.

Art. 1. **A**N Angeli cognoscant omnia per suam substantiam. R. Non, quia est solius Dei, sed per similitudines superadditas. Nam essentia Angeli est terminata, & intellectus est aptus intelligere omnes res: ergo eget aliis, ut intelligat.

Art. 2. *An Angelus intelligat per species à rebus acceptas.* R. Non, sed per species ei connaturales à Deo datas. Item cognitio Angeli est indifferens ad distans, & propinquum

quum suum locum. Item mouetur locali-
ter, non ad cognoscendum, sed ad agen-
dum in loco.

*An superiores Angeli intelligant per spe- Art. 3.
cies magis uniuersales, quàm inferiores.*

R. Sic, & per pauciores, vt sint similio-
res Deo.

QVÆSTIO LVII.

De cognitione Angelorum ex parte
rerum immaterialium.

AN Angelus cognoscat seipsum. R. Sic, Art. 1.
per suam substantiam, nec est in po-
tèntia ad se intelligendum, & sic non pa-
titur, nec mouetur.

*An unus Angelus alium cognoscat. R. Art. 2.
Sic, per species impressas intentionales, &
si Deus crearet nouum Angelum, nouam
speciem etiam aliis infunderet.*

*An Angelus per sua naturalia possit Deum Art. 3.
cognoscere. R. Potest habere aliquam co-
gnitionem de Deo, sicut homo, quia ima-
go Dei est impressa in natura Angeli, sed
non cognosceret essentiam Dei, quam
nulla similitudo repræsèntat.*

QVÆSTIO LVIII.

De cognitione Angelorum respec-
tu rerum materialium.

AN Angeli cognoscant res materiales. Art. 1.
R. Sic, per species in ipsis existentes,
&

& res sunt in Angelis secundum esse intelligibile.

Art. 2. *An Angeli cognoscant singularia.* R. Sic, quia custodiunt homines, & cognoscunt vniuersalia, & particularia vna sola vi intellectiua.

Art. 3. *An Angelus cognoscat futura.* R. Futurum in suo esse non, nisi Deus, sed Angelus per coniecturam, at homo in suis causis, vel Deo reuelante.

Art. 4. *An Angelus cognoscat cogitationes cordis.* R. Non, nec alterius Angeli, sed ex effectu, vt homo, & voluntas hominis non est ei subiecta.

Art. 5. *An Angelus cognoscat mysteria gratia.* R. Naturaliter non, supernaturaliter sic, sed non omnia, nec æqualiter, sed inferior illuminatur à superiore. Mysterium Incarnationis in generali fuit omnibus Angelis à principio reuelatum.

QVÆSTIO LVIII.

De modo cognitionis Angelicae.

Art. 1. **A**N intellectus Angeli aliquando sit in potentia, aliquando in actu. R. Angeli circa ea, quæ sunt in Verbo, semper sunt in actu, quia est beatitudo circa ea, quæ naturaliter cognoscunt: non sunt in potentia respectu habitus, quia habent species, sed respectu actus; sed circa ea, quæ habet per reuelationem, sunt in potentia respectu habitus, idest, vt discant.

An Angelus possit simul multa intelligere. Art. 2.
 R. Sic, quæ representantur vnica specie,
 sed non, si diuersis cognitione beatifica
 cognoscunt omnia simul, quia in vnica
 specie, id est, essentia diuina.

An Angeli cognoscant discurrendo. R. Non, Art. 3.
 quia non ex vno ad aliud procedunt, licet
 vnum per aliud cognoscant.

An Angeli intelligant diuidendo & com- Art. 4.
ponendo. R. Non, quia cognoscunt omnia
attributa in prima apprehensione obie-
cti.

An in intellectu Angeli possit esse falsum. R. Art. 5.
 Non per se quoad naturalia, sed quoad su-
 pernaturalia in malis Angelis sic, & per
 accidens, quia peruersa voluntate subdu-
 cunt intellectum in bonis, non qui secun-
 dum Deum.

An in Angelis sit cognitio matutina, & ves- Art. 6.
pertina. R. Sic, quia in Verbo res est ma-
tutina, in seipsis vespertina.

An cognitio matutina & vespertina sit vna. Art. 7.
 R. In modo videndi sunt duo, licet obie-
 cto sint vnum.

Q V Æ S T I O L I X.

De voluntate Angelorum.

A*N in Angelo sit voluntas. R. Sic, quia ap- Art. 1.*
 perunt bonum sub ratione boni, &
 vbi est intellectus, est voluntas.

An in Angelo voluntas differat ab intelle- Art. 2.
ctu. R. Sic, quia voluntas Angeli est tantum
bonorum, intellectus etiam malorum.

Art. 3.

An in Angelo sit liberum arbitrium. R. Sic, quia, qui habet intellectum, habet iudicium liberum. Est electio, non cum consilio, sed per subitam acceptionem veritatis: & est nobiliore modo in Angelo, quam in homine, quia intellectus est nobilior.

Art. 4.

An in Angelis sit irascibilis & concupiscibilis. R. Non, quia non habent sensum, nisi metaphorice.

QVÆSTIO LX.

De amore & dilectione Angelorum.

Art. 1.

A*n in Angelo sit amor naturalis.* R. Sic, quia est cognitio naturalis; ergo, & dilectio, seu inclinatio naturalis ad cognitum.

* Amor charitatis non est naturalis.

Art. 2.

An in Angelo sit dilectio electiva. R. Sic, quia meretur, & amor naturalis non est meritorius sine discursu.

Art. 3.

An Angelus diligat se dilectione naturali, & electiva. R. Sic utraque, quia vult sibi bonum utroque amore.

Art. 4.

An vnus Angelus naturali dilectione diligat alium sicut seipsum. R. Sic, quia similis, & sunt vnum genere; sed ut conuenit cum alio, non in natura, sed in aliis, & ab eo differt, non amat amore naturali, sed alio, ut homo diligit ciuem amore politico, consanguineum naturali.

* *Ly sicut seipsum*, non intelligitur secundum

dum æqualitatem, sed secundum similitudinem. Item dæmon naturaliter amat naturam alterius, sed odit diuersitatem in iustitia.

An Angelus naturaliter diligat Deum plus quam seipsum. R. Naturaliter sic, quia inclinatur ad summum bonum, & ut à quo esse Angeli dependet, & in quod inclinatur, ut bonum suum; licet Angeli mali ratione effectus odisse dicantur.

Q V Æ S T I O L X I.

De productione Angelorum in esse naturæ.

A*N Angeli habeant causam sui esse. R. Sic, Art. 1.*
quia sunt facti, & eorum esse non est essentia.

An sint producti à Deo ab æterno. R. Non, Art. 2.
quia facti. est de fide. Angeli non sunt sub tempore, ut est numerus motus cœli, sed sub æuo.

An sint creati ante mundum corporeum. Art. 3.
R. Non, quia sunt pars mundi; contrarium non est erroneum, sed Græcorum. Deus non est pars vniuersi, sed supra totum: quia in se totum præhabet.

An sint creati in cœlo Empyreo. R. Sic, Art. 4.
non quod in esse & fieri pendeant à cœlo, sed quia sunt nobiliores, ideo in cœlo.

QVÆSTIO LXII.

De perfectione Angelorum in esse gratiæ, & gloriæ.

Art. 1. **A**N fuerint in sua creatione beati. R. Non, in supranaturali, sed in naturali; non tamen per discursum, sed statim, quæ consistit in contemplatione Dei.

Art. 2. *An indiguerint gratia ad hoc ut conuerterentur ad Deum.* R. Sic, quia erat supra vires naturæ diligere Deum; vt beatificantem, de quo loquimur, sed naturaliter amabant, vt causam sui esse.

Art. 3. *An Angeli sint creati in gratia.* R. Probabiliter sic, tamen potuerunt recedere à Deo, quia erant liberi.

Art. 4. *An Angelus creatus meruerit suam beatitudinem.* R. Sic, vt homo; quia beatitudo excedit naturam suam.

Art. 5. *An Angelus statim post unum actum meriti, habuerit beatitudinem.* R. Sic, sicut anima è corpore separata, si non sit impedita.

* Actus meritorius, & beatificus non possunt esse simul, cum differant vt perfectum, & imperfectum; sed intercedunt duo instantia, quæ secundum diuersos actus, non secundum tempus sumuntur.

Art. 6. *An sint consecuti gratiam, & gloriam secundum quantitatem suorum naturalium.* R. Sic, quia gratia, & gloria dantur secundum conatum, vt Angelus toto conatu

tu fertur in beatitudinem, non sic homini, quia impeditur.

An in Angelis beatis remaneat cognitio naturalis. R. Sic, & etiam dilectio, quia beatitudo non tollit naturam, & possunt esse simul. *Art. 7.*

An Angelus beatus possit peccare. R. Non, *Art. 8.* sed sicut homo vult bonum in communi, sic beatus Deum.

An Angeli beati possint proficere in beatitudine. R. Non, quia non sunt viatores: possunt habere gaudium accidentale, sed non merentur. *Art. 9.*

Q V Æ S T I O L X I I I .

De Angelorum malitia quoad culpam.

AN malum culpa possit esse in Angelis. R. *Art. 1.* Sic, quia in eis virtus creata potest deficere à rectitudine actus; non tamen peccauit Angelus ex ignorantia, sed in electione cōuertendo se ad bonum suum, non cum debito ordine, & mensura, quod fit sine ignorantia, & non est ex parte rei, sed electionis.

An in Angelo possit esse tantum peccatum superbia, & inuidia. R. Primum peccatum Angeli secundum affectum non est, nisi superbia, & inuidia, quia est spiritualis, & doluit de bono Dei, appetendo suam singularem excellentiam. Item in dæmone possunt esse omnia peccata quantum ad reatum, quia homines impellunt ad omnia

nia peccata, vt impediunt bonum humanum.

Art. 3.

An diabolus appetierit esse vt Deus. R. Sic, sed non per æqualitatem, quia sciebat esse impossibile, & optasset desinere Angelum, quod erat suum esse, sicut si asinus optasset esse equus; sed appetiit esse Deum, per similitudinem, non in quantum potuit assimilari, quia non erat peccatum, sed in eo, in quo non est aptus assimilati, quod est peccatum. Item peccatum Angeli vel fuit, quia finem ad quem naturaliter poterat peruenire appetiit, vt vltimum; vel quia voluit gloriam non ex gratia, sed quasi debitam suæ naturæ, & sic voluit beatitudinem per se, quod soli Deo conuenit, & sic supra se.

Art. 4.

An aliqui demones sint naturaliter mali. R. Non, quia naturaliter inclinantur in bonum vniuersale, sed voluntariè sunt mali.

* Dolositas in vulpe non est mala vulpi, sed aliis, quia illi est ad victum sagaciter quærendum necessaria.

Art. 5.

An diabolus fuerit malus in primo instanti sua creationis per culpam propria voluntatis. R. Non, quia operatio incipiens cum esse rei tribuitur agenti, & sic Deus esset causa peccati, quod est error: potuit tamen mereri in primo instanti, quia meritum est à Deo. Item omnes Angeli in primo instanti meruerunt, sed demones non sunt statim beatificati, quia mortificauerunt meritum, præcedens peccato,

to; & ita impedimentum posuerunt. Item diabolus peccauit ab initio sui peccati, quia nunquam cessauit peccare.

An ante creationem, & lapsum Angeli fuerit aliqua mora. *Art. 6.* R. Sic, quia dæmon post primum instans suæ creationis peccauit.

* *Inter duo instantia in operatione dæmonum non datur medium, quia sumuntur penes operationes: vnde in prima operatione omnes fuerunt boni, in secunda sunt distincti. Item Angelus habet liberum arbitrium inflexibile post electionem, homo non.* *Art. 7.*

An Angelus supremus inter peccantes fuerit supremus inter omnes. *Art. 8.* R. Sic, quia in eo fuit maior occasio.

An peccatum primi hominis fuerit occasio peccandi aliis. *Art. 9.* R. Sic, non cogens, sed inducens, sed simul, quia non fuit mora peccandi.

An tot peccauerint, quot permanserunt. R. Plures permanserunt, quia peccatum est contra naturalem inclinationem, & fuerunt de quolibet ordine.

QVÆSTIO LXIV.

De pœna Dæmonum.

AN intellectus dæmonis sit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis. *Art. 1.* R. In cognitione naturali nō. Cognitionis gratuita speculatiua fuit diminu-

ta, quia non reuelantur multa de diuinis. Cognitio affectiua, quia per gratiam ducit ad amorem Dei, est penitus ablata, vt charitas. Item vespertina cognitio in co dicitur nocturna. Item dæmon aliquo modo cognouit mysterium incarnationis ad futum terrorem; imò omnes Angeli cognouerunt, sed non æqualiter.

Art. 2.

An voluntas dæmonum sit obstinata in malo. R. Sic, quia quod in hominibus est mors, in Angelis est casus. Item apprehensio Angeli est immobilis; ergo, & appetitus, qui fertur in totum bonum sine discussu, & sic impænitens.

Art. 3.

An dolor sit in dæmonibus. R. Sic, nõ sensitius, sed vt est simplex actus voluntatis. Item dæmon vellet multa esse quæ non sunt: vt multos damnari, dæmones enim sunt inuidi; in multis cohibetur eorum voluntas, sic dolent.

* Licet de aliquo possent gaudere, & dolere, non sub eadem ratione. Item non dolent de malo culpæ, sed pænæ.

Art. 4.

An iste aër sit locus pœnalis dæmonum. R. Dæmonibus duplex locus debetur, Infernus ratione culpæ propter se, & aër caliginosus ob exercitium hominum, vsque ad diem Iudicij, & sic partim remanserunt in aëre ad probationem hominum, partim in Inferno ad torquendum damnatos, vbi post iudicium omnes erunt, & sic sunt vtilis in ordine vniuersi. Dicere, quod hîc non patiuntur, est error.

* Dum sunt in aëre non minuitur pœna inferni, propter apprehensionem loci non sibi

sibi conuenientis, & secum ferunt ignem gehennæ.

QVÆSTIO LXV.

De opere creationis Creaturæ corporalis.

AN creatura corporalis sit à Deo. R. Sic, *Art. 1.*
 sicut spiritualis, quia esse commune est ab vna causa.

An creatura corporalis sit facta propter Dei bonitatem. R. Sic, quia Deus est finis, in quem omnia sunt. *Art. 2.*

An sit producta à Deo mediantibus Angelis. R. Non, sed immediatè à Deo, quia Angelus non potest creare, quia ad creandum requiritur virtus infinita. *Art. 3.*

An forma corporum sint ab Angelis. R. Nō, sed à Deo, & formæ, quæ de nouo fiunt, non producuntur per Angelos, quia forma non producitur, sed totum, quod habet esse, potest Deus per motum Angelorum facere formas, sed non fient per influxum, sed per motum, sicut cœlum est causa motiua. *Art. 4.*

QVÆSTIO LXVI.

De ordine Creationis ad distinctionem.

AN infirmitas materia tempore præcesserit formationem ipsius. R. Non, id est, non fuit creata sine forma, sed præ-

cessit naturâ , vel origine, quia informitas est conditio materiæ , vt potentia præcedit actum , & pars totum. Item creatio est entis in actu , sed informitas præcessit formationem vt dicit ornatum , & decorem , vt cælo deerat lux ; & terra sub aquis est sine plantis, aër sine lumine. Sed alia opinio potest defendi dicendo , Deus ordinatè procedit de potentia ad actum.

Art. 2.

An omnium corporalium sit una materia. R. Corruptibilem , & incorruptibilem non est eadem materia , vt cæli non habent hanc materiam , quæ est corruptibilis , nec forma absorberet primam materiam. Item cælum habet materiam ad suam formam tantum, à qua perficitur, nec remanet potentia ad esse , sed ad vbi. Corruptibile , & incorruptibile conueniunt in vno genere , non physico , sed logico, propter vnâ rationem corporeitatis.

Art. 3.

An cælum Empyreum sit concreatum materia informi. R. Sic, sed doctores differunt de die.

* Cælum Empyreum non est ad motum, sed ad locum beatorum , vel ad influendum in inferiora.

Art. 4.

An tempus sit concreatum materia informi. R. Sic, sed præcedit naturâ , non duratione.

 QVÆSTIO LXVII.

 De opere distinctionis
 secundum se.

AN lux propriè dicatur in spiritualibus. *Art. 1^a*
 R. Non, sed metaphoricè, quia facit
 manifestationem.

An lux sit corpus. R. Non, quia esset pe- *Art. 2^a*
 netratiò corporum, nec fieret lux in in-
 stanti; nisi intelligatur Sol, quia lux interdum
 sumitur pro corpore luminoso.

An lux sit qualitas. R. Est qualitas acti- *Art. 3^a*
 ua consequens formam Solis, vel alterius
 corporis lucentis.

An conuenienter productio lucis ponatur *Art. 4^a*
prima die. R. Sic, quia dies non potest esse
 sine luce.

 QVÆSTIO LXVIII.

De opere secundæ diei.

AN firmamentum factum sit secunda *Art. 1^a*
 die. R. Sic, ratione formationis, &
 perfectionis, vt dicitur de Sole (vide
 ibi.)

An aqua sint supra firmamentum. R. Sic, *Art. 2^a*
 sed quales sint ipsæ aquæ nescimus, multæ
 multa.

An firmamentum diuidat aquas ab aquis. *Art. 3^a*
 R. Sic, sed quomodo, sunt variæ opinio-
 nes (vide.)

An sit unum cælum tantum. R. Non, *Art. 4^a*
 D. 6. sed.

sed numerus cœlorum variè à variis sumitur (vide.)

QVÆSTIO LXIX.

De opere tertiæ diei.

Art. 1. **A**N congregatio aquarum sit conuenienter facta. R. Sic, tertia die, & à variis variè exponitur.

Art. 2. *An productio plantarum conuenienter facta legatur in tertia die.* R. Sic, & exponitur.

QVÆSTIO LXX.

De opere ornatus quartæ diei.

Art. 1. **A**N luminaria debuerint produci quarta die. R. Sic, & exponitur.

Art. 2. *An conuenienter causa productionis luminarium describatur.* R. Sic patet ex Scriptura.

Art. 3. *An luminaria cœli sint animata.* R. Non, quia cœli non habent operationes animæ, & motor illos mouet.

QVÆSTIO LXXI.

De opere quintæ diei.

Art. 1. **A**N conuenienter describatur. R. Sic, quomodo fuerint producta animalia (vide ibi.)

QVÆ

 QVÆSTIO LXXII.

De opere sextæ diei.

AN conuenienter describatur. R. Sic, de Art. 1.
animalibus (vide ibi.)

QVÆSTIO LXXIII.

De his quæ pertinent ad septimam diem.

AN completio diuinorum operum debeat ascribi septimæ diei. R. Sic, quia est perfectio substantiæ. Art. 1.

An Deus septima die quieuerit ab omni opere suo. R. Sic, quia cessauit ab operationis, & desiderij motu. Art. 2.

An benedictio, & sanctificatio debeantur diei septimæ. R. Sic, quia administrationi, & quieti debetur benedictio. Bonum, de quo aliàs fit mentio, pertinet ad bonum naturæ, benedictio autem ad propagationem. Art. 3.

QVÆSTIO LXXIV.

De omnibus septem diebus in communi.

AN sufficienter isti dies numerentur. R. Sic, ad distinctionem & ornatum operis, alioqui operi Creationis non assignatur dies, vel quia fit in instanti, vel quia est ante tempus. Art. 1.

Art. 2.

An omnes isti dies sint unus dies. R. Sunt variæ opinioniones, sed quoad substantiam omnia simul creavit Deus, non quantum ad formationem per distinctionem, & ornatum.

Art. 3.

An Scriptura utatur convenientibus verbis ad exponenda opera sex dierum. R. Sic, quia in singulis operibus fit mentio diuini Verbi, à quo facta sunt omnia.

QVÆSTIO LXXV.

De homine constante ex anima, & corpore; & primò de Animæ essentia.

Art. 1.

AN anima sit corpus. R. Non, sed corporis actus, seu principium vitæ; & est mouens motum per accidens.

Art. 2.

An anima humana sit aliquid subsistens. R. Sic, quia habet propriam operationem per se sine organo.

Art. 3.

An anima brutorum sint subsistentes. R. Non, quia per se non operantur.

Art. 4.

An anima sit homo. R. Non, sed homo est compositum ex anima, & corpore, nisi dicatur à principaliori. Item anima non est persona, quia non habet naturam completam specie.

Art. 5.

An anima sit composita ex materia, & forma. R. Non, quia non esset actus, sed compositum, & primum animatum.

An anima humana sit corruptibilis. R. Nō, Art. 6.
quia est forma subsistens, nec habet contrarietatem, & desiderat naturaliter esse semper.

An anima & Angelus sint unius speciei. Art. 7.
R. Non, quia habent diuersas operationes naturales, & in Angelis non est materia.

QVÆSTIO LXXVI.

De vnione Animæ ad corpus.

An intellectiuū principium uniatur corpori, ut forma. R. Sic, quia rationale facit differentiam in homine. Art. 1.

An principium intellectiuum multiplicetur secundum multiplicationem corporum. R. Sic, secus omnes homines essent vnus homo. Art. 2.

An in homine prater animam intellectiuam sint alia anima essentialiter differentes. R. Non, sed est vna, & vnus homo, aliàs homo non esset simpliciter vnus. Art. 3.

An in homine sit alia forma prater animam intellectiuam. R. Non, quia in homine est vnum esse substantiale, quod datur à forma. Art. 4.

An anima intellectiua conuenienter tali corpori uniatur. R. Sic, quia est aptum organum ad operationes animæ. Art. 5.

An anima intellectiua uniatur corpori mediante dispositionibus accidentalibus. R. Non, sed in materia disposita tantum. Art. 6.

Art. 7. *An anima uniatur corpori animalis mediante aliquo corpore.* R. Non, quia corpus est per animam; ergo non antè.

Art. 8. *An anima sit tota in qualibet parte corporis.* R. Sic, & tota in toto, quia non est forma accidentalis, nec vt materia.

QVÆSTIO LXXVII.

De his quæ pertinent ad potentias Animæ in genere.

Art. 1. *An ipsa essentia anima sit eius potentia.* R. Non, quia potentia, & actus sunt in eodem genere, sed operatio, v.g. Angeli nõ est essentia Angeli, hoc enim est solius Dei; ergo nec hominis, &c. sed est actus primus potentia vitam habentis.

Art. 2. *An sint plures potentia anima.* R. Sic, quia eget pluribus motibus ad suum finem; ergo & pluribus potentiis.

Art. 3. *An potentia distinguantur per actus & obiecta.* R. Sic, quia posteriora distinguuntur per priora; quæ autem sunt per accidens, non distinguunt actus, vel potentiam, sed differentiam eius, quod per se potentia respicit.

Art. 4. *An in potentiis anima sit ordo.* R. Sic, vel ordo dependentiæ, & perfectionis, vel generationis, vel ratione obiectorum.

Art. 5. *An omnes potentia anima sint in anima vt in subiecto.* R. Non omnes, nam organici sunt in coniuncto: per prius sunt in anima, vt in principio, quàm in coniuncto.

An potentia anima fluant ab essentia anima. *Art. 6.*
 R. Sic, quia vel sunt in anima, vt in subiecto, vel in composito, quod non est actu, nisi ratione anima.

An vna potentia anima oriatur ab alia. *Art. 7.*
 R. Sic, quia actus vnius causatur ex alia, vt actus phantasiæ à sensu.

An omnes potentia remaneant in anima à corpore separata. *Art. 8.*
 R. Quæ sunt in composito, vt in subiecto, non remanent in anima, nisi virtualiter.

QVÆSTIO LXXVIII.

De potentiis Animæ in speciali.

An quinque genera potentiarum anima sint distinguenda. *Art. 1.*
 R. Sic, idest, vegetatiuum, sensitium, appetitiuum, motiuum secundum locum, & intellectiuum ex Arist. & ex parte obiecti; sed anima est vel vegetatiua, vel sensitua, vel rationalis. Appetitus non facit gradum, quia reperitur in omnibus vbi est sensus.

An benè assignentur tres partes vegetatiua. *Art. 2.*
 R. Sic, idest, generatiua, nutritiua, augmentatiua.

An bene distinguantur quinque sensus exteriores. *Art. 3.*
 R. Sic, & mutantur à quinque exterioribus sensibilibus.

* Solæ qualitates tertiæ speciei mutant sensum ex se.

An interiores sensus bene assignentur. *Art. 4.*
 R. Sic, & sunt quatuor, sensus communis,

nis, imaginatio, æstimatiua, memoratiua, quia hi sufficiunt ad vitã animalis perfecti.

QVÆSTIO LXXIX.

De potentiis intellectiuis.

Art. 1.

AN intellectus sit aliqua potentia anima.
R. Sic, quia in solo Deo intellectus est essentia, sicut intelligere est esse Dei.

Art. 2.

An intellectus sit potentia passiva. R. Sic, quatenus perficitur patiando, non tamen alteratur.

Art. 3.

An sit ponendus intellectus agens. R. Sic, quia debet poni intelligibile in actu, quod non est in rebus, sed in intellectu agente, qui est potentia actiua faciens intelligibilia actu per abstractionem specierum à conditionibus materialibus.

Art. 4.

An intellectus agens sit aliquid anima. R. Sic, sicut intellectus possibilis, non tamen semper intelligit, quia requiritur dispositio sensuum, & præsentia phantasmatum.

Art. 5.

An intellectus agens sit unus in omnibus.
R. Non, quia est quædam vis animæ, sed animæ sunt plures.

Art. 6.

An memoria sit in parte intellectiua anima.
R. Si memoria sumatur vt conseruatiua specierum, est in intellectu; si sumatur pro vt eius obiectum, est præteritum, vt præteritum, est in sensitiua tantum, quia præteritum includit conditiones particulares, quas sensus apprehendit.

An

An memoria intellectiua sit alia potentia ab intellectu. R. Ab intellectu possibili non. Memoria est thesaurus cōseruans species, quando dicitur cōtineri in intellectu, cum eas acquisiuit, & actu non contemplatur.

An ratio sit alia potentia ab intellectu. R. Non, quia intelligere & ratiocinari sunt eiusdem potentia; sicut moueri & quiescere.

An ratio superior & inferior sint dua potentia. R. Non, sed distinguuntur officiis, & habitibus. Nam rationi superiori sapientia, inferiori scientia tribuitur.

An intelligentia sit distincta potentia ab intellectu. R. Non, sed est actus intellectus.

An intellectus speculatiuus, & practicus sint dua potentia. R. Non, sed differunt per accidens, quia accidit intellectui, vt quod apprehendit ordinet ad opus.

An Synderesis sit distincta potentia ab alijs. R. Non, quia potentia se habent ad opposita, & Synderesis est habitus naturalis intellectus solum ad bonum inclinans.

An conscientia sit potentia. R. Proprie non, sed est actus, idest, cum alio scientia.

QVÆSTIO LXXX.

De potentiis appetitiuis in communi.

AN appetitus sit aliqua specialis potentia in anima. R. Sic, quia est inclinatio cognoscentis incognitum.

Art. 2.

An appetitus sensitivus & intellectivus sint diversa potentia. R. Sic, quia aliud apprehenditur sensu, aliud intellectu.

QVÆSTIO LXXXI.

De Sensualitate.

Art. 1.

AN sensualitas sit solum appetitiva. R. Dicitur à motu sensuali in appetitu sensitivo.

* Corporis sensus præambuli, & non continentur sub sensualitate. Item sensualitas diuiditur contra rationem superiorem, & inferiorem, in vnitatem communicant in actu motionis.

Art. 2.

An appetitus sensitivus distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem. R. Sic, quia hæc sequitur conueniens, fugat nocivum; per illam resistis. Item hæc est in bonum sine difficultate, illa in bonum arduum.

Art. 3.

An irascibilis & concupiscibilis obediant rationi. R. Intellectui in actu interiori, voluntati in exteriori.

QVÆSTIO LXXXII.

De Voluntate.

Art. 1.

AN voluntas appetat aliquid necessarium. R. Non necessitate coactionis simpliciter, quia velle non est contra inclinationem voluntatis, sed voluntas potest velle aliquid necessitate finis, vel ex suppositione, vel necessitate naturali, vt bonum, vltimū finem; & necessitas naturalis non repu

repugnat voluntario, sed solum necessitas
coactionis.

*An voluntas ex necessitate velit quacun- Art. 2.
que vult.* R. Non, quia se habet ad oppo-
sita.

*An intellectus sit altior potentia, quam vo- Art. 3.
luntas.* R. Sic, quia obiectum est nobilius,
& altius, quam bonum, sed aliquando con-
trà secundum quid: vt nobilius est amare
Deum quam intelligere Deum; quia vo-
luntas fertur in Deum ipsum, qui nobi-
lior est intellectu; intellectus autem non
attingit Deum nisi per species.

An voluntas moueat intellectum. R. Sic, Art. 4.
quia percipimus quæ volumus, sed intel-
lectus mouet voluntatem finaliter, quia
bonum intellectum est obiectum mouens
voluntatem, vt finis. Item intellectus &
voluntas se habent vt excedens, & excel-
sum. Item voluntas mouet omnes vires
animæ, sed non vegetatiuas.

*An irascibilis & concupiscibilis debeant di- Art. 5.
stingui in appetitu superiori.* R. Voluntas
non distinguitur in irascibilem, & con-
cupiscibilem, quia obiectum voluntatis
est solum bonum vniuersale, nisi impro-
priè, idest, vt irascibilis impugnat malum
ex iudicio rationis, & concupiscibilis,
per desiderium boni. Ideo spes dicitur
esse in irascibili, & charitas in concu-
piscibili.

QVÆSTIO LXXXIII.

De libero Arbitrio.

Art. 1.

AN homo sit liberi arbitrij. R. Sic, quia homo in agibilibus nō est determinatus ad vnum, sed se habet ad opposita. Eccl. 15. *Reliquit Deus hominem in manu consilij sui.*

* Homo non facit quod vult, quia appetitus repugnat. Item non est volentis, quia liberum arbitrium nō sufficit ad gloriam. Item mouetur à seipso, sed cōcurrit Deus secundum naturas rerum. Item vitæ hominis possunt impediri quantum ad executionem, non quantum ad electiones.

Art. 2.

An liberum arbitrium sit potentia. R. Sic, & non est habitus, licet in eo sit habitus, vt in potentia, licet nominetur ex actu arbitrij.

Art. 3.

An liberum arbitrium sit potentia appetitiua. R. Sic, quia electio eius actus est in potentia appetitiua.

* Dicitur liberum arbitrium quasi liberum iudicium, quia iudicium terminatur per acceptationem appetitus, cuius potentia est liberum arbitrium.

Art. 4.

An liberum arbitrium sit alia potentia à voluntate. R. Non, sed differunt diuersis actibus; simile est in intellectu, intelligere & ratiocinari.

 QVÆSTIO LXXXIV.

Quomodo Anima coniuncta
intelligat corporalia,
quæ sunt infra se.

AN anima cognoscat corporalia per intel- *Art. 1.*
lectum. *R.* Sic, cognitione immate-
riali vniuersali, & necessaria, aliàs non da-
tur scientia physica, quæ est de corpore
mobili, cùm scientia sit in solo intellectu.

An anima per suam essentiam intelligat *Art. 2.*
corporalia. *R.* Non, sed solus Deus cogno-
scit omnia per suam essentiam, qua conti-
net omnia immaterialiter.

An anima intelligat omnia per species na- *Art. 3.*
turaliter inditas. *R.* Non, sed est tanquam
tabula rasa; quia deficiente sensu, deficit
scientia illorum sensibilium.

An species effluant in animam ab aliquibus *Art. 4.*
formis separatis. *R.* Non, quia non indige-
ret sensu ad intelligendum.

An anima cognoscat res immateriales in *Art. 5.*
rationibus æternis. *R.* Anima beata sic, idest,
in Deo, hîc per species à rebus acceptas.

An intellectiua cognitio accipiatur à rebus *Art. 6.*
sensibilibus. *R.* Aliqua ratione sic, quia non
fit sine phantasmate quod fit à sensu.

An intellectus possit actu intelligere per spe- *Art. 7.*
cies intelligibiles, non conuertendo se ad phan-
tasmata. *R.* Non dum est in corpore, qua-
re cùm aliquid cognoscere volumus, for-
mam phantasmata.

An iudicium intellectus impediatur per *Art. 8.*
liga-

ligamentum sensuum. R. Sic; quare, quæ contingunt in somno, non sunt peccata, quia ligato sensu ignoratur finis seu terminus iudicij.

QVÆSTIO LXXXV.

De modo, & ordine intelligendi.

Art. 1. **A**N intellectus noster intelligat res corporeas, & materiales per abstractionem à phantasmatibus. R. Sic, quia abstrahit à singularibus.

Art. 2. *An species intelligibiles abstracta à phantasmate sint ut id, quod intellectus intelligit.* R. Non, sed sunt ut id, quo intelligit, ut species sensibilis, quæ non sentitur, sed est id quo sentitur.

Art. 3. *An magis uniuersalia sint priora in nostra cognitione intellectuâli.* R. Sic, quia per notitiam incompletam, idest, genericam venit ad specificam.

Art. 4. *An p̄ssimus multa simul cognoscere.* R. Non per modum multorum, sed per modum vnius.

Art. 5. *An intellectus noster intelligat componendo, & diuidendo.* R. Sic, quia discurrit, Angelus intelligit composita, sed non componit.

Art. 6. *An intellectus possit esse falsus.* R. Circa proprium obiectum, idest, quod quid rei, & circa prima principia non, ut sensus, sed componendo, & discurrendo sic.

Art. 7. *An vnâ & eandem rem vnus alio melius*

lius cognoscat. R. Ex parte cognoscentis sic, sicut in visu, ex parte rei intellectæ non.

An intellectus prius intelligat indiuisibile, Art. 3. quàm diuisibile. R. Indiuisibile, vt continuum, vel secundùm speciem sic; indiuisibile actu.

Q V Æ S T I O L X X X V I.

Quid intellectus in rebus materialibus cognoscat.

An intellectus noster cognoscat singularia. Art. 1.
R. Primò, & directè, non, sed sensus cognoscit, sed indirectè conuertendo se ad phantasma, quo singulare representatur.

* Singulare vt sic potest cognosci ab intellectu, non vt materiale, quia nihil intelligitur, nisi immaterialiter.

An intellectus noster possit cognoscere infinita. Art. 2.
R. Sic, infinita in potentia, quia est eius obiectum, sed non infinitum in actu, Deum non totaliter.

An intellectus cognoscat contingentia. R. Art. 3.
Vt habet quid necessitatis directè cognoscuntur, id est, vt vniuersalia, & sic datur moralis, & scientia de gener. & corruptibilibus; sed contingentia, vt sic directè à sensu cognoscuntur, indirectè ab intellectu, quia sunt indiuidua materialia.

An intellectus noster cognoscat futura. Art. 4.
R. Futura, vt sic, non, nisi reflexè, quia sunt singularia: vt in causis, sic. Potest

E homo

homo per somnium aliquid futurum præ-
noscere.

QVÆSTIO LXXXVII.

Quomodo anima seipsam,
& ea quæ sunt in ipsa,
cognoscat.

Art. 1.

AN anima intellectus seipsam cognoscat
per suam essentiam. R. Non, sed per a-
ctum, vt intelligit alia. Item Angelus se
intelligit per essentiam, nõ tamen omnia,
vt facit Deus, qui est actus purus.

Art. 2.

*An intellectus cognoscat habitus anime per
essentiam eorum.* R. Non, sed per actus, sicut
& se, quia habitus non est actus. Fides co-
gnoscitur per actus interiores, dum quis
percipit se credere.

Art. 3.

*An intellectus cognoscat proprium actum,
seu intelligere.* R. Sic, quia est in actu, sed
prius obiectum, quod est extra, & mate-
riale, secundo actum, tertio se: non sic in
Angelis, quia primum obiectum intelli-
gere Angeli est essentia.

Art. 4.

An intellectus intelligat actum voluntatis.
R. Sic, quia intelligo me velle.

* Verum includit bonum, & è contra, &
ideo quod cadit sub voluntate, cadit etiam
sub intellectu, & contra.

 QVÆSTIO LXXXVIII.

Quomodo anima cognoscat
ea, quæ supra se sunt.

AN anima in hac vita possit cognoscere sub- *Art. 1.*
stantias immateriales per seipsas. R. Nō,
quia non cognoscit sine phantasmate.
Platonis & Auerrois opiniones confu-
tantur.

An intellectus noster per cognitionem ma- Art. 2.
terialium perueniat ad cognitionem immate-
rialium. R. Non perfectè, quia habet quid-
dam alterius rationis.

An Deus sit primum, quod ab humana mē- Art. 3.
te cognoscitur. R. Non, quia cognoscitur per
creaturas; & primum cogitum à nobis,
est quidditas materialis, quia est proprium
obiectum intellectus.

* Lumen diuinum est id quod, non id quod
primum cognoscimus. Item in nobis non
est perfecta imago Dei, ut est in Filio; ideo
per eam non cognoscimus Deum.

 QVÆSTIO LXXXIX.

De cognitione animæ separatæ.

AN anima separata à corpore possit intel- *Art. 1.*
ligere. R. Sic, sed alio modo, quia
erit in alio modo essendi, id est, intelliget
sine phantasmate, quod erit ei præter na-
turam.

Art. 2. *An anima separata cognoscat substantias separatas.* R. Sic, sicut seipsam per seipsam, quia in modo essendi sunt conformes, non tamen Angelos, quia superant modum essendi suæ naturæ, & loquimur de cognitione naturali, non de beatifica, sed intelliget Angelos per similitudinem impressam à Deo.

Art. 3. *An anima separata omnia naturalia cognoscat.* R. Sic, in communi, & confusè per species infusas, modo non naturali.

Art. 4. *An anima separata cognoscat singularia.* R. Aliqua, sed non omnia, & imperfectè, at Angelus perfectè, & per species infusas.

Art. 5. *An habitus scientia acquisita remaneant in anima separata.* R. Sic, ut sunt in intellectu, qui non corrumpitur, sed dispositiones in potentiis sensitivis peribunt.
* Et scientia destructur quoad actum.
* Potest esse simul cum scientia infusa, quia diuersa.

Art. 6. *An actus scientia acquisita maneat in anima separata.* R. Sic, sed non eodem modo, id est, non per conuersionem ad phantasmata.

Art. 7. *An distantia localis impediatur cognitionem anima separata.* R. Non, quia lumen diuinum, quo anima separata intelligit, eodem modo se habet distans, & propinquum.

Art. 8. *An anima separata cognoscat quæ hic aguntur.* R. Non, quia non cognoscit singularia, nisi per vestigium, aut effectum, quæ non sunt ad omnia, vel nisi Deus reuelet.

uelet. Animæ beatorû probabilius cognoscunt omnia, quia æquantur Angelis, non tamen tristantur de malis. Item defuncti si apparent nobis, est miraculum: vel demon, vel Angelus hoc facit etiam ipsis ignorantibus. Samuel autem apparuit Saul in reuelatione diuina.

Q V Æ S T I O X C.

De prima hominis productione quantum ad animam.

AN anima sit facta, vel sit de substantia Dei. *Art. 1.*
Dei. R. Est facta, & non est de substantia Dei, & simplex seipso differt.

An anima sit producta in esse per creationem. Art. 2.
R. Sic, quia est forma subsistens.

* In anima materiale est essentia, formale verò est esse participatum.

An anima rationalis sit producta à Deo immediate. Art. 3.
R. Sic, per creationem, & nil presupponitur, & sic est impossibile fieri ab Angelis.

An anima humana fuerit producta ante corpus. Art. 4.
R. Non, sed simul, quia hæc est eius perfectio, & Deus fecit res in statu perfecto suæ naturæ.

 QVÆSTIO XC I.

 De productione corporis
 primi hominis.

Art. 1.

AN corpus primi hominis sit de limo terra.
 R. Sic, id est, de terra aquæ permixta: & quia homo communicat cum omnibus creaturis, ideo dicitur minor mundus.

Art. 2.

An humanum corpus sit immediatè à Deo productum. R. Sic, primum corpus hominis, & necessariò, quia non potuit generari.

Art. 3.

An corpus hominis habuerit conuenientem dispositionem. R. Sic, quia opera Dei perfecta, & imperfectio est ex parte materiae.

Art. 4.

An productio corporis humani explicetur conuenienter. R. Sic, vt patet in Genesi.
 * Faciamus, id est, Trinitas, cuius imago est in homine.

QVÆSTIO XCII.

De productione mulieris.

Art. 1.

AN mulier debuerit produci in prima productione rerum. R. Fuit necesse pro generatione, & quo viuens est perfectius, eo vis generandi passiuua debet esse magis distincta ab actiuua, vt exercentur operationes perfectiores ipsa generatione.

* For

* Fœmina est occasionatiuè respectu agentis particularis, quod intendit simile, & fit propter debilitatem virtutis agentis, dispositionem materiæ, & transmutationem ab extrinseco à ventis frigidis, & australibus, sed est intenta ab agente vniuersali, & natura. Item quæ possunt esse occasio peccandi fiunt à Deo, vt mundus sit perfectus, & quia Deus ex malo colligit bonum.

An mulier debuerit fieri à viro. R. Sic *Art. 2.* fuit conueniens ob multa; Eua non fuit propinqua Adam, quia non per generationem.

An mulier debuerit formari ex costa viri. *Art. 3.* R. Sic, quia socia; non ex capite, quia non domina; nec ex pede, quia non serua; & ob Sacramenta quæ de latere Christi fluxerunt.

An mulier fuerit immediatè formata à Deo. R. Sic, vt Adam, nec potuit à creatura formari.

QVÆSTIO XCIII.

De fine, siue termino productionis hominis.

An imago Dei sit in homine. R. Sic, sed *Art. 2.* imperfecta, nec secundum æqualitatem, quia distat à Deo infinite.

* Verbum est perfecta imago Dei cum identitate naturæ, & non est ad imaginem: in creaturis est analogicè.

An imago reperiatur in creaturis irra- *Art. 2.*

zionalibus. R. Non, nisi imperfectè, quia imago est similitudo ex alio expressa secundum speciem, vel proprium accidens, seu figuram; & sic vermis non est imago hominis, licet ex ipso generetur, sed homo Dei sic, quia sapit, vt Deus.

Art. 3.

An Angelus sit magis ad similitudinem Dei, quàm homo. R. Sic, quia in eo perfectior natura: homo secundum quid est similior Deo, quàm Angeli.

Art. 4.

An imago Dei inueniatur in quolibet homine. R. Sic, quia in quolibet est aptitudo ad intelligendum, & amandum Deum, sed in iustis est imago recreationis, quæ est in habitu, & in beatis est imago secundum actum gloriæ.

Art. 5.

An in homine sit imago Dei quoad Trinitatem Personarum. R. Sic, sed infertur ex imagine naturæ diuinæ. Si in homine esset perfecta Dei imago, homo cognoscendo se, cognosceret Deum. Item homo est factus ad imaginem Trinitatis.

Art. 6.

An in homine sit imago Dei solum secundum mentem. R. Sic, sed secundum alias partes est per modum vestigij: nam imago repræsentat per modum speciei, vestigiû per modum effectus, qui nõ attingit similitudinem speciei.

Art. 7.

An imago Dei inueniatur in anima secundum actus. R. Imago Trinitatis est secundum actus verbi, & amoris.

* Quia mens nostra est in nobis ignota, accipitur imago secundum tres potentias, Intellectus, voluntatis, memoriæ. Item ima

imago Trinitatis est semper in anima habitualiter.

An imago Trinitatis in anima sit solum per Art. 8.
comparationem ad obiectum, id est, Deum. R.

Sic, quia repræsentat secundum speciem diuinas personas.

An similitudo conuenienter distinguatur ab Art. 9.
imagine. R.

Sic, quia similitudo est communior, & sic est præambula ad imaginem, sed vt significat perfectionem imaginis, est sequens illam.

QVÆSTIO XCIV.

De statu & conditione primi
 hominis quantum ad
 intellectum.

AN primus homo per essentiam Deum *Art. 1.*
 viderit. R. Non, quia poterat peccare, & Beatus non potest peccare, sed Deum cognoscebat altiori cognitione, quàm nos, id est, media inter nostram, & beatam, sed fortè vidit Deum in raptu in sopore. Item vidit altiori modo, quia non impediabatur à sensibilibus, & ante peccatum.

An Adam in statu innocentia viderit An- Art. 2.
 gelos per essentiam. R. Non, quia intelligebat per phantasmata.

An primus homo habuerit scientiam omnium. Art. 3.
 R. Sic naturaliter scibiliū omnium; quia imposuit nomina rebus, & quia vt primus debebat alios instruere: supernatura-

E S. lium.

limum verò quantum opus erat ad vitæ regimen.

* Habuit scientiam per species infusas. Item in naturali scientia poterat proficere quantum ad experimentum, non quantum ad numerum scitorum, sed in supernaturalibus sic.

Art. 4.

An homo in primo statu potuisset decipi. R. Non, quia in illo statu non erat malum ergo nec falsum, quia falsum est malum intellectus.

QVÆSTIO XCV.

De his, quæ attinent ad voluntatem primi hominis, id est, de gratia, & iustitia.

Art. 1.

AN primus homo fuerit creatus in gratia. R. Sic, vt Angelus, quia ratio erat subiecta Deo, & rationi vires inferiores, & animæ corpus: prima subiectio fuit causa secundæ, & secunda tertiæ.

Art. 2.

An in primo homine fuerint animæ passiones. R. In statu innocentie non erant circa malum, nec in bonum non habitum, & non habendum, sed erant passiones boni presentis, vt gaudium & amor, vel futuri in suo tempore habendi, vt desiderium, & spes, non tamen affligens, consequentes ex imperio rationis, cui appetitus erat subiectus, non sic in nobis.

Art. 3.

An Adam habuerit omnes virtutes. R. Aliqualiter sic. Nam virtutes, quæ non

continent imperfectionem, vt iustitia, vel si continent, non repugnant perfectioni primi status, vt fides & spes erant in habitu, & actu, sed quæ continent imperfectionem, & repugnant illi statui, erant secundum habitum tantum, vt poenitentia, misericordia.

An opera primi hominis fuerint magis efficacia ad mirandum, quàm opera nostra. R. Absolutè sic, quia in maiori virtute; proportionaliter, non, quia nos habemus maiorem difficultatem post peccatum.

Q V Æ S T I O X C V I.

De dominio, quod homini in statu innocentia com-
petebat.

AN Adam in statu innocentia dominaretur animalibus. R. Sic, quia sic Deus prouidit, & quia erant inferiora. *Art. 1.*

An homo habuisset dominium super omnes alias creaturas. R. Sic, eis vtendo sine impedimento, non tamen Angelis, in quibus est ratio, secundum quam homo dominatur. *Art. 2.*

An homines in statu innocentia fuissent aequalis. R. Non, sed fuisset disparitas in sexu, in ætate, in iustitia, scientia, libero arbitrio, circa corpus in complexione, pulchritudine, viribus; sed non erat peccatum, nec defectus; nec in anima, nec in corpore. *Art. 3.*

Art. 4.

An homo in statu innocentia homini dominabatur. R. Non erat dominium vt opponitur seruituti, quia talis subiectio est pœna, sed erat vt dicit bonum commune subiecti, vt inter Angelos alij aliis dominantur.

QVÆSTIO XC VII.

De his quæ pertinent ad conseruationem indiuidui in illo statu.

Art. 1.

AN homo in illo statu fuisset immortalis. R. Sic, non ex parte materiæ, vel formæ, sed ex parte causæ efficientis, id est, per vim diuinitus datam.

Art. 2.

An homo in illo statu fuisset impassibilis. R. Non mouebatur à naturali dispositione, quia virtus animæ prohibebat, sed erat passibilis passione communiter dicta, vt in sentire, intelligere, dormire, &c.

Art. 3.

An homo in eo statu indigueris cibis. R. Sic, quia habebat vegetatiuam alendam cibo, & si non edidisset peccasset, cum id ei præceptum fuerit.

Art. 4.

An homo per lignum vita fuisset consecutus immortalitatem in eo statu. R. Sic, sed non simpliciter, quia erat ne cum senectus dissolueret, alia ligna erant ad sustentationem.

QVÆ

 QVÆSTIO XC VIII.

De pertinentibus ad conser-
uationem speciei.

AN in statu innocentia fuisset generatio. *Art. 2o.*
R. Sic ad multiplicationem generis
humani, aliàs peccatum fuisset necessa-
rium propter tantum bonum, quale est ho-
minis propagatio, licèt Adam fuisset in-
corruptibilis.

An in statu innocentia fuisset generatio per coitum. Art. 3o.
R. Sic, & ideo Eua fuit data in ad-
iutorium, in qua erat virtus passiuæ, sed
non fuisset immoderata concupiscentia,
vel libido. Item ibi continentia non fuif-
set laudabilis, quia ordinata. Item tunc
coitus fuisset sine corruptione integrita-
tis, sicut emittitur menstruus cruor cum
integritate.

 QVÆSTIO XC IX.

De generatione prolis generan-
dæ, quantum ad corpus.

AN pueri tunc nati habuissent virtutem *Art. 2o.*
perfectam ad motum membrorum. R.
Non sufficientem ad quoslibet actus,
quia imperfecti vt nunc, non tamen fuif-
set infirmitas, sicut accidit nunc pueris; &
quia habent cerebrum magnum, & humi-
dum, ideo non possunt, sed animalia ex
siccitate possunt; nec fuissent defectus se-
niles,

110 Ex Prima Parte

niles, qui ordinatur ad corruptionem, sed tantum defectus pueriles, qui sequuntur generationem.

Art. 2.

An in primo statu nate fuissent foemina. R. Sic, quia est ad complementum naturae humanae, & fuissent tot, quot viri.

Q V A E S T I O C.

De conditione prolis generandae,
quantum ad iustitiam.

Art. 1.

An homines fuissent nati cum iustitia. R. Sic, quia iustitia originalis erat donum Dei datum toti naturae, quae gratia non erat transfusa per virtutem seminalem, sed conferebatur homini statim cum haberet animam rationalem.

Art. 2.

An pueri tunc nati, fuissent in iustitia confirmati. R. Non, quia poterant peccare, sicut parentes.

Q V A E S T I O C I.

De conditione prolis generandae,
quantum ad scientiam.

Art. 1.

An in statu innocentia pueri fuissent nati in scientia perfecti. R. Non, sed sine difficultate acquisuissent discendo, inueniendo, quia anima est vt tabula rasa; & vbi non est authoritas, sequimur conditionem naturae, cui naturale est, vt homo scientiam per sensus acquirat.

Art. 2.

An pueri mox nati habuissent usum rationis.

tionis. R. Non, quia sensus & vires inferiores sunt impediti ob nimiam humiditatem cerebri, & quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum.

QVÆSTIO CII.

De loco hominis, qui est
Paradisus.

AN *Paradisus sit locus corporeus.* R. Sic, *Art. 1.*
Apositus in parte Orientis, qui Oriens est nobilior pars, cum sit dextera cœli.

An Paradisus sit locus conueniens habitationi humana. R. Sic, quia ibi erant remedia ne homo corrumpatur. Item Paradisus adhuc durat, vbi dicitur esse Enoch, & Elias, & est locus temperatissimus. *Art. 2.*

An homo positus sit in loco illo vt operaretur, & custodiret illum. R. Sic, dupliciter, vel vt homo operaretur, & custodiret Paradisum sine labore, sed iniucundè. *Art. 3.*

An homo fuerit factus in Paradiso. R. *Art. 4.*
Non, sed extrà, & postea positus in eo transferendus in cœlum, quia erat locus congruus quantum ad incorruptionem humanam, quæ incorruptio non erat naturalis, sed ex dono Dei, sed Angelus quia incorruptibilis fuit formatus in cœlo Empyreo; Eva in Paradiso non propter eam, sed ratione principij, ex quo corpus eius formabatur.

Q V Æ S T I O C I I I.

De gubernatione rerum
in communi.

- Art. 1.* **A**N mundus gubernetur ab aliquo. R. Sic, à Deo, qui producit res ad suos fines, quod est gubernare.
- Art. 2.* *An finis gubernationis mundi sit aliquid extra mundum.* R. Sic, quia bonum quod est finis est extrinsecum, scilicet Deus.
- Art. 3.* *An mundus gubernetur ab vno.* R. Sic, quia optima gubernatio est quæ fit per vnum. Item de ratione boni est vnitas, quam omnes appetunt, vt finem: & gubernatio est ad finem vltimum.
- Art. 4.* *An gubernationis effectus sit vnus tantum, & non plures.* R. Ex parte finis, in quem omnia tendunt, id est, assimilari summo bono, vnus est effectus; sed effectus diuinæ gubernationis in generali sunt duo, id est, conseruatio rerum in bono, & motio earum ad bonum, id est, quod vna res aliam moueat in bonum; sed effectus diuinæ gubernationis in particulari sunt innumerabiles, quia quodlibet assimilatur secundum modum suum.
- Art. 5.* *An omnia diuina gubernationi subdantur.* R. Sic, quia eiusdem est creare & gubernare in finem Deum. Deo non est cura de bobus, quantum ad modum quo mouet rationalem creaturam.
- Art. 6.* *An omnia immediatè gubernentur à Deo.*
R. Quantum ad rationem gubernationis, quod

quòd eius prouidentia est immediata, quantum ad executionem Deus quædam gubernat mediantibus aliis.

An aliquid possit contingere præter ordinem diuinæ gubernationis. R. Non, quia Deus est causa vniuersalis in ratione totius entis, quæ impediri non potest, sicut causa particularis; item malum etiam est sub diuina gubernatione, quia semper fundatur in bono, nec datur aliquid totaliter malum. Item respectu Dei nihil est casuale, sic contingentia, sed respectu causæ particularis.

An aliquid possit veniri contra ordinem gubernationis diuinæ. R. Non in vniuersali, quia semper tendit in bonum, & nullus homo respiciens ad malum operatur, licet peccator nitatur contra particulare bonum sibi conueniens.

QVÆSTIO CIV.

De effectibus diuinæ gubernationis in speciali.

AN creatura indigeant ut à Deo conseruentur in esse. R. Sic, est de fide, quia sunt effectus dependens à Deo in fieri, & esse; sicut illuminatio aëris à sole in fieri, & esse. Nota, quando effectus naturalis recipit impressionem agentis secundum eandem rationem, ut est in agente, tunc pendet à causa in fieri tantum; sed quando non est natus recipere impressionem agentis secundum eandem rationem,

nem, vt Cœli sunt causa inferiorum, tunc tale agens non solum est causa fiendi, sed etiam efficiendi. Hinc patet, vt aqua calefacta ab igne, cessante actione remaneat calefacta, non verò aer remaneat illuminatus cessante actione Solis.

* Deus non potest communicare creaturæ, vt conferatur in esse, sua actione cessante; sicut non potest ei communicare, quòd non sit causa illius. Item conseruatio rerum à Deo non est per nouam actionem, sed per continuationem actionis, quæ dat esse, quæ est sine motu, & tempore.

Art. 2.

An Deus immediatè omnem creaturam conseruet. R. Aliquas conseruat in esse tam indirectè, quàm directè mediantibus causis aliquibus; sicut eisdem dat esse indirectè per causas impediens corruptionem, vt sal respectu carniũ: directè quando aliqua creatura secundum suum esse pendet ab illa causa: licèt Deus immediatè omnia creauit, tamen conseruat mediatè, sed nulla seipsam, quia nulla est causa sui ipsius, sed alterius.

Art. 3.

An Deus possit aliquid in nihilum redigere. R. Potest omnia, quia potest eis non influere esse, & sic desinerent esse.

* Deus per se non potest esse causa tendendi in non esse, sed hoc habet creatura ex seipsa, quia est ex nihilo, sed Deus per accidens subtrahendo suam actionem.

Art. 4.

An aliquid in nihilum redigatur. R. Non, quia nec naturaliter, nec diuina bonitas hoc facit.

QVÆSTIO CV.

De mutatione creatu-
rarum à Deo.

AN Deus possit immediatè mouere mate- *Art. 1.*
riam ad firmam. R. Sic, quia po-
test reducere ad actum potentiam pas-
siuam.

* Angeli & dæmones operantur circa vi-
sibilia, non imprimendo formas, sed adhi-
bendo semina corporalia.

An Deus possit immediatè mouere aliquod *Art. 2.*
corpus. R. Sic, quodcunque corpus, secun-
dum quemcunque motum. Nota, Deus
mouet creaturam non per contactum cor-
poralem, sed spiritualement, sed ipse non tan-
gitur à creatura, & licet virtus Dei mo-
uens sit infinita, tamen operatur in effe-
ctibus secundum quod eis conuenit, & sic
non in instanti.

An Deus moueat immediatè intellectum *Art. 3.*
creatum. R. Sic, quia illum docet, dat vim
intelligendi, dat species intelligibiles, im-
primit similitudines.

An Deus possit mouere voluntatem creatam. *Art. 4.*
R. Sic sufficienter vt obiectum, quia vir-
tus passiuua voluntatis se extendit ad bo-
num vniuersale, quod est eius obiectum,
& solus Deus est bonum vniuersale, sed
bonum creatum est particulare, & non
mouet sufficienter, & efficaciter. Item
Deus mouet voluntatem interius eam
inclinando, quia est primum mouens,
&

& vltimus finis, sed non cogit illam, quia dat propriam inclinationem; & sic etiam moueri potest à seipsa, vnde ratio meriti, vel demeriti non tollitur.

Art. 5. *An Deus operetur in omni operante.* R. Sic, sed res habent etiam propriam operationem, secus frustra essent virtutes operatiuæ rebus tributæ.

* Deus operatur in nobis per modum primi agentis, & sic non est superflua operatio secundi agentis.

Art. 6. *An Deus possit facere aliquid præter ordinem rebus inditum.* R. Sic, prout ordo pendet à secunda causa, sed non potest facere contra ordinem rerum prout dependet à prima causa, quia faceret contra præscientiam suam, quod est impossibile, & quod Deus sic agit, est præter naturam, non contra, quia actio naturalis pendet à Deo; secus si homo iaceret lapidem in altum, tunc esset contra naturam lapidis, quæ non pendet ab homine. Item cum Deus agit præter hunc ordinem, non mutatur, quia sibi reseruauit aliter se facturum aliquando.

Art. 7. *An omnia quæ Deus facit præter ordinem natura sint miracula.* R. Sic, quæ fiunt à Deo præter causas nobis notas, dicuntur miracula, idest, admiratione digna: potest tamen aliquid esse mirum vni, quem causa latet, alteri verò non, quem causa non latet.

Art. 8. *An vnum miraculum sit maius alio.* R. Sic, quia quo magis excedit facultatem naturæ, eo maius est miraculum, & exceditur

ditur natura, vel secundum substantiam facti, vt penetratio corporum, vel in eo, in quo fit vt resuscitatio mortuorum, vel in modo, & ordine faciendi, vt cum statim quis à febre curatur.

Q V Æ S T I O C V L

Quomodo vna creatura moueat aliam.

AN vnus Angelus illuminet alium. *R. Art. 1.*
 Sic, quia manifestat cognitam veritatem alteri, quia virtus intellectiua inferioris confortatur ex conuersione superioris Angeli ad ipsam, vt corpus minus calidum crescit cum ei appropinquat magis calidum, & quod est appropinquatio in corpore, est conuersio in Angelis.

* Vt immediatè videt Deum vnus non docet alium, sed vt cognoscit magis rationes operum Dei, superior docet inferiorem confortando lumen naturale.

An vnus Angelus possit mouere voluntatem alterius. R. Art. 2.
 Non, sed solus Deus; qui potest iustificare. Item solum bonum vniuersale, quod est Deus, mouet voluntatem obiectiue sufficienter, vt in beatis. Item voluntas est inclinatio volentis in volitum, & sic præter Deum nemo illam immutare potest. Angelus persuadere potest monstrando bona creata ordinata in honorem Dei.

An Angelus inferior possit illuminare superiorio *Art. 3.*

periorem. R. Non, sed contrà, superior illuminat inferiorem, ne turbetur ordo.

Art. 4.

An Angelus superior illuminet inferiorem.
R. Sic, quia creaturæ habent ex diuina bonitate diffundere bona, quæ acceperunt in aliam; sed quanto sunt Deo propinquiores, eo maiora bona participant, sed non communicant ita euidenter, ut habent. Item vsque ad finem mundi semper superioribus Angelis aliquid noui reuelatur pertinens ad dispositionem mundi, & salutem electorum.

Q V Æ S T I O C V I I

De locutionibus Angelorum.

Art. 1.

AN vnus Angelus alteri loquatur. R. Sic, & loqui est conceptum mentis alteri manifestare, & fit quando voluntas Angeli vult ut conceptus suæ mentis alteri manifestetur, & statim cognoscitur, non sic in homine, quia per sensus explicatur. Item locutio Angeli est interior, & non sufficit quòd concipiat, sed ut velit loqui.

Art. 2.

An inferior Angelus superiori loquatur.
R. Sic, quia potest manifestare suum conceptum, quia omnis illuminatio Angeli est locutio, sed non omnis locutio est illuminatio, quæ pendeat à Deo tanquam à principio, ratione cuius aliqui dicuntur superiores, & ideo illis competit illuminatio.

An

An Angelus Deo loquatur. R. Sic, vt aliquid à Deo accipiat, vel vt consultet diuinam voluntatem de agendis, vel admirando eius mentem. Non loquitur, vt Deo aliquid manifestet, sed vt discat. Item semper loquuntur cum Deo laudantes ipsum, sed non semper consulentes de agendis. *Art. 3.*

An localis distantia in locutione Angelica operetur aliquid. R. Non, quia intellectualis operatio abstrahit à loco, & tempore. *Art. 4.*

An cum vnus loquitur vni, omnes percipiant locutionem. R. Non, quia locutio pendet à voluntaria dispositione loquentis. *Art. 5.*

Q V Æ S T I O C V I I I .

De ordinatione Angelorum secundùm Hierarchias & ordines.

An omnes Angeli sint vnus hierarchia. *Art. 1.*
R. Angeli cum hominibus non sunt vnus hierarchiæ, quia non gubernantur vno modo à Deo, quia Angeli puris illuminationibus, homines similitudinibus sensibilium. Item Angeli non sunt vna hierarchia inter se, sed faciunt tres, quia non eodem modo gubernantur à Deo, quia superiores recipiunt lumen vniuersalius, quàm inferiores, id est, à Deo; secundi à causis creatis vniuersalibus; tertij, vt

vt applicantur singulis rebus, pro vt dependet à propriis causis. Item Angeli, & rationales creaturæ, quatenus Deus vnus est princeps omnium, cuius possunt esse participes, & sic vt omnes vident essentiam Dei, non distinguuntur hierarchiæ, sed in ordine ad res creatas sic. Item homines sunt vnus hierarchiæ, quia eis est vnus modus intelligendi connaturalis. In Deo non est hierarchia.

Art. 2.

An in vna hierarchia sint plures ordines. R. Sic, tres, quia est multitudo ordinata sub vno Deo, sed habent diuersa officia, & actus secundùm quos attenditur diuersitas graduum, scilicet, supremum, medium, infimum, vt in politia humana, in qua sunt optimates, viri honorabiles, & populus.

Art. 3.

An in vno ordine sint plures Angeli R. Sic, sicut quælibet stella habet suum ordinem, sed nobis est incognitus. Item Angeli vnus ordinis sunt aliquo modo æquales secundùm similitudinem ordinum, sed non simpliciter.

Art. 4.

An distinctio hierarchiarum, & ordinum sit à natura in Angelis. R. Sic, secundùm dona naturalia ad finem acceptum secundùm facultatem naturæ ipsorum, vt scilicet cognoscant & ament Deum naturaliter; sed si finem Angelorum accipias supra naturalem facultatem eorum, vt vident Deum clarè, tunc ordines distinguuntur completiue secundùm dona gratuita, dispositiue secundùm naturalia, quia Angelis data est gratia secundùm capacitatem

tatem naturalium. Quod non est in hominibus. Vnde in ipsis distinguuntur ordines secundum dona gratuita tantum.

An ordines Angelorum conuenienter nominentur. R. Sic, & respondent spirituales perfectionibus Angelorum. Nota, ordo in rebus sumitur, vel secundum proprietatem, quæ secundum suam naturam adæquatè & propriè conuenit rei, vel per excessum, vt perfectiones creaturarum Deo; vel per participationem, vt Deitas creaturis: sed Angeli non nominantur à proprietate per excessum, v. g. vt est proprietas inferioris, quæ conuenit superiori, sed ab ea, quæ eis propriè & adæquatè conuenit, sic Dionysius; sed Gregorius attendit exteriora officia.

Art. 5.

An gradus ordinis conuenienter assignentur. R. Sic, in prima hierarchia sunt per respectum ad Deum, à quo accipit rationes rerum, & sunt Seraphin, Cherubin, Throni. In secunda sunt qui cognoscunt causas vniuersales, & signant communem quandam gubernationem, & sunt Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertia sunt secundum determinationes ad speciales effectus, & designant executionem operis, & sunt Principatus, Archangeli, Angeli.

Art. 6.

An ordines remanebunt post diem Iudicij. R. Sic, quoad distinctionem graduum, quæ est à differenti gratia, & natura, quæ semper manebit; sed quoad executionem officiorum, partim remanebunt, partim non, quia manebunt vt in fine, cessabunt

Art. 7.

vt ad finem. Item post diem Iudicij homines non perducentur ad salutem, sed qui erunt salui, habebunt aliquam illustrationem per Angelos.

Art. 8.

An homines assumantur ad ordines Angelorum. R. Sic, quoad gradum gloriæ, quia possunt mereri tantam gloriam, vt æquentur Angelis secundum eorum gradus, & oppositum est error; sed non possunt assumi quoad gradum naturæ, quia semper remanebit distinctio naturarum. Item Angelus inferior non potest ascendere ad gradum gratuitum superiorum, sicut nec ad gradum naturalem, quia gratia eis datur secundum gradum naturalem, non sic homini; & sic potest ascendere ad gratuitum, non ad naturalem. Item dicere quod homines transferantur ad pœnas dæmonum, non est error.

QVÆSTIO CIX.

De ordine Angelorum

malorum.

Art. 1.

An sint ordines in dæmonibus. R. Secundum conditionem naturæ adhuc sunt in ordinibus, sed secundum statum gratiæ imperfectæ, & meritoriæ fuerunt, & non sunt; sed secundum statum gloriæ nec sunt, nec vnquam fuerunt.

Art. 2.

An in dæmonibus sit prelatio. R. Sic, quia actio sequitur naturam, & sic eorum actiones erunt subordinatæ sicut naturæ, nec Deus aliquid inordinatum relinquit.

*Præ

* Prælatio dæmonum fundatur super iustitiam Dei cuncta ordinantis. Item concordia dæmonum, quòd quidam aliis obediunt, non est ex amicitia, sed ex communi nequitia, & odio contra homines, & iustitiam Dei; quòd aliqui præfint, non est ad bonum ipsorum; cum in malis præesse sit magis miserum esse.

An in dæmonibus sit illuminatio. R. Propriè non, quia non purgantur, & quia illuminatio est manifestatio veritatis in ordine ad Deum, sed ipsi abducunt à Deo; sed est locutio, quia vnus alteri manifestat conceptum suum. Art. 6.

An boni Angeli habeant prælationem super malos. R. Sic, & eos regunt, quia sunt propinquiores Deo, id est, beati. Art. 4.

* Angeli aliqua diuina mysteria reuelant dæmonibus, quia iustitia Dei vult vt per dæmones aliqua fiant, vel ad punitionem malorum, vel ad exercitiũ bonorum. Item hæ reuelationes respectu Angelorũ sunt illuminationes, quia & ordinant ad Deum, sed non respectu dæmonum, qui eas ordinant ad iniquitatem faciendam.

Q V Æ S T I O C X.

De præfidentia Angelorum super creaturam corporalem.

AN creatura corporalis administretur *per Angelos.* R. Sic, quia virtus intellectualis est vniuersalis, sed virtus corporea, quia est ex materia, est particularis, Art. 1.

ris, sed particularis regitur ab vniuersali, id est, mouetur: vocantur virtutes.

Art. 2. *An materia corporalis obediat Angelis ad nutum.* R. Non, quia quæ fiunt, vel immediatè à Deo, vel à causa secunda fiunt.

* Anima est forma corporis, ideo transfmutat illud facilè; Angelus nõ est forma, licèt nobiliori modo agat.

Art. 3. *An Angelis obediant corpora ad motum localem.* R. Sic, vnde adhibent semina ad aliquos effectus.

Art. 4. *An Angeli possint facere miracula.* R. Non, quia fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ, & sic Deus solus facit, ea tamen aliquando per Angelos.

* Angeli, & dæmones dicuntur facere miracula, non simpliciter, sed quoad nos, id est, præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ, & per virtutem creatam nobis ignotam, dicuntur miracula à nobis.

QVÆSTIO CXL.

De actione Angelorum in homines.

Art. 1. **A**N Angeli possint illuminare homines.
R. Sic, quia reuelant diuina nobis vt Angelis, sed nobis proponendo veritatem sub similitudinibus sensibilibus, quia naturale est hominibus per phantasmata speculari, sed inter Angelos prout superior veritatem vniuersaliter conceptam

ptam diuidit secundum capacitatem inferioris. Item noster intellectus fortificatur per actionem intellectus Angelici. Item duo requiruntur ad fidem. Primò habitus, quo intellectus disponitur ad obediendum voluntati tendenti in diuinam veritatem, & hoc est à Deo solo. Secundò, vt credibilia proponantur credenti, & hoc fit vel per homines ex auditu, vel per Angelos reuelantes: dum quis illuminatur, intelligit se illuminari, sed non intelligit, à quo illuminetur, id est, an ab Angelo.

An Angelus possit immutare voluntatem Art. 2.
hominis. R. Voluntas ab interiore, à solo Deo potest immutari, qui dedit homini virtutem talis inclinationis. Nam inclinatio voluntatis in rem volitam est mutatio. Item solus Deus mouet voluntatem ab exteriori, seu obiectiuè efficaci sufficientia: sed Angelus, & homo per modum suadentis tantum. Item Angelus & homo possunt concitare passiones, vt moueant voluntatem, non tamen violentare, quia semper manet libera voluntas.

An Angelus possit immutare imaginem Art. 3.
hominis. R. Potest illam mouere, vt in somno. Item, quia possunt localiter mouere species, & humores. Vnde imaginatio mutatur, sicut in somnis. Item Angelus causans imaginariam visionem, si illuminet intellectum, vt cognoscat quid per talem similitudinem significetur, non decipit; sed si tantum facit,

vt similitudines rerum appareant imaginationi, tunc si est deceptio, est ex defectu intellectus recipientis, & non Angeli.

Art. 4.

An Angelus possit immutare sensum humanum. R. Sic, sua naturali virtute, vt opponere sensui sensibile, vel à natura, vel de nouo formatum. Item potest interiùs mouere spiritus, & humores, vnde mutantur sensus.

QVÆSTIO CXII.

De missione Angelorum.

Art. 1.

AN Angeli in ministerium mittantur. R. Sic, quia factus à Deo est finitæ virtutis; & dum attingit vnum corpus, non attingit aliud, & sic est in vno loco vt non sit in alio, & incipit esse, vbi non erat, & hoc ex imperio Dei, cuius est minister.

* Actiones exteriores Angeli, quia regulantur per solam intellectionem, non impediunt eius contemplationem, quia vna est regula alterius; secus in nobis, quia insistimus actioni per vires sensitivas. Item Angeli dum nobis ministrant, seruiunt Deo, & non sumus illis superiores, nisi adhærendo Deo sumus vnus spiritus cum Deo.

Art. 2.

An omnes Angeli mittantur in ministerium. R. Non superioris ordinis, sed inferioris, & sufficiunt ad quodcunque opus.

* Omnes

* Omnes dicuntur administratores spiritus secundum spirituales effectus. v.g. illuminando, nō de missione exteriori. Item dicitur missus Seraphin æquiuocè, quia incendebat labia Prophetæ.

An Angeli qui mittuntur assistant Deo. Art. 3.
R. Sic, quia semper immediatè vident Deum, sed supremi illuminantur immediatè.

* Satan non astitit, sed inter assistentes adfuit, quia natura erat Angelus, non beatitudine.

An Angeli secunda hierarchia omnes mittuntur. R. Non, sed illi, quorum nomina aliquam executionem notant. Art. 4.

* Secundum aliquos plures sunt assistentes, quàm ministrantes, quia quod est melius, est magis à Deo intentum, & multiplicatum, sed secundum alios, contrà.

Q V Æ S T I O G X I I I .

De custodia Angelorum, & impugnatione malorum.

An homines custodiantur ab Angelis. Art. 1.
R. Sic, homines secundum cognitionem & affectiones sunt variabiles à bono, & sic oportuit in his regulari ab Angelis, qui sunt inuariabiles.

* Homo per liberum arbitrium potest aliquo modo vitare malum, sed non sufficienter: sicut vniuersalis cognitio legis naturalis dirigit hominem ad bonum, sed non sufficienter, ideo debet custodiri.

Item Deus immediatè infundit habitum virtutis ad operandum, & immediatè quantum ad hoc hominem custodit, sed per Angelos Deus hominem instruit, vt inueniat vias congruas ad perficiendum bonum virtutis; & si homo perit, non ex negligentia Angeli, sed malitia hominis fit. Item quod præter legem communem Angelus homini appareat, est ex speciali Dei gratia.

Art. 2.

An singuli homines à singulis Angelis custodiantur. R. Sic, & probabile est, quòd diuersis speciebus rerum, diuersi Angeli eiusdem ordinis præficiantur. Item possibile est, vt Angelus superior, qui illuminat inferiores, illuminet hominem immediatè. Item licèt homines natura sint pares, tamen in eis inuenitur inæqualitas: nam ex diuina prouidentia quidam eorum ordinatur ad maius, quidam ad minus.

Art. 3.

An custodire homines pertineat solùm ad inferiorem ordinem Angelorum. R. Particularium, sic; sed custodia vniuersalior hominum ad superiorem, vt ad Archangelos.

* Supremi infimi ordinis custodiunt digniores homines, & sanctiores.

Art. 4.

An omnibus hominibus deputentur Angeli ad custodiam. R. Omnibus dum sunt in via, quia periculum, secus in Patria.

* Christus vt homo immediatè regulabatur à Verbo, ideo non indigebat custodia Angelorum. Item in statu innocentiae homo indigebat custodia Angelorum, quia

quia licet non esset periculum ab intus, ubi omnia erant ordinata, tamen imminabat ab extra propter insidias dæmonum.

An Angelus deputetur homini à sua pascuitate. *Art. 5.* R. Sic, quia tunc est homo, & à puero arcet dæmones. Item puer dum est in ventre matris, est aliquid matris, ut fructus pendens ab arbore, & custoditur ab Angelo matris.

An Angelus custos quandoque deserat hominem. *Art. 6.* R. Nunquam totaliter, quia dæmones nos semper impugnant, sed dicitur Angelus dimittere custodiam, quando non impedit ne homo cadat in tribulationes, vel peccata. Item Angelus aliquando relinquit hominem loco, sed non quoad effectum custodiæ, quia quando est in cælo cognoscit quid circa hominem agatur, & statim præstò est.

An Angeli doleant de malis eorum, quos custodiunt. *Art. 7.* R. Non, quia beati. Item non tristantur, nil fit contra eorum voluntatem, quia semper volunt quod vult diuina iustitia, per quam omnia fiunt, vel permittuntur; nolunt tamen absolutè peccata, vel pœnas hominum, sed metaphoricè sunt dolentes.

An inter Angelos possit esse pugna, seu discordia. *Art. 8.* R. Sic, non quòd habeant voluntates contrarias, quia omnes volunt quod Deus vult, sed quia ea, de quibus Deum consulunt, sunt prægnantia: nam sæpè de contrariis meritis Deum consulunt, ideo dicuntur pugnare.

QVÆSTIO CXIV.

De dæmonum impugnatione.

Art. 1.

AN homines impugnentur à demonibus. R. Sic, ex malitia, & inuidia nituntur impedire profectum hominum, & propter superbiam vsurpant sibi similitudinem diuinæ potestatis deputando dæmoniacos ministros ad impugnationem hominum. Item ordo impugnationis est à Deo, qui vtitur malis, ea ordinans ad bona.

* Dæmon vt inducit ad peccandum non mittitur à Deo, nisi permissiue, sed mittitur à Deo ad puniendum tentando. Item pugna est equalis, quia in homine est gratia, & Angelus custos. Item totum Deus ordinat ad gloriam Sanctorum.

Art. 2.

An tentare sit proprium diaboli. R. Ad nocendum, & præcipitandum in peccatum est proprium diaboli. Homo tētat vt sciat, vel vt iuuet; si vt noceat, est minister diaboli. Si homo tentat Deum, vt velit eius virtutem experiri, peccat. Item Deus dicitur tentare vt sciat, id est, vt faciat alios scire; caro & mundus tentant instrumentaliter, vel materialiter.

* Dæmon explorat hominis inclinationem, vt de illo vitio attentet, ad quod homo magis pronus est, & immutat inferiores vires, vt inclinetur voluntas.

Art. 3.

An omnia peccata procedant ex tentatione diaboli. R. Non, immò nec nostræ malæ

malæ cogitationes, sed aliqua à libero arbitrio, ex corruptione carnis, vt Venerea; sed omnia sunt à dæmone indirectè, qui instigauit Adam, à quo in nobis pronitas ad peccandum.

* Angeli adiuuant nos ad omnia bona opera nostra, quia non possumus mereri sine auxilio Dei, per Angelos exhibito, sed peccare sic.

An dæmones possint homines seducere. R. Art. 4.
Sic per miraculum largè sumptum, sed non possunt facere miracula strictè sumpta, quia sunt præter ordinem totius naturæ creatæ.

An dæmon superatus ab aliquo propter hoc arceatur ab impugnatione. R. Art. 5.
Aliqui affirmant, aliqui negant, sed non eundem tentatum, & melius, licèt per aliquod tempus arceatur, quia Deus non permittit semper tentari.

QVÆSTIO CXV.

De actione corporalis creaturæ.

AN aliquod corpus sit actiuum. R. Sic, *Art. 1.*
vt ignis, contra antiquos Philosophos.

* Materia prima est purè passiuæ. Item accidēs potest excedere suum subiectum in agendo, sed non in essendo.

An in materia corporali sint aliquæ rationes feminales. R. Sic, Art. 2.
quæ sunt virtutes, tum actiuæ, tum passiuæ, & multis modis possunt considerari. Item semen maris est

actiuum, fœminæ passiuum. Item ratio femi-
nalis est causalis, quia semen est causa.
Item dæmon fert corpus, in quo est semē,
seu virtus.

Art. 3.

*An corpora cœlestia sint causa eorum, quæ
hic in inferioribus fiunt.* R. Sic, quia mouent
hæc; sed non sunt prima causa generatio-
nis. Item materia, & quicquid hic generat,
sunt velut instrumenta cœlestium. Item
effectus astrorum in corporalibus secun-
dum diuersam materiæ dispositionē. hinc
gemini sub vna constellatione vnus est
masculus, alter fœmina.

Art. 4.

*An corpora cœlestia sint causa humanorum
actuum.* R. Non, quia intellectus & vo-
luntas essent corporales, vt sensus. Item
non esset liberum arbitriū, nisi indirectè,
id est, per phantasma. Item Astrologi, vt in
plurimis, & maximè in communi possunt
prædicere vera, quia homines communi-
ter sequuntur passiones sensuum, ad quæ
possunt cooperari cœli, sed sapiens domi-
nabitur astris, quatenus dominabitur suis
passionibus.

Art. 5.

*An corpora cœlestia possint imprimere in ipsos
dæmones.* R. Non, nec per se, nec per acci-
dens, nec directè, nec indirectè, quia non
subduntur cœlis, cum sint ipsis superiores.
Item dæmones cum vexant homines vtū-
tur motibus cœli, & lunæ, vel vt infament
creaturas Dei, vel vt habeant paratas pas-
siones corporum.

Art. 6.

*An corpora cœlestia imponant necessitatem
his, quæ eorum actionibus subduntur.* R. Nec
in voluntariis, nec in naturalibus, ad quæ
sc

se extendit operatio hominis, imponit necessitatem, imò nec in naturalibus, quia deficiente vna causa, non sequitur effectus, & tale impediens potest esse per accidens.

Q V Æ S T I O C X V I.

De fato.

An fatum sit aliquid. R. Est prouidentia *Art. 1.*
 diuina omnia ordinans ad suos fines, sed Sancti non vtuntur hac voce *fatum*, vt errorem vitent.

* Casus & fortuna dicuntur respectu ad causas proximas, non respectu ad prouidentiam diuinam, secundum quam nihil temerè fit.

An fatum sit in rebus creatis. R. Sic, id est, *Art. 2.*
 in mediis causis à Deo ordinatis ad aliquos effectus, & sic dicitur fatum.

An fatum sit immobile. R. Vt est à Diuina *Art. 3.*
 prouidentia, est immobile, non necessitate absoluta, sed conditionalis; vt est in causis secundis, est mobile.

An omnia fato subdantur. R. Non, sed *Art. 4.*
 tantum ea, quæ subduntur secundis causis, sed non quæ immediatè fiunt à Deo, vt creatio.

* Fatum refertur ad potestatem Dei, vt ad primum principium, & sic, non quicquid subiicitur voluntati Dei, subiicitur fato.

 QVÆSTIO CXVII.

De his, quæ pertinent ad actionem hominis.

Art. 1.

AN unus homo possit alium docere. R. Sic, & explicat quomodo magister discipulum prædocet.

Art. 2.

An homo possit docere Angelum. R. De rebus diuinis non, quia inferior non illuminat superiorem, sed potest suas cogitationes cordis Angelo manifestare, quia inferior alloquitur superiorem.

* Apostoli non instruebantur à verbo Dei secundum diuinitatem immediate, sed prout humanitas eis loquebatur. Item aliquis homo in hac vita potest esse maior Angelo, non actu, sed virtute, id est, maiori charitate.

Art. 3.

An homo per virtutem anima possit immutare materiam corporalem. R. Non nisi mediantibus corporibus, imò nec Angelus.

* Sancti fecerunt miracula ex potestate gratiæ, nõ naturæ. Item fascinatio fit, quia ex forti imaginatione animæ, immutatur spiritus coniuncti in oculis, qui inficiunt aërem vsque ad certum spatium, & aër infectus nocet teneris pueris.

Art. 4.

An anima hominis separata possit corpora saltem localiter mouere. R. Non, quia est determinata, vt forma quæ non potest mouere corpus, nisi informatum, sed Angelus, & substantiæ spirituales, quæ non de-

terminantur.

terminantur ad certa corpora possunt diuersa mouere localiter. Item dæmones fingunt se esse animas mouentes corpus, vt decipiant.

Q V Æ S T I O C X V I I I .

De traductione hominis ex homine quantum ad animam.

AN anima sensitiua traducatur cum se-
mine. *Art. 2.* R. Sic, quia generatur ab anima generantis principaliter, & à semine instrumentaliter, sicut virtus elementorum generat animam in animalibus genitis ab elementis, & nō creantur à Deo, quia non corrumpentur corrupto corpore, & haberent operationem ex se.

An anima intellectiua causetur à semine. Art. 2.

R. Non, quia esset hæresis: nam creatur à Deo, & sine corpore subsistit.

* Anima cum dicitur egressa de femore, sumitur pro toto homine. Item adueniente perfectiore forma, corrumpitur præcedens, vt rationali veniente corrumpitur sensitiua. Item homo generat sui similem, quia disponit ad susceptionem animæ rationalis.

An anima humana fuerint creata simul Art. 3.

à principio mundi. R. Non, sed dum infunduntur corpori, nec sunt eiusdem conditionis cum Angelis, quia vnirentur accidentaliter, & homo esset vnum per accidens.

* Deus cessauit die septima non ab omni

opere, sed à nouis rerum generibus, & speciebus condendis. Item perfectioni vniuersi potest addi quantum ad numerum indiuiduorum, non quantum ad specierum numerum.

QVÆSTIO CXIX.

De propagatione hominis quantum ad corpus.

Art. 1. **A**N aliquid de alimento conueniatur in veritatem humana natura. R. Sic, quia fit caro, os.

Art. 2. *An semen sit de superfluo alimenti.* R. Sic, semen est superfluum alimentum, & est in potentia totum animal, & habet virtutem deriuatam ab anima. Item animæ quæ egent multo alimento sunt parui seminis, vt homines magnæ staturæ, & pingues: mulier verò non seminat actiuè.

DIVI

 DIVI THOMÆ
 PRIMA SECUNDÆ
 BREVITER COLLECTA.

QVÆSTIO I.

De ultimo fine hominis.

 N homini conueniat agere *Art. 1.*
 propter finem. R. Sic, quia
 actiones humane per quas
 differt ab aliis agentibus,
 sunt à potentiâ, cuius ob-
 iectum bonum, & finis,
 quarum homo est dominus. Item actio-
 nes quæ non sunt à deliberata ratione,
 sunt hominis, sed non humane, quarum
 non est dominus. Item finis in tentatione
 est causa. Item actus voluntatis non est
 ultimus finis, sicut videre non est ob-
 iectum oculi.

An agere propter finem sit proprium ratio- *Art. 2.*
nalis natura. R. Non, quia natura agit pro-
 pter finem, & cessante prima causa, id est,
 fine, omnia subordinata cessarent. Item
 homo determinatur ab appetitu rationali,
 alia à naturali, quæ non apprehendunt fi-
 nem sub ratione finis; ideo ab alio mo-
 uentur; homo verò à se, bruta à fine ap-
 prehenso.

Art. 3.

An actus hominis specificentur à fine. R. Actus humani specificantur à fine, quia passio à termino, actio à principio; sed finis est principium voluntatis, idest, obiectum à quo actus procedit, & est terminus, in quem tendit voluntas.

* Finis, vt est prius in intentione, pertinet ad voluntatem, & specificat. Item vnus actus in genere entis potest esse multiplex in genere moris, si ad diuersos fines feratur. Item finis moralis accidit naturali; hinc vnus actus potest esse in pluribus speciebus.

Art. 4.

An sit aliquis vltimus finis humana vita. R. Sic, quia non datur processus in infinitum. Item si vltimus finis non moueret, alij fines non mouerent, & homo nihil appeteret, nec quiesceret intentio. Item fines accidentaliter subordinati, possunt procedere in infinitum, quia causæ per accidens sunt indeterminatæ in omni genere.

Art. 5.

An vnus hominis possent esse plures vltimi fines. R. Non, quia finis perficit, & non dantur duo perfectæ. Item omnia appetibilia sunt sub vno genere; ergo est vnus finis genericus, à quo specificantur, licet sint plures fines materiales.

Art. 6.

An homo omnia qua vult, velit propter vltimum finem. R. Sic, quia omnia appetit vt bonum, vel vt media ad vltimum bonum, & finem, & secunda appetibilia non mouent sine primis, sicut secundæ causæ non sine prima, nec est necesse, vt agens, operans semper cogitet de vltimo, sed suffi

sufficit prima intentio, vt iter faciens, non semper de termino.

An sit vnus vltimus finis omnium hominum. R. Sic, formaliter, idest, propria perfectio, sed non materialiter, quia variat. Sic omnibus placet dulce, sed alij in melle, alij in vino dulcedinem quærunt. Art. 6.

An in illo vltimo fine alia creatura conueniant. R. In fine quantum ad rem ipsam, qui est finis eius, omnes conueniunt, qui est Deus; sed in consecutione finis hominis, qui dicitur finis quo, non conueniant irrationales creaturæ, quia est beatitudo. Art. 7.

QVÆSTIO II.

De his in quibus hominis beatitudo consistit.

AN beatitudo hominis consistat in diuitijs. R. Non, quia quæruntur propter hominem, & earum vsus est in dando. Item beatitudo est status omnium bonorum, sed cum pecuniis non stant omnia, vt sapientia. Art. 1.

An beatitudo hominis consistat in honoribus. R. Non, quia honor non est in honorato, & est signum excellentiæ cognitæ ab alio. Art. 2.

* Honor non est præmium virtutis, propter quod homo operatur, esset enim ambitiosus, sed datur virtuti, quia non habemus quid maius.

An beatitudo hominis consistat in fama, seu gloria. R. Non, quia sæpè sunt falsa, & beati Art. 3.

beatitudo est bonum verum. Item gloria est clara notitia cum laude, quæ causatur à beatitudine; ergo & humana à rebus. Item potest dici, quòd beatitudo hominis sit in ea fama, quæ habetur apud Deum, ut in causa, & notitia Dei falli non potest. Item fama facili rumore perditur, & perseverat per accidens, sed beatitudo est stabilis per se.

Art. 4.

An beatitudo hominis consistat in potestate.

R. Non, quia est plena timoris, habet rationem principij, est ad bonum, & malum, sed beatitudo contrà est finis, & bonum.

* In Deo diuina potestas est sua bonitas, non sic in homine.

Art. 5.

An beatitudo consistat in aliquo corporis bono. R. Non, quia esse corporis ordinatur ad animam, & in multis bonis corporis superantur à belluis; sed beatitudo est in vltimo fine, idest, Deo.

Art. 6.

An beatitudo hominis consistat in voluptate. R. Non, etiamsi delectatio sequatur bonum perfectum, quia delectatio est accidens beatitudinis, & non beatitudo. Item bonum sensus est particulare, & imperfectum, quia in materia, & talis voluptas tristes habet exitus.

Art. 7.

An beatitudo hominis consistat in aliquo bono anima. R. Beatitudo obiectiua non, quia est vltimus finis animæ, & anima est in potètia ad illud bonum vniuersale, sed ut est consecutio, vel vsus finis, beatitudo est aliquid animæ, idest, ut quo.

* Beatitudo amatur, ut bonum concupitum,

tum, & amamus nosipfos tanquam id, cui bonum concupiscimus.

An beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato. R. Non, quia non est bonum vniuersale quietans perfectè appetitum hominis, sed in solo Deo, qui est omne bonum. Art. 8.

* Totus mundus non est finis hominis, sed mundus est propter Deum, & homo est pars mundi.

Q V Æ S T I O I I I.

Quid sit beatitudo.

An beatitudo sit aliquid creatum. R. Art. 1.
A beatitudo quod, idest, obiectum, non, quia est Deus; quo, idest, possessio, seu vsus vltimi finis, est quid creatum, idest, fruitio finis.

* Deus est beatus per essentiam, & in eo est eadem beatitudo essentialis, & formalis; sed homo per participationem, & sic est quid creatum, & non est summum bonum formaliter, sed obiectiue.

An beatitudo sit operatio. R. Sic, & consistit in vltimo hominis actu, cum sit vltima perfectio potentia, & dicitur vita, id est, operatio, & est status boni perfecti. Art. 2.
 Item primus gradus beatitudinis est Dei, qui est beatus sua essentia; secundus Angeli, qui est beatus vna operatione perpetua; tertius hominis per operationem, sed non continuam in hac vita, ideo non est perfecta beatitudo. Item vita actiua habet
 minus

minus de beatitudine, quàm speculatiua, quia hæc est magis continua, & vna.

Art. 3. *An beatitudo sit operatio partis sensitiva.* R. Non, quia est communis brutis. Item per redundantiam beatitudo erit in sensu. Non tamen mens tunc pendebit à sensu.

Art. 4. *An beatitudo sit operatio intellectus, vel voluntatis.* R. Essentialis non in actu voluntatis, quia est vita, idest, Deum cognoscere. Item actus intellectus assequitur Deum, & voluntas de iam præfenti delectatur, idest, consequenter. Item obiectum voluntatis est beatitudo; ergo non actus. Item non diligimus incognitum; ergo intellectus præcedit.

Art. 5. *An beatitudo sit operatio intellectus speculatiui, vel practici.* R. Perfecta magis est speculatiui, quàm practici: nam speculatio est optima operatio, & maximè delectabilis, & est propter seipsam.

Art. 6. *An beatitudo consistat in cognitione scientiarum speculatiuarum.* R. Non, quia habentur per sensus, & non nisi imperfectè.

Art. 7. *An beatitudo consistat in cognitione Angelorum.* R. Non, sed Dei, quod est verum imparticipatum, Angeli participatum.

Art. 8. *An beatitudo hominis sit in visione diuina essentia.* R. Sic perfectissima, cognoscendo quidditatem, in hac vita imperfectè.

QVÆSTIO IV.

De his, quæ ad beatitudinem requiruntur.

AN requiratur delectatio ad beatitudinem. *Art. 1.*
Res. Sicut quid concomitans adaptionem summi boni, causata ex quiete appetitus in bono adepto, quæ confortat visionem, & non impedit, quia non distrahit.

An in beatitudine sit principalior visio, quàm delectatio. *Art. 2.*
Res. Visio, quæ est causa illius. Item voluntas non vult bonum propter delectationem, sed hanc ut operetur; sed bruta contra, quia volunt bonum in particulari.

An ad beatitudinem requiratur comprehensio. *Art. 3.*
Res. Sic, idest, consecutio finis, idest, tentio, sed non concluditur Deus.

An ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis. *Art. 4.*
Res. Sic, antecederet cum munditia, consequenter cum pace.

An ad beatitudinem hominis requiratur corpus. *Art. 5.*
Res. In hac vita sic, quia intelligit per phantasmata, in cœlo non, quia per visionem; sed pro perfecta beatitudine requiritur corpus ad bene esse, quia anima appetit corpus cum gloria, prout est possibile.

An ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis. *Art. 6.*
Res. Ad perfectam accidentalem sic, quia anima est forma, cui naturale est uniri corpori.

- Art. 7.* *An ad beatitudinem requirantur aliqua externa bona.* R. Ad imperfectam huius vite sic instrumentaliter; in cælo non.
- Art. 8.* *An in beatitudine requiratur societas amicorum.* R. In cælo non, quia sufficit Deus, nisi ad benè esse.

QVÆSTIO V.

De adeptione beatitudinis.

- Art. 1.* **A**N homo possit consequi beatitudinem. R. Sic, quia est capax perfecti boni, seu visionis diuinæ.
- Art. 2.* *An unus homo possit esse beator altero.* R. Sic, beatitudine quo, non quod, quia magis fruitur.
- Art. 3.* *An aliquis in hac vita possit esse beatus.* R. Perfectè non, quia non potest vitari omne malum. Ex parte intellectus, ignorantia; voluntatis, inordinatæ affectiones; corporis, pœnalitates.
- Art. 4.* *An beatitudo habita possit amitti.* R. Perfecta cæli non, quia excludit omne malum, idest, timorem perdendi.
* Voluntas circa finem vltimum non est ad contraria. Itaque est necessariò volita. Item beatitudo caret fine ex parte participati.
- Art. 5.* *An homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem.* R. Non, quia excedit potentias naturales, sed auxilio Dei potest.
- Art. 6.* *An homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius creatura superioris.* R. Perfectam non, sed Dei, quia beatitudo excedit

dit naturam creatam. Item Angeli iuuant præcedentia ad vltimum finem.

An requirantur aliqua opera bona, vt homo consequatur beatitudinem à Deo. R. Sic debet per motum ad eam ire, quia non est naturalis, & hoc in adultis, quia Deus potest simul facere voluntatem rectam, & eam sibi vnire, vt anima Christi, & in pueris ex meritis Christi, & hoc quia sic Deus ordinauit, & est decentia.

An omnis homo appetat beatitudinem. R. Vt dicit bonum perfectum in communi sic, sed in speciali, id est, in qua re sit, non omnes appetunt, quia non cognoscunt, cui applicetur ratio communis beatitudinis.

QVÆSTIO VI.

De voluntario, & inuoluntario.

An in humanis actibus reperiatur voluntarium. R. Sic, quia habent principium ad intra cum cognitione finis.

An voluntarium sit in brutis. R. Imperfectè sicut in pueris, quia eis competit imperfecta cognitio finis. Nam finis tunc perfectè cognoscitur, quando non solum apprehenditur, sed cognoscitur vt finis, & ratio mediorum cum proportione; sed habens vsum rationis apprehendit finem sub ratione finis, & deliberat de mediis.

An voluntarium possit esse absque omni actu. R. Indirectè sic, vt submersio nauis, cum non gubernatur, vel cum solo inter-

no actu, vt quando vult, non tamen operatur; sed voluntarium directum requirit actum interiore, & exteriorem.

* Voluntarium indirectè procedit à non agente, cum possit, & debeat; non tamen facit. Item nolo legere, id est, volo non legere, est inuoluntarium: vel nolo, id est, non volo legere, dicit negationem. Item actus cognitionis est culpa, quando potest & debet cogitare, & non cogitat.

Art. 4.

An possit inferri violentia voluntati. R. Quoad actus elicitos, nō, quia sunt à principio intrinseco cognoscente ex inclinatione voluntatis, sed coactio est ab extrinseco: quoad actus imperatos, sic, quia membra externa possunt violenter impediri, vt ne quis loquatur, &c.

* Deus potest mouere voluntatem quocumque voluerit, sed si per violentiam, non est actus voluntatis, sed contra voluntatem, seu inclinationem, quod est violentum. Item malum sub specie boni mouet.

Art. 5.

An violentia causet inuoluntarium. R. Sic, quia est à principio extrinseco contra voluntatem, sicut facit contra naturam violentia in naturalibus.

Art. 6.

An metus causet inuoluntarium simpliciter. R. Non, nisi secundum quid, secundum solam apprehensionem: vt qui proicit merces propter maius bonum, est simpliciter voluntarium, quia principium actus est ab intra, & actus humanus singularis consideratur secundum circumstantias hinc, & nunc, licet secundum quid nollet; secus in his, quæ fiunt per vim voluntate

tate non consentiente. Item actus ex metu est voluntarium simpliciter, inuoluntarium sub conditione, id est, si non esset metus, non facerem.

An concupiscentia causet inuoluntarium. Art. 7.

R. Non, sed magis facit voluntarium, quia respicit bonum, & metus malum; & cum metu remanet repugnantia ad id, quod agit secundum se, cum concupiscentia, non, quæ si tolleret cognitionem esset inuoluntarium improprie: nam si potest adesse cognitio, est voluntarium, non enim tollitur potentia.

An ignorantia causet inuoluntarium. R. Art. 8.

Concomitans, id est, si sciret & adhuc faceret, non, quia nil facit repugnans voluntatis; sed facit non voluntarium, quia non est volitum, quod non est cognitum. Ignorantia consequens, id est, quando vult ignorare, ut excuset peccatum siue directe, id est, quod non vult scire, siue indirecte, id est, quando dimittit scire quod poterat, & debebat scire, facit voluntarium simpliciter. Ignorantia antecedens, id est, quando non tenebatur, vel non poterat scire, & est causa facti, id est, si sciret non faceret, facit inuoluntarium simpliciter.

Q V Æ S T I O V I I.

De circumstantiis humanorum actuum.

AN circumstantia sit accidens humani actus. *Art. 1.* R. Sic, quia est extra substantiam,

148 Ex Prima Secundæ

tiam, & tamen illum aliquo modo attingit.

Art. 2. *An circumstantia humanorum actuum sint consideranda à Theologo.* R. Sic, quia actus humani proportionatur fini per circumstantias, & in his etiam est bonum, vel malum, &c. quæ Theologus considerat.

Art. 3. *An conuenienter enumerentur circumstantia.* R. Sic, quia vel attingunt actum per modum mensuræ, vt tempus, & locus; vel per modum qualitatis, vt modus. Item vel attingunt causam actus finalem, cur; vel materialem, circa quid; vel agens principale, quis; vel instrumentale, quibus; vel effectum, quid; vnde sunt, quis, quid, vbi, quibus, cur, quomodo, quando, circa quid.

Art. 4. *An sint principales circumstantia propter quid, & ea in quibus est operatio.* R. Sic, quia propter quid attingit finem, & quid fecit attingit substantiam actus, & mox gradatim aliæ.

 QVÆSTIO VIII.

De voluntate, quorum sit, vt
volitorum.

Art. 1. *AN voluntas sit tantum boni.* R. Sic necessario in bonum, saltem apprehensum, & apprens, quia appetitus est inclinatio appetentis in simile, vel conueniens.
* Est etiam ad malum fugiendum, & fuga mali potius dicitur voluntas, vel non
volun

voluntas futura apprehenduntur, vt entia bona.

An voluntas sit tantùm finis, vel eorum qua sunt ad finem. R. Potentia est ad vtrumlibet, licet actus sit propriè ad finem.

* Diuersi habitus possunt esse eiusdem potentia, quia habitus sunt determinationes certorum actuum, vnde circa media, & finem potest esse diuersus habitus.

An voluntas eodem actu moueatur ad finem, & ad media. R. Potest ferri vno actu in solum finem, & mox quærere media; sed non potest velle media, vt media, nisi feratur in finem.

Q V Æ S T I O I X

De motiuo voluntatis.

AN voluntas moueatur ab intellectu. Art. 1.

R. Intellectus mouet voluntatem. quoad determinationem actus per modum proponentis finem, vel obiectum, quia appetibile intellectum, est mouens non motum: voluntas est mouens motum: quia cum sit libera, & indeterminata, debet ab alio terminari, id est, à vero ratione boni; voluntas mouet intellectum quoad exercitium actus, quia verum continetur sub vniuersali bono, quod mouet ad exercitium actus.

* Item intellectus non mouet voluntatem necessariò, hinc interdum non sequitur affectus. Item apprehensio veri, sine

ratione boni non mouet; hinc intellectus speculatiuus non mouet voluntatem.

Art. 3. *An voluntas moueatur ab appetitu sensitiuo.* R. Sic indirectè obiectiuè, 1. Iac. cap. 3. Vnusquisque tentatur à concupiscencia sua abstractus.

Art. 3. *An voluntas moueat seipsam.* R. Sic, quia est domina actuum suorum, & ex volitione finis mouet se ad volendum ea, quæ sunt ad finem. Sicut intellectus ex cognitione principiorum reducit se ad actû cognitionis conclusionum; sic voluntas ex cognitione finis, qui se habet in appetibilibus, sicut principium in intelligibilibus.

* Voluntas mouetur ab intellectu secundum rationem obiecti, sed à seipsa, quantum ad exercitium actus, ratione finis voliti.

Art. 4. *An voluntas moueatur ab exteriori principio.* R. Per modum obiecti sic. Item quoad exercitium actus ab aliquo mouetur: nam ad media mouetur à fine, ad finem mouetur ab aliquo exteriori: nam cum non semper velit finem, sed incipit velle; ergo non à se, quia esset alia voluntas consulens, & sic processus; sed ab aliquo extrinseco.

* Voluntarium habet principium intra, sed non est necesse, vt non sit primum non motum, & sic ab extra, sed violenter, quia voluntas operatur, & mouet se vt agens primum, non quoad omnia, sed ab aliquo, vt à primo mouente.

Art. 5. *An voluntas moueatur à corpore celesti:*
R. Non,

R. Non, nec directè, nec indirectè, & corporale non agit in spirituale, sed contrà; sed cœli indirectè mouent appetitum sensitium, quia agunt in corpus, sed per accidens cœli possunt mouere voluntatem, vt alterando obiecta exteriora, vel mouendo indirectè appetitum sensitium.

An voluntas moueatur à Deo solo tanquam Art. 6.
ab exteriori principio. R. Sic, quoad exercitium actus efficienter, quia Deus operatur velle, & perficere in nobis, qui est causa voluntatis, & mouet eam, vt vniuersale bonum, sed per rationem homo se determinat ad hoc, vel illud bonum; Deus etiam aliquando mouet ad determinatè volendum.

Q V Æ S T I O X.

De modo, quo voluntas mouetur.

An voluntas ad aliquid naturaliter moueatur. Art. 1.
R. Sic, in bonum commune, quia est suum obiectum, in quod potentia naturaliter fertur; secundò in finem, qui est principium, & naturaliter volitum; tertio particularia bona aliarum potentiarum, vt esse, viuere, veram scire, &c. quæ particularia sunt sub bono vniuersali. Voluntas vult etiam aliqua liberè, id est, vt hæc natura.

An voluntas moueatur de necessitate in suo obiecte. Art. 2.
R. Quoad exercitium actus à

nullo obiecto exteriori necessario mouetur, quia est ad vtrumlibet, & potest homo non cogitare, & sic non velle, quoad specificationem actus ab aliquo obiecto exteriori necessario mouetur vt est summum bonum, vel beatitudo; ab aliquo non.

* Intellectus semper à vero necessario mouetur, sed non ab eo, quod potest esse falsum. Item non solum finis necessario mouet voluntatem, sed alia, sine quibus finis haberi non potest; vt est viuere, & esse: alia non ita.

Art. 3.

An voluntas necessario moueatur ab appetitu inferiori. R. Non, nisi totaliter ratio absorbeatur à passione, quia tunc homo mouetur vt beatum.

Art. 4.

An voluntas necessario moueatur à motu extrinseco, id est, à Deo. R. Non, nisi in his ad quæ naturaliter mouetur, & loquitur de voluntate, vt libera, non vt natura, quia Deus mouet res secundum conditiones rerum.

Q V Æ S T I O XI.

De fruitione, quæ est actus voluntatis.

Art. 1.

AN frui sit actus appetitiua potentia. R. Sic, quia est amore inherere alicui rei propter ipsam, sed amor est appetitiua potentia. Item frui dicitur à fructibus, qui sunt vltimus finis; quia cum suauitate percipitur.

* Bea

* Beatitudo vt visio, est intellectus, vt bonum, finis est voluntatis, quæ ad finem mouet, & illum consequitur, & eo fru-
tur.

An frui competat rationali creatura tan- Art. 2.
tùm, vel etiam brutis. R. Non brutis, quia non cognoscunt finem, nec imperant a-
ctus ad finem, nisi imperfectè fruuntur, vt imperfectè cognoscunt, & imperant ad
finem.

An fruitio sit tantùm ultimi finis. R. Sic, Art. 3.
quia est de re vltima, in qua quiescit vo-
luntas; in aliis quiescit impropiè, & sic
est imperfecta fruitio, vt in virtute.

* Finis vt res, id est, Deus, & adeptio
non sunt duo fines, sed vnus alteri vnus.
Item fruitio Dei, & illa qua fruimur di-
uina fruitione, est vna.

An fruitio sit solum finis habiti in re. R. Art. 4.
Perfecta sic, imperfecta etiam non habiti,
sed qui sit in intentione. Item fruitio de
obiecto non fruibili est impropria, de ve-
ro non habito imperfecta.

QVÆSTIO XII.

De intentione.

AN intentio sit actus intellectus, vel vo-
luntatis. R. Propriè voluntatis, quæ Art. 1.
mouet potentias ad finem.

An intentio sit tantùm ultimi finis. R. Non Art. 2.
semper, sed etiam mediorum, quia dicit
motum, vt fruitio finem.

Art. 3. *An aliquis possit simul duo intendere. R.* Sic, si sint subordinata, vel vnus ad alterum.

Art. 4. *An intentio finis, & medij ad finem sit idem actus. R.* Sic, quia finis est ratio volendi medium; sed si voluntas consideretur vt fertur in vtrunque, absolutè sunt duo motus, quia sunt duo obiecta distincta.

Art. 5. *An intentio conueniat brutis. R.* Non, intentio dicit ordinationem alicuius ad finem, quod ratione fit, qua bruta carent.

QVÆSTIO XIII.

De electione eorum, quæ sunt ad finem.

Art. 1. **A**N electio sit actus voluntatis, vel rationis. *R.* Electio includit aliquid pertinens ad rationem, & ad voluntatem, quia substantialiter, id est, vt tendit ad aliquid propositum, vt bonum est voluntatis, & non intellectus, quia electio perficitur in motu quodam animæ ad bonum quod eligitur; sed ratio quodammodo præcedit voluntatem, quia voluntas tendit in obiectum secundum ordinem rationis, ideo formaliter est actus rationis, materialiter voluntatis: vt si quis actum fortitudinis exercet propter Dei amorem, ille actus formaliter est charitas, materialiter est fortitudo, quia actus, qui essentialiter est vnus potentiæ, recipit

pit formam à potentia superiore ordinante.

An electio conueniat brutis animalibus. R. Art. 2.

Non, quia sunt determinata ad vnum.

* Non omnis appetitus ad finem est electio, sed quando est cum discretione vnus ab altero. Item sensus est ad vnum particulare, & facta apprehensione brutum necessario mouetur.

An electio sit tantum eorum que sunt ad finem, vel quandoque ipsius finis. R. Est medi- Art. 3.
 orum, sed vltimi finis nunquam, sed aliorum finium, quando sunt ad alium finem, potest esse.

An electio sit tantum rerum, que per nos aguntur. R. Sic, quia est medi- Art. 4.
 orum ad finem, & est actio humana.

An electio sit solum possibilem. R. Sic, quia Art. 5.
 actio non tendit ad impossibile, ideo enim eligimus, vt finem consequamur.

* Voluntas aliquando est impossibilem, sed electio nunquam, quia supponit voluntatem perfectam, saltem deputato possibili.

An homo ex necessitate eligat, vel deliberet. Art. 6.
 R. Non, quia se habet ad opposita, & potest non eligere. Item in omni bono particulari ratio potest inuenire defectum; ergo non eligere. Item nec media ad summum bonum.

QVÆSTIO XIV.

De consilio quod præcedit
electionem.

Art. 1.

AN consilium sit inquisitio. R. Sic, quia consilium est quæstio, & quæstio est inquisitio, & per hanc ad electionem.

* Consilium formaliter est actus intellectus, sed materialiter voluntatis. Item in Deo consilium non dicit inquisitionem, sed certitudinem.

Art. 2.

An consilium sit de fine, vel de mediis. R. De mediis, non de fine, quia est principiū, nisi ad alium referatur.

Art. 3.

An consilium sit solum de his, quæ à nobis geruntur, & sunt in nostra potestate. R. Sic, quia est ad singularia contingentia.

Art. 4.

An consilium sit de omnibus, quæ à nobis aguntur. R. Non, quia non est de rebus, quæ ad artem, vel disciplinam pertinent, nec est de rebus parvis, claris, & determinatis; sed de his, in quibus potest esse dubitatio.

Art. 5.

An consilium procedat ordine resolutivo. R. Sic, quia ab aliquo principio, id est, fine ad media procedit.

Art. 6.

An consilium procedat in infinitum. R. Non, quia infinitum est interminabile, & nemo mouetur ad id, quod non potest assequi.

QVÆ

 QVÆSTIO XV.

De consensu, qui est actus voluntatis in comparatione eorum, quæ sunt ad finem.

AN consensus sit actus virtutis appetitiuæ, *Art. 1.*
 vel apprehensiuæ. R. Voluntatis, id est, appetitiuæ.

An consensus conueniat brutis. R. Non *Art. 2.*
 propriè, quia in eis non est consilium, & mouentur instinctu naturæ.

An consensus sit de fine, vel de his, quæ sunt ad finem. R. Propriè de mediis, quia finis naturaliter appetitur. *Art. 3.*

An consensus in actum pertineat, solum ad partem superiorem animæ. R. Sic, quia ibi primum, & est ratio iudicans consensu. *Art. 4.*

 QVÆSTIO XVI.

De usu, qui est actus voluntatis, & ordine ad media.

AN vsus sit actus voluntatis. R. Sic, *Art. 1.*
 quia voluntas mouet omnes spiritus ad opus, & sic est primus motor operum.

An vsus conueniat brutis. R. Non, quia non liberè applicant aliquid ad finem. *Art. 2.*

An vsus possit esse ultimi finis. R. Non, quia Deus non applicatur ad finem, nisi vsus *Art. 3.*

vsus stet pro fruitione, & quiete.

Art. 4.

An vsus precedat electionem. R. Non, sed sequitur, nisi vsus sumatur pro applicatione intellectus ad inquirenda media. □

Q V Æ S T I O XVII.

De actionibus imperatis à voluntate.

Art. 1.

An imperare sit actus rationis, vel voluntatis. R. Est rationis, sed supponit actum voluntatis, in cuius virtute mouetur ad exercitium actus, & sunt potentia essentialiter subordinate.

* Voluntas est radix libertatis sicut subiectum, sed ratio est sicut causa.

Art. 2.

An imperare perineat ad animalia bruta.

R. Non, quia in eis non est ratio, licet sit virtus motiua.

Art. 3.

An vsus precedat imperium. R. Non,

sed contra, quia post imperium vrimur re.

Art. 4.

An imperium, & actus temperatus sint vnus actus, vel diuersi. R. Sunt vnus, & totum, sed plura vt partes.

Art. 5.

An actus voluntatis imperetur. R. Potest esse imperatus, quia cum sit in nostra potestate, subiacet imperio, id est, ordini.

Art. 6.

An actus rationis possit esse imperatus.

R. Sic, quia ratio supra se reflectitur, & ordinat suos actus. imperare est ordinare.

Item apprehensa, quæ non conuincunt ratio

rationem, sunt sub imperio; secus quæ conuincunt, vt necessaria: & imperat sibi per reflexionem.

An actus appetitus sensitui imperetur. R. Art. 7.
Vt pendet ab anima sic, id est, imaginatione; vt pendet à corpore, non.

An actus anima vegetatiua imperentur. R. Art. 8.
Non, quia naturales, quibus non debetur laus, vel vituperium, aliis sic.

An actus exteriorum membrorum imperentur. R. Art. 9.
Motus membrorum, qui sequuntur vires naturales, non, sed qui obediunt sensitiuæ, & rationi, sic.

Q V Æ S T I O X V I I I.

De bonitate & malitia actuum
humanorum in genere.

A *Nomis humana actio sit bona, vel ali-* Art. 1.
qua mala. R. Est aliqua mala, id est, cum deest aliquid quod debet inesse, licet in quantum habet de esse, habeat de bonitate, & sic est mala simpliciter; bona secundum quid. Item malum habet causam deficientem, & non efficietem, vt cæcus ambulat palpitando. Item adulterium, vt actio naturalis, facit filium.

An actio hominis habeat bonitatem, vel malitiam ex obiecto. R. Art. 2.
Prima sic, & obiectum specificat, & dicitur mala, ex genere, quia sumitur genus pro specie, obiectum est materia circa quam, & vt specificat, habet rationem formandi.

- Art. 3.* *An actio hominis sit bona, vel mala ex circumstantia.* R. Sic, sicut ex accidentibus.
- Art. 4.* *An sit bona, vel mala ex fine,* R. Sic, quia pendet ab alio; & sic in actione morali est quadruplex bonitas, entis, quatenus est actio: ex obiecto conuenienti: à circumstantiis, quasi ab accidentibus: à fine, quasi à causa bonitatis.
- Art. 5.* *An aliqua actio hominis sit bona, vel mala in sua specie.* R. Sic, quia bonum & malum faciunt conueniens, vel non conueniens rationi.
- Art. 6.* *An actus habeat speciem boni, vel mali ex fine.* R. Exterior ab obiecto, in quod terminatur: interior à fine, qui est obiectum voluntatis, & actus; & sic actus humanus formaliter à fine, materialiter ab obiecto.
- Art. 7.* *An species ex fine sit sub specie ex obiecto, ut sub genere, vel è contra.* R. Quando actus ex se non ordinantur ad talem finem, non sunt subordinati, & sunt diuersæ species, ut furari, ad dandam eleemosynam; secus sunt ab eadem.
- Art. 8.* *An aliquis actus sit indifferens secundum suam speciem.* R. Sic, quando non includunt aliquid in ordine ad rationem; ut leuare festucam.
- Art. 9.* *An detur actus indifferens in indiuiduo.* R. Non, sed in circumstantia morali erit, vel bonus, vel malus; ut otiosum verbum.
- Art. 10.* *An aliqua circumstantia constituat actum moralem in specie boni, vel mali.*
R. Sic.

R. Sic, si respicit rationem, & specificat obiectum.

An omnis circumstantia augens bonitatem, vel malitiam mutet speciem. Art. II. R. Non, nisi dicat specialem ordinem ad rationem, quia magis, & minus, non mutant speciem.

QVÆSTIO XIX.

De bonitate & malitia actus interioris voluntatis.

AN bonitas voluntatis pendeat ab obiecto. Art. I. R. Sic, quia bona voluntas est quando vult bonum.

An bonitas voluntatis pendeat ex solo obiecto. Art. 2. R. Sic, quia circumstantia vt sic non specificat; sed vt obiectum, & finis est obiectum voluntatis.

An bonitas voluntatis pendeat à ratione. Art. 3. R. Sic, quia ratio proponit obiectum, quam si voluntas non sequitur, est inordinata.

* Bonitas sub ratione veri prius pertinet ad intellectum. Item voluntas mouet rationem quoad exercitium, & ratio voluntatem obiectiuè.

An bonitas voluntatis pendeat à lege æterna. Art. 4. R. Sic, quia peccatum est contra legem æternam, quæ est prima causa.

An voluntas discordans à ratione errante sit mala. Art. 5. R. Sic, quia contra conscientiam etiam si præcipiat ea, quæ ex se sunt mala.

- Art. 6.* *An voluntas concordans rationi erranti sit bona.* R. In his, quæ tenetur, & poterat scire, non est bona. Item ignorantia voluta non causat intoluntarium, sed iusta ignorantia excusat, id est, cum non tenetur, vel non potest scire, nec datur perplexitas.
- Art. 7.* *An bonitas voluntatis in his, quæ sunt ad finem, dependeat ex intentione finis.* R. Sic, quia finis est obiectum.
- Art. 8.* *An quantitas bonitatis, vel malitiæ in voluntate sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.* R. Non, quanta est bonitas intentionis, tanta est bonitas voluntatis materialiter loquendo, quia potest impediri actus, licet Deus remuneret intentionem, quia bonitas intentionis formaliter redundat in actum, secus de malitiæ, quia quanta est malitiæ intentionis, tanta est voluntatis.
- Art. 9.* *An bonitas voluntatis pendeat ex conformitate ad diuinam voluntatem.* R. Sic, quia conformatur suæ primæ mensuræ, id est, Deo.
- Art. 10.* *An ut voluntas humana sit bona, debeat conformari voluntati diuina in voluto.* R. Sic, in voluto vniuersali, id est, formali bono in communi, non in hoc bono, id est, materiali, quia potest multipliciter concipi. Non est repugnantia voluntatum quando volunt diuersa, non secundum eandem rationem.

QVÆSTIO XX.

De bonitate & malitia exteriorum actuum humanorum.

An bonitas & malitia per prius sit in actu voluntatis, vel in actu exteriori. *Art. 1.*
 Bonitas ex fine per prius est in actu voluntatis, qui immediatè refertur ad finem, seu obiectum. Item bonitas, vel malitia ex obiecto, vel circumstantiis actus exterioris, vt est in apprehensione per prius, est in actu exteriori, quem ratio proponit voluntati. Item tota bonitas actus exterioris, vt est in executione, pendet ab actu interiori voluntatis, vt à causa efficiente.

An tota bonitas, vel malitia exterioris actus pendeat ex bonitate voluntatis. Art. 2.
 Bonitas ex obiecto & circumstantiis pendet ex actu exteriori, sed bonitas ex fine pendet ab actu interiori.

An bonitas & malitia sit eadem exterioris & interioris actus. Art. 3.
 Quando actus exterior est indifferens, est vna malitia ex fine, quæ est prius in actu interiori; quando obiectum non est indifferens, sunt duæ malitiæ, id est, bonitates, vna ex obiecto, altera ex fine, & vtraque primò est in suo actu, sed se communicant: vt occidere hominem ad finem furandi.

An actus exterior aliquid addat de malitia, vel bonitate supra actum interiorem. Art. 4.
 R. Non,

R. Non, nisi per accidens, id est, innouatur voluntas cum exterius operatur, vel extensiuè, quia continuatur, vel intenditur propter delectationem. Item perficit interiorem vt terminus, & finis, & si non sit exterior, non minuitur bonitas, vel malitia interioris.

Art. 5. *An euentus sequens, aliquid addat bonitatis, vel malitia actui exteriori.* R. Si est per se subsequens, licet non sit præmeditatus, addit bonitatem, vel malitiam, si est præcognitus, quia sic est voluntarius. Si est per accidens in particularibus, non præuisus, non mutat actum; quia de eo non est iudicium. Item irregularitas non sequitur culpam, sed factum, propter aliquem defectum Sacramenti.

Art. 6. *An idem actus exterior possit esse bonus, & malus.* R. Idem actus in genere naturæ vnus potest esse multiplex in genere moris: vt in vna ambulatione potest sæpè voluntas mutari, & sic vnus actus naturæ potest esse multiplex in genere moris, id est, potest esse bonus, & malus; sed non potest esse vnus in genere moris, quia implicat.

QVÆSTIO XXI.

De his, quæ consequuntur actus humanos ratione bonitatis, vel malitiæ.

Art. 1. **A**N actus humanus in quantum est bonus, vel malus, habeat rationem re-
 citu

Etitudinis, vel peccati. R. Sic, vel malum naturæ, vel moris, quia malum latius patet quàm peccatum, quia malum est priuatio boni, peccatum est deordinatio actionis, circa finem.

An actus humanus in quantum est bonus sit laudabilis, & ut malus vituperabilis. R. In voluntariis sic, in quibus idem est malum, peccatum, culpa, licet malum sit latius quàm peccatum, & peccatū, quàm culpa. Art. 2.

An in quantum est bonus, vel malus, habeat rationem meriti, vel demeriti. R. Sic, quia secundum iustitiam. Art. 3.

An habeat rationem meriti, vel demeriti apud Deum. R. Sic ut refertur ad Deum, ut est ultimus finis, & ut regit communitatem vniuersi. Art. 4.

Q V Æ S T I O X X I I.

De subiecto passionum animæ.

AN aliqua passio sit in anima. R. Sic, secundum receptionem tantum, ut intelligere, & sentire; sed passio proprie dicta, quæ est cum reiectione alicuius rei, non est in anima, nisi per accidens, id est, per corpus. Art. 1.

An passio sit magis in parte appetitiua, quàm in apprehensiuâ. R. In appetitiua; quia per appetitum tendimus in res, & per apprehensionem trahimus res. Art. 2.

An passio sit magis in appetitu sensitiuo, quàm in rationali, id est, voluntate. R. In sensu Art. 3.

fenfitiuo, quia corporalis.

* Amor, gaudium, &c. dicta de Deo, Angelis, hominibus, dicunt simplicem actum voluntatis cum similitudine affectus sine passione.

QVÆSTIO XXIII.

De differentia passionum.

Art. 1.

AN *passiones, qua sunt in concupiscibili, sint diuersa ab his, qua sunt in irascibili.*

R. Sic, specie, quia actus diuersarum potentiarum differunt specie, imò actus vnius potentia ad diuersa obiecta differunt specie; sed obiectum concupiscibilis est bonum, vel malum simpliciter, irascibilis in arduum.

Art. 2.

An contrarietas passionum irascibilis sit secundum contrarietatem boni, vel mali. R. Est solum contrarietas secundum obiecta, id est, bonum, vel malum, & non secundum accessum, vel recessum circa idem; in concupiscibili est vtraque contrarietas, id est, obiecti, quod est bonum, & malum, vt arduum, & sic est spes, & desperatio.

Art. 3.

An sit aliqua passio animæ, non habens contrarium. R. Est ira, quæ est de malo imminente.

Art. 4.

An sint aliqua passiones differentes specie in eadem potentia, non contraria ad inuicem. R. Sic, & sunt vndecim (vide ibi.)

 QVÆSTIO XXIV.

De bono & malo in passionibus
animi secundum se.

AN bonum & malum morale inueniatur
in passionibus animæ. *Art. 1.*
R. Non, sed vt
sunt sub ratione sic, id est, moraliter, vt
sunt voluntariæ, non sic in brutis.

An omnis passio animæ sit mala moraliter. Art. 2.
R. Non, sed aliquæ bonæ, id est, moderatæ,
id est, virtutes.

*An passio addat, vel minuat bonitatem, vel
malitiam actus. Art. 3.*
R. Sic, vt sunt sub ra-
tione, vt denominant appetitum sensiti-
uum, non minuunt bonum rationis, sed
augent.

*An aliqua passio sit bona, vel mala ex sua
specie. Art. 4.*
R. Sic, moraliter, vt est passio vo-
luntatis.

QVÆSTIO XXV.

De ordine passionum ad
inuicem.

AN passiones concupiscibilis sint priores
in passionibus irascibilis, vel è contra. *Art. 1.*
R. Sub
vno respectu sic, sub alio non.

*An amor sit prima passionum inter con-
cupiscibilis. Art. 2.*
R. Sic, quia est de bono, odium
de malo. Item ordine executionis primò
est amor, secundo desiderium, tertio de-
lecta

lectatio, & in intentione è contra primò delectatio, &c.

Art. 3. *An spes sit prima inter passiones irascibilis.* R. Sic, quia bonum est prius malo, ad quod timor. Ordo passiuum est amor, odium, desiderium, fuga, spes, desperatio, timor, audacia, ira, gaudium, tristitia. Item irascibilis denominatur ab ira, quia notior, & ab effectu.

Art. 4. *An ista quatuor passiones, gaudium, tristitia, spes, & timor sint principales.* R. Sic, inter has principes sunt gaudium, & tristitia, quando sunt completiue, & finales omnium passionum.

* Timor, & metus sunt completiue in genere motus ad aliquid.

Q V Æ S T I O XXVI.

De passionibus Animæ in speciali, & primò de Amore.

Art. 1. *AN amor sit in concupiscibili.* R. Sic, & est triplex, naturalis, sensitiuus, rationalis in rem amatam.

Art. 2. *An amor sit passio.* R. Sic, propriè in appetitu sensitiuo, & largè in voluntate.

Art. 3. *An amor sit idem quod dilectio.* R. Non, quia dilectio addit amori electione præcedentem.

Art. 4. *An amor conuenienter diuidatur in amorem amicitia, & concupiscentia.* R. Sic. Item,

Item, quod amatur amore amicitia, simpliciter amatur, quod concupiscentia, non secundum se, sed alteri amatur.

QVÆSTIO XXVII.

De causis amoris.

AN bonum sit sola causa amoris. R. Est *Art. 2.*
propria, quia est obiectum mouens
amorem.

* Pulchrum addit bono ordinem ad appe- *Art. 2.*
titum, vt ad eius aspectum quietetur. Ma-
lum nunquam amatur nisi sub ratione
boni.

An cognitio sit causa amoris. R. Sic, quia *Art. 3.*
non amatur, nisi bonum cognitum.

An similitudo sit causa amoris. R. Sic, ami- *Art. 4.*
citia, vel concupiscentia.

* Est causa odij per accidens, si à sibi si-
mili aliquis prohibeatur à consecutione
boni.

*An aliqua alia passio animi sit causa amo- *Art. 5.**
ris. R. Causa vniuersalis non, quia omnes
passiones supponunt amorem; sed in par-
ticulari per accidens sic, quia vnum bo-
num est causa alterius. ergo, & passio, quæ
est bonum.

QVÆSTIO XXVIII.

De effectibus Amoris.

AN vnio sit effectus amoris. R. Sic, quia *Art. 1.*
amor per presentiam vnit effecti-

uè: per apprehensionem, & per affectum formaliter.

* Delectatio est effectus vnionis realis, desiderium in absentia amati, amor in absentia, & præsentia.

Art. 2. *An mutua inhaesio sit effectus amoris.* R. Amatus est in amante secundum apprehensionem, & contrà; sed aliter amore concupiscentiæ, aliter amicitia.

Art. 3. *An Ebrietas sit effectus amoris.* R. Sic, vel secundum appetitum, vel secundum rationem exit à se vt phreneticus.

Art. 4. *An zelus sit effectus amoris.* R. Sic, quia cum tendit in amatum, expellit contrarium.

Art. 5. *An amor sit passio lasciuia amantis.* R. Amor formalis boni conuenientis non lædit; non conuenientis, lædit; amor materialiter vt immutat corpus potest lædere. Sunt & alij effectus, vt liquefactio, fruitio, tristitia.

Art. 6. *An amor sit causa omnium, qua amans agit.* R. Sic, quia agit propter finem, id est, bonum, & loquitur de amore in communi.

QVÆSTIO XXIX.

De Odio.

Art. 1. *AN causa, & obiectum odij sit malum.* R. Sic, sicut amoris est bonum, est enim dissonantia ad disconueniens, repugnans, & corruptiuum.

Art. 2. *An odium causetur ab amore.* R. Sic, quia

quia amor est causa vt obiectum apprehendatur, vt repugnans.

An odium sit fortius quàm amor. R. Non, *Art. 3.* quia effectus, id est, odium, non est fortior sua causa, id est, amore; odium aliquando videtur fortius, quia est magis sensibile, & consistit in mutari, seu repugnantia.

An aliquis possit habere odio seipsum. R. *Art. 4.* Non, nisi per accidens, vt cum vult sibi bonum secundum quid; sed malum sub ratione boni.

An aliquis possit habere odio veritatem. R. *Art. 5.* Non, quia bonum, & ens, & verum consonant: in particulari ens, & verum possunt odio haberi.

An aliquid possit haberi odio in vniuersali. *Art. 6.* R. Odio intellectus sic, sub sensu non; particulare, nisi materialiter.

QVÆSTIO XXX.

De concupiscentia.

AN concupiscentia sit tantum in appetitu sensitivo. R. Propriè sic, quia est appetitus delectabilis secundum sensum. *Art. 1.*

* Appetitus spiritualium dicitur concupiscentia ob similitudinem, vel quia redundat in sensum.

An concupiscentia sit passio specialis. R. *Art. 2.* Sic, quia differt specie ab amore, & delectatione, quia ratio boni, id est, obiecti, vt præsentis, facit quiescere, id est, delecta

delectationem; ut est absens mouens ad se, & aptans sibi appetitum, & sic causat amorem; ut attrahit ad se, causat concupiscentiam.

* Cupiditas dicitur amor largè, quia causatur ab amore.

Art. 3. *An sint aliqua concupiscentia naturales, & aliqua non naturales.* R. Sic, quia delectabile, vel est conueniens naturæ animalis, ut cibus, vel non; sed quia sic apprehenditur, & non est naturalis, & solet dici cupiditas, & est hominum.

Art. 4. *An concupiscentia sit infinita.* R. Naturalis non, nisi in potentia per successionem; sed non naturalis est infinita, quia sequitur rationem, quæ procedit in infinitum; illa finis est infinita, quia sine termino appetitur, sed mediorum est finita.

QVÆSTIO XXXI.

De delectatione secundum se.

Art. 1. *AN delectatio sit passio.* R. Sic, quia procedit ex apprehensione sensitiva cum potentia connaturalis boni.

Art. 2. *An delectatio sit in tempore.* R. Non, quia non est cum successione, sed consistit in bono adepto; sed potest esse per accidens in tempore, quatenus est in re temporali subiecta, & sic dicitur morosa, vel diuturna.

* Motus actus imperfecti sunt in tempore, sed perfecti non, ut intelligere, sentire, quia non sunt motus successiui.

An delectatio differat à gaudio. R. Sic, *Art. 3.*
quia latius patet delectatio, quàm gaudium: nam gaudium est in concupiscen-
tia rationali, sed delectatio est etiam in
brutis.

* Lætitia, exultatio, iucunditas pertinent
ad gaudium.

An delectatio sit in appetitu intellectu. *Art. 4.*
R. Sic, vt in Deo, quia ex apprehensione
intellectus, mouetur voluntas.

An delectationes corporales & sensibiles *Art. 5.*
sint maiores delectationibus spiritualibus, &
intellectualibus. R. Spirituales simpliciter,
quæ sunt de operationibus, quæ sūt quod-
dam bonum animæ immanens; & spiri-
tuale est maius bonum, quia propter hoc
illud despicitur; & coniunctio intellectus
est intimior, quia intellectus omnia pene-
trat, & reflectitur supra actum suum.

* Corporales sunt nobis magis vehemen-
tes, & magis notæ.

An delectationes tactus sint maiores de- *Art. 6.*
lectationibus aliorum sensuum. R. Secun-
dum vtilitatem sic, id est, conseruant. Dele-
ctatio visus vt seruit intellectui est po-
tior.

An aliqua delectatio sit non naturalis. *Art. 7.*
R. In indiuiduo sic ex defectu, vt in febric-
itante, cui dulcia videntur amara, & in
eo qui delectatur comestatione carbo-
num.

An delectatio possit esse contraria dele- *Art. 8.*
ctationi. R. Sic, quando se impediunt in
eodem genere, & sunt circa obiecta di-
uerfa.

QVÆSTIO XXXII.

De causa delectationis.

- Art. 1.* **A**N operatio sit causa propria delectationis.
 R. Sic, quia consecutio boni convenientis, & cognitio consecutionis, quas requirit delectatio, consistunt in quadam operatione.
- * Obiecta non delectant, nisi habita.
- Art. 2.* **A**n motus sit causa delectationis. R. Sic, quia delectatio requirit bonum, conjunctionem, & cognitionem conjunctionis; sed motus secundum hoc est delectabilis, & variatio placet.
- * Consuetudo & motus delectant ex eadem causa, & opponitur delectatio, & tristitia.
- Art. 3.* **A**n spes, & memoria sint causa delectationis.
 R. Sic, quia aliquo modo obiectum fit præsens per spem ratione possibilitatis boni: per memoriam sola apprehensione.
- Art. 4.* **A**n tristitia sit causa delectationis. R. Per accidens sic, ut memorando quod malum euasimus.
- Art. 5.* **A**n actiones aliorum sint nobis causa delectationis. R. Sic, si bonum nobis, vel amicis portat, quia per tales operationes bonum consequimur.
- Art. 6.* **A**n benefacere aliis sit causa delectationis. R. Sic, quia bonum amici est, ut nostrum; & quia speramus bonum ex beneficio posse consequi, vel à Deo, vel ab homine.

An similitudo sit causa delectationis. R. Sic, *Art. 7.*
quia causat amorem, nisi per accidens im-
pediat nostrum bonum.

An admiratio sit causa delectationis. R. Sic, *Art. 8.*
quia ex hac speramus acquirere bonum,
vt philosophando.

QVÆSTIO XXXIII.

De effectibus delectationis.

AN delectationis sit dilatare. R. Sic, me- *Art. 1.*
taphoricè, & sic animus & affectus
dilatatur delectatione, ex parte virtutis
apprehensiuæ, & ex parte appetitiuæ.

An delectatio causet sui sitim, vel deside- *Art. 2.*
rium. R. Si res præsens non perfectè ha-
betur, causat, vt in corporalibus, secus nõ.

An delectatio impediatur usum rationis. R.
Corporalis sic, rationis non; imò auget o-
perationes, quia illud attentius operamur,
in quo delectamur.

An delectatio perficiat operationem. R. Sic, *Art. 3.*
quia facit attentius operari propriam, sed
impedit alienam extraneam.

QVÆSTIO XXXIV.

De bonitate & malitia de- lectationum.

AN omnis delectatio sit mala. R. Non, *Art. 1.*
quia quies in bono conuenienti est,

bona, in se non conuenienti, est mala.

- Art. 2.* *An omnis delectatio sit bona.* R. Non, quia si bonum non est conueniens, est mala, vel apparens bona, &c.
- Art. 3.* *An aliqua delectatio sit optima.* R. In humanis sic, id est, vltimi finis, id est, quæ est perfecta quies in optimo.
- Art. 4.* *An delectatio sit regula secundum quam iudicentur bonum, vel malum in moralibus.* R. Delectatio voluntaris est regula, quæ si quiescit in bono, est bona, si in malo, est mala; & quies in bono est delectatio.

Q V Æ S T I O X X X V .

De dolore, seu tristitia secundum se.

- Art. 1.* **A***n dolor sit passio anime.* R. Sic, cuius causa est in corpore, sed motus doloris, est in anima, quo corpus dolet.
- Art. 2.* *An tristitia sit idem quod dolor.* R. Non, sed eius species, vt gaudium delectationis.
- Art. 3.* *An tristitia, seu dolor sit contraria delectationi.* R. Sic, quia obiecta sunt contraria, id est, bonum & malum.
- Art. 4.* *An omnis tristitia omni delectationi contrarietur.* R. Sic, genericè ex obiecto.
- Art. 5.* *An delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.* R. Per se non, quia obiecto contemplationis non est contrarium, sed per accidens.

An magis sit fugienda tristitia quàm appetenda dolebitatio. R. Hæc appetenda, quia de bono, illa verò est de priuatione boni. *Art. 6.*

An dolor exterior sit maior, quàm interior. *Art. 7.*
R. Interior est maior, quia interioris apprehensio est altior, quàm exterioris, & quia patimur dolorem exteriorem, vt vitemus interiorem.

An sint tantùm quatuor species tristitiæ. *Art. 8.*
R. Sic, id est, misericordia, inuidia, anxietas, & acidia.

QVÆSTIO XXXVI.

De causa tristitiæ, seu doloris.

AN causa doloris sit bonum amissum, vel *Art. 1.*
malum coniunctum. R. Magis causatur dolor à malo coniuncto, quia passio quæ dicit recessum à malo, magis causatur à malo coniuncto; talis autem est tristitia.

An concupiscentia sit causa doloris. R. Non *Art. 2.*
est causa vniuersalis doloris, quia magis dolemus de subtractione bonorum presentium, quibus delectamur, quàm futurorum, quæ concupiscimus; sed interdum est causa doloris, quia contrarium motui appetitus contristat.

An appetitus vnitatis sit causa doloris. R. *Art. 3.*
Sic, vt cupiditas boni, quia bonum rei in vnitare consistit.

An potestas, cui non potest resisti, sit cau- *Art. 4.*

sa doloris. R. Sic, quia aliquis compellitur facere aliquid contra voluntatem propriam.

QVÆSTIO XXXVII.

De effectibus doloris & tristitiæ.

Art. 1.

AN dolor auferat facultatem addiscendi. R. Magnus dolor sensibilis aufert, quia impedit applicationem animæ: imò tantum dolor crescere potest, vt etiam auferatur facultas considerandi ea, quæ priùs aliquis sciuit.

Art. 2.

An aggrauatio animi sit effectus tristitiæ, vel doloris. R. Sic, tristitiæ, vt feruor est effectus amoris.

Art. 3.

An tristitia, vel dolor debilitet omnem operationem. R. Sic, sicut delectatio perficit operationem, sed si operatio comparetur ad tristitiam vt ad principium, tristitia auget operationem, modò remaneat spes expellendi.

Art. 4.

An tristitia magis noceat corpori, quàm alia animi passiones. R. Sic, quia excedit moderatam motionem cordis in alia membra, in quo consistit vita humana, & maxime grauat, quia est ex malo præsentis.

* Anima tristis mouet corpus. Item tristitia rationem lædit, vt cum quis ex dolore sit melancholicus.

QVÆ

 QVÆSTIO XXXVIII.

 De remedijs triftitiæ, feu
 doloris.

AN dolor, vel triftitia mitigetur per quamlibet delectationem. *Art. 1.*
R. Sic, ficut quies corporis ad defatigationem, quæ oritur ex transmutatione innaturali.

An dolor, vel triftitia mitigetur per fletum. *Art. 2.*
R. Sic, quia conueniens operatio triftitiæ, & fic delectabilis.

An dolor & triftitia mitigentur per compaffionem amicorum. *Art. 3.*
R. Sic, quia triftis ex hoc percipit fe amari, & fubleuatur.

An per contemplationem veritatis dolor & triftitia mitigentur. *Art. 4.*
R. Sic, quia caufat delectationem, vt contemplatio beatitudinis cæli.

An dolor & triftitia mitigentur per fonnium, & balneum. *Art. 5.*
R. Sic, quia per hæc natura reducitur ad fuum ftatum, & delectatur.

 QVÆSTIO XXXIX.

De bonitate & malitia triftitiæ, feu doloris.

AN omnis triftitia fit mala. *R.* Secundum *Art. 1.*
 adum fe fic, fed eft bona ex fuppoftione; vt triftari de malo, ficuti & verecundia,

Art. 2. *An tristitia possit esse bonum honestum.* R. Sic, si procedit ex rectitudine voluntatis, & rationis.

Art. 3. *An tristitia possit esse bonum utile.* R. Sic, si repellit contristans, seu si est in fugiendo quod contristat.

Art. 4. *An dolor corporis sit summum malum.* R. Non, quia est pœna, & culpa est maius malum. Item potest esse maius malum, ut est illud, quod nocet animæ, quæ nobilior. Item in omni tristitia est aliquid boni, cuius carentia potest fieri peius.

Q V Æ S T I O X L.

De passionibus irascibilis, & primò de spe, & desperatione.

Art. 1. *An spes sit idem, quod desiderium, vel cupiditas.* R. Non, quia spes est in irascibili, desiderium in concupiscibili. Item habent distincta obiecta: nam obiectum spei est bonum, futurum, arduum, & possibile, sed supponit desiderium, quod est de bono absolutè.

Art. 2. *An spes sit in vi apprehensiva, vel in vi appetitiva.* R. In appetitiva, quia est de bono, circa quod versatur appetitus.

* Aliquando motus spei dicitur expectatio.

Art. 3. *An spes sit in brutis animalibus.* R. Sic, quia in eis est irascibilis, & est ex naturali instinctu, non ab intellectu coniuncto ut appetitus humanus.

Art. 4. *An spei contrarietur desperatio.* R. Sic, sicut

sicut accessus recessui, circa bonum. Item timor spei est contrarius, quia de malo.

An causa spei sit experientia. R. Sic, quia facit aliquid possibile. *Art. 5.*

* Senes desperant ob experientiam. Stultitia & inexperientia sunt causa spei per accidens.

An in iuvene, & ebriosis abundet spes. R. *Art. 6.* Sic, quia obiectum spei est futurorum arduum possibile, sed iuuenis habet plus de futuro, abundat spiritibus, caret experientia, & putat possibile, & ebrius non considerat.

An spes sit causa amoris. R. Spes causatur ab amore, quia speratur bonum amatum, sed per accidens causat amorem in illum à quo speramus. *Art. 7.*

An spes conferat ad operationem, vel magis impediatur. R. Adiuuat intendendo illam, & non retardat conatum. *Art. 8.*

Q V Æ S T I O X L I.

De timore secundum se.

AN timor sit passio anima. R. Sic, quia est motus de malo futuro, & sic post tristitiam. *Art. 1.*

An timor sit specialis passio. R. Sic, quia habet speciale obiectum, id est, malum futurum difficile, cui non potest facile resisti. *Art. 2.*

An sit aliquis timor naturalis. R. Sic, quia natura inclinatur ad fugiendam corruptionem. *Art. 3.*

ptionem, id est, mortem, est alius timor non naturalis.

Art. 4. *An conuenienter assignentur species timoris.*

R. Sic, & sunt segnities, erubescencia, uerecundia, admiratio, stupor, & agonia, quia obiectum timoris diuiditur in sex species.

QVÆSTIO XLII.

De obiecto timoris.

Art. 1.

A*N obiectum timoris sit bonum, uel malū.*
R. Per se est malum, sed de bono, ne eo priuemur, uel noceat.

Art. 2.

An malum natura sit obiectum timoris. R. Sic, sicut mors; sed debet esse malum futurum cum spe salutis, secus non.

Art. 3.

An timor sit de malo culpa. R. Propriè nō, quia potest uitari à nostra uoluntate, nec habet rationem terribilis, quia non habet causam extrinsecam.

Art. 4.

An ipse timor possit timeri. R. Sic, ut dolere de dolore; sed ut subiacet uoluntati, non, quia non est terribilis; sed quatenus consequitur phantasiam mali necessariò imminētis.

Art. 5.

An repentinā magis timeantur. R. Sic, quia faciunt apprehendere maius malum.

* Magis timeantur mites, & astuti, quia occultant iram, & nocumentum, quod ab eis timetur, quàm illi, qui ostendunt iram.

Art. 6.

An ea, contra qua non est remedium, magis

magis timeantur. R. Sic, quia diurnitas auget malum, & quæ sunt sine remedio putantur diurniora.

QVÆSTIO XLIII.

De causa timoris.

AN amor sit causa timoris. R. Dispositi-^{Art. 1.}
uè sic, quia timetur priuatio boni.

* Timor causat etiam amorem, vt qui timet puniri, seruat mandata, & incipit sperare, & spes amorem introducit.

An causa timoris sit defectus. R. Sic, per^{Art. 2.}
modum dispositionis ex parte timentis, quia contrariorum contrariæ sunt formæ, sed diuitiæ excludunt timorem. ergo, &c.

QVÆSTIO XLIV.

De effectibus timoris.

AN timor faciat contractionem. R. Sic, ^{Art. 1.}
quia virtus, quæ non potest facile malum superare, ad interiora pauca se contrahit, vt in moriente, & sic contrahitur calor, & spiritus qui sunt materiale timoris.

An timor faciat consiliarios. R. Sic, id^{Art. 2.}
est, sollicitos facit ad consilium, licet impediatur vim benè consiliandi; quia quæuis passio ex se impedit facultatem consiliandi.

Art. 3.

An timor faciat tremorem. R. Sic, quia exteriora debilitantur cum virtus ad interiora contrahitur. In timore calor deferit cor, & tendit ad inferiora. Hinc sequitur tremor, pallor, & detium strepitus cor tremit, & membra circa pectus, & labium inferius, & genua.

Art. 4.

An timor impediatur operationem. R. Sic, ex parte instrumentorum corporis, quia debilitat membra corporis, quæ sunt instrumenta operationis; ex parte animæ si timor sit moderatus, conferet ad bene operandum, quia facit attentius operari.

Q V Æ S T I O X L V.

De Audacia.

Art. 1.

AN audacia sit contraria timori. R. Sic, quia sunt circa idem maximè distantes.

Art. 2.

An audacia consequatur spem. R. Sic, nam prosecutio boni pertinet ad spem, fuga mali ad timorem, prosecutio mali terribilis ad audaciam, fuga boni ad desperationem ob difficultatem.

Art. 3.

An defectus aliquis sit causa audaciæ. R. Non per se, sed quæ excludunt timorem, & causant spem, faciunt audaciæ: nam qui se bene habent ad diuina, sunt audaciores.

Art. 4.

An audaces sint promptiores in ipso principio, quàm in fine in periculis. R. In principio, quia est motus appetitus sensitivi, qui subitum habet iudicium.

Q V Æ

QVÆSTIO XLVI.

De Ira secundum se.

AN ira sit specialis passio. R. Sic, si causatur ex tristitia illata, & spe vincendi, seu puniendi. *Art. 1.*

An obiectum ira sit bonum, vel malum. Art. 2.
R. Vtrunque, quia terminat in vindictam vt bonum; & inimicum, vt in contrarium nociuum, id est, malum.

An ira sit in concupiscibili. R. Non, sed in irascibili, à qua denominatur. Art. 3.

* Ira fit ex tristitia, & desiderio, vt ex causis.

An ira sit cum ratione. R. Sic, quia importat collationem pœnæ infligendę ob damnum sibi illatum, & hoc est rationis. Art. 4.

An ira sit naturalior quàm concupiscentia. Art. 5.
R. Ex parte obiecti naturalior est concupiscentia, quod appetitus naturaliter appetit: ex parte subiecti est ira, quæ est magis cum ratione, id est, vt homo est; sed vt animal, est ad concupiscentiam.

An ira sit grauior, quàm odium. R. Odiũ, cuius obiectum habet plus mali, quàm obiectum iræ; quia qui odit, vult malum alicui simpliciter; iratus verò sub ratione iusti vindicatiui. Art. 6.

An ira sit ad illos solùm, ad quos est iustitia. Art. 7.
R. Etiam ad quos est iniustitia.

An conuenienter assignentur species iræ. Art. 8.
R. Sic, & sunt, fel, mania, & furor, quia
augent

augent iram aliquo modo; excandescētia ad primam speciem pertinet.

QVÆSTIO XLVII.

De causa effectiua iræ, & de remediis eius.

Art. 1.

AN motiuum ira sit semper aliquid contra eum, qui irascitur. R. Sic, quia ira, ait Aristoteles, fit semper ex his, quæ ad ipsum; sed in Deo est ira, prout est iustitia contra peccatorem, qui facit contra Deū, contemnendo mandata.

Art. 2.

An sola paruipensio, aut despectio sit motiuum ira. R. Sic, quia omnes causæ reducuntur ad paruipensionem. Tres sunt species paruipensionis, Despectus, impedimentum voluntatis implendæ, & contumelia.

Art. 3.

An excellentia irascentis sit causa ira. R. Ex parte motiui, quod est iniusta paruipensio sic, quia quo quis est excellentior, eo iniustius paruifit, sed in irascente defectus causat iram.

Art. 4.

An defectus sit causa alicuius, vt contra eum aliquis irascatur. R. Sic, vt si diues à paupere despicitur, quia quo quis est minor, tanto indignius despicit, & è contra.

 QVÆSTIO XLVIII.

De effectibus iræ.

AN ira causet delectationem. R. Sic, quia *Art. 1.*
 aminuit tristitiam per vindictam factam apprehensam.

An ira maximè causet feruorem in corde. Art. 2.
 R. Sic, quia ira est feruor sanguinis circa cor.

An ira maximè impediatur usum rationis. Art. 3.
 R. Sic, quia facit maximam perturbationem corporalem in corde, propter commotionem caloris vehementer impellētis, quod est materiale in ira.

An ira causet taciturnitatem. R. Aliquan- Art. 4.
 do sic, quia tanta potest esse vt impediatur usum linguæ.

QVÆSTIO XLIX.

De habitibus in generali quoad eorum substantiam.

AN habitus sit qualitas. R. Sic, quia est *Art. 1.*
 dispositio, secundum quam malè, vel bene disponitur quis, aut secundum se, aut ad aliud.

* Non loquimur de habere in communi, quod est vnum prædicamentum.

An habitus sit determinata species qualitatis. R. Sic, quia quot modis accidentaliter determinatur substantia, tot sunt species qualitatis, & habitus est dispositio

tio perfecti ad optimū, & est difficile mobilis.

Art. 3.

An habitus importet ordinem ad actum.

R. Sic, quia est quo aliquid agitur, ut est in ordine ad naturam operantem.

Art. 4.

An sit necessarium esse habitum.

R. Sic, quia est perfectio, & perfectio est necessaria rei, quia habet rationem finis.

Q V Æ S T I O L.

De subiecto habituum.

Art. 1.

AN in corpore sit aliquis habitus. R. Non, principaliter in corpore, ut in subiecto, quia corpus non est in potentia ad multa, & ut sic determinandum est per habitum ad operandum; sed in eo sunt dispositiones naturæ, ut sanitas.

Art. 2.

An anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam, vel potentiam. R. Gratia est in essentia animæ, sed dispositiones animæ ad operandum sunt in potentiis, quia secundum has est indeterminata.

* Potentia est subiectum habitus, sicut superficies coloris.

Art. 3.

An in potentiis partis sensitivæ possint esse habitus. R. In parte sensitivæ, ut operatur vi naturæ, non est, quia hoc modo ordinatur ad unum, sed ut ex imperio rationis, sic.

* In membris exterioribus non est habitus, sed in potentiis imperantibus motum illorum sic.

An in ipso intellectu sit aliquis habitus. Art. 4.
 R. Sic, vt scientia in intellectu possibili.

An in voluntate sit aliquis habitus. R. Sic, Art. 5.
 vt iustitia, quia bonum in quod inclinatur est varium, & eget determinante.

An in Angelis sit aliquis habitus. R. Sic, Art. 6.
 quia in eis est aliqua potentia, vt ad attingendum Deum secundum intellectum, & voluntatem.

Q V Æ S T I O L I.

De causa habituum quantum ad generationem ipsorum.

AN aliquis habitus sit à natura. R. *Ha- Art. 1.*
 bitus, vt est dispositio subiecti in ordine ad naturam potest esse naturalis, vt sanitas, infirmitas. Item vt est dispositio ad operationem, cuius subiectum est potentia, potest esse naturalis, sed non totaliter à natura. Item in Angelis sunt species naturaliter inditæ, sed non in homine.

An aliquis habitus causetur ex actibus. Art. 2.
 R. Sic, quia agens, quod est principium passiuum, & actiuum sui actus, potest agendo frequentatis actibus aliquid in se producere.

An per unum actum possit generari habitus. Art. 3.
 R. In potentiis appetitiuis non, quia vnica actione non vincitur passiuum; in intellectu sic, sed habitus scientiæ, non opinionis.

* Habitus corporalis sic, si agens est vehemens, ut quando medicina fortis inducit sanitatem.

- Art. 4.* *An aliquis habitus sint infusi à Deo hominibus.* R. Sic, ut ad finem ultimum; imò & acquisibiles, ut in Apostolicis scientia Scripturarum.

QVÆSTIO LII.

De augmento habituum.

- Art. 1.* *An habitus augeantur.* R. Sic, secundum se, quia sumunt speciem ab extrinseco, id est, obiecto, vel secundum participationem subiecti, ut pro diuersa aptitudine quæ est in subiecto. Item in his, quæ mole carent, idem est maius, seu perfectius; quod melius. Item forma, quæ secundum se sortitur speciem, est præfixa, ut numerus.

- Art. 2.* *An habitus augeatur per additionem.* R. Respectu subiecti non fit additio, sed quia subiectum magis participat habitum per intensionem. Item in aliquibus accidentibus augmentum potest fieri per additionem, quia per se augetur, ut motus.

- Art. 3.* *An quilibet actus augeat habitum.* R. Intensior habitu sic, æquè intensus disponit ad augmentum.

 QVÆSTIO LIII.

 De corruptione & diminutione
 habituum.

AN habitus corrumpi possit. R. Sic, vel *Art. 1.*
 à contrario, vel ad corruptionē sub-
 iecti, si est in subiecto corruptibili.

An habitus possit diminui. R. Sic, sicut & *Art. 2.*
 augeri, quia contraria fiunt circa idem
 prout sunt in subiecto.

An habitus minuatur, vel corrumpatur per *Art. 3.*
solam cessationem ab oper. R. Sic, vt in ap-
 pellatio amicitias dissoluit, & multis mo-
 dis.

 QVÆSTIO LIV.

De distinctione habituum.

AN multi habitus possint esse in vna po- *Art. 1.*
 tentia. R. Sic, vt in intellectu : sunt
 enim qualitates inclinantes potentias ad
 actus.

* Potentia est simplex in essentia, sed
 multiplex virtute, id est, ad multos actus.
 Item habitus est dispositio potentiæ ad
 actum.

An habitus distinguantur secundum obie- *Art. 2.*
cta. R. Sic, secundum obiecta specie diffe-
 rentia. Item secundum principia actiua, &
 naturam.

An habitus distinguantur secundum bonū, *Art. 3.*

Et malum. R. Sic specie, vt virtus, & vitium, ratione naturæ opponuntur.

Art. 4. *An vnus habitus ex multis habitibus constitutatur.* R. Non, quia est quædam simplex qualitas, & forma.

* Et licet ad plura se extendat, tamen vt sunt sub vna ratione obiecti, vt ad plures demonstrationes, quæ ordinantur ad vnũ.

QVÆSTIO LV.

De virtutibus quantum ad suas essentias.

Art. 1. *An virtus humana sit habitus.* R. Sic, quia determinat potentiam ad certum actum, qui est finis potentia.

Art. 2. *An virtus sit habitus operatiuus.* R. Humana, id est, hominis, vt homo est, sic, id est, ad operandum, non ad esse.

Art. 3. *An virtus humana sit habitus bonus.* R. Sic, quia importat perfectionem, & dicitur metaphoricè de malo vt virtus peccati. Item sicut potentia est indifferens ad bonum, & malum, sic habitus.

Art. 4. *An virtus conuenienter definiatur.* R. Sic, & est. Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quã Deus in nobis sine nobis operatur: nam qualitas bona, seu habitus est forma, mentis est materia, in qua. Rectè viuitur est finis. Quam Deus operatur, causa efficiens. De infusis: dempta vltima particula, de acquisitis.

QVÆSTIO LVI.

De subiecto virtutis.

AN virtus sit in potentia anima sicut in subiecto. *Art. 1.*
R. Humana sic, & est eius perfectio.

Art. 2.
An vna virtus possit esse in pluribus potentiis. R. Non, quia est accidens, & non potest esse in pluribus subiectis: potest tamen esse in aliis per modum dispositionis, quia vna potentia mouetur, & accipit ab alia.

Art. 3.
An intellectus possit esse subiectum virtutis. R. Subiectum habitus, qui est simpliciter virtus, non potest esse, nisi voluntas, vel potentia mota à voluntate, & sic intellectus motus à voluntate est subiectum virtutis simpliciter, ideo intellectus speculatiuus est subiectum fidei.

Art. 4.
An irascibilis & concupiscibilis sint subiectum virtutis. R. Ex se non, sed vt obediunt rationi sic.

Art. 5.
An vires apprehensiuæ sensitiuæ sint subiectum virtutis. R. Non, sed potius præparationes ad cognitionem intellectus, qui cognoscit verum.

Art. 6.
An voluntas possit esse subiectum virtutis. R. Sic, quæ mouet irascibile, & concupiscibile; sed ad bonum rationis sibi proportionatum, quod est eius obiectum, non eget habitu.

QVÆSTIO LVII

De distinctione virtutum intellectualium.

Art. 1. **A**N habitus intellectuales speculativi sint virtutes. R. Non, quia non perficiunt bonum vsum, & appetitum, nec faciunt, vt vtamur benè omnibus potentiis, & habitibus, sed solùm dant facultatem benè agendi.

Art. 2. *An sint tantùm tres habitus intellectuales, speculativi, id est, sapientia, scientia, & intellectus.* R. Scientia pendet ab intellectu, & intellectus à sapientia, quæ iudicat de principiis, & conclusionibus.

Art. 3. *An habitus intellectualis, qui est ars, sit virtus.* R. Sic, operatione, quia est recta ratio faciendorum, non tamen simpliciter, quia non facit bonum quantum ad vsum, nec perficit appetitum; sed ars ex bona voluntate, est virtus.

Art. 4. *An prudentia sit virtus distincta ab arte.* R. Sic, quia habet rationes diuersas. Hæc enim dat bonum vsum circa agibilia, illa circa factibilia.

Art. 5. *An prudentia sit virtus necessaria homini.* R. Sic, ad benè viuendum, quia debet agere ex recta electione.

Art. 6. *An Eubulia, Synesis, & gnome sint virtutes adiuncta prudentia.* R. Sic, quia Eubulia est vis benè consiliatiua, & Synesis & gnome sunt partes iudicatiuæ.

 QVÆSTIO LVIII.

De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus.

AN omnis virtus sit moralis. R. Non, sed *Art. 1.*
 solum ea, quæ est in vi appetitiua, à qua sunt mores.

An virtus moralis distinguatur ab intellectuali. R. Sic, quia in diuersis potentiis: nam apprehensiuæ, & appetitiuæ distinguuntur.

An sufficienter virtus diuidatur in moralem & intellectualem. R. Sic, quia principia actionum in homine, sunt ratio, & appetitus.

An moralis virtus possit esse sine intellectuali. R. Non, quia non potest esse sine prudentia, quæ est intellectualis.

* *Inclinatio naturalis ad bonum virtutis* *Art. 5.*
 quo est maior, eo periculosior, nisi recta ratio, id est, prudentia eligat media: vt equus cæcus velocius currens, fortius impingit.

An intellectualis virtus possit esse sine morali. R. Prudentia non potest, quia recta ratio indiget principiis particularibus agibilibus, sed aliæ virtutes intellectuales possunt esse sine morali.

QVÆSTIO LIX.

De distinctione virtutum moralium per comparisonem ad passiones.

Art. 1. **A**N virtus moralis sit passio. R. Non, quia passio est motus appetitus sensitivi, & ex se non habet rationem boni, vel mali.

Art. 2. *An virtus moralis possit esse cum passione.* R. Cum affectione inordinata, & cum consensu non, cum ordinata sic.

Art. 3. *An virtus moralis possit esse cum tristitia.* R. Sic, quia virtuosus tristatur de culpa sua, vel proximi.

* Tristitia immoderata est ægritudo animæ, moderata pertinet ad bonam habitudinem animæ in hac vita.

Art. 4. *An omnia virtus moralis sit circa passiones.* R. Non, sed aliqua circa operationem, vt iustitia.

Art. 5. *An aliqua virtus moralis possit esse sine passione.* R. Virtus, quæ est circa passiones appetitus sensitivi, non potest esse sine passione; secus appetitus esset otiosus, sed quæ est circa operationes, potest esse sine, vt iustitia.

 QVÆSTIO LX.

De distinctione virtutum moralium ad inuicem.

AN sit tantum una virtus moralis. R. Art. 2.
 Non, quia sunt plures potentię appetitiuę animę.

An virtutes morales qua sunt circa operationes distinguantur ab his, qua sunt circa passiones. R. Sic, si considerentur vt materia circa quam, id est, omnis virtus moralis habeat operationem, & passionem, & effectum. Art. 2.

An circa operationem sit tantum una virtus moralis. R. Genericę sic, id est, iustitia, quę est secundum debitum ad alterum, sed sunt specie distinctę, quia varię rationes debiti ad alterum, vt ratio debiti ex pacto, alia ex beneficio. Art. 3.

An circa diuersas passiones sint diuersa virtutes morales. R. Sic, quia potentię diuersę, & obiecta contraria. Art. 4.

An virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum. R. Sic, & probat per undecim virtutes. Art. 5.

 QVÆSTIO LXI.

De virtutibus Cardinalibus.

AN virtutes morales debeant dici Cardinales, vel principales. R. Quatuor sic, quia sunt perfectiores, quia
 I 3 dant.

dant non solum facultatem boni operis, ut etiam dant intellectuales, sed etiam dant bonum usum, & prudentia ratione materiæ est quodam modo moralis; ideo ponitur inter cardinales.

* Virtus est sub genere analogico. Item theologicæ sunt supra hominem; ideo non dicuntur humanæ. Item intellectualis est principaliter ratione subiecti, non ratione virtutis quæ est ad bonum.

Art. 2. *An sint quatuor virtutes cardinales.* R. Sic, quia bonum rationis est in prudentia, circa operationes est iustitia, circa passiones temperantia, & fortitudo.

Art. 3. *An alia virtutes sint magis dicenda principales quàm ista.* R. Non, quia rationes formales virtutis sunt principaliter in his quatuor.

Art. 4. *An quatuor virtutes cardinales differant ab invicem.* R. Sic, pro diuersitate obiectorum.

Art. 5. *An virtutes cardinales bene diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.* R. Sic, respectu Dei (vide.)

Q V Æ S T I O L X I I .

De virtutibus theologicis.

Art. 1. **A**N sint aliqua virtutes theologica. R. Sic, quia de fide, spe, & charitate dantur præcepta legis, quæ sunt de actibus virtutum. Item homo ordinatur ad

ad beatitudinem supranaturalem; ergo indiget virtutibus infusis à solo Deo, & per solam reuelationem in Scriptura traduntur.

An virtutes theologica distinguantur ab intellectualibus, & moralibus. R. Sic specie, quia supra naturam hominis, & obiectum est Deus, vt vltimus finis.

An bene ponantur virtutes theologica, fides, spes, charitas. R. Sic, quia pro intellectu fides, pro motu voluntatis spes, pro vnione charitas.

An fides sit prior spe, & charitate. R. Sic, quia primò prærequiritur cognitio: secundo spes, tertio charitas; sed ordine perfectionis, prima est charitas, quia informat; quantum ad habitum hæ virtutes simul infunduntur.

* Potest aliquis sperare beatitudinem per merita futura, & sic prior est spes, licet vt formata sit posterior charitate.

Q V Æ S T I O LXIII.

De causa virtutum.

AN virtus inest nobis à natura. R. Perfecta non, quia non est communis omnibus, & per peccatum non tollitur, licet eius aptitudo sic; & moralis partim est à natura, partim non, sed theologicae sunt totaliter ab extrinseco.

An aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum. R. Sic, moralis, non autem diuina infusa.

Art. 1.

An aliqua virtutes morales sint nobis infusa. R. Sic, & correspondent virtutibus theologicis, quibus sunt proportionatæ. * Virtutes theologicæ inchoant perfectionem animæ ad Deum, sed morales infusæ perficiunt; quia acquisite à nobis, non sunt supra naturam.

Art. 2.

An virtus acquisita cum virtute infusa sit eiusdem speciei. R. Non, sed differunt specie, quia distincta obiecta, vt temperantia humana est ne noceat corpori, diuina, vt castiget corpus propter Deum.

QVÆSTIO LXIV.

De medio virtutum.

Art. 1.

AN virtutes morales sint in medio. R. Sic, quia est æqualitas commensurata regula rationis sine excessu, & defectu.

* Virtus comparata ad rationem habet rationem extremi, sed ad operationes, & passiones habet rationem medij, quod consideratur secundum circumstantias, vt in magnificentia, magnanimitate.

Art. 2.

An medium virtutis moralis sit medium rei, vel rationis. R. Non rationis, quia virtus moralis non perficit actum rationis, sed appetitus, nisi causaliter, id est, per cõformitatem ad rationem. Item in iustitia est medium rei, & rationis. Item in virtutibus in appetitu sensitiuo non est medium rei, sed rationis.

An

An virtutes intellectuales consistant in medio. Art. 3.
 R. Intellectualis speculatiua est in medio ad rem ipsam, id est, cognoscit rem, ut est, vel non est, quia obiectum virtutis est bonum, quod est in vero. Item practice sunt ad rem rationabiliter.

An virtutes Theologica consistant in medio. Art. 4.
 R. In ordine ad suam regulam infinitam & incretam non habent medium, quia in Deo non est excessus, nec Deus potest diligere quantum debet, sic sperare, & credere, sed in ordine ad nos habent medium, qui debemus ferri in Deum secundum mensuram nostræ conditionis.

QVÆSTIO LXV.

De connexione virtutum.

An virtutes morales sint adinuicem connexæ. Art. 2.
 R. Imperfectæ, id est, inclinationes siue ex natura, siue ex consuetudine ad aliquod opus in genere bonorum, non sunt connexæ, sed perfectæ, id est, habitus inclinantes ad bonum opus bene agendum sunt connexæ, quia omnes pendent à prudentia, & hæc sine aliis esse non potest nisi imperfectè.

* Vnus potest esse prudens in vna arte, non in alia, sed non potest esse prudens in vna virtute, & non in alia. Item intellectuales non sunt connexæ, quia nec materiæ earum.

An virtutes morales possint esse sine charitate. Art. 2.
 R. In ordine ad finem naturalem

sic; ad Deum, non. Virtutes morales ac-
quisitæ sunt imperfectæ, & secundum
quid virtutes, & possunt esse sine charita-
te, sed infusæ non, quia perfectæ, & sim-
pliciter.

Art. 3. *An charitas possit esse sine aliis virtutibus moralibus.* R. Non, quia morales sunt infusæ cum ea, & amissa charitate omnes perduntur, licet virtuosus patiantur difficultatem in earum actibus, ut sancti, ut in abstinentia.

Art. 4. *An fides & spes possint esse sine charitate.* R. Imperfectè sic, sed perfectè, vel in statu perfectò, non; imò fides & spes sine charitate non sunt propriè virtutes, quia non benè operantur; licet in sua specie non pendeant, nec à charitate, nec à prudentia infusa, ideòque possunt esse sine his.

Art. 5. *An charitas possit esse sine fide & spe.* R. Nō, quia illa dirigimur ad obiectum beatitudinis, quod per fidem & spem tenemus.
* In nobis charitas est radix dans perfectionem fidei, & spei; in Christo non fuit fides, vel spes, sed loco harum visionem & comprehensionem habuit.

Q V Æ S T I O L X V I.

De æqualitate virtutum.

Art. 3. *AN virtus possit esse maior, vel minor.*
R. Sic, quia in his potest esse augmentum, & prout aliqua magis accedit ad

ad rationem est perfectior, & medium virtutis non est in indiuisibili, sed propè.

An virtutes simul manentes in eodem sint Art. 2. aquales. R. In ratione specifica, non, quantum ad participationem. subiecti sunt æquales æqualitate proportionis, prout æqualiter crescunt sicut digiti manus.

An virtutes morales præmineant intellectu- Art. 3. alibus. R. Secundum speciem & obiectum intellectuales sunt nobiliores, quia potentia & obiectum sunt nobiliora, sed in ratione virtutis, est nobilior moralis, quæ magis mouet ad actum, quod est ratio virtutis.

An iustitia virtus sit præcipua inter mora- Art. 4. les. R. Sic, quia est propinquior rationi, & est in voluntate, & est ad se, & ad alios. Item post iustitiam, est fortitudo; tertio loco est temperantia.

An sapientia sit maxima inter virtutes in- Art. 5. tellectuales. R. Sic ex obiecto, quia de causa altissima, per quam consideratur de inferioribus, ideoque sapientia ordinat alias virtutes intellectuales, quasi Architectonica.

An charitas sit maxima inter virtutes theo- Art. 6. logicas. R. Non ratione obiecti, quia est idem in omnibus, sed ex propinquitate obiecti. Nam fides de non viso, spes de non habito, charitas est de eo, quod habetur, quia amatum est in amante, & amans trahitur per affectum ad amatum.

* Non sic in moralibus.

 QVÆSTIO LXVII.

 De duratione virtutum post
 hanc vitam.

Art. 1.

AN virtutes morales maneant post hanc vitam. R. Sic, non quantum ad materiale, id est, ad moderamen passionum, & operationum, sed quantum ad formale, id est, ad modum à ratione definitum.

Art. 2.

An virtutes intellectuales maneant post hanc vitam. R. Sic, non quantum ad phantasmata, quæ corrumpuntur corrupto corpore, sed quantum ad formale, id est, species intelligibiles, & habitus.

Art. 3.

An fides maneat post hanc vitam. R. Non, quia imperfectio, seu non clarum, est de essentia fidei, & adueniente clara visione cessat imperfectio; secus quando imperfectio accidit speciei ratione individui, tunc enim remota imperfectio, remanet species.

Art. 4.

An spes maneat post mortem in statu gloria. R. Non, quia Sancti vident. Item spes dicit imperfectum, vt motus. Item amor filialis est in patria, prout Deum reueretur, sed non vt separari reformidet.

Art. 5.

An aliquid fidei, vel spei remaneat in patria. R. Non, quia fides est habitus simplex, & totus, vel nil tollitur.

* Lumen imperfectum candelæ, & lumen

men Solis non opponuntur, sed fides, & visio sic.

An remaneat charitas post hanc vitam. R. Art. 6.

Sic, quia imperfectio charitatis viæ non erat de ratione specifica, vt est obscuritas fidei, & sic illa perficitur, hæc destruitur.

QVÆSTIO LXVIII.

De Donis.

AN dona differant à virtute. R. Sic, Art. 1.

Aquia dantur homini, vt promptè moueatur ab inspiratione diuina; ideo dicuntur dona spiritus, & secundum alios disponunt ad actus altiores, quàm virtutes. Item secundum rationem nominis non opponuntur, quia virtus dicitur, quia perficit, & donum respicit causam à qua est, & perficit.

* Non omnia dona sunt virtutes, nec contra, nec omnia illa sunt in intellectu, & hæc in voluntate. Item resistimus temptationibus, & conformamur Christo, tum donis, tum virtutibus.

An dona sint necessaria homini ad salutem. R. Sic, ad finem supernaturalem requiritur motio diuina, quæ habetur per dona, & homo per virtutes theologicas, quibus disponitur ad gloriam, non potest sine particulari motione operari, quia non perfectè eas possidet. Item homo, quia perfectè possidet virtutes morales, potest per eas operari ad finem naturalem

finis.

sine particulari instinctu, non tamen sine concursu Dei.

Art. 3.

An dona Spiritus sancti sint habitus permanentes. R. Sic, quibus homo disponitur ut benè moueatur à Spiritu sancto, sicut virtutes morales perficiunt appetitum, ut benè moueatur à ratione.

* Prophetia non est ad necessitatem salutis, sed ad manifestationem Spiritus, vnde non est par ratio de donis.

Art. 4.

An conuenienter numerentur septem dona Spiritus sancti. R. Sic, quia dantur ad pròptè sequendum instinctum Spiritus sancti, & sic in omnibus potentiis, quæ sunt principia actuum humanorum, dantur dona ut virtutes, ad hoc, ut appetitus obediatur rationi: ut in apprehensione speculatiua, intellectus; in practica, consilium; in iudicio speculatiuo, sapientia; in practico, scientia; in appetitiua ad alterum, pietas; contra timorem periculorum fortitudo; contra concupiscentias inordinatas, timor.

Art. 5.

An dona Spiritus sancti sint connexa. R. Sic, in charitate, sine qua nullum est, & cum qua omnia dona sunt, ut filij Iob, qui inuicem pascebant, ex D. Gregorio.

Art. 6.

An dona Spiritus sancti remaneant in patria. R. Quoad suam essentiam sic, quia mens ibi perficitur perfecte ad sequendum Spiritum sanctum, cum ibi Deus erit omnia in omnibus, sed quantum ad materiam circa quam, non, quia ibi non erit materia circa quam operamur in hac vita.

*An dignitas donorum attendatur secundum Art. 1.
enumerationem. R.* Sic, quia sic ordinantur
virtutes, vel ratione materiæ.

*An virtutes sint præferenda donis. R. Theo- Art. 8.
logicæ sic,* quia per has humana mens vni-
tur Deo, & per dona mens facilè mouetur
à Deo, sicut intellectuales virtutes præfe-
runtur moralibus; sed dona in perfectione
præferuntur virtutibus humanis, quia
perficiunt in ordine ad Spiritum sanctum
mouentem, illa verò, vel rationem, vel in
ordine ad rationem.

QVÆSTIO LXIX.

De Beatitudinibus.

*An beatitudines distinguantur à virtuti- Art. 1.
bus, & donis. R.* Sic, vt actus, non
tamquam habitus, quia habitudo cœli
habetur spe, quæ spes ex opere bono, &
ad finem, qui est beatitudo, homo mo-
uetur per virtutes, & dona Spiritus sancti,
& si hîc beatitudo est actus habituum: vt
paupertas, luctus, mititas, iustitia, mise-
ricordia.

*An præmia, quæ attribuantur beatitudini- Art. 2.
bus pertineant ad hanc vitam. R.* Præmia per-
fecta sũnt in alia vita, inchoatiuè sũnt
hîc, saltem spiritualiter in viris perfectis;
regnum cœli hîc sũnt boni, filij Dei, qui
suos motus pacificant.

*An conuenienter enumerentur beatitudines. Art. 3.
R.* Sic, ad tollendas mundanas beatitudi-
nes.

Art. 4.

An premia beatitudinum cōuenienter enumerentur. R. Sic, secundum vitam actiuam, & contemplatiuam (vide.)

QVÆSTIO LXX.

De fructibus Spiritus sancti.

Art. 1.

AN fructus Spiritus sancti quos Apostolus nominat ad Galat. 5. sint actus. R. Sic, quia fructus Spiritus sancti sunt operationes hominis moti à Spiritu sancto, sicut arbor cognoscitur à fructibus, licet ut flores ordinentur ad vitam æternam.

Art. 2.

An fructus differant à beatitudinibus. R. Sic, quia beatitudines possunt dici fructus, sed non contrà in hac vita.

Art. 3.

An fructus conuenienter numerentur ab Apostolo. R. Sic, quia illis mens disponitur in se, & ad ea, quæ sunt supra se, cætera vide (ibi.)

Art. 4.

An fructus Spiritus sancti contrariantur operibus carnis. R. Si sumantur in communi sic, quia illi sursum, hæc deorsum.

QVÆSTIO LXXI.

De vitiis & peccatis.

Art. 1.

AN vitium contrarietur virtuti. R. Sic, primò in essentia, quia non est dispositio conueniens suæ materiæ; secundò consequenter, ut malitia bonita-

ti; tertio, vt peccatum actui virtuoso.

An vitium sit contra naturam. R. Sic in *Art. 2.*
qualibet re, quia contrariatur virtuti,
quæ est secundum naturam.

An vitium sit peius, quàm actus vitiosus. *Art. 3.*
R. Actus malus est peior habitu malo,
quia pro illo quis punitur, pro hoc nemo.
Item habitus non est malus, nisi quia in-
clinat ad actum malum; ergo, &c. idem de
bono.

An peccatum simul possit esse cum virtute. *Art. 4.*
R. Sic, cum habitu virtutis, quia non cor-
rumpitur per vnum actum. Item infusæ
tolluntur per peccatum materiale, & quã-
do fides & spes manent informes, nõ sunt
virtutes, acquisite manent. Item cum pec-
to veniali omnes virtutes esse possunt,
quia non contrariatur charitati, quæ est
radix virtutum.

* Peccatum non potest esse cum actu vir-
tutis, quia ei contrariatur, sicut vitium tol-
lit habitum virtutis.

An in quolibet peccato sit aliquis actus. *Art. 5.*
R. Peccatum omissionis potest esse sine
actu, vt si nil cogitat de sacro, quando
tenetur audire, vel cum solo interiori,
quando dicit, nolo ire, ideòque occasio-
naliter, vel causaliter includitur aliquis
actus.

* Plura requiruntur ad bonum quàm ad
malum.

* Voluntarium etiam est quod est in no-
stra potestate, vt fiat, vel non fiat, & sic
non velle est voluntarium. Item pecca-
tum

tum omissionis est contra præceptum affirmatiuum, quod nõ obligat pro semper, vnde solùm peccatur pro tempore quo homo obligatur.

Art. 6. *An conuenienter definiatur peccatum esse dictum, vel factum, &c.* R. Sic, quia constat materia, & forma; materia est dictum, factum, concupitum; forma, vt sit contra legem diuinam.

* Affirmatio, vel negatio reducuntur ad idem genus, & sic dictum, vel non dictum, factum, vel non factum. Nam peccata à Theologo considerantur, vt offensa Dei, à Philosopho, vt sunt contra rationem. Item malum, quia prohibitum, intelligitur de lege positiua.

QVÆSTIO LXXII.

De distinctione peccatorum.

Art. 1. *AN peccata differant specie secundum obiecta.* R. Sic, quia sunt dicta, vel facta, sed actus per obiecta distinguuntur; ergo, &c. & actus voluntarij, vt sunt peccata, specificantur per obiecta.

* Finis est obiectum. Item malum non est pura priuatio, sed actus priuatus, & sic ab obiecto. Item in diuersis rebus potest esse vna ratio obiecti, vt superbia in multis.

Art. 2. *An conuenienter distinguantur peccata spiritualia à carnalibus.* R. Sic, quia obiecta delectabilia, vel sunt in spiritu, vel in corpore.

An peccata distinguantur specie secundum Art. 3.
causas actiuas, vel motiuas. R. Non, quia omnia essent eiusdem speciei, id est, à voluntate, sed à fine, qui est obiectum voluntatis, à quo specificantur actus.

* Obiectum in ordine ad actus exteriores habent rationem materiæ circa quam, sed ad voluntatem, est finis.

An peccatum consuetudine distinguatur in Art. 4.
peccatum, in Deum, in seipsum, in proximum.

R. Sic, quia contra triplicem regulam, & est distinctio secundum diuersa obiecta, ad quæ homo ordinatur.

* Peccatum in Deum, vt includit alium ordinem, est commune peccatum, vt verò excedit, est speciale.

An diuisio peccatorum secundum reatum Art. 5.
diuersificet speciem. R. Non, quia reatus est post peccatum, cum sit effectus, & accidat peccato.

* Differentia peccati mortalis, & venialis, sequitur diuersitatem deordinationis, quia mortale est vt mors, veniale vt febris; & ratione conuersionis ad obiectum sunt in eadem specie, licet ex parte auersionis differant infinite.

An peccatum omissionis, & commissionis Art. 6.
differant specie. R. Ratione finis, vel obiecti, non, quia habent idem obiectum, sed largè & materialiter loquendo sic, sicut negatio & priuatio actus; & priuatio reducitur ad affirmationem, quam sequitur.

An peccatum consuetudine diuidatur in Art. 7.
peccatum cordis, oris, & operis. R. Sic, quando

do quolibet habet perfectam speciem peccati, secus sunt gradus tantum, ut inchoatio, & perfectio.

Art. 8. *An superabundantia & defectus diuersificent speciem peccati.* R. Sic, & sunt sibi contraria in forma: ut auaritia, & prodigalitas; & cum sit diuersum motiuum inclinans ad diuersum obiectum.

Art. 9. *An peccata differant specie secundum diuersas circumstantias.* R. Si sint ex diuerso motiuo, differunt specie, ut in gula; quando ex eodem motiuo, non, quia motiuum est obiectum.

QVÆSTIO LXXIII.

De comparatione peccatorum ad inuicem.

Art. 1. *AN omnia peccata sint connexa.* R. Non, quia semper sunt contraria, & non intendunt vnum, id est, regulam rationis, ut virtutes, nec intendunt recessum à ratione, sed delectabile, quod est diuersum, & contrarium.

* Qui offendit in vno, fit omnium reus, ex parte auersionis, vel quantum ad reatum.

Art. 2. *An omnia peccata sint paria.* R. Non, quia vnum magis priuat rectitudine rationis alio, nec sunt æqualia in malitia, quia hæc sumitur à priuatione rationis. Item priuatio, quæ est in peccato, non est pura, & simplex, quæ consistit in corrupto esse: ut est mors, quæ non
reca

recipit magis, & minus; sed est non simplex, & retinet aliquid de habitu opposito, quæ consistit in corrumpi: vt ægrotudo, & suscipit magis, & minus. Item peccata, quæ habent maiorem inordinationem à ratione, sunt magis graua.

An grauitas peccatorum varietur secundum Art. 3. obiecta diuersa. R. Sic, quia peccata sumunt speciem ab obiectis, & vnum peccatum est grauius specie altero; ergo, &c. & peccatum est grauius quo maior est deordinatio rationis; sicut quo maior est inæqualitas humorum, maior est infirmitas. Item quo peccatur contra altiore finem, maius est peccatum, sed obiecta sunt fines humanorum actuum, & sic minus peccatum est furtum, quàm homicidium; & hoc, quàm blasphemiam.

An grauitas peccatorum differat secundum Art. 4. dignitatem virtutum, quibus peccata opponuntur. R. Sic, quia sic opponuntur obiecta, & ex Arist. pessimo optimum contrarium est.

* Charitati opponitur non quodcunque odium, sed Dei; ideoque, quia illa est summa virtus, hoc est summum vitium.

An peccata carnalia sint minoris culpa, Art. 3. quàm spiritualia. R. Cæteris paribus sic, quia hæc sunt in Deum, & proximum, illa in corpus, quod est minus amandum. Item illa habent vehementius motiuum, sed peccatum carnale est maius ratione inhaesionis, & conuersionis ob delectationem,

* Adulterium est maius furto, quia continet luxuriam, & iniustitiam. Item dæmon maximè gaudet de luxuria, quia difficile homo ab ea remouetur.

Art. 6. *An grauitas peccatorum attendatur secundum causam peccati.* R. Voluntas maior, quæ est causa peccati, facit maius peccatum. Item voluntas de peiori fine, qui est obiectum, facit maius peccatum. Item aliæ causæ, quæ inclinant voluntatem præter suam naturam, vel quæ minuunt iudicium rationis, vel liberum arbitrium, vt ignorantia, &c. minuunt, vel tollunt peccatum, sicut & voluntarium.

Art. 7. *An circumstantia aggrauet peccatum.* R. Sic, vel mutâdo speciem, vel in eadem species sicut etiam minuit, quia inde res augètur, vnde causatur; sed peccatum causatur à circumstantia.

Art. 8. *An grauitas peccati augeatur secundum maius nocumentum.* R. Si est præuisum, vel intentum in se, vel in causa, sic: si purè casuale, & non fuit negligentia, non; quâdo est præuisum, & non intentum, aggrauat indirectè.

Art. 9. *An peccatum sit grauius ratione personæ, in quam peccatur.* R. Sic, quia talis persona est quodammodo obiectum; & quæcunque conditio personæ, vel est ex parte Dei, vt si sit sacratio; vel est ex ratione sui, vt si sibi sit coniuncta in natura, vel beneficio; vel ex parte proximi, cum peccatum plures attingit, & sic peccatum
in

in Regem est grauius.

An magnitudo persona peccantis aggrauet Art. 10.
peccatum. R. Sic, ob ingratitudinem, quia
 acceperunt maiora beneficia, & propter
 exemplum, & scandalum.

* Peccatum ex subreptione, & infirmitate
 naturæ minus imputatur bonis, quia
 cum vitari omnino non possit, tum statim
 reprimunt, & minus negligunt.

QVÆSTIO LXXIV.

De subiecto peccatorum.

A*N voluntas sit subiectum peccati.* R. Sic, *Art. 1.*
 quia peccata sunt actus immanentes
 in suo principio, id est, voluntate.

An sola voluntas sit subiectum peccati. *Art. 2.*
 R. Non, sed omnes potentia, quæ mo-
 uentur à voluntate, sicut sunt subiecta
 virtutum, quia contraria remanent circa
 idem.

* Potentiæ respectu rationis sunt qua-
 si liberae, quia aguntur, & agunt; sed
 organa sunt, veluti serui, & habent
 transeuntes actiones, & non est par ra-
 tio.

An in sensualitate possit esse peccatum. *Art. 3.*
 R. Sic, vt eius actus mouetur à volun-
 tate.

An in sensualitate possit esse peccatum *Art. 4.*
mortale. R. Non, quia in ea non potest
 esse deordinatio, quæ tollat vitam spi-
 ritualem, quia ad talem finem non or-
 dinatur,

216 Ex Prima Secundæ
dinatur, sed in sola voluntate, & ra-
tione.

* Actus sensualitatis, quòd concurrat ad
peccatum mortale, habet à ratione, sicut &
actus virtutis. Item peccatum veniale di-
sponit ad mortale, vt bona imaginatio ad
scientiam.

Art. 5. *An peccatum possit esse in ratione.* R. Sic,
quia potest habere actum voluntarium
inordinatum, & dicitur motus rationis
voluntarius.

Art. 6. *An peccatum morose delectationis sit in ra-
tione.* R. Sic, quia tunc deficit in dirigen-
dis passionibus. Item ratio non solum
habet proprium actum illicitum circa
proprium obiectum, sed etiam circa di-
rectionem obiectorum aliarum potentia-
rum. Item delectatio dicitur morosa non
extempore, sed ex eo, quòd ratio deli-
berans circa eam moratur, nec repellit,
cum debeat.

Art. 7. *An peccatum consensus in actum sit in ra-
tione superiore.* R. Sic, quia ratio, vt su-
premus iudex, fert vltimam sententiam.
Ad rationem inferiorem pertinet iudi-
cium præambulum, quod est de delecta-
tione.

Art. 8. *An consensus in delectationem sit peccatum
mortale.* R. Spontè delectari de opera-
tione ipsa, ex qua sequitur delectatio,
non est mortale, sed vel veniale, vel nul-
lum; sed consensus in delectationem,
quæ habet pro obiecto non operatio-
nem, sed rem ipsam, quæ est obiectum,
tunc si res est mortalis, delectatio vo-
luntaria

luntaria est mortalis, si venialis, venialis.
 * Sicut actus organorum sunt peccatum mortale, quando auertunt se à regula æterna. Item nisi excuset imperfectio actus.

An in superiori ratione possit esse peccatum veniale, vt est directiua inferiorum virium. R.
 Sic, quia potest consentire in actum, qui sit peccatum veniale.

An in ratione superiori possit esse peccatum veniale secundum seipsum. R. Sic, quia per intuitum potest habere inordinatum motum subitum, vt infidelitatis, quia non est plena deliberatio. Item ex imperfectione actus, vel per subitum motum.

QVÆSTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali.

AN peccatum habeat causam. R. Ex parte actus, sic, sicut quilibet alius actus; ex parte inordinationis habet causam, vt priuatio, vel negatio, quæ vel est negatio causæ: vt absentia Solis est causa tenebrarum; vel per accidens, vt ad calefactionem sequitur frigus, id est, malum habet causam deficientem, vel agentem per accidens.

* Peccatum est actus sub priuatione, & non sola priuatio, & causa peccati est bonum cum defectu.

Art. 2. *An peccatum habeat causam interiorem.* R. Sic, id est, voluntatem, & rationem. Causa remota peccati est appetitus sensitivus, qui movet sensus; & isti interdum trahunt rationem, & voluntatem.

Art. 3. *An peccatum habeat causam exteriorem.* R. Sic, vt demon, & homo persuadendo, & bona externa, quæ mouent rationem, voluntatem, vel appetitum. Item nihil exterius potest mouere voluntatem immediatè, sed appetitum, vel rationem vt apparens bonum, & voluntas semper est libera.

Art. 4. *An peccatum sit causa peccati.* R. Potest esse primò, vt remouens prohibens, id est, gratiam, per accidens. Secundò per se, quia per vnum ad aliud disponitur, & sic habitus. Tertiò vt materiam præbens, vt auaritia litigio. Quartò vt finis, vt cum fit furtum propter fornicationem: & sic est forma. Item non omnis causa peccati est peccatum.

QVÆSTIO LXXVI.

De causis peccati in speciali.

Art. 5. *AN ignorantia possit esse causa peccati.*
AR. Non per se, quia est non ens, sed per accidens, vt remouens prohibens, id est, scientiam. Ignorantia, qua ablata adhuc esset peccatum, non est causa peccati, sed comes. Item voluntas fertur in id, quod est secundùm quid ignotum, & notum.

An ignorantia sit peccatum. R. Sic, eorum Art. 2.
 quæ homo tenetur, & potest scire. Item
 quilibet tenetur scire ea, sine quibus offi-
 cium exerceri non potest, & si ex negli-
 gentia, est peccatum commissionis. Item
 omnes vniuersaliter scire tenentur prin-
 cipia fidei, & vniuersalia præcepta legis
 ad benè viuendum, & ea, quæ sunt sui of-
 ficij in artibus. Item ignorantia eorum,
 quæ quis potest scire, sed non tenetur, non
 est peccatum. Item inuincibilis non est
 peccatum, quia non voluntaria, nec in po-
 testate.

An ignorantia excuset ex toto à peccato. Art. 3.
 R. Antecedens, quæ est causa actus, ex-
 cusat, quia facit inuoluntarium, id est, si
 sciret, non faceret. Concomitans quæ non
 est causa actus nõ excusat, quia non facit
 inuoluntarium, sed non volentem, id est,
 si sciret, faceret. Ignorantia consequens,
 id est, noluit, vel neglexit scire, non excu-
 sat, quia est volita. Item antecedens ali-
 quando excusat in parte, & non in toto, id
 est, quando potuit scire aliquas circum-
 stantias, & sic remanet de voluntario, &
 peccatum non erit per accidens.

An ignorantia minuat peccatum. R. Tan- Art. 4.
 tum minuit de peccato, quantum minuit
 de voluntario; quod si omnino minuit,
 omnino tollit.

QVÆSTIO LXXVII.

De causa peccati ex parte appetitus sensitivi.

Art. 1.

AN voluntas moueatur à passione appetitus sensitivi. *R.* Non directè, quia materiale non agit directè in immateriale, sed indirectè secundùm abstractionem, quia passio sensus intensa minuit vim voluntatis, & attentio animæ applicata vni operationi, id est, sensus, impedit aliam. Item etiam ex parte obiecti, id est, boni, id est, quando cognoscitur obiectum sensus, & bonum.

Art. 2.

An ratio possit superari à passione contra suã scientiam. *R.* Voluntas non potest velle malum, nisi ex errore, vel ignorantia intellectus. Item potest scire vniuersale, id est, non esse fornicandum, sed ignorare particulare, hanc esse fornicationem. Item potest scire in habitu, sed non in actu, & sic potest facere contra scientiam, quæ in actu non consideratur. Item si voluntariè, est peccatum, &c.

Art. 3.

An peccatum ex passione debeat dici ex infirmitate. *R.* Sic, quia deordinat partes rationis, vt partes corporis deordinatæ faciunt corpus infirmum.

Art. 4.

An amor sui sit principium omnis peccati. *R.* Inordinatus sic, quia vult sibi bonum commutabile, in cuius appetitu est peccatum.

Art. 5.

An bonè ponantur causa peccatorum, concupi

cupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vita. R. Sic, quia dicunt ordinatum appetitum bonorum, & ad hæc tria possunt reduci omnes animæ passionēs (vide.)

An peccatum alleuietur propter passionem. Art. 6.

R. Quando minuit voluntarium sic, vt passio antecedens, quæ impellit voluntatem; sed consequens, non, sed magis auget peccatum, seu est signum magnitudinis.

* Passio est causa peccati ex parte conuersionis, non auersionis.

An passio totaliter excuset à peccato. R. Si Art. 7. facit actum omninò voluntarium, sic, secus, non (vide ibi.)

An peccatum quod est ex passione possit esse mortale. R. Sic, si non occurrat, cum possit, & tenetur; non sic prius motus, vel dementia.

Q V Æ S T I O L X X X I I I

De causa peccati, quæ est malitia.

AN aliquis peccet ex certa malitia. R. Sic, Art. 2. quando ex industria sine passione anreponit bonum temporale spiritali.

* Peccans, si fieri possit, Deum nollet offendere, sed duobus propositis, magis vult fornicari, quàm Deum non offendere.

An qui peccat ex habitu, peccet ex certa Art. 3.

222 Ex Prima Secundæ

malitia. R. Habens habitum malum, potest peccare non ex habitu; imò potest facere actum virtutis, potest operari ex passione, vel ignorantia, id est, non uti habitu; sed si ex habitu & electione peccat, dicitur ex malitia peccare. Item habitus conuertitur in naturam; quod conuenit ex habitu, & fit diligibile contra bonum, & sic ex malitia.

Art. 3. *An qui peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.* R. Non semper, quia sine habitu malo potest eligere malum ex certa malitia.

Art. 4. *An qui peccat ex certa malitia grauiùs peccet.* R. Sic, quia magis voluntariè, & diuturniùs fit ex habitu.

Q V Æ S T I O L X X I X.

De causis exterioribus
peccati.

Art. 1. **A**N Deus sit causa peccati. R. Non, nullo modo, quia Deus inclinatur ad se vltimum finem omnia, nec indirectè, quia non debet impedire.

* Et quatenus non prohibet, dicitur tradere in reprobum sensum vel permissiue.

Art. 2. *An actus peccati sit à Deo.* R. Sic, quia est motus liberi arbitrij, & Deus est causa omnium motuum, & est ens; sed defectus peccati, id est, priuatio, non est à Deo, sed à libero arbitrio, ut à causa deficiente, ut claudicatio est à tibia curua,
non

non à virtute motiua.

* Peccatum, seu actus peccati dicitur non res, id est, non res simpliciter, vti est substantia. Item peccatum reducitur ad liberum arbitrium, vt est actus, & vt est defectus, licet ipsum non intendat, sed Deus ita est causa actus, vt non sit causa peccati. Item species sumitur à positivo, circa quod est defectus, per accidens à defectu.

An Deus sit causa obcecationis, & obdura- Art. 3.

tionis. R. Obcecatio, vt dicit motum animæ inhaerentis in peccato, non est à Deo, quia est peccatum; vt dicit subtractionem gratiæ, qua cor emollitur, & mens illuminatur, est à Deo, non solum, quia est obstaculum, id est, peccatum; sicut sol per radios non illuminat vbi est corpus, sed etiã quia Deus est causa subtractionis gratiæ non dans illam ex sua sapientia, vel voluntate, cum sit liber.

* Obduratio est pœna, vel culpa. Diabolus obcecat vt inducit ad culpam.

An obduratio & obcecatio semper ordinentur ad salutem, diu, qui excacatur, vel obduratur. Art. 4.

R. Ex se ad damnationem, quia sunt præambula ad peccatum, & sunt effectus reprobationis; sed ex diuina misericordia ad salutem, id est, vt homo se cognoscat, vel in bonum aliorum, & sic mala pœnæ, quæ Deus facit, semper ordinantur in bonum, saltem aliorum: nam mala culpæ non sunt facienda ob bonum.

 QVÆSTIO LXXX.

 De causa peccati ex parte
 diaboli.

Art. 1.

AN diabolus sit causa peccati directè ho-
 mini. R. Non, quia non mouet volū-
 tatem directè ad agendum; sicut ipsamet
 se & Deus illam. Item obiectum mouens,
 vel illud proponens, vel suadens indirectè
 mouet, non directè.

Art. 2.

*An diabolus possit inducere ad peccandum,
 interiorius instigando.* R. Non mouet intel-
 lectum, neque voluntatem, vt dixi, sed
 phantasmata, & sensum, & per hæc
 indirectè inducit interiorius. Item impressas
 species ordinat, & deordinat per motum
 localem.

Art. 3.

*An diabolus possit necessitare ad peccan-
 dum.* R. Non, sed semper possumus re-
 sistere, licet possit ligare potentiam ad
 actum.

Art. 4.

*An omnia peccata hominum sint ex sugge-
 stione diaboli.* R. Occasionaliter, & indire-
 ctè sic in Adam, sed non in nobis.

QVÆSTIO LXXXI.

 De causa peccati ex parte
 hominis.

Art. 1.

AN primum peccatum primi parentis
 traducatur per originem in posteros.
 R. Sic,

R. Sic, est de fide, non ex traduce, id est, ex semine infecto, ex quo oriatur anima, neq; ex eo quòd defectus seminis traducantur in prolem, sed est inordinatio voluntaria voluntate Adam mouentis per generationem omnes, qui sunt veluti membra eius; sicut voluntas mouet omnia membra.

*An alia peccata Adam, & vel proximorum Art. 2.
parentum traducantur in posteros.* R. Non, quia pertinent ad indiuiduum, & non ad speciem, seu naturam, vt peccatum originale, in qua origine communicarunt filiis; ideo puniuntur.

*An peccatum primi parentis transeat per Art. 3.
originem in omnes homines.* R. Sic, est de fide, non tamen in Christo.

* Probabilius est quòd in iudicio omnes morientur, & si non morientur, Deus auferet ab eis pœnam debitam pro reatu mortis.

*An si aliquis ex humana carne miraculo- Art. 4.
sè formaretur, contraheret peccatum origi-
nale.* R. Non, quia non in Adam per semen.

*An si Adam non peccasset, sed Eua, filij Art. 5.
contraherent peccatum originale.* R. Non, quia Eua est principium passiuum generationis.

QVÆSTIO LXXXII.

De originali peccato quantum ad
suam essentiam.

Art. 1.

An peccatum originale sit habitus. R. Non est habitus inclinans potentiam ad agendum quasi acquisitus ex actibus, sed est habitus, id est, dispositio naturæ, secundum quam malè, vel benè se habet, ut infirmitas & languor in corpore, quia non est pura privatio, sed inordinatio partium animæ, & sic dicitur languor naturæ, unde non est habitus acquisitus, vel infusus.

Art. 2.

An in uno homine sint multa originalia peccata. R. Non, sed vnum numero, sicut in omnibus hominibus est vnum specie: Ecce qui tollit peccatum mundi, id est, peccatum originale.

Art. 3.

An peccatum originale sit concupiscentia. R. Formaliter non, quia concupiscentia, seu inordinatio virium animæ ad commutabile bonum, est veluti materiale peccati originalis; reatus eius, & formale est defectus originalis iustitiæ.

Art. 4.

An peccatum originale sit equaliter in omnibus. R. Sic, quia privatio iustitiæ originalis non suscipit magis, vel minus, sicut nec relatio ad Adam.

QVÆSTIO LXXXIII.

De subiecto peccati originalis.

AN peccatum originale sit magis in carne, *Art. 1.*
quàm in anima. *R.* Vt in prima causa
est in Adam; vt in causa instrumentali est
in semine corporali, non in carne; vt in
subiecto, quia non est capax culpæ, nisi ra-
tione pœnæ, est in anima.

* Animæ infusio, vt dicit ordinem ad
Deum, non est causa peccati, sicut nec
Deus, sed in ordine ad carnem, cui in-
funditur sic. Item melius est vt sit in cor-
pore corrupto, quàm non esse, maximè
cum possit per gratiam mundari.

An peccatum originale sit per prius in essen- Art. 2.
tia animæ, quàm in potentiis. *R.* In essentia
animæ, quia est peccatum naturale, sicut
iustitia erat in anima.

An peccatum originale per prius inficiat vo- Art. 3.
luntatem, quàm alias potentias. *R.* Sic, quia
ipsa primò est inclinata ad peccandum.

An potentia dicta, id est, intellectus, & vo- Art. 4.
luntas sint magis infectæ, quàm alie. *R.* Non,
sed generatiua, concupiscibilis, & ta-
ctus, quia originale transfertur per gene-
rationem, cui inserviunt illæ tres poten-
tiæ.

QVÆSTIO LXXXIV.

De causa peccati prout vnum
peccatum est causa
alterius.

Art. 1.

AN cupiditas sit radix omnium peccatorum. R. Sic, licet sit speciale peccatum, id est, vt est inordinatus appetitus diuitiarum, quia per diuitias habetur facultas perpetrandi quodcunque peccatum, quia pecuniæ obediunt omnia, id est, omnia bona commutabilia.

Art. 2.

An superbia sit initium omnis peccati. R. Superbia, id est, appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, est peccatum speciale; sed vt actualis contemptus Dei, id est, non subdi eius præceptis, est generale. Item vt peccatum speciale est finis hominis, & sic initium omnis peccati, qui querit propriam excellentiam; sicut auaritia in executione, quæ præstat omnem commoditatem.

Art. 3.

An præter superbiam & auaritiam sint alia peccata specialia, quæ dicantur capitalia. R. Sic, metaphoricè, quia sunt directiua aliorum, quæ habent originem proximam ab illis.

Art. 4.

An peccata capitalia sint septem. R. Sic, ex quibus alia aliquo modo pendent (vide ibi.) quia tot sunt rationes primariæ causæ finalis mouendi appetitum.

QVÆ

QVÆSTIO LXXXV.

De effectibus peccati.

AN peccatum minuat bonum naturæ. *Art. 1.*
R. Sic, quod est inclinatio ad virtutem, sed non bona naturalia naturæ.

An totum bonum natura possit auferri per peccatum. *Art. 2.*
R. Non, quia malum culpæ est in bono naturæ, nec peccator esset homo rationalis.

* Diminutio per peccatum fit non ex parte naturæ, sed termini, id est, quia ponit impedimentum ad finem; & non fit per partes proportionales, quoniam sequens peccatum potest esse maius præcedente.

An convenienter ponantur vulnera natura facta à peccato, ut infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia. *Art. 3.*
R. Sic, quia sublata est iustitia originalis, quæ fortificabat vires animæ, id est, intellectum, voluntatem, irascibilem, concupisibilem.

An priuatio modi, speciei, & ordinis sit effectus peccati. *Art. 4.*
R. Sic, secundum diuersos gradus bonorum.

An mors, & alij corporales defectus sint effectus peccati. *Art. 5.*
R. Peccatum Adæ in natura humana fuit causa horum, & tanquam remouens prohibens, id est, iustitiam. Item peccatum actuale ex se non causat hos effectus, quia priuat gratia, quæ non datur
 ad

230 Ex Prima Secundæ
ad cohibendum defectus corporales, ut iu-
stitia originalis.

Art. 6. *An mors, & alij defectus sint naturales ho-*
minis. R. Secundum causas vniuersales,
id est, Deum, & cœlum, quæ intendunt
conseruationem, sic; sed secundum esse
particulare non. Item anima est incor-
ruptibilis, homo non, & sic mors & cor-
ruptio sunt naturales corpori, non ani-
mæ.

QVÆSTIO LXXXVI.

De macula peccati.

Art. 1. *AN peccatum causet aliquam maculam*
in anima. R. Sic, quia tollit nitorem,
id est, gratiam, & metaphoricè maculat.

* Macula non est quid positium, sed
priuatio nitore, animæ in ordine ad cau-
sam, id est, peccatum; & ideo diuersa pec-
cata, diuersas maculas inducunt, sicut um-
bra, quæ est varia pro diuersitate corpo-
rum. Item anima se inficit inhærendo in
rebus, non contrâ.

Art. 2. *An macula maneat in anima post actum*
peccati. R. Sic, quia remanet ablatio nit-
oris animæ.

QVÆ

QVÆSTIO LXXXVII

De reatu pœnæ.

AN reatus pœnæ sit effectus peccati. B. Art. 1.

ASic, & peccans triplicem pœnam incurrit. Primam à seipso per remorsum conscientiæ; secundam à lege humana; tertiam à Deo, quia facit contra triplicem ordinem in se, principem, & Deum.

* Reatus est directè effectus peccati, quod facit hominem reum pœnæ; sed pœna non est effectus peccati directè, sed dispositiuè, quia effectiuè est à Deo, vel ab homine.

An peccatum possit esse pœna peccati. B. Art. 2.

Per se non, quia peccatum est voluntarium, & pœna est contra voluntatem; sed per accidens sic, quia remouet gratiam, quæ prohibet passionem inclinantes ad peccatum, & subtractio gratiæ fit à Deo tanquam pœna. Item est pœna, vt ira, inuidia; vel in effectu, vt in pudore, ignominia, & sic etiam peccatum est pœna sui.

An aliquod peccatum inducat reatum æternæ pœnæ. B. Sic, id est, mortale, quia auferit charitatem, & vltimum finem. Art. 3.

* Pœna non est adæquanda culpæ secundum durationem, sed secundum acerbitatem; sed peccator ponens finem in peccato, habet voluntatem peccandi in æternum, ideo patitur in æternum. Item pœna non est semper medicinalis illi, cui infligi

fligitur, sed aliis; & sic pœna æterna potest dici medicinalis.

Art. 4. *An peccato debeat pœna infinita secundum quantitatem.* R. Ratione auersionis quæ est pœna damni, seu amissio infiniti boni, sic; ex parte conuersionis peccato mortali respondet pœna sensus, quæ est finita, sicut conuersio erat finita.

* Peccator non debet redigi in nihilum, quia pœna, quæ est secundum iustitiam Dei, non esset perpetua, & macula est perpetua.

Art. 5. *An omne peccatum inducat reatum pœna æterna.* R. Non, sed mortale, quod contrariatur ultimo fini; sed veniale circa media.

* Peccato originali non debetur pœna æterna ratione grauitatis, sed ex conditione hominis, qui inuenitur sine gratia. Idem dic de peccato veniali in infinitum.

Art. 6. *An reatus remaneat post peccatum.* R. Cessante actu peccati sic, donec compensetur. Item pœna manens remissâ culpâ non est propriè pœna, sed dicitur pœna satisfactoria, quia est voluntaria simpliciter, licet secundum quid sit inuoluntaria, sed pœna est inuoluntaria.

Art. 7. *An omnis pœna sit propter aliquam culpam.* R. Pœna propria sic, sed pœna, quam homo patitur propter bonum, non est propriè pœna, sed medicina, vt potio amara propter sanitatem. Item pœna satisfactoria non est propriè pœna, quia
quo

quodam modo est voluntaria, nec semper est pro culpa sua, vt Christus qui pro aliis passus est.

An aliquis puniatur pro peccato alterius. Art. 8.

R. Satisfactoriè sic, vt sunt quasi vnum; sed pœna propria, non, quia peccatum est personale; sed pœna medicinali sic, vt pater in filio, rex in Regno. Item in bonis spiritualibus, non.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De peccato veniali, & mortali.

An peccatum veniale conuenienter diuidatur contra mortale. Art. 1.
AN peccatum veniale conuenienter diuidatur contra mortale. R. Propriè non, sed tantùm metaphoricè, quia mortale pro morte animæ sumptum tollit principium intrinsecum spiritualis vitæ; sed veniale, non, quia deordinat circa media, & potest reparari ex fine.

* Peccatum de mortali, & veniali dicitur analogicè, vt ens de substantia, & accidente secundùm rationem imperfectam, quia non est contra legem, sed præter. Itè peccans venialiter conuertitur ad bonum vtendo, non fruendo, quia non constituit finem in eo.

An peccatum mortale, & veniale differant genere. Art. 2.
 R. Non loquimur de veniali ex euentu, vel quod ex causa habet vnde veniam consequatur, sed de veniali totaliter, vel ex genere suo, quod non tollit ordinem ad vltimum finem, & sic di-

stin

stinguitur genere à mortali, id est, ex obiecto, quod nõ repugnat charitati, vt verbum otiosum: sed mortale ex genere suo, seu ex obiecto repugnat. Item veniale ex genere suo fit mortale ex parte operantis, vel quia in eo ponit finem vltimum, vel quia ordinat id ad mortale, vt verbum otiosum ad fornicationem. Item mortale ex genere, ex parte agentis fit veniale, quando actus est imperfectus, & non plene deliberatus.

Art. 3.

An peccatum veniale sit dispositio ad mortale. R. Non directè, quia non sunt in eodem genere, vel specie, sed indirectè ex quadam consequentia, vt ex parte agentis. v. g. quando per veniale ita crescit libido peccandi, vt peccans ponat vltimum finem, in veniali; vel disponendo, vt eligat mortale ex genere indirectè, remouendo prohibens.

Art. 4.

An peccatum veniale possit fieri mortale. R. Ita vt sit idem actus, non, quia differunt in infinitum, & manente actu in voluntate non mutatur actus, sed potest fieri mortale dupliciter. Primò in veniali si constituatur vltimus finis: secundò si veniale referatur ad mortale. Item multa peccata venialia non possunt integraliter facere vnum mortale, nisi dispositiue, vt supra dixi.

* Morbus corporis non est actus, sed dispositio manens, & fit mortalis, non sic peccatum veniale.

Art. 5.

An circumstantia possit facere de veniali mortale. R. Dum circumstantia est accidens

cidens actus, veniale non facit mortale; sed si cessat esse circumstantia, & fiat differentia specifica, seu induat rationem obiecti, tunc facit mortale.

* Diurnitas, & frequentia non sunt circumstantiæ trahentes in aliam speciem nisi per accidens, vt ratione contemptus, vel scandali. Item ebrietas ex suo genere, est mortale, quia sine necessitate priuat vsu rationis; sed est veniale ex ignorantia, & infirmitate; sed si adfit frequentia, ignorantia non excusat. Item delectatio morosa est mortale ex se in his, quæ sunt mortalia, sed fit veniale ex imperfectione actus. Item dicitur ira diurna, vel delectatio morosa propter approbationem rationis deliberantis. Item circumstantia non facit de bono malum, nisi constituat speciem peccati.

An peccatum mortale possit fieri veniale. R. Art. 6.

Non ex eo, quod additur deformitas venialis: vt fornicatio nõ fit imperfecta, si fiat propter verbum otiosum; nam perfectum per additionem imperfecti, non fit imperfectum, sed magis augetur, sic mortale per veniale. Item mortale ex genere fit veniale ex imperfectione actus, id est, deliberationis à qua sumitur species actus mortalis. Item ex se mala nullo bono fine fiunt bona, vt homicidium innocentis: nam qui iustè occidit latronem, non est homicida.

QVÆ

 QVÆSTIO LXXXIX.

De peccato veniali secundum se.

Art. 1.

An peccatum veniale causet maculam in anima. R. Propriè non, quia cum non tollat charitatem, non aufert nitorem habituales animæ: macula enim est detrimentum nitoris habitualis permanentis, sed aufert actuales, & exteriorem nitorem, & sic causat maculam: ut in corpore est duplex nitor, alter naturalis ex dispositione membrorum, alter ex superueniente claritate.

* Item venialiter tollit nitorem, & maculat dispositiuè.

Art. 2.

An conuenienter peccatum veniale designatur per lignum, fœnum, & stipulam. R. Sic, quia hæc possunt comburi ædificio remanente; ita pro venialibus homo patitur ignem tribulationis, & saluatur.

Art. 3.

An homo in statu innocentia potuerit peccare venialiter. R. Non poterat venialiter antequam peccaret mortaliter, quia nil ibi pœnale erat.

Art. 4.

An Angelus siue bonus, siue malus possit peccare venialiter. R. Non, quia maior perfectio est Angeli, quam hominis; sed homo in primo statu non poterat peccare venialiter; ergo nec Angelus poterat deordinare in mediis, quia mens Angeli non est discursiua, & simul videt finem, & ea quæ sunt ad finem, & sic deordinat à fine,

à fine, & non à mediis tantùm. Item omnes actus dæmonum sunt peccata, sicut bonorum sunt actus charitatis, non loquor de appetitu naturali boni. Item dæmon incitat ad veniale, vt trahat ad mortale, & sic semper peccat mortaliter propter intentionem finis.

An primi motus sensualitatis in infidelibus Art. 5. sint peccata mortalia. R. Non, sicut nec fidelium, immò in homine fideli est maius peccatum, propter gratiæ sacramenta.

An peccatum veniale possit esse in aliquo Art. 6. cum solo peccato originali. R. Non, quia non esset locus vbi puniretur pœna sensus, quia non in Limbo, non in Inferno. Item homo in principio vsus rationis si se primum non ordinat ad Deum vltimum finem, peccat mortaliter; id si faciet, liberabitur ab originali peccato.

QVÆSTIO XC.

De Legibus.

AN lex sit aliquid rationis. *R.* Sic, quia *Art. 1.* imperat, & probibet. Item lex est regula, sed ratio est mensura actuum hominis; ergo, &c. Item lex dicitur à ligando, quia obligat, & sic est aliquid rationis. Lex est in ratione, vt in regulante; in omnibus quæ inclinantur ad aliquid ex aliqua lege.

An lex semper ordinetur ad bonum commune Art. 2. R. Maximè, & principaliter sic, omnis
 pars

pars regulata ordinatur ad totum. Item præceptum de particulari opere non est lex, nisi ordinetur in bonum commune. Item præceptum dicit applicationem legis ad ea, quæ lege ordinantur.

Art. 3.

An ratio cuiuslibet sit factiva legis. R. Non, quia lex est constitutio populi, & hæc ferre pertinet ad totam multitudinem, vel ad Principem.

* Quisque est sibi lex, prout participat ordinem alicuius regulantis, & sic lex est in nobis, ut in regulato. Qui gubernat domum potest facere statuta, sed non legem, quia hæc est civitatis.

Art. 4.

An promulgatio sit de ratione legis. R. Sic, ut habeat vim legis, quia mensura imponitur cum applicatur mensurato, lex autem est mensura.

* Lex nature promulgatur cum Deus eam inserit mentibus hominum naturaliter cognoscendam. Item qui habere poterunt notitiam legis publicatæ obligantur, licet coram eis non sit facta publicatio. Lex à legendo dicitur.

Q V Æ S T I O X C I.

De legum diuersitate.

Art. 1.

AN sit aliqua lex æterna. R. Sic, & est ratio gubernationis rerum in Deo tanquam in Principe, & est æterna gubernans omnia, quæ licet non sint in se ipsis, tamen sunt in Deo cognita, & præordinata, & promulgatio huius legis est
æter

æterna ex parte diuini Verbi, & libri vitæ, non ex parte creaturæ audientis, cuius finis est ipse Deus.

An in nobis sit aliqua lex naturalis. R. *Art. 2.*

Sic, & est participatio legis æternæ, à qua omnia regulantur ad proprium finem; sed creatura rationalis excellentiori modo, quatenus est prouidens sibi, & aliis in qua lex naturalis est participatio legis diuinæ.

An sit aliqua lex humana. R. Sic, & est *Art. 3.*

quoddam dictamen rationis præcticæ, id est, ex præceptis legis naturæ, quasi ex principiis ratio procedit ad alia particulariter disponenda; sicut ex principiis speculatiuis naturaliter cognitis producuntur conclusiones necessariorum, quia ratio humana participat rationem æternam secundum quædam communia tantum, & mox ex his deducit. Item leges humanæ non sunt ineffabiles, quia sunt circa contingencia, circa quæ versatur ratio practica, nec omnis mensura debet esse infallibilis.

An fuerit necessarium esse aliquam legem *Art. 4.*

diuinam. R. Sic, primò ob finem supernaturalem; secundo ob incertitudinem humani iudicij maximè in contingentibus; tertio, vt perficiatur homo in actibus interioribus; quartò lex humana non potest punire, vel auferre omne malum; ideo fuit lex diuina, ne aliquod malum impunitum remaneret.

An lex diuina sit una tantum. R. Est duplex, vetus, & noua; sicut duplex Sacerdo

cerdotium, leuiticum, & Christi, quæ duæ leges non differunt specie, sed vt imperfectum, & perfectum, vt puer, & adultus. Illa vetus ordinatur ad bonum sensibile, hæc ad intelligibile cœleste. Illa exteriores, hæc interiores etiam actus regit; illa timoris, hæc amoris.

- Art. 6.* *An sit aliqua lex fomitis.* R. Sic, quia homo recessit à lege Dei, incidit in legem brutorum, id est, fomitis; quare lex fomitis in homine potius est deuiatio à vera lege, sicut in brutis fit lex simpliciter.

QVÆSTIO XCII.

De effectibus legis.

- Art. 1.* *AN effectus legis sit facere homines bonos.* R. Sic, vel simpliciter, vel secundum quid; quia inducit ad virtutem.

- Art. 2.* *An legis actus conuenienter assignentur.* R. Sic, & sunt imperare, vetare, permittere, punire.

QVÆSTIO XCIII.

De lege æterna.

- Art. 1.* *AN lex æterna sit summa ratio in Deo existens.* R. Sic, est enim ratio diuinæ sapientiæ, vt est directiua omnium actuum, & motionum: sicut ratio diuinæ sapientiæ creando res habet rationem artis, vel exemplaris, vel ideæ; sic, &c.

* Rationes ideales in Deo, quia respiciunt naturas particulares, sunt plures, sed ratio, quæ est lex æterna, est vna, quia ordinatur ad vnum bonum commune. Item lex æterna, licet exprimatur verbo diuino, non tamen est attributum personale, quia est ipsa ratio diuina.

An lex æterna sit omnibus nota. R. Secun- *Art. 2.*
dum quod in se est, non, nisi Deo, & beatis, qui vident Dei essentiam, sed omnis creatura rationalis cognoscit eam secundum quandam irradiationem in cognitione alicuius veritatis in effectu.

An omnis lex deriuetur à lege æterna. R. In *Art. 3.*
quantum participat de ratione recta sic. Sap. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.*

* Fomes vt est pœna, deriuatur à lege diuina, vt contrariatur legi Dei non est lex, sicut lex humana iniusta. Item lex permissiua non approbat illa, sed dirigere non potest, & sic non perfectè assequitur legem æternam.

An necessaria & æterna subiiciantur legi æternæ. R. Omnia creata sic, sed essentia diuina, non, quia est ipsa lex. *Art. 4.*

An naturalia contingentia subsint legi æternæ. R. Sic, quia omnia subsunt legi æternæ, quia Deus omnibus rebus imprimit principium suorum actuum; sicut homo homini dat legem, eam denuntiando: sed nature irrationales subduntur legi æternæ, quia mouentur à diuina prouidentia, sed non per intellectum; sed homo sic, id est, per intellectum, & voluntatem. *Art. 5.*

tatem. Item homo non imponit legem irrationabilibus, quia non aguntur à se per actum, sed aguntur à Deo; sed aliis hominibus sic: Deus enim omni creaturæ imponit legem, quia à Deo aguntur.

Art. 6. *An omnes res humana subiciantur legi æternæ.* R. Sic, non solum per modum actionis, & passionis, per modum interioris principij motiui, sicut mouentur irrationabilia, sed etiam per modum cognitionis, quia homo habet rationem æternæ legis, & est inclinatus ad id, quod est consonum huic legi. Item vterque modus est imperfectus, sed in malis est deprauatus per vitia, in bonis est perfectior propter fidem, & virtutes.

* Iusti non sunt sub lege, quia non timore, sed amore eam seruant, & quia illorum opera sunt magis Spiritus sancti.

QVÆSTIO XCIV.

De lege naturali.

Art. 1. *An lex naturalis sit habitus.* R. Propriè non, quia in paruulis, & damnatis nihil agitur per legem naturalem, sed impropriè: vt quando habitu, & non actu tenetur, vel considerantur præcepta legis naturæ; vt dicitur fides id quod fide tenetur.

Art. 2. *An lex naturalis contineat plura, vel vnum præceptum tantum.* R. Sunt plura, vt prima principia in speculatiuis respectu rationis practicæ. Primum principium ratio

rationis practicæ quæ ordinat ad opus, est bonum, quod omnia appetunt. Item primum super quo fundantur omnia præcepta, legis naturæ est. hoc bonum est faciendum; malum fugiendum. Item inest homini primò inclinatio ad bonum secundum naturam, qua conuenit cum omnibus substantiis, vt conseruare substantiam, & contraria fugere. Secundò inest inclinatio specialis homini, vt conuenit cum animalibus, vt generatio, educatio filiorum. Secundò inest homini inclinatio secundum naturam rationis ad cognoscendum veritatem de Deo, & ad societatem, sic quòd ignorantiam fugiat, neminem lædat.

* Sed omnia præcepta habent rationem vnius legis naturæ, vel referuntur ad vnum primum principium.

An omnes actus virtutum sint de lege natura. *Art. 3.* R. Sic, quia homo naturaliter inclinatur ad hos actus, quia inclinatur secundum formam quæ est ratio, quod est agere secundum virtutem.

An lex natura sit vna apud omnes. R. In *Art. 4.* principio vniuersali sic, sed quo magis descenditur ad particulares conclusiones, magis erratur.

* Ius naturale dicitur quod est in lege, & Euangelio, quia plenariè ibi traditur, non quòd omnia, quæ ibi habentur, sint de iure naturæ. Item apud omnes hoc est rectum, vt secundum rationem hominis inclinationes dirigantur.

An lex natura possit mutari. R. Non per *Art. 5.*
L 2 modum

modum subtractionis, ut id, quod erat de lege naturæ, non sit, sed potest addi aliquid utile per legem humanam, & diuinam.

* Ex mandato Dei licet occidere innocentem, furari, fornicari, quia est Dominus vitæ, & mortis, & omnium, & sic facere eius mandatum est debitum.

Art. 6.

An lex natura possit aboleri à corde hominis. R. Quoad principia vniuersalia communia non, sed in aliquo particulari operabili potest, quando ratio impeditur à passione ne applicet cõmune principium ad particulare operabile. Item quantum ad præcepta secundaria potest deleri à corde, vel propter malas persuasiones, vel malas consuetudines.

QVÆSTIO XCV.

De lege humana.

Art. 1.

AN fuerit utile aliquas leges poni ab hominibus. R. Sic, imò necessarium, secus non possent consequi perfectionem suam, quæ est in virtute, quæ per disciplinam acquiritur, & hæc per leges humanas retrahentes ab illicitis, ad quæ homines sunt propensi.

* Melius est omnia legib. ordinare, quàm relinquere arbitrio iudicis, quia pauci sapientes inveniuntur; & qui leges statuunt, cum iudicent de futuris, multum considerant quid agendum sit, & sine passione.

An omnis lex humanitus posita deriuetur à lege naturali. R. Sic, vt sit iusta, & recta, id est, à ratione, & si discordet à lege naturæ, non est lex, sed legis corruptio, licet hæc, vel illa pœna imposita sit tantum à lege humana.

An Isidorus conuenienter describat qualitates legis positivæ. R. Sic, quia lex humana sumit formam à fine, qui est communis utilitas, & debet congruere legi diuinæ, & naturali, & sic debet esse honesta, iusta, possibilis, loco, & tempore conueniens, necessaria, & pro communi utilitate ciuium scripta.

An Isidorus conuenienter ponat diuisionem humanarum legum. R. Sic, nam lex humana si deriuatur à lege naturæ per modum conclusionis, sic oritur ius gentium; si per modum determinationis, sic oritur ius ciuile. Item, quia est propter bonum commune, diuiditur secundum eos, qui dant operam bono communi, vt sunt sacerdotes, principes, milites, quibus dantur specialia iura. Item, quia statuuntur à gubernante communitatem, & sic sunt Regnū, Aristocrazia, Oligarchia, Democrazia, & Tyrannis: hinc sunt constitutiones principum, Senatus consulta, Ius prætorium, & plebiscita, sed ex tyrannide nulla lex. Item, quia dirigit humanos actus, hinc leges sunt de Adulteriis, de Sicariis, &c.

QVÆSTIO XCVI.

De potestate legis humanæ.

- Art. 1.* **A**N lex humana debeat poni in communi magis, quàm in particulari. R. In communi, id est, debet respicere multas personas, negotia, & tempora, quia finis legis est bonum commune, ut successivè duret.
- Art. 2.* *An pertineat ad legem humanam omnia vitia cohibere.* R. Non, sed graviora, à quibus possibile est plures abstinere, & præsertim quæ sunt contra societatem communem; & quia lex inducit ad virtutem, sed gradatim.
- Art. 3.* *An lex humana præcipiat actus omnium virtutum.* R. Non, sed tantum eos, qui ordinantur ad bonum commune, quia ipsa ordinatur ad bonum commune.
- Art. 4.* *An lex humana imponat homini necessitatem in foro conscientia.* R. Si sit iusta, sic, quia participat de lege æterna. Item iusta lex est ex fine, id est, bono communi, ex potestate ferentis, & ex forma, id est, secundum æqualitatem proportionis, subditis secundum bonum commune.
- * Cum potestas sit à Deo, princeps obligat in conscientia, & sic lex Tyranni, vel contra Deum non valet.
- Art. 5.* *An omnes subiiciantur legi.* R. Omnes qui subduntur potestati sunt sub lege quantum ad vim directivam. Item homines iusti nō sunt sub lege quoad vim coactivam,

ctiuam, sed soli mali, quorum voluntas coërcetur. Item princeps non est sub lege, quoad coactiuam, sed quoad directiuam sic, propria tamen voluntate. cap. cum omnes, de constitut.

An homini, qui est sub lege, liceat prater verba legis agere. R. In casu, in quo obseruatio legis esset damnosa communi saluti, tunc licet, quia magis est attendenda causa, quam verba, quia legislator non potest omnes casus intueri, & sic quando est noxiua communitati, non est seruanda. Item si non est subitum periculum, non potest quilibet interpretari legem, sed recurrendum ad superiorem; qui dispenset; si non adest, tempus necessitatis dispensat.

* Qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter. Item in dubio seruet verba legis, vel eam ad superiorem. Item legislator non potest omnes casus videre, & si posset, non debet exprimere omnes, ob confusio- nem.

QVÆSTIO XCVII.

De mutatione legum.

An lex humana debeat mutari aliquo modo. R. Potest mutari propter conditiones varias hominum. *Art. 1.*

An lex humana sit semper mutanda, quando occurrit aliquid melius. R. Non, quia nocet communi saluti, cum pro ob-

seruantia legum plurimum valeat consuetudo, nisi ex magna utilitate, vel necessitate.

Art. 3.

An consuetudo possit obtinere vim legis.
 R. Si exponit, vel mutat leges, quia habet vim manifestandi rationem, & voluntatem legislatoris, quia non solum verbo, sed facto monstratur voluntas hominis, præsertim si actus multiplicentur, præsertim, quia leges humanæ deficiunt in aliquo casu: similiter si lex non est possibilis secundum consuetudinem propriè, præualet consuetudo; secus, non. Item si populus sit liber, plus valet consuetudo populi, quàm authoritas principis, qui non habet potestatem, nisi à multitudine; si verò multitudo, seu populus non habet potestatem condendi leges, vel remouendi positas, tunc consuetudo habet vim legis ex tolerantia principis, qui videtur probare consuetudinem.

Art. 4.

An Rectores multitudinis possint in legibus humanis dispensare. R. Sic, quia accidit ut lex communis non conueniat huic personæ, vel in hoc casu, vel quia impedit melius, vel inducit malum, sed quando non est euidens, & subitum malum pertinet ad superiorem disponere: nam dispensatio importat commensurationem alicuius communis ad singula, & sic qui familiam gubernat, tribuens vnicuique necessaria secundum mensuram, dicitur dispensator, & qui absque ratione dicta dispensat, non est fidelis gubernator.

* Dispensare prout requirit particularis
 condi

conditio alicuius, non est acceptatio personarum, secus si eadem conditio sit in aliis. Item lex naturalis in præceptis que nunquam falluntur, non est dispensabilis, sed in aliis quæ sunt veluti conclusiones, dispensatur.

QVÆSTIO XCVIII.

De lege veteri.

An lex vetus fuerit bona. R. Sic, quia *Art. 2.* erat consona rationi, prohibens peccata, sed erat imperfecta, quia non perducebat ad finem, id est, gloriam æternam, quia non dabat gratiam ex se, quod est proprium Christi: & ideo ceremonialia legis, præcepta dicuntur non bona, quia non conferebant gratiam mundantem à peccatis, imò pollui eos, id est, pollutos ostendebat. Similiter dicitur occidisse occasionaliter, quia non dabat gratiam, qua implerentur, quæ mandabat, hinc iugum graue.

An lex vetus fuerit à Deo. R. Sic, quia *Art. 2.* ordinabat ad Christum testificans de eo, & disponens ad Christum, retrahendo homines à falso idolorum cultu.

* Lex illa fuit reprobata, non quia mala, sed quia infirma, & inutilis, nunc ut lex puerorum. Item licet illa lex non sufficeret ad salutem, tamen saluabantur per fidem in Christo, & sic Deus cum auxilio non deerat illis.

An lex vetus fuerit data per Angelos. *Art. 3.*

L. 5.

R. Sic,

R. Sic, vt imperfecta, quæ disponebat ad perfectam dandam per Christum.

* Qui loquebatur Moyfi, vocatur Deus, quia Deum referebat, & vocatur Angelus propter officium. Item dicitur Moyfes facie ad faciem locutus secundum opinionem populi, qui ita putabat, vel quia erat eminens contemplatio.

Art. 4.

An lex vetus debuerit dari solis Iudæis. R. Sic, quia Deus promisit Abraham Christum ex mera gratia, non ex debito; decuit autem, vt populus, ex quo Christus erat nasciturus, speciali sanctificatione polleret.

Art. 5.

An omnes homines obligaret. R. Non, exceptis præceptis legis naturæ, & non ex eo, quia erant in lege Moyfi, sed quia erant in lege naturæ.

Art. 6.

An lex vetus conuenienter data fuerit tempore Moyfis. R. Sic, quando populus idololatrabat, & post legem naturæ, vt esset cognitio peccati.

Q V Æ S T I O X C I X.

De præceptis veteris legis.

Art. 1.

AN in lege veteri contineatur solum unum præceptum. R. Non, sed multa, quia multa sunt necessaria ad vnum finem.

Art. 2.

An lex vetus contineat præcepta moralia. R. Sic, quia debet facere hominem bonum in moralibus, vt sit similis, & amicus Deo.

* Et

* Et dicitur litera occidere etiam quantum ad moralia occasionaliter, quia non dat gratiam ad faciendum bonum præceptum.

An lex vetus contineat præcepta ceremonialia præter moralia. R. Sic, id est, quæ pertinebant ad cultum Dei per actus exteriores.

An præter præcepta moralia, & ceremonialia sint etiam præcepta iudicialia. R. Sic, ut determinetur iustitia seruanda inter homines.

An sint alia præcepta præter illa, id est, moralia, ceremonialia, & iudicialia. R. Non, & si quæ sunt, erant pro illis.

An lex vetus debuit inducere ad obseruantiam præceptorum per comminationes, & promissiones temporales. R. Sic, quia imperfecti erant.

Q V Æ S T I O C.

De præceptis moralibus veteris legis.

AN omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ. R. Sic, sed diuersimodè, prout mores magis pendent à natura.

An præcepta moralia legis sint de omnibus actibus virtutum. R. Sic, quia omnes actus virtutum pertinent ad mores erga homines & Deum.

An omnia præcepta moralia legis anti-

qua reducuntur ad decem præcepta Decalogi.

L. 6 logi.

logi. R. Non formaliter, sed reducuntur ad decem, velut principia naturaliter nota, vt nemini malefacere, vel vt conclusiones deductæ per sapientes, & datæ à Deo.

Art. 4. *An præcepta Decalogi conuenienter distinguantur.* R. Sic, id est, tria ad Deum, & septem ad proximum.

* Concupiscentia est genus, & habet plures species, ideo dantur diuersa præcepta de non concupiscendo.

Art. 5. *An præcepta Decalogi conuenienter numerentur.* R. Sic, ad Deum, & proximum (vide ibi.)

Art. 6. *An conuenienter ordinentur decem præcepta Decalogi.* R. Sic (vide ibi.)

Art. 7. *An conuenienter tradantur.* R. Sic (vide ibi.)

Art. 8. *An præcepta Decalogi sint dispensabilia.* R. Non, quia semper continent bonum commune, & ordinem iustitiæ semper: nam dispensatio fit in casu, quando obseruatio legis esset contra mentem legislatoris, quod non accidit in præceptis Decalogi.

Art. 9. *An modus virtutis cadat sub præcepto legis.* R. Sic, id est, vt sciens, volens, & firmiter; modus scientiæ cadit sub lege tum diuina, tum humana, vnde ignorantia excusat, vel punitur in lege humana, & diuina, sed modus virtutis, id est, vt volens, & eligens operetur, cadit solum sub præcepto diuino, quia Deus solus præcipit in voluntate, & electione, homo de exteriori; sed vt firmiter, id est, ex habitu

bitu operetur, non est sub aliquo præcepto.

An modus charitatis cadat sub præcepto diuina legis. R. Sic, quando præcipitur à Deo, nec est præceptum impossibile, quia homo potest se disponere ad habendam charitatem, cum qua potest operari, sed modus charitatis, vt est modus aliarum virtutum, non est sub præcepto, vt nemo tenetur ex charitate non iurare falsum, sed potest sine charitate seruare alia præcepta, & non semper peccat.

An conuenienter distinguantur alia moralia præcepta legis præter Decalogum. R. Sic, & sunt, vt conclusiones, non idololatra, blasphemus, &c.

An præcepta moralia legis antiqua iustificarent. R. Non conferebant gratiam, sicut nec Sacramenta, sed significabant, & disponebant.

QVÆSTIO CI

De præceptis ceremonialibus secundum se.

AN ratio horum erat pertinere ad cultum Dei. R. Sic, quia homo ordinatur ad Deum per debitum cultum, & ceremonialia determinant moralia in ordine ad Deum; quorum ratio est occulta, non dicuntur ceremonialia præcepta ex Job.

An præcepta ceremonialia sint figuralia. R. Sic,

R. Sic, quia sunt umbræ; cultus exterior ordinatur ab interiore. Item diuina sunt representanda secundum capacitatem hominum id est, figuris, secus contemnuntur, sicut poetica figuris.

Art. 3. *An debuissent esse multa ceremonialia præcepta.* R. Sic, ut mali arceantur, boni promoueantur. Item figurabant Christum, explicando multas perfectiones.

Art. 4. *An ceremonia antiqua legis rectè diuidantur in sacrificium, sacramentum, sacra, & obseruantias.* R. Sic, quia erant cultus, instrumenta, seu sacra, sanctificationes per sacramenta, & distinguebantur ab aliis per obseruantiam in cibis, vestibus.

* Sacrificia illa non erant Sacramenta, quia continebant Christum in figura, sed Sacramenta erant figuræ futuræ consecrationis.

Q V Æ S T I O C I I.

De ceremonialium præceptorum causis.

Art. 1. *AN ceremonialia præcepta habeant causas.*
R. Sic, & rationabiles, ob quas Deus ordinauit illa in finem salutis.

Art. 2. *An præcepta ceremonialia habeant causam literalem, vel figuralem tantum.* R. Vtrunque, sicut & Historiæ scripturæ antiquæ.

Art. 3. *An possit assignari conueniens ratio ceremonialium, quæ ad sacrificium pertinent.* R. Sic, quia à Deo sunt benè ordinata.

An possit assignari certa ratio ceremoniarum, Art. 4.
quæ ad sacra pertinent. R. Sic, quia repræ-
sentabant imaginem cœlestium.

An Sacramentorum veteris legis possit esse Art. 5.
conueniens causa. R. Sic, tum literalis, tum
figuralis, quia à Deo ordinata. Item Sacra-
menta erant ad quandam consecrationem:
vel populi, vel ministrorum ad Dei cul-
tum, vt circumcisio in omnibus, & pro
sacerdotibus consecratio. Item erat vsus
eorum quæ pertinebant ad cultum Dei,
& quoad omnes erat vsus Agni paschalis,
quoad sacerdotes oblatio victimarum, &
esus panis, propositionis. Item remotio
impedimentorum, pro populo erant pu-
rificationes, & expiationes à peccatis:
quoad sacerdotes erat ablutio manuum,
pedum, rasio capillorum; sed de singulis,
vide in D. Thom.

An possit dari causa rationalis obseruan-
tiarum ceremonialium. R. Sic, quia erat pro
cultu, & figura Christianorum.

QVÆSTIO CIII.

De duratione præceptorum ceremonialium.

AN ceremonia legis fuerint ante legem. Art. 1.
AR. Non, quia non fuissent legis, vel
 à legislatore datæ, sed si quæ erant piis
 priuatis personis adhibitæ; vel alicui pri-
 uato, vt Prophetis, forsan inspiratæ à
 Deo.

* Circumcisio fuit instituta ante legem diuino præcepto, sed in lege seruata. Similiter sacerdotium erat ex humana determinatione, quod primogenitis tribueretur.

Art. 2. *An ceremonia veteris legis haberent virtutem iustificandi tempore legis.* R. Non à culpa, sed ab immunditia corporali, seu carnis, solus Christus à peccato mundauit. Item in lege iustificabantur homines per fidem in Christo, in quem credebant, non quòd illa Sacramenta expiarent, nisi immunditias corporales. Item ceremoniæ non mundabant lepram, sed tollebat immunditiam irregularitatis.

Art. 3. *An ceremonia veteris legis cessauerint in aduentu Christi.* R. Sic, quia erant figuræ, & nouæ factæ sunt.

Art. 4. *An post passionem Christi legalia possint seruari sine peccato mortali.* R. Non, quia esset protestari Christum non venisse, sed venturum, quod est peccatum mortale, licet eadem sit fides antiquorum, & nostra, sed illa de futuro.

* Ante promulgationem sufficientem fuerunt mortua, sed non mortifera, secundum Augustinum; sed secundum Hieronymum statim post passionem.

Q V Æ S T I O C I V.

De præceptis iudicialibus.

Art. 1. **I**N quo consistat ratio horum præceptorum. R. Ut ordinent homines inter se, & habeant vim

vim institutione diuina. Nam praecepta, quae habent vim obligandi ex vi rationis, dicuntur moralia, quae ex institutione in his, quae sunt ad cultum Dei, ceremonialia.

An praecepta iudicialia aliquid figurent. R. Art. 2.

Primo, & per se non, sed ad iustitiam, & aequitatem, ex consequenti sic, quatenus status illius populi, quem disponebant, figuratis erat.

An praecepta iudicialia antiquae legis habeant perpetuam obligationem. R. Art. 3.

Non, sed fuerunt euacuata per aduentum Christi. Item qui statueret praecepta iudicialia in noua lege seruanda non ex vi legis antiquae, non peccaret, quia non sunt contra fidem.

An iudicialia veteris legis possunt habere aliquam certam diuisionem. R. Art. 4.

Sic, quia in his est ordo iudicandi.

QVÆSTIO CV.

De ratione iudicialium praeceptorum.

AN conuenienter lex vetus de principibus ordinauerit. R. Sic, quia omnes habebant partem in principatu.

An conuenienter fuerint tradita praecepta iudicialia quantum ad conuictum popularium. R. Art. 2. Sic, quia de hoc speciali beneficio dicitur, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia, &c.

An iudicialia praecepta conuenienter fuerint tradita Art. 3.

tradita quantum ad extraneos. R. Sic, Pro-
verb. 8. Recti sunt omnes sermones mei, non
est in eis primum quid, &c.

Art. 4.

An conveniunt lex vetus & nova præcepta
circa domesticas personas. R. Sic, Psal. 18. Iu-
dicia Domini vera, iustificata in semetipsa.

QVÆSTIO CVI.

De lege Evangelica, quæ
dicitur lex nova se-
cundum se.

Art. 1.

An lex nova sit lex scripta. R. Principa-
liter est indita à Spiritu sãcto in cor-
dibus nostris; secundariò est scripta, quia
habet quædam dispositiva ad gratiam Spi-
ritus sancti, & ad usum eius, de quibus si-
deles verbo & scripto instrui debuerunt
circa credentia & agenda.

* Omnes quibus lex gratiæ fuit indita
pertinent ad novum Testamẽtum, & nul-
lus habuit gratiam, nisi per fidem Christi
explicitam, vel implicitam.

Art. 2.

An lex nova iustificet. R. Ut est gratia
Spiritus sancti iustificat, quæ est lex indi-
ta, sed ut est scripta, id est, secundariò, ut
dat præcepta ad ordinandos actus, non
iustificat, & sic ex Aug. litera etiam Euan-
gelica occideret, nisi adesset gratia. Item
utraque lex est à Deo, vetus in tabulis, hæc
in corde, illa in ministerium mortis, hæc

An lex noua debuerit dari à principio mundi. *Art. 3.*
R. Non, quia prius quod animale, & ab imperfecto ad perfectum; lex autem noua est maximè spiritualis.

* Per peccatum Adæ erant indigni homines gratia, & non dando erat iustitia, & non acceptio personarum.

An lex noua sit duratura vsque ad finem mundi. *Art. 2.*
R. Sic, quia introducit ad finem vltimum perfectè, non potest dari alius status perfectior.

* Lex noua non solùm est Christi, sed & Spiritus sancti, & Patris; ergo non alia expectanda.

QVÆSTIO CVII.

De comparatione legis nouæ ad veterem.

A*n lex noua sit alia à lege veteri.* *R. Re- Art. 1.*
 spectu finis non, nisi, quia hæc est distantior, & imperfectior.

* In veteri erant præcepta charitatis, sed non dabant Spiritum sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus.

An lex noua impleat legem veterem. *R. Sic, Art. 2.*
 tanquam perfectum imperfectum; scilicet suppleudo quod deerat, v.g. respectu finis, quia illa non iustificabat, sed figurabat factis, & promittebat verbis iustificacionem.

* Noua à veteri tollit ceremonialia, quia *Art. 3.*
 sunt iam impleta, & præcepta nouæ non sunt contraria veteri.

Art. 3. *An lex noua in lege veteri contineatur. R.*
Sic, sicut fructus in spica, & in semine arboris, id est, virtualiter.

* Præcepta nouæ dicuntur maiora quantum ad explicationem, sed quantum ad substantiam virtute erant in veteri.

Art. 4. *An lex noua sit grauior, quàm vetus. R.*
Non, quia vetus est difficilior, ob difficultatem operum exteriorum, vt in ceremoniis, sed noua non, quia præter præcepta legis naturæ paucissima continet à Christo, vel Apostolis; sed superaddita sunt alia à Patribus, & Ecclesia, & essent moderanda, ne sint onerosa ex Augustino; quatum ad actus interiores virtutum, vt hos homo promptè & delectabiliter exerceat, lex noua est difficilior. Nam in noua lege prohibentur interiores animi motus, qui in veteri non expressè prohibebantur, & si qui prohibebantur, non apponebatur pœna. Item mandata Dei non sunt grauia, id est, amanti, quia non amanti sunt grauia.

QVÆSTIO CVIII.

De his, quæ continentur in
lege noua.

Art. 1. *AN lex noua aliquos exteriores actus
debeat precipere, vel prohibere. R.*
Sic, quia vt filij lucis debemus manifestare opera lucis, & gratiam Spiritus sancti in fide per dilectionem operante,
&

& prohibēdo interiores motus animi prohibet etiam actus exteriores.

* Lex noua dicitur lex libertatis, quia quæ non habent contrarietatem ad fidem, vel charitatem, vel cōnexionem necessariam, non fuerunt à Christo prohibita, vel præcepta, sed fuerunt relicta prælatis prout expedire iudicauerint; & sic lex noua non obligat, nisi in his, quæ sunt de necessitate salutis. Item quia facit liberè implere ex interiore instinctu gratiæ, &c.

An lex noua sufficienter ordinauerit actus exteriores. *Art. 2.* R. Sic, quia non debuit præcipere, nisi Sacramenta, & moralia præcepta, quæ ex se pertinent ad rationem virtutis, id est, quæ introducunt ad gratiam, & ad rectum vsum gratiæ ex necessitate, reliqua relinquuntur humano iudicio prælatorum.

An lex noua sufficienter ordinauerit hominem circa actus interiores. *Art. 3.* R. Sic, & quantum ad se, & quantum ad proximos: quoad se, vt voluntas abstineat ab actibus interioribus malis, & ab occasionibus malorū. Item vt intentio non agat propter humanam gloriam, & mundanas diuitias, Quoad proximum, ne temerariè iudicemus, ne committamus sacra indignis, & alia multa docet.

An in lege noua conuenienter quadam consilia determinata sint proposita. *Art. 4.* R. Sic, quia est lex libertatis, & consilia non obligant sub præcepto, & datur ab amico fideli, & sapienti Christo: lex verò vetus erat seruitutis. Item præcepta sunt de necessariis

cessariis ad salutem; consilia sunt per quæ meliùs homo consequitur finem: vt nō est necesse ad finem, vt totaliter res mundanas abiiciat, potest enim eis vti, sed vt expeditiùs eo perueniat, expedit totaliter eas abiicere. Ita bona huius mundi sunt in diuitiis, delitiis carnis, & superbia, quæ abdicantur paupertate, castitate, & obedientia. Consilia ex se omnibus sunt expedita, licet alicui ob indispositionem non expédiant.

QVÆSTIO CIX.

De exteriori principio humanorum actuum, id est, de Gratia Dei.

Art. 1.

AN homo sine gratia possit cognoscere aliquid verum. R. Homo ad cognitionem cuiuscunque veri indiget auxilio diuino Dei tanquam primi motoris, quia ad omnem motum pendentem à primo motore non sufficit forma mouens, vt principium actionis, nisi sit motus primi motoris: sicut motus corporum reducuntur ad motum corporis cœlestis, sic nulla creatura potest facere actum sine Deo. Item homo ad cognoscendam veritatem non indiget de nouo in omnibus noua illustratione, præter naturalem illustrationem. Item peccatores sine gratia multa sciunt vera. Item intellectus præter naturalia, quæ lumine naturali cognoscit

scit, non potest altiora cognoscere, nisi fortiori lumine, vt fidei, vel prophetiae, seu gratiae, licet aliquando Deus instruat aliquos sua gratia in his, quae naturaliter cognosci possunt.

* Omne verum est à Spiritu sancto dante lumen naturale, non tanquam ab inhabitante per gratiam; semper indigemus auxilio Dei ad cogitandum quodcunque, prout Deus mouet ad agendum.

An homo possit velle, vel facere bonum sine gratia. *Art. 2.* R. Auxilio diuino semper indiguit, vt dixi in primo articulo, siue in statu naturae integrae, siue corruptae.

Item in statu naturae integre per sua naturalia poterat sufficienter velle, & operari bonum proportionatum suae naturae, vt bonum virtutis acquisitae, sed non infuse. Item in statu naturae corruptae non potest per sua naturalia totum bonum sibi connaturale implere, ita vt in nullo deficiat, quia vt infirmus non potest quae sanus, cum indigeat medicina, sed potest aliquod particulare bonum per vires naturae, vt aedificare domum, plantare vineam, quia natura non est totaliter corrupta, & sic potest aliquid. Item in neutro statu potest facere bonum supernaturale meritorium sine gratia, quia non est volentis, neque currentis, &c. pendet à Deo mouente.

* Potest deficere à suo bono esse, id est, peccare, nisi iuuetur; sicut potest creatura deficere ab esse, nisi conferuetur.

Item

Item natura magis est corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri, quod etiam non potest cognosci sine auxilio Dei, ut dictum est.

Art. 3.

An homo possit amare Deum super omnia solis naturalibus, sine gratia. R. In statu naturæ integræ sic, quia erat connaturale, secus peccasset. Sed in natura corrupta, indiget auxilio gratiæ sanantis, ut naturaliter amet Deum super omnia.

* Natura diligit Deum super omnia, ut est principium, & finis naturalis; at charitas diligit Deum, ut est finis supernaturalis, & ut sic in utroque statu fuit necessaria gratia infusa, id est, ad supernaturalem finem amandum. Item amor dicitur summus non solum quoad gradum dilectionis, sed etiam quantum ad modum diligendi; & sic diligere Deum, ut beatificantem, est summus gradus charitatis.

Art. 4.

An homo sine gratia per sua naturalia possit implere præcepta legis. R. In natura integra poterat quoad substantiam operum, sed in corrupta non potest omnia, etiam quoad substantiam actus sine gratia sanante, sed, ut fiant ex charitate, neutra natura poterat sine gratia; & dicere hominem sine gratia posse facere omnia mandata, est hæresis.

Art. 5.

An homo possit mereri vitam æternam sine gratia. R. Non, quia vita æterna est finis excedens vires naturæ; connaturalia potest sine gratia: ut laborare in agro, bibere, amicum habere, &c.

An homo possit seipsum ad gratiam preparare per seipsum sine exteriori auxilio gratis. R. Art. 6.

Non, sed requiritur auxilium gratuitum Dei mouentis animum interius, siue inspirantis bonum.

* Nota, ad recipiendum hoc donum gratiæ habitualis, quæ sit principium operis meritorij, non supponitur præcedere alius habitus, quia esset procedere in infinitum. Item præparare se ad gratiam, est se ad Deum conuertere; sed homo non potest ad Deum vt vltimum finem se conuertere, nisi Deo mouente. Et quòd homo moueatur à Deo, non est opus alia præcedente motione, sicut est opus dispositione ad gratiam. Item conuersio fit per liberum arbitrium, sed Deo conuertente; facere quod in se est, dicitur esse in potestate hominis, sed vt moti à Deo.

An homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratia. R. Non, secus Christus gratis mortuus esset, id est, sine causa. Art. 7.

An homo sine gratia possit non peccare. R. In Art. 8.
statu naturæ integræ sine habituali gratia, poterat, sed non sine auxilio Dei conseruantis; sed in statu naturæ corruptæ indiget gratia habituali sanante naturam. Item in statu gratiæ potest abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit; sed non ab omni veniali propter corruptionem motus sensualitatis. Item ratio in qua est peccatum mortale, potest sine gratia per aliquod tempus vitare singula mortalia, sed diu sine mortali esse non potest.

* Peccatum imputatur homini, licet ex se non possit homo abstinere à peccato, quia ex suo defectu non se præparat ad gratiam. Illud, *Ante hominem vitæ, & mors*, intelligitur de homine in statu nature integræ.

Art. 9.

An qui est in gratia, possit per seipsum operari bonum, & vitare malum, id est, peccatum absque auxiliogratia. R. Non indiget alio habitu gratiæ, ne detur processus, sed indiget vt à Deo moueatur ad rectè agendum, quia licet per gratiam mens sanetur, tamè remanet corruptio in carne, per quam seruit legi peccati, & obscuritas ignorantia in intellectu, & propter varios euentus non cognoscimus nos ipsos, & cogitationes nostræ sunt timidæ. Vnde qui est in gratia, debet dicere, Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, & fiat voluntas tua. Item in patria, vbi erit gratia consummata, homo indigebit diuino auxilio. Item Spiritus sanctus cum Patre, & Filio mouet.

Art. 10.

An homo in gratia positus indigeat auxilio gratia ad perseuerandum. R. Si perseuerantia sumatur pro habitu mentis standi firmiter, ne à tristitia irruente remoueatur, vel pro habitu, quo proponat perseuerare vsque in finem, est virtus infusa cum gratia, sicut continentia, & aliæ virtutes: si verò sumatur pro continuatione in bono vsque in finem vitæ; tunc homo in gratia non potest perseuerare sine auxilio Dei dirigente illum, & protegente contra impulsus tentationum; vnde iustus

Itus debet petere perseverantiæ donum; nam multis datur gratia, sed non perseverare in illa.

QVÆSTIO CX.

De gratia Dei quantum ad eius effectum.

An gratia ponat aliquid in anima. *R. Si Art. 1.*
 Gratia sumatur pro dono gratis dato, vel pro recompensatione beneficij gratis dati, ponit aliquid in homine, id est, donum, & doni recognitionem: si verò gratia sumatur pro dilectione, qua quis dicitur habere gratiam alicuius, quia cum habet gratum; tunc Deus amando ponit aliquid in creatura, quia omne bonum profluit à voluntate diuina, non sic amor hominis. Item dilectio Dei, vel est communis, quia omnia amat dans esse naturale; vel specialis, qua trahit rationale ad bonum æternum. Item Deus est vita animæ per modum causæ efficientis, non formæ.

An gratia sit qualitas anima, R. Gratia pro auxilio Dei sumpta non est qualitas, sed motus Dei, quo anima mouetur ad aliquid cognoscendum, vel volendum, sed si pro dono habituali, quo anima iuuatur à Deo, est qualitas in anima, & gratia, vt qualitas dicitur agere in animam per modum causæ formalis, vt albedo, quæ facit album, & non per modum causæ efficientis.

Art. 2.
m. d. sup. d. c.
et qualitas
aj. d. d. c.
m. d. d. c.

* Gratia dicitur creati, quia homines per ipsam creantur, id est, in nouo esse constituuntur ex nihilo, id est, non ex meritis.

Art. 3. *An gratia sit idem quod virtus.* R. Non, quia fides & spes. possunt esse sine gratia, & gratia præuenit charitatem. Item lumen gratiæ est aliquid præter infusas virtutes, quæ ab illo lumine deriuantur, & disponunt hominem ad ambulandum secundum lumen gratiæ.

Art. 4. *An gratia sit in essentia animæ, vt in subiecto, vel in aliqua potentia.* R. In essentia animæ, sicut fides in intellectu, amor in voluntate, quia per gratiam regeneramur, sed generatio terminatur per prius in essentia. Item virtus est in potentiis, sed gratia non est virtus.

* Vt ab essentia animæ fluunt potentiæ, quæ sunt operationum principia, sic à gratia fluunt virtutes in potentias, & sic gratia comparatur ad voluntatem, vt mouens ad motum, & non vt accidens ad subiectum. Item gratia est principium merendi mediantibus virtutibus, vt essentia animæ est principium agendi per potentias.

QVÆSTIO CXL.

De diuisione Gratia.

Art. 1. *AN conuenienter diuidatur gratia in gratiam gratum facientem, & gratia datam.* R. Sic, nam prima datur vt ipse homo

homo Deo coniungatur, secunda vt vnus cooperetur alteri, vt ad Deum reuocetur, & hoc donum dicitur gratia gratis data, quia datur supra facultatem naturæ, & supra meritum personæ.

*An gratia conuenienter diuidatur in o- Art. 2.
perantem, & cooperantem.* R. Si sumatur pro diuino auxilio sic, quia motio Dei respectu huius effectus, quo mens à solo Deo mouetur, dicitur operans, sed in eo quòd mens se mouet, & mouetur, dicitur cooperans. Item cùm voluntas actu interiori incipit velle bonum, ad quod mouetur à Deo, dicitur operans, sed respectu actus exterioris, & imperati, vt à Deo iuuatur, & confirmatur, dicitur cooperans. Item si sumatur pro habitu, tunc vt sanat, vel iustificat, dicitur operans, vt est principium operis meritorij, est cōoperans.

* Gratia vt est forma accidentalis non est operans, quia non agit effectiuè, sed formaliter. Item motus, quo consentimus iustificationi, non est causa gratiæ, sed eius effectus, & ideo gratia dicitur simpliciter operans. Item gratia operans & cooperans est eadem, sed distinguitur secundum diuersos effectus.

*An gratia conuenienter diuidatur in pra- Art. 3.
uenientem, & subsequentem.* R. Sic, quia effectus gratiæ sunt quinque in nobis. Primus, vt anima sanetur. Secundus, vt homo bonum velit. Tertius, vt bonum efficaciter operetur. Quartus, vt in bono perseueret. Quintus vt ad gloriam perueniat.

Art. 4. *An gratia gratis data conuenienter diuidatur ab Apostolo. R. Sic (vide ibi.)*

Art. 5. *An gratia gratis data sit dignior, quàm gratia gratuita faciens. R. Non, quia hæc immediatè dirigit ad vltimum finem; illi ad quædam præparatoria vltimi finis.*

QVÆSTIO CXII.

De causa Gratia.

Art. 1. *AN solus Deus sit causa gratia. R. Sic, quia excedit omnem facultatem naturæ, & solus Deus deificat dans confortium suæ naturæ.*

* Christi humanitas est instrumentum diuinitatis. Item Sacramenta vt instrumenta causant virtute Spiritus sancti. Item Angelus purgat instruendo, non iustificando per gratiam.

Art. 2. *An requiratur aliqua præparatio, & dispositio ad gratiam ex parte hominis. R. Pro gratia habituali sic, pro auxilio non. Item bonus motus ad gratiam est actus liberi arbitrij moti à Deo, & sic dicitur homo se præparare, sed quia principaliter est à Deo, dicitur à Deo præparati.*

* Aliqua præparatio gratia est simul, cum confusione gratia, & hæc operatio est memoria, non tamen gratia, quæ iam habetur, sed gloria. Alia est imperfecta, quæ aliquando præcedit donum gratia, & non sufficit ad meritum, quia homo nondum est iustificatus. Item Deus simul potest præparare, & dare gratiam.

An necessariò detur gratia homini se præparanti, vel facienti quod in se est. R. Vt præparatio est à libero arbitrio non, sed vt à Deo mouente sic, id est, infallibiliter, & non per coactionem.

An gratia sit maior in uno quàm in alio. R. Art. 4.
 Ex parte subiecti sic, quia suscipit magis, & minus, prout maior est præparatio à Deo facta, & hæc diuersitas est pro pulchritudine Ecclesiæ in varietate; sed ex parte finis, seu obiecti, non, quia omnes ordinantur ad idem, id est, Deum infinitum.

* Cura diuina quantum ad actum Dei, qui est triplex, est æqualis erga omnes, quia est vna; sed ex parte eorum ad quos cura peruenit, est inæqualis, prout maiora, vel minora dona prouidet. Item vita naturalis est de substantia hominis; ideo non recipit magis, & minus, vt vita gratiæ, quæ est accidentalis.

An homo possit scire se esse in gratia. R. Per Art. 5.
 diuinam reuelationem ex priuilegio potest, secus non, quia principium gratiæ, & eius obiectum est Deus, qui est nobis ignotus, sed non certificamur, nisi per principia. Item coniecturaliter potest cognoscere se habere gratiam per aliqua signa, vt delectari in Deo, contemnere res mundi, & non esse sibi conscius peccati.

QVÆSTIO CXII.

De effectibus Gratia.

Art. 1.

AN iustificatio impij sit remissio peccatorum. R. Sic, quia peccatum deordinans non subditur Deo, dicitur iniustitia, & sic iustificatio importat transmutationem à statu iustitiæ ad iustitiam.

Art. 2.

An ad remissionem culpa, qua est iustificatio impij, requiratur gratia infusio. R. Sic, quia gratia facit gratum Deo.

Art. 3.

An ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrij. R. In habente vsum liberi arbitrij sic, quia Deus eum movet secundum naturam suam, id est, libere.

* Infans per solam informationem animæ ipsius iustificatur in Sacramento, sicut peccatum derivat ad eos per generationem. Item in infusione gratiæ iustificantis est quædam transmutatio animæ, ideo motus eius proprius requiritur: vt conservatio gratiæ est sine transmutatione, & ita sola continuatio satis est.

Art. 4.

An ad iustificationem impij requiratur motus fidei. R. Sic, quia prima conversio ad Deum fit per fidem, quæ non sufficit sine charitate, & quia per hunc motum homo Deo subditur, ideo ibi est etiã actus amoris filialis, & humilitatis, & similibus, vnde iustificatio tribuitur pluribus virtutibus, vt misericordiæ, &c.

Art. 5.

An ad iustificationem impij requiratur

motus

motus liberi arbitrij in peccatum. R. Sic, per detestationem, sicut ad Deum per desiderium, & sic in iustificatione, sicut in motu, est recessus, & accessus.

An remissio peccatorum debeat numerari inter ea, qua requiruntur ad iustificationem impij. R. Sic, quia est finis: nam in iustificatione numerantur quatuor, infusio gratiæ; motus liberi arbitrij in Deum per fidem; motus in peccatum; remissio culpæ.

An iustificatio impij fiat in instanti, vel successiuè. R. Quantum ad infusionem gratiæ à Deo fit in instanti per Spiritum sanctum, quia Deus infinitus disponit subiectum, ut vult, in instanti, vel successiuè, non potest impediri à materia indispõsita.

* Item si aliquando præcedit deliberatio, non est de substantia iustificationis, sed via. Item liberum arbitrium potest simul moueri in duo, quando vnum ordinatur ad alterum, & sic simul detestatur peccatum, & se conuertit ad Deum. Item in iustificatione non dantur duo instantia, quia ibi non est tempus, & motus, sed datur vltimum tempus, quo fuit culpa, & primum instans, in quo est gratia.

An gratia infusio sit prima ordine natura inter ea, qua requiruntur ad iustificationem impij. R. Illa quatuor in libero arbitrio sunt simul tempore, quia iustificatio non est successiuæ, sed naturæ ordine est prius infusio gratiæ, deinde mo-

274 Ex Prima Secundæ
tus liberi arbitrij in Deum, tertio motus
in peccatum, quarto remissio culpæ.

* Recessus à termino ex parte mobilis naturaliter est prior accessu, & sic ex parte hominis prior est remissio culpæ; sed ex parte agentis, contrà, quia agit ad removendum contrarium, ut illuminat ad tollendas tenebras; sic ex parte agentis, id est, Dei, prius est infusio gratiæ, quàm remissio culpæ.

Art. 9. *An iustificatio impij sit maximum opus Dei.* R. Ex parte modi agendi maximum est opus creationis, quia ex nihilo; sed ex parte eius quod fit maius opus est iustificatio impij, quàm creatio cæli, quia iustificatio terminatur ad bonum æternum divinæ participationis, &c. Item absolutè loquendo donum gloriæ est maius, quàm iustificatio impij; sed si attendatur quantitas præparationis, maius est donum gratiæ iustificantis, quàm glorificantis.

Art. 10. *An iustificatio impij sit opus miraculosum.* R. Si miraculum consideretur ex parte potentiæ Dei, tunc omne opus, quod à solo Deo fieri potest, ut iustificatio miraculum vocatur, id est, habens causam miram, & occultam; si sumatur id quod est supra naturalem potentiam talis materiæ, ut mortui suscitatio, tunc iustificatio non est miraculum, quia anima naturaliter est capax gratiæ; si verò sumatur, ut includit aliquid præter consuetudinem, tunc aliqua iustificatio est miraculosa, ut illa divi Pauli.

QVÆ

QVÆSTIO CXIV.

De merito quod est effectus
gratiæ cooperantis.

3

AN homo possit aliquid mereri à Deo. R. *Art. 1.*
Simpliciter nõ, quia dare mercedem pro opere est actus iustitiæ; sed inter Deũ, & hominem non potest esse iustitia simpliciter, quia maxima est inæqualitas, cum distet in infinitum, & totum bonum hominis est à Deo, sed secundum aliquem modum, quo Filius dicitur aliquid mereri à Patre, & seruus à Domino, & modus humanæ virtutis est à Deo, hinc eius meritum non est apud Deum, nisi prout disposuit, vt id consequatur à Deo sua operatione, quasi mercedem. Item solus homo, quia liber meretur etiam in his, quæ tenetur facere, liberè facit. Item meremur non quòd ex nostro opere aliquid Deo accrescat, sed quia propter eius gloriam operamur, quam vult manifestare nostro opere. Item Deus non est nobis simpliciter debitor, sed sibi ipsi, quia sic ordinavit.

An aliquis sine gratia possit mereri vitam æternam. R. *Art. 2.*
Non, quia excedit vires naturæ.

An homo in gratia possit mereri vitam æternam ex condigno. R. *Art. 3.*
Vt in gratia operatur sic, quia valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus sancti mouen-

tis in vitam æternam, & qua homo adoptatur in Filium Dei, cui debetur corona iustitiæ, ex S. Paulo; ergo ex condigno.

Art. 4.

An gratia sit principium meriti principalius per charitatem, quàm per alias virtutes. R. Primò per charitatem, secundò per alias virtutes formatas.

Art. 5.

An homo possit sibi mereri primam gratiam. R. Non, quia excedit naturam, & homo in peccato habet impedimentum merendi.

* Deus non dat gratiam, nisi dignis, sed ipse facit nos dignos.

Art. 6.

An homo possit alteri mereri primam gratiam. R. De condigno non, sed de congruo sic, quia congruum est secundum proportionem amicitie, ut Deus impleat amici voluntatem in salutem alterius, sed potest esse impedimentum ex parte iustificandi, &c. Item solus Christus meruit gratiam primam aliis de condigno, quia anima Christi non est mota à Deo solum, ut ipsa veniat ad gloriam, sed ut alij per eam, quia est caput Ecclesiæ, & autor salutis humanæ.

Art. 7.

An homo possit mereri sibi reparationem post lapsum. R. Non merito condigni, quia hoc pendet à motione gratiæ, quæ interrumpitur per peccatum; nec merito cõgrui, quia est peccati impedimentum.

Art. 8.

An homo possit mereri augmentum gratiæ, & charitatis. R. Sic de condigno, quia motio divina se extendit ad augmentum charitatis, vel gratiæ, quod est tanquam progressus ad vitam æternam.

* Qui

* Quilibet actus meritorius meretur augmentum, sicut consummationem gratiæ, sed non statim redditur, sed suo tempore cum quis sufficienter erit dispositus ad augmentum.

An homo possit perseverantiam mereri. R. II. Art. 9.
 lam in gloria sic de condigno, sed non perseverantiam in via, quia non cadit sub merito, sed Deus gratis eam dat cuicumque vult.

* Non cadit sub merito quicquid obtinemus à Deo orando, nam peccatores obtinent veniam, quam non merentur; sic potest quis sibi perseverantiam impetrare, vel aliis, sed non mereri.

An temporalia bona cadant sub merito. R. Art. 10.
 Considerata ut utilia ad opem virtutum, quibus ducimur ad vitam æternam, directè, & simpliciter, cadunt sub merito, ut augmentum gratiæ, & omnia quibus iuamur ad gloriam post primam gratiam: si consideretur secundum se, non sunt simpliciter bona hominis, & sic cadunt sub merito secundum quid.

* In temporalibus promissis veteris legis continebantur bona futura spiritualia.

EX SECVNDA
SECVNDÆ
D. THOMÆ.

QVÆSTIO I.

De Fide.

Art. 1.

N obiectum fidei sit prima veritas. R. Obiectum formale sic, quia nihil credimus, nisi quia Deus reuelauit, sed ratio formalis habitus cognoscitiui est medium, quo sciuntur conclusiones, & sic obiectum formale. Item obiectum materiale fidei, id est, quod credimus, non solum est Deus, sed multa alia, quæ sunt sub fide, prout ad Deum referuntur, & sic adhuc est prima veritas obiectum.

* Sic humanitas Christi, Sacramenta, quæ sunt in Scriptura, sunt de fide, quia veritas prima dicit. Item, vt charitas diligit proximum propter Deum, quia est eius obiectum; sic fides credit omnia propter Deum.

Art. 2.

An obiectum fidei sit aliquid complexum per modum enuntiabilis. R. Ex parte credentis sic, quia proprium est intellectus humani cognoscere diuidendo, & componendo;

nendo; sed ex parte rei creditæ non, quia simplex Deus.

* Visio patriæ est per modum simplicis intelligentiæ, & sic de incomplexo. Item in Symbolo non dicitur, Deus est omnipotens; sed, credo Deum omnipotentem.

An fidei possit subesse falsum. R. Non, quia. *Art. 3.* esset sub prima veritate, cui non potest subesse falsum.

* In spe, quia nititur auxilio gratiæ, non potest esse falsum; secus esset, quia perficit voluntatem. Item Deum non incarnati ex se, est impossibile etiam nunc post fidem, sed ut est sub præscientia Dei, est necessarium infallibile, & sic est sub fide. Item Iudæi credentes post natiuitatem Christum nasciturum, errabant ex coniectura humana circa determinationem temporis, & non ex fide, quia ex fide sufficiebat eis credere aliquando nasciturum. Quare credens obiectum fidei potest falli circa aliquam circumstantiam. Sic qui adorat hostiam, non consecratam, quam putat consecratam, non errat in fide, quæ docet esse Christum sub speciebus panis, post rectè factam consecrationem.

An obiectum fidei possit esse aliquid visum. Art. 4.

R. Non, neque secundum sensum, neque secundum intellectum; sed intellectus firmiter credit per electionem voluntariam inclinando firmiter sine formidine magis in vnam partem; & non quia prima principia euidenter concludunt.

* *Diauis;*

280 Ex Secunda Secundæ

* Diuus Thomas vidit hominem, credit esse Deum. Item credibilia videntur in generali, & per signa, non in specie. Item lumen fidei facit videre, id est, inclinare mentem.

Art. 5.

An ea quæ sunt fidei, possint esse scita. R. Nō ab eodem, quod idem sit scitum per principia per se nota, & visa, & credita; sed ab alio potest esse scitum: tamen quæ communiter proponuntur credēda, sunt communiter non scita.

* Res fidei non demonstrantur, sed probantur non esse impossibiles, & quæ procedunt ex principiis fidei, valent apud fideles. Item aliqua demonstrabilia ponuntur. Item credenda, quia præexiguntur ad ea quæ sunt fidei, & propter eos, qui demonstrationes non habent; non quod de illis sit simpliciter fides apud omnes.

Art. 6.

An credibilia sint per certos articulos distinguenda. R. Sic, propter distinctionem, & coaptationem partium.

* Non autem omnia, sed quæ per se pertinent ad fidem, & nos ordinant directè ad vitam æternam; alia sunt pro his. Item ratio formalis credibilium ex parte rei creditæ, est vna omnium, id est, prima veritas, sed ex parte nostri est, vt sit non visum; & sic articuli distinguuntur, sed fides cogit credere necessitate finis, non coactionis.

Art. 7.

An articuli fidei secundum successionē temporū creuerint. R. Quantum ad substantiam articulorum non, sed quantum ad explanationes sic: & sic multa explicitè creduntur, quæ prius implicitè credebantur.

* Pro

* Perfectus fidei fuit ex parte addiscen-
tis, cuius capacitati Deus se accommoda-
uit; & sic viciniore Christo magis expli-
cite, quàm antiqui. Item operatio gratiæ
incipit à perfectis, id est, à Deo eam agen-
te: sed in causa materiali, quæ est homo, ab
imperfectis ad perfecta proceditur.

An articuli fidei conuenienter numerentur. Art. 8.

R. Sic, diuinitatis, humanitatis, gratiæ,
gloriæ. Vide, &c.

*An conuenienter articuli fidei in Symbolo po-
nantur. R. Sic, quia Ecclesia vniuersalis non
potest errare. Vide, &c. Art. 9.*

*An ad summum Pontificem pertineat ordi-
nare Symbolum fidei. R. Sic, quia caput, pro
quo Christus rogauit, ne eius fides defice-
ret; & quia debet esse vna fides totius Ec-
clesiæ. Art. 10.*

Q V Æ S T I O I I

De actu fidei.

AN credere sit cum assensione cogitare. R. *Art. 1.*
Sic, per intellectum, id est, cum fir-
ma adhesionem, id est, intellectus: nam
dubitatio nulli parti assentitur; nec est su-
spicio, quæ est ex leui signo; nec adhæret
vni cum formidine, quæ est opinio: sed fir-
miter, non videns; sed quia Deus dixit, &
miraculis confirmauit.

* Credere est actus intellectus, sed vt de-
terminatur à voluntate, ideo dicitur cum
assensu.

*An credere Deo, in Deum, Deum, sint actus
fidei Art. 2.*

fidei distincti. R. Sic, ob diuersum ordinem ad obiectum; quia intellectus fide formatus tripliciter potest ferri in obiectum; si sine voluntate fertur in Deum, vt in obiectum materiale, credimus Deo; si in obiectum formale; credimus Deum; si vt actus est motus à voluntate; credimus in Deum, in quem per voluntatem vt in finem tendimus.

* Hæc tria non sunt diuersi actus, sed vnus habens tres relationes ad obiectum. Credere Deum non competit infideli sub eâ ratione, qua ponitur actus fidei.

Art. 3.

An credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem. R. Sic, secus non saluatur homo, quia sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebr. 11.

Art. 4.

An credere qua naturaliter probari possunt, sit necessarium ad salutem. R. Sic, vt Deum esse.

* De eodem non potest esse scientia, & fides apud eundem, sed apud diuersos sic.

Art. 5.

An homo teneatur credere aliquid explicite. R. Sic, vt prima credibilia, quæ sunt articuli fidei, vt quia est & remunerator, & alia non nisi implicite, & in præparatione animi, id est, cum ei constiterit esse de fide.

* Requiritur gratia præparans, quæ aliis datur misericorditer, aliis non, ex iustitia pro peccato saltem originali. Item ad charitatem non sufficit præparatio animi; sed quisque debet aliqua diligere vt Deum, & proximum.

Art. 6.

An omnes æqualiter teneantur habere fidem.

dem explicitam. R. Non, quia superiores plura debent scire explicitè.

* Simples non sunt examinandi de subtilitatibus, nisi esset suspicio, & si in his non est pertinacia, non sunt puniendi. Item minores non credunt implicitè in fide maiorum, nisi quatenus isti credunt Deo; & sic non humana fide.

An explicitè credere incarnationem Christi sit de necessitate salutis apud omnes. R. Post Christum sic, sed subtilitates huius, non omnes, nisi pro ratione status. Item Gentiles ante Christum aliqui saluati sunt, quia habuerunt hanc fidem, saltem implicitam credendi Deum liberatorem secundum modos sibi placitos. *Art. 7.*

An explicitè credere Trinitatem sit de necessitate salutis. R. Post Christum sic omnes, quia manifestata omnibus, sed ante Christum maiores tenebantur, minores non, nisi implicitè. *Art. 8.*

An credere sit meritorium. R. Sic, quia est actus liberi arbitrij moti à Deo cum imperio voluntatis. *Art. 9.*

An ratio inductiua ad ea, qua sunt fidei, minuat meritum fidei. R. Si sit causa antecedens, idest, ideo credit, quia ratio dicta minuit, quia ob diuinam, & non humanam rationem credendum; si est subsequens, idest, credit veritati, & mox cogitat rationes, si quas inuenit, non, imò auget meritum. *Art. 10.*

* Licet demonstrationes tollant rationem fidei, quia faciunt rem apparentem, tamen non minuunt charitatem, qua volun

284 Ex Secunda Secunda
luntas est prompta ad credendum, & sic
nec meritum fidei.

QVÆSTIO III.

De exteriori actu fidei.

Art. 1. **A**N confessio exterior oris sit actus fidei. R.
Sic, quia ordinatur ad finem fidei, ut
ieiunium ad abstinentiam.

* Sicut confessio laudis ad latriam, peccatorum ad pœnitentiam.

Art. 2. *An confessio fidei sit necessaria ad salutem.*
R. Cùm sit præceptum affirmatiuum, non
semper, sed pro tempore, & loco, id est,
quando secus, subtrahitur honor Deo, &
utilitas proximo, quia charitas postulat.

QVÆSTIO IV.

De ipsa fidei virtute.

Art. 1. **A**N sit competens definitio; fides est substantia sperandarum verum, argumentum non apparentium. R. Sic, quia distinguit definitum ab aliis.

* Substantia, id est, prima inchoatio rerum sperandarum, & non primum genus.

Art. 2. *An fides sit in intellectu sicut in subiecto.* R. Sic, quia obiectum credendi est verum, & est in intellectu speculatiuo, quæ per extensionem fit practica (dum
per

per dilectionem operatur) cum imperio voluntatis, cui succedit visio in cælo.

An charitas sit forma fidei. R. Sic, quia *Art. 3.* ea perficitur vt sine, & forma extrinseca fidei.

An fides informis fieri possit formata, & è *Art. 4.* *contra.* R. Sic, quia forma est voluntatis, quatenus per se non pertinet ad fidem.

An sit virtus. R. Formata sic, informis *Art. 5.* non, quia non est debite perfecta ex parte voluntatis.

An fides sit vna virtus. R. Sic, quia vnus *Art. 6.* habitus ratione obiecti, id est, primæ veritatis, licet in multis hominibus.

An fides sit prima virtus inter omnes virtutes. R. Sic, quia est substantia, & principium, & finis, licet per accidens non, vt humilitas quæ remouet superbiam, per quam intellectus recusat se submittere fidei.

An fides sit certior scientiis, & aliis virtutibus intellectuualibus. R. Sic, quia causa, id est, Verbum Dei certius; sed ex parte subiecti, id est, intellectus, non, quia plenius percipit obiecta scientiarum, hinc dubitat in fide.

Q V Æ S T I O V.

De habentibus fidem.

AN Angelus, vel homo in prima sui con- *Art. 1.*
ditione habuerit fidem. R. Sic, quia
erant creati in gratia, & sic fides ex au-
ditu

ditu Dei. Item, qui tenent fuisse creatos in puris naturalibus, possunt defendere non habuisse fidem.

Art. 2. *An in dæmonibus sit fides.* R. Non, nisi acquisita, & coacta, licet eis displiceat, quod compellantur signis.

Art. 3. *An qui discredis in vno articulo fidei, possit habere fidem informem de aliis.* R. Non, sicut per vnum peccatum charitas tollitur, sed de aliis articulis remanet opinio secundum propriam voluntatem, vt in hæretico. Item fides habet vnum medium credendi.

Art. 4. *An fides possit esse maior in vno, quàm in alio.* R. Sic, quia potest vnus plura explicitè credere, vel maiori certitudine, & firmitate, vel promptitudine voluntatis. Item non ex parte obiecti formalis, quia semper est vnum, & idem.

QVÆSTIO VI.

De causis fidei.

Art. 1. **A**N fides sit homini infusa à Deo. R. Sic, necessario quoad propositiones credibilium, quia sunt supra naturam, quæ Deus reuelat, vel immediatè, vel mediatè per prædicatores. Item assensus, qui est actus principalis fidei, est à Deo mouente interiùs. Item signa & persuasiones non sufficiunt, vnde multi audientes non credunt. Item initium fidei in assentiendo est à Deo mouente principio supernaturali,

rali, & non à nobis, id est, à libero arbitrio, est enim hæresis Pelagiana. Item credere est in voluntate hominis quæ præparatur per gratiam; sed extrinseca, vt miracula persuasiones disponunt, non tamen sufficiunt ad fidem.

An fides informis sit donum Dei. R. Sic, *Art. 2.* quia informitas non pertinet ad rationem specificam fidei, sed ad extrinsecam priuationem, id est, charitatis; sed Deus causat eandem speciem fidei; ergo donum Dei.

* Fides informis non est perfecta virtus, sed perfecta ea perfectione quæ sufficit ad fidei rationem.

QVÆSTIO VII.

De effectibus fidei.

AN timor sit effectus fidei. R. Sic, tum *Art. 1.* seruilis, timens ne puniatur à Deo, & est fides informis; tum filialis, cum timeat separari à Deo, & est fides formata. Item malum est obiectum materiale fidei.

An purificatio cordis sit effectus fidei. *Art. 2.*
R. Sic, v à primo principio auferente impuritatem cordis, quia accedentem ad Deum oportet credere, sed perficitur charitate.

QVÆSTIO VIII.

De dono intellectus scientiæ.

Art. 1.

An intellectus sit donum Spiritus sancti.
 R. Sic, tanquam supernaturale lumen additum naturali, quo homo penetrat ad cogitanda ea, quæ naturaliter non valet cogitare, & sic est donum Spiritus sancti.

* Dicitur donum intellectus, & non rationis, quia se habet ad supranaturalia; sicut lumen naturale ad ea, quæ primò innotescunt.

Art. 2.

An donum intellectus possit esse simul cum fide. R. Sic, sed de his, quæ excedunt naturalem rationem, vt Trinitas, de qua non habetur perfectus intellectus in hac vita, vt in cælo. Item ea, quæ per se non cadunt sub fide, sed ad illa ordinantur: vt quæ in Scriptura continentur, possunt penetrari perfectè per donum intellectus.

Art. 3.

An donum intellectus sit speculatiuum tantum, vel etiam practicum. R. Vtrumque, quia operabilia, vt ordinantur ad beatitudinem, habent excellentiam, & circa ea potest esse donum intellectus.

Art. 4.

An donum intellectus insit omnibus habentibus gratiam. R. Sic, quia voluntas non potest rectè ordinari ad bonum supernaturale sine cogitatione illius boni, & hæc est donum intellectus.

Art. 5.

An donum intellectus inueniatur in non habentibus

habentibus gratiam gratum facientem. R. Nō, nisi improprie. Donum intellectus dicit perceptionem veritatis, quæ non potest esse sine gratia, vt fides solū dicit assensum ad ea, quæ proponuntur.

An donum intellectus distinguatur ab aliis Art. 6. *donis.* R. Sic (vide.)

An dono intellectus respondeat sexta beati- Art. 7. *tudo: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* R. Sic, quia tam munditia cordis, quàm visio Dei pertinet ad donum intellectus.

An in fructibus fides respondeat dono intel- Art. 8. *lectus.* R. Sic, fidei certitudo, & gaudium, quod pertinet ad voluntatem.

Q V Æ S T I O I X.

De dono scientiæ.

AN scientia sit donum. R. Sic, quia vt Art. 1. intellectus assentiat veritati fidei, duo requiruntur. Primò, vt sanè capiat quæ proponuntur, & ideo datur donum intellectus. Secundò, vt habeat certum, & verum iudicium de his; & ideo est necessarium donum scientiæ, sicut hæc duo requiruntur ad assensum naturalem veritatis: ergo magis ad supernaturalem, & hæc scientia non ratiocinativa, sed est participata similitudo scientiæ diuinæ, & est in omnibus fidelibus, sed non illa scientia, quæ est gratia gratis data.

Art. 2.

An scientia donum sit circa res diuinas tantum. R. Sic, & dicitur sapientia; sed de humanis dicitur scientia, & sic cognitio Dei per res creatas magis pertinet ad scientiam, quàm ad sapientiam.

Art. 3.

An donum scientiæ sit scientia practica. R. Principaliter est donum speculatiuum, quia homo per ipsum scit quid fide tenere debeat: secundariò practicum, quia per scientiam credibilium dirigimur in agendis.

* Solùm iusti habent donum iustitiæ, qui ex infusione gratiæ habent rectum iudicium circa credenda, & agenda.

Art. 4.

An dono scientiæ respondeat tertia beatitudo: Beati qui lugent. R. Sic, quia cognoscit.

* Bona creata non causant gaudium spirituale, nisi vt ad Deum referuntur. Item pax respondet sapientiæ.

Q V Æ S T I O X.

De infidelitate in communi.

Art. 1.

An infidelitas sit peccatum. R. Vt est contraria fidei sic, sed vt est pura negatio in eo, qui nihil audiuit de fide, nõ est peccatum, sed pœna, & damnabitur ob alia peccata.

* Licet fides non sit in natura, tamen infidelitas est contra naturam hominis, vt repugnat interiori instinctui, & exteriori prædicationi.

Art. 2.

An infidelitas sit in intellectu, vt in subiecto.

incho. R. Sic, vt est in voluntate, vt in motiuo.

* Qui credit dæmonem transfiguratum esse in Angelum bonum, non dissentit à fide, quia fallitur sensus, non mens.

An infidelitas sit maximum peccatorum, Art. 3. qua opponuntur virtutibus theologicis. R. Non, neque ex circumstantia.

An omnis actio infidelis sit peccatum. R. Art. 4. Non, vt eleemosyna infidelis. Item peccatum non corrumpit totaliter bonum naturæ, & sic infidelis potest aliqua bona operari, ad quæ sufficit bonum naturæ; sed non potest facere opera meritoria sine gratia, sed si facit ex infidelitate, tunc peccat.

* Vbi non est fides, non est bonum, id est, quoad meritum.

* Cornelius habebat fidem implicitam, nondum manifestata veritate Euangelij, ideo opera ipsius accepta fuerant.

An species infidelitatis sint plures. R. In- Art. 5. fidelitas respectu obiecti, à quo recedit, id est, à prima veritate, est vna; sed respectu formalis obiecti, ad quod conuertitur, est multiplex, quia multis modis deuiatur à regula, & sic alia est infidelitas Paganorum, alia Hebræorum, alia hæreticorum, & hæ species possunt in infinitum multiplicari.

An infidelitas infidelium sit grauior ca- Art. 6. seris. R. Respectu pœnitentiæ ad fidem est grauior culpa hæreticorum quàm Iudæorum, & horum quàm Paganorum; si respectu corruptionis rerum fidei, è con-

tra, quia plus errant pagani quàm Iudæi, & isti quàm hæretici; sed simpliciter loquendo, illa hæreticorum est pessima.

Art. 7. An cum infidelibus sit publicè disputandum.

R. Si ad confutandum errores, vel ad exercitium, est laudabile, si coram sapientibus, & firmis in fide sine periculo. Sic necesse est disputare coram simplicibus sollicitatis ab infidelibus, qui sciunt errores, vt confirmentur; secus est periculosum coram aliis disputare. Item qui dubitat de fide, vel pro certo non supponit veritatem fidei, sed vult experiri argumentis, peccat, vt infidelis, & hæc prohibetur.

Art. 8. An infideles sint compellendi ad fidem.

R. Baptizati sic, Gentiles non, nisi impediunt, vel blasphemant, vel persequantur.

Art. 9. An possit communicari cum infidelibus.

R. Cum non baptizatis sic, nisi adsit periculum; cum hæreticis excommunicatis non.

Art. 10. An infideles possint habere prelationem, vel dominium supra fideles.

R. De nouo nõ subiiciendi fideles propter scandalum, & periculum. Item, iustum dominium non tollitur ex se, potest tamen Ecclesia priuare illos dominio, vt in seruo fideli.

Art. 11. An fidelium ritus sint tolerandi.

R. Sic permissiue, ne sequantur maiora mala, vel tollantur maiora bona, vel propter aliquod bonum. quòd si inducendi, non cogendi.

QVÆSTIO XI.

De hæresi.

AN hæresis sit species infidelitatis. R. Sic, Art. 1.
quia auertit à fine fidei, qui est Christus, & hæreticus est, qui falsas opiniones gignit, vel sequitur. Item hæresis, & secta sunt idem, & ea est superbia, vel cupiditas.

An hæresis sit propriè circa ea, qua sunt fidei. R. Vel directè, vel secundariò. Item ex inordinata locutione circa res fidei, potest esse hæresis. Item doctores variè opinantes in rebus fidei nondum ab Ecclesia determinatis non sunt hæretici, quia quarunt veritatem. Art. 2.

An hæretici sint tolerandi. R. Non, imò morte puniendi. Grauius est fidem corrumpere, quàm falsificare pecunias, pro quo datur pœna mortis; sed Ecclesia ex misericordia non statim condemnat. Art. 3.

*Sic eruitur zizania sine extirpatione tritici.

An reuertentes ab hæresi sint ab Ecclesia recipiendi. R. Ad pœnitentiam semper recipit Ecclesia eos quoad bonum spirituale, quod principaliter respicit charitas; sed quoad bonum temporale, & vitam post secundam correptionem non recipit; quod secundariò respicit charitas, sicut nec relapsos inconstantes. Art. 4.

N 3

QVÆ

QVÆSTIO XII.

De Apostasia.

Art. 1. **A**N *Apostasia pertineat ad infidelitatem.*
 R. Sic, & dicit quandam retrocessionem à Deo, & est triplex; vel recedit à Deo ratione fidei, & est propria apostasia, & infidelitas; vel ratione debitæ obedientiæ præceptorum; vel ratione specialis obedientiæ voti, ut in ordine, vel religione: sed cum his duobus stat fides Dei vel Christi. Item apostasia non est species, sed circumstantia infidelitatis.

Art. 2. *An princeps propter apostasiam amittat dominium in subditos, ita ut ei obedire non teneantur.* R. Non, quia infidelitas & dominium non pugnant, & possunt esse simul, sed potest Ecclesia eum priuare dominio per sententiam. Quare statim, ac aliquis denunciatur excommunicatus propter apostasiam à fide, eius subditi sunt absoluti à iuramento fidelitatis: non est idem de principe non baptizato. Item alia peccata non ita separant totaliter à Deo.

QVÆSTIO XIII.

De peccato blasphemiæ in generali.

Art. 1. **A**N *blasphemia opponatur confessioni fidei.* R. Qui negat de Deo, quod ei

ei conuenit, vel afferit de eo, quod ei non conuenit, blasphematur, quia blasphemia importat quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, vt Dei, in quo est essentia bonitatis, quod fit, vel sola opinione mentis, vel affectus detestatione.

* Blasphemia in Sanctos consequenter redundat in Deum, sicut eorum laudes, sic in creaturam quod Deo appropriatur.

An blasphemia semper sit peccatum mortale. Art. 2.

R. Sic ex suo genere, quia repugnat charitati diuinæ, & derogat bonitati Dei.

* Blasphemia prohibetur eodem præcepto, quo & infidelitas, vel periurium. Item ex inconsideratione actus est veniale, vt quando ex passione prærumpit in verba imaginata, & non considerat significationem eorum, quia non habet rationem blasphemiam.

An peccatum blasphemiam sit maximum peccatum. Art. 3.
R. Sic, & pertinet ad genus infidelitatis, & est grauius homicidio, similiter, & periurio, quia periurans non dicit Deum falsum, vt blasphemus, sed sperat, quod non testificetur per signa.

An damnati blasphement. Art. 4.
R. Sic, in corde, & forsitan post resurrectionem etiam ore, vt Sancti laudabunt, nec deterrentur ad fugiendam penam, quia non sperant vt homo, non tamen demerentur, licet habeant voluntatem detestandi iustitiam Dei.

QVÆSTIO XIV.

De blasphemia in Spiritum
sanctum.

Art. 1.

AN peccare in Spiritum sanctum sit peccare ex certa malitia. R. Peccare ex malitia, id est, ex habitu, non, sed peccare ex certa malitia, id est, ex electione mali, prout contemnit ea, quæ à peccato retrahere possunt, est peccare in Spiritum sanctum. Alij, ut August. est finalis impœnitentia, id est, mori in peccato mortali. Alij quando contra bonitatem, quæ datur Spiritu sancto, ex contemptu abiiciendo remedia.

Art. 2.

An convenienter assignentur sex species peccatorum in Spiritum sanctum. R. Desperatio, Præsumptio, Impœnitentia, Obstinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, Invidentia fortunæ, gratiæ, & sumuntur secundum remotionem mediorum.

* Desperatio, vel Præsumptio non est ex eo, quòd non credatur Deo, & sic non est infidelis, sed quia contemnit.

Art. 3.

An peccatum in Spiritum sanctum sit irremediabile. R. Si sumatur pro finali impœnitentia sic; secus, non, quia quantum ex se non habet meritum, vel excusationem, ut remittatur, licet nunquam sit desperandum de misericordia Dei.

Art. 4.

An homo possit primò peccare in Spiritum sanctum. R. Potest esse ex malitia demonis inducentis, & libero arbitrio, sed

sed ex certa malitia, vel ex habitu non, quia præcedunt actus, nec, si pro finali impoenitentia sumatur.

QVÆSTIO XV.

De vitiis oppositis scientiæ,
& intellectui.

AN cæcitas mentis sit peccatum. R. Cæcitas mentis si proueniat ex defectu naturali, non est peccatum, licet lumine naturali nemo priuetur, sed impeditur ab eius vsu. Item priuatio luminis habitualis superaddita naturæ est cæcitas, & est pœna; sed si homo spontaneè se auerit à consideratione principij intelligibilis, id est, luminis; vel occupat se in terrenis, quæ magis diligit, hæc cæcitas est peccatum.

An hebetudo sensus sit aliud peccatum à cæcitate mentis. R. Sic, quia habet diuersas causas, quia important quandam debilitatem mentis circa considerationem spiritualium bonorum, sed cæcitas omnimodam priuationem; sed hebetudo non est peccatum, nisi sit voluntaria.

An cæcitas mentis, & hebetudo sensus oriatur ex peccatis carnalibus. R. Hebetudo sensus ex gula, sed cæcitas mentis ex luxuria, sicut castitas & abstinentia maximè disponunt hominem ad perfectionem operationis intellectualis, quia licet caro non agat in intellectum, tamen impedit operationem ipsius.

 QVÆSTIO XVI.

 De præceptis fidei, scientiæ,
& intellectus.

Art. 1.

AN in veteri lege debuerint dari præcepta credendi. R. Ante præcepta supponitur fides necessaria, quia homines subiecti Deo suscipiant præcepta, quia accedentem ad Deum oportet credere, & posita fide vnus Dei dantur præcepta alia, quia in fide multa continentur ordinata ad fidem. Item in veteri lege nõ sunt data alia præcepta, quia secreta fidei non erant tunc exponenda; in Euangelio sic. Tunc erant præcepta prohibitiua, ne fides corrumpetur.

Art. 2.

An in veteri lege conuenienter dentur præcepta ad scientiam & intellectum. R. Sic pro acceptione & vsu, & conseruatione, sed dantur abundantius in noua lege.

QVÆSTIO XVII.

De Spe.

Art. 1.

AN spes sit virtus. R. Sic, quia facit actum bonum attingens debitam regulam, id est, Deum, quia est de bono futuro possibili arduo per Dei auxilium, qua spe nemo potest malè vti, & causatur ex gratia.

Art. 2.

An beatitudo æterna sit obiectum spei.
R. Sic,

R. Sic, quia attingit Deum innixa auxilio eius.

* Beatitudo licet à viatore non cognoscatur quæ, & qualis sit, tamen sub conceptu boni perfecti sic speratur.

An alius possit sperare alteri beatitudinem æternam. R. Propriè sperat suam, quia spes est motus, & tendentia in Deum, & est ad terminum proportionatum mobili, sed ex vnione charitatis, quia proximus, est quasi vnus; cum sperante potest quis alteri sperare, cum sit eadem charitas.

An alius possit licitè sperare in homine. R. *Art. 4.* Tanquam in prima causa mouente ad beatitudinem non, nisi in Deo: hinc maledictus homo, &c. sed vt in agente secundariò, & instrumentali sic; & sic in Sanctis, qui valent apud Deum.

An spes sit virtus theologica. R. Sic, quia *Art. 5.* habet pro obiecto Deum, cui innititur principaliter.

An spes sit virtus distincta ab alijs virtutibus theologica. R. Sic, quia distincto modo inhaeret obiecto, id est, Deo, id est, vt est principium perfectæ bonitatis in nobis: fides, vt est principium cognoscendi veritatem: charitas, vt vnit mentem hominis Deo per amorem.

An spes precedat fidem. R. Non, sed *Art. 7.* fides præcedit spem: nam per fidem innotescit nobis beatitudo æterna, & auxilium Dei, quo acquiritur, quod est obiectum spei, licet per spem homo stabilietur, & perficiatur in fide.

* Obiectum fidei est sperandum, quia non est apparens secundum seipsum, non quia præcedit spes. Item meritum habet spem.

Art. 8.

An charitas sit prior spe. R. In via generationis, id est, ab imperfecto ad perfectum, prior est spes; sed in via perfectionis, prior est charitas, qua adueniente perficitur spes, id est, formatur.

QVÆSTIO XVIII.

De subiecto spei.

Art. 1.

An spes sit in voluntate, ut in subiecto. R. Sic, cuius obiectum est bonum diuinum, & sic est motus voluntatis.

Art. 2.

An spes sit in beatis. R. Non, quia eis beatitudo non est futura.

* Charitas in via habebat spem de gloria corporis.

Art. 3.

An spes sit in damnatis. R. Non, quia non apprehenderunt beatitudinem, ut possibilem, & sciunt perpetuitatem pœnæ, sicut beati perpetuitatem beatitudinis. Item spes est cum gaudio. Item animæ in Purgatorio habent spem de re futura.

Art. 4.

An spes variorum habeat certitudinem. R. Sic, sed à fide formata, à qua mouentur, & innituntur diuinæ misericordiæ, & omnipotentiae, & si quis non assequitur beatitudinem, est defectus liberi arbitrij ponentis,

tis obicem, & non misericordia Dei, cui spes innititur.

QVÆSTIO XIX.

De dono timoris.

AN Deus possit timeri. R. Non, prout *Art. 1.*
 obiectum timoris est quod homo
 refugit, quia est ipsa bonitas; sed prout
 à Deo potest nobis malum pœnæ venire,
 sic.

* Spes, & timor sunt circa idem, id est,
 Deum diuersa ratione.

An timor conuenienter diuidatur in filia- *Art. 2.*
lem, initialem, seruilem, mundanum. R. Sic,
 (vide.)

An timor mundanus sit semper malus. R. *Art. 3.*
 Sic, quia prohibetur à Deo, & causatur ab
 amore mundi.

An timor seruilis sit bonus. R. Ex parte *Art. 4.*
 seruitutis, est malus, sed secundum suam
 substantiam, est bonus, quia seruitas non
 est de ratione timoris.

* Amor mercenarius semper est malus,
 quia diligit Deum propter alia, seruilis ti-
 mor ex se est bonus.

An timor seruilis sit idem in substantia cum *Art. 5.*
timore filiali. R. Non, sed differunt specie,
 sicut obiecta: nam obiectum seruilis est
 malum pœnæ, filialis est malum culpæ, &
 differunt specie.

* Fides formata, & informis non diffe-
 runt in substantia, quia de eodem obie-
 cto:

302. Ex Secunda Secundæ
cto : non sic timor filialis.

Art. 6. *An timor seruilis remaneat cum charitate.*
R. Secundum suam substantiam sic, ut amor Dei. Item timor pœnæ separationis à Deo sic, sed in quantum seruilis, non; sicut amor sui, qui vel contrariatur charitati, & non manet, vel non, ut quando non ponit vltimum finem in eo, & remanet.

Art. 7. *An timor sit initium sapientia.* R. Sic, ut sapientia est vitæ directiua secundum rationes diuinas: seruilis ut disponens, id est, ut per eum quis discedit à peccato, filialis est principium, ut primus sapientiæ effectus, sed est veluti radix eius.

Art. 8. *An timor initialis differat secundum substantiam à timore filiali.* R. Non, sed secundum perfectum, & imperfectum, & loquitur de timore incipientium per inchoationem charitatis, nec respicit pœnam, ut proprium obiectum.

Art. 9. *An timor sit donum Spiritus sancti.* R. Filialis sic, quia habilitat animum ne repugnet motui Spiritus sancti.

Art. 10. *An crescente charitate minuatur timor.* R. Seruilis sic, filialis augetur ne offendat.

Art. 11. *An timor remaneat in patria.* R. Seruilis, vel pœna non, filialis sic, & perficietur, sed non habebit eundem actum, ut hic, quia non timet malum quod potest esse, sed tenet bonum, quod non deest, & erit securus timor, id est, nolle peccare per tranquillitatem charitatis.

* In Deo non est timor, in Sanctis non est spes.

An paupertas Spiritus sit beatitudo respon- Art. 12.
dens bono timoris. R. Sic, quia omnibus, &
se relicto subiicitur Deo filialiter.

* Luctus non directè, sed ex conse-

quenti.

Q V Æ S T I O X X.

De vitiis oppositis.

AN desperatio sit peccatum. R. Sic, imò Art. 1.
principium peccatorum, & dicit cō-
uersionem ad aliquod communicabile bo-
num; consequenter, & indirectè, id est, oc-
casionaliter est à timore.

An desperatio possit esse sine infidelitate. R. Art. 2.
Sic, quia fides est prior spe. Item fides est
in intellectu vniuersalium, desperatio in
appetitu particularium; sed potest quis
rectè extimari in vniuersali, sed malè in
particulari, vt quòd sit sperandum in Deo,
sed quòd sibi in tali casu non sit spes
veniæ corrupta extimatione circa parti-
culare.

* Qui putat diuinam misericordiam non
esse infinitam, est infidelis; sed desperans,
non est sic, sed propter aliquam particu-
larem dispositionem putat non esse spe-
randum de diuina misericordia.

An desperatio sit maximum peccato- Art. 3.
rum. R. Excepta infidelitate, & odio Dei
sic, qui peccata contra virtutes theolo-
gicas sunt grauiora aliis, imò ex parte
nostra.

nostra desperatio est periculosior infidelitate, & odio, quia sine fræno labitur in vitia sublata spe.

Art. 4.

An desperatio oriatur ex accidia. R. Specialiter sic, quia ex tristitia deiectiua Spiritus homo putat non posse sibi adipisci bonum arduum. Item nascitur etiam ex luxuria, quia homo ex delectatione venerea fastidit diuina, nec putat consequi.

QVÆSTIO XXI.

De præsumptione.

Art. 1.

AN præsumptio innitatur Deo, vel propria virtuti. R. Quæ dicit immoderantiam spei, & opponitur spei theologice, innititur Deo inordinate, vt consequi veniam sine pœnitentia, gloriam sine meritis; quod est per inordinatam conuersionem ad Deum, & spernit diuinam iustitiam; sicut desperatio fit per auersionem à Deo, & contemnit diuinam misericordiam, & est peccatum in Spiritum sanctum, quia contemnit, & tollit eius adiutorium. Item præsumens, confidens ex propria virtute, tendens in bonum vt sibi possibile, cum excedant suam vim, innititur in sua vi, & opponitur virtuti magnanimitatis.

* Primum est grauius peccatum, quia minuit diuinam virtutem per inconueniens, & sic auertit à Deo.

Art. 2.

An præsumptio sit peccatum. R. Sic, quia est

est motus appetitus conformis intellectui falso; sed minus peccatum est quàm desperatio, quia magis proprium est Dei parcere quàm punire.

* Præsumere aliquando sumitur pro sperare. Item præsumptio non est excessus spei in Deo, idest, nimis sperare, sed est sperare de Deo, quod Deo non conuenit. Item perseuerare in peccato sub spe veniæ, auget peccatum, & est præsumptio; sed peccare sub spe veniæ aliquando percipiendæ cum proposito obtinendi, & pœnitendi, non est præsumptio, & minuit, quia videtur habere voluntatem minus firmam ad peccandum.

An præsumptio magis opponatur timori, Art. 3. quàm spei. R. Directius spei, sicut & desperatio.

An præsumptio causetur ex inani gloria. Art. 4.

R. Illa, quæ innititur propriæ virtuti tentans aliquid, quod superat suam virtutem, sic. Item quæ innititur misericordiæ Dei inordinatè, non, sed potius ex superbia, quia se tantum extimat vt Deus eum peccatorem non puniat, vel gloria priuet.

QVÆSTIO XXII.

De præceptis, quæ pertinent ad spem, & timorem.

AN de spe debeat dari aliquod præceptum. R. Sic per modum promissionis, sicut de fide per modum denuntia

tiationis, quia fides & spes sunt præambula ad legem, vt detur, & vt obseruetur. Item natura sufficienter non inclinatur ad sperandum bonum supranaturale, sed naturale, hinc lex.

Art. 2. *An de timore fuerit dandum aliquod præceptum.* R. Sic, de timore filiali dantur in lege præcepta, vt de dilectione; quia est principium, pro reuerentia datum præceptum per modum præcepti; sed includebantur homines per modum comminationis pœnarum, sicut ad actum spei per modum promissionis.

QVÆSTIO XXIII.

De charitate secundum se.

Art. 1. *AN charitas sit amicitia.* R. Sic, hominis ad Deum, quia est amor cum mutua beneuolentia fundatus super communicatione, quam Deus facit nobis de sua beatitudine; sed quando solum querimus bonum nostrum in re amata, & non illius, est amor concupiscentiæ; sic amamus equum, vinum.

* Pro amicitia cum Deo & Angelis sufficit conuersatio, & communicatio in vita spirituali; licet non sit in exteriori. Item amicitia respectu Dei se extendit etiam ad omnes ad illum pertinentes, licet nos offendant, vt ad inimicos, etiam si non sint virtuosi, vt ad peccatores propter Deum.

Art. 2. *An charitas sit aliquid creatum in ani-*

ma. R. Sic, quia est motus animi ad fruendum Deum propter ipsum, & potentia ad faciendum actum, præsertim supernaturalem, vt est actus charitatis: indiget forma habituali inclinante eam proptè & delectabiliter ad amandum, & ipse facit, & nõ est motus immediatus à Spiritu sancto, vt ait magister.

* Charitas, qua formaliter diligimus proximum, est participatio diuinæ charitatis, id est, Deus est vita animæ, effectiuè charitas.

An charitas sit virtus. R. Sic, quia sicut Art. 3. attingere rectam rationem facit virtutem moralem; sic attingere Deum, qui est supra regulam humanorum actuum; sic charitas, quæ nos Deo coniungit, super quo fundatur.

An sit virtus specialis. R. Sic, quia bonum diuinum, vt est obiectum beatitudinis, habet specialem rationem boni; ergo & charitas cuius boni est amor. Art. 4.

* Et quia ab ea aliquo modo procedunt omnes virtutes; ideo est in omni virtute, nõ quòd sit omnis virtus, sicut omnia præcepta reducuntur ad diligendum.

An charitas sit vna virtus. R. Sic, specie propter vnitatem diuinæ bonitatis, qua est vnitas finis. Item amicitia est multiplex, vt triplex finis, utilis, delectabilis, honestus, & multiplex communicatio. Art. 5.

* Deus & proximus amantur vnico amore, quia proximus propter Deum, & vnica ratio primaria diuina bonitas; aliæ sunt.

sunt secundariæ, & sequuntur primam.
Item amicitia humanæ sunt multæ propter diuersos fines.

Art. 6.

An charitas sit excellentissima virtutum.
R. Sic, quia attingit Deum, ut in eo sistat; fides, & spes, ut ex eo aliquid nobis proueniat, idest, cognitio, vel adeptio boni.

* Voluntas nobiliori modo recipit Deum, quia tanquam recipientem, quam intellectus per fidem, quia tanquam receptum. Item fides non operatur per charitatem, ut per instrumentum, sed ut per formam. Item spes dicit distinctionem à bono.

Art. 7.

An sine charitate possit esse aliqua virtus.
R. Vera, non, quia virtus dicit esse ad vltimum finem: sed si sumatur virtus, ut est ad aliquem finem particularem, potest esse, sed imperfecta.

* Actus hominis sine charitate, si ordinatur ad id, per quod caret charitate, semper malus, si ad aliquod bonum etiam naturale, erit bonus in suo genere, sed non perfectus, quia non ordinatur ad vltimum finem: hinc in infideli non est vera iustitia, vel vera castitas, licet rectè circa illa se habeat, sed deest charitas.

Art. 8.

An charitas sit forma virtutum. R. Sic, quia per charitatem ordinantur actus omnium virtutum ad vltimum finem; sed in moralibus forma actus, & virtutis sumitur à fine voluntatis.

* Charitas dicitur forma non exemplariter, aut essentialiter, sed effectiue, idest, imponens formam eis.

QVÆSTIO XXIV.

De charitatis subiecto.

AN voluntas sit subiectum charitatis. *R. Art. 1.*
 Sic, cuius obiectum est bonum diuinum, sicut & voluntatis; est etiam in ratione, non vt in subiecto, sed per quandam affinitatem voluntatis ad rationem. Item charitas est ipsius finis, & non est electio ad finem. Item loquimur de amore voluntatis ad bonum diuinum, non de sensibili.

An charitas causetur in nobis ex infusione. Art. 2.
R. Sic, quia fundatur super communicatione æternæ beatitudinis, & est bonum gratuitum supranaturale, nec potest acquiri per causas naturales, sed per Spiritum sanctum cum dispositione nostra.

An charitas infundatur secundum capacitatem naturalem. R. Art. 3.
 Non, sed Spiritus sanctus singulis prout vult spirat, ad quam etiam præuenit disponendo magis & minus, prout vult.

* Angelis fuit data gratia secundum capacitatem naturalem, quia totaliter feruntur in id, in quod feruntur; non sic homo, quia quandoque est potentia, quandoque actu.

An charitas possit augeti. R. In via sic, in Art. 4.
 qua affectibus mentis appropinquamus Deo per charitatem.

* Charitas augetur essentialiter, id est, quod magis esse incipiat, vel radicatur
 in

in subiecto, id est, ex parte obiecti sit summa semper.

Art. 5.

An charitas augeatur per additionem. R. Non, quia illa, quæ additur, esset distincta, vel specie; & hoc non, quia de eodem obiecto formali, vel numero; & hoc non, quia in eadem voluntate; sed augetur, quia subiectum magis participat charitatem, id est, intensione.

* Quantitas corporis augetur per additionem, quia distinguitur situ, & numero; non sic charitas. Item lumen per additionem augetur alterius luminarij, charitas non, quia in ea est vnum luminare tantum.

Art. 6.

An charitas augeatur quolibet actu charitatis. R. Non, quia aliquando actus est remissior causa; sed homo disponitur quolibet actu ad augmentum, quia fit propior ad operandum secundum charitatem; sed actu feruentiori crescit charitas, vt natura disponit ad augmentum, sine augmento non auget.

Art. 7.

An charitas augeatur in infinitum. R. In augmento charitatis non est terminus, quia est participatio infinitæ charitatis, & Deus agens est infinitæ virtutis, & in subiecto crescente charitate, crescitabilitas ad maiorem charitatem.

* Charitas viæ, & Patriæ sunt directè rationes in quantitate, quia hæc sequitur cognitionem fidei, illa visionem: vt linea si augeatur, nunquam attingit superficiem.

Art. 8.

An charitas in hac vita possit esse perfecta.

¶ *Q. R.* Charitas perfecta ex parte obiecti in quantum diligibile est, non potest esse, nisi in Deo infinita. Item ex parte diligentis esse perfecta, cum diligit quantum potest, & hoc est, vel cum totum cor semper actuatur in Deum: & hoc solum est in Patria. Vel cum omnibus missis, totum suum studium ponit ad vacandum Deo, nisi quantum necessitas vitæ requirit; & hæc perfectio non est in omnibus iustis. Vel cum quis habitualiter suum cor ponit in Deo, & nil velit contrarium, & hæc est communis omnibus iustis.

An conuenienter distinguantur gradus Art. 9.
charitatis, idest, incipiens, proficiens, perfecta.
R. Sic.

An charitas possit diminui. R. Non ex *Art. 10.*
 parte obiecti, quia semper idem; non subiecti, quia peccatum mortale tollit eam, veniale non attingit, quia non deordinat ab ultimo fine, sed indirectè minuitur, quare est dispositio ad corruptionem, vel per peccatum veniale, vel per cessationem ob operibus charitatis.

* Charitas augetur, sed non minuitur.

An charitas semel habita possit amitti. R. Art. 11.
 Viæ sic, quia homo liber potest peccare mortaliter.

An charitas amittatur per unum actum Art. 12.
peccati mortalis. R. Sic, quia facit hominem dignum morte æterna.

 QVÆSTIO XXV.

De obiecto charitatis.

- Art. 1.* **A**N dilectio charitatis sistat in Deo, vel se extendat ad proximum. R. Ad utrumque, quia propter Deum.
- Art. 2.* *An charitas sit ex charitate diligenda. R. Ut est quoddam bonum sub subiecto charitatis sic.*
- Art. 3.* *An creatura irrationales sint amanda ex charitate. R. Non, quia non sunt capaces beatitudinis, nisi ut bona hominis.*
- Art. 4.* *An homo debeat seipsum ex charitate amare. R. Sic, quia est capax Dei, sed non est amicitia ad seipsum.*
- Art. 5.* *An homo debeat suum corpus ex charitate amare. R. Sic, quia est à Deo, & eo utimur pro Deo.*
- Art. 6.* *An peccatores sint amandi ex charitate. R. Sic, secundum naturam, quia proximi, & capaces beatitudinis, non secundum peccatum, imò odiendi.*
- Art. 7.* *An peccatores diligant seipsos. R. Sic, & amant sui conseruationem, sed non secundum hominem interiorem rationalem, ut boni.*
- Art. 8.* *An sis de necessitate charitatis, ut inimici diligantur. R. Quantum ad naturam sic, in generali dilectione, non excludendo eos: nemo tamen tenetur specialiter diligere inimicum, nisi necessitas occurreret; sed extra hunc specialiter diligere est gloriosius.*

* Inimici, vt inimici sunt, non sunt diligendi, esset enim vituperabile.

An sit de necessitate salutis ostendere signa, Art. 2.

Q. *Effectus dilectionis inimico.* R. Signa, & beneficia communia aliis sic, quia secus esset odij. At non communia, sed quæ aliquibus exhibentur, non nisi in articulo necessitatis, sed extra hunc casum pertinet ad perfectionem.

An teneamur Angelos diligere ex charitate. Art. 10.

R. Sic, quia communicamus beatitudine, vt sunt proximi.

An debeamus homines diligere ex charitate. Art. 11.

R. Non, quia significatur natura peccato deformata. Item quoad naturam non possumus illis velle bonum, quod respicit charitas, quia hoc esset contra iustitiam Dei, sed vt conferuetur eorum naturalitas ad gloriam Dei.

* Item alia beatitudo est diligentis ad Deum, alia ad se, alia ad corpus suum; ideo non est vna dilectio. Item homo diligit proximam, scilicet totum, id est, etiam corpus; ideo non ponitur distinctè corpus.

QVÆSTIO XXVI.

De ordine charitatis.

An in charitate sit ordo. R. Sic, secundum relationem ad Deum principium, cuius participatione fundatur charitas.

* In fide est ordo, quia principaliter de Deo, secundariò de his, quæ referuntur

Q ad

314 Ex Secunda Secundæ

ad Deum. Item voluntas est ordinata vi intellectus.

Art. 2.

An Deus sit magis diligendus quàm proximus. R. Sic, quia beatitudo essentialiter est in Deo, à quo derivat in omnes; imò proximus est odio habendus, si à Deo nos abducit.

* Qui non amat proximum, non amat Deum, non quia proximus sit magis amandus, sed quia priùs occurrit diligendus. Item similitudo nostra ad Deum est causa similitudinis ad proximum.

Art. 3.

An homo ex charitate debeat plus Deum diligere, quàm seipsum. R. Deum, quia est bonum commune omnium. Item homo amatur propter Deum; ergo magis Deus.

* Velle frui Deo est amor concupiscentiæ; loquimur de charitate, qua amamus Deum, vt bonum quoddam in se, non vt participatur.

Art. 4.

An homo ex charitate magis debeat diligere seipsum, quàm proximum. R. Magis se secundum naturam spiritualem. Item proximus diligitur secundum societatem in beatitudine secundum quandam vnionem ad Deum; sed potior ratio diligendi, quòd ipse homo sit vnitus Deo, quàm quòd habeat socios. Item dilige proximum sicut teipsum. ergo licet proximus esset propinquior Deo, tamen vt ipse diligens sibi. Item pro proximo potest pati in corpore, quia tunc magis se diligit, non in anima. Item charitas non quærit quæ sua sunt, id est, ante

anteponit communia.

*An homo magis debeat diligere proximum, Art. 5.
quàm corpus proprium. R.* Proximum quantum ad animam.

* In casu quo tenetur prouidere saluti proximi, est præceptum, sed si sponte hoc faciat, est perfectionis.

*An unus proximus sit magis diligendus, Art. 6.
quàm amicus. R.* Aliquos debemus magis diligere quàm alios, etiam quoad effectum. Item principium dilectionis est Deus, & ipse diligens, & secundum maiorem propinquitatem ad hæc principia magis aliqui diligendi quantum ad effectum, & intensiorem actus, licet ex parte boni, quod amico optamus, omnes æqualiter amemus.

*An magis debeamus diligere meliores, Art. 7.
quàm nobis propinquiore. R.* Ex parte obiecti, id est, Dei propter quem diligimus proximum, tunc debemus magis diligere propinquiore Deo, & desiderare maiorem beatitudinem secundum iustitiam Dei, sed ex parte diligentis, unde est intentio charitatis, tunc propinquiore sibi maiori affectu, quàm meliores, & optare eis maiorem gradum beatitudinis.

*An sit magis diligendus is, qui est magis
coniunctus secundum originem carnalem. R.* In his, quæ pertinent ad naturam sic, vt honorare parentes; sed in pertinentibus ad singulas coniunctiones aliorum, vt conciuas, commilitones, plus hos, quàm consanguineos.

Art. 9.

An homo ex charitate plus debeat diligere Filium, quàm Patrem. R. Ex parte obiecti, magis Patrem, quia est principium, & similior Deo cum Deo; ex parte diligentis, magis Filium, quia coniunctior, cum sit aliquid Patris.

* Ratione coniunctionis Pater magis diligit Filium: sed ratione altioris boni, Filius magis Patrem. Item pater debet magis curare utilitatem filij, sed filius honorem parentis, & in necessitate providere patri.

Art. 10.

An homo debeat diligere magis matrem, quàm patrem. R. Patrem, quia pater est principium per modum agentis, & mater patientis; ratione generationis, alio amore plus matrem, quia plus amat, & laboravit.

Art. 11.

An homo plus debeat diligere uxorem, quàm parentes. R. Secundùm rationem obiecti, id est, boni, parentes magis, quia sunt principium, & proximi; sed vxor diligitur vt suum corpus: sed ratione coniunctionis, magis vxor, quia fit vna caro; & ly sicut car em suam, non dicit æqualitatem, sed causam dilectionis.

Art. 12.

An homo magis diligere debeat benefactorem, quàm beneficiatum. R. Ratione maioris coniunctionis beneficiatum, quia est opus suum, & bonum; sed ratione excellentioris boni, benefactorem, quia est principium boni in beneficiato. Item benefactor diligit beneficium ex seipso motus, sed iste illum amat prouocatus ab illo, quod autem ex se, est potius eo, quod est

est per aliud.

* Amor beneficiati ad dantem est magis debitus, ideo eius peccatum est grauius. Item benefactores, à quibus maxima beneficia recipimus, vt Deus, & parentes præferuntur his, quibus aliqua minora bona contulimus.

An ordo charitatis remaneat in patria. Art. 13.

R. Sic, quoad Deum, qui super omnia amabitur, vt vltimus finis, sed ordo sui ipsius ad alios non erit ibi, vt in via, quia ibi quisque plus diligit meliorem, quam seipsum, quia meliori optat maius bonum secundum diuinam iustitiam; sed in via potest quisque sibi maius bonum optare, quia semper proficit. Item secundum intentionem actus quisque plus se diligit, quam meliorem; sicut in via, quia est magis sibi coniunctus, & natura ibi non tollitur, sed perficitur. Item respectu proximorum ad inuicem ibi semper melior magis, & intensius diligitur, quia propinquior Deo. Item ibi magis propinquus pluribus modis amabitur quam melior, quia erunt causæ amoris honestæ, sed his præfertur amor sumptus ex propinquitate ad Deum.

QVÆSTIO XXXII

De principali actu charitatis,
qui est dilectio.

AN charitatis sit magis proprium a-
Amari, quam amare. R. Amare,
O 3 quia

quia conuenit per se.

* Melior ex eo, quia melior, est magis amabilis, sed ex eo, quia in eo est maior, & perfectior charitas, est magis amans. Item quis vult amari, vt honoretur, & sic propter aliud; sed amat per se.

Art. 2. *An amare vt est actus charitatis sit idem, quod beneuolentia.* R. Non, quia charitas est amicitia, & beneuolentia est amicitia principium.

Art. 3. *An Deus sit propter seipsum charitate amandus.* R. Sic, quia est vltimus finis, & substantia bonitatis.

Art. 4. *An Deus in hac vita possit immediatè amari.* R. Sic, quia amor fertur in Deum secundum se, immediatè, quia Deus est maxime amabilis, & remanet post viam; non sic cognitio, quia dilectio incipit, vbi desinit cognitio, id est, in ipsa re, licet incognita non amentur.

Art. 5. *An Deus possit totaliter amari.* R. Quantum est diligibilis in re, non, quia infinitus, se totus totaliter, id est, totis viribus nostris, sic.

Art. 6. *An sit habendus aliquis modus diuina dilectionis.* R. Respectu rei mensurata, non est modus, quia causa diligendi est Deus, & modus sine modo; & quanto plus diligitur, tanto dilectio est melior, & non potest esse excessus, sicut est modus in mensura, vt ex toto corde, id est, quantum potest diligi; qui modus est sine modo.

Art. 7. *An sit magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum.* R. Ex parte proximi,

mi amicum, quia est melior, magis coniunctus; sed ex parte rationis ob quam, id est, Deum, inimicum, quia propter solum Deum: sed amare amicum potest esse propter aliam rationem, quam propter Deum. Item est fortior amor inimici, licet dilectio amicorum secundum se sit feruentior, & melior, quam inimicorum.

An sit magis meritorium diligere proximum, Art. 8.
quam diligere Deum. R. Per se Deum; sed si diligat proximum propter Deum, tunc magis diligere proximum includit dilectionem Dei.

* Non omne, quod est difficilius, est magis meritorium, sed quod sic est difficilius, ut sit melius.

QVÆSTIO XXVIII.

De gaudio.

An gaudium sit in nobis effectus charitatis. Art. 1.
An gaudium sit in nobis effectus charitatis. *R.* Spirituale de Deo, sic, quia Deus est in amante etiam in via per inhabitationem gratiæ. Item luctus est etiam ex charitate, quia tristatur de eo, quod repugnat bono.

* Gaudium de bono diuino, ut à nobis participatur oritur ex spe, sed non gaudium, quod est de bono diuino in se considerato.

An gaudium spirituale causatum à charitate admittat admixtionem tristitiae. R. De bono diuino secundum se, non, sed ut parti-

ticipatur à nobis sic, quia potest impediti, ut per peccata, vel quia differtur gloria.

Art. 3. *An gaudium spirituale causatum à charitate possit impleri in nobis.* R. Non in via, sed in patria.

Art. 4. *An gaudium sit virtus.* R. Non est virtus distincta à charitate, sed est actus, effectus, fructus.

QVÆSTIO XXIX.

De pace.

Art. 1. *AN pax sit idem, quod concordia.* R. Non, quia mali habent concordiam, sed non veram pacem.

Art. 1. *An omnia appetant pacem.* R. Sic, quia omnia appetunt tranquillè, & sine impedimento venire ad id, quod appetunt.

Art. 3. *An pax sit proprius effectus charitatis.* R. Sic, pax cum Deo, & hominibus, quæ non est vera sine gratia gratum faciente.

Art. 4. *An pax sit virtus.* R. Non, sed actus charitatis, de qua datur præceptum, & est beatitudo, & fructus.

QVÆSTIO XXX.

De misericordia.

Art. 1. *AN malum sit proprium motuum ad misericordiam.* R. Inuoluntarium sic.

An defectus sit ratio miserendi ex parte miserentis. R. Sic, quia est ratio tristitiæ. *Art. 2.*

An misericordia sit virtus. R. Vt est motus regulatus à ratione, est virtus, vt est sensus, non. *Art. 3.*

An misericordia sit maxima virtutum. R. *Art. 4.*
Non, quia charitas est maior, sed in se respicit proximum: est maxima, quia supple-
re defectus alicuius, est superioris, & melioris.

QVÆSTIO XXXI.

De beneficentia.

AN beneficentia sit actus charitatis. R. Sic, *Art. 1.*
vel amicitia, & de re, quia amicus, sicut dare, quia debes, est actus iustitiæ, quia misereris, est actus misericordiæ, secundum diuersam specialem rationem boni.

An sit omnibus benefaciendum. R. Sic, sicut *Art. 2.*
ut charitas est ad omnes pro loco, & tempore, saltem animo, si desunt res.

* Excommunicato, & inimico Reipub. in necessitatibus naturæ, est subueniendum, nisi ex iustitia pateretur.

An sit magis benefaciendum his, qui sunt nobis magis coniuncti. R. Sic, iuxta varias propinquitates, & cæteris paribus: nam aliquando magis extraneo summè diligenti, quàm proprio non summè, prudentis arbitrio. *Art. 3.*

An beneficentia sit virtus specialis. R. Non, *Art. 4.*
sed est actus charitatis.

QVÆSTIO XXXII.

De Eleemosyna.

Art. 1. **A**N dare eleemosynam sit actus charitatis.
 R. Sic, quia motiuum est misericordia, quæ est effectus charitatis, id est, est actus elicitus à misericordia, imperatus à charitate, & loquimur eo modo, quo debet esse, id est, in charitate.

Art. 2. *An conuenienter eleemosynarum genera distinguantur.* R. Sic, & sunt opera misericordie septem corporalia, & septem spiritualia (vide.)

Art. 3. *An eleemosyna corporales sint potiores spiritualibus.* R. Simpliciter spirituales, quia spiritus dignior; sed aliquando corporales.

Art. 4. *An eleemosyna corporales habeant effectum spiritualem.* R. Sic, quia ex charitate in Deum, & proximum, & ille cui subuenitur orabit pro benefactore.

Art. 5. *An dare eleemosynam sit in precepto.* R. Ex superfluo, & existenti in extrema necessitate, sic; secus est consilium.

Art. 6. *An quis debeat dare eleemosynam de necessario.* R. De necessario sine quo ipse, vel sui sustentari non possunt, non tenetur, nisi in casu, quo dando alicui, sustentaretur Ecclesia, vel respublica, quia bonum commune est præferendum particulari. Item de necessario sine quo ipse, & sui honestè secundum statum & conditionem possunt sustentari, bonum est dare,

re, sed de consilio. Item dare ita, vt homo non conuenienter viuat secundum suum statum, potest esse peccatum. Sed excipitur: primò, quando mutat statum, vt per ingressum religionis dans omnia, est perfectio: secundò, quando de facili rescari potest: tertio, quando esset extrema necessitas priuatæ personæ, vel aliqua necessitas Reip.

An possit fieri elemosyna de iniuste acquisitis. R. De certis non, de incertis sic, & si per simoniam. *Art. 7.*

* De acquisitis per meretricium fit elemosyna, sed non sacrificium, vel oblatio, propter scandalum, & reuerentiam. Item qui lucratur in ludo ab eo, qui alienare non potest, vel à furioso, vel ab eo, quem traxit ad ludum, vt fraudulenter lucraretur, tenetur restituere; nisi contraria consuetudo præualeat, & qui eum traxit ad ludum, tunc debet facere elemosynam, quia qui amisit est indignus recipere, & per statutum ipse retinere non potest. Item in extrema necessitate omnia sunt communia, & potest quis de alieno dare elemosynam.

An quis sub aliena potestate possit facere elemosynam. R. Non, nisi de licentia superioris; sed si habet aliquid proprium, ratione cuius non sit sub potestate, potest. *Art. 8.*

* Monachus non potest dare, quia non habet proprium; potest tamen dare de licentia prælati, vel expressa, vel probabiliter præsumpta, vel in casu necessi-

tatis. Item vxor habens aliquid præter dotem, vel ex suo lucro, vel alio licito modo, potest dare eleemosynam sine consensu viri, sed moderatè, ne depauperetur vir; secus nõ potest sine consensu viri expressè, vel tacitè, nisi in casu necessitatis. Hinc sancta Lucia habuit sponsum, non virum; & sic de consensu matris potuit facere eleemosynam. Item filius familias non potest, nisi modicum, de qua potest præsumere, quod placet patri, & nisi à patre sit ei aliqua dispensatio commissa.

Art. 9.

An eleemosyna sit danda magis propinquis.

R. Simpliciter sic, secundum differentiam coniunctionis, sanctitatis, utilitatis. nam sanctiori, & magis indigenti, & magis utili communi bono est magis danda eleemosyna, quàm propinquiori, si non sit sub cura nostra, vel in magna necessitate secundum ordinem charitatis. Item distributor si est pauper potest sibi facere eleemosynam.

Art. 10.

An eleemosyna sit abundanter facienda. R.

Secundum proportionem propriæ facultatis, & suppleat necessitatem pauperum, non tamen vt superabundent cum superfluitate, sed melius est pluribus indigentibus dare.

QVÆ

 QVÆSTIO XXXIII.

De correctione fraterna.

AN correctio fraterna sit actus charitatis. *Art. 1.*
 R. Sic, quia est eleemosyna. Item potest esse actus iustitiæ.

An correctio fraterna sit sub precepto. R. Est, *Art. 2.*
 sed cum debitis circumstantiis, quia est affirmatiuum.

An correctio fraterna pertineat tantum ad praelatos. R. Quæ sit per simplicem *Art. 3.*
 admonitionem ad emendationem, pertinet ad omnes, sed quæ est actus iustitiæ ad Prælatos. Item prima specialiter ad sacerdotes.

An quis teneatur corrigere Prælatum suum. *Art. 4.*
 R. Ea correctione, quæ est actus charitatis sic; sed cum reuerentia, quæ iustitiæ, non.

An peccator debeat corrigere delinquentem. *Art. 5.*
 R. Sic, & debet, cum humilitate.

An quis debeat cessare à correctione ob timorem, ne ille fiat deterior. R. Ob probabilem sic. *Art. 6.*

An in correctione fraterna debeat de necessitate precepti precedere admonitio denuntiationem. R. Quando peccatum est occultum, & damnificat solum peccantem, & correctorem, sic, quia sufficit subuenire peccanti, vt seruetur forma eius. At si peccatum est publicum, non debet precedere, ne impunita appareant peccata. Item si sunt peccata secreta, sed nocua proximo in corporalibus: vt si
 quis

326. Ex Secunda Secundæ

quis velit tradere urbem hostibus; vel in spiritualibus, vt hæreticum, sunt statim denuntianda, nisi quis firmiter putaret se posse hæc mala impedire per simplicem admonitionem, quia in his casibus frater non peccat solum in te, sed in alios.

* Item si superior, seu Prælatus præcipit, vt sibi deferatur quando quis sciuerit aliquid corrigendum, intelligitur semper saluo ordine correctionis, quia Prælato non est obediendum contra præceptum Dei. Item Prælatus non potest præcipere aliquid super occultis, nisi adsint manifestatiua, tunc enim potest, & exigere iuramentum de veritate danda.

Art. 3.

An inductio testium debeat precedere denuntiationem publicam. R. Sic, nisi frater fiat deterior.

QVÆSTIO XXXIV.

De odio.

Art. 1.

AN quis possit Deum odio habere. R. Vt apprehenditur peccatorum punitor sic, secus non.

Art. 2.

An odium Dei sit maximum peccatorum. R. Sic, quia in hoc voluntas secundum se auertitur à Deo, & est peccatum in Spiritum sanctum.

Art. 3.

An omne odium proximi sit peccatum. R. In eo, quod habet à Deo sic, sed vt mali sunt, idest, peccatum odisse, non.

Art. 4.

An odium proximi sit grauissimum peccatorum, quæ in eum committantur. R. Ex parte

parte affectus odientis sic, quia in eo peruertitur voluntas; sed ex parte nocimenti proximi, non, quia peccata exteriora magis eis nocent.

An odium sit vitium capitale. R. Non, quia *Art. 5.* recedit à Deo paulatim.

An odium oriatur ex inuidia. R. Sic, quia *Art. 6.* inuidia est tristitia de bono alterius, & ex tristitia odium.

QVÆSTIO XXXV.

De accidia.

A*n accidia sit peccatum.* R. Sic, quia torpor mentis, vel tristitia deprimens animum, ne faciat bonum spirituale. *Art. 3.*

An accidia sit speciale peccatum. R. Vt est tristitia de bono, de quo charitas gaudet, sic; sed de bono spirituali in communi non est specialis, sed generalis, quia quodlibet vitium refugit bonum spirituale virtutis oppositæ. *Art. 2.*

An accidia sit peccatum mortale. R. De genere suo sic, quia contrariatur charitati, secus si non est plenus consensus, vel ad quæ non tenetur. *Art. 3.*

An accidia sit vitium capitale. R. Sic, quia ex ea multa vitia oriuntur, & sic eius sunt sex filia. *Art. 4.*

QVÆSTIO XXXVI.

De inuidia.

- Art. 1.* **A**N inuidia sit tristitia. R. Sic, quia est de bono alterius, vt estimatur malum proprium, id est, minuit nostrum.
* Amatores honoris sunt magis inuidi de gloria alterius propinqui, quia frustrantur proprio, sic & pusillanimes. Item senes inuident iunioribus, quia habent quæ ipsi amiserunt. Item inter multum distantes non est inuidia.
- Art. 2.* **A**n inuidia sit peccatum. R. Sic, si dolet in quantum alter excedit illum in bonis, sed si ex his timet damnum sibi, non. Item, tritari de bono alterius, non, quia ille habet; sed quia ego non habeo, non est peccatum, sed æmulatio laudabilis.
- Art. 3.* **A**n inuidia sit peccatum mortale. R. De genere suo sic, quia contrariatur charitati in obiecto, sed non si sit primi motus in sensu.
- Art. 4.* **A**n inuidia sit vitium capitale. R. Sic, quia ex ea oriuntur multa peccata, & habet filias, vt susurratio, detractio, exultatio in aduersis, afflictio in prosperis.

 QVÆSTIO XXXVII.

X De peccatis, quæ opponun-
tur paci.

AN discordia sit peccatum. R. Ex genere Art. 1.
suo est peccatum mortale, quando
deliberatè dissentit à bono diuino, vel à
bono proximi, in quo debet consentire,
sed primi motus sunt peccatum veniale.
Item, quia est contra charitatem, quæ cor-
da vnit. Item discordare in opinionibus, si
non est in re fidei cum errore, & pertina-
cia, non est peccatum mortale.

An discordia sit filia inanis gloria. R. Sic, Art. 2.
quia inordinatè profert quæ sua sunt alie-
nis. Item, & inuidiæ.

QVÆSTIO XXXVIII.

De contentione.

AN contentio sit peccatum mortale. R. Si Art. 1.
impugnat veritatem inordinatè sic, si
falsitatem debito modo, est laudabilis, si
modo indebito, est peccatum veniale, ni-
si adsit scandalum. Item contentio est
contrarietas in locutione, seu verbis con-
tra veritatem, sicut discordia est in volun-
tate.

An contentio sit filia inanis gloria. R. Sic, Art. 2.
sicut & discordia eodem modo. Item
sæpe causatur ex defectu scientiæ, ex qua
oritur

oritur inanis gloria, sicut ex humilitate
superbia.

QVÆSTIO XXXIX.

De Schismate.

Art. 1.

AN Schisma sit peccatum speciale. R. Sic, quia separat à capite, id est, Papa, & à membris Ecclesiæ eos, qui propria sponte subesse nolunt capiti; & sic est contra charitatem.

* Peccatum diuidit à Deo, sed non est schisma, quia peccator non intendit hoc; sic qui non obedit præceptis Ecclesiæ, nisi pertinaciter hoc intendat. Item schisma & hæresis sunt diuersa peccata, quia hæc habet peruersum dogma, illa diuidit. Item omnis hæreticus est schismaticus, sed non contrà. Item nullum est schisma, quod non sibi aliquam hæresim fingat.

Art. 2.

An schisma sit grauius peccatum infidelitate. R. Est grauius infidelitas, quia est contra ipsum Deum in se, schisma contra vnitatem Ecclesiæ, quod est minus, quàm Deus: sed ex accidenti potest esse maius, vt cum maiore contemptu.

Art. 3.

An schismatici habeant aliquam potestatem. R. Habent ordinis, sed non vsum eius, sed nullam iurisdictionem.

Art. 4.

An conuenienter schismatici excommunicentur. R. Sic, præsertim, quia peccant se separando ab Ecclesia, vt se emendent etiam puniantur brachio sæculari. Item in
necessi

necessitate licet accipere Baptismum à schismatico.

QVÆSTIO XL.

De bello.

An bellare sit semper peccatum. R. Non, si fiat autoritate Principis, iusta causa, & recta intentione. *Art. 1.*

An Clericis & Episcopis sit licitum pugnare. R. Non cum sanguinis effusione, etiam in bello iusto. *Art. 2.*

An liceat in bellis uti insidiis. R. Non dicendo falsum, vel non seruando promissum; sed licet uti insidiis ad fallendos hostes, non aperiendo eis nostrum propositum, nec sunt verè fraudes. *Art. 3.*

An liceat in diebus festis bellare. R. Iusta bella in necessitate sic, quia sunt ad salutem Reipub. *Art. 4.*

QVÆSTIO XLI.

De rixa.

An rixa sit semper peccatum. R. Sic, quia est quando ex ira inuicem se percutiunt, & si grauius, est mortale. *Art. 1.*

An rixa sit filia ira. R. Sic proprie, licet remotè sit à concupiscentia, ab odio, &c. *Art. 2.*

QVÆ

QVÆSTIO XLII.

De seditione, quæ opponitur
paci.

Art. 1. AN seditio sit speciale peccatum ab aliis distinctū. R. Sic, quia opponitur speciali bono, id est, paci multitudinis.

Art. 2. An seditio semper sit peccatum mortale. R. De genere suo sic, & maius rixa, quia contra bonum commune.

QVÆSTIO XLIII.

De vitiis, quæ opponuntur
beneficentiæ, & primò
de scandalo.

Art. 1. AN scandalum convenienter definiatur, id est, dictum, vel factum, minus rectè præbens occasionem ruina. R. Sic, sicut obex in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam, sic in spirituali.

Art. 2. An scandalum sit peccatum. R. Actiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizat charitatem proximis; passiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizatur, quia ruit spiritualiter; sed potest sine peccato illius qui facit opus bonum, sicut actiuum sine peccato scandalizantis.

* Scandalum aliquando significat quodcunque impedimentum. Math. 16. Scandalum

dalum tu mihi es ; & saltem est peccatum veniale, si retardat in via Dei.

An scandalum sit speciale peccatum. R. Art. 3.
 Scandalum actiuum si fiat cum speciali intentione trahendi ad peccatum, est speciale peccatum, quia finis dat speciem in moralibus, secus non; sicut nec passiuum est speciale peccatum.

An scandalum sit peccatum mortale. R. Art. 4.
 Quando actus est mortalis, vel contemnit salutem proximi, sic, secus non. Item qui per actum mortalem intendit inducere proximum ad peccatum veniale, peccat mortaliter.

An scandalum passiuum possit cadere etiam in perfectis. R. Art. 5.
 Si perfectè Deo adhæreant per amorem, non, quia non recedunt, vel mouentur à sua rectitudine per inordinata dicta, vel facta proximi.

* Viri perfecti aliquando incidunt in peccata venialia, sed infirmitate carnis, non quòd scandalizentur.

An scandalum actiuum possit inueniri in viris perfectis. R. Art. 6.
 Non, quia rectè dicunt, & faciunt, & si in aliquo deuiant, nascitur ex infirmitate humana, vt aliqua peccata venialia, sed non recedunt multum à ratione, vnde alij rationabiliter non possunt scandalizari. Item scandalum passiuum aliquando fit sine actiuo.

An bona spiritualia sint dimittenda propter scandalum. R. Art. 7.
 Cum scandalo actiuo nihil est faciendum. Item bona spiritualia, quæ sunt de necessitate salutis, non sunt dimittenda; si non sunt de necessitate

334 Ex Secunda Secundæ
te salutis, & scandalum est ex malitia, id-
est, vt impediatur bona, non dimittenda;
si ex infirmitate, vel ignorantia, sunt oc-
cultanda, vel differenda.

* Non est committendum peccatum ve-
niale ad vitandum scandalum.

Art. 8.

*An propter scandalum sint temporalia di-
mittenda.* R. Bona commissa ad conser-
uandum, vt bona Ecclesiæ Prælati, vel
communia rectoribus Reip. non. Item si
scandalum est ex malitia, non; si propter
ignorantiam, vel infirmitatem, vel sunt
totaliter dimittenda, vel scandalum se-
dandum.

Q V Æ S T I O X L I V .

De præceptis charitatis.

Art. 1.

*An de charitate debeat dari aliquod præ-
ceptum.* R. Sic, quia est finis.

Art. 2.

*An de charitate fuerint danda duo præ-
cepta.* R. Sic, idest, de dilectione Dei, & pro-
ximi propter rudes.

Art. 3.

An sufficiant duo præcepta charitatis. R.
Sic, quia Deus est finis: proximus est id,
quod est ad finem.

Art. 4.

*An conuenienter mandetur, vt Deus dili-
gatur ex toto corde.* R. Sic, quia Deus est finis
vltimus, ad quem omnia.

* Toto corde actu diligitur in patria, ha-
bitu in via, cui non contradicit peccatum
veniale.

Art. 5.

*An conuenienter addatur, ex tota anima,
& viribus.* R. Sic, idest, cum volun-
tate,

rate, intellectu, corpore, &c. est amandus.

An hoc præceptum dilectionis possit in via impleri. R. Imperfectè; sed in Patria perfectè; hinc qui implet imperfectè, non peccat. *Art. 6.*

An conuenienter detur præceptum de dilectione proximi. R. Sic, sed non æqualiter, sed similiter; id est, in finem vltimum. *Art. 7.*

An ordo charitatis sit sub præcepto. R. Sic, quia pertinet ad virtutem, & qui magis sunt proximi, magis diligendi. *Art. 8.*

QVÆSTIO XLV.

De dono sapientiæ.

An sapientia debeat computari inter dona Spiritus sancti. R. Sic, quia cognoscit causam altissimam, id est, Deum, & iudicat de omnibus secundum veritatem diuinam, & est infusa, non acquisita, per quam homo rectè Deum timet, & colit. *Art. 1.*

An sapientia sit in intellectu, vt in subiecto. R. Hoc donum habet causam in voluntate, id est, charitatem, sed essentiam in intellectu. *Art. 2.*

An sapientia sit speculatiua tantùm, vel etiam practica, quæ est donum. R. Est vtrumque, id est, per regulas diuinas dirigit actus hominis. *Art. 3.*

An sapientia possit esse sine gratia, cum peccato mortali. R. Non, vt est donum, *Art. 4.*

336 Ex Secunda Secundæ
num, quia supponit charitatem, licet ab ea
differat.

Art. 5. *An sapientia sit in omnibus habentibus
gratiam. R.* Sic, quia gratia non deficit in
necessariis, ut nec natura, sed non æquali
gradu.

Art. 6. *An dono sapientia respondeat septima bea-
tudo, id est, Beati pacifici. R.* Sic, & quoad
meritum, & quoad præmium.

QVÆSTIO XLVI.

De stultitia, quæ opponitur
sapientiæ.

Art. 1. *AN stultitia opponatur sapientiæ. R.* Sic, ut
contrarium; sed fatuitas, ut negatio,
quia stultitia dicit stuporem, & hebetudi-
nem cordis, & obstructionem sensus; fatui-
tas dicit totalem priuationem sensus spi-
ritualis: sapientia facit aptum cognosce-
re altissima.

* Insipientia, & stultitia sunt idem, sed
hæc est circa humana. Item quæ oppo-
nitur sapientiæ humanæ, est bona stultitia:
ut non sapere propter Deum.

Art. 2. *An stultitia sit peccatum. R.* Naturalis
non, sed quæ est ex amore sæculi sic, quia
voluntaria in prohibitis.

Art. 3. *An stultitia sit filia luxurie. R.* Maximè est
ea, quia in ea maximè immergitur ani-
mus, & fit ineptus.

QVÆ

QVÆSTIO LXVII.

De prudentia secundum se.

AN prudentia sit in vi cognoscitiua, vel *Art. 1.*
appetitiua. R. In cognoscitiua, quia est
 videre futura.

* Licet amor moueat ad actum pruden-
 tiæ, & faciat discernere. Item electio est
 prudentiæ consequenter.

An prudentia pertineat ad rationem practi- *Art. 2.*
cam, vel speculatiuam. R. Ad practicam, quia
 est recta ratio agibilium.

An prudentia sit cognoscitiua singularium. *Art. 3.*
 R. Sic, quia applicat vniuersalia ad opus
 particulare.

An prudentia sit virtus. R. Est virtus in- *Art. 4.*
 tellectualis moralis, quia applicat bonum
 sub ratione boni.

An prudentia sit virtus specialis. R. Sic, quia *Art. 5.*
 habet speciale obiectum formaliter ab
 aliis distinctum, id est, circa contingen-
 tia.

An prudentia præstituat finem virtutibus *Art. 6.*
moralibus. R. Non, sed disponit de his, quæ
 sunt ad finem.

An prudentia sit inuenire medium in vir- *Art. 7.*
tutibus moralibus. R. Sic, quia per hanc con-
 formantur rectæ rationi.

An præcipere sit principalis actus prudentiæ. *Art. 8.*
 R. Sic, quia est propinquior fini, & appli-
 cat media ad finem.

An sollicitudo pertineat ad prudentiam. *Art. 9.*
 R. Sic, quia est motus secundum præce-
 p- ptum,

338 Ex Secunda Secundæ
ptum, & directionem rationis.

Art. 10. *An prudentia se extendat ad regimen multitudinis.* R. Sic, quia bonum commune melius, quasi totum parte.

Art. 11. *An prudentia de bono proprio differat specie ab ea, qua est de bono communi.* R. Sic, quia in ratione formali finis, ut Politica de bono communi civitatis, Oeconomica de bono domus, Monastica de bono unius personæ.

Art. 12. *An prudentia sit in subditis, vel solum in principibus.* R. In utrisque, sed in his architectonicè; in illis, ut operantibus.

Art. 13. *An prudentia possit esse in peccatoribus.* R. Vera ad bonum finem totius vitæ non, quia essent boni, falsa ad malum finem sic, unde dicitur prudens latro. Item prudentia indifferentium, sicut prudens negotiator.

Art. 14. *An prudentia sit in omnibus habentibus gratiam.* R. Sic, quia nullus est virtuosus sine prudentia, & in dubiis saltem sibi consulunt consilia petendo. Item pueri baptizati est prudentia gratuita secundum habitum, non loquimur de acquisitis.

Art. 15. *An prudentia insit nobis à natura.* R. Non, sed per experientiam, vel doctrinam, sed insunt principia naturalia.

Art. 16. *An prudentia possit amitti per oblivionem.* R. Non tollitur, sed impeditur, quia consistit etiam in appetitu, non solum in cognitione.

 QVÆSTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ.

AN conuenienter assignentur partes prudentiæ. *Art. 2.*
Ad 2. R. Sic, quia ut in intellectu, sunt memoria, ratio, intellectus docilitas, solertia; ut est præceptiua, sunt prudentia, circumspectio, cautio. Item subiectiuæ sunt cognitio militaris, Oeconomica, Politica: sunt etiam aliæ partes largæ sumptæ, & ibi declarantur omnes.

QVÆSTIO XLIX.

De singulis prudentiæ partibus quasi integralibus.

AN memoria sit pars prudentiæ. *R. Sic, Art. 1.*
 quia debet recordari de his, quæ ut plurimum accidunt, ut præuideat futura.

* Memoria adiuuatur propter similitudines corporales, non nimis consuetas, secus similitudines speciales facilè labuntur. Secundò si in consideratione sua ordinatè disponat illa, quia vno memorato subuenit aliud. Tertiò si ad ea ponat sollicitudinem, & affectum, quia quando aliquid est magis impressum, minus labitur.

An intellectus sit pars prudentiæ. R. Ut Art. 2.
 est recta æstimatio alicuius principij

sic, quia prudentia est reiteratio agibilium.

* Intellectus ut est cognoscitiuus uniuersalium, est virtus intellectualis distincta à prudentia. Item, ut est acuta cogitatio diuinorum, est donum Spiritus sancti.

Art. 3. *An docilitas sit pars prudentia.* R. Sic, & est ut quis erudiat in diuersitate rerum, præsertim à senibus, & fiat prudens.

Art. 4. *An solertia sit pars prudentia.* R. Sic, & est facilis, & prompta coniecturatio circa rationem medij.

Art. 5. *An ratio sit pars prudentia.* R. Sic, quia inquirendo procedere ex quibusdam ad alia est rationis; ergo prudentiæ.

* Ratio hinc sumitur non pro prudentia, sed pro usu. Item intellectus & ratio sunt potentia, sed denominantur ab actibus, ille penetrando, hæc inquirendo.

Art. 6. *An prouidentia sit pars prudentia.* R. Sic, à qua principaliter denominatur prudentia.

Art. 7. *An circumscriptio sit pars prudentia.* R. Sic, ut ea, que sunt ad finem, conferat cum his, quæ circumstant.

Art. 8. *An cautio sit pars prudentia.* R. Sic, ut caueat à malis. Item, quæ requiruntur ad professionem prudentiæ, sunt partes eius.

QVÆSTIO L.

De partibus subiectiuis
prudentiæ.

AN regnatiua sit species prudentiæ. R. Sic, Art. 1.
quia est specialis ratio regiminis in
Rege, yel Ciuitate.

An politica sit pars prudentiæ. R. Sic, vt est Art. 2.
rectitudo regiminis, qua seiplos dirigunt
obediendo superioribus.

An OEconomica sit species prudentiæ. R. Sic, Art. 3.
quia domus est media inter singularem
personam, & ciuitatem.

An militaris sit species prudentiæ. R. Sic, Art. 4.
quia in bello sunt multa consilia ad repel-
lendos hostes.

QVÆSTIO LI.

De virtutibus adiunctis
prudentiæ.

AN Eubulia sit virtus humana. R. Sic, Art. 1.
quia facit bene cōsiliari, quæ in nul-
lo peccatore est.

*An Eubulia sit virtus distincta à pruden- Art. 2.
tia.* R. Sic, quia est consiliariua, & pruden-
tia est præceptiua.

An Synesis sit virtus. R. Sic, quia dicit re- Art. 3.
ctum iudicium circa operabilia, circa quæ
est prudentia.

An Gnome sit virtus specialis. R. Sic, quæ Art. 4.

342 Ex Secunda Secundæ
quandam perspicacitatem iudicij circa
altiora continet.

QVÆSTIO LII.

De dono Consilij.

Art. 1.

AN Consilium sit inter dona Spiritus sancti. R. Sic, quia hoc anima redditur benè mobilis à Spiritu sancto, & Deus mouet secundùm modum eius, quæ mouetur; & homo mouetur per inquisitionem rationis, scilicet consilio, quo Spiritus sanctus mouet.

* Homo per prudentiam, & Eubuliam dirigitur secundùm rationem humanam, quæ non potest omnia, sed per hoc donum à Deo.

Art. 2.

An donum consilij respondeat virtuti prudentia. R. Sic, eam perficiens. Item mens humana hoc dono est vt mota, quo mota & mouet; ideo non dicitur præceptum, sed consilium, quo potest se & alios dirigere cum prudentia.

Art. 3.

An donum consilij maneat in Patria. R. Sic, quatenus à Deo continuatur cognitio eorum, quæ sciuntur, & illuminantur homines circa ea, quæ nesciunt in agendis sine anxietate, & sic aliter in via, aliter ibi.

Art. 4.

An quinta beatitudo, id est, misericordia respondeat dono consilij. R. Sic, vt dirigenti.

QVÆSTIO LIII.

De vitiis Prudentiæ oppositis.

AN imprudentia sit peccatum. R. Si sumatur pro carentia prudentiæ quam quis potest, & debet habere, est peccatum ratione negligentia, quia non curauit cum posset: si sumatur contrariè, id est, quia ratio non agit contra modum prudentiæ, est propriè peccatum, & si auertit à regulis diuinis, est peccatum mortale: vt qui contemnit diuina documenta, agit præcipitanter, sed si sine contemptu, & sine detrimento salutis, est peccatum veniale. Item in prudentia negatiua naturalis non est peccatum.

An imprudentia sit speciale peccatum. R. Art. 2.
Sic, quia est circa actus speciales rationis, & opponitur virtuti prudentiæ; sed per participationem est peccatum generale, & est in omnibus peccatis, & habet sub se multas species, sicut prudentia, vt dixi.

An precipitatio sit peccatum contentum sub imprudentia. R. Art. 3.
Sic, quia inordinate sine mediis, ratio ruit in vltimum.

An inconsideratio sit peccatum speciale sub imprudentia. R. Art. 4.
Sic, quia est defectus recti iudicij, quando homo negligit discutere.

An inconstantia sit species imprudentia. R. Art. 5.
Sic, quia est desistere à meliori bono; & est defectus rationis.

Art. 6.

An prædicta vitia oriuntur ex luxuria. R. Maximè ex ea, quia delectatio maxima est in venereis, quæ totam animam absorbet, & corrumpit extimationem prudentiæ, & extinguit iudicium rationis.

QVÆSTIO LIV.

De negligentia.

Art. 1.

AN negligentia sit peccatum speciale. R. Sic, quia est defectus debitæ sollicitudinis, & opponitur peccatis ex contemptu; sicut sollicitudo est specialis virtus, cuius materia sunt bona, quæ fiunt defectuosè ex negligentia.

Art. 2.

An negligentia opponatur prudentiæ. R. Sic, quia directè opponitur sollicitudini, quæ pertinet ad prudentiam, & consistit in defectu interioris actus, sicut pigritia ad executionem. Item commissio pertinet ad actum exteriorem, & est effectus negligentia, & opponitur iustitiæ, non sic negligentia.

Art. 3.

An negligentia possit esse peccatum mortale. R. Quando omittitur aliquid, quod est de necessitate salutis, siue sit actus, siue circumstantia, vel voluntas, ita remittitur ea, & quæ Dei sunt, ut à charitate deficiat præcipuè, si ex contemptu; secus est veniale. Item negligentia, quæ minuit fervorem charitatis, est peccatum veniale. Item amare Deum ex negligentia solum amore naturali, est peccatum mortale.

QVÆ

QVÆSTIO LV.

De vitiis oppositis prudentiæ.

AN prudentia carnis sit peccatum. *Art. 1.*
 R. Sic, quia habet bona carnis, vt
 vltimum finem, secus si non, licet ametur
 caro.

An prudentia carnis sit peccatum mor- Art. 2.
sale. R. Quando non deordinat à Deo,
 sed minuit, est peccatum veniale, secus
 est mortale.

* Quod opponitur prudentiæ non sta-
 tim est grauissimum peccatum, sed quod
 opponitur in aliquo maximo.

An astutia sit speciale peccatum R. Sic, *Art. 3.*
 & est distinctum à prudentia carnis, &
 opponitur prudentiæ, quæ prudentia par-
 ticipatur ab omni virtute, vt dicitur in
 secundo Articulo. Item contra pruden-
 tiam peccatur dupliciter, vel quia stu-
 dium rationis ordinatur ad finem non
 verè bonum, sed apparentem, & est pru-
 dentia carnis, vel quia ad finem non vitur
 veris viis, sed apparentibus, & est pecca-
 tum astutiæ.

An dolus sit peccatum pertinens ad astu- Art. 4.
riam. R. Sic, quia est executio astutiæ ad
 circumueniendum.

An fraudus pertineat ad astutiam. R. Sic, *Art. 5.*
 quia ordinatur ad deceptionem, & est e-
 executio astutiæ.

An sit licitum habere sollicitudinem de Art. 6.
temporalibus rebus. R. Est illicita si sequa-

tur ut finis ultimus, vel propter studium superfluum, ita ut quis retrahatur à spiritualibus, vel si superfluo timore timeat, ne sibi necessaria deficiant faciendo quod debet, cum sapientia Dei regat omnia. Item sollicitudo quærens panem labore, si sit moderata, est licita, sicut est in operibus charitatis.

Art. 7. *An quis debeat esse sollicitus futurorum.* R. Non, sed de qualibet re suo tempore, quia tempus debitum est circumstantia actus virtuosus: ut tempore ætatis esse sollicitum de vindemia est superfluum. Nota, ad prudentiam pertinet providentia debita futurorum, sed non præveniendum tempus sollicitudinis.

Art. 8. *An hæc vitia orientur ex avaritia.* R. Sic, quia iustitiæ maximè opponitur avaritia.

Q V Æ S T I O L V I.

De præceptis pertinentibus ad prudentiam.

Art. 1. *AN de prudentia fuerint danda aliqua præcepta in Decalogo.* R. Non, quia omnia præcepta Decalogi pertinent ad eam, ut est directiva actuum omnium virtutum.

* Præcepta magis debuerunt pertinere ad iustitiam, quæ principaliter respicit rationem debiti, quod requiritur ad præceptum, licet prudentia sit principalior virtus inter morales. Item in doctrina Evangelica

gelica oportuit dari præcepta de prudentia, quia est doctrina perfectionis perfectè instruens hominem.

An in veteri lege conuenienter fuerint posita præcepta prohibittua de vitijs oppositis prudentia. R. Sic, vt de astutia, quæ in executione cum dolo, & fraude facit contra debitum iustitiæ, circa quam sunt præcepta.

* Alia vitia non opponuntur directè prudentiæ manifesta contrarietate, vt imprudentia, & eius partes, ideo non pertinent ad iustitiam, nec prohibentur in lege. Item specialiter datur præceptum prohibittuum de fraude circa venditionem, & emptionem, quia ibi præcipuè solet exerceri.

Q V Æ S T I O LVII.

De iure.

AN ius sit obiectum iustitiæ. *R.* Sic, ius *Art. 1* dicitur, quia est iustum, & iustum est obiectum iustitiæ, & est rectitudo iustitiæ, ad quam terminatur eius actio, & est ad alterum.

* Licet ius aliquando sumatur pro re iusta, & pro arte, qua cognoscitur quid sit iustum, & pro loco, vbi ius redditur, & pro officio iudicis. Item lex propriè non est ipsum ius, sed aliqua ratio iuris; ideo non est obiectum iustitiæ, sed prudentiæ. Item lex diuina non est propriè ius, quia Deo non possumus æquiualeus red-

dere; sed fas, quia sufficit Deo ut impleamus quod possumus.

Art. 2.

An ius conuenienter diuidatur in ius naturale & positium. R. Sic, quia iustum est opus adæquatum alteri secundum aliquem modum æqualitatis, quia modus, vel est ex natura rei, cum quis tantum dat ut tantumdem recipiat, & hoc est ius naturale, vel ex condicito, vel communi placito, quod contingit per priuatim condicito inter personas priuatas, siue per publicum, cum totus populus consentit, vel ordinatur à principe, & hoc dicitur ius positium.

* Quod est naturale, potest mutari in homine, ut aliquando non sit reddendum depositum ebrio. Item voluntas humana potest facere iustum in his, quæ non repugnant cum naturali iustitia. Item ius diuinum partim est de his, quæ sunt naturaliter iusta, quorum tamen iustitia homines later; partim de his, quæ sunt iusta ex institutione iustitiæ diuinæ, unde sunt quædam præcepta, quia bona; & prohibita, quia mala; & quædam bona, quia præcepta; & mala, quia prohibita.

Art. 3.

An ius gentium sit idem, quod ius naturale. R. Non, quia ius naturale acceptum secundum absolutam sui considerationem, est commune omnibus animalibus, ius gentium solum hominibus; si verò ius naturale sumatur ut aliquid quod ex ipso sequitur, sicut est possessionum proprietates, tunc est idem cum iure gentium; nam quod naturalis ratio inter omnes homines

nes

nes constituit, & apud omnes gentes custoditur, vocatur ius gentium.

An ius debeat specialiter distingui in Art. 4. paternum, & dominatum. R. Sic, nam quando vnus non pender ab altero, & ambo sunt sub principe, circa tales est ius simpliciter: quando verò vnus est aliquid alterius, vt filius est quasi pars patris, est ius paternum non simpliciter: sic inter seruum, & dominum, est dominatum, quia seruus est instrumentum domini; sic inter vxorem, & virum, qui immediatè referuntur ad domesticam communitatem, non est simpliciter ius politicum, sed ius OEconomicum. Item potest etiam dici ius militare, magistratum, vel sacerdotum, quia vnicuique secundum officium suum aliquid proprium debetur, sed cum defectu à iusto simpliciter, vt patet in paterno, & dominatio.

QVÆSTIO LVIII,

De iustitia.

AN conuenienter definiatur iustitia. R. Art. 1.

ASic, & est perpetua, & constans voluntas ius suum vnicuique tribuens, quia est virtus circa ea, quæ sunt ad alterum tanquam circa propriam materiam, & ponitur actus voluntarius constans, id est, voluntas vt sit virtuosus.

* Habitus definitur per actum; & voluntas hîc ponitur pro actu, & iustitia non est essentialiter ipsa rectitudo, sed causaliter,

350 Ex Secunda Secundæ
liter, & est perpetua, non quòd actus
semper duret, sed respectu obiecti se-
cundùm propositum conseruandi iusti-
tiam.

Art. 2. *An iustitia semper sit ad alterum.* R. Ex
sui natura sic, quia dicit æqualitatem, quæ
non est sibi equalis, sed aliis: sed metapho-
ricè est in vno eodémque homine, secun-
dùm quod cuique parti hominis attribui-
tur quod ei conuenit.

* Iustitia qua iustificatur impius, est me-
taphoricè, quia potest esse in homine so-
litario. Item iustitia Dei est æterna secun-
dùm voluntatem, & propositum æternum,
non secundùm effectum, quia nihil est
coæternum Deo.

Art. 3. *An iustitia sit virtus.* R. Sic, quia facit
bonum habentem, & reddit eius opus per-
fectum.

Art. 4. *An iustitia sit in voluntate, vt in subie-
cto.* R. Sic, quia ordinatur ad rectifican-
dum actum voluntatis, non intellectus,
quia non dicimur boni, quia rectè intel-
ligimus, sed quia rectè operamur. Item
appetitus sensitivus non percipit propor-
tionem vnius ad alterum; sed sola ratio,
ideo appetitus rationalis est subiectum
iustitiæ.

Art. 5. *An iustitia sit virtus generalis.* R. Vt
ordinatur ad bonum commune sic, & di-
citur legalis, sed vt est ad aliquid singula-
riter consideratum, est singularis.

* Si ordinetur ad malum commune, est
peccatum commune.

Art. 6. *An iustitia vt est generalis, sit idem es-
sen*

sententialiter cum omni virtute. R. Non, sed secundum virtutem, & est causa generalis ordinans actus aliarum ad suum finem, quod est mouere per imperium omnes alias virtutes.

An sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam generalem. R. Sic, quia præter legalem, quæ est vniuersalis, ordinat hominem circa particularem personam immediate, quia legalis immediate ordinat bonum commune, sed mediate ad particularem personam. Art. 7.

* Bonum commune ciuitatis, & bonum commune vnius personæ differunt formaliter, & ideo requirunt diuersas virtutes.

An iustitia particularis habeat materiam specialem. R. Sic, quia est ad alterum, aliæ virtutes non. Art. 8.

An iustitia sit circa passiones. R. Non, sed circa operationes, quæ sunt ad alterum immediate; at passiones immediate non sunt ad alterum. Art. 9.

An medium iustitiæ sit medium rei. R. Sic, inter maius, & minus, & consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Art. 10.

* Medium rei est etiam medium rationis, & ita in iustitia saluatur ratio virtutis moralis.

An actus iustitiæ sit reddere unicuique, quod suum est. R. Sic, quia materia iustitiæ est operatio exterior, vt ipsa, vel res proportionatur alteri personæ ad quam iustitia ordinatur. Art. 11.

Art. 12.

An iustitia præmineat inter omnes virtutes morales. R. Sic, quia est bonum commune etiam ad alterum.

QVÆSTIO LIX.

De iniustitia.

Art. 1.

AN iniustitia sit vitium speciale. R. Ut dicit inæqualitatem ad alterum sic, quia opponitur iustitiæ quæ est specialis virtus.

Art. 2.

An aliquis dicatur iniustus ex eo, quia facit iniustum. R. Non semper, ut quando præter intentionem facit iniustum, non est iniustus, nisi materialiter; secus si ex intentione, & electione facit iniustum.

Art. 3.

An aliquis pati possit iniustitiam volens. R. Per se, & formaliter loquendo non; sicut nec potest quis facere iniustum nolens, quia tunc propriè quis patitur, quando contra voluntatem patitur nisi materialiter, & per accidens.

Art. 4.

An quicumque facit iniustum, peccet mortaliter. R. De genere suo est mortale, quia contra legem Dei, est contra charitatem per se, quia est cum nocimento alterius.

* Qui in paucis est iniustus, non peccat mortaliter.

QVÆ

QVÆSTIO LX.

De iudicio.

An iudicium sit actus iustitiæ. R. Sic, *Art. 1.*
 quia importat rectam determinationem eius, quod est iustum.

* Spiritualis iudicat omnia secundum regulas diuinas, de quo non loquimur, sed ut est in præfidente homine.

An sit licitum iudicare R. Quando est *Art. 2.*
 actus iustitiæ sic, si fiat secundum auctoritatem, & rectam rationem, secus esset usurpatum, & temerarium, vel suspiciosum.

* Qui sunt in peccatis grauibus, & publicis, non debent iudicare in similibus vel minoribus: si peccata sunt occulta, & imminet necessitas iudicandi, possunt ex officio, sed cum humilitate, & timore.

An iudicium procedens ex suspitione sit licitum. R. Non, quia est ex leuibus indiciis, & oritur, vel ex malitia suspicantis, vel ex mala affectione in alterum, vel ex odio; sed si ex longa experientia, non est propriè suspicio propter certitudinē, unde senes non propriè sunt suspiciosi. Nota si ex leuibus indiciis homo incipit dubitare de bonitate alterius, est peccatum veniale, & est tentatio humana: si ex leuibus indiciis pro certo æstimat malitiam alterius in re graui, est peccatum mortale. Item si iudex ex suspitione procedit ad condemnandum, est mortale, quod pertinet.

354 Ex Secunda Secundæ
tinet ad iniustitiam directè.

Art. 4.

An dubia sint in meliorem partem interpretanda. R. Sic, secus facit iniuriam illi, & contemnit ipsum, & melius est in hoc frequentius falli, quàm rariùs habendo malam opinionem de aliquo bono, quia ex hoc fit iniuria, non ex illo. Nota, cùm aliquibus malis sint remedia adhibenda, tunc seueriora adhibenda. In definiendo debemus res interpretari, vt sunt, sed in iudicio personarum in melius.

Art. 5.

An sit semper iudicandum secundùm leges scriptas. R. Sic, quia leges scribuntur ad declarationem iuris naturalis, & positiui. Nota quòd ius naturale non instituitur à lege, sed instituit leges: positiuum instituitur à lege. Item scripturæ contra ius naturale sunt iniustitiæ, & non obligant. Item, quando leges iustæ datæ deficiunt in aliquo casu propter circumstantias facti, non est iudicandum secundùm literam, sed secundùm æquitatem, quam legislator intendit.

Art. 6.

An iudicium per usurpationem reddatur peruersum. R. Sic, quia lex condi non potest, nisi publica auctoritate, & eiusdem auctoritatis est legem interpretari, & legem condere.

* Prælati spiritualis si intromittat se in quibusdam temporalibus, non est usurpare iudicium, quia potestas temporalis subditur spirituali, vt corpus animæ.

 QVÆSTIO LXI.

De partibus iustitiæ.

AN sint dua species iustitia, commutativa, Art. 1.
 & distributiva. R. Sic, illa inter per-
 sonas particulares: hæc est communitatis
 ad singulas personas in distributione bo-
 norum omnium, in quibus bonus quilibet
 quod suum est aliquo modo, recipit,
 quia quod totius, quodammodo est etiam
 partis.

An medium sumatur eodem modo in distri- Art. 2.
butiva, & commutativa. R. Non, quia in hoc
 medium sumitur secundum æquitatem
 rei ad rem, idest, arithmetice, idest, vt tan-
 tumdem restituat, quantum accepit: sed in
 distributiva sumitur proportio rerum ad
 personas, idest, quanto magis excedit vna
 persona, tanto maior pars ei datur, idest,
 Geometricè: vt sicut se habent tria ad duos;
 sic se habent sex ad quatuor.

* Conditio personæ in actionibus, & pas-
 sionibus facit quantitatem rei, vnde ma-
 ior est iniuria facta principi, quam seruo.
 Item in aliis virtutibus accipitur medium
 secundum rationem, ideo non habent di-
 uersa media, vt iustitia inter diuersitatem
 rerum.

An materia vtriusque iustitia sit diuersa. Art. 3.
 R. Materia circa quam sunt operationes
 iustitiæ, idest, commutatio, vel distribu-
 tio, est eadem; sed actiones principales,
 qui

quibus utimur rebus, non est eadem, ut distributio, commutatio, quæ variis modis fieri potest.

Art. 4.

An iustum sit idem quod contra passum. R.
In distributiua non attenditur proportio rei ad rem, nec passionis ad actionem, sed in commutatiua sic: ut qui lædit maiorem personam, maiori pœna puniatur quam intulit; sic qui inuito vi rem abstulit.

Q V Æ S T I O L X I I .

De restitutione.

Art. 1.

AN restitutio sit actus iustitiæ commutati-
ua. R. Sic, quia fit æqualitas rei ad rem
secundum compensationem: nam restituere,
est iterum statuere hominem in domi-
nio rei suæ alienatæ, ut in mutuo, deposito,
rapina, furto.

Art. 2.

*An sit necessarium ad salutem restituere id,
quod ablatum est. R.* Sic, sicut & conser-
uare iustitiam, & si non potest recom-
pensari æquiualens, recompensetur, quod
potest. Ut qui abstulit membrum, debet
recompensare cum pecunia, vel honore.
Item qui abstulit famam verè, sed ini-
iustè, restituat quantum potest, sed sine
mendacio, v. g. dicat se malè dixisse, ini-
iustè defamasse, & si non potest restituere
famam, aliter recompenset: ut contume-
liam honore, & reuerentia. Item qui
impedit præbendam iustè intendens ho-
norem Dei, & bonum Ecclesiæ, non re-

netur

netur restituere : si iniuste consulens , ne detur digno , si antequam fuisset firmatum illi dari , restituatur aliquid arbitrio boni viri , si post statutum tenetur ad integrum , si potest.

An sufficiat restituere simplum quod fuit ablatum iniuste. *Art. 3.* R. Sic , quantum accepit , & post sententiam tenetur ad penam.

An aliquis teneatur restituere quod non accepit. *Art. 4.* R. Non , quia non fieret æquale. Item , qui infert damnum alicuius rei , quam quis actu habet , tenetur ad æquale , qui impediuit , ne quis lucraretur , quod erat in via habendi tenetur , sed non ad totum , quia minus valet quod est in virtute , quod potest impediri , quam quod est in actu , quia illud est in semine.

An semper restituendum sit ei , à quo ablatum est aliquid. *Art. 5.* R. Sic , vt fiat æqualitas , nisi sit nocium ei , cum ipsa datio est illicita : vt in simonia , restitutio non est facienda danti , sed pauperibus , vel in pios vsus conuertenda est. Item , si datio non est illicita , sed propter rem illicitam , vt meretricium , tum mulier potest retinere , nisi extorserit dolo , vel fraude. Item si is , cui facienda est restitutio , sit omnino ignotus , facta diligenti inquisitione , detur in eleemosynam pro salute illius. Si sit mortuus , detur hæredibus : si sit multum distans , debet transmitti , si commodè fieri potest , vel poni in loco tuto , & significari. Item Prælati si vsurpauit rem alteri deputatam , restituat illis , ad
quos

quos de iure pertinet; vel si rem sibi deputatam in alterius dominium transferat, tunc restituat Ecclesiae.

Art. 6.

An semper teneatur restituere ille qui accipit. R. Ratione rei, si est apud se tenetur; ratione acceptionis, si sit iniuriosa, ut in furto, tenetur, & rem, & pro acceptione puniri; si non est iniuriosa, sed in utilitatem accipientis, ut in mutuo, tenetur ratione rei, & acceptionis, etiam si rem amittat: si non est in utilitatem recipientis, ut in deposito, tenetur ratione rei, sed non ratione acceptionis; unde si sine sua culpa, non tenetur. Item in occultis per confessorem restituat. Item, quando plures damnificarunt, & unus restituit totum, alij refundant illi.

Art. 7.

An qui non acceperunt teneantur restituere. R. Si sunt causa iniustae acceptionis directe, vel indirecte tenentur, & sunt iussio, & consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifestans. Item adulatio, & consilium non semper obligant, sed quando probabiliter putatur, quod ex his causis sit secuta acceptio.

* Principaliter tenetur restituere principalis in facto praecipiens: secundario qui exequitur. Item uno restituyente, alij ei reintegrent. Item non manifestans, non obstans, non reprehendens, non tenetur nisi incumbit ex officio, & non imminet multum pericali obfistenti.

Art. 8.

An quis teneatur statim restituere, vel possit differre. R. Si potest, statim; vel pe-
tat

tat dilationem ab eo , qui habet vsum, quia retinere rem alienam , est contra iustitiam , & fit iniuria domino , qui non potest vti re sua ; sed non licet etiam per modicum temporis morari in peccato scienter , sicut non licet retinere mercedem mercenario.

* Præceptum restituendi est affirmatiuum secundum formam, sed includit in se negatiuum, quo prohibemur rem alterius detinere.

QVÆSTIO LXIII.

De acceptione personarum.

AN acceptio personarum sit peccatum. *R. Art. 1.*
 Sic, quia dat alicui , non quod ei est debitum , sed quia est Petrus ; & hoc est contra iustitiam distributiua ; sed si dando considerat qualitatem personæ, cui est debitum, non est acceptio personæ, sed causa iusta, v.g. quia est doctus. Item qui promouet aliquem ad Prælaturam , quia diues , vel consanguineus , est acceptio personarum. Item in his , quæ dantur ex liberalitate, non est acceptio personarum, sed in his , quæ ex iustitia ; & sic in Deo non est acceptio personæ.

An acceptio personarum habeat locum in distributione spiritualium. R. Sic, vt relicto doctiore , & sanctiore paupere eligere diuitem ad honorem Ecclesiæ ; imò est grauius peccatum, quàm in temporalibus

bus, quia spiritualia sunt potiora. Item non est acceptio personarum si eligatur minùs sanctus, & minùs sciens, si potest magis conferre ad bonum commune Ecclesiæ, v. g. propter potentiam, vel industriam sæcularem relictis melioribus; unde Deus quandoque concedit gratias gratis datas minùs bonis.

* Si consanguinei sunt æquè digni, possunt præferri aliis; si sùt minùs digni simpliciter, & respectu boni communis, & præferantur, est peccatum acceptionis personæ, quia Prælati non est dominus, sed dispensator. Item in dispensatione matrimonij diuites & potentes præferuntur pauperibus propter bonum pacis in Rep. Item vt electio non possit impugnari, sufficit eligere bonum; sed quoad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in ordine ad bonum commune. Item qui est de gremio Ecclesiæ electus, solet esse utilior, quia magis amat Ecclesiam, in qua natus est.

Art. 3.

An in exhibitione honoris & reverentia possit esse acceptio personarum. R. Sic, & est peccatum, quando quis aliquem honorat propter causas, quæ non faciunt dignum honore, vt propter diuitias, sed sola virtus est honoris propria, vel alterius, vt quando honorantur Principes, & Prælati mali, qui gerunt personam Dei, vel communitatem: sic parètes domini propter Deum sic senes, quia senectus est signum virtutis, sed hoc signum aliquando deficit.

* Diui

* Diuites non propter diuitias, sed quia in communibus habent maiorem locum.

An in iudiciis possit esse acceptio personarum. *Art. 4.*
 R. Sic, & corrumpit æqualitatem iustitiæ.

Q V Æ S T I O L X I V .

De vitiis oppositis commutatiuæ iustitiæ.

AN occidere quacunque uiuentia sit illicitum. *Art. 1.*
 R. Non, quia animalia sunt propter hominem, & in cibum; secus si sunt aliena.

An liceat occidere hominem peccatorem. *Art. 2.*
 R. Pro bono communi conseruando, sic, sicut membrum pro conseruatione corporis.

An liceat priuata persona occidere hominem peccatorem. *Art. 3.*
 R. Non, sed qui habet publicam auctoritatem, & ad salutem communem.

An liceat Clericis occidere malefactoros. *Art. 4.*
 R. Non, sed sint mansueti, ut Christus. Item Prælati accipiunt officia Principum terræ, non ut iudicent per seipsos, sed sua auctoritate per alios.

An liceat alicui occidere seipsum. *Art. 5.*
 R. Non, quia est contra legem naturæ, & charitatem, & Rempubl. & Deum; nec licet mulieri se occidere, ne vi ab alio violetur, quia vi corrumpi non est peccatum, nec ob timorem consentiendi, quia non
 Q sunt

sunt facienda mala; & si qui martyres in persecutione se occiderunt, fecerunt iussu Spiritus sancti.

Art. 6. *An liceat in aliquo casu interficere innocentem.* R. Non, nisi ex mandato Dei, qui est dominus vitæ. Item Iudex convictum testibus, quem scit innocentem, diligentius examinet testes, ut eum liberet; si non potest, relinquat superiori iudicandum: si non potest, non peccat secundum allegata iudicare. Item minister iustitiæ, si sententia iudicis cõtinet intolerabilem errorem, non debet exequi; secus si non continet manifestam iniustitiam.

Art. 7. *An liceat alicui occidere aliquem se defendendo.* R. Cum moderamine inculpata tutelæ, licet; sed non licet intendere occidere hominem, ut se defendat, sed intendere suam defensionem: tamen non licet fornicari pro vitæ conseruatione.

Art. 8. *An casualiter occidens hominem sit reus homicidij.* R. Si dat operam rei licitæ cum debita diligentia, non.

Q V Æ S T I O L X V.

De mutilatione membrorum.

Art. 1. *An aliquando liceat mutilare aliqua membra.* R. Non, nisi ob bonum publicum, vel ob sanitatem corporis, cum medici consensu.

Art. 2. *An liceat patribus verberare filios, & dominis seruos.* R. Sic, ad correptionem, & moderatè.

An liceat aliquem hominem incarcerare. R. Art. 3.

Licet in pœnam, vel ad cautelam mali à Iudice.

An hoc peccatum sit grauius si fiat in personis aliis coniunctis. R. Sic, quia in plures, sicut ex aliis circumstantiis fit maius peccatum. Art. 4.

QVÆSTIO LXVI.

De peccatis iustitiæ oppositis,
de furto, & rapina.

AN possessio rerum exteriorum sit natura- Art. 1.
lis homini. R. Quantum ad vsum sic, quia pro voluntate potest illis vti, quia pro illo facta sunt, & hoc dominium in homine est secundum rationem, in qua imago Dei est; sed quantum ad naturam subsunt voluntati Dei.

An liceat alicui rem aliquam vt propriam Art. 2.
possidere. R. Quantum ad potentiam dispensandi, & procurandi, sic, quia quilibet est magis sollicitus de propriis, quam de communibus, & pro ordine, pro pace inter homines; sed quantum ad vsum homo debet facile eas communicare in necessitates hominum.

* Licet secundum ius naturale non sit distinctio possessionum, tamen proprietates illarum non est contra ius naturæ, sed illi additum. Item diues non peccat cumulando possessiones rei communis, dummodo indiscretè non prohibeat vsum.

Art. 3.

An sit de ratione furti accipere occultè rem alienam. R. Sic, quia pro furto tria requiruntur. Primò, vt vsurpetur alienum contra iustitiam. Secundò, vt sit circa rem possessam, & non personam, vt est homicidium, adulterium. Tertiò, vt occultè vsurpetur, & in hoc est propria ratio furti.

* Occultatio quandoque est causa peccati, vt in dolo, & fraude, & facit speciem peccati: sed quando est simplex circumstantia, minuit peccatum, quia est signum verecundiæ, & tollit scandalum. Item sub iniusta acceptione intelligitur iniusta detentio, quia habet eandem rationem nocuenti.

Art. 4.

An furtum, & rapina sint peccata, qua differant specie. R. Sic, quia illud fit clam, hoc per violentiam, & sic habent diuersas rationes, id est, inuoluntarium nescientis, & inuoluntarium per vim. In aliis peccatis clam, & coràm non faciunt differre specie, quia in illis non attenditur ratio inuoluntarij.

* Habere alienum, est finis remotus furti, & rapinæ.

Art. 5.

An furtum sit peccatum. R. Sic, quia contra iustitiam, & ob fraudem, &c.

* Res inuentæ si nunquam fuerunt in bonis alicuius, vt lapilli in mari, sunt occupantis; sic thesaurus, sed per leges ciuiles pars debet dari domino agri. Item si fuerint in bonis alicuius, & habentur pro derelictis, sunt inuenientis; si non sunt derelicta, qui arripit animo restituendi,

non

non peccat. Item qui furtim rem suam depositam rapit, peccat, quia grauat depositarium, & tenetur reuelare grauamen; si furtim accipit rem suam ab eo, qui iniuste detinebat, peccat prætermittendo ordinem iuris, sed non tenetur restituere, sed tollere scandalum si sit ortum.

An furtum sit peccatum mortale. R. Sic, *Art. 6.* quia est contra charitatem proximi, nisi paruitas materiæ excuset.

An liceat alicui furari propter necessitatem. *Art. 7.* R. Si aliter sibi subuenire non potest, licet, siue clam, siue manifestè, quia non est furtum, nec rapina, quia tunc sunt omnia communia de iure naturæ. Item, etiam aliis licet occultè rem alienam accipere, vt subueniat proximo in tali casu.

An rapina possit fieri sine peccato. R. Non, *Art. 8.* imò principes si vi auferant contra iustitiam est rapina, & tenentur restituere, sed contra hostes, & malefactores, non est rapina.

An furtum sit grauius peccatum, quàm rapina. R. Non, sed è contra, quia hæc magis facit inuoluntarium, & grauius punitur, & fit etiam iniuria personæ vltra damnum.

 QVÆSTIO LXVII.

 De vitiis oppositis iustitiæ
 commutatiuæ.

Art. 1.

AN quis possit iustè iudicare eum, qui non est sibi subditus. R. Nisi eius sit subditus per potestatem ordinariam, vel per commissionem, nec sententia est seruanda ab exempto, nisi quis ratione delicti fiat subditus.

Art. 2.

An liceat Iudici iudicare secundùm allegata, & probata, licèt ipse sciat esse contra veritatem. R. Facta priùs diligenti discussione in casu particulari, potest, quia vt persona publica iudicat, non vt priuata.

* In notoriis populo non est necessarius processus, quia conuictus.

Art. 3.

An Iudex possit aliquem condemnare etiam si non sit alius accusator. R. In crimine non.

* Publica infamia habet locum accusationis. Item in denuntiatione non requiritur accusatio, quia non intenditur punitio, sed emendatio peccatoris. Item si Iudex vidit, potest secundùm ius procedere ad sententiam.

Art. 4.

An Iudex possit licitè pœnam relaxare. R. Iudex inferior non, princeps sic.

Q V Æ S T I O L X V I I I .

De pertinentibus ad iustam
accusationem.

AN homo teneatur ad accusandum. *R. Si Art. 1.*
Acrimen est in damnum spirituale, vel
corporale Reipubl. tenetur, modò pos-
sit sufficienter probare; secus non tene-
tur, quia non potest debito modo perficere.

* Excommunicati, infames, &c. non
possunt accusare, nec ex hoc habent
commodum, sed pœnam. Item, subditi
prohibentur accusare Prelatos suos, quan-
do non ex charitate, sed ex malitia vo-
lunt diffamare. Item, cõtra fidelitatem est
reuelare secretum in malum personæ,
sed non, si in bonum commune reue-
letur.

An sit necesse accusationem fieri in scriptis. Art. 2.

R. Sic de iure, vt certiùs procedatur. Item
in denuntiatione non est opus scriptura,
quia hæc non obligat probare, nec qui
non probat, punitur.

An accusatio reddatur iniusta propter ca- Art. 3.
lumniam, prauaricationem, & tergiver-
sationem. R. Sic, nam calumnians, falsum
imponit ex malitia, nec excusatur ob
ignorantiam facti: si accusat, licet non sit
calumniatus ob prauaricatorem, quia ma-
litosè impedit punitionem delicti cum
falsa excusatione. Tergiversari est quan-
do totaliter desistit ab accusatione inde-

Q 4 bitè,

bitè; secus si scit esse falsum crimen, vel quòd princeps aboleuerit accusationem.

Art. 4.

An accusator deficiens in probatione teneatur ad pœnam talionis. R. Sic, quia est actus iustitiæ, vt æquali pœna puniatur, quam alteri intendebat; secus si ex iusto errore, & non voluntate nocendi.

* Malè accusanti iniuriam accusatus, & princeps pœnam remittere possunt.

Q V Æ S T I O L X I X.

De peccatis, quæ sunt contra iustitiam.

Art. 1.

AN sine peccato mortali possit accusatus negare veritatem, per quam condemnaretur. R. Si iuridicè interrogetur non, quia est contra gloriam Dei, & debitum iustitiæ erga suum superiorem; si non iuridicè interrogetur, non tenetur, & potest sine mendacio subterfugere.

Art. 2.

An liceat accusato calumniosè se defendere. R. Non, quia per fraudem & dolum se defendere, esset astutia; sed potest per alios modos, vt non respondere ad ea, ad quæ non tenetur, & occultare veritatem.

* Reus in causa sanguinis si corrumpit aduersarium, vel colludit eum accusatore, peccat in conscientia, sed non punitur à lege humana, quia facit ne moriatur.

Art. 3.

An liceat reo declinare iudicium per appellationem. R. Si iniustè grauatur sic, secus

cus non, v. g. ad differendam gratiam, & iustam sententiam, quia facit iniuriam Iudici, & parti.

* Ab arbitrariis non licet, quia non habent potestatem de iure, sed ex libera voluntate huius, quare imputetur ipsi.

An liceat condemnato ad mortem se defendere si potest. R. Non, quia Dei ordinationi resistitur; sed si iniuste condemnatur, potest, nisi fortè propter scandalum. Art. 4.

* Licet incarcerato fugere, & condemnatus ut fame pereat, potest mendicare, quia nemo tenetur facere id, unde mors sequatur; sed non licet resistere agenti, quin patiatur, quod iustum est cum pati.

QVÆSTIO LXX.

De iustitia pertinente ad personam testis.

AN homo teneatur ad ferendum testimonium. R. Requisitus à superiore secundum ordinem iuris in manifestis, vel si præcessit infamia: vel à non superiore, cum requiritur ad liberandum aliquem ab iniusta morte, vel à pœna, vel à falsa infamia, tenetur, & si non requiratur, tenetur facere quantum in se est, ut denuntiet veritatem alicuius, qui possit prodesse, secus peccat; sed in his, quæ pertinent ad condensationem alicuius non, nisi iuridicè compellatur. Item, nec tenetur liberare Art. 1.

accusatorem, qui probare non potest, quia ipsi imputetur.

* Quæ scit sub sigillo confessionis nullo modo licet, quia, vt minister Dei, nec habet superiorem. Item, quæ aliter sub secreto committuntur si pertinent ad corruptionem multitudinis spirituales, vel corporalem, vel ad graue damnum alicuius personæ, debet manifestare, quia aliàs homo frangeret fidem, quam alteri debet; & ita per secretum commissum non potest quis obligari ad contrarium; sed si non sunt huiusmodi, nullo modo debet, nec ex præcepto superioris, quia seruare fidem est de iure naturæ. Item Clerici non possunt cogi ad testificandum in causa sanguinis, quia sunt ministri Altaris.

Art. 2.

An sufficiat testimonium duorum, vel trium. R. Sic, quia non requiritur demonstratio, sed sufficit probabilis certitudo, licet non sit infallibilis veritas, si discordant in circumstantiis, quæ variant substantiam facti, secus non. Item, si testes actoris & rei variant, & sunt æquales numero, & dignitate, standum est pro reo, quia Iudex debet facilius absoluere, quam condemnare, præterquam in causis fauorabilibus. Item contra Episcopos, Sacerdotes, & Clericos Romanæ Ecclesiæ requiruntur plures testes, ne derogetur dignitati Ecclesiæ, & quia cum iudicent alios, habent aduersarios.

Art. 3.

An testimonium alicuius sit absque eius culpa repellendum. R. Vt pueri, amentes,

mulieres defectu rationis, vel ex affectu: ut inimici personæ coniunctæ, domestici; vel ob exteriorem conditionem: ut pauperes serui, qui facillè possunt seduci.

* De quolibet præsumendum est bonum, nisi appareat contrarium, quando non vergat in periculum alterius, tunc enim cautè procedendum est.

An falsum testimonium semper sit peccatum mortale. R. Si ex periurio, semper est mortale; si violatur iustitia, de genere suo est mortale: sed ex sola falsitate, non semper est mortale, quia mendacium non semper est mortale. Item affirmans falsum putans esse verum, non peccat.

QVÆSTIO LXXI.

De iustitia, quæ fit in iudicio ex parte Aduocatorum.

AN Aduocatus teneatur prestare patrocinium causa pauperum. R. Non semper, quia est opus misericordiæ: & tenetur, sicut dixi superius, de opere misericordiæ; & homo non tenetur quærere indigentes, sed sufficit si succurrat illis, qui occurrunt pro præsentè necessitate, & magis coniuncto, quàm aliis, idest, si est in tanta necessitate, nec nunc habet qui ei succurrat, aliàs non peccat. Idem dicendum de medico quoad curationem.

* Non quælibet necessitas obligat ad subueniendum.

Art. 2.

An conuenienter aliqui secundum iura arceantur ab officio aduocanti. R. Sic, vel propter impotentiam: vt furiosi, impuberes, surdi, & muti; vel propter indecentiam; vt Monachi, Presbyteri, & Clerici; vel propter defectum personæ, siue corporalem, siue spiritualem: vt infames, infideles, & damnati grauioribus criminibus. Aliqui possunt sibi, & non aliis patrocinari, quia non ita imminet necessitas in alienis causis vt in suis.

Art. 3.

An Aduocatus peccet si iniustam causam defendat. R. Si scienter, sic, & tenetur restituere damnum parti; si ignoranter, excusatur, sicut solet ignorantia excusare.

* Medicus curando infirmitatem desperatam nulli facit iniuriam; sed Aduocatus defendens causam iniustam, sic, quia abutitur arte. Item, si Aduocatus in principio credit causam esse iustam, & in progressu cognoscit esse iniustam, non debet eam prodere, vt alteram partem iuuet, sed debet causam deserere, vel inducere clientem vt componat sine damno aduersarij. Item defendens causam iustam, potest occultare ea, quæ possunt impedire processum, sed non licet ei vti aliqua falsitate.

Art. 4.

An liceat Aduocato pro suo patrocinio accipere pecuniam. R. Sic, sed moderatè considerata consuetudine, conditione personarum, negotiorum, laborum; si immoderatè extorqueat, peccat, & tenetur restituere; idem dicendum de Medico, & aliis

aliis personis eiusmodi. Item testes accipiant expensas, non aliud.

QVÆSTIO LXXII.

De iniuriis verborum, quæ inferuntur extra iudicium.

AN *consumelia consistat in verbis.* R. *Art. 1.*
 Propriè sic, quia deducit in notitiam aliorum aliquid, quod est contra honorem alicuius, id est, quod percipitur auditu per verba; sed extenditur etiam ad facta, quæ aliquo modo significantur loco verborum: nam facta, vt ex se inhonorant, sunt alterius speciei.

An consumelia, siue conuitium sit peccatum mortale. R. Sic, sicut furtum, & rapina; sed si dicitur non cum animo dehonoriandi, sed propter correctionem, vel aliud huiusmodi, erit peccatum veniale, vel nullum; quia non est formaliter contumelia, vel conuitium, nisi materialiter; nisi ex hoc auferatur honor alicuius, quia posset esse mortale, etiam si sit præter intentionem conuitiandi.

* Ad Eutrapeliam pertinet dicere leue conuitium, non ad dehonoriandum, vel contristandum eum, in quem dicitur, sed causa delectationis, & ioci, quod potest esse sine peccato; sed contristare aliquem vt aliis risus excitetur, vitiosum est. Item conuitium dictum per iocum intendendo tantum leuiter contristare sine intentione dehonoriandi, erit peccatum veniale.

An

Art. *An aliquis debeat iniurias sibi illatas sustinere.* R. Sic, saltem in præparatione animi semper; sicut & velle sufferre quæ contra nos fiunt, non tamen actu; sed quandoque debemus repellere iniurias illatas, vt reprimatur audacia iniuriantis, ne hoc aliàs tentet, vel ne impediatur profectus aliorum propter iniurias nobis illatas, sed hæc moderatè propter charitatem. Item magis debemus reprimere iniuriam in alios, quàm in nos, quia videtur magis prouenire ex charitate. Item qui tacet vt contumeliam ad iracundiam prouocet, est vindicta, si vt det locum iræ, est laudabile.

Art. 4.

An contumelia oriatur ex ira. R. Sic, quia frequenter ex ea, & est species vindictæ.

QVÆSTIO LXXIII.

De detractatione.

Art. 1.

AN detractio sit denigratio aliena fama per verba. R. Sic, nam qui occultè dicit contra aliquem, nocet famam, prout facit habere malam opinionem de eo, licèt videatur eum potius vereri, quàm paruipendere, & dehonore; sicut qui, plenam contumeliam dicit in facie.

* Aliquis dicitur detrahere non quod de veritate, sed quia minuit de fama, & hoc vel directè imponendo falsum, augendo peccatum, reuelando occultum, dicendo quod

quod est bonum mala intentione factum, vel indirectè negando bonum alterius malitiosè reticendo, vel minuendo.

An detractio sit peccatum mortale. R. *Art. 2.*

Per se loquendo sic, quia est ad denigrandam famam, quæ pluris fit, quàm temporalia. Item, quando verba dicuntur propter aliquid aliud, & per ea non ex intentione minuitur fama alterius, non est detrudere, nisi per accidens: & si fiat propter aliquod bonum necessarium cum circumstantiis, non est peccatum, si ob leuitatem, non est mortale, nisi verbum sit graue, & notabiliter lædat famam alicuius, in his, quæ pertinent ad honestatem vitæ.

An detractio sit grauior omnibus peccatis, qua sunt contra proximum. R. Est grauius furto, sed minus adulterio, & homicidio, quia hæc inducunt maius nocumentum, sed ex circumstantiis erit maius.

An audiens, & tolerans detrahentem, peccet. R. Si potest ei resistere sic, quia videtur consentire & fit particeps, & si non ei placet peccatum, sed ex timore, negligentia, verecundia non repellit, peccatum veniale; sed si ex officio debet corrigere, vel quia videt malum inde secuturum, vel ob timorem mundanum, potest esse mortale.

QVÆ

 QVÆSTIO LXXIV.

De susurratione.

Art. 1.

AN susurratio sit peccatum distinctum à detractio. R. Conueniunt in materia, & forma, & modo loquendi, sed differunt in fine, quia hæc intendit denigrare famam, ille separate amicitiam amicorum, & dicitur bilinguis dum vni dicit malum de altero, vtitur duabus linguis, vt seminet discordias inter amicos.

Art. 2.

An detractio sit grauius peccatum, quàm susurratio. R. Non, quia amicus est supra cætera bona exteriora, & est melior, quàm honor, sicut melius amari, quàm honorari; sed susurratio tollit amicitiam, & sic grauior ratione finis, licet detractio disponat in finem.

 QVÆSTIO LXXV.

De derisione.

Art. 1.

AN derisio sit speciale peccatum distinctum ab alijs præmissis. R. Sic in fine, & fit ludo, & dicitur illusio: nam conuuitio intendit quis honorem deprimere, detractio famam minuere, susurratione amicitiam tollere, derisione, vt quis irrideatur, & erubescat, & verbis, & cachinnis; sicut subsånatio, quæ est eiusdem speciei, sit naso rugato, & sic differunt in modo.

An derisio possit esse peccatum mortale. Art. 2.

R. Si malum est paruum secundum se, quod in ludum, vel risum ponitur est peccatum veniale; si est magnum, & ratione personæ, est mortale, vt irridere Deum, vel parentes, vel viros iustos, qui sunt honorandi.

Q V Æ S T I O LXXVI.

De maledictione.

An liceat maledicere aliquem. R. Si Art. 1.

Intenditur malum alicuius, vt malum est, non licet; si maledicendo optat malum sub ratione boni, vt prælatus excommunicando, Iudex sententiando, licet, quia non est maledictio, nisi per accidens; sic licet aptari peccatori malum pænæ vt conuertatur, vel vt non noceat aliis. Item maledicere per modum enuntiationis, vel indicatiuè licet.

An liceat maledicere creatura irrationali. Art. 1.

R. Vt sunt creaturæ Dei, non, quia est blasphemia. Item, secundum se consideratis, est verbum otiosum, & illicitum; sed prout bonum, vel malum illarum est ordinatum in comodum hominis, licet; sic Deus maledixit terram ficulneam, & Iob diei.

An maledictio sit peccatum mortale. R. Art. 3.

De genere suo sic, quia pronuntiatum, malum contra aliquem imprecando, vel aptando, quod est contra charitatem; sed si malum, quod imprecatur, est paruum, vel

378 Ex Secunda Secundæ
vel si ex leui motu animi, vel ludo, vel
subreptione dicatur, est peccatum venia-
le, quia peccata verborum maximè ex af-
fectu pensantur.

Art. 4. *An maledictio sit grauius peccatum, quàm
detrahere.* R. Non, quia dicit malum poenæ,
detractio malum culpæ.

Q V Æ S T I O L X X V I .

De fraudulentiâ, quæ com-
mittitur in venditione,
& emptione.

Art. 1. *An liceat vendere rem plusquam valeat.*
R. Non, præsertim cum fraude, sed
iusto pretio. Item si aliquis multum indi-
get re aliqua, & alter læditur, si ea careat,
tunc potest vendi plusquam ex se valeat,
licet non vendatur plusquam valeat ha-
benti. Item, si emptor multum iuuatur,
& venditor nihil patiatur, non potest ven-
di plusquam in se valeat, quia venderet
quod suum non est, idest, commodum
emptoris.

* Licet lex Ciuillis non cogat ad restitu-
tionem eius, in quo quis sit deceptus ultra
dimidium iusti pretij, tamen lex diuina
punit, quidquid pertinet ad restitutionem
in qualibet inæqualitate si sit notabile
damnum: nam modica additio, vel dimi-
nutio non tollit æqualitatem iustitiæ.

Art. 2. *An venditio fiat illicita propter defectum
rei vendita.* R. Sic, si est cognitus à ven-
dito

ditore, vel si est defectus in specie rei: vt si sit aqua mixta vino, vel æs auro, vel in mensura deficiente, vel in qualitate, vt animal infirmum pro sano, & tenetur ad restitutionem, & si scienter vendidit peccauit. Quod dicitur de vendente, intelligitur etiam de emptore.

* Qui vendit alchimiam, si non est verè aurum, restituat. Item debent vti mensura ex publica auctoritate, vel ex consuetudine. Item emptor, vel venditor reuelare non tenetur occultas qualitates rei venditæ, sed illas, per quas reddatur apta vsui humano, quæ facillè cognosci possunt.

An venditor teneatur dicere vitium rei venditæ. *Art. 3.* R. Si est occultum sic, & tenetur ad damnum; si est manifestum, & minuit pretium quantum oportet, non tenetur.

An liceat negociando aliquid carius vendere, quàm emere. *Art. 4.* R. Si lucrum fiat ad finem honestum, vel ob necessitatem domus, vel communitatis, licet; sed si propter lucrum tantum, est vituperabile, quia terminum nescit, nec ex se importat finem honestum.

* Res potest pluris vendi quàm sit emptæ ratione loci, vel temporis, vel propter periculum cui se exponit, vel propter laborem sumptum, vel quia eam meliorauit.

QVÆSTIO LXXVIII

De peccato usuræ, quod committitur in mutuis.

Art. 1.

AN accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum. R. Sic, & restituat; quia in rebus, quæ usu consumuntur, seu usus est consumptio, non potest computari separatim res, & usus. v. g. non potest quis vendere vinum, & seorsum usum vini, quia esset bis vendere illud vinum: idem de pecunia, & sic est iniustitia. Sed si usu non consumitur, potest aliquid accipere pro usu: ut si mutuo donum, solues usum.

* Principalis usus vasorum argenteorum non est ipsorum consumptio, ideo potest vendi: secundarius potest esse commutatio, & tunc non liceret usum vendere. Item pro pecunia data ad ostentationem, vel loco pignoris potest aliquid accipi, quia tunc usus non est ipsa rei consumptio. Item, qui soluit usuram, non simpliciter voluntariè soluit, sed ex necessitate, quia indiget, & alter non vult mutuate sine usura.

Art. 2.

An liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere. R. Si ex pacto tacito, vel expresso aliquid pretio æstimabile accipit, peccat, & tenetur restituere; sed si ut gratuitum donum sine obligatione accipit, non peccat; quia idem poterat licitè accipere antequam

mutuaret. Item ea, quæ non sunt pretio æstimabilia, licet accipere ex mutuo: vt est beneuolentia, amicitia.

* Mutuans potest pacisci de damno, quod patitur: at non potest pacisci de lucro, quod cessat ex eo, quia non negotiatur cum illa pecunia, quia est incertum, & potest impediri ab habendo. Item munus ab obsequio, vel lingua ex beneuolentia quæ sub æstimatione pecuniæ non cadit, licet accipere, & exigere. Item in societate non transfertur dominium pecuniæ, ideo potest accipi lucrum. Item si vsus pignoris pro mutuo accepti in pretio æstimabilis, debet, computari in sortem, nisi sit vsus rei, qui gratis solet concedi inter amicos. Item vendere carius expectata pecunia, vel vilius emere anticipata pecunia, est vsura; sed qui velit minuire de pretio, vt pecuniam prius habeat, non est vsura.

An quis quicquid est lucratus de pecunia usuraria debeat restituere. Art. 5. R. Si est res vsu consumptibilis, vt vinum, pecunia, per quæ lucratur, non tenetur restituere damnum domino, quia est sua industria; si non consumitur vsu, vt est domus, vinea, tenetur, & rem, & fructus.

An liceat accipere pecuniam mutuo sub vsura. Art. 4. R. Propter bonum, vt pro subuentione, vel alterius necessitate à parato, & exercente vsuras, licet; sed non licet inducere ad vsuram, sed licet vti peccato alterius in bonum licitum, & patitur iniuriã ab vsurario, nec cõsẽtit peccato illius.

* Item

* Item qui dat pecunias vsurario non habenti alias pecunias, vel vt magis exerceat vsuras, est peccati particeps; si autem dat, non ad hoc, sed vt pecunia tutius seruetur, non peccat, sed vtitur peccatore ad bonum.

QVÆSTIO LXXIX.

De partibus integralibus. iustitiæ.

Art. 1.

AN declinare à malo, & facere bonum, sint partes iustitiæ. R. Quando bonum est sub ratione debiti ad primum, & malum est detrimentum, sic sunt partes integrales iustitiæ speciales; sed si sumantur in communi, pertinent ad omnem virtutem.

* Declinare à malo dicit actum voluntatis declinantis à malo, qui est meritorius.

Art. 2.

An transgressio sit speciale peccatum. R. Transgressio materialiter sumpta, est communis omnibus speciebus peccatorum, quia semper propter mortale transgreditur aliquod præceptum diuinum, sed formaliter, id est, vt est facere contra præceptum negatiuum, est speciale peccatum, vel, vt opponitur ad genera peccatorum opposita aliis virtutibus, vel vt ad iustitiam legalem, quæ respicit debitum præcepti. Item distinguitur ab omissione, quæ est contra præceptum affirmatiuum.

An omissio sit speciale peccatum. R. Sic, distinctum à peccatis, quæ opponuntur aliis virtutibus; sicut iustitia est specialis virtus, cuius omissio importat prætermisionem debiti, & sic est contra iustitiam, vel legalem, vel proximam.

* Omissio est quando potest, & debet facere, & omittit; secus non, nisi quis non possit propter causam præcedentem.

An peccatum omissionis sit grauius, quàm peccatum transgressionis. R. Non, quia hæc est contraria actui virtutis positiuè, omissio negatiuè, sed potest esse grauius ex circumstantia, vt si ex contemptu.

QVÆSTIO LXXX.

De partibus potentialibus iustitiæ.

An conuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ. R. Sic, quia in aliquo cum ea conueniunt, & in aliquo deficiunt. Nam ad iustitiam, quæ in æqualitate ad alterum consistit, potest virtus deficere, vel ratione æqualitatis: vt religio ad Deum ratione æqualitatis, cui debitum, sed non æquale reddimus; sic pietas erga parentes, sic obseruantia in virtute ratione debiti, vel legalis, vel moralis, honesti, necessarij, vel perfectionis; vt est gratia, amicitia, remuneratio (& ex his numerantur multæ species, vide ibi.)

QVÆSTIO LXXXI.
De Religione.

Art. 1.

AN Religio ordinet hominem solum ad Deum. R. Propriè sic, quia dicitur religio quasi à religendo sc Deo: cui alligari debemus tanquam indeficienti principio, quo omnis nostra electio dirigi debet: vt quem negligenter amissimus, credendo, & operando recuperemus; sed extenditur ad alios.

Art. 2.

An religio sit virtus. R. Sic, quia reddere honorem Deo est actus bonus, & facit bonum habentem.

Art. 3.

An religio sit vna virtus. R. Sic, quia honorat vnum Deum sub vna ratione principij tanquam patris, qui creat, & gubernat.

* Vna religione colimus tres personas, quia sunt vnus Deus creans, & gubernans. Item homo eodem actu colit Deum excellenter, & ei seruit vt subiectus, & ad hæc pertinent omnes actus religionis. Item cultus religionis datur imagini non consideratæ in seipsa, sed vt representat, & ducit nos in Deum.

Art. 4.

An religio sit specialis virtus ab alijs distincta. R. Sic, quia in Deo est specialis ratio excellentiæ, exhibetur honor, & imperat alijs virtutibus, quæ ordinantur ad Dei reuerentiam. Item est eadem charitas, qua diligimus Deum, & proximum; non sic religio, quia bonitas Dei commu-
nica

nicatur creaturis, sed non excellentia bonitatis eius.

An religio sit virtus theologica. R. Non, *Art. 5.* quia non versatur circa Deū, vt obiectum, & materiam; sed circa actus, quibus Deus colitur, vt finis.

* Deus colitur fide, spe, & charitate, prout suo imperio causant actum religionis.

An religio sit praferenda virtutibus moralibus. R. Sic, quia propinquius accedit Deo.

* Deo non exhibetur aliquid propter eius utilitatem, sed propter eius gloriā ad nostram utilitatem.

An religio habeat aliquem exteriorē actum. *Art. 7.* R. Sic, sed secundario ordinatos ad interiores.

An religio sit idem quod sanctitas. R. In *Art. 8.* essentia sic, sed differunt ratione: nam sanctitas est cum mens hominis seipsam, & suos actus applicat Deo, disponens se ad cultum diuinum; religio, vt dat debitum cultum Deo.

Q V Æ S T I O L X X X I I.

De deuotione.

An deuotio sit specialis actus voluntatis. R. *Art. 1.* Sic, & meritorius, & est voluntas prompta tradendi se ad ea, quę pertinent ad Dei famulatum.

An deuotio sit actus religionis. R. Sic, & *Art. 2.* dicitur à vouendo, & est prompta voluntas

R tas

386 Ex Secunda Secunda
tas facienda ea, quæ pertinent ad diuinum
cultum, quod est religionis.

* Charitas generat deuotionem, & per
eam charitas nutritur, vt calor generat
pinguedinem, eaque calor nutritur. Item
deuotio in Sanctos transit in Deum.

Art. 3.

*An contemplatio, vel meditatio sit cau-
sa deuotionis.* R. Causa extrinseca ex par-
te nostra sic, extrinseca est Deus. Item,
iuuat considerare bonitatem Dei, & eius
beneficia, vt exciteretur dilectio, quæ est
causa deuotionis, & defectus nostros ne
præsumamus. Item, deuotio consistit in
contemplandis iis, quæ sunt diuinitatis,
sed manuducimur per ea, quæ sunt hu-
manitatis Christi. Item, scientia aliquan-
do est occasio, vt homo seipsum confide-
ret, & sic impedit deuotionem. Hinc
simplices, & mulieres sunt magis de-
uotæ.

Art. 4.

An laetitia sit effectus deuotionis. R. Deuo-
tio causat per se, & principaliter spiritua-
lem lætitiã mentis, per accidens tristitiã,
quæ est secundum Deum.

* In passione Christi bonitas & benigni-
tas Dei lætificant, defectus humani con-
tristant, sed spes diuini auxiliij delectat.

QVÆSTIO LXXXIII.

De oratione.

Art. 1.

AN oratio sit actus appetitiua virtutis.
R. Non, sed est rationis, quia idem
est

est quod dicere, vt est deprecatio, & petiti-
tio, sed intellectus mouetur à volunta-
te, quæ ordinat actus eius ad reueren-
tiam Dei; idèo est actus religionis præ-
cipuus.

An sit conueniens orare. R. Sic, vt im- Art. 2.
petremus quod Deus disposuit per ora-
tionem Sanctorum esse implendum, non
quod mutetur diuina dispositio, nec res
necessariò eueniunt: vt licet Deus multa
det non rogatus, tamen pro nostra vtilita-
te vult, vt alia orando impetremus, vnde
nobis fiducia in eum augeatur.

An oratio sit actus religionis. R. Est supra Art. 3.
actus exteriores religionis, vnde per ora-
tionem offertur mens Deo subiecta. Item,
rectè desiderare est sub præcepto charita-
tis; sed petere quod desideramus, est sub
præcepto religionis.

An solus Deus debeat orari. R. Quasi Art. 4.
per Deum implenda, sic, sed Sanctis, &
Angelis, vt per ipsos impetranda, id est,
vt eorum meritis, & precibus, oratio no-
stra habeat effectum, qui vident in ver-
bo, quæ ad eos pertinent, v. g. orationes
nostras.

An in oratione debeamus aliquid determi- Art. 5.
natè à Deo petere. R. Bona, quibus homo
malè vti non potest, vt sunt media ad
beatudinem, sunt determinatè petendas
sed bona, quibus possumus bene & malè
viti, non sunt determinatè petenda, vt di-
uitiæ, honores, &c. quia aliquando melius
est non impetrasse illa.

An homo debeat petere temporalia à Deo. Art. 6.

R. 2. R. Sic,

R. Sic, licet non principaliter, sed vt media in ordine ad salutem corporis, vt vitui meo tribuat necessaria.

Art. 7.

An debeamus pro aliis orare. R. Sic, ex charitate, quia desideramus bonum aliis, & multorum preces facilius exaudiuntur.

Art. 8.

An debeamus pro inimicis orare. R. Sic, & in generali est præceptum, sicut diligere inimicos, id est, non excludere: sed in speciali, est perfectionis, non necessitatis, sicut diligere; sed in præparatione animi, vel in aliquo casu, vt in articulo necessitatis, vel si veniam peterent, est sub præcepto, vt eos diligere. Item, licet impugnare inimicos, vt compescantur à peccato, vel orando petere aliqua mala temporalia, vt corrigantur.

Art. 9.

An conuenienter assignentur septem petitiones in oratione Dominica. R. Sic, & declarantur (vide ibi.)

Art. 10.

An orare sit proprium rationalis creaturae. R. Sic, quia est actus rationis erga superiorem.

* Christus dicitur orare secundum naturam humanam, Item Spiritus sanctus dicitur postulare, quia postulantes nos facit, Angeli propriè orant.

Art. 11.

An sancti, qui sunt in patria, orant pro nobis. R. Sic, quia sunt perfectioris charitatis, & efficacius, quia sunt Deo propinquiores, & impetrant ex præcedentibus meritis, & acceptatione diuina, & etiam orant pro gloria suorum corporum; & sic pro seipsis, sed petunt, & impetrant

petrant id, quod Deus fieri vult per orationes eorum. Item, qui sunt in Purgatorio, non sunt in statu orandi, quia quoad poenas sunt inferiores nobis, sed magis vt pro eis oretur. Item, oratio ad Sanctos inferiores, sæpè est efficacior, vel quia deuotius implorantur, vel vt declaretur sanctitas à Deo.

An oratio debeat esse vocalis. R. Quæ est *Art. 12.*
communis, per ministros Ecclesiæ in persona totius populi Deo offertur; debet esse vocalis, quia debet innotescere toti populo, pro quæ offertur; sed quæ fit à particulari persona pro se, vel pro aliis, non est necesse, vt sit vocalis, sed additur vox ad excitandam deuotionem, & vt seruiatur Deo, non solum mente, sed etiam corpore.

* Verba spiritualia non distrahunt, sed excitant mentem minùs deuotam.

An de necessitate orationis sit, vt sit at- *Art. 13.*
tenta. R. Necessarium duplex. Primum
per quod meliùs peruenitur ad finem, & sic in oratione vocali est necessariò intentio absolutè. Secundò sine quo res non potest consequi suum effectum: effectus orationis est triplex. Primò mereri. Secundò impetrare, & in his non est necessaria intentio per totum, sed sat in principio cum accedit ad orare. Tertiò est spiritualis reffectio, & ad hoc est necessaria attentio, quæ est triplex. Prima ad verba. Secunda ad sensum verborum. Tertia ad finem orationis, id est, Deum, & ad rem, pro qua oratur, quæ est maximè

390 Ex Secunda Secundæ
necessaria, quam etiam idiotæ possunt
habere.

Art. 14. *An oratio debeat esse diuturna.* R. In sua
causa, id est, in desiderio charitatis à quo
procedit oratio, scilicet, vel actu, vel virtute; sed
secundum se non potest esse continua, quia
aliis vacandum; & sufficit si duret, dum est
utilis ad excitandum feruorem interioris
desiderij, & non amplius; & cessandum est,
quando est tedium; & in publicis, est at-
tendenda deuotio populi.

* In oratione non oportet multum loqui,
quia plus fit gemitibus, quam voce. Item
aliquis continuè orat, quando temporibus
statutis orat, vel propter affectum deside-
rij, vel propter effectum, quia remanet ma-
gis deuotus post orationem.

Art. 15. *An oratio sit meritoria.* R. Sic, ut proce-
dit ex radice charitatis mediante religio-
ne ex gratia Dei, qui inducit nos ad oran-
dum.

Art. 16. *An peccatores orando impetrent aliquid à
Deo.* R. Sic, ex pura misericordia Dei, sed
non ut peccatores, id est, secundum desi-
derium peccati, quia tunc quandoque ex-
audiuntur ad vindictam.

Art. 17. *An conuenienter dicantur partes orationis,
obsecratio, postulatio, & gratiarum actio.* R.
Sic, & est eleuatio mentis in Deum.

 QVÆSTIO LXXXIV.

De exterioribus actibus latriæ.

AN adoratio sit actus latriæ, vel religionis. *Art. 1.*
 R. Sic, quia est proprium religionis exhibere Deo reuerentiam. ad quam ordinatur adoratio.

* Latria solum Deum adoramus propter eius excellētiā, & alias excellentes creaturas, quæ participant Dei excellentiam. Item vna est excellentia trium personarum, & sic vna adoratio.

An adoratio importet actum corporalem. R. Art. 2.
 Sic, mente, & corpore, vt ex actu corporali excitetur mens.

An adoratio requirat determinatum locum. Art. 3.
 R. Non principaliter, vt de essentia, sed ex decentia.

* Io. 4. Venit hora, id est, cessabit ritus Iudæorum. Item Ecclesia propter orantes in communi. Item ad orientem propter Diuinitatem, Paradisum, & Christum.

 QVÆSTIO LXXXV.

De his, quæ Deo à fidelibus dantur.

AN offerre sacrificium Deo sit de lege *Art. 1.*
natura. R. Sic, quia natura dicitur, & inclinatur, vt homo ei, qui est supra se, cuius auxilio eget, exhibeat honorem, & subiectionem secundum modum suum,

R. 4 qui

qui in homine est, ut signo sensibili utatur ad declarandum quod est sacrificare. Item fuit in qualibet ætate, & apud quaslibet nationes; ergo, &c.

* Sed determinatio sacrificij est de lege humana, vel diuina.

Art. 2. *An solè Deo sit sacrificandum.* R. Sic, quia spirituale sacrificium interius, id est, anima debetur per exterius.

Art. 3. *An oblatio sacrificij sit specialis actus virtutis.* R. Sic, religionis. Propriè sacrificia dicuntur illi actus, qui aliunde non habent laudem, nisi quòd fiunt propter diuinam reuerentiam. Item actus aliarum virtutum, si ordinentur ad reuerentiam Dei, dicuntur sacrificia: ut dare eleemosynam propter Deum, &c.

Art. 4. *An omnes teneantur ad sacrificia offerenda.* R. Ad interius sacrificium omnes tenentur, id est, offerre Deo bonam mentem; ad exterius in noua lege actualiter tenentur secundum decentiam, aliquando sub præcepto, aliquando sub consilio.

QVÆSTIO LXXXVI

De oblationibus & primitiis.

Art. 1. *AN homines teneantur ad oblationes de necessitate præcepti.* R. Non, quia voluntariè debent offerri, nisi præcedat conuentio, vel promissio, vel necessitas Ecclesiæ, vel consuetudo, quia tunc esset sub præcepto.

An solis sacerdotibus debeantur oblationes. Art. 2.

R. Sic, quas consumant in cultum Dei, in usum pauperum, & proprium.

An homo possit facere oblationes de omnibus rebus licite possessis. R. Sic, nisi sit in detri- Art. 3.

mentum alterius, vel scandalum, vel contemptum; sed non de iniuste acquisitis, vel possessis, nec de meretricio.

An homines teneantur ad primitias soluen- Art. 4.

das. R. Sic, tanquam quid præcipuum se- cundum consuetudinem patriæ, sed vo- luntariè.

QVÆSTIO LXXXVII

De decimis.

An homines teneantur dare decimas de ne- Art. 1.
cessitate præcepti. R. Sic, & est partim

naturale sustentare ministros diuini cul- tus, partim est iudiciale ex institutione di- uina: ideo seruatur in lege noua, vt remo- uatum ab Ecclesia.

An homines teneantur dare decimas de Art. 2.
omnibus. R. Sic, de omnibus possessis, &

ex integris fructibus, ante omnia etiam tributa. Item si quis vendit, v. g. frumen- tum non decimatum, Ecclesia potest exi- gere decimas, vel ab emptore, vel a ven- ditore. Item qui per furtum, vel rapinam perdit sua, non tenetur, nisi sit in cul- pa.

An decima sint clericis danda. R. Parò- Art. 3.

chis; sed earum usus potest transire ad lai- cos. Item prædiales debentur ei in cuius

R. 5. terri.

394 Ex Secunda Secundæ
territorio sunt prædia; personales ei; in cu-
ius parochia est aliquis.

Art. 4. *An clerici teneantur etiam dare decimas. R.*
De Ecclesiæ possessionibus, non; sed si pos-
sident aliquid proprio iure, vel ex succes-
sione parentum, vel ex emptione, tene-
tur. Item religiosi tenentur, si non habent
priuilegium.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De voto.

Art. 1. *An votum consistat, in solo proposito vo-
luntariæ. R.* Non, sed in promissione,
quæ procedit ex proposito faciendi, ad
quod requiritur deliberatio. Item promif-
sio Deo potest fieri per solum actum inte-
riorum, quia videt cor; sed homini, non, ni-
si per verba, vel signa exteriora, & inducit
obligationem.

* Conceptio boni propositi non firmatur,
nisi promissione.

Art. 2. *An votum debeat fieri de moliori bono. R.*
Sic, proprie, & sic non de re illicita, vel
indifferenti; non de impossibili; vel
de absolute necessario; quia debet esse li-
berum; sed de necessario ad finem; sine
quo haberi non potest votum; ut est vo-
luntarium; non ut est necessarium; sed
propriissime votum est de eo, quod non
est necessarium absolute, nec necessitate
finis, & hoc dicitur maius bonum res-
pectu boni, quod communiter est de necessi-
tate salutis.

*Maceratio corporis cum discretionē, si est actus virtutis, cadit sub voto, & consulat superiorem, & cum manifestum grauiamen sentitur simpliciter, non debet seruari. Vota verò de rebus vanis, & inutilibus, non sunt seruanda.

An omne votum obliget ad obseruandum. Art. 3.

R. Sic, quia promissio facta Deo ab homine fideliter est seruanda.

* Si redditur impossibile, faciat quantum potest, vt qui vouit ingredi certam religionem, & non admittitur, excusatur. Si in communi, quærat vt ab aliqua recipiatur. Quæ vouit virginitatem, & corrumpitur, seruet perpetuam castitatem. Item soluat statim, si non limitauit.

An expediat aliquid vouere. R. Sic, & Art. 4. est vtile nobis, non Deo. Item, Christus non vouit, quia firmus in bono, Apostoli sic.

An votum sit adus latria, vel religionis. R. Art. 5. Sic, quia ordinat quæ vouit ad diuinum cultum, & reuerentiam.

An sit magis laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, vel sine. R. Ex voto, quia dat arborem, & fructus.

An votum solemnizetur per ordinem sacrum, & professionem religionis. R. Sic, solemnitate spiritali, & diuina.

An qui sunt sub potestate alterius, impediuntur vouere. R. In his, in quibus est subiectus, non potest promittere sine voluntate superioris, quia promittere quod est in potestate alterius, non est actus virtutis. Item filius post annos pubertatis potest.

test vouere ea quæ spectant ad suam personam, sed non ea, quæ pertinent ad domesticam dispensationem, non sic feruus. Item votum religiosi sine consensu prælati, non tenet; nec puellæ, sine consensu parentum; nec vxoris sine mariti consensu; & licet hæc vota non sint firma, tamen vouens non peccat, quia subintelligitur conditio, si placet superiori.

Art. 9. *An pueri possint se obligare ad ingressum religionis.* R. Ante pubertatem non, quia ut plurimum patiuntur defectum rationis, & sunt sub cura parentum, sed si attingunt pubertatem, possunt se obligare, sed parentes possunt irritare: post pubertatem possunt sine consensu curatorum.

Art. 10. *An possit dispensari in voto.* R. Sic, ab Ecclesia; sicut & commutari in aliud opus.

Art. 11. *An in voto solemnè continentia possit fieri dispensatio.* R. In voto ex ordine sacro, sic, sed in solemnè religionis, non potest Ecclesia, vel Papa (contra aliquos Iuristas.) Item religiosus, si fit Episcopus, tenetur ad votum paupertatis, & obedientiæ, licet per accidens obedire non teneatur.

Art. 12. *An ad commutationem, vel dispensationem voti requiratur authoritas Prælati.* R. Sic, sed cum causa, ne peccet.

QVÆSTIO LXXXIX.

De iuramento.

Art. 1. **A**N iurare sit Deum in testem vocare.
R. Sic, & si ad asserendum præsen-
tia

tia vel præterita est assertorium, si futura, est promissorium. Item duplex est modus iurandi, vel per simplicem Dei contestationem, vel per execrationem, idest, cum iurans ad pœnam se obligat.

An sit licitum iurare. R. Sic, cum de *Art. 2.*
bitis circumstantiis, in re graui cum necessitate.

An conuenienter ponantur tres comites iuramenti, idest, iustitia, iudicium, veritas. R. *Art. 3.*
Ex causa necessaria, & discretè: secundò de re vera; tertio, licita, seu iusta, non vt pars iustitiæ, sed vt conditio locutionis.

An iurare sit actus religionis, seu latræ. R. *Art. 4.*
Sic, quia profitetur Deum infallibilem, & scientem.

An iuramentum sit appetendum, & frequentandum tanquam utile, & bonum. R. *Art. 5.*
Non, sed tantum in necessitate.

An liceat iurare per creaturas. R. Sic, *Art. 6.*
quatenus in eis relucet diuina veritas, vt fides.

An iuramentum habeat vim obligandi. *Art. 7.*
R. In assertorio non, sed sufficit veritas. In promissione, si res est impossibilis deest discretio; si ab euentu redditur impossibilis, excusatur, si fecit quantum in se est. Item qui iurat facere rem ex se malam, peccat iurando, & adimplendo: si est impeditiua maioris boni, peccat iurando, sed non peccat implendo, licet esset melius non implere. Item, qui coactè aliquid promittit homini, & iurat, cessat obligatio facta homini coactè; sed iuramentum obligat, quia decet magis damnum susti-

nere, quam iuramentum violare; quare prius soluat, & repetat in iudicio, vel petat absolutionem à iuramento. Item iurans dolosè, seruet iuramentum. Secundum sanum intellectum illius, cui iurauit; si iurat non dolosè, obligatur secundum intentionem iurantis.

Art. 8. An maior sit obligatio iuramenti, quam voti. R. Non, sed voti, in quo semper obligamur Deo, & ex fidelitate, quam Deo debemus ex voto; non sic iuramento.

Art. 9. An aliquis possit dispensare in iuramento. R. Sic, quia dispensatur in voto, quod est maioris obligationis. Dispensatio iuramenti est facere, vt materia, quæ erat sub iuramento, non cadat sub iuramento ex causa licita, vt materia indebita. Item qui alicui particulari promittit, & iurat dare aliquid, potest absolui ab eo, cui promissum est, secus si promissum pertinet ad honorem Dei, vel ad utilitatem aliorum. Item iuramentum de re iniusta vnusquisque tenetur non seruare, quia peccatum, si impeditiua maioris boni, licitum est seruare, & non seruare; si de re dubia an sit licita, & utilis, potest Episcopus dispensare; sed de re manifestè licita, & utili, non videtur recipere dispensationem, nisi in certis casibus, & pertinet ad Papam.

Art. 10. An iuramentum impediatur per aliquam conditionem personæ, vel temporis. R. Sic, & sic excluduntur pueri ante perfectum vsum rationis. Item periarj. Item post comestionem. Item sacerdotes, nisi in necessitate, vel magna utilitate, & præcipuè in
nego

negotiis spiritualibus, tunc enim licet in die festo iurare.

QVÆSTIO XC.

De assumptione diuini nominis
per modum adiurationis.

AN liceat adiurare hominem. R. Sic, & est *Art. 1.*
quando quis intendit per reuerentiã diuini nominis, vel rei sacræ aliquid ab alio obtinere sine impositione necessitatis, & non est inducere ad iuramentum.

An liceat demones adiurare. R. Sic, & tan- *Art. 2.*
quam inimicos expellere, ne nobis noceãt in spiritualibus, vel temporalibus virtute diuini nominis, non per modum deprecationis, vel vt nos doceant.

An liceat irrationalom creaturam adiura- *Art. 3.*
re. R. Adiutare, vt refertur ad ipsam, est vanum; vt refertur ad eum a quo mouetur, id est, ad Deum, vel demone, licet, vt supra.

QVÆSTIO XCI.

De assumptione diuini nominis
ad inuocandum per orationem, vel laudem.

AN Deus sit ore laudandus. R. Sic, non *Art. 1.*
quod sit necessaria propter ipsum Deum, sed propter nos, vt excitemus nostrum affectum in Deum, & excitemus aliorum affectus in Dei reuerentiam.

* Deo

* Deo quantum ad eius essentiam debetur reuerentia, & patriæ honor, quia est maior omni laude; sed quantum ad effectum ipsius, qui ordinatur in nostram utilitatem, debetur laus. Item laus oris est inutilis laudanti sine laude cordis.

Art. 2.

An in diuinis laudibus sit assumendus cantus. R. Sic, ut prouocemur magis ad deuotionem, & etiam alia sunt adhibenda, quæ inueniunt ad prouocandum ad deuotionem. Item nobilior modus est prouocare ad deuotionem per doctrinam, & prædicationes, quam per cantus, & sic prælati doceant, &c.

Q V Æ S T I O X C I I I

De vitiis religioni oppositis.

Art. 1.

An superstitio sit vitium religioni contrarium. R. Sic, secundum excessum, non quia plus exhibeat in cultu diuino, quam vera religio; sed quia exhibet cui non debet, vel eo modo quo non debet; & excelsus est, quando fit aliquid quod fieri non debet. Item aliud est etymologia, aliud significatio nominis.

Art. 2.

An sint diuersa species superstitionis. R. Sic, ex parte obiecti, & finis, ut Idololatria; secundò diuinatiua, id est, quæ cõsultat demones, per pacta saltem tacita; tertio obleruantia. Item vni virtuti plura vitia opponuntur.

Q V Æ

QVÆSTIO XCIII.
De speciebus superstitionis.

AN in cultu veri Dei possit esse aliquid per- *Art. 1.*
Aniciosum. R. Sic, quando in facto ex-
 teriori aliquid ponitur, quod contrariatur
 veritati religionis: vt in ministris Chri-
 stianis miscere ceremonias Iudaicas, vel
 aliquid contra modum diuina authoritate
 ab Ecclesia constitutum, & in ea consue-
 tum, quia est mendacium in facto.

An in cultu Dei possit esse aliquid superfluum. *Art. 2.*
 R. Sic, non secundum quantitatem abso-
 lutam, quia Deo malus debetur, sed secun-
 dum quantitatem proportionis, id est, quā-
 do non est proportionatum fini: vt si non
 pertinet ad Dei gloriam, nec vt mens fe-
 ratur in Deum, vel caro moderatè dome-
 tur, vel contra consuetudinem, vel institu-
 ta Ecclesiæ.

QVÆSTIO XCIV.
De Idololatria.

AN Idololatria rectè ponatur species super- *Art. 1.*
stitionis. R. Sic, quia cultus diuinus
 datur creaturæ.

An Idololatria sit peccatum. R. Sic, etiam *Art. 2.*
 si in mente fidem teneat, sed exterius colat
 Idola.

An Idololatria sit grauissimum peccatum. *Art. 3.*
 R. Sic, quia quantum ex se est constituit
 alium

402 Ex Secunda Secundæ
alium Deum, & supponit infidelitatem,
vel falsum.

Art. 4.

An causa Idololatria fuerit ex parte hominis. R. Dispositiuè sic, vt amor, & effectus inordinatus, & ignorantia veri Dei, sed causa consummatiua fuit dæmon, qui in Idolis dabat responsa.

Q V Æ S T I O C X V.

De superstitione diuinatiua.

Art. 1.

An diuinatio sit peccatum, idest, præuiniatio futurorum. R. In causis suis effectus necessarij possunt præcognosci, vt futura eclipsis. Item effectus, prout plurimum sunt, possunt cognosci, non certò, sed per coniecturas: vt pluuia, siccitates, morbi, & hæc prædictio non est diuinatio. Item effectus ad vtrumlibet, idest, liberi non possunt cognosci in causis, sed in seipsis, ab homine vt sunt actu præsentés; sed à Deo etiam antequam fiant, qui in sua æternitate videt futura, quasi præsentia, & hos effectus prædicere ex diuina reuelatione, non est diuinatio, quia à Deo quod diuinum est suscipit. Nam diuinare est quando quis indèbito modo sibi vsurpat pronunciare futura, quod est Dei proprium, & semper est peccatum.

Art. 2.

An diuinatio sit species superstitionis. R. Sic, quia sumitur auxilium dæmonum ad aliquid faciendum, vel cognoscendum; sed omnis diuinatio est ex operatione
dæ

dæmonis, qui expressè, vel tacitè inuocatur, vel se ingerit.

An sint plures species diuinationis. R. Sic. Art. 3.
 nam. ia. manifesta dæmonum inuocatione, quæ pertinet ad nigromanticos, vel est Præstigium, quod fit apparitionibus dæmonum aspectui & auditui hominum; vel per somnia, idest, Diuinatione somniorum; vel per mortuorum apparitionem, & locutionem, & dicitur Nigromantia; vel per homines viuos, vt patet in atreptitiis, & est Diuinatione per pythones; vel per figuras, & signa, quæ apparent in rebus inanimatis, & tunc si in corpore terrestri, dicitur Geomantia; si in aqua, Ydromantia; si in aëre, Aeromantia; si in igne, Pyromantia; si in visceribus animalium sacrificatis dæmoni, dicitur Auspicium. Item, si per solam dispositionem, & motum alicuius rei, vt faciunt augures, & tunc si cognoscantur futura ex situ, & motu siderum, est Astrologia; si per motum, & voces animalium, vel hominum, est Augurium; si per verba hominis sine intentione dicta, est Omens; si per signa manus, Chiromantia; si per signa in spatula animalis, Spatulamantia. Item, quando facimus aliquid seriò, vt manifestetur nobis occultum sine expressa dæmonis inuocatione, sunt Sortes, quæ fiunt multis modis. Nota res, qua diuinantes attendunt, non considerantur ab eis, vt signa, sed vt principia, ideo diuersificant species.

An diuinatio, qua fit per inuocationem Art. 4.
 da.

dæmonum, sit licita. R. Non, quia est pactum, & si aliquando vera dicant, tamen semper intédunt perditionem hominum, & nulla utilitas temporalis potest comparari detrimento salutis spiritalis; quod imminet ex inquisitione occultorum per dæmonum inuocationes.

Art. 5.

An diuinitio, qua fit per astra, sit licita. R. Circa casualia fortuita, & illa, quæ sunt libera hominis, non licita, quia non pendent ab astris, sed ad futura, quæ causantur à corporis cœlestibus, vt Eclipsis, siccitas, est licita.

Art. 6.

An diuinitio, qua fit per somnia, sit licita. R. Vt procedunt ex reuelatione diuina, vel causa naturali, & licita, secus non.

Art. 7.

An diuinitio per auguria, & omnia huiusmodi sit licita. R. Si vt est à causa naturali, vel à Deo, sic secus, non.

Art. 8.

An diuinitio sortium sit licita. R. Si quasi actus humani, qui expectantur, pendeant à stellis, vel à dæmone, est illicita, sed si vt à Deo, & in necessitate, licita est, dummodo non sit tentare Deum, sed cum reuerentia. Item, Ecclesiastici non sunt eligendi sortibus, sed inspiratione Spiritus sancti: nam Matthias fuit electus sorte, quia plenitudo Spiritus sancti nondum in Ecclesia erat effusa, sed in temporalibus dignitatibus si est necessaria, licet cum debita reuerentia.

* Iudicium ferri cadentis, vel aquæ feruentis, vel duelli, est illicitum.

QVÆ

QVÆSTIO XCVI.

De superstitionibus obser-
uantiarum.

AN licent uti obseruantis artis notoria. *R. Art. 1.*
Non, quia per hanc quæritur veritas per pacta cum dæmone inita: nam utitur inspectione quarundam causarum, & verborum ignotorum prolatione, quæ secundum veritatem, neque secundum naturam, neque secundum diuinam institutionem habent vim causandi scientiam, sed sunt vana, & pertinent ad pactum cum dæmone.

* Exquirere futura à dæmone, est peccatum etiam propter societatem cum eis initam; ergo etiam ars notoria erit peccatum.

An obseruationes ordinata ad mutationes corporum, ut ad sanitatem, vel aliquid huiusmodi, sint licita. R. Si naturaliter non videntur causare talem effectum, sunt illicitæ, ut pacta cum dæmone: si naturaliter causant, sunt licitæ; sed adiungere characteres, nomina, &c. est superstitiosum, & nullo modo licet homini uti auxilio dæmonum per pacta. *Art. 2.*

An obseruationes ordinata ad cognoscendum fortuna, vel infortunia, sint licita. R. Nō, sed sunt reliquæ Idololatriæ ex vana hominum vanitate, & dæmonum malitia, & non sunt effectus causæ naturalis. *Art. 3.*

Art. 4.

An suspendere diuina verba ad collum sit licitum. R. Sic, si non contineant aliquid ad inuocationem dæmonum pertinens, & ne sub verbis ignoris aliquid illicitum lateat, nec aliquid falsum contineant, nec aliqua vana, vt characteres præter signum crucis, & ne spes habeatur in modo scribendi, vel ligandi, vel in aliqua vanitate, quæ non pertinet ad diuinam reuerentiam, sed ad superstitionem; nec in collectione herbarum medicinalium sit superstitio, potest tamen Deus adorari dum colliguntur.

QVÆSTIO XCVII.

De tentatione Dei.

Art. 1.

AN tentatio Dei consistat in aliquibus factis, in quibus solius diuina potestatis expectatur effectus. R. Tentare est propriè experiri de aliquo, vel verbis an sciat, vel possit, vel velit quod quærimus, vel factis vt exploremus eius prudentiam, voluntatem, vel potentiam, & hoc vel apertè, vel insidiosè, & hoc vel expressè, vel interpretatiuè, id est, quamuis hoc non intendat, tamen factum est ordinatum ad hoc, vt experimentum sumat. Item, quando quis ob necessitatem, vel utilitatem in petitionibus, vel in factis committit se Deo, non est tentare Deum, sed si absque utilitate, est interpretatiuè tentare Deum.

* Sancta Agatha renuens medicinam, non tentabat Deum, quia aliàs erat exper-

ta Dei benevolentiam.

An tentare Deum sit peccatum. R. Si ut cognoscat Dei virtutem sic, quia dubitare de perfectione Dei, est peccatum; sed si ut aliis manifestet potentiam Dei, & fiat cum debitis circumstantiis, non est peccatum, nec est tentare Deum.

An tentatio Dei opponatur virtuti religionis. R. Sic, quia hæc debito modo postulat, illa indebito.

* Qui ante orationem animam suam non præparat, ut non parcendo inimicis, vel non disponendo se ad deuotionem interpretatiuè Deum tentat.

An tentatio Dei sit grauius peccatum, quàm superstitio. R. Non, sed hæc, quia magis diuinæ reuerentiæ aduersatur.

Q V Æ S T I O X C V I I I .

De periurio.

AN falsitas eius quod in iuramento confirmatur, requiratur ad periurium. R. Sic, & ab ea specificatur.

An omne periurium sit peccatum. R. Sic, & qui iurat facere illicitum, licèt non faciat, est periurus defectu iustitiæ.

* Qui iurat non ingredi religionem, vel non dare eleemosynam, est periurus ex defectu iudicij, & faciendo melius, non est periurus. Item qui iurat facere, & non potest exequi, excusatur, quia semper intelligitur conditio si licitum est.

Item

Item, iuramentum est actio personalis: unde qui de nouo fit ciuis, non obligatur iuramento seruare illa quæ prius ciuitas iurauit, sed tenetur ex fidelitate. Item canonicus, qui iurat seruare statuta Ecclesiæ, non tenetur ad futura statuta, nisi intendat se obligare etiam ad futura.

Art. 3.

An omne periurium sit peccatum mortale.
R. Sic, de ratione sui, & in re leui importat contemptum Dei.

* Qui coactus iurauit, tenetur seruare iuramentum, vel petat dispensationem à Papa. Item, qui iocose periurat, peccat mortaliter. Item, qui lapsu linguæ falsum iurat, si aduertit se falsum iurare, peccat mortaliter.

Art. 4.

An peccet qui petit iuramentum ab eo, qui periurat. R. Si est persona priuata, & nescit eum falsum iuraturum, non peccat; si scit falsum iurare, peccat: ut homicida; si est persona publica, & ad petitionem alterius petit sciens illum falsum iuraturum, non peccat, quia non videtur ipse exigere, sed ille ad cuius instantiam.

* Ab eo qui iurat per falsos Deos, licet iuramentum recipere, id est, uti malo hoc ad bonum, sed non licet eum ad hoc inducere. Item, quando quis iurat falsum per verum Deum, ibi non est aliquid bonum, uo liceat uti.

QVE

 QVÆSTIO XCIX.

De sacrilegio.

AN sacrilegium sit sacra rei violatio. R. Art. 1.
Sic, quia irreuerentia rerum sacrarum pertinet ad iniuriam Dei, & est sacrilegium.

* Permittere Iudæos sua officia publicè exercere, est sacrilegium in Christum.

An sacrilegium sit peccatum speciale. R. Sic, Art. 2.
quia in eo est specialis ratio deformitatis, id est, circa rem sacram.

An species sacrilegij distinguatur secundum res sacras. R. Secundum diuersam rationem sanctitatis sic; sed sanctitas tribuitur personis, locis, rebus, & sic tres species, quia tria obiecta. Item in personas est grauius sacrilegium, quàm in loca, quia hæc sunt ad illas. Item in qualibet specie sunt varij modi pro diuersitate sanctitatis (vide ibi.)

An pœna sacrilegij debeat esse pecuniaria. R. Art. 4.
Primò censuris, secundò pœna temporali, vt sacrilegi homines his deterriti arceantur: non tamen est auaritia.

 QVÆSTIO C.

De Simonia.

AN Simonia sit studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. R. Sic. Item, omnis

S con

contractus non gratuitus in re spirituali facit simoniam: hinc permutatio præbendarum, vel beneficiorum autoritate partium est simonia: sed autoritate superioris pro causa utili, vel necessaria, est licita. Item Papa potest incurrere simoniam, sicut alij, quia non est dominus rerum Ecclesiæ, sed fidelis dispensator.

Art. 2.

An semper sit illicitum pro Sacramento pecuniam dare. R. Accipere aliquid pretio æstimabile pro spirituali gratia Sacramenti, est simonia; sed accipere aliquid pro sustentatione ministrorum secundum leges Ecclesiæ, vel approbatas consuetudines, non est simonia, quia est stipendium necessitatis, & non pretium rei sacræ.

* Quando Sacerdos absque pecunia nollet baptizare puerum morientem, tunc ac si non esset Sacerdos, potest baptizari à quolibet alio. Item si in tali casu baptizandus esset adultus, nec esset alius qui baptizaret, potius sine Baptismo recedat, quia ei suppletur Baptismo fluminis. Itē, pro Missa non accipit pretium, sed stipendium sustentationis. Item pro absolutione non exigitur pecunia quasi pretium illius, sed quasi pœna culpæ præcedentis. Item consuetudo non excusat simoniam, secus si ut stipendium, sed cauendum est, quod habet speciem simoniæ, vel cupiditatis, &c. Item antequam acquiratur ius ad beneficium per electionem, non licet redimere obstacula aduersantium pecunia, quia est simonia; sed post ius acquisi-

tum,

rum, licet per pecuniam remouere iusta impedimenta.

An liceat dare, vel accipere pecuniam pro spiritualibus actibus. *Art. 3.* R. Pro spirituali non; pro sustentatione ministrorum, sic. Item doctus non scientiam, sed vsum scientiæ potest vendere, secus si ex officio docet. Item pro ingressu Monasterij non licet aliquid accipere, sed si est tenue, potest aliquid accipere pro victu personæ.

An liceat accipere pecuniam pro his, quæ sunt spiritualibus annexa. *Art. 4.* R. In quantum sunt spirituali annexa, non vt sunt beneficia Ecclesiastica, quia hoc non competit, nisi habenti officium clericale: sed illa, quæ ad spiritualia ordinantur, vt ius patronatus, vasa sacra, quæ non præsupponunt spiritualia, sed præcedunt illa tempore, possunt aliquo modo vendi, non vt annexa spiritualibus.

* Vasa consecrata ratione materiæ si prius frangantur, possunt vendi pro necessitate Ecclesiæ, & pauperum. Item si Episcopus antequam conferat beneficium, ex causa aliquid de fructibus destinet in pios vsus, non est simonia; si verò ab eo, cui beneficium contulit, aliquid requirat ex fructibus, est simonia.

An liceat dare spiritualia pro munere quod est ab obsequio, vel à lingua. *Art. 5.* R. Non, quia est munus, & pretium, nisi sit obsequium honestum quod Clericus impendit Episcopo ad vtilitatem Ecclesiæ, quia sit dignus. - Item conferre gratis alicui aliquid

spirituale propter consanguinitatem, vel etiam affectionem, est illicitum, sed non simoniacum. Item, is qui per laudes, & preces principaliter intendit fauorem humanum, vt conferatur spirituale præsertim pro indigno, est simonia; sed si pro digno, & attendatur dignitas personæ, non fauor humanus, non est simonia. Item, qui pro se rogat vt obtineat curam animarum, redditur ex præsumptione indignus; secus si beneficium est sine cura, & petens indigeat. Item, Hypocrita non est simoniacus, quia nil spirituale dat pro laude, sed simulat.

Art 6. *An sit conueniens pœna simoniaci vt priuetur eo, quod per simoniam acquisiuit.* R. Sic, quia Dominus ordinauit, vt dispensatores gratis dent spiritualia. Item, puniuntur etiam infamia, & depositione si sint clerici; excommunicatione si sint laici.

* Ordinatus simoniacè est suspensus quoad se, & quoad alios, nec potest repetere pecuniam datam ordinanti, si occultus, quoad se tantum. Item, nec propter præceptum, vel excommunicationem debet quis ordinari ab Episcopo simoniacè promotus, secus est suspensus, etiam si ignoranter: si Episcopus est simoniacus alio modo, quam in promotione, & est occultus, potest ab eo ordinari, quia quoad se tantum est suspensus. Item, simoniacus restituat fructus deductis expensis: si simoniacè fuit per alium ipso nesciente, & contradicit, non tenetur resignare, vel fru

fructus bona fide perceptos restituere (cui restituendum, & quis dispenset, vide ibi.)

Q V Æ S T I O C I.

De pietate.

AN pietas se extendat ad determinatas Art. 1.
personas hominum. R. Sic, & principa-
 liter se extendit ad parentes, consangui-
 neos, patriam, conciuēs, & amicos patriæ;
 sicut religio primò debetur Deo, licet no-
 men pietatis ad diuinum cultum exten-
 datur, & lato vocabulo ad opera miseri-
 cordiæ.

An pietas exhibeat parentibus sustentatio- Art. 2.
nem. R. Sic, in omni necessitate honora pa-
 rentes.

An pietas sit specialis virtus ab aliis distin- Art. 3.
cta. R. Sic, quia habet specialem rationem
 obiecti, & debiti.

An occasione religionis sint prætermittenda Art. 4.
officia pietatis in parentes. R. Non, nisi cultus
 parentum abstrahat nos à cultu Dei, quia
 plus tenemur Deo, quàm parētibus. Item,
 qui habet parentes, qui ex se sustentari
 non possunt, non debet ingredi religio-
 nem illis relictis, quia esset contra præce-
 ptum Dei; Honora parentes. Item qui est
 professus in religione, non debet occasio-
 ne subueniendi parentes exire claustrum;
 potest tamen de licentia superioris pium
 studium adhibere ad subueniendum illis.

QVÆSTIO CII.

De obseruantia, & partibus eius.

Art. 1.

AN obseruantia sit specialis virtus distincta ab aliis. R. Sic, & est cum exhibetur cultus, & honos personis in dignitate constitutis, & est sub pietate quæ est erga parentes. Item, reuerentia pertinet ad obseruantiam.

Art. 2.

An pertineat ad obseruantiam exhibere cultum, & honorem his, qui sunt in dignitate constituti. R. Sic, ergo excellentiæ eorum debetur honor ratione sublimioris gradus, timor autem ratione potestatis, obedientia ratione officij, & tributa, quasi stipendia.

Art. 3.

An obseruantia sit postior virtus, quàm pietas. R. Non, quia Pater post Deum est nobis substantialiùs coniunctus.

QVÆSTIO CHI.

De dulia.

Art. 1.

AN honor importet aliquid corporale. R. Sic, quia fit signis, verbis, & rebus extrinsecis, sed Deo potest fieri solo actu interiori, quia videt cor.

* Reuerentia non est idem quod honor, sed est finis illius, dum quis honoratur v. in reuerentia habeatur ab aliis.

Art. 2.

An honor propriè debeatur superioribus. R. Sic,

Sic, quia datur propter excellentiam, & dignitatem, & erit superior, vel in comparatione ad honorantem, vel in comparatione ad alios, non ad eum.

*An dulia sit specialis virtus distincta à la- Art. 3.
tria.* R. Sic, quia illa datur homini dominantī, hæc Deo.

An dulia habeat diuersas species. R. Propriè, Art. 4.
non.

* Hyperdulia debetur coniunctissimo Deo.

QVÆSTIO CIV.

De obedientia.

AN vnus homo teneatur alteri obedire. R. Art. 1.
Sic, id est, inferiores superioribus, de iure naturali, & diuino.

An obedientia sit specialis virtus. R. Sic, Art. 2.
quia habet speciale obiectum, id est, præceptum superioris tacitum, vel expressum, & est pars iustitiæ: sed si sumatur largè, id est, pro executione cuiuscunque, quod potest cadere sub præcepto, est generalis virtus; idem dicendum de præcepto inobedientiæ.

* Item obedientia propriè non respicit diuersam rationem excellentiæ, sed præceptum personæ excellentis, & sic est vnius rationis. Item obedientia in prosperis, quæ habet aliquid de suo, est minor, vel nulla, quia tunc voluntas principaliter non intendit præceptum, sed proprium volitum; sed in aduersis, & diffi-

cilibus, est maior, quia tantum intendit præceptum secundum id quod exterius apparet, quia secundum Dei iudicium aliquando secus accidit.

Art. 3.

An obedientia sit maxima virtutum. R. In moralibus sic, quia ut Deo adhæreat contemnit maximum, id est, propriam voluntatem; sed inter theologicas non, quia his homo Deo secundum se inhæret; sed per morales homo contemnit creatura ut Deo inhæreat, & sic illæ sunt finis, hæc sunt media. Item obedientia, ut est ex reuerentia, & sub diuersis virtutibus.

Art. 4.

An in omnibus sit Deo obediendum. R. Sic, ex necessitate iustitiæ, & Deus est primus motor voluntatum.

* Homo non semper tenetur velle quod Deus vult, sed semper tenetur velle quod Deus vult cum velle. Item Deus est Dominus creaturarum.

Art. 5.

An subditi teneantur obedire suis superioribus in omnibus. R. In omnibus, exceptis his, in quibus non est subditus, & his, quæ sunt contra præceptum maioris, ut Dei. Item in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, non tenetur obedire hominibus, sed soli Deo. Item in his quæ pertinent ad naturam corporis, scilicet ad illius sustentationem, & prolis generationem: quare, nec serui dominis, nec filij parentibus tenentur obedire de matrimonio contrahendo, & de virginitate seruanda, &c. quia in his omnes sunt pares. Item religiosi tenentur

tur obedire superioribus in his, quæ spectant ad regularem conuersationem, sed obedire in aliis licitis, est perfectionis. Item filius patri in disciplina, vt seruus domino in opere seruili, miles Duci in bellicis tenetur obedire.

An Christiani teneantur secularibus potestatibus obedire. R. Sic, quia fides non tollit ordinem iustitiæ, sed si non habent iustum principatum, vel si iniusta præcipiant, non est obediendum, nisi ad vitandum scandalum. *Art. 6.*

Q V Æ S T I O C V.

De inobedientia.

An inobedientia sit peccatum mortale. Art. 1.
AR. Sic, quia est contra præceptum Dei vt obediamus superioribus, & sic contra charitatem. Peccatum veniale non est inobedientia, quia non est contra, sed præter præceptum. Item non omne mortale est inobedientia loquendo formaliter, sed quando contemnis præceptum. Item, impossibilitas excusat subditum à peccato.

An inobedientia sit grauissimum peccatum. R. Non, quia grauius est blasphemia, quæ directè contemnit Deum. Item grauius est contemnere præipientem, quàm præceptum. Item vna inobedientia est grauior altera. *Art. 2.*

 QVÆSTIO CVI.

De gratitudine, seu gratia.

Art. 1. **A**N gratia sit specialis virtus ab aliis distincta. R. Sic, à religione, pietate, obseruantia, quia est post.

Art. 2. *An magis teneatur ad gratias agendas innocens, quam pœnitens.* R. Vbi gratia dantis est maior, ibi requiritur maior gratiarum actio; & sic innocens tenetur agere gratias maiores Deo, quia maius, & continuatum ei datur, quam pœnitens ex quantitate dantis; sed si gratia dicatur maior, quia magis datur gratis, magis tenetur pœnitens, quam innocens.

Art. 3. *An homo teneatur agere gratias homini beneficienti.* R. Sic, & pro modo beneficii, etiam si beneficiat pro propria utilitate, imò seruo facienti ultra debitum debetur gratiarum actio. Item non vocare beneficium, nisi quod dantem afficit incommodo, est sumæ malignitatis.

Art. 4. *An homo debeat statim beneficium compensare.* R. Quantum ad effectum statim, quantum ad donum in tempore, quod sit opportunum benefactori; quia si statim festinat reddere munus, non est virtuosa compensatio, sed inuita; nec est animus grati hominis, sed debitoris, quia est debitum morale, non legale, nec expectandum diu.

Art. 5. *An gratiarum actio sit attendenda secundum affectum beneficientis, an secundum*

dum effectum. R. Si est recompensatio gratiæ, magis secundum affectum dantis, quia est gratis impensum, & magis nos obligat: qui magnificè parua dat, si compensatio pertinet ad iustitiam, v. g. debiti legalis, vt in mutuo, attenditur quantitas dati; si ad amicitiam vtilem, id est, debiti moralis, attenditur vtilitas accipientis; si est amicitia honesti, attenditur affectus dantis.

An oporteat plus aliquem exhibere in recompensationem, quàm susceperit in beneficio. R. Sic, quia qui beneficium accipit obligatur, vt similiter aliquid gratis impendat, & sic excedere quantitatem accepti; secus videtur reddere quod accipit, & non aliquid gratis, & hæc obligatio cum sit ex charitate, est interminabiliter. Art. 6.

QVÆSTIO CVII.

De ingratitude.

AN ingratitude sit semper peccatum. *Art. 1.*
R. Sic, quia repugnat virtuti honestatis, & sufficit sola voluntas, si non potest.

An ingratitude sit speciale peccatum. *Art. 2.*
R. Sic, quia opponitur gratiæ, seu gratitudini, quæ est specialis virtus.

An ingratitude semper sit peccatum mortale. *Art. 3.*
R. Non, nam quæ est per solam omissionem, vt non cognoscere beneficium, non laudare, non est mortale, quia

420 Ex Secunda Secundæ
homo ad hominem non tenetur nisi ex liberalitate: si ex contemptu, vt ex necessitate eius cui debetur beneficium, est mortale.

Art. 4. *An ingratis sint beneficia subtrahenda.* R. Non, quia fortè secundo, & tertio erit gratus, licèt ille non mereatur.

QVÆSTIO CVIII.

De vindicatione.

Art. 1. *AN vindicatio sit licita.* R. Si intentio vindicantis principaliter feratur in bonum, vt si intelligit pœnam ad emendationem, cohibitionem, quietem aliorum, conseruationem iustitiæ, honorem Dei, seruatis circumstantiis, est licita; si intentio feratur in malum eius de quo vindictam sumit, est illicita, quia est odium contra charitatem, etiamsi iniuste sit offensus.

* Quando multitudo peccat, non omnes puniendi, sed principaliores; & si aliqui, & nesciuntur, non est sæuiendum; si peccatum principis sine scandalo multitudinis puniri non potest, tolerandum est, nisi fortè peccatum sit maius scandalo.

Art. 2. *An vindicatio sit specialis virtus.* R. Sic, quia est pars iustitiæ, & quia debito modo tollit impedimentum ne iniuriæ inferantur, vel dum illatas vlciscitur, remouet nocumenta.

Art. 3. *An vindicatio debeat fieri per pœnas apud homines consuetas.* R. Sic, quia tollit

lit quæ homo amat, vt vitam, bona,
&c.

*An vindicta sit exercenda in eos, qui in- Art. 4.
uoluntariè peccauerunt.* R. Sub ratione
pœnæ; non, quia non debentur, nisi pec-
catis, sed sub ratione pœnæ, vt est medi-
cina præseruatina à malo, vel inductina
ad bonum, sed sine culpa, non sine
causâ.

QVÆSTIO CIX.

De veritate, & vitiis oppositis.

AN veritas sit virtus. R. Quæ facit Art. 1.
hominem veriores, & bonum, sic,
sed veritas pro obiecto non.

* Laudare de se vera sine debita circum-
stantia, est vitiosum. Idem dicas de publi-
catione peccati.

An veritas sit specialis virtus. R. Sic, Art. 2.
quia in ea est specialis ratio bonitatis, vt
signi ad signatum.

An veritas sit pars iustitiæ. R. Sic, vt Art. 3.
secundaria principali annexa, idest, adæ-
quata non ex debito legali, sed morali.

*An virtus veritatis, magis declinet in Art. 4.
minus.* R. Sic, in minus bonum de se af-
firmando, & fit verè, & prudenter, quia
in maiori est etiam minus. Declinare in
minus, vt negetur quod inest, est falsum,
& non virtus: qui maiora de se dicunt,
quàm sint, sunt aliis onerosi, quasi excelle-
re alios volentes; qui autem minora, sunt
gratiosi, quia condescendunt aliis.

QVÆ

QVÆSTIO CX.

De vitiis oppositis veritati.

Art. 1.

AN mendacium semper opponatur veritati. R. Sic, quia mendacium formaliter est dicere falsum animo fallendi, quod opponitur veritati. Item actus moralis specificatur ex obiecto, & fine, qui est obiectum voluntatis, est primum mouens in moralibus, sic mendacium. Item mendacium est contra mentem ire, & sic eius ratio sumitur à formali falsitate, quæ est eum quis habet voluntatem fallendi, etiam si fortasse verum dicat, quia non est verum nisi materialiter; sic qui putat dicere verum, dicit falsum, non est mendacium, seu falsitas, nisi materialiter, quia præter intentionem, à qua formale in moralibus multum pendet.

* Magis opponitur veritati dicens verum intendens dicere falsum, quàm dicens falsum intendens dicere verum; non tantum voce, sed signis, nutu, facto fit mendacium.

Art. 2.

An mendacium sufficienter diuidatur per mendacium officiosum, iocosum, & perniciosum. R. Sic, quia si fiat propter bonum delectabile, est iocosum; propter bonum utile, est officiosum; si causa nocuenti est perniciosum.

Art. 3.

An mendacium sit peccatum. R. Sic, & est malum ex genere suo, & nullo modo potest esse licitum.

* In

* In Scriptura sacra nihil est falsum, licet idem variis modis referatur, & quædam intelliguntur figuraliter, & mysticè. Item pro quocunque bono non licet mentiri, sed licet occultare veritatem prudenter sub aliqua dissimilitudine. Item qui promittit aliquid facere, si non facit, non dicit mendacium, si animum mutat, si iam fideliter agit, sed excusatur, si mutantur conditiones personarum, & negotij. Item, si promittit manifestè illicitum, male facit, & mutando propositum bene facit; quod hyperbolicè figuratiuè dicitur, vel fit, non est mendacium.

An omne mendacium sit peccatum mortale. *Art. 4.* **R.** Non, ut iocosum, officiosum, quod non repugnat charitati. Item, quod est contra res diuinas, est mortale, quia repugnat charitati Dei, & fidei, vel religioni. Item si sit contra bonum hominis, ex se, est mortale. Item ob finem intentam ut ad iniuriam Dei, vel damnum, vel infamiam proximi, est mortale; sed si finis intentus non est contra charitatem, non est mortale. Item potest esse mortale per accidens ratione scandali, vel damni.

QVÆSTIO CXI.

De simulatione, & hypocrisi.

AN omnis simulatio sit peccatum. *R. Art. 1.*
 Sic, quia est mendacium in facto & re, licet nõ in verbis, ut sanctitatem simulare.

Fi

* Fictio quæ aliquid significat, non est mendacium, vt Christus finxit se longius ire; sed si nihil significat, est mendacium.

Art. 2. *An hypocrisis sit idem quod simulatio.*

R. Sic, quando peccator simulat personam iusti; sed non omnis simulatio est hypocrisis.

* Qui in seruitio Dei bona opera facit, & non quærit Deo, sed hominibus placere, est hypocrita, non quod simulet opus bonum, sed intentionem rectam. Item, qui habitum religionis sumit, vt se iustum ostendat, est hypocrita; sed si intendit statum perfectionis, & per infirmitatem deficit, non est hypocrita, nec tenetur manifestare suum peccatum deponendo habitum.

Art. 3.

An hypocrisis opponatur virtuti veritatis. R. Sic, ex obiecto, quia exhibet se talem vita, & sermone, qualis non est.

* Hypocrisis opponitur simplicitati, quæ est veritas, & non intendit in diuersa; & veritas est quando signa concordant signatis.

Art. 4.

An hypocrisis semper sit peccatum mortale. R. Si non curat habere sanctitatem, sed eam excludit, sic, id est, si est contra charitatem Dei, vel proximi, est mortale, secus est veniale, quia est mendacium operis, quod non semper est mortale: sicut nec inanis gloria est semper mortale, à qua nascitur hypocrisis, nec quælibet perfectio sanctitatis, est de necessitate salutis.

 QVÆSTIO CXII.

De iactantia.

AN iactantia opponatur virtuti veritatis. *Art. 2.*
 R. Sic, per modum excessus, quando quis se extollit supra id, quod est ipse.

An iactantia sit peccatum mortale. R. Iactantia, ut est mendacium, si est contra gloriam Dei, vel charitatem proximi, est peccatum mortale, secus est veniale. Item si causa iactantiæ est peccatum mortale, & ipsa mortale; si veniale, & ipsa veniale. *Art. 2.*

* Qui se iactat ut iurgia cõcitet, est mortale, si iactantia est causa per se iurgiorum; secus si est causa per accidens.

 QVÆSTIO CXIII.

De ironia.

AN ironia, per quam aliquis de se fingit *Art. 1.*
 minora, sit peccatum. R. Sic, cum de se dicit vile, quod non habet, vel negat magnum, quod habet, quia est mendacium. Item tacere maiora, & dicere minora, quæ habet de se, non est peccatum, nisi ex circumstantia.

An ironia sit maius peccatum, quàm iactantia. R. Non, quia hæc est ex turpiori motiuo, idest, ob honorem magna dicit: qui parua de se ostendit, & intendit
 ex

426 Ex Secunda Secundæ
excellentiā spiritualement, est iactantia si-
mul cum ironia.

Q V Æ S T I O C X I V .

De amicitia, quæ affabili-
tas dicitur.

Art. 1. **A**N amicitia sit specialis virtus. R. Sic,
quia affabilitas ordinat hominem
conuenienter ad alios in communi cōuer-
satione tam in factis, quàm in dictis, in
quibus consistit affabilitas. Item, illæ ami-
citiæ, quæ consistunt in effectu principa-
liter quo vnus alterum diligit, possunt
esse in quacunque virtute.

Art. 2. **A**n hæc affabilitas sit pars iustitiæ. R. Sic,
quia est ad alterum, licet non habeat de-
bitum, nisi honestatis.

Q V Æ S T I O C X V .

De adulatione.

Art. 3. **A**N adulatio sit peccatum. R. Sic, quia
est quando quis alios supra modum
verbis, vel factis in communi conuersa-
tione delectat, quia affabilitas vbi neces-
se est propter aliquod opus bonum facien-
dum, vel malum fugiendum, contristare
debet, & qui in omnibus vult delectare,
excedit modum, & adulat. Item, etiam vi-
tuperare malum, non adhibitis debitis cir-
cumstantiis, est malum.

An adulatio sit peccatum mortale. R.
Quan

Quando contrariatur charitati, sic, ut laudare peccatum mortale, vel ratione intentionis notabiliter nocendi, vel quando est occasio damni notabilis, etiam si sit præter intentionem, si sciebat, &c.

QVÆSTIO CXVI.

De litigio.

AN litigium opponatur virtuti affabilitatis. *Art. 1.*
R. Litigium fit verbis, cum verbis alterius contradicit; & si contradicit propter defectum amoris, est discordia, quæ est contraria charitati; si ut contristet personam, tunc opponitur affabilitati, ad quam delectabiliter cum aliis conuivere pertinet.

* Contentio pertinet ad discordiam, litigium ad animum contristandi; & licet aliquando sit ex ira, non tamen opponitur mansuetudini, quia non attenditur causa in oppositione.

An litigium sit grauius peccatum, quam adu'atio. *Art. 2.*
R. Secundum speciem sic, quia est magis contra affabilitatem, licet ex circumstantia secus.

* Licet adu'atio, quia est cum dolo, sit turpior, & de ea magis verecundetur homo propter turpitudinem, tamen non est grauior.

 QVÆSTIO CXVII.

De liberalitate.

- Art. 1.* **A**N liberalitas sit virtus. R. Sic, quia bene uti his, quibus malè uti possumus, est virtus.
- Art. 2.* *An liberalitas sit circa pecunias.* R. Propriè sic, & nomine pecuniæ sunt omnia, quæ extimantur pecunia.
- Art. 3.* *An uti pecunia sit actus liberalitatis.* R. Sic, quia sunt obiectum eius, & uti ad se, & ad alios.
- Art. 4.* *An a liberalitatem maximè pertineat, dare.* R. Sic magis, quàm pro se expendendo, vel conservando; & maioris prudentiæ est utiliter pecuniam expendere, quàm utiliter conservare.
- Art. 5.* *An liberalitas sit pars iustitiæ.* R. Non est eius species; sed habet convenientiam cum ea in debito morali, & decentia.
- Art. 6.* *An liberalitas sit maxima virtutum.* R. Non, quia aliæ sunt circa meliora bona, ut temperantia, iustitia.
-

QVÆSTIO CXVIII.

De vitiis liberalitati oppositis.

- Art. 1.* **A**N auaritia sit peccatum. R. Sic, quia excedit modum virtutis in acquirendo, & restituendo in exteriori contra proximum in affectu contra Deum. Item, licet senex ob defectum naturæ avidius quaeratur

quærat exteriora subsidia, sed si excedit mensuram rationis, peccat.

An auaritia sit speciale peccatum. R. Sic, & Art. 2. est immoderatus amor habendi possessiones ab obiecto.

An auaritia opponatur liberalitati. R. Sic, Art. 3. in debito morali; sed in obiecto legali opponitur iustitiæ.

An auaritia sit peccatum mortale. R. Vt Art. 4. opponitur iustitiæ, est mortale ex genere suo, nisi imperfectio actus excuset: sed vt opponitur liberalitati, si præfertur charitati, est peccatum mortale; si non præfertur, est veniale.

An auaritia sit maximum peccatum. R. Art. 5. Non, quia non corrumpit maximum bonum, vt contra Deum, & personam proximi.

An auaritia sit peccatum speciale. R. Sic, Art. 6. quia perficitur in delectatione speciali, idest, considerando se diuitem, &c.

An auaritia sit vitium capitale. R. Sic, à Art. 7. quo alia oriuntur, & sic ratione finis, quia omnia obediunt pecuniis.

An filia auaritia sint, proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, obduratio. R. Sic, ex sancto Gregorio lib. 31 Moralium, cap. 31. qui has auaritiæ filias numerat.

QVÆ

 QVÆSTIO CXIX.

De prodigalitate.

Art. 1. **A**N prodigalitas opponatur auaritia. R. Sic secundum abundantiam, & defectum circa possessiones ex animi inordinatione.

Art. 2. *An prodigalitas sit peccatum.* R. Sic, quia corrumpit bonum, seu medium virtutis, & stat in modo; unde, qui omnia dat proximo propter Christum, non est prodigus, sed perfectè liberalis.

Art. 3. *An prodigalitas sit maius peccatum, quam auaritia.* R. Non, quia minùs distat à liberalitate, ad quam facilè reducitur, & quia cum senectute sanatur, cui est contraria, vel cum peruenerit ad egestatem.

 QVÆSTIO CXX.

De Epiicia, seu æquitate.

Art. 1. **A**N Epiicia sit virtus. R. Cum in multis casibus sit consideranda mens legislatoris, ut non obliget datur æquitas.

* Vitium est sequi verba legis, quando non oportet, relinquendo mentem, non tamen licet iudicare de lege an sit iusta. Interpretatio principis requiritur in dubiis, non in manifestis, sed executio.

Art. 2. *An Epiicia sit pars iustitia.* R. Sic, sub-
ie

iectiuè, & prædicatur de Epicia essentia-
liter, imò est melior iustitia legali, sed non
omni iustitia.

QVÆSTIO CXXI.

De pietate.

AN *pietas sit donum.* R. Illa qua per in- Art. 1.
stinctum Spiritus sancti exhibetur
cultus Deo, vt Patri, èt donum Spiritus
sancti. Donum est quædam habitualis
animæ dispositio, qua est promptè mobi-
lis à Spiritu sancto.

* Quando exhibetur patri carnali, est vir-
tus, non donum. Item religio est potior
pietate vt est virtus, sed pietas, vt donum,
est potior religione. Item pietas vt donum
non solum exhibet cultum Deo, sed etiam
omnibus hominibus etiam propter Deum,
vnde honorat Sanctos, non contradicit
Scripturæ.

An dono pietatis respondeat secunda beati- Art. 2.
tudo, scilicet, *Beati mites.* R. Ratione ordinis
secundum Augustinum sic, sed ratione
obiectorum, non; sed magis quarta & ter-
tia beatitudo, quam secunda.

QVÆSTIO CXXII.

De præceptis Iustitiæ.

AN *præcepta Decalogi sint præcepta iu- Art. 1.*
stitiæ. R. Sic, quia sunt ad alteram,

vt iustitia, & tria prima sunt de actibus religionis, quæ est potissima pars iustitiæ, quantum de actibus pietatis, quæ est secunda; reliqua sunt de actibus iustitiæ conuenienter dictæ inter æquales.

Art. 2. *An primum præceptum Decalogi conuenienter tradatur. R.* Sic, quia per illud homo ordinatur in Deum tanquam vltimum finem, tollendo falsos Deos.

Art. 3. *An secundum præceptum Decalogi conuenienter tradatur. R.* Sic; quia tollit impedimentum veræ religionis, idest, irreuerentiam erga Deum.

* Literalis expositio huius præcepti, est no iures pro re quæ non est, aliæ sunt mysticæ; vel inordinata assumptio diuini nominis, idest, quodcunque nomen Dei stat pro re significata.

Art. 4. *An tertium præceptum Decalogi, idest, Sabata sanctifices, conuenienter tradatur. R.* Sic, quia remotis impedimentis veræ religionis per primum, & secundum, ponitur in tertio cultus religionis exterior per signum sensibile: nam ad cultum interiorem, idest, orationem, deuotionem, magis homo inducitur instinctu Spiritus sancti.

* Hoc præceptum partim est morale, idest, vt homo det aliquod tempus ad vacandum diuinis, partim ceremoniale, idest, datur in signum creationis mundi; sed hîc ponitur vt morale. Item, finis huius præcepti est vt homo vacet rebus diuinis, & cessatio ab opere seruili: opus seruile dicitur à seruitute, qua homo ser-

uit peccato, vel vt seruus alteri homini corporaliter seruit, & vtrumque prohibetur: non seruitus Dei, quæ potest esse la-
 tria. Item exercitium actus spiritualis non
 prohibetur in Sabbato, vt docere verbo,
 vel scripto. Item opera, quæ sunt commu-
 nia seruis, & liberis, non sunt seruilia.
 Item, non prohibentur opera necessaria
 sibi, vel proximo ad salutem corporis, vel
 ad damnum vitandum, vt sanare, pugnare,
 ouem errantem reducere. Item Dominica
 stat pro Sabbato, ex constitutione Eccle-
 siæ, & consuetudine populi Christi.

*An conuenienter tradatur quartum præceptum: Honora parentes. R. Sic, quia post Deū
 debemus parentibus, qui sunt particulare
 principium nostri esse, sicut Deus est vni-
 uersale. Item, sub hoc præcepto etiam in-
 telligitur reddere debitum cuique perso-
 næ. Item, sub honore parentum intelli-
 gitur sustentatio, & quodcunque aliud.*

*An alia sex præcepta Decalogi conuenienter
 tradantur. R. Sic, vt indifferenter omnibus
 detur debitum.*

* Quando prohibetur concupiscentia,
 non intelligitur primus motus sensualita-
 tis, qui consistit intra limites sensualita-
 tis, sed directè prohibetur consensus vo-
 luntatis, qui est in opere, vel delecta-
 tione.

T QVÆ

QVÆSTIO CXXIII.

De fortitudine.

Art. 1. **A**N fortitudo sit virtus. R. Sic, quia facit hominem bonum, & opus eius secundum rationem, ne mens deterreatur ab opere bono propter aliquod difficile.

* Licet aliqui habeant actus fortitudinis sine fortitudine; quod accidit, vel ex ignorantia, vel ex impulsu passionis.

Art. 2. **A**n fortitudo sit virtus specialis. R. Ut dicit firmitatem animi in sustinendis, & repellendis his, in quibus difficile est habere firmitatem, est specialis virtus: si ut dicit tantum quandam animi firmitatem, est virtus generalis, vel conditio cuiuslibet virtutis.

Art. 3. **A**n fortitudo sit circa timores, & audaciam. R. Sic quasi illos cohibeat, has moderetur.

Art. 4. **A**n fortitudo sit solum circa pericula mortis. R. Sic, quia mors est maxime terribile inter corporalia.

Art. 5. **A**n fortitudo proprie consistat circa pericula mortis, quæ sunt in bello. R. Sic, in bello iusto, quia propter bonum; etiam est fortis, qui subest pericula mortis propter virtutem, ut qui cum periculo vitæ inferuit amico infirmo.

* Martyrum fortitudo, quia est propter summum bonum, maxime commendatur, & est fortitudo belli. Item, licet propter pacem Reipublicæ.

Art. 6. **A**n sustinere sit actus principalis fortitudinis. R. Sic, id est, immobiliter stare in periculis

culis magis quàm aggredi.

* Difficilius est sustinere, quàm aggredi, quia habet, & sentit pericula præsentia, & diuturnius.

An fortis operetur propter bonum proprii habitus. R. Sic, quia quodlibet agens intendit imprimere vim suæ virtutis in aliud, vt ignis; finis remotus fortitudinis, est beatitudo, vel Deus. Art. 7.

An fortis delectetur in suo actu. R. Ex vna parte sic secundum apprehensionem de actu virtutis, & de fine suo; ex altera parte tristatur cum considerat amissionem vitæ. Art. 8.

An fortitudo maximè consistat in repentinis. R. Quantum ad electionem actus fortis non, quia fortis eligit præmeditari pericula vt facilius resistat quantum ad manifestationem habitus virtuosi sic; nam habitus agit per modum naturæ, & in repentinis apparet confirmatus. Art. 9.

An fortis utatur ira in suo actu. R. Moderata sic, id est, præ suo arbitrio, & ratione. Art. 10.

An fortitudo sit virtus Cardinalis. R. Sic, quia habet id, quod pertinet communiter ad tales virtutes, id est, firmiter operari, & est de his, quæ maximè, & frequenter occurrunt in vita humana. Art. 11.

An fortitudo præcellat inter omnes alias virtutes. R. Prima est Prudentia, secunda Iustitia, tertia Fortitudo, quarta Temperantia. Art. 12.

QVÆSTIO CXXIV.

De Martyrio.

Art. 1.

AN *martyrium sit actus virtutis.* R. Sic, quia ei debetur præmium beatitudinis, & per illud statur in veritate, & iustitia.

* Innocentes per Dei gratiam sunt affecti gloriam martyrij; & effusio sanguinis propter Christum, est baptismus. Item ex diuina dispositione aliqui Martyres se morti tradiderunt; sed nemo debet se martyrio ingerere, sed sat est vt sit paratus.

Art. 2.

An martyrium sit actus fortitudinis. R. Sic, quia ibi homo in certamine particulari confirmatur in bono virtutis contra imminetia pericula mortis, & est ad fidem, vt ad finem: elicitur à fortitudine, & imperatur à charitate.

Art. 3.

An martyrium sit actus maxima perfectionis. R. Sic, vt comparatur ad virtutem elicientem, id est, fortitudinem, non; si ad principium motiuum, id est, charitatem, sic, & est quasi signum maximæ charitatis.

* Non est contra perfectionem si in aliquo casu actus perfectionis cadat sub necessitate præcepti. Item martyrium est præstantius obedientia.

Art. 4.

An mors sit de ratione martyrij. R. Sic, quia vt testis pro inuisibilibus reliquit omnia, & vitam.

* Bea

* Beata Virgo dicitur martyr per quamdam similitudinem. Item, propter Deum integritatem carnis amittere non habet rationem martyrij, sed apud Deum, qui corda videt, computatur in præmium, vt beata Lucia dixit. Item carcer, exilium, &c. si causant mortem, causant martyrium.

An sola fides sit causa martyrij. R. Nō sola *Art. 5.* fides, sed actus virtutum, vt iustitiæ; relati ad Deum sunt causa martyrij: vt Ioan. Baptista pro reprehensione adulterij, fuit martyr, id est, pro veritate.

Q V Æ S T I O C X X V .

De timore.

A*N timor sit peccatum.* R. Inordinatus, *Art. 1.* qui non subest rectæ rationi sic, quando est ordinatus, non.

An peccatum timoris opponatur fortitudini. *Art. 2.* R. Proprius sic, communis non, quia est ex amore ordinato sui.

An timor sit peccatum mortale. R. Secun- *Art. 3.* dūm quod est inordinatus, quia si cum consensu rationis, & contra præceptum, est mortale: si est in solo appetitu sensitivo sine consensu voluntatis, est veniale. Item, si bonum, non est sub præcepto; sed de perfectione.

An timor excuset à peccato. R. Aliquando *Art. 4.* sic, vt si pro malo quod debet vitare, vt si dat latroni aliquid: secus sunt vitandi, vt qui peccat ad vitanda mala corporis, sed

438 Ex Secunda Secundæ
minuitur peccatum, quia minus volunta-
rium.

QVÆSTIO CXXVI.

De vitio intimiditatis.

Art. 1.

AN *intimiditas sit peccatum.* R. Si non ti-
met, quæ debet ordinatè timere, pec-
cat, quia naturaliter debet amare vitam; &
velle esse impavidum, est vitiosum, siue
causetur defectu amoris, vel elatione ani-
mi, vel stoliditate inuincibili.

Art. 2.

An esse impavidum opponatur fortitudini.
R. Sic per defectum timoris, sicut timidi-
tas per excessum, quia fortis debet mode-
ratè timere quod, & quando oportet, & se-
cundùm rationem. Item, potest esse à mul-
tis causis.

QVÆSTIO CXXVII.

De audacia.

Art. 1.

AN *audacia sit peccatum.* R. Sic, quia est
passio carens moderatione rationis,
sed si est moderata à ratione, non est pec-
catum, sed virtus fortitudinis. Item quan-
do virtus est innominata vocatur nomine
passionis, ut spes.

Art. 2.

An audacia opponatur fortitudini. R. Vt est
vitium, sic, per excessum; & oritur ex su-
perbia.

QVÆ

 QVÆSTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

AN partes fortitudinis conuenienter numerentur. R. Sic, id est, magnificentia, fiducia, patientia, & perseuerantia. Art. 1.

 QVÆSTIO CXXIX.

De magnanimitate.

AN magnanimitas sit circa honores. R. Sic, Art. 1.
 Quia habitus virtutis pensatur ex actu, sed actus magnanimitatis, est in optimo usu rei magnæ, qui est honor, qui debetur Deo, & optimis, & habet rationem magni, & ardui.

* Qui contemnit honores, ita vt pro eis adipiscendis nil inconueniens faciat, est laudabilis; sed si contemnit, ita vt non curet facere ea, quæ sunt digna honore, est culpabilis, & contra hoc, est magnanimitas.

An magnanimitas de sui ratione habeat vt sit circa magnum honorem. R. Propriè sic, sed est etiam circa paruos, & mediocres, & est innominata virtus, & dicitur philotimia. Item, magnanimus non extollitur magnis honoribus, quia eos non reputat supra se, & dehonorationibus non frangitur, sed eas contemnit, quia reputat sibi indignè offerri.

Art. 2.

An magnanimitas sit virtus. R. Quæ modum rationis ponit circa magnos honores, est virtus.

* Actus magnanimitatis non competit omni virtuoso. Item, magnanimus habet motum tardum, quia intendit solum ad magna, quæ pauca sunt, & indigent magna attentione; habet etiam vocem grauem, & locutionem stabilem, quia non loquitur, nisi de magnis. Item, quomodo differat humilitas à magnanimitate (vide ibi.)

Art. 3.

An magnanimitas sit specialis virtus. R. Sic, quia ponit modum circa honorem, quod est speciale bonum, & ratione huius respicit omnes virtutes, quia honor est præmium cuiuslibet virtutis.

Art. 4.

An magnanimitas sit pars fortitudinis. R. Sic, vt secundaria est annexa principali, quia firmat animum circa aliquod magnum, sed deficit, quia fortitudo est circa pericula mortis.

Art. 5.

An fiducia pertineat ad magnanimitatem. R. Sic, quia est concipere spem alicuius rei ex aliquo considerato, vel in aliis, vel in seipso; sed magnanimitas est circa spem alicuius ardui. Item, fiducia dicit modum spei, & non virtutem.

Art. 6.

An securitas pertineat ad magnanimitatem. R. Sic, quia non succumbit alicui rei, sed est sine timore.

* Non quælibet securitas est laudabilis, sed illa, quæ ponit curam pro vt debet, & in quibus timere non oportet.

Art. 7.

An bona fortuna conferant ad magnanimitatem.

nimitatem. R. Sic, quia populus honorat diuitem, & quia sunt instrumenta virtutum. Item magnanimus contemnit ea, quæ non reputat magna bona, non quòd non reputet ea vtilia ad opus virtutis exequendum: vnde non extollitur in his si adsint, nec in eorum amissione deiicitur.

QVÆSTIO CXXX.

De præsumptione.

AN *præsumptio sit peccatum.* R. Sic, *Art. 1.*
 quia homo per eam facit contra ordinem communiter in naturalibus inuentum, & quia homo nititur in id, quod excedit suam facultatem.

* Est præsumptio quando qui non in virtute profecit, tentat ea, quæ sunt perfectæ virtutis; sed si ad hoc tentet vt proficiat, non est vitiosum. Item, non est, si homo se tradat ad diuina, quia potest coniungi diuinis per intellectum, & voluntatem cum Dei auxilio.

An præsumptio opponatur magnanimitati per excessum. R. Sic, id est, vltra suam facultatem.

* Quando quis supra vires teneatur, id ad *Art. 2.*
 quod tendit non semper est magnum simpliciter, sed apparet secundum opinionem stultorum: vt indui pretiosis vestibus, despiciere, & iniuriari aliis, & hæc præsumptio in rei veritate deficit à magnanimo. Item præsumptio, quæ aliquo modico excedit vires, non opponitur magna-

442 Ex Secunda Secundæ
nimitati, sed virtuti, quæ est circa medio-
res honores.

QVÆSTIO CXXXI.

De ambitione.

Art. 1.

AN ambitio sit peccatum. R. Sic, quia
adicit inordinatum appetitum hono-
ris, & est vel quando quis appetit testimo-
nium excellentiæ, quam non habet, vel
cum honorem non refert in Deum, vel
in utilitatem aliorum, sed in ipso quie-
scit.

* Honor est bonum, sed appetitus boni,
si non regulatur secundum rationem, est
vitiosus, ut ambitio. Item honor est præ-
mium virtutis, non quoad virtuosum,
qui illum appetit, sed quoad alios, qui il-
lum tribuunt. Item, appetitus honoris
ordinatus prouocat ad bonum, inordi-
natus est causa mali. Item, qui propter
honorem tantum agunt, non sunt vir-
tuosi.

Art. 2.

*An ambitio opponatur magnanimitati per
excessum.* R. Sic, quia illa inordinatè, hæc
ordinatè vult honorem.

QVÆSTIO CXXXII.

De inani gloria.

Art. 1.

AN appetitus gloria sit peccatum. R. De
se, non, id est, manifestare aliquid,
vel corporale, vel spirituale, quod apud
mul

multos homines sit decorum cum approbatione : & lato vocabulo , gloria dicitur , etiam si sit apud paucos , vel semetipsum ; sed appetitus inanis , vel vanæ gloriæ , est peccatum : vt quando quæritur de eo , quod non est , vel non est gloria dignum , vel ex parte eius , apud quem gloria quæritur , idest , si non est firmi iudicij : vel ex parte appetentis , idest , si non est in debitum finem , scilicet ad honorem Dei , & proximi vtilitatem .

* Sicut Deus non quærit gloriam suam propter se , sed propter nos ; sic & homo potest propter alios appetere gloriam suam , vnde non est expectandum cognosci nisi pro Dei gloria , & proximi vtilitate , ideo habenda est cura de bono nomine .

An inanis gloria opponatur magnanimitati. *Art. 2.*
R. Sic , quia immoderatè vtitur gloria , & licet secundum æstimationem opponatur per excessum , quia gloriam quam appetit putat aliquid magnum , tamen reuera deficit à magnanimo , qui illam tantam non putat .

An inanis gloria sit peccatum mortale. *Art. 3.*
R. Sic , quando contrariatur charitati erga Deum , vt ratione materiæ , v.g. irreuerentiæ cum falso : vt cum dicit , ego sum Deus , vel si Deo præfert bonum temporale de quo gloriatur : vel testimonium hominum illo Deo ; vel ex parte gloriantis , vt cum ponit vltimum finem in gloriam : vel peccat contra Deum pro gloria , secus vana gloria est peccatum veniale .

444 Ex Secunda Secundæ
niale, si non est contra charitatem, & sic
habet locum in seruis Christi.

Art. 4. *An inanis gloria sit vitium capitale.*
R. Sic, quia propter eam multa vitia o-
riuntur, & superbia est mater omnium vi-
tiorum.

Art. 5. *An conuenienter dicantur filia inanis glo-
ria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, con-
tentio, pertinacia, discordia, & nouitatum
presumptio.* R. Sic, quia sunt ordinatæ ad
finem inanis gloriæ, quæ est manifestatio
propriæ excellentiæ.

QVÆSTIO CXXXIII.

De pusillanimitate.

Art. 1. *AN pusillanimitas sit peccatum.* R. Sic,
quia deficit dum recusat tendere in id
quod est consentaneum suæ potentiæ, sicut
presumptio est peccatum.

* Pusillanimis dicitur non esse malus,
qui nulli nocet, nisi per accidens, quia
non facit quæ profunt, sed peccat, quia
non repugnat virtuosum posse leuiter pec-
care. Item, pusillanimitas potest nasci
ex superbia, dum quis nititur proprio sen-
su, quo se reputat insufficientem ad ea,
ad quæ habet sufficientiam. Item factus,
Dei gratia dignus ad aliquod munus, si
considerans suæ infirmitatis insufficientiæ
recusat, non erit pusillanimis, vt fecit
Moyfes, & Hierem.

Art. 2. *An pusillanimitas opponatur magnani-
mita*

mitati. R. Sic, secundum magnitudinem & paruitatem animi.

* Pusillanimitas secundum propriam speciem cum retrahat à bonis, quod est pessimum, est grauius peccatum, quam præsumptio, sed præsumptio dicitur nequissima ratione superbiæ, qua procedit.

Q V Æ S T I O C X X X I V .

De magnificentia.

AN magnificentia sit virtus. R. Sic, *Art. 1.*
 Quia est participatio virtutis diuinæ.

* Non omnis liberalis est magnificus quantum ad actum, quia non dat magna, non quantum ad habitum magnificentiæ, vel actum, vel in proxima dispositione. Item magnificus principaliter non intendit facere sumptus circa suam gloriam, quia hæc non est magna.

An magnificentia sit specialis virtus. R. Si Art. 2.
 transit in exteriorem materiam magnam sic, secus est generalis virtus.

An materia magnificentiæ sint sumptus Art. 3.
 magni. R. Sic ad opus magnum.

* Liberalitas respicit communiter vsum pecuniæ, sed magnificentia magnum vsum pecuniæ, & sic differunt ratione. Item actus principalis virtutis est interior electio, & potest esse sine exteriori fortuna, & sic pauper potest esse magnificus.

- Art. 4.* *An magnificencia sit pars fortitudinis.* R. Sic prout adiungitur ei, vt secunda principalis, cum qua conuenit vt tendit in arduum, & sic videtur esse in irascibili; vt est fortitudo: sed deficit à fortitudine, quia arduum in quod tendit fortitudo, habet difficultatem propter periculum personarum, magnificencia verò propter dispendium rerum quod est minus.

QVÆSTIO CXXXV.

De paruificencia.

- Art. 1.* *An paruificencia sit vitium.* R. Sic, quia deficit à proportione, qua debet esse secundum rationem inter sumptus, & opus, id est, in opere magno intendit paruifacere, & deficit à regula rationis, & sic habet rationem vitij, & conuenit cum auaritia.

- Art. 2.* *An paruificencia opponatur aliquod vitium.* R. Sic, id est, consumptio, quando excedit proportionem expensarum, id est, si plus expendit, quam opus requirat.
* Magnificencia facit magnum opus, sed non excedit in sumptu proportionem operis.

QVÆSTIO CXXXVI.

De patientia.

- Art. 1.* *An patientia sit virtus.* R. Sic, quia conseruat bonum rationis contra
tri

tristitiam, quæ potest impedire, & sic est virtus, quia mala æquo animo toleramus, vt perueniamus ad fruitionem bonorum in Patria.

* Qui mala sustinet vt mala faciat, nec miranda, vel laudanda patientia, quæ nulla est, sed duritia.

An patientia sit potissima virtutum. Art. 2.

R. Non, quia aliæ virtutes directè sunt constitutiue boni, quod facit hominem bonum; sed patientia est tantum impeditiua eorum, quæ abducunt à bono, & dicitur habere opus perfectum in aduersis tolerandis.

An patientia possit haberi sine gratia. Art. 3.

R. Sine auxilio gratiæ non, quia naturaliter homo non elegit pati malum, nisi propter finem, seu bonum magis volitum, & amatum, quàm illud, cuius priuatio causat dolorem quem patienter tolerat; & hoc pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum supra omnia: ergo cum patientia causetur à charitate, non est sine gratia.

* Tolerare mala propter sanitatem corporis, est ex amore naturali, quo quis amat suam carnem, de quo non loquimur, &c.

An patientia sit pars fortitudinis. R. Sic, vt Art. 4.
virtus secundaria adiuncta principali, quæ est circa mortem.

* In iniuriis propriis esse patientem, est laudabile; sed in iniuriis Dei esse patientem, est nimis impium.

An patientia sit idem quod longanimitas. Art. 5.

tas. R. Potest conuenire cum ea, quia utraque sustinet aliqua mala propter bonum; & cum sit bonum speratum, causat tristitiam, quia spes, quæ differtur, aggrauat animum; sed magis conuenit cum magnanimitate longanimitas, quia quod longè distat, est magnum quid, non sic cum patientia.

Q V Æ S T I O C X X X V I I .

De perseverantia.

Art. 1.

AN perseverantia sit virtus. *R.* Sic, & sustinet diuturnitatem in operibus virtuosis prout necesse est, & difficultibus.

* Peristere in bono, quod alicui sit minus difficile, potest esse ex perfecta virtute, quæ attenditur magis secundum rationem boni, quàm difficultis. Item spectat ad perseverantiam, quòd aliquis perseveret usque ad finem actus virtuosii, & non usque ad finem actus vitæ, nisi quoad actum consummatum.

Art. 2.

An perseverantia sit pars fortitudinis. R. Adiungitur fortitudini, ut virtus secundaria principali, quia fortitudo cum firmet in his, in quibus est difficillimum, firmiter peristere est principalis virtus, & huic annectitur omnis virtus sustinens aliquid difficile, ut in diuturnitate operis.

Art. 3.

An constantia pertineat ad perseverantiam. R. Sic, quia conveniunt in fine; sed differunt, quia hæc facit peristere in bono

no contra difficultatem natam ex diuturnitate actus, illa contra difficultatem natam ex quibuscunque aliis exterioribus impedimentis.

x. An perseverantia indigeat auxilio gratia. R. Art. 4.

Accepta pro habitu, ut est virtus, indiget dono habitualis gratiæ, ut cæteræ virtutes infusæ, si pro actu perseverantiæ durante usque ad mortem, indiget non solum habituali gratia, sed auxilio Dei gratuito conservante hominem in bono usque ad finem vitæ, & sic est donum Dei, nec sufficit liberum arbitrium.

* Primo homini fuit datum, non ut perseveraret; sed ut perseverare posset; sed prædestinatis per gratiam Christi non solum datur ut perseverare possint, sed ut perseverent.

Q V Æ S T I O CXXXVIII.

De vitiis oppositis perseverantiæ.

A. N mollities opponatur perseverantia. R. Art. 1.

ASic, quia molle dicitur quod facile cedit tangenti, & sic quod aliquis de facili recedit à bono propter difficultia, quæ sustinere non potest, hæc mollities est contra perseverantiam. Non tamen dicitur aliquis mollis, si cedat grauitur impellentibus.

* Aliqui sunt molles consuetudine voluptatum, à quibus difficile abstinent. Alij à qualitate complexionis, ob quam sunt
ani

450 Ex Secunda Secundæ
animo inconstanti, vt mulieres, & hi dicuntur muliebria pati, quasi mulieres prosterni.

Art. 2. *An pertinacia opponatur perseverantia.* R. Sic, vt superstitio religioni, & pettinax est imprudenter tenax, quasi omnia reuens, vel est, qui perseverat in propria sententia plusquam oportet, sicut mollis minus quam oportet, & perseverans secundum quod oportet.

QVÆSTIO CXXXIX.

De dono fortitudinis.

Art. 1. *An fortitudo sit donum.* R. Vt dicit firmitatem animi in bonis faciendis, & malis perferendis, præsertim arduis, non est donum, sed specialis virtus, quam homo secundum proprium & connaturalem sibi modum potest habere, sed fortitudo, qua homo peruenit ad finem inchoati operis, & euadit quæcumque pericula, est donum Spiritus sancti, & excedit naturam humanam.

* Actus fortitudinis in patria est perfrui plena securitate à laboribus, & malis, vnde non est idem cum eo, qui est in via.

Art. 2. *An quarta beatitudo, id est, Beati qui esurunt, & sitiunt tristitiam, respondeat dono fortitudinis.* R. Sic, quia valde arduum est quod quis non solum faciat opera virtuosa, id est, iustitiæ, sed quod faciat cum insatiabili quodam desiderio, quod dicitur

tur fomes, & sitis iustitiæ, & hic iustitia sumitur in genere pro omni actu virtutis, & charitatis.

QVÆSTIO CXL.

De præceptis fortitudinis.

AN conuenienter in lege diuina præcepta *Art. 1.* fortitudinis tradantur. R. Sic, sicut & omnia præcepta legis Dei, quia sunt secundum finem, quem Deus intendit in lege, qui est vt homo Deo hæreat, & sic ordinant mentem hominis in Deum, vt, nolite timere eos, qui occidunt corpus.

An conuenienter tradantur præcepta Dei de Art. 2. partibus fortitudinis. R. Sic, quia homo ad rectè viuendum non solum indiget virtutibus principalibus, sed etiam secundariis adiunctis, vt patientia, & perseverantia.

QVÆSTIO CXLI.

De temperantia.

AN temperantia sit virtus. R. Sic, quia *Art. 1.* inclinatur hominem ad id, quod est secundum rationem, idest, moderationem, quæ virtus non retrahit hominem à delectationibus, quæ sunt secundum rationem, sed ab his, quæ sunt contra illam.

* Perfecta virtus temperantiæ non est sine

452 Ex Secunda Secundæ
sine prudentia, & sic vitiosi non habent
temperantiæ virtutem, sed operantur
eius actus ex inclinatione naturali. Item,
temperantiæ respondet donum timoris,
quo aliquis refrænatur à delectationibus
carnis.

Art. 2. *An temperantia sit specialis virtus.* R. Si
sumatur in genere pro quacunque tempe-
rie, est generalis virtus; si ut refrænât
appetitum ab his, quæ maximè alliciunt
homines, est virtus specialis. Item tem-
perantia, etiam in communi differt à for-
titudine, quia illa retrahit appetitum ab
his, quæ contra rationem alliciunt, hæc
impellit ad sustinenda, vel aggredienda,
ea propter quæ homo refugit bonum ra-
tionis.

* Tranquillitas animæ licet conueniat
omnibus virtutibus, tamen per excellen-
tiam conuenit temperantiæ, quia eius
obiecta maximè inquietât animum. Item,
pulchritudo excellenter conuenit tem-
perantiæ; quia in ea est moderata, &
conueniens proportio in qua consistit ra-
tio pulchritudinis, tum etiam quia præci-
pue tollit turpitudinem.

Art. 3. *An temperantia sit solum circa concupiscen-
tias, & delectationes.* R. Sic, & circa
tristitiam, quæ nascitur ex absentia illa-
rum.

* Concupiscentia dicit impetum appeti-
tus in delectabile, & frænatur temperan-
tia; sic timor retractat à malis, qui firma-
tur à fortitudine.

Art. 4. *An temperantia sit solum circa concu-
pi*

percipientias, & delectationes tactus. R. Maximè sic, quia delectationes ciborum, & venereorum sunt maximæ, & maximè consequuntur operationes naturales, quibus conseruatur natura indiuidui, & speciei, sed hæc consequuntur sensum tactus, & secundariò circa alias.

An circa proprias delectationes gustus sit *Art. 5.*
temperantia. R. Principaliter est circa delectationes tactus, secundariò circa alios sensus, & magis circa gustum, qui est propinquior tactui, & sic secundariò circa pulchritudinem, & ornatum fœminæ circa saporem in cibus, odorem, &c. Item, delitiæ principaliter consistunt in substantia alimenti, secundariò in exquisito sapore, & præparatione ciborum.

An regula temperantia sit sumenda secundum necessitatem presentis vitæ. *Art. 6.*
R. Sic, sicut & regula delectabilium, idest, pro necessitate vitæ vt pro fine secundum rectam rationem.

* Alius est finis operantis, alius operis, vt finis temperantiæ est beatitudo, sed rei, qua vitur. est necessitas vitæ. Item temperantia etiam est circa res non solum necessarias, sed etiam vtilis, & his vitur pro loco, & tempore moderatè. Item, circa res exteriores, vt diuitias, officia, honestatem, &c.

An temperantia sit virtus principalis, seu Cardinalis. *Art. 7.*
R. Sic, quia moderatio præcipuè est laudabilis in delectationibus tactus, quæ sunt nobis magis naturales, & eorum obiecta sunt necessaria

254 Ex Secun da Secundæ
saria vitæ præfenti, & circa has est tempe-
rantia.

Art. 3.

An temperantia sit maxima virtutum. R.
Non, quia excellentior est iustitia, & for-
titude, quæ aliis sunt magis vtilis, & per-
tinent ad bonum multitudinis. Item, pru-
dentia, & virtutes theologicæ sunt potio-
res iustitia, & fortitudine. Item virtus ma-
gis attenditur secundum rationem boni in
quo excedit iustitia, quàm secundum ra-
tionem difficilis, in quo excedit tempe-
rantia.

QVÆSTIO CXLII.

De vitiis, quæ sunt circa
temperantiam.

Art. 1.

An insensibilitas sit vitium. R. Sic, con-
tra temperantiam, & contrariatur or-
dini naturali, quia natura vult, vt homo
delectetur in necessariis operationibus
pro salute humana, & conseruatione in-
diuidui, & speciei, quas si homo fugeret
relinquendo necessaria, est insensibilitas, &
peccat; sed abstinere ab his delectationi-
bus, quandoque est laudabile, vel necessa-
rium ob aliquem finem, & ob sanitatem
animæ, vel corporis, & ad executionem
alicuius officij.

Art. 2.

An intemperantia sit puerile peccatum.
R. Sic, non quòd conueniat puero, sed
per similitudinem, quia est peccatum
superflue concupiscentiæ, quæ assimila-
tur puero, qui non attendit ordinem ra-
tio

tionis, sic nec concupiscentia; & crescit, nisi corrigatur, & si coërcetur, reducitur ad honestum.

An timiditas sit magis vitium, quam in- Art. 3.
temperantia. R. Non, quia hæc habet magis de voluntario.

An peccatum intemperantia sit maximè Art. 4.
exprobrabile. R. Sic, quia maximè repugnat excellentiæ honori hominis, cum sit circa delectationes communes nobis, & brutis, & in ea minus apparet de lumine rationis.

QVÆSTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali.

AN Tullius conuenienter assignet partes *Art. 1.*
temperantiæ, continentiam, clementiam,
modestiam. R. Hæc habet partes integrales, subiectiuas, & potentiales. Integrales sunt conditiones necessariae ad actum ipsius, & sunt verecundia, & honestas. Subiectiuæ sunt species ipsius secundum diuersitatem tactus, vt quæ ordinantur ad nutrimentum, & ad generationem, vt abstinentia in cibo, sobrietas in potu, castitas in actu concubitus, pudicitia in osculis, tactu, amplexu. Item potentiales, quæ seruant modum principalis virtutis, vt continentia animi, spei, audaciæ, ira, est mansuetudo, humilitas, vel in exteriori est modestia.

QVÆSTIO CXLIV.

De partibus temperantiæ
in speciali.

Art. 1.

AN *verecundia sit virtus.* R. Propriè non, quia est timor de turpi actu, sed qui est perfectus secundùm habitum virtutis, non facit aliquid vnde timeat verecundari ob opprobrium, etiamsi verecundia sit bonum, sed repugnat perfectioni. Item aliquando virtus dicitur omne quod est bonum, & laudabile in actibus humanis, & sic verecundia est virtus, quia est laudabilis passio, sed non est habitus electiuus, & pertinet potiùs ad temperantiam ratione motiui, quod est turpe, non secundùm speciem passionis, quæ est timor: & non omne, cui directè opponitur vitium, est virtus, sed est bonum, vt verecundia.

Art. 2.

An verecundia sit de turpi actu. R. Principaliter respicit vituperium, quod est turpitudine quædam pœnalis ab alio illata, & dicit rationem mali, vt honor rationem boni, sed ex consequentiis respicit turpitudinem vitiosam.

* Verecundari de opprobriis illatis ob virtutem, est imperfectio virtutis. Item, vituperium licet propriè debeatur culpæ soli, tamen ex opinione hominum respicit quemlibet defectum, vt est seruitus, ignobilitas.

Art. 3.

An homo magis verecundetur à personis
ma

magis coniunctis. R. Ab his maximè, quorum testimonium reputatur maius; præcipuè quando adest culpa in defectu, & sic verecundatur à personis virtuosis, & sapientibus, quorum iudicium reputatur maius propter certitudinem iudicij; vnde à pueris non verecundatur. Itè, ab his, qui obesse, & prodesse possunt propter utilitatem, vel damnum. Item, à coniunctis magis, quia facta nostra magis considerant, & cum eis semper versamur, & sic est perpetuum nocumentum, sic à propalantibus propter infamiam. Item ab his, apud quos sumus in bona opinione, vel à quibus aliquid petimus.

An in virtuosis hominibus possit esse verecundia. R. Non, sicut nec in senibus, quia non apprehendunt eam, vt possibilem sibi, vel quasi non facile vitabilem: sunt tamen dispositi; quòd si in eis esset aliquid turpe, verecundarentur; sic nec homines peccatores, qui gloriantur de peccatis, quia ea, quæ sunt erubescibilia, non apprehendunt turpia.

* Defectus verecundiæ est in pessimis, & in optimis viris, ob diuersas causas, sed est etiam in illis, qui participant de vtroque.

Q V Æ S T I O C X L V.

De honestate.

An honestum sit idem cum virtute. R. *Art. i.*
A Sic, quia est quasi honoris status,
 V qui

qui honor debetur virtuti, & virtus in se habet aliquam rationem bonitatis, & hoc sufficit ad rationem honesti, etiamsi nil boni causaretur.

Art. 2.

An honestum sit idem quod decorum.
R. Sic, cum decoro spirituali, & est quando conuersatio, seu actio hominis est bona, & proportionata secundum spiritua- lem claritatem rationis, & hæc est ratio honesti.

Art. 3.

An honestum differat ab utili, & delectabili.
R. Honestum est homini delectabile naturaliter, quia est ei conueniēs, cum dicat decorum ordinatum à ratione; sed delectabile, secundum rationem, non secundum sensum.

Art. 4.

An honestas debeat poni pars temperantia.
R. Sic, non ut virtus subiectiua, vel ei adiuncta, sed ut integralis, sicut quedam eius conditio, ut temperare concupiscētias est honestum.

QVÆSTIO CXLVI.

De abstinentia.

Art. 1.

AN abstinentia sit virtus.
R. Ut absolute est subtractio ciborum, est indifferens, sed ut est à ratione regulata, est vel habitus virtutis, vel actus.

* Moderatio ciborum in quantitate, & qualitate pertinet ad medicinam, sed secundum interiores affectiones in comparatione ad bonum rationis, pertinet ad abstinentiam, quæ consistit in medio secundum

dum rectam rationem; & quæ ex fide, & charitate, fit ad gloriam Dei, pertinet ad regnum Dei.

An abſtinentia ſit ſpecialis virtus. R. Sic, *Art. 2.* quia eſt contra delectationes ciborũ, quæ ſpecialiter abſtrahunt hominem à bono rationis propter earum magnitudinem, & ciborum neceſſitatem, & valet etiam contra luxuriam coërcendo carnem, & licet ſit ſpecialis, tamen adiuuat aliam virtutẽ, id eſt, caſtitem.

QVÆSTIO CXLVII.

De ieiunio.

AN ieiunium ſit actus virtutis. R. Sic, *Art. 1.* quia per rationem ordinatur ad aliquod honeſtum, & ſumitur ad tria. Primò, ad reprimendas carnis concupiſcentias. Secundò, vt mens liberiùs eleuetur ad ſublimia contemplanda. Tertiò, ad ſatiſfaciendum pro peccatis, & dicitur fieri rationabiliter, vt ſuſtinetur natura, & non fiat impotens ad opera. Item, ieiunium naturæ conſiſtit in pura negatione, id eſt, quòd nil ceperit, & non eſt actus virtutis, ſed ſolùm illud, quo quis ex rationabili propoſito à cibus aliquoſiter abſtinet, & non recedit à medio virtutis.

An ieiunium ſit actus abſtinentiæ. R. Sic, *Art. 2.* quia attenditur in cibus, in quibus mediũ adinuenit abſtinentia; ſed pertinet etiam ad religionem, & caſtitem, vt ordinatur ad earum finem.

Art. 3.

An ieiunium sit in præcepto. R. In communi, est sub præcepto legis naturæ, quia quilibet naturali ratione tenetur uti ieiunio, quantum sibi est necessarium, ad prædictas necessitates ieiunij; sed determinatio temporis, & modi ieiunij, est sub præcepto Ecclesiæ, & hoc dicitur ieiunium Ecclesiasticum, illud naturale. Item, præcepta per modum statuti communis proposita non obligant omnes eodem modo, sed secundum quod requiruntur ad fidem, quem intendit legislator, & si quis transgrediendo statum contemnat auctoritatem, ita ut finis intentus impediatur, peccat mortaliter; sed si quis non seruat in eo casu, in quo si legislator adesset, non iudicaret esse seruandû, non peccat mortaliter; & sic non omnes, qui non ieiunant, peccant mortaliter.

Art. 4.

An omnes ad ieiunium Ecclesia teneantur. R. Communiter omnes tenentur, nisi habeant impedimentum speciale, quia legislator intendit quod communiter habetur, & in pluribus accidit, nec intendit legislator obligare eum, qui habet legitimam causam non seruandi statutum, sed ieiunium: & si causa est euidens, ex se potest non ieiunare, præsertim interueniente consuetudine, nec facilis est recursus ad superiorem; sed si causa est dubia, recurrit ad superiorem, qui potest dispensare, quia hæc non sunt, ut præcepta Dei vel naturæ, quæ secundum se sunt de necessitate salutis, sed Ecclesiastica, quæ ex causa non obligant. Item pueri,
vsque

vsque ad finem tertij septennij, non tenentur ieiunare. Item, peregrini, & operarij: si peregrinatio, & opera commode differri possint, vel diminui sine detrimento corporali, vel salutis, vel status exterioris requisiti, non excusantur, sed si sit necessitas peregrinandi, vel laborandi pro conseruatione corporis, vel spiritus, & simul ieiunare non possunt, excusantur, & videtur recurrendum ad dispensationem superioris, nisi esset consuetudo. Item pauperes habentes pro vna comestione sufficienter, non excusantur, sed qui frustatim eleemosynam mendicant, excusantur.

An conuenienter terminentur tempora ieiunij Ecclesie. R. Sic, id est, quadragesima, quatuor tempora, & vigiliæ Sanctorum. Art. 5.

An ad ieiunium requiratur quòd homo semel tantum comedat. R. Sic, quia & nature satisficit, & concupiscentia frænatur. Art. 6.

* Quantitas cibi non potest taxari propter diuersas hominum complexiones, sed numerus comestionum sic. Item, potus in ieiunio Ecclesiastico non est prohibitus, quia potus magis est ad digestionem ciborum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat, & sic ieiunans potest pluries bibere; sed si immoderate, peccare posset, & meritum perdere, sicut qui immoderatum cibum sumit in vna comestione. Item electuaria, licet aliquo modo nutriant, tamen non sumun-

tur principaliter, nisi ad digestionem cibi, & sic non soluent ieiunium, nisi quis in fraudem electuaria in magna quantitate sumeret per modum cibi. Item, nec medicinarum assumptio.

Art. 7. *An hora nona conuenienter taxetur ad comedendum ieiunantibus.* R. Sic, circa horam nonam, ex Concilio Chalcedonensi, quia est moderata dilatio ne natura nimis patiatur, & se conformet Christo expiranti, & sufficit si sit circiter, nec subtiliter examinanda, & cum aliquibus ob infirmitatem, vel ætatem, est dispensandum in hora, ut præueniant.

Art. 8. *An conuenienter ieiunantibus interdicator, ut abstineant à carnibus, ouis, & lacticiis.* R. Sic, quia hi cibi habent maximam delectationem, & ad venerea prouocant, & sunt carnes animalium in terra nascentium, & respirantium, & oua, & lacticia, quæ ex eis proueniunt. Item, Ecclesia in ieiuniis attendit quod est communius; licet aliqui magis delectentur piscibus. Itæ, in Quadragesima, quia solemnus est ieiunium, ideo in ea interdiciuntur vniuersaliter oua, & lacticia, in aliis temporibus standum est consuetudini loci.

QVÆSTIO CXLVIII.

De gula.

Art. 1. *AN gula sit peccatum.* R. Sic, quia est appetitus edendi & comedendi
inor

inordinatus, id est, recedens ab ordine rationis. Item, gula est excedere scienter mensuram in edendo: ob concupiscentiam cibi: sed excedere quantitatem cibi, non propter concupiscentiam cibi, sed putans sibi necessarium, non est gula, sed impertinentia alia. Item, primus morus gulæ, vt dicit inordinationem in appetitu sensitiuo, non est sine peccato, secus si est in appetitu naturali, id est, cogitativa.

An gula sit peccatum mortale. R. Si sit. *Art. 2.* matur inordinatio secundum auersionem ab ultimo fine, id est, vt sit paratus facere contra Dei præceptum pro hac delectatione, est mortale; si secundum media tantum, id est, nimis concupiscit, non tamen est paratus facere contra legem Dei, est veniale.

An gula sit maximum peccatorum. R. Ex *Art. 3.* parte materiæ non, quia est circa quæ sustentant corpus: ex parte peccantis alleviatur ob difficultatem discernendi, & moderandi in cibo; ex parte affectus, sic, quia ex ea occasionantur diuersa peccata, vt in Adam superbia ex gula; tamen gula non est grauior, quia est causa per accidens, & occasio peccatorum.

An conuenienter species gula distinguantur *Art. 4.* *secundum has quinque condiciones prapropere, laute, nimis, ardentem, studiosè.* R. Sic, quia quantum ad substantiam cibi, id est, laute; quantitatem, id est, nimis; qualitatem, id est, studiosè; tempus, id est, præpoperè; modum, id est, ardentem.

- Art. 5.* *An gula sit vitium capitale.* R. Sic, quia ex ea multa vitia oriuntur, vt ex causa finali, quia habet finem multum appetibilem, & cum delectatione.
- Art. 6.* *An conuenienter assignentur gula quinque filia, id est, inepta latitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.* R. Sic, quia nascuntur ex delectatione gulæ.

QVÆSTIO CXLIX.

De sobrietate.

- Art. 1.* *AN materia sobrietatis sit potus.* R. Sic, non quicumque, sed circa eum, qui sua fumositate solet corpus conturbare, & hunc moderatur, ne impediatur vsus rationis: licet in generali sit in qualibet materia, quia mensura in omnibus requiritur.
- Art. 2.* *An sobrietas sit per se virtus specialis.* R. Sic, quia remouet speciale impedimentum rationis, id est, fumositatem vini inebriari, sicut abstinencia temperat immoderatam delectationem cibi, & potus.
- Art. 3.* *An vsus vini sit totaliter illicitus ex se.* R. Non, sicut nullus cibus, vel potus, nisi per accidens, vt ex conditione bibentis, qui à vino facile leditur, vel ex voto non bibendi, vel modo, id est, in excessu, vel si ex hoc scandalizantur.
- Art. 4.* *An sobrietas magis requiratur in maioribus personis.* R. Variè variis, vt magis in
iuc

iuuenibus ad concupiscētiās refrēnandas, in quibus vigēt propter feruorem atatis. Item, in mulieribus, quia est in eis debilitas rationis, & concupiscētiis non resistunt. Item, senibus, vt ratio vigeat ad aliorum instructionem. Item, Episcopis, & ministris Ecclesiæ, qui mente deuota debent spiritualibus insistere, & Regibus ad gubernationem subditorum.

QVÆSTIO CL.

De ebrietate.

AN ebrietas sit peccatum. R. Ebrietas. *Art. 1.*
 ATEM ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis non esse peccatum, præsertim si non ex negligentia contingat; si verò causatur ei inordinata concupiscētia, est peccatum sub gula, tanquam sub genere. Item, si quis scienter ita à vino abstineret, vt naturam multum grauaret, peccaret. Item, qui inuitat aliquem ad bibendum, si ignoret fore, vt ex hoc potu inebrietur, non peccat; sed si non adsit ignorantia, neuter excusatur. Item, correctio ebrietatis est relinquenda cum timetur, ne peccator deterior fiat, licet ebrietas sit peccatum.

non An ebrietas sit peccatum mortale. R. Per *Art. 2.*
 se loquendo sic, quia volens, & sciens homo priuat se vsu rationis, quo bene operatur, & peccata vitat, & sic committit se periculo peccandi, quod est peccatum mortale. Item, accipere plus cibi, & potus,

466 Ex Secunda Secundæ

tus, quàm sit necesse, non semper est peccatum mortale, sed ebrietas scienter, sic. Itē, non excusat à peccato mortali ebrietas sumpta ad prouocandum vomitum, quia satis est potus aquæ tepidæ.

Art. 3.

An ebrietas sit grauissimum peccatum. R. Non, quia peccata spiritualia, quæ priuāt maiori bono, id est, diuino, seu contra Deum, sunt grauiora, quàm ebrietas, & peccata carnalia; sed hæc sunt gratiora diabolo, quia sunt frequentiora, non quia grauiora. Item, hæc impediunt vsū rationis, alia peccata sunt contra ipsam rationem, ideo grauiora.

Art. 4.

An ebrietas excuset à peccato. R. Ex parte actus consequentis, quia est inuoluntarius, excusat à peccato; sed ex parte antecedentis actus, seu causæ, si fuit sine culpa, sequens penitus excusatur à peccato; si cum culpa, non totaliter excusatur sequens, quia est volitus in priori, sed minuitur, sicut minuitur ratio voluntarij; sicut concupiscentia minuit peccatum, quia ex infirmitate.

QVÆSTIO CLI.

De castitate.

Art. 1.

An castitas sit virtus. R. Sic, quia concupiscentiam, quæ ad modum pueri est frænanda, castigat, & sic est aliquid secundum rationem modificatum, in quo consistit ratio virtutis humanæ.

* Item est in anima vt in subiecto, sed
habet

habet materiam in corpore, & est habitus voluntarius, nec per violentiam auferitur. Item, in infidelibus, nec castitas, nec alia vera virtus est, quia non referuntur ad debitum finem, quo virtus discernitur à vitio. Item, castitas vt operatur secundùm rationem, est virtus; sed vt habet delectationem in suo actu, est fructus.

An castitas sit virtus generalis. R. Propriè Art. 2. est specialis contra luxuriam, sed metaphoricè sumpta, est generalis, & dicitur castitas spiritualis, & est cum mens delectatur coniungi Deo, & abstinet, ne delectabiliter aliis coniungatur contra debitum diuini ordinis; hinc virginem castam exhibere Christo.

An castitas sit virtus distincta ab abstinentia. R. Propriè sic, quia illa est circa delectationes venereorum, hæc ciborum, & sunt sub temperantia, quæ frænant concupiscentias delectationum tactus, licèt hæc quantum ad iudicium sensus de tangibilibus sit vnica virtus, sed quantum ad vsum tangibilem sunt plures. Art. 3.

An pudicitia pertineat specialiter ad castitatem. R. Sic, non vt virtus distincta, sed vt exprimit quandam circumstantiam castitatis, & dicitur à pudore, in quo significatur verecundia, & propriè de actibus venereis, de quibus homines maximè verecundantur, vt sunt aspectus impudicus, oscula, tactus, circa quæ magis est pudicitia: nam castitas magis est circa ipsam commissionem. Art. 4.

QVÆSTIO CLII.

De virginitate.

Art. 1.

AN virginitas consistat in integritate carnis. R. Virginitas formaliter, & completiue consistit in proposito abstinendi à delectatione venereorum, in qua immunitas à delectatione ex effusione seminis se habet materialiter, & integritas morbi corporalis se habet per accidens; vnde dicitur virginitas, à virore, & virens dicitur, dum in suo virore persistit, non facta adustione caloris veneri, &c.

* Si contingat vt membri integritas corrumpatur, saluo proposito voluntatis, non præiudicat virginitati; sicut nec si corrumpatur manus, vel pes (de quo Sancta Lucia.) Item, si delectatio ex seminis resolutione fiat cum cōsensu mentis, tollit virginitatem, siue fiat per concubitum, siue non; sed sine consensu, non.

Art. 2.

An virginitas sit illicita. R. Non, sed est laudabilis, & sub consilio, quia secundum rectam rationem est utilis ad contemplationem Dei, dum abstinet à delectationibus venereis. Debitum præcepti implendum à multitudine, non obligat quemlibet de multitudine.

Art. 3.

An virginitas sit virtus. R. Sic, specialis, se habens ad castitatem, vt magnificentia ad liberalitatem.

*Ho

* Homines à natiuitate habent materiale virginitatis, idest, integritatem carnis; sed non formale, idest, propositum seruandi virginitatem propter Deum. Item, coniugatus, cui deest materia virginitatis, potest habere id quod est formale, scilicet, præparationem animi; quia connexio virtutum est secundum formale. Item, virginitas reparatur, recuperando propositum per pœnitentiam quantum ad formale, non quantum ad materiale. Item, virginitas vt est virtus dicit propositum cum voto perpetuo seruandæ integritatis, & sic non perditur nisi per peccatum. Castitas coniugalis, & viduitas non habent aliquam excellentiam supra communem castitatem, vt habet virginitas; ideo hæc sola est virtus specialis.

An virginitas sit excellentior matrimonio. Art. 4.

R. Sic, quia est ad bonum animi secundum vitam contemplatiuam; coniugium verò ad bonum corporis secundum vitam actiuam.

* Meritum, non solum pensatur ex actu, sed magis ex animo; vnde coniugatus si habet animum magis paratum ad virginitatem seruandam, si oporteret, potest esse melior, quam qui actu est virgo. Item, bonum commune est melius priuato in eodem genere, sed ex suo genere priuatum potest esse melius; & sic virginitas præfertur fecunditati.

An virginitas sit maxima virtutum. R. Art. 5.

Non, nam virtutes, quarum actus sunt circa diuina, vt theologicæ, & religio, præferun

470 Ex Secunda Secundæ
feruntur virginitati, quæ laudatur ex eo,
quod quis possit vacare rebus diuinis. Itē,
præfertur vita monastica, quæ tollit pro-
prium volūtatē, & bona. Sic martirium,
quod tollit vitam, quam virginitas, quæ
tantūm postpōnit veneream voluptatē,
sed hæc est potior, quā castitas coniuga-
lis. Item, virgines sequuntur agnum, quia
imitantur Christum non solum in inte-
gritate mentis, sed etiam carnis; sed non
magis in propinquo, quia aliæ virtutes
faciunt propinquius inhaerere Deo. Item,
fructus centesimus datur virginitati, quia
est excellentior, quā viduitas, cui datur
sexagesimus, & quā matrimonium, cui
trigesimus, & sic in suo genere est maxima
virtutum.

Q V Æ S T I O C L I I I .

De vitio luxuriæ.

Art. 1.

AN materia luxuriæ sint solum concupi-
scentia, & delectationes venerea. R. In
his maximè, & secundariò, in quibuscun-
que aliis, quæ ad excessum pertinent, &
sic luxurius dicitur quasi solutus in vo-
luptates.

Art. 2.

*An aliquis actus venereus possit esse sine
peccato.* R. Sic, si fiat debito modo, &
ordine, & ad finem generationis huma-
næ.

* Virtus quantum ad communem sta-
tum virtutis non impeditur, nisi per pec-
catum,

carum; sed quantum ad perfectum, potest impediri per id, quod non est peccatum; & sic vsus fœminæ deicit animum, non à virtute, sed ab eius perfectione.

An luxuria qua est circa actus venereos, possit esse peccatum. R. Sic, si fiat contra rationem; vel non seruato modo.

* Seminis emissio debet fieri, vt conuenit fini ad quem eo opus est; quod non accidit in aliis superfluitatibus. Item, principalis Dominus nostri corporis est Deus, cui in luxuria fit iniuria, quia sic homo non vtitur re sua. Vitium oppositum luxuriæ est insensibilitas, & est quando quis ita detestatur mulierum vsum, vt etiam debitum vxori non reddat.

An luxuria sit vitium capitale. R. Sic, quia ex appetitu huius homo fluit in multa peccata.

An conuenienter dicantur esse filia luxuria, cecitas mentis, inconsideratio, precipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus presentis sæculi, & honor futuri. R. Sic, & sunt aliæ (vide) quæ corrumpunt prudentiam.

Q V Æ S T I O C L I V .

De luxuriæ partibus.

AN conuenienter assignentur sex species luxuriæ, id est, simplex fornicatio, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam. R. Sic, quia

Species peccati mortalis non sumitur ex circumstantia, sed ex obiecto, quod est materia cum forma.

* Sacrilegium in violatione mulieris, quæ vouit continentiam Deo, est quoddam adulterium spirituale. Item, peccatum coniugati cum sua vxore non est secundum indubitam materiam, sed secundum alias circumstantias, quæ ex se non constituunt speciem actus moralis. Impudicitia est circa quosdam actus venereorum, ut oscula, tactus, & aliquando luxuria sumitur pro quacunque superfluitate.

Art. 2.

An fornicatio simplex sit peccatum mortale. R. Sic, quia excludit à regno cælorum, ad Galat. 5. & directè vergit in detrimentum prolis; quæ cum sit à vago cōcubitu, pater non potest illam adiuuare, nec excusat, quòd in particulari aliquis prouideat proli nascituræ, quia lex iudicat secundum quod communiter accidit.

* Excusatur Oseas ex præcepto Dei, alij aliter.

Art. 3.

An fornicatio sit grauissimum peccatum. R. Non, quia peccata carnalia sunt minoris culpæ, quam spiritualia. Item grauitas peccati specifici consideratur secundum bonum, cui contrariatur, sed fornicatio est contra bonum prolis nascituræ; ergo grauius erit, quod est contra Deum, vel hominem natum. Item, fornicatio non est contra speciem humanam, sed contra hunc hominem futurum.

Art. 4.

An in tactibus, amplexibus, & osculis consistas

sistat peccatum mortale. R. Ex se non, quia possunt fieri ob aliquam necessitatem, vel causam rationabilem, vel morem patriæ, sed absque libidine; sed si fiant propter delectationem luxuriæ, sunt peccata mortalia; imò aspectus libidinosus est peccatum mortale, licet sit minus, quàm tactus. Imò consensus in delectationem peccati mortalis est peccatū mortale; ergo multo magis oscula, si fiant propter huiusmodi delectationem.

An pollutio nocturna sit peccatum mortale. R. Ex se non, quia in somno fit sine iudicio rationis; sicut nec in furioso est culpa; si verò consideretur in sua causa, ex qua sequitur, si causa fuit superfluitas humorum, quæ si sit ex vitio præcedenti, id est, ex immoderantia cibi, pollutio est culpabilis ex sua causa, si secus, non. Item, vel causa est animalis interior, ut si ex cogitatione præcedenti polluitur; & tunc si cogitatio fuit solum speculatiua, v. g. disputando quis cogitat de venereis, tunc pollutio non est culpabilis; sed si sit cum affectione quadam concupiscentiæ, tunc est culpabilis. Item, si causa sit spiritalis, & extrinseca, id est, dæmon ex sola sua malignitate, tunc homo non peccat; sed si homo vigilans non se parauit contra illusiones dæmonis, est culpabilis.

An stuprum sit una species luxuria. R. *Art. 6.* Sic, quando virgo defloratur, & est specialis deformitas ex parte puellæ, & patris, & tenetur satisfacere puellæ sedu-

ctæ,

474 Ex Secunda Secundæ
ctæ, licet non vi corruptæ, & etiam patri-
puellæ.

Art. 7

*An raptus sit Species luxuria distincta à
stupro.* R. In aliquo casu sic, aliquando
non, quia raptus est cum violentia, quan-
do vi illam abducit, licet non vi violer.
Item, si viduam, vel corruptam rapiat, est
raptus.

* Item, sponsus vi auferens è domo pa-
tris sponsam, non est raptus, quia habet
aliquod ius in sponsam, sed peccat ex vio-
lencia. Item, rapta est prius restituenda,
antequam contrahatur cum ea matrimo-
nium, secus matrimonium est illicitum
(non tenet post Concilium Tridenti-
num.)

Art. 8.

*An adulterium sit determinata species
luxuria distincta ab aliis.* R. Sic, & pec-
catur contra castitatem, & contra bonum
generationis hominis, quia accedit ad nõ
suam coniugem, & impedit bonum pro-
lis alienæ, & idem dicitur de adultera
coniugata.

* Coniugatus peccans semper est adul-
ter, sed ex parte cognitæ potest esse
adulterium, stuprum, fornicatio. Item,
adulter est qui violat fidem matrimonij,
sed qui facit contra bonum matrimonij
inhonestè eo vtens, licet fidem non vio-
let, tamen aliquo modo adulter dici potest.
Item, in stupro, & adulterio violatur mul-
lier sine concubitu; si ob delectationem
procuretur pollutio; vel in concubitu
cum bestia, id est, bestialitas; vel si cum
concubitu non ad debitum sexum, vt ma-
sculi

sculi cum masculo, & fœminæ cum fœmina, & est sodomia; vel si non seruetur modus naturalis concumbendi, vel ratione instrumenti non debiti, vel quoad alios monstruosos, & bestiales modos.

An vitium contra naturam sit maximum Art. 9.
peccatum inter species luxuria. R. Sic, quia maximè fit contra ordinem naturæ, post hoc est incestus, tertium adulterium, quartum stuprum. Item, raptus virginis est grauius, quàm stuprum; & raptus vxoris, quàm adulterium.

* Item, peccatum contra naturam est grauius, quàm sacrilegium, quia est contra naturam speciei, hoc indiuidui. Item, in peccatis contra naturam grauius est bestialis, secundo sodomia, tertio cum non seruetur modus concubitus, & magis si in vase non debito.

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ.

AN continentia sit virtus. R. Si sumatur *Art. 1.*
Apro illa per quam homo abstinere ab omni delectatione venerea, principalis est virginitas, secundaria viduitas; si sumatur pro illa per quam homo resistit prauis concupiscentiis vehementibus, habet aliquid de virtute, & est habitus inuictus à delectatione, sed non est perfecta virtus, quia in ea insurgunt vehementes passionēs.

Art. 12.

An materia continentia sint concupiscentie delectationum tactus. R. Sic, quia circa has sunt, continentia, & incontinentia, circa quas sunt etiam temperantia, & intemperantia.

Art. 13.

An subiectum continentia sit vis concupiscibilis. R. Non, sed in voluntate, quia continens adhuc habet prauas concupiscentias, sed rectam rationem, & eligit illas non sequi. Incontinens eligit illas, & voluntas potest resistere passionibus.

Art. 14.

An continentia sit melior temperantiâ. R. Continentia, ut dicit resistantiam rationis ad concupiscentias prauas, est ut quid imperfectum respectu temperantiæ, in qua appetitus sensitivus est subiectus rationis, sed continentia, ut dicit cessationem ab omnibus delectationibus venereis, est melior temperantiâ simpliciter dicta, ut virginitas castitate.

* Magnitudo, vel debilitas concupiscentiæ, si sit ex causa corporali, vel naturali complexione, vel ex occasione delectationum, augent, vel minuunt meritum; si verò ex causa spiritali, ut ex vehementia charitatis, vel fortitudine rationis, tunc debilitas auget meritum ratione suæ causæ, magnitudo verò minuit.

QVÆSTIO CLVI.

De incontinentia.

Art. 1.

AN incontinentia pertineat ad animam, vel corpus. R. Ad animam, quia

quia est causa per se incontinentiæ, corpus occasionaliter.

An incontinentia sit peccatum. R. Proprie *Art. 2.*
sic, quia est circa concupiscentias delectationum tactus.

* Licet homo egeat Dei auxilio, ut sit continens, tamen incontinentia est peccatum, quia quæ per amicos possumus, aliquantulum per nos possumus.

An continens plus peccet, quàm intemperatus. R. Non, quia maior inclinatio voluntatis ad peccandum est in isto, quia inclinatur ex habitu, qui permanet; in illo ex passione, quæ transit; ignorantia subsequens in illo est minor, in isto autem maior. *Art. 3.*

An incontinens ira sit peior, quàm incontinens concupiscentiæ. R. Ex parte passionis, non, quia hæc habet maiorem deordinationem, quàm motus iræ, quæ habet plus de ratione cum quærat vindictam, & sequitur complexionem, & velocitatem coleræ, & agit cum tristitia; sed qui ex concupiscentia, non, licet ira magis damni-
ficet. *Art. 4.*

Q V Æ S T I O C L V I I .

De clementia, & mansuetudine.

An clementia & mansuetudo sint penitus idem. R. Concurrunt in eundem effectum; id est, refrænant impetum iræ; sed mansuetudo moderatur passionem iræ, clementia actionem. Item, clementi *Art. 1.*

mentia est lenitas superioris erga inferiorem; mansuetudo est cuiuslibet ad quemlibet.

* Illa respicit pœnas, hæc appetitum vindictæ: vnde non sunt omnino idem.

Art. 2.

An tam mansuetudo, quàm clementia sint virtutes. R. Sic, quia per has appetitus rationi subditur, quia hæc minuit pœnas, illa moderatur iras: secundum rationem rectam consistunt in medio, nec sunt contra seueritatem.

Art. 3.

An prædictæ virtutes sint partes temperantia. R. Sic, quia ei vt principali adiunguntur, quia & ipsæ refrœnant.

Art. 4.

An clementia & mansuetudo sint polissimæ virtutes. R. Non, quia adiunguntur alteri vt principali.

QVÆSTIO CLVIII.

De ira.

Art. 1.

AN irasci sit licitum. R. Vt est appetitus vindictæ, non; sed si recta ratione fiat sic; homo si minus irascitur, quàm recta ratio postulat, est malum; idem si magis, quàm oportet. Item appetere vindictam propter malum eius, qui puniendus est, non licet; sed propter correctionem, & ad bonum iustitiæ, est laudabile. Item Deo possumus assimilari in appetitu boni, sed in modo, non; quia in Deo non est appetitus sensitivus, vt in nobis, qui ideo irascimur.

Art. 2.

An ira sit peccatum; R. Aliquando sic,

vt

vt appetere vindictam contra ordinem rationis est vitiosum, si secundum rationem, est laudabile, & dicitur zelus. Item etiam in modo irascendi si interiùs, vel exteriùs immoderatè feruescat, non est sine peccato, etiam si iusta vindicta appetatur.

* Licèt motus præuenientes iudicium non sint in potestate hominis in generali, tamen in singulari potest quemlibet impedire, quia est dominus suorum actuum, & sic peccat. Item irascibilis in homine naturaliter subest rationi hominis.

An omnis ira sit peccatum mortale. R. Non, *Art. 3.* sed si appetat iniusta vindicta, & sic ex genere suo, est mortale; nisi vel præueniat rationem, vel ex paruitate materiæ. Item potest esse mortale ex circumstantia, si sit contra charitatem.

An ira sit grauissimum peccatum. R. Non, *Art. 4.* quia grauius est odium, & inuidia, & concupiscentia.

An Aristoteles benè dixerit, Iracundi quidam sunt amari, quidam acuti, quidam diffisiles. R. Sic, quia in ira est facilitas, & firmitas. *Art. 5.*

An ira sit vitium capitale. R. Sic, quia *Art. 6.* ex ira multa vitia oriri possunt, cum habeat obiectum appetibile, id est, vindictam.

An in convenienter assignentur sex filia ira, id est, Rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blasphemia. R. Sic. *Art. 7.*

An sit aliquod vitium oppositum iracundia. *Art. 8.*

dia

480 Ex Secunda Secundæ
dia proueniens ex defectu ira. R. Sic, si ira
stat pro zelo rationabili; imò, & defectus
talis iræ est virium. Passio iræ est utilis, vt
homo promptè exequatur quod ratio di-
ctat.

Q V Æ S T I O C X L I X.
De crudelitate.

Art. 1. **A**N crudelitas opponatur clementia. R. Sic,
quia illa est cruda, & aspera, hæc le-
nis, & dulcis.

Art. 2. *An crudelitas differat à sauitia, seu à feri-
tate.* R. Sic, vt malitia humana à bestiali-
tate, quæ in pœnis infligendis non consi-
derat culpam eius, qui punitur, sed solam
delectationem, quæ non est humana, sed
bestialis.

Q V Æ S T I O C L X.
De modestia.

Art. 1. **A**N modestia sit pars temperantia. R. Il-
la adiungitur huic, vt pars princi-
pali, quia temperantia moderatur illa,
quæ sunt difficilia moderari, vt concupi-
scentias delectationum tactus; sed mode-
stia quæ sunt mediocriter difficilia. Item
modestia latè sumpta requiritur in omni-
bus virtutibus.

Art. 2. *An modestia sit solùm circa exteriores a-
ctiones.* R. Non solùm, sed etiam circa
interiores minores; ideo distinguitur à
tem

temperantia, & clementia, & hæc minora videntur esse quatuor. Primò motus animi ad aliquam excellentiam, quam moderatur humilitas. Secundò desiderium cognoscendi, & hoc moderatur studiositas. Tertiò motus corporales, & actiones, vt decenter, & honestè fiant, siue seriò, siue ioco fiant. Quartò apparatus exterior, vt in vestibus, licet alij variis nominibus vocent hanc virtutem, vt circa ludum Eurapelia.

Q V Æ S T I O C L X I.

De speciebus modestiæ, id est,
de humilitate.

A *N* humilitas sit virtus. R. Sic, quæ re- Ar. 1.
frænat animum ne immoderatè tendat in excelsa; sicut magnanimitas impellit animum ad prosecutionem magnorum secundùm rationem rectam.

* Humilitas si est à principio extrinseco, vt cum quis ab alio deiicitur, est pœna; si ab intrinseco, id est, considerans suum defectum, tenet se in infimis secundùm suum modum, est virtus; si fiat malè, id est, cum suum honorem non intelligès comparat se iumentis, &c. non est virtus. Si est secundùm signa exteriora tantùm, est falsa. Item non opponitur magnanimitati, quia vtraque agit secundùm rationem. Item solus Deus est perfectus simpliciter, cui non competit humilitas, nisi secundùm naturam humanam assumptam; sed

cuiuslibet perfecto secundum quid, id est, homini conuenit humilitas. Item humilitas, ut est specialis virtus, non est ciuilis, sed respicit subiectionem hominis ad Deum.

Art. 2.

An humilitas consistat circa appetitum. R. Sic, quia moderatur motum eius, & cognitio proprii defectus pertinet ad voluntatem, ut regula directiua appetitus.

* Qui non ex confidentia suarum virium, sed auxilij Dei tendit ad maiora, non facit contra humilitatem, quia aliud est leuare se ad Deum, aliud contra Deum. Item, humilitas secundario reprimat superabundantiam in exterioribus sumptibus, quod ad iactantiam spectat.

Art. 3.

An homo debeat se omnibus per humilitatem subiicere. R. Sic, quantum ad id, quod est Dei in proximo; sed non requiritur, ut id, quod est Dei in seipso, subiiciat ei, quod apparet esse Dei in altero, sicut nec quod est suum in seipso, subiiciat ei, quod est hominis in proximo, quia non oportet, ut quilibet existimet se magis peccatorem quolibet alio, potest tamen putare esse aliquid boni in proximo, quod in se non habet, & in se mali, quod non sit in proximo.

* Dum humiliamur homini propter Deum, non damus homini, quod Deo debetur, quia est alia reuerentia. Item, humilitas præcipue est in animo sine actu exteriori. Item, qui ex humilitate alicuius scandalizatur, est passiuum scandalum.

Art. 4.

An humilitas sit pars modestiæ, vel temperantia.

rantia. R. Sic, & sicut mansuetudo reprimit motum iræ, sic humilitas motum spei in magna tendentis; est autem sub temperantia, seu modestia propter modum, & non materiam.

An humilitas sit potissima virtutum. R. *Art. 5.*
Post theologicas, & intellectuales, & iustitiam legalem, ponitur humilitas ratione finis, quia facit hominem subiectum quantum ad omnia ordinatione ad finem.

* Humilitas dicitur fundamentum spiritualis ædificij, per modum remouentis prohibens, quia expellit superbiam, & tollit impedimenta humanæ salutis.

An conuenienter distinguantur secundum sanctum Benedictum duodecim gradus humilitatis. R. Sic (vide.) *Art. 6.*

QVÆSTIO CLXII.

De superbia.

An superbia sit peccatum. R. Sic, quia aduerfatur rectæ rationi, quæ dirigit in sibi proportionatum; & superbia facit, vt voluntas velit id, quod est supra se, & supra regulam rationis: si excessus est secundum rationem, vt bonorum, non est peccatum; quia appetere excellentiam, ex se non est peccatum; sed eam appetere cum excessu ad rectam rationem, sic.

An superbia sit speciale peccatum. R. Sic, *Art. 2.*
quia habet obiectum specie distinctum;

est enim appetitus inordinatus propriæ excellentiæ; sed vt redundat ad alia peccata quæ ex ipsa oriuntur per se, vel indirectè, est generale peccatum, non quòd semper ex illa oriantur, quia aliquando ex ignorantia, vel ex infirmitate non seruantur præcepta Dei, sed quia oriri possunt cùm contemnat legem Dei, vel ob propriam excellentiam.

Art. 3.

An superbia sit in irascibili, vt in subiecto.
R. Sic, vt est in appetitu sensitiuo, & intellectiuo.

Art. 4.

An conuenienter Gregorius assignet quatuor species superbia, id est, existimare bonum à seipsis habere: secundo credere sibi datum bonum de super suis accepisse meritis: ter. iò iactare se habere, quod non habet: quar. iò despectis aliu singulariter videri appetunt habere, quod habent R. Sic.

* Credere aliquid esse in se, quod non sit à Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari, est infidelitas; sed quòd aliquis de bonis suis ita gloriatur, ac si ea ex se, vel ex meritis propriis haberet, est superbia.

Art. 5.

An superbia sit peccatum mortale. R. De genere suo semper, quia auertit à Deo, sed ex imperfectione actus, est veniale.

Art. 6.

An superbia sit grauissimum peccatorum. R. Ex parte conuersionis ad materiale, id est, celsitudinem, non; quia hæc non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis, sed ex parte auersionis, quæ est formalis, sic, quia auertit per se, & eius actus est contemptus Dei; sed alia peccata
auct

auertunt quasi consequenter per ignorantiam, vel infirmitatem, vel desiderium alicuius boni, sed hæc per se, se Deo opponit; & ideo specialiter Deus superbis resistit.

* Difficile est vitare superbiam, quia latet etiam in bonis operibus; sed cum deprehenditur, facile vitatur consideratione humanæ miseræ, & magnitudinis diuinæ.

An superbia sit primum omnium peccatorum. R. Sic, quia auersio à Deo, in qua consistit formaliter peccatum, est per se in superbia, & sic peccatum in genere, sed in aliis est ex consequenti.

* Non quòd quodlibet peccatum ab ea oriatur, sed quia quodlibet genus peccati potest ab ea oriri, ideo dicitur initium omnis peccati. Item, apostasia est prima pars superbix.

An superbia sit vitium capitale. R. Sic, imò secundum Gregorium est regina, & mater omnium vitiorum.

* Superbia quæ inordinate appetit excellentiam, est causa inanis gloriæ, quæ vult manifestationem excellentiæ.

QVÆSTIO CLXIII.

De peccato primi hominis.

AN peccatum Adæ fuerit superbia. R. Sic, quia fuit initium omnis peccati, quod est superbia. Item in eo statu, homo

non potuit appetere sensibile bonum contra rationem, quia non erat rebellio carnis ad spiritum, sed tantum, quia appetiit spirituale bonum inordinatè supra mensuram præstitutam à diuina regula, & hæc est superbia. Item inobedientia in Adam fuit causata à superbia, quæ deordinauit voluntatem, nec fuit per se volita illa inobedientia. Item gula non fuit primum motiuum, sed persuasio serpentis, cui credidit ex superbia.

Art. 2.

An superbia primi hominis fuerit appetere diuinam similitudinem. R. Sic, non æquiparantia, sed imitationis inordinatè supra suam mensuram, quia voluit, vt per virtutem naturalem sciret bonum & malum ad agendum, vel quid sibi futurum. Item scire est naturale, sed velle scire supra naturam suam, est peccatum.

Art. 3.

An peccatum primi parentis fuerit ceteris grauius. R. Secundum suam speciem, non; quia maior est superbia, qua quis Deum negat, vel blasphemat, quam superbia, qua quis inordinatè diuinam similitudinem appetit; sed fuit grauissimum secundum quid ex circumstantia personæ, & perfectionis status; & magnitudo pænæ, non est ratione speciei illius peccati, sed quia erat primum, & fuit deordinata tota natura: & in peccatis primum non est maximum, nisi per accidens.

Art. 4.

An peccatum Adæ fuerit grauius peccato Eue. R. Ex conditione personæ sic, quia erat perfectior vir; quantum ad genus, fuit æquale, quia vtrunque fuit superbia:

bia : quantum ad speciem superbix , grauius peccauit Eua , quia credidit diabolo , & sic voluit similitudinem Dei per esum ligni contra voluntatem Dei ; sed Adam non credidit , & sic noluit similitudinem Dei contra voluntatem Dei ; sed peccauit dum per seipsum eam consequi voluit. Item Eua peccauit in Deum , & in proximum , quia induxit Adam , sed Adam consensit amicabili quadam beneuolentia , & sic diminuitur Adæ peccatum. Item ex Augustino Adam inexpertus diuinæ seueritatis credidit illud peccatum esse veniale , sed non excusatur hæc ignorantia.

QVÆSTIO CLXIV.

De pœnis peccati primi hominis.

AN mors sit pœna peccati primorum parentum. *Ans. 3.* Sic, sicut & omnes corporales defectus , & rebellio carnis ad spiritum.

* Mors est naturalis propter conditionem materiæ , sed est pœnalis propter amissionem boni præseruantis à morte. Item illi fuerunt instituti à Deo, vt prima principia humanæ naturæ deriuandæ in posteros cum dono præseruationis à morte , sed per eorum peccatum fuit tota natura destituta , & incurrit mortem. Item, mors est à Deo , non vt defectus naturæ,

488 Ex Secunda Secundæ
sed vt pœna iusta, quæ habet rationem
boni.

Art. 2.

*An conuenienter determinentur particula-
res pœna primorum parentum in Scriptura. R.*
Sic, vt fuerunt priuati integritate naturæ,
& sic ceciderunt in defectus pœnales. Item
Paradiso terrestri. Item mulieri dicitur, in
dolore paries. Item subiecta est viro: Item
viro terræ sterilitas, laboris anxietas, spi-
næ. Item in anima confusio, & rebellio
rationis ad spiritum; comminatio mor-
tis, increpatio culpæ tunicis pellicis desi-
gnata.

QVÆSTIO CLXV.

De tentatione primorum
parentum.

Art. 1.

AN fuerit conueniens, vt homo à diabolo
tentaretur. R. Sic, quia Deus disponit
omnia suauiter, tribuens cuique secun-
dum suam naturam, sed conuenit homini
ab aliis creaturis adiuuari, vel impediri,
quia habebat ex gratia posse resistere cui-
libet per voluntatem suam.

* Tentare inducendo ad malum, est dia-
boli. Item vt Deus sciebat hominem la-
psurum, ita sciebat per voluntatem posse
tentationi resistere, & conuenire ei natu-
ræ, vt suæ voluntati relinqueretur. Item in
statu innocentie homo poterat sine diffi-
cultate resistere tentationi: nam impu-
gnatio, cui cum difficultate resistitur, est
pœnalis.

An

An fuerit conueniens modus, & ordo prima tentationis. R. Sic, quia diabolus incitauit intellectum per scientiam, & sensum per pomum.

QVÆSTIO CLXVI.

De studiositate.

AN materia studiositatis sit proprie cognitio. R. Sic, studium importat maximam applicationem mentis ad aliquid, cognoscendo illud; & sic ad cognitionem. Art. 1.

An studiositas sit pars temperantia. R. Art. 2.
Est secundaria ei adiuncta, vt pars potentialis, & comprehenditur sub modestia. Item curiositas prohibetur per studiositatem moderatam, & sic est temperantia.

QVÆSTIO CLXVII.

De curiositate.

AN circa cognitionem intellectiuam possit esse curiositas. R. Sic, & vitiosa, quia in ea potest dari appetitus inordinatus, qui est curiositas. Item sequi possent multæ inordinationes, vt si quis ex ea superbit, vel ea vitur ad peccandum; si studium est malum, vt si fiat propter superbiam, vel peccatum; vel si per minus utile studium retrahitur ab eo, quod

490 Ex Secunda Secundæ
ei ex necessitate incumbit; vel si studet
discere ab eo, à quo non licet, vt à demone,
vel non discit ad debitum finem; vel si stu-
det supra facultatem ingenij, Eccles. 3. *Al-
tiora te ne quaesieris.*

Art. 7.

*An vitium curiositatis sit circa sensitivam
cognitionem.* R. Cognitio sensitiva si ordi-
natur ad necessitatem naturæ sustentandæ,
vel intelligendæ veritatis, est virtuosa stu-
diositas, sed si auertit hominem ab utili
cognitione, vel si ordinatur ad noxium, vt
aspectus mulieris ad concupiscendum, est
mala.

* Curiositas potest esse in delectatione
omnium sensuum. Item inspectio ludo-
rum redditur vitiosa, si per hoc homo sit
procliuior ad vitia lasciuiæ, vel crudelita-
tis per ea, quæ representantur. Item inqui-
rere facta aliena bono animo ad utilita-
tem propriam, est laudabile; sed inquire-
re vitia proximi ad despiciendum, vel de-
trahendum, est vitiosum.

QVÆSTIO CLXXVIII.

De modestia secundum quod
consistit in exterioribus
motibus corporis.

Art. 1.

*AN in exterioribus motibus corporis sit
aliqua virtus.* R. Sic, quia sunt or-
dinabiles per rationem: nam ad impe-
rium rationis membra exteriora mouentur,
& circa hos motus est decor honestatis.

* Or

* Ordinatio exteriorum motuum, vt nos ordinant ad alios, pertinet ad amicitiam, vel affabilitatem, vt sunt signa interioris dispositionis ad veritatem, idest, talem se exhibet homo in verbis, & in factis, qualis est interius.

An in ludis possit esse aliqua virtus. R. Art. 2.

Sic, quia ex Augustino sapientem decet interdum remittere animum rebus agendis intentum; sed hæc remissio fit per ludicra verba, vel facta, & animus indiget quiete, vt corpus; & quies animi est ludicra, seu iocosa delectatio in dictis, vel factis, sed non in turpibus, vel nociuis. Item vt congruant personis, & tempori, & aliis circumstantiis, nec totaliter grauitas animi resoluatur. Item hæc virtus in ludis dicitur Eutrapelia, idest, affabilitas; & licet ludi non ordinentur ad aliquem finem, satis est, vt sint ad aliquam animi recreationem, & quietem, & hoc sufficit ad virtutem.

An in superfluitate ludi possit esse peccatum. Art. 3.

R. Sic, vel mortale, vel veniale: nam vel est in ipsa specie actionum, vt cum quis vtitur verbis, vel factis turpibus, vel his quæ proximo nocent, & est mortale; vel ex circumstantia, vt temporis, loci, personæ, & est veniale; nisi velit agere contra Deum, vel proximum, quia esset mortale.

* Officium histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est ex se illicitum, nec ipsi sunt in statu peccati; modò moderatè ludo vtantur;

492 Ex Secunda Secundæ
quia ad ea, quæ sunt vtilia conseruationi
humanæ, possunt deputari aliqua licita
officia.

Art. 4.

An in defectu ludii sit aliquod peccatum. R.
Sic, quia est contra rationem, vt quis se
aliis onerosum exhibeat, v. g. cum nil de-
lectabile exhibet, vel etiam aliorum mo-
deratas delectationes impedit, est enim
vitiosum in rebus humanis.

Q V Æ S T I O C L X I X.

De modestia.

Art. 1.

*A*N circa exteriorum ornatum possit es-
se virtus, vel vitium. R. Sic, quia
in eo est honestas, & vitium ex parte ho-
minis, qui moderatè, vel immoderatè eo
vritur; vel in comparatione ad consuetu-
dinem hominum, cum quibus viuit; vel
ex inordinato affectu quo vritur, v. g. si ex
superfluo vsu vestium, gloriam quærit; vel
delicias, cum vestes sint ordinatæ ad cor-
poris fomentum; vel ex nimia sollicitudi-
næ; quibus opponitur humilitas, sufficien-
tia, simplicitas. Item ex defectu, id est, si
non adhibet studium, quod oportet, vel si
eum ad gloriam ordinat.

* Item in dignitate constituti, & mini-
stri Altaris pretiosissimis vestibus indu-
untur, non ad inanem gloriam, sed ad
significandam excellentiam, sui ministe-
rij, & cultus diuini. Item defectus in
his, non est peccatum, si fiat ad macera-
tionem carnis, vel humiliationem spiri-
tus,

rus, secus si fiat propter iactantiam, vel superbiam. Item excessus, & defectus vestium reducitur ad veritatis virtutem, quæ est circa facta, & dicta; & est quoddam iudicium conditionis humanæ

An ornatus mulierum sit sine peccato. Art. 1.

R. Si coniugata ad hoc se ornet, ut placeat viro, sit sine peccato. Item mulier, quæ non habet virum, nec vult habere, vel non est in statu habendi, non potest sine peccato appetere placere aspectibus virorum, & ad concupiscendum; quia hoc est dare incentiuum peccati, & si hac intentione se ornet, ut prouocet ad concupiscendum, peccant mortaliter; si ex leuitate, vel vanitate propter iactantiam, non semper est mortale, sed aliquando veniale; idem de viris: item possunt excusari in aliquo ornamento ob consuetudinem, licet non laudabilem (vide quod dixit in Articulo primo.)

* Fucatio mulierum est species fictionis quæ non est sine peccato, non tamen semper est mortale, nisi fiat propter lasciuiam, vel in Dei contemptum. Item aliud est fingere pulchritudinem, quam non habet, quod non licet; aliud est occultare turpitudinem ex aliqua causa proponentem, quod ex S. Paulo est licitum. Item, quod mulier utatur veste virili, & contrà, est vitiosum; quia cultus debet competere conditioni personæ; sed propter aliquam necessitatem potest fieri sine peccato. Item artifices peccant quando per artem ea faciunt, quibus homines uti

non

494 Ex Secunda Secundæ
non possunt absque peccato; sed si possunt
malè, & benè uti, non est peccatum, ut est
ars ornamentorum mulierum.

QVÆSTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ.

Art. 1.

AN præcepta temperantia convenienter
tradantur in Scriptura. R. Sic, dum
prohibetur adulterium, quod maximè di-
lectioni proximi contrariatur, per quod
abutitur homo vxore proximi, & hoc siue
facto, siue desiderio.

Art. 2.

*An convenienter in Scriptura tradantur
præcepta de virtutibus annexis temperantia.*
R. Sic, quia ex ira aliquando nascitur
homicidium, vel subtrahitur debitus ho-
nor parentibus.

* Superbia est initium peccati latens in
corde; cuius inordinatio non cognosci-
tur communiter ab omnibus, ideo non
prohibetur in Decalogo, in quo sunt prin-
cipia per se nota. Item præcepta quæ in-
ducunt ad obseruandam legem, suppo-
nunt legem; ideo non possunt poni inter
prima præcepta legis. Item inordinatio
exteriorum motuum non pertinet ad of-
fensam proximi ex sua natura, ut adulte-
rium, homicidium.

QVÆ

QVÆSTIO CLXXI.

De Prophetia.

AN *Prophetia pertineat ad cognitionem.* *Art. 1.*
R. Sic principaliter, quare Propheta olim dicebatur videns, & videt ea, quæ sunt procul, & remota à cognitione hominum, vnde dicitur à pro, idest, procul, & phanos, idest, apparitio, quia ei, quæ sunt procul, apparent; sed secundario consistit in locutione. Item ad eam pertinet operari miracula in confirmationem prophetiæ, quia quæ supra humanam cognitionem diuinitus reuelantur, non possunt confirmari ratione humana, quam excedunt. Item in prophetia requiritur inspiratio, quæ eleuet mentem ad percipienda diuina; & reuelatio quoad ipsam perceptionem diuinorum, in quo perficitur prophetia.

An prophetia sit habitus. **R.** Propriè, *Art. 2.*
 non, quia non potest ea homo vti, cum voluerit. Item lumen propheticum, quod est intellectuale excedens rationem, non potest inesse intellectui per modum formæ permanentis, vt est habitus, quia sic semper Propheta posset prophetare, quod est falsum. Item, nec Prophetæ vident Deum per essentiam, vt beati. Item lumen propheticum inest animæ per modum passionis vel impressionis transientis.

* Cessante actuali illustratione adhuc dicitur

496 Ex Secunda Secundæ
citur Propheta, quia remanetabilitas, vt
facilius illustretur irerum, vel quia fuit de-
putatus à Deo, vt sic. Item donum gratiæ
eueat hominem ad aliquid supernaturale,
vel quantum ad substantiam actus: vt face-
re miracula, cognoscere occulta, & ad
hoc non datur donum habituale gratiæ;
vel quantum ad modum actus: vt diligere
Deum, & ad hoc datur donum habituale
gratiæ.

Art. 3.

*An prophetia sit solùm futurorum contin-
gentium.* R. Sic propriè, quia longè di-
stant ab humana cognitione, sed secunda-
riò ad eam pertinent præterita, & præ-
sentia, vt Moyses scripsit creationem
mundi, & aliqui vident cogitationes cor-
dis præsentis.

Art. 4.

*An Propheta per reuelationem cognoscat
omnia, qua propheticè cognosci possunt.* R.
Non, sed secundùm reuelationem spe-
cialem huius, vel illius, quia quæ prophe-
ticè diuiso lumine cognoscuntur, sunt
diuersa, & pendent à prima veritate, nec
inter se necessariò connexa.

Art. 5.

*An Propheta semper discernat quid dicat
per spiritum proprium, & quid per spiritum
prophetia.* R. Prophetæ mens aliquando
instruitur per expressam reuelationem, &
tunc certissimè habet quòd hæc sunt ei
diuinitus reuelata; aliquando per quen-
dam instinctum, quem humana mens ne-
sciens patitur, & tunc aliquando nescit
discernere, an hæc cogitauerit instinctu
diuino, vel spiritu proprio.

*An ea qua propheticè cognoscuntur, vel
dicuntur*

dicuntur, possint esse falsa. R. Non, quia veritas diuina inspirando errare non potest; nec immobilis certitudo præscientiæ diuinæ, vel prophetiæ excludit futurorum contingentiam, quia fertur in ea, vt sunt præsentia, & iam determinata; si verò quis prophetat prout Deus cognoscit ordinem causarum ad effectus, tunc aliquando aliter euenit, quàm prophetat; non tamen subest falsum, quia sensus prophetiæ est, quòd ordo causarum hoc habet, vt talis effectus eueniat; sic intelligitur illud, morieris, & non viues, idest, dispositio tui corporis ad mortem ordinatur, & illud, post quadraginta dies Niniue subuerteretur, idest, hoc exigunt eius peccata, vt subuertatur. Item prophetatum est necessarium, vt consideratur in suo præsentia, prout subest præscientiæ diuinæ.

QVÆSTIO CLXXII.

De causa Prophetiæ.

AN prophetia possit esse naturalis. R. Non, *Art. 1.*
 Quia præcognitio futurorum secundum quòd sunt in seipsis, quorum est prophetia, non potest esse à natura, sed solum à Deo reuelante, qui habet in sua æternitate omnia præsentia. Item præcognitio futurorum in suis causis non habetur à natura, quia homo posset semper hanc habere, cum vult, sed habetur per experientiam, quæ iuuatur per naturalem dispositionem, & differt ab illa, quæ
 habe

habetur per reuelationem, quia hæc est fallibilis, & quorundam euentuum, illa infallibilis, & quorumcunque.

Art. 2.

An prophetica reuelatio fiat per Angeles. R. Sic, quia sunt medij inter Deum, & homines, ad quos deferunt diuinas illuminationes, & reuelationes, quia opera Dei sunt ordinata, idest, infima per media disponit.

* Charitas, quæ est perfectio voluntatis, infunditur immediatè à Deo; sed prophetia est perfectio intellectus, in quem etiam Angeli possunt imprimere. Item gratiæ gratis datæ attribuuntur Spiritui sancto, vt primo principio, sed per medios Angelos; & operatio instrumenti dicitur esse principalis agentis.

Art. 3.

An ad prophetiam requiratur dispositio naturalis. R. Non, quia Deus causa vniuersalis in agendo non prærequirit dispositionem in materiam, sed simul potest inducere, & materiam, & dispositionem, & formam: sed speculatio scientiæ requirit dispositionem naturalem.

Art. 4.

An requiratur bonitas morum ad prophetiam. R. Non, quia pertinet ad intellectum, cuius actus præcedit actum voluntatis, in quæ est charitas; quia prophetia datur in vtilitatem Ecclesiæ, sicut aliæ gratiæ gratis datæ, sed charitas, vt affectus hominis ordinetur in Deum. Item prophetia potest impediri per passiones animæ, & exteriores actiones, quia ad eam requiritur maxima mentis eleuatio ad contemplationem spiritualium.

* Item

* Item quando prophetia datur non solum pro aliis, sed pro illustratione propriæ mentis, tunc non est sine gratia gratum faciente. Item diuina dona non semper dantur optimis simpliciter, sed quandoque aliis, qui sunt optimi quantum ad doni perceptionem.

An aliqua prophetia sit à demonibus. R. Art. 5.

Prophetia propriè, & simpliciter per solum diuinam reuelationem; sed dæmon potest prophetizare secundum quid, id est, facere, vt homo cognoscat, quæ procul sunt à cognitione intellectus humani, quæ dæmones cognoscunt naturaliter, & non quæ soli Deo cognita sunt.

* Item dæmones manifestant quæ sciunt, non per illuminationem intellectus, sed per imaginariam visionem, vel sensibilibiter loquendo, & sic etiam deficit ista manifestatio à vera prophetia. Item prophetia dæmonis à diuina potest cognosci aliquibus signis exterioribus, quia diabolus aliquando falsum dicit, Spiritus sanctus nunquam.

An propheta demonum aliquando predicent verum. R. Sic, saltem secundum aliquid. Art. 6.

* Prophetæ dæmonum non semper loquuntur ex dæmonum reuelatione, sed aliquando ex inspiratione diuina, quia Deus vtitur malis ad bonum, immo bonus Angelus potest reuelare dæmonibus. Item propria dæmonum dicuntur esse illa, quæ habent à seipsis, id est, mendacia, & peccata; sed quæ pertinent ad propriam

500 Ex Secunda Secunda
priam naturam non habent à seipsis, sed
à Deo, & sic possunt vera quandoque pra-
dicere.

QVÆSTIO CLXXIII.

De modo propheticae co- gnitionis

Art. 1.

AN *Propheta videant ipsam Dei essen-
tiam.* R. Non, sed vident in quibus-
dam similitudinibus secundum illustra-
tionem diuini luminis; item essent beatis; &
ratio idealis non addit super essentiam di-
uinam, nisi respectum ad creaturam; &
prius est cognoscere Deum in se, quàm in
ordine ad creaturas; ergo cognoscunt ex
reuelatione diuina absque eo quòd essen-
tiam videant.

Art. 2.

*An in prophetica reuelatione impriman-
tur menti Propheta noua rerum species, vel
solum lumen nouum.* R. Per influxum lu-
minis intellectualis, quantum ad iudicium
confertur aliquid supra naturalem facul-
tatem. Item quantum ad acceptionem
rerum fit per speciem; & in hoc prophe-
tia est similis disciplinæ, qua discipulo re-
præsentantur res locutione, & signis, sed
non in illuminatione. Item non est cen-
sendus Propheta is, cui fit repræsentatio
rerum per similitudines imaginarias, vel
corporales, vt Pharaoni, nisi illuminetur
mens ad iudicandum. Item, qui illumina-
tur, vt iudicet de apparitionibus imagina-
riis

riis aliorum, est Propheta, vt Ioseph, sed maximè, qui in vtroque excellit.

An visio prophetica semper fiat cum abstractione à sensibus. *Art. 3.* R. Non semper, quia non potest fieri abstractio à sensibus, quando aliquid repræsentatur per species, siue diuinitus formatas, vt rubus Moylis; sed aliquando potest fieri, vt quando fit per formas imaginarias.

An Propheta semper cognoscant ea, quæ prophetant. *Art. 4.* R. Non semper, quia Spiritus sanctus intendit in his, vt agens principale per instrumentum deficiens: sed Propheta cognoscit se à Spiritu sancto moueri ad aliquid æstimandum, vel significandum (ex August.) verbo, vel factò.

QVÆSTIO CLXXIV.

De diuisione Prophetiæ.

An conuenienter diuidatur in prophetiam prædestinationis Dei, præscientiæ, & comminationis. *Art. 1.* R. Sic, quia obiectum prophetiæ, quod est in cognitione diuina supra humanam facultatem, sic diuiditur: nam futurum in diuina cognitione inest dupliciter; primò prout est in sua causa, & sic est prophetia comminationis, quæ nõ sèper impletur, sed per eã pronuntiatur ordo causæ ad effectum: secundò in seipso, vt facienda à Deo, & sic est prophetia prædestinationis vel vt fienda per liberum arbitrium hominis, & sic est prophetia præscientiæ, quæ potest esse bono

502 Ex Secunda Secundæ
bonorum, & malorum; sed illa prædesti-
nationis tantum bonorum

* Item Isidorus eam distinguit secundum
modum prophetandi, & sunt ecstasis, visio,
somnia, per nubem, vox de cælo acce-
pta, parabola, & repletio Spiritus sancti.

Art. 2. *An perfectior sit prophetia, quæ habet visio-
nem intellectualem, & imaginariam, quàm ea,
quæ habet visionem intellectualem tantum.* R.
Non, sed hæc, quia est potior, & dignior,
quæ magis appropinquat ad visionem
patriæ.

Art. 3. *An gradus prophetia possint distingui se-
cundum visionem imaginariam.* R. Pro-
priè dictæ sic, quia visio imaginaria in
prophetia est quoddam medium: nam
alia fit in somnis, alia in vigilia, alia per
verba, quæ Propheta audit; alia per signa,
quæ videt, sed super omnes gradus excel-
lentior est, quæ fit absque imaginatione.

Art. 4. *An Moyses fuerit excellentior omnibus pro-
phetis.* R. Sic, quia visione intellectuali
vidit essentiã Dei, vt Paulus in raptu quã-
tum ad imaginariam visionem, quam
quasi ad nutum habebat, non solum au-
diens verba, sed videns loquentem in spe-
cie Dei; non solum dormiendo, sed etiam
vigilando. Item quia loquebatur toti po-
pulo ex persona Dei, quasi de nouo le-
gem proponens: alij verò inducebant ad
obseruantiam legis Moysis; item quoad
miracula, quæ fecit toti populo infide-
lium.

Art. 5. *An in Beatis sit aliquis prophetie gradus.*
R. Non, quia non sunt in caligine, nec ve-

ritas supranaturalis est procul, nec cognoscunt per figuras corporales, & tandem iam sunt in perfectione.

* Christus, ut viator fuit Propheta, non ut comprehensor.

An gradus prophetia secundum tempus sint variati. R. Sic, ante legem, sub lege, & in gratia, præcipuè de cognitione Dei, & incarnationis.

Q V Æ S T I O C L X X V.

De raptu.

AN anima hominis rapiatur ad diuina. *Art. 1.*

R. Sic. Nota, raptus dicit violentiam ab extrinseco nullam vim conferente passo, idest, contra, vel finem inclinationi: ut lapis rapitur sursum, & sic non homo ad cælum, sed ad pœnas sic; vel quantum ad modum tendendi, ut lapis si citius deorsum ferretur, quàm motu naturali, & sic anima abstrahitur à sensibilibus apprehensione virtute diuina ad supernaturalia, licet sit naturale homini per sensibilibus apprehensionem tendere in diuina; sed non tali modo. Item ex infirmitate potest quis alienari à mente, sed non est raptus, sicut nec si à dæmone, ut in arreptitiis.

An raptus magis pertineat ad vim appetitiuam, quàm ad cognoscitiuam. R. Ad cognoscitiuam quantum ad id, in quod rapitur; sed potest habere causam ex parte virtutis appetitiuæ, idest, quando ex magna

gna affectione appetitus homo abstrahitur ab omnibus aliis, præsertim si delectetur in his, ad quæ rapitur.

* Diuinus amor facit ecstasim, sed raptus supra ecstasim addit violentiam. Item tradere se appetitui sensitivo, facit ecstasim, sed quia voluntas potest resistere passioni, deficit à vera ratione raptus.

Art. 3.

An Paulus in raptu viderit essentiam Dei.
R. Probabilius quòd sic, quia dicit se audiuisse ineffabilia verba, quod pertinet ad visionem beatorum, & excedit statum viæ; sed non fuit beatus, quia lumen gloriæ in eo non fuit per modum permanentis, & tunc non habuit fidem actu, sed habitu; sicut non fuit beatus habitualiter, sed actu, & consequenter habuit delectationem, ratione cuius dicitur fuisse in Paradiso, sicut per contemplationem in cælo.

* Item tertium cælum est Emyreum, vel visio super mundana, vel Deus.

Art. 4.

An Paulus in raptu fuerit alienatus à sensibus. R. Sic, quia vidit essentiam Dei, & nil aliud intellexit.

* Christus dum erat viator videbat diuinam essentiam absque abstractione à sensibus, quia erat beatus per habituale lumen gloriæ, non sic cæteri. Item Paulus post raptum fuit memor diuinæ essentia per aliquas species intelligibiles habitualiter relictas in eius intellectu. Item in beatis qui vident diuinam essentiam non fit abstractio à sensibus, sed est redundantia ab intellectu ad inferiores vires vsque ad corpus, non sic in via.

An anima Pauli in illo statu fuerit omnino à corpore separata. *Art. 5.*
R. Non, quia informabat corpus, sed eius intellectus fuit abstractus à phantasmatibus, & à perceptione sensibilium, vt Deum videret.

An Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore separata. *Art. 6.*
R. Sic, id est, an informauerit.

Q V Æ S T I O C L X X V I .

De gratiis gratis datis, quæ pertinent ad locutionem.

AN qui habebant donum linguarum, loquerentur omnibus linguis. *Art. 1.*
R. Apostolicè, quia toti mundo missi.

An donum linguarum sit excellentius, quàm gratia prophetiæ. *Art. 2.*
R. Non, sed contrà, quia hæc est ad res, illa ad voces.

Q V Æ S T I O C L X X V I I .

De gratia gratis data, quæ consistit in sermone.

AN in sermone consistat aliqua gratia gratis data. *Art. 1.*
R. Sic, vt efficaciter loquatur, vt doceat ad instruendum intellectum; ad mouendum affectum, vt libenter audiant verbum Dei; vt inlectat animum auditoris ad implendum verbum Dei, quod libenter audit. Item sic loqui vt à diuersis

Y audia

audiatur, pertinet ad donum linguarum, sed vt bene loquatur, ad gratiam. Item gratiæ gratis datæ dantur in vtilitatem aliorum.

* Rhetorica perficit sermonem modo naturali; sed Spiritus sanctus excellentius operatur per gratiam sermonis id quod potest ars operari inferiori modo.

Art. 2.

An gratia sermonis, sapientia, & scientia pertineat etiam ad mulieres. R. Loqui publicè toti Ecclesiæ non, sed priuatim ad vnum, vel paucos familiariter loquendo potest illis competere gratia sermonis.

* Gratia prophetiæ conceditur mulieribus, quia attenditur secundùm mentem illuminatam à Deo, vnde non est differentia sexuum; non sic gratia sermonis, quæ ad instructionem hominum pertinet.

Q V Æ S T I O CLXXVIII

De gratia miraculorum.

Art. 1.

An sit aliqua gratia gratis data ad miracula faciendâ. R. Sic, vt sermo prolatus confirmetur, & fiat credibilis per miracula; & Spiritus sanctus sufficienter prouidit Ecclesiæ in his, quæ sunt vtilia ad salutem, prout sunt gratiæ gratis datæ, & sic per supranaturales effectus, id est, miracula homo ducitur ad aliquam supranaturalem cognitionem credendorum.

* Principium operandi miracula non est qualitas habitualis in anima, quia non se
exten

extenderet ad omnia supranaturalia, quæ fieri possunt, sed est Deus, qui principaliter operatur. Item, quæ fiunt à dæmone non sunt vera miracula, quia fiunt virtute causarum naturalium, licet nobis sint vera miracula. Item gratia sanitarum præter beneficium commune, quod exhibetur in omnibus miraculis, vt scilicet homines adducantur in Dei notitiam, confert aliquid particulare homini, id est, sanitatem; ideo commemoratur seorsum. Item operatio miraculorum attribuitur fidei, quia est ad manifestationem fidei, & quia procedit ex omnipotentia Dei, cui innititur fides.

An mali possint miracula facere. R. Sic, vt sunt ad confirmationem veritatis fidei quam malus prædicat inuocando nomen Christi, sed si fiant ad manifestationem sanctitatis alicuius quam Deus vult aliis proponere in exemplum virtutis, & hæc non sunt nisi à Sanctis, siue in vita, siue post mortem, siue per eos, siue per alios peccatores inuocantes aliquem sanctum, quia oratio in impetrando non innititur merito, sed diuinæ misericordiæ, quæ etiam ad malos se extendit. Item aliqua non sunt miracula vera, sed facta fantastica, quibus ludificatur homo, vt videatur ei aliquid, quod non est; aliqua sunt vera facta, sed non habent veram rationem miraculi, quia fiunt per causas naturales, & hæc possunt fieri à dæmone.

Art. 2.

 QVÆSTIO CLXXIX.

 De vita actiua, & contem-
 platiua.

Art. 1.

AN vita conuenienter diuidatur per vi-
 tam actiuam, & contemplatiuam. R. Sic,
 quia est diuisio vitæ hominis secundum
 intellectum, qui est vel practicus, vel spe-
 culatiuus, cuius cognitionis finis, vel est
 ipsa cognitio veritatis, & spectat ad vitam
 contemplatiuam; vel est actio, & spectat
 ad actiuam. Item mixta comprehenditur
 in illis. Item voluptuosa est brutalis, ideo
 non ponitur in diuisione, quia est com-
 munis nobis, & brutis.

Art. 2.

An sufficienter diuidatur per actiuam, &
 contemplatiuam. R. Sic, vt in primo Arti-
 culo.

 QVÆSTIO CLXXX.

De vita contemplatiua.

Art. 1.

AN vita contemplatiua nihil habeat in
 affectu, sed totum in intellectu. R. Hæc
 vita quantum ad essentiam actionis perti-
 net ad intellectum, sed quantum ad id,
 quod mouet ad exercendum talem actum,
 spectat ad voluntatem, quia voluntas mo-
 uet vt homo intendat contemplationi ve-
 ritatis, tanquam ad finem voluntatis; & li-
 cêt contemplatiua essentialiter sit intelle-
 ctus,

ctus, tamen terminatur in delectationem, quæ est in affectu.

An virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam. R. Essentialiter non, quia ordinantur ad exteriores actiones, hæc quiescit in interiori, id est, in consideratione veritatis; sed dispositiuè sic, ne per vehementiam passionum contemplatio impediatur.

An ad vitam contemplatiuam pertineant diuersi actus. R. Finaliter vnus, id est, contemplatio veritatis, licet habeat diuersos actus antecedentes pro principiis, vel eorum deductionibus ad veritatem cognoscendam, sed finalis est vnus.

An vita contemplatiua solùm consistat in contemplatione Dei, vel etiam cuiuscunque veritatis. R. Principaliter Dei, qui est finis humanæ vitæ, hic imperfectè per speculum in ænigmate, sed secundario in contemplatione diuinorum effectuum, quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, &c. & sunt sex gradus.

An vita contemplatiua secundum statum presentis vite possit pertinere ad visionem essentia diuina. R. Prout homo sensibus corporis vtitur, est impossibile; si potentialiter tantùm, & non secundum actum, prout eius anima actu informat corpus, sed non vt vtatur sensibus corporis, neque imaginatione, vt accidit sancto Paulo in raptu, & est supremus gradus contemplationis vitæ.

An operatio contemplationis conuenienter distinguatur per tres motus, id est, circula-

in exteriori actu dirigatur ; pertinet ad actiuam : si vt delectetur solùm in conceptione veritatis , pertinet ad contemplatiuam.

An vita actiua maneat post hanc vitam R. Art. 4.

Non , quia in futura vita cessat finis , qui est in exterioribus actibus.

* Virtutes morales post hanc vitam manebunt , non secundùm actus circa ea , quæ sunt ad finem , in quibus est vita actiua , sed secundùm actus circa finem. Item Angeli & Sancti habent aliquid de vita actiua circa ea , quæ pertinent ad dispensationem ministeriorum Dei , dum mundus durat , sed semper Deum contēplantur.

QVÆSTIO CLXXXII.

De comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam.

AN vita actiua sit potior , quàm contempla- Art. 1.
tiua. R. Non , sed hæc est melior tum quia est secundùm intellectum , & de obiecto propriè , id est , intelligibili , & homo in hac est magis sibi sufficiens , cum paucioribus indigeat ; & hæc propter se diligitur , illa ad alios : hæc secundùm diuina , illa secundùm humana. Item potest esse magis continua , licet non in summo contemplationis. Item secundùm quid propter necessitatem præsentis vitæ , aliquândo est eligibilis magis vita actiua , vt propter paupertatē. Item prælati non solùm in actiua ,

sed debent excellere in contemplatiua. Cum quis à contemplatiua ad actiuam vocatur, id non fit per modum subtractionis, sed additionis, propter aliquam necessitatem præsentis vitæ.

Art. 2.

An vita actiua sit maioris meriti, quàm contemplatiua. R. Ex genere suo, non; sed contrà; quia hæc directiùs pertinet ad dilectionem Dei, quæ est radix meriti; actiua directiùs ad amorem proximi; sed si quis ob maiorem amorem Dei vellet ad tempus carere dulcedine contemplationis propter proximum, magis mereretur.

Art. 3.

An vita actiua impediatur contemplatiuam. R. Quatenus actiua contemnit, & ordinat interiores passiones animæ, non impedit, sed adiuuat contemplationem; sed quantum ad exercitium exteriorum actionum impedit.

Art. 4.

An vita actiua sit prior, quàm contemplatiua. R. In via generationis sic, quia disponit ad eam; sed simpliciter non; imò contrà; quia hæc mouet actiuam, & eam dirigit, ut vit mulierem.

QVÆSTIO CLXXXIII.

De officiis, & statibus
hominum.

Art. 1.

AN status in sui ratione importet conditionem libertatis, vel seruitutis. R. Sic, siue in spiritualibus, siue in ciuilibus, quia dicit obligationem hominis cum

cum quadam firmitate, prout scilicet aliquis est sui iuris, vel alterius, non ex serui causa, & de facile commutabili.

An in Ecclesia debeant esse diuersi status, Art. 2. vel officia. R. Sic, vt corpus Ecclesiæ sit perfectum, idest, cum membris.

An officia distinguantur per actus. R. Sic Art. 3. quia deputantur ad diuersas actiones formales.

An differentia statuum attendatur secundum incipientes, proficientes, & perfectos. R. Sic, quia datur principium, medium, & finis in libertate iustitiæ à seruitute peccati; & agit de libertate, & seruitute spirituali.

QVÆSTIO CLXXXIV.

De his, quæ pertinent ad statum perfectionis in communi.

AN perfectio Christiana vita attendatur specialiter secundum charitatem. R. Sic, quia est vinculum perfectionis. Item, quia vnit nos Deo, qui est finis humanæ mentis; & est perfectio sensuum hominis, & facit alias virtutes esse perfectas.

An aliquis in hac vita possit esse perfectus. R. Amare Deum, vt totaliter est diligibilis, non est creaturæ, sed solius Dei. Item amare secundum totalitatem diligentis, idest, vt homo toto affectu semper

Deum amet actu, non est possibile in via, sed in patria. Item perfectio non secundum totalitatem diligentis, neque secundum totalitatem diligibilis potest in hac vita haberi dupliciter. Primo, ut ab affectu hominis excluditur peccatum mortale contrarium charitati, & hæc est de necessitate salutis. Secundo, quando etiam excluditur illud, quod impedire potest, ne mens totaliter feratur in Deum, ut in incipientibus, & proficientibus, & sine hac potest esse charitas. Item perfecti in hac vita, habent peccata venialia, ex infirmitate viæ, & sic habent aliquid imperfectum. Item dilectio proximi, vel est sine qua charitas esse non potest, vel esse potest.

Art. 3. *An perfectio consistat in præceptis, an in consiliis.* R. Essentialiter in præceptis, secundario in consiliis, quæ sunt media ad eam.

Art. 4. *An quicumque est perfectus sit in statu perfectionis.* R. Potest quis esse perfectus, & non esse in statu perfectionis, ut bonus secularis, qui non se obligavit ad perpetuam servitutem, quæ dicitur status. Item potest quis esse in statu perfectionis, idest, obligatus, & non esse perfectus, ut religiosus malus, quia status hic sumitur pro eo quem exterius solemniter Ecclesia, nam de interiori statu Deus solus iudicat.

Art. 5. *An Religiosi, & prælati sint in statu perfectionis.* R. Sic, quia habent perpetuam obligationem cum solemniter voto in his, quæ

quæ sunt perfectionis: nam religiosi voto solemnî, Episcopi obligant se ad pastorale officium, idest, animam ponere pro ouibus, & hoc per solemnitatem consecrationis, & dum statum assumunt, non profitentur se perfectos, sed tendere ad perfectionem. Item actus perfectionis non sufficit ad statum perfectionis: vnde Martyrium nõ ponit in statu perfectionis, quamuis consistat in perfectissimo actu charitatis.

An omnes prelati Ecclesiastici sint in statu perfectionis. R. Non, sed solum Episcopi, qui obligantur ad perpetuam curam, nisi Papa dispenset, & per accidens in occidentali Ecclesia Sacerdotes emittunt votum castitatis: licet nomen presbyteri significet Episcopum, & Sacerdotem, vt in primitiua Ecclesia, tamen in re semper fuerunt distincti.

An status religiosorum sit perfectior, quàm status prelatorum. R. Non, sed Episcoporum status est perfectior, vnde religiosus potest fieri Episcopus, sed non contra.

* Abrenuntiatio rerum, vt est actus, non est perfectio: vt est in præparatione animi, sic, & hanc habent Episcopi, quia tenentur omnia contemnere pro honore Dei, vel salute gregis, vel pauperibus dando. Item vltra actiuam vitam Episcopis magis conuenit contemplatiua, quàm religiosis, quia tenentur contemplari non solum propter seipos, sed etiam ad instructionem aliorum.

An Presbyteri, Curati, & Archidiaconi sint maioris perfectionis, quàm religiosi. R. Non, sed religiosi, quia hi possunt facere omnia quæ illi, & Presbyteri possunt relinquere sua munera, & ingredi religionem. Item magis peccaret Clericus in sacris faciens contra sanctitatem ordinis, quàm laicus regularis.

QVÆSTIO CLXXXV.

De his, quæ pertinent ad statum Episcoporum.

Art. 1.

AN liceat Episcopatum appetere. R. Appetere Episcopatum ratione reuerentiæ, & honoris, vel sufficientiæ bonorum temporalium, non licet, quia est ambitio, & cupiditas. Item ratione gradus alti, est præsumptio. Item ratione pascendi, idest, aliis prodesse, quamuis ex se liceat, tamen quia habet annexam celsitudinem gradus, est præsumptio: ut qui præesse appetat ut aliis profuit, nisi manifesta necessitas immineat, vel sit in tali officio, vel sciat se dignum tali opere, ita ut in desiderio cadat opus bonum, non primatus dignitatis.

* Bonum opus desiderat, quia tunc primus in martyrio, sed addit: Oportet irreprehensibilem esse, & debet esse perfectus.

Art. 2.

An liceat Episcopatum iniunctum omnino recusare. R. Non, quia est inobedientia, & inordinata voluntas.

* Vita

* Vita contemplatiua, & amor Dei, est potior, quàm actiua, & amor proximis sed bonum multitudinis est præferendum bono vnius, nec Episcopus ira transfertur ad actiuam, vt relinquat contemplatiuam; secus si habet impedimentum ad officium non remouibile à superiore, tunc non tenetur obedire. Item qui vult non suscipere dignitatem, si intendat etiam si præcipiatur à superiore, illicitè vult.

An qui assumitur ad Episcopatum oporteat esse meliorem cæteris. *Art. 3.* R. Non, sed meliorem pro Ecclesia, qui possit Ecclesiam instruere, defendere, pacificè gubernare. Item ministratio Ecclesiæ non datur in remunerationem personæ, quia hæc erit post mortem. Item in electione, non debet esse acceptio personarum. Item electus non debet se meliorem aliis putare, esset enim præsumptio, sed satis est, vt in se non cognoscat impedimentum. Item in eligendo attenditur eminentia dilectionis, sed magis idoneitas ad regimen.

An Episcopus possit licitè Episcopatum relinquere, vt religionem ingrediatur. *Art. 4.* R. Quandiu potest proficere subditis ad salutem non, quia perpetuò obligatur, quod non debet relinquere, nec pro quiete suæ contemplationis, nec propter aduersa euitanda, vel lucra acquirenda; sed si non potest proficere in Episcopatu, vel defectu suo, vel aliorum, de licentia Papæ potest.

Art. 5.

An liceat Episcopo propter aliquam persecutionem corporalem deserere gregem sibi commissum. R. Cum damno salutis gregis, non licet; sed si sufficienter in absentia pastoris per alium prouidetur, licet propter commodum Ecclesie, vel periculum personae suae; & non tenetur ingredi religionem.

Art. 6.

An liceat Episcopo aliquid proprium habere. R. Sic, quia non uouent paupertatem, nec munus Episcopi hoc requirit.

* Perfectio uitae Christianae non consistit in paupertate essentialiter, quia perfectissimus fuit Abraham, & diues; imò res proprias, & acquisitas possunt Episcopi relinquere hæredibus.

Art. 7.

An Episcopi mortaliter peccent, si bona Ecclesiastica, qua procurant, pauperibus non largiantur. R. Non, quia de superfluis possunt ampliare redditus Ecclesie, si non adsit necessitas pauperum. Item si bona sunt diuisa, & Episcopus ultra partem suam sibi aliquid accipit de his, quae debentur pauperibus, vel ministris, vel cultui Ecclesie, peccat, & tenetur restituere. Item de propriis, & de parte Ecclesiasticorum bonorum sibi debita potest disponere, ut ei libet, quia est dominus; & in his peccaret, vel propter inordinationem affectus, vel si aliis non subueniat prout charitas requirit, sed determinare quando sit talis necessitas, quae ad peccatum mortale obligat, pertinet ad humanam prudentiam. Item Episcopus
de

de bonis Ecclesiasticis sibi deputatis, potest dare consanguineis, vel aliis sine peccato, dummodo moderatè faciat, scilicet ne indigeant, & non vt ditiores fiant.

An religiosus factus Episcopus teneatur Art. 8.
ad obseruantiam regularem. R. Sic, nisi impediatur munus Episcopale. Item non possunt testari, nisi ex dispensatione Papæ.

QVÆSTIO CLXXXVI.

De his, quæ pertinent ad statum Religionis.

AN Religio importet statum perfectionis. *Art. 1.*
R. Sic, quia autonomaticè est via ad perfectionem, & virtus denominatur ab intentione finis, quia religiosus vt holocaustum totaliter se dedicat diuino seruitio, in quo est perfectio.

An quilibet religiosus teneatur ad omnia Art. 2.
consilia. R. Non, sed ad ea, quæ in regula promittit. Item non est perfectus, sed in via.

An ad perfectionem religionis requiratur Art. 3.
paupertas voluntaria. R. Sic, vt tollat affectum à rebus mundanis.

An ad perfectionem religionis requiratur Art. 4.
perpetua continentia. R. Sic, quia coitus maximè impedit ire in Deum, &c.

An obedientia pertineat ad perfectionem re- Art. 5.
ligionis. R. Sic, quia ab ea dirigitur, & in ea Christum imitatur.

- Art. 6.* *An ad perfectionem religionis requiratur ut hæc tria cadant sub voto, scilicet paupertas, continentia, obedientia. R.* Sic, quia ad statum perfectionis requiritur obligatio; ergo & votum.
- Art. 7.* *An conuenienter dicatur in his tribus consistere perfectionem religionis. R.* Sic, quia tolluntur omnia impedimenta, & fit holocaustum.
- Art. 8.* *An votum obedientia sit potissimum inter tria vota. R.* Sic, quia offertur voluntas, quæ est potior.
- Art. 9.* *An religiosus semper peccet mortaliter transgrediendo ea, quæ sunt in regula. R.* Non, nisi sit præceptum, vel fiat ex contemptu.
- Art. 10.* *An religiosus in eodem genere peccati grauius peccet, quàm secularis. R.* Si est contra votum, si ex contemptu, si propter scandalum, sic; secus, non, sed leuius, quia facilius resurgit propter bonam intentionem, & auxilium aliorum.

QVÆSTIO CLXXXVII.

De his, quæ competunt
Religiosis.

- Art. 1.* **A**N liceat religiosis docere, prædicare, & alia huiusmodi facere. *R.* Si habent ordinem, & iurisdictionem delegatam, possunt; quia ex voto, vel ex regula non prohibentur, aut si eis committatur, præsertim si religio sit ad hoc specialiter instituta.

An liceat religiosis secularia negotia tractare. Art. 2.
 R. Causa cupiditatis non, sed causa charitatis cum debita moderatione, & licentia superioris, licet.

* Frequentare Palatia Regum propter delicias, vel gloriam, non competit eis, sed propter pias causas, sic.

An religiosi teneantur manibus laborare. Art. 3.
 R. Non magis quam seculares, nisi per regulam ad hoc obligentur. Ita labor corporalis valet ad quatuor. Primò, ad victum quærendum, & si non habetur aliunde, est sub præcepto. Secundò, ad tollendum otium, & non est sub præcepto, quia aliis viis potest tolli. Tertiò, ad refrænandam concupiscentiam, & non est sub præcepto. Quartò, ad eleemosynam faciendam, & non est sub præcepto, nisi fortè in aliquo casu. Item sub opere manuali intelliguntur omnia officia membrorum, vt linguæ, pedum, & quibus homo licitè lucratur victum. Item qui vacant operibus spiritualibus, vt orationi, psalmis propter bonum commune, excusantur ab opere manuali; sed si vacant priuatis, non excusantur à manuali. Item qui omnia spernunt propter Deum, si habent vnde viuant, non tenentur manibus laborare.

An religiosi liceat de eleemosynis viuere. R. Art. 4.
 Sic, quia eleemosynæ ex liberalitate donantis debentur eis ob necessitatem, vel ob corporis infirmitatem ex qua non possunt laborare, vel si labor non sufficit, vel quia non sunt assueti laborare
 ma

manibus. Item debentur ex eo, quòd aliquid aliis exhibent, siue spirituale, siue temporale: vt si prædicent autoritate Prælatorum, si ministrent in Altare, si studeant sacre Scripturæ in bonum commune, si bona temporalia, quæ habebant, monasterio largiantur. Item vsus eleemosynarum est religiosus illicitus, si desistunt ab actibus religiosis, quia defraudant mentem dantium, quæ fuit, vt religiosè viuant, & dantes participant. Item est illicitum, si otiosi viuant, & si ex seruili, vel rusticana vita veniunt, & nolunt laborare, tunc enim non manducant. Item si alij sunt in extrema necessitate, ipsi abstineant ab eleemosynis. Item, quando est manifesta necessitas, & utilitas, & religiosi viuunt ex eleemosynis absque opere manuali, infirmi non scandalizantur, sed tantùm malitiosi, de quorum scandalo non est curandum, quia passiuum.

Art. 5.

An religiosus liceat mendicare. R. Si ex cupiditate, vel vt otiosi viuant, non licet, si ob abiectiõnem, vt humilientur, licet: si ex necessitate, vel ad utilitatem, v. g. ædificandi Ecclesiam, licet.

Art. 6.

An liceat religiosus indui vilibus vestibus, quàm ceteri. R. Si est pœnitentia, vel in contemptum fastus, vel pro humiliatione, licet; secus non, id est, non ob iactantiam, non ex auaritia, vel negligentia.

QVÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia Religionum.

AN sit tantum una religio. R. Non, quia Art. 1.
 differfa sunt opera charitatis, & di-
 uerfi modi exercitiõrum; licet omnes to-
 taliter fe tradant ad feruiendum Deo, &
 in hoc non eft differentia, fed in diuerfis
 modis feruendi Deo.

An aliqua religio inftitui debeat ad ope- Art. 2.
ra vita aãtiua. R. Sic, quia ad perfectio-
 nem charitatis pertinet dilectio Dei, &
 fic eft vita contemplatiua; & dilectio pro-
 ximi, & fic eft aãtiua, & in hac fit sacri-
 ficium Deo.

An aliqua religio poffit ordinari ad mi- Art. 3.
litandum. R. Sic, propter defenfionem
 diuini cultus, & publicæ falutis, & pau-
 perum opprefforum; ficut licet aduoca-
 re pro fuo Monafterio, & pro pauperi-
 bus.

An aliqua religio poffit inftitui ad pradi- Art. 4.
candum, vel confessiones audiendas. R. Sic,
 quia eft pro falute animæ.

An fit inftituenda aliqua religio ad flu- Art. 5.
dendum. R. Sic, quia iuuat directè ad con-
 templandum, & indirectè ne erremus in
 contemplatione. Item ad compefcendam
 carnem, fed cum charitate, ne inflet, &
 fiant diffenfiones.

An religio; qua vacat vita contemplati- Art. 6.
ua, fit potior illa, qua vacat vita aãtiua.
 R. Illæ religiones tenent fummum gra-
 dum,

§ 24 Ex Secunda Secundæ

dum, quæ ordinantur ad prædicandum, & docendum, quod opus actiuum oritur ex plenitudine contemplationis, quod præfertur simplici contemplationi; sicut maius est illuminare, quàm sol si lucere, &c. quia ordinantur ad finem absolutè potiorem, qui est maius bonum, vel sunt plura bona, & sunt comparanda in fine: nam ratione exercitij, non est comparatio, nisi respectiua, quia non propter se, sed propter finem quæritur, & non attenditur quantitas exercitij, sed proportio eius ad finem; secundo loco est religio, quæ est ad contemplandum; tertio quæ ad opera exteriora.

* Religio non est potior ex eo, quia habet maiores, seu arctiores obseruantias, sed ex eo si sit magis ordinata ad finem religionis cum maiori discrimine.

Art. 7.

An habere aliquid in communi minuat perfectionem religionis. R. Non, quia perfectio non consistit essentialiter in paupertate, sed in sequendo Christum; sed habere præsertim moderatè in communi nõ impedit, sed adiuuat; & illa tractare est charitas, quia non distrahuntur religiosi à contemplatione.

Art. 8.

An perfectior sit religio viuentium in societate, quàm in solitudine. R. Vita solitaria est perfectior, quia competit perfectis, sed socialis est ad exercitium perfectionis; sed si sumatur absque præcedenti exercitatione, est periculosissima, nisi Deus suppleat quod in aliis acquiritur per exercitium. Item sine spiritu est vita bestialis.

Q V Æ

Q V Æ S T I O CLXXXIX.

De ingressu Religionis.

AN qui non sunt in præceptis exercitati *Art. 1.*
debeant ingredi religionem. & Sic, vt fa-
ciliùs vitent peccata, & proficiant.

An debeat aliquis voto obligari ad ingressum Art. 2.
religionis. R. Est secundùm se laudabile; &
opus factum ex voto est laudabilius.

An qui obligatus est ex voto ingredi religio- Art. 3.
nem teneatur intrare religionem. R. Sic, vel
absolutè, vel si posuit conditionem post
eam; & si vouit certam religionem, tene-
tur facere quantum in se est vt ingredia-
tur; si absolutè, & in vna non recipitur,
adeat aliam. Item rationabiliter dici po-
test aliquem per ingressum religionis
consequi remissionem omnium peccato-
rum.

An qui vouit ingredi religionem teneatur Art. 4.
perpetuò permanere in religione. R. Secundùm
intentionem vouentis, si intendit se obli-
gare ad perpetuò remanendum, tenetur, si
nil cogitauit, intelligitur secundùm for-
mam iuris, quæ est, vt actu detur annus
probarionis. Item qui ingreditur, vt statim
exeat, non satisfacit voto, quia vouendo
non intendit hoc, quare tenetur mutare
propositum, id est, vt velit saltem experiri.

An pueri recipiendi sint in religionem. Art. 5.
R. Ante vsum rationis votum non tenet,
& si

& si ante annos pubertatis, vt frequentius in pueris circa decimumquartum, in puellis duodecimum acceleretur vsus rationis, votum ex se obligat, sed obligatio potest auferri auctoritate parentum, sed post annos pubertatis non potest votum reuocari. Item professio non valet ante decimum sextum annum, possunt tamen à parentibus tradi vt ibi nutriantur.

Art. 6.

An propter obsequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingressu religionis. R. Si sunt in necessitate, nec commodè aliter subuenire potest eis, nisi obsequio filiorum, licet; sic multo minus parentes possunt ingredi relicta cura filiorum; sed si non sunt in tali necessitate vt multum indigeant obsequio filiorum, possunt contra præceptum parentum ingredi religionem.

Art. 7.

An Presbyteri curati possint licitè religionem ingredi. R. Sic, quia non obligantur voto solemni ad curam. Episcopi non possunt sine licentia Papæ.

Art. 8.

An liceat de vna religione transire ad aliam. R. Nisi propter magnam vtilitatem, vel necessitatem, non est laudabile; sed potest laudabiliter transire ad arctiorem, sed petat licentiam, quæ non est neganda: & si dubitatur an illa sit perfectior, petat iudicium superioris. Secundò, si in sua arctiori declinatur à perfectione, & remissiùs viuant, potest ad minorem si melius viuatur, & petat à superiore, vt in primo casu. Terriò ex infirmitate si non potest arctioris statuta seruare, & laxioris po

potest, sed in hoc casu requiritur dispensatio.

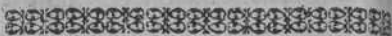
* Habens votum simplex arctioris, si profiteatur in laxiori, non tenetur ad votum simplex.

An aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandam. R. Sic, & cum merito; non tamen vi, vel simoniacè, non mendaciis, ne ingrediens deceptus retrocedat, potest tamen munusculis allicere ad amicitiam, & ingressum. Art. 9.

* Obligatus ex voto, vel iuramento ad minorem religionem, potest induci ad maiorem, sed non contrà; nisi ex causa, & dispensatione superioris.

An sit laudabile ingredi absque multorum consilio, & diuturna deliberatione. R. Sic, nisi adsit infirmitas; & tunc consulat, qui possunt prodesse, non impedire. Item potest consulere in quam religionem, & quoad modum intrandi. Art. 10.

EX

EX TERTIA
PARTE SVMMÆ
DIVI THOMÆ.

QVÆSTIO I.

De conuenientia Incarn-
nationis.

Art. 1.

N fuerit conueniens Deum incarnari. R. Sic, tum quia per Deum visibilem cognoscuntur attributa inuisibilia Dei: vt Bonitas, Iustitia, Sapientia; tum quia summa bonitas, id est, Deus conuenit vt communicetur naturæ humanæ, licet non conueniret naturæ humanæ vniri Deo, nec tamen Deus est mutatus.

* Et licet assumpserit malum pœnæ, non tamen malum culpæ, quia ei non conuenit: est tamen Deus vbique, quia non clauditur carne.

Art. 2.

An fuerit necessarium incarnari. R. Non simpliciter, quia potuit aliis viis, sed secundum quid, id est, melius quantum ad fidem, spem, charitatem, ad operationem, ad communicationem sui, ad remouenda mala, &c.

* Pu

* Purus homo non potuit satisfacere adæquatè pro tota natura, quia peccatū erat infinitum respectu Dei, nisi ex acceptatione Dei, & reuerentia in Deum, & eius maiestas augetur.

An si homo non peccasset, Deus fuisset incarnatus. R. Non, quia non fuisset morbus; ergo nec medicina, & in Scriptura incarnatio semper attribuitur peccato, licet sine peccato potuisset incarnari, quia omnipotens.

* Prædestinatio supponit cognitionem futurorum, & sic prædestinauit opus incarnationis in remedium peccati. Item Adæ fuit reuelata incarnatio, & non causa incarnationis, & lapsus eius.

An incarnatio sit principaliter ad delendum peccatum originale, vel actuale. R. Ad omnia, licet principaliter ad originale: quia est maius extensiuè, sed actuale est maius intensiuè, quia magis voluntarium.

* Item originale non inducit pœnas sensus in Limbo, sed pœnalitates; quas hîc Christus assumpsit.

An debuerit ab initio mundi incarnari. R. Non, vt homo humiliaretur, & pro maiestate venientis.

* Et charitas pro loco & tempore dat beneficium.

An debuerit differri vsque ad finem mûdi. R. Non, quia non expediebat saluti humanæ.

Q V Æ S T I O I I.

De modo vnionis Verbi incarnati.

Art. 1.

AN vnio sit facta in natura, id est, in essentia. R. Non, sed quælibet natura, id est, diuina & humana, est perfecta in Christo, & non se habent, vt materia, & forma, essent enim in potentia, nec sunt vnitæ accidentaliter, nec faciunt tertium quid.

* Cùm dicitur natura diuina incarnata, sensus est, sibi vniuit carnem in persona, & non est, quòd sit conuersa in carnem; sic dicitur caro Deificata, id est, facta Dei, non Deus.

Art. 2.

An vnio Verbi fuerit facta in persona. R. Sic, & quod natura significat essentiã speciei, persona significat totum habens naturam, sicut partem formalem, & perfectiuam sui. Cùm ergo humana natura non pertineat ad essentiã Verbi, pertinebit ad personam, alioquin nullo modo est vnita Verbo.

* In Deo natura & suppositum idem sunt secundum rem; sed differunt ratione, quæ sufficit, vt fiat vnio in persona, non in natura, cùm naturæ nihil addatur, sed personæ. Item personalitas dicit perfectionem, vt dicit existentiam in se, sed natura humana perfectius existit in Verbo, vt in nobiliori, & digniori se. Item natura humana Christi erat singularis, sed non

non suppositata, nisi in Verbo.

An unio sit facta in supposito, vel in hypostasi. R. In supposito, vel hypostasi, quia persona ad hypostasim non addit, nisi determinatam naturam, id est, rationalem, & intellectualem. Vnde in Christo multiplicare personas, seu subsistentias, & hypostasies, seu supposita; vel diuidere, est damnatum. Art. 3.

* Christus dicitur aliud, & aliud propter naturas, & non alius, & alius, vt dicitur in Trinitate, propter personas. Item Christus est in specie humana, ratione naturæ assumptæ, & res non ponitur in specie ratione indiuiduationis, sed naturæ.

An persona, vel hypostasis Christi sit composita. R. Licet in se sit summè simplex, tamen, vt subsistit duabus naturis, duæ erant rationes subsistendi; ergo Persona erat composita; sed hæc compositio non est per modum partium, sed per modum numeri, id est, id, in quo duo conueniunt. Art. 4.

An in Christo anima fuerit unita corpori. R. Sic, est de fide, quia fuit animatus, & vniuocè homo. Art. 5.

* Ex vnione animæ & corporis insurgit persona in puro homine, non sic in Christo, sed vtrunque aduenit personæ præexistenti digniori. Item Verbum est principium omnis vitæ effectiuè, & non formaliter, sed anima formaliter.

An natura humana sit unita Verbo accidentaliter. R. Non, quia est error: nam Christus esset homo per accidens. Art. 6.

* Et licet natura sit mutata, tamen Verbum

bum non est mutatum, & quod aduenit
enti completo est accidens, nisi trahatur
ad communionem eiusdem esse comple-
ti. Item substantia sumitur etiam pro sup-
posito, & sic unio fuit substantialis, & hæc
unio non fuit solùm instrumenti cū cau-
sa, licet natura humana sit instrumentum
diuinitatis.

Art. 7.

*An unio natura humana & diuina sit
quid creatum.* R. In humana est creatum,
quia cœpit in tempore, & est relatio rea-
lis nata ex mutatione naturæ humanæ;
in diuina est rationis tantùm, quia non est
mutata.

* Deus dicitur vnitus creaturæ, quia crea-
tura est realiter vnita Deo absque Dei
mutatione. Item homo dicitur creator, &
Deus, propter vnionem, id est, prout ter-
minatur ad hypostasim diuinam; sed
unio non est Deus, vel creator, & dicitur
quid creatum respectu esse, quod ha-
bet à subiecto, non rationis, quam habet à
termino.

Art. 8.

An unio Verbi sit idem, quod assumptio.
R. Non, quia natura diuina dicitur vnita,
non assumpta. Unio importat relationem,
assumptio actionem, vel passionem. Item
assumptio est in fieri, unio in facto esse,
ideo vnies dicitur vnitum, sed assumens
non dicitur assumptum.

* In incarnatione præter relationem fuit
necessaria aliqua mutatio, ex qua nasci-
tur; relatio Pater, & Spiritus sanctus
vniunt, sed non assumunt. Filius vtrun-
que fecit. Item natura diuina est vnita,
sed

sed non assumpta.

An hæc unio sit maxima unionum. R. Re- Art. 9.
spectu eius, in quo vniuntur, est ma-
xima, non respectu naturæ humanæ, quæ
vnitur.

* Et sic vnitas personæ diuinæ est ma-
ior, quàm vnitas numeri, quia est increa-
ta, independens, non pars numeri. Item est
maior, quàm vnitas animæ, & corpo-
ris, quia vnitas diuinæ personæ est ma-
ior.

An unio naturarum in Christo sit facta per Art. 10.
gratiam. R. Sic, id est, libera, & grata
Dei voluntate, non tamen per gratiam,
quæ sit habitus, vt in Sanctis, sed in per-
sona, & per gratiam, id est, donum gratui-
tum.

* Gratia habitualis est participatio diui-
næ similitudinis; sed gratia vnionis est
participatio esse, quod est maius.

An præcesserint aliqua merita hanc unio- Art. 11.
nem Verbi. R. Non, quia non Christi, qui
non erat, non puri hominis, cum purus
homo non possit mereri regenerationem,
præsertim totius mundi.

* Patres sancti de congruo meruerunt
incarnationem Christi desiderando, & pe-
tendo, quia congruum fuit exaudiri. Item
non omne necessarium ad præmium ca-
dit sub merito, vt incarnatio, & gratia.
Beata Virgo meruit ex gratia sibi data
gradum puritatis, vt congruè posset esse
mater Dei.

An gratia vnionis fuerit Christo homini Art. 12.
naturalis. R. Gratia siue vnionis, siue
Z 3 habi

habitualis non fuit causata à principiis naturæ humanæ, & sic non fuit naturalis, sed vt prouenit à natura diuina Christi in naturam humanam, dici posset naturalis: si sumatur naturalis, vt dicitur à natiuitate, vtraque est naturalis.

* Vnio non est facta in natura . sed est causata à natura diuina, & dicitur naturalis, vt inest humanitati à principio.

Q V Æ S T I O I I I .

De modo vnionis ex parte personæ assumptis.

Art. 1.

AN persona diuina conueniat assumere naturam humanam. R. Sic, quia est principium, & terminus huius assumptionis, & actiones, sunt suppositorum.

* In hoc non perficitur persona diuina cum sit infinita, sed humanitas: sic in vnione per gratiam perficitur homo, non Deus. Item persona dicitur incommunicabilis, quia non potest de pluribus prædicari, tamen plura de illa possunt prædicari, & est proprium personæ diuinæ pluribus substantialiter communicari propter eius infinitatem. Item humana natura in vnione constituit personam diuinam non simpliciter, sed in esse humano.

Art. 2.

An diuina natura conueniat assumere. R. Natura diuina est principium assumptionis secundum seipsam, quia eius virtute facta est assumptio; sed persona dicitur

tur propriè assumere, vt assumptio dicitur terminum; sed secundariò dicitur, naturam assumpsit naturam ratione personam; sic dicitur incarnata.

* Natura diuina dicitur ad se sumere humanam, quia non differt supposito à persona Verbi, sed Pater licet assumat, tamen non ad se, quia differt à Verbo. Item; quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit omnibus personis, sed assumere conuenit ei ratione Verbi, ideo non datur tribus. Item in Deo est idem, quod est, & quo est; & quo agit, & quod agit, & sic natura diuina est id, quo Deus agit, & est Deus agens.

An abstracta personalitate per intellectum Art. 3.
natura possit assumere. R. Intellectus cognoscens Deum, vt in se est non potest abstrahere vnum relicto alio, quia quicquid est in Deo est vnum salua distinctione personarum; sed secundum modum nostrum, id est, intelligendo diuisim, & per partes vnum & idem potest abstrahere.

* Et sic abstractis personis remanet natura, vt subsistens, & vt persona cum sit in natura intellectuali, vt intelligunt Hebræi, & sic natura intelligerent assumere ratione suæ subsistentiæ, & personalitatis.

An vna persona possit sine alia naturam Art. 4.
creatam assumere. R. Vt dicit terminum sic; vt dicit actionem, nõ, quia omnes tres personæ fecerunt, vt natura vniretur personæ filij.

* Natura dicitur incarnata, & assumens ratione personæ, & dicitur tota incarnata, quia nihil perfectionis de natura diuina deest personæ incarnatæ.

Art. 5.

An qualibet persona potuerit humanam naturam assumere. R. Sic, quia eadem potentia, & principium assumens, & ratio termini, id est, personæ, est communis tribus, licet sint proprietates personales differentes.

* Filiatio temporalis Christi non constituit personam, sed est consequens natiuitatem temporalem, quod posset conuenire Patri, & Spiritui sancto. Item, incarnato patre nos essemus filij adoptiui patris per attributionem. Item pater incarnatus, esset innascibilis in diuinitate, nec diceretur missus.

Art. 6.

An plures persona diuina possent vnā naturam numero assumere. R. Possunt, sicut subsistunt vni naturæ diuinæ; ergo possunt, & vni humanæ. Item hæc vnio fit sola potentia diuinæ personæ, sed hæc potentia est eadem in tribus, & tota ratio facti est potentia facientis, sed est impossibile assumere vnā personam humanam, vt ait Anselmus.

* Et tunc tres personæ essent vnus homo, quia est vna natura, vt in Trinitate est vnus Deus. Item natura esset assumpta nõ in vnitate vnus, sed in vnitate singulari, sicut natura diuina habet vnitatem cum personis. Item hic homo esset ingenuus, vt supponeret pro Patre, sed esset genitus, vt supponeret pro Filio.

An

An vna persona diuina possit assumere duas Art. 7.
naturas humanas. R. Potest, quia potentia
 diuinæ personæ est infinita tum vt princi-
 pium, tum vt terminus, nec potest limitari
 à natura particulari.

* In humanis natura multiplicatur se-
 cundùm supposita, sed in incarnatione vno
 materiæ & formæ non multiplicat sup-
 posita, & sic possunt multiplicari nature,
 non supposita. Item diceretur vnus ho-
 mo, quia vnum suppositum, nec diceretur
 quòd vna natura humana assumeret a-
 liam, sed quòd natura diuina vtrasque
 assumeret.

An fuerit magis conueniens quòd filius as- Art. 8.
sumeret naturam humanam, quàm alia perso-
na. R. Sic, quia sapientia, & virtus, quæ
 ostenditur in incarnatione, appropriatur
 filio, sunt & aliæ congruentia:

Q V Æ S T I O I V.

De modo vnionis ex parte naturæ
 humanæ assumptæ.

An natura humana fuerit magis assum- Art. 1.
ptibilis à Filio Dei, quàm alia natura.
 R. Secundùm congruentiam sic; imò &
 sola, quia est dignior creatura irrationali,
 quæ non potest cognoscere, & amare
 Verbum; & quia in necessitate, in qua non
 est Angelus, quia non est in peccato ori-
 ginali.

* Quòd non assumat irrationale, non est

impotentia Dei, sed propter ineptitudinē eius. Item maior est vnio secundū esse, quā secundū operationem, & hāc non potest habere; ergo neque illam. Item Angelus est assumptibilis, sed eius peccatum inemendabile. Item perfectio vniuersi non est vnus personæ, sed vt sit vnum ordine, in quo multæ partes non sunt congruenter assumptibiles.

Art. 2.

An Filius Dei assumpserit personam humanam. R. Non, sed naturam in indiuiduo, quod non est aliud à supposito increato præstantiori quā creatum.

Art. 3.

An persona diuina assumpserit hominem. R. Propriè, non, quia homo dicit suppositū, quod est terminus; at quod assumitur, præintelligitur termino.

* Cū dicitur, assumpsit hominem, intelligitur homo pro natura hominis. Item Filius Dei non est homo, quem assumpsit, sed est homo, cuius naturam assumpsit.

Art. 4.

An Verbum debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

R. Non, quia non illam Platonis, quæ non datur: non vt est in intellectu diuino, quia sic est natura diuina: non vt est in intellectu nostro, quia solū intelligeretur assumpsisse, sed non assumeret, & esset fictio.

* Christus est communis Saluator, quia est causa salutis omnium, nec homo est, nisi in indiuiduo.

Art. 5.

An Chr. stus debuit assumere naturam humanam in omnibus indiuiduis. R. Non, quia

quia tolleretur multitudo suppositorum, quia omnium vnum esset suppositum, id est, Verbum, nec Christus esset primogenitus inter homines.

* Naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ, sed naturæ humanæ non conuenit assumi ratione personæ, sed sui. Item dilectio Dei ostenditur non solum in assumptione, sed in his, quæ passus est, & frustra fit per plura.

An fuerit conueniens eam assumere ex stirpe Ada. R. Sic, vt vinceretur inimicus huius generis; ab vno ex eodem genere, vt iustitiæ satisfaceret, vt Dei potentia ostendatur in natura assumpta.

* Debuit Christus esse segregatus à peccatoribus quoad culpam, non autem quoad naturam. Item natura Adæ habuit culpam, & sic illa natura non accipienda, & à partibus sanctis, vt daret aliquod signum sanctitatis.

Q V Æ S T I O V.

De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ.

AN Verbum debuerit assumere verum corpus. R. Sic secus falleret, nec assumpsisset naturam humanam, nec fuisset mortuus, nec vera salus inde secuta.

* Dicitur factus in similitudinem hominum, quia omnes homines sunt similes in natura. Item, nec eius dignitas diminui-

tur, quia Deitas non est facta corporis forma. Item, figuræ non debent esse secundum rem, sed secundum similitudinem quandam veræ rei figuratæ.

Art. 2.

An filius debuerit assumere corpus terrenū.

R. Sic, secus non esset vera natura humana, nec vera passio.

* Christus descendit de cælo ratione naturæ diuinæ, quia hic nouo modo apparuit, vel quia corpus virtute cælesti fuit formatum. Item caro, id est, corruptio non possidebit regnum. Item est gloria Christilimum ad tantam gloriam ducere.

Art. 3.

An assumpserit animam. R. Sic, secus in Christo non fuissent duæ naturæ, quia caro specificatur ab anima, quæ non fuisset sanata.

* Verbum est caro, sumitur pro toto homine, id est, cum forma, seu anima.

Art. 4.

An debuerit assumere intellectum. R. Sic, quia curauit mentem, quæ est capax gratiæ, nec est verè anima humana sine mēte, sicut non vera caro humana sine anima humana.

* Et præsentia Verbi perfecit mentem humanam, non destruxit.

QVÆSTIO VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem.

Art. 1.

AN Filius Dei assumpserit carnem mediante anima. R. Sic, non ordine temporis,

poris, sed perfectionis naturæ, id est, caro, si non fuisset animata, non fuisset assumpta; & causalitatis, quia ab ea habet, ut sit animata, & assumptibilis.

* Ordine essendi omnia immediatè pendent à Deo; ordine ad finem, mediatè ordinantur ad Deum, & sic est in assumptione. Item licèt hypostasis humana sit vicinior corpori, sed hypostasis Verbi est altior natura humana, ideo propinquior animæ, quia perfectior. Item, separatâ animâ remanet in corpore diuina hypostasis, quia fuit causa congruentiæ in fieri, sed in facto esse non pendet ab ea.

An assumpserit animam mediante mente, Art. 2. seu spiritu. R. Congruenter sic, quia secundùm mentem est imago, & capax Dei.

* Quamuis intellectus secundùm essentiã non distinguatur ab anima, sed ratione. Item Angelus, quia irreparabilis, non cõgruit assumi. Item hïc anima sumitur pro potentiis inferioribus.

An prius fuerit sumpta anima, quàm caro. Art. 3. R. Non, quia anima creando infunditur, secus habuisset subsistentiam.

* Anima est media ad vnionem Verbi, non tempore, sed ordine. Item, anima Christi excedit nostram virtute, non genere.

An caro Christi fuerit prius assumpta, Art. 4. quàm anima unita. R. Non tempore, quia non fuisset caro humana, & propter animam est assumptibilis; & sicut anima

non debuit assumi, nisi vnita carni, sic nec contrà.

* In Christo Spiritus sanctus vnico instanti materiam disposuit, & perfecit. Item nostra caro prius concipitur, quàm animetur, non sic illa Christi. Item Verbum prius natura intelligitur vnitum carni, quàm anime secundum modum communem essendi in omnibus, non secundum proprium personale esse.

Art. 5.

An tota humana natura sit assumpta medijs partibus. R. Non tempore, quia omnia simul, sed ordine naturæ, id est, mediante toto, accepit partes ordine intentionis, & contrà ordine executionis.

Art. 6.

An humana natura sit assumpta mediante gratia. R. Non gratia habituali, quia est accidens, & effectus vnionis. Item gratia vnionis est ipsum esse personale, quod est terminus vnionis, & non medium, sed per gratiam, quæ est voluntas Dei, quæ gratis aliquid facit, non per medium, sed per causam efficientem.

* Vnio nostra ad Deum fit per operationem, & ideo fit per gratiam: & gratia est perfectio accidentalis corporis.

Q V Æ S T I O VII.

De gratia Christi prout est quidam singularis Homo.

Art. 1.

AN in anima Christi sit aliqua gratia habitualis. R. Sic, quia per operationes cogni

cognitionis, & amoris propinquè Deum attingebat, sed anima per gratiam ad hoc eleuatur, & hæc redundabat in alias, vt à mediatore.

* Anima Christi non erat diuina per essentiam, sed per participationem, & per actum creatum fruebatur Deo, & erat instrumentum animatum diuinitatis, quod motum à gratia agebat.

An in Christo fuerint virtutes. R. Sic, quæ *Art. 2.*
fluebant à gratia, & perficiebant potentias, & fuerunt heroicè, id est, perfectissimo modo.

* Fuit liberalitas, & magnificentia, qua omnia contempsit. Item, fuit temperantia, quia caruit prauis concupiscentiis. Non tamen continentia secundùm Aristotelè, quæ cum eisdem luctatur.

An in Christo fuerit fides. R. Non, quia *Art. 3.*
ab instanti conceptionis perfectè vidit Deum per essentiam.

* Fides importat aliquam imperfectionem in materia nobili. Item Christus habuit meritum fidei, quia ex obedientia assentiebatur rebus fidei. Item fides improprie dicitur de rebus visis,

An in Christo fuerit spes. R. Non spem *Art. 4.*
theologicam, quia est de Deo non habito, vt fides de non viso; sed de aliquibus aliis habuit, vt de immortalitate: de nullo tamen obiecto fidei, quia videbat omnia perfectè.

An in Christo fuerint dona. R. Sic, quia *Art. 5.*
sunt perfectiones potentiarum, vt sunt apta moueri à Spiritu sancto, & anima Christi.

Christi perfectissime mouebatur à Spiritu sancto.

* Christus dat vt Deus, recipit vt homo, à quo Spiritus sanctus nunquam recedit, ex cuius diuinitate procedit. Item, & si fuit comprehensor, fuit & viator.

Art. 6.

An in Christo fuerit donum timoris. R. Sic, vt timor dicit reuerentiam diuinitatis; sed non fuit timor separationis à diuinitate, vel punitionis ob culpam.

* Dona respiciunt bonum per se, malum ex consequenti, & sic de ratione doni timoris non est malum. Item charitas pellit timorem seruilem, quia respicit pœnam principaliter.

Art. 7.

An in Christo fuerint gratia gratis data. R. In Christo plenissime, in Sanctis diuiduntur.

* Christus est Dei virtus, vt Deus est, & sic non accipit dona gratis data. Itē, Christus nouit omnium linguas, qui nouit corda omnium; non frustra, si nō est vltus, quia non fuit occasio.

Art. 8.

An in Christo fuerit prophetia. R. Sic, quia erat viator, & procul videbat: & sic Angelus non est propheta, quia non viator.

Art. 9.

An in Christo fuerit plenitudo gratia. R. Sic intensiue, & in summo, vt haberi potest; & quantum ad virtutem, id est, secundum omnes effectus; vt vniuersali principio in genere habentium gratiam.

* Fides, & spes in Christo fuerunt, vt dicunt perfectionem, & non cum defectu ex parte recipientis. Item hæc plenitudo

gratiæ

gratiæ Christi secundum capacitatem creaturæ, non Dei infiniti.

An plenitudo gratiæ sit propria Christo. R. *Art. 10.*
 Plenitudo ex parte gratiæ intensiue, & extensiue, est propria Christi; sed ex parte subiecti, id est, quod impleatur pro sua capacitare, non est propria Christi, sed communicatur beatæ Virgini, & aliis Sanctis per Christum.

An gratia Christi sit infinita. R. *Vnionis Art. 11.*
 respectu personæ est infinita; habitualis est finita, quia creata; & anima Christi est finita; sed secundum propriam rationem gratia potest dici infinita, quia habet quicquid pertinet ad rationem gratiæ; & non datur ei ad mensuram, sed ad omnes effectus. Item gratia alterius hominis ad illam Christi est vt virtus particularis ad vniuersalem, vt virtus ignis ad virtutem Solis, & sic non poterit eam adæquare, licet augeatur.

An gratia Christi potuerit augeri. R. *Non Art. 12.*
 ex parte formæ, quia attingit vltimam perfectionem, quam forma in sua natura habere potest; nec ratione subiecti, quia ab instanti habuit omnia; sed in viatore alio potest augeri, tum ratione formæ, quia non attingit summum gradum, tum ratione subiecti, quia non est in termino.

* Quantitati Mathematicæ potest fieri additio, sed nõ naturali. Item Deus potest facere aliquid maius, & melius habituali gratia Christi, sed non quod ordinetur ad maius, quàm sit filius incarnatus, cui respondet

spondet talis mensura gratiæ habitualis secundum definitionem diuinæ sapientiæ. Item Christus proficiebat in sapientia, nõ secundum habitum, sed secundum effectus, prout secundum processum ætatis opera perfectiora faciebat.

Art. 13.

Qualiter se habeat gratia habitualis Christi ad vnionem. R. Gratia vnionis in Christo est prior gratia habituali non tempore, sed natura.

QVÆSTIO VIII.

De gratia Christi secundum quod est caput Ecclesiæ.

Art. 1.

AN Christus sit caput Ecclesiæ. R. Sic, ordine, perfectione, & motu; quia per similitudinem corporis humani Ecclesiæ dicitur vnum corpus.

* Christus vt homo dat gratiam non auctoritatiuè, sed meritoriè, & efficienter instrumentaliter; cæteri dant ministerialiter. Item Christus habet Deum supra se, cum tamen ipse sit caput Ecclesiæ. Item Christus, vt visibilis comparatur capiti, & Spiritus sanctus cordi, quia inuisibiliter viuificat Ecclesiam.

Art. 2.

An Christus sit caput hominum solum quoad animas, vel etiam quoad corpora. R. Quoad vtrunque, sed principaliter quoad animas.

Art. 3.

An Christus sit caput omnium hominum. R. Sic per fidem, vel per claritatem, vel per

per gloriam, & ex membris etiam in potentia, quæ nunquam reducetur ad actum ab origine mundi, vel aliquando reducetur.

* Infideles sunt membra in potentia, quæ fundantur in merito Christi, & in libero arbitrio. Item Ecclesia sine ruga, & macula erit in patria.

An Christus sit caput Angelorum. R. Sic, *Art. 4.* quia Angeli, & homines sunt vna multitudo ordinata ad vnum finem, id est, fruitionem Dei, cuius caput est Christus, qui est propinquior Deo, & perfectius participat dona, & influit etiam in omnes Angelos, licet principaliter Christus influat in anima, in qua in genere conueniunt homines cum Angelis; & Christi humanitas potest aliquid causare in Angelis, propter coniunctionem ad diuinitatem.

An gratia Christi ut caput Ecclesia, sit eadem cum gratia habituali eius, ut est homo singularis. R. Est eadem re gratia, qua est iustus, & qua influit in alios, sed differunt ratione; quia licet idem est quo aliquid est actu, & quo agit, tamen differunt ratione, quatenus eadem gratia animam sanctificat, & in alios influit.

* Hæc gratia, non deriuatur à natura corrupta, sed mediante personali actione Christi, nec hi actus requirunt habitus distinctos. Item gratia vnionis est ad esse, sed habitualis est ad actum.

An esse caput Ecclesia sit proprium Christo. R. Esse caput per influxum est proprium Christi, quia sola humanitas Christi
sti

sti habet vim iustificandi, quia est vnica Verbo; sed esse caput Ecclesiæ in gubernatione est commune cum aliis, qui gerunt vicem Christi, qui solus est ostium; quia per ipsum solum habemus accessum.

Art. 7.

An diabolus sit caput omnium malorum. R. Secundum exteriorem gubernationem, sic; quia malos auertit à suo fine suggerendo exterius, licet non suggerat omnia peccata, tamen quia illum imitantur, vel spontè, ex suggestione, caput omnium malorum dicitur.

Art. 8.

An Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum. R. Non ab initio mundi, sed aliorum, quos auertet à Deo suo tempore.

QVÆSTIO IX.

De scientia Christi in communi.

Art. 1.

AN Christus habuerit aliquam scientiam, præter diuinam. R. Creatam, & cognitionem naturalem, quia potentia animi perficienda est.

* Christus scientia increata omnia nouit, quæ est idem quod essentia Dei; & ne potentia animæ sit frustrà, erat scientia creata, quæ magis clarescit cum scientia diuina. Item, scientia non dicitur de supposito, nisi ratione naturæ, vnde scientiæ in Christo ponuntur ex parte vnitorum, id est, naturarum in supposito, non ex parte vnionis.

*An Christus habuerit scientiam Beato- Art. 1.
rum.* R. Sic, quia planè cognoscebat
Deum.

* Naturæ in Christo erant distinctæ, ideo
eius cognitio erat per lumen participatum
à natura diuina. Item Christus per vnio-
nem erat beatus beatitudine increata, quia
Deus; & creata, quia anima. Item visio
creata est supra naturam animæ rationa-
lis, sed secundùm naturam, quia est eius
capax; sed scientia increata omnibus mo-
dis est supra eius naturam.

*An Christus habuerit scientiam inditam, Art. 3.
seu infusam.* R. Sic, quia cognouit res
per species intelligibiles proportionatas
menti, nec intellectus possibilis esset in
actu primo, & imperfectus, cum eandem
habeant Angeli per Verbum, ex Augu-
stino.

* Hæc cognitio non opponitur visioni
beatæ, sicut fides. Item in Christo ma-
net scientia indita cum beata, non quasi
via ad eam, sed vt effectus, vel ab ea con-
firmata.

*An Christus habuerit aliquam scientiam Art. 4.
acquisitam, siue experimentalem.* R. Sic, quia
intellectus agens faciebat species intelli-
gibiles actu; & possibilis producebat co-
gnitionem. Item erat in eo scientia secun-
dùm lumen infusum, vt in Angelis: ergo
& secundùm lumen connaturale intelle-
ctui agenti debet poni scientia.

* Hanc scientiam habuit per inuentio-
nem, non per disciplinam; & vt habebat
respectum ad inferiora phantasmata; sed
infu

infusam, quæ est altioris ordinis à superiori in animam, & sic non est eadem ratio.

QVÆSTIO X.

De scientia beata animæ Christi.

Art. 1.

AN anima Christi comprehenderit Verbum, vel diuinam naturam. R. Non, quia finita.

* Licet Trinitas fuerit nota Christo secundum excellentiam.

Art. 2.

An anima Christi in Verbo cognouit omnia. R. Sic, omnia, quæ sunt, fuerunt, & erunt, & quæ sunt in potentia creaturæ, quia pertinent ad suum statum, cum sit iudex omnium; sed non omnia, quæ potest Deus, quia comprehenderet potentiam infinitam, & Deum.

* Nescit diem, quia non facit scire. Item anima Christi scit omnia, quæ Deus, scientia visionis, sed non simplicis intelligentiæ. Item, & illa Deus scit clariùs.

Art. 3.

An anima Christi in Verbo cognoscat infinita. R. Non infinita actu, quia non dantur; sed per cognitionem simplicis intelligentiæ cognoscit infinita, quæ sunt in potentia creaturæ, quia potest redimere infinitos mundos; non ratione materiæ discurrendo per singula, sed forme; tamen plura scit Deus, quia plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creature, & infinitum, vel secundum quid, vel simpliciter.

An

An anima Christi clariùs videat diuinam Art. 4.
essentiam, quàm alia creatura. R. Sic, quia vi-
cinior Verbo, quod est fons luminis.

* Licet absolutè secundùm Dei omnipo-
 tentiam possit dari aliquis sublimior gra-
 dus.

Q V Æ S T I O X I.

De scientia infusa animæ Christi.

AN Christus per hanc scientiam omnia Art. 1.
sciat. R. Omnia, excepta diuina essen-
tia, quia erat perfecta secundùm omnem
potentiam passiuam, & naturalem, quæ re-
spicit agens naturale: & obedientialem,
quæ respicit primum agens, tandem per
hanc sciuit omnia, quæ naturaliter sciri
possunt, & quæ per reuelationem diui-
nam.

* Cognoscebat Angelos, quia erat com-
 prehensor. Item omnia singularia præsen-
 tia, præterita, & futura, quia habuit sum-
 mam prudentiam, & consilium.

An per hanc cognouerit sine conuersione ad Art. 2.
phantasma? R. Sic, quia cognouit Ange-
los; & vt comprehensor eius anima non
subdebarur corpori.

* Sine phantasmate, non sine speciebus,
 quia erat in alio statu, quàm nos; poterat
 tamen per phantasmata.

An hæc scientia fuerit collatiua. R. Quoad Art. 3.
acquisitionem non, quoad vsum sic.

* In

* In Christo non fuit consilium per dubitationem, sed fuit consilium simpliciter.

Art. 4.

An hac scientia in Christo fuerit maior scientia Angelorum. R. Sic, quia plura, & certius cognoscebat, & perfectiori lumine. Item licet hæc scientia ex parte influentis fuerit maior, tamen ex parte recipientis quoad modum, scilicet quoad conuersionem ad phantasmata, & discursum, fuit inferior angelica.

Art. 5.

An hac scientia fuerit habitualis. R. Sic, & fuit uniuoca cum nostra, quia anima intelligit per modum habitus; sed cognitio beata Christi erat sine habitu, & illa reducebatur ad actum pro voluntatis imperio.

Art. 6.

An hac scientia fuerit distincta per diuersos habitus. R. Sic, pro diuersitate scibilibium, quia connaturale est homini, ut singulas res naturales per singulas species in minori uniuersalitate intelligat, quam Angeli.

* Hæc scientia Christi superat Angelicam respectu influentiæ, non tamen respectu subiecti. Item Christus est auctor fidei nostræ secundum diuinam scientiam, quia fides innititur primæ veritati.

QVÆSTIO XII.
De scientia animæ Christi
acquisita.

An secundum hanc scientiam Christus co- *Art. 1.*
gnouerit omnia. R. Omnia, quæ sciri
possunt virtute intellectus agentis, ne ali-
quid desit in Christo, & sit imperfectus; &
intellectus agens per acquisitam debuit
omnia scire, sicut intellectus possibilis per
infusam omnia sciuit.

* Per experientiam aliquarum rerum co-
gnouit alia, quæ non est expertus; non ta-
men Angelos, nec singularia præterita, &
futura, sed hæc cognouit per infusam, seu
inditam.

An Christus profecerit in hac scientia. R. Art. 2.
Sic, tum quoad habitum, tum quoad effe-
ctum.

* Hæc scientia fuit semper perfecta se-
cundum tempus, non secundum naturam,
quia vt sic potuit augeri; secus de infusa,
vel diuina.

An Christus aliquid ab homine didicerit. Art. 3.
R. Non, quia primus Doctor.

* Et quando interrogabat, erat vt erudi-
ret. Item dignius est accipere species per
creaturas, quæ sunt signa sapientiæ Dei,
quàm per voces hominum, quæ sunt signa
conceptus humani.

An Christus aliquid accepit ab Angelis. Art. 4.
R. Non, per doctrinam; sed à Verbo acce-
pit omnem doctrinam.

* Fuit confortatus ab Angelo non per instructionem, sed vt ostenderet humanitatem. Anima non fuit subiecta impressionibus Angeli, quia perfecta, sed corpus sic impressionibus cœlorum.

QVÆSTIO XIII.

De potentia animæ Christi.

Art. 1.

AN anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter. R. Non, quia est proprium Dei.

* Nisi in communicatione idiomatum ratione personæ. Item anima Christi habuit scientiam speculatiuam creandi, sed non practicam, & factiuam.

Art. 2.

An anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. R. Non, quia non potest annihilare, solus enim Deus annihilat, & conseruat; sed potuit gubernare corpus suum, dirigere actus humanos, infundere gratiam: sed dicta anima, vt instrumentum Verbi potuit efficere omnes operationes miraculosas ordinabiles in finem incarnationis, id est, instaurare omnia, quæ in cœlis, & quæ in terris sunt.

* Christo data est omnis potestas ratione vnionis, & sic erat homo omnipotens, vt in resurrectione. Item gratia miraculorum perfectissimè fuit in Christo, & potuit eam aliis communicare.

Art. 3.

An anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprii corporis. R. Ex propria virtute non,

non, vt in nutritione, quia naturalia soli Deo subsunt, & Christus in natura per omnia fuit similis fratribus, sed, vt instrumentum Verbi erat omnipotentis; vel ex voluntate Dei, naturalia erant subiecta Christo.

An anima Christi habuerit omnipotentiam respectu executionis sua voluntatis. Art. 4.
R. Anima Christi quicquid voluit, potuit propria virtute, vel naturali, vel diuina instrumentaliter; nec potuit velle quod non erat sub potestate sua.

* Noluit voluntate humana publicare miracula, vt fugeret honores, sed voluit diuina, vt conuerterentur. Item orabat, quia virtus pendebat à Deo.

QVÆSTIO XIV.

De defectibus corporis assumptis à Filio Dei.

AN Filius Dei in humana natura debuerit assumere defectus corporis. *Art. 1.*
R. Sic, vt satisfaceret; vt probaret incarnationem; vt iuuaret nos etiam exemplo; sed anima debuit esse perfecta, vt esset vera virtus.

An Christus assumpserit necessitatem subiaccendi his defectibus. Art. 2.
R. Necessitate naturali sic, coactionis ab extrinseco cogente non.

* Dicitur oblatus, quia voluit, id est, humana voluntate deliberata, & diuina; sed contra naturalem motum.

Art. 3.

An contraxerit defectus corporales. R. Non, sed voluntariè suscepit, quia non habuit peccatum, nec ex debito peccari, quia sicut assumpsit naturam in puritate innocentiae; sic potuisset assumere sine defectibus. Quid de beata Virgine sentiat vide.

Art. 4.

An Christus debuerit assumere omnes defectus corporales hominum. R. Non, sed humanas infirmitates, quæ communiter sunt in homine ex natura humana corrupta, ut est mors, fames, sitis; non particularium, quia non decebat.

* Et sic curauit omnes defectus etiam particularium creaturarum deductos ex principiis primis.

QVÆSTIO XV.

De defectibus animæ à Christo assumptis.

Art. 1.

AN in Christo fuerit peccatum. R. Nul-
lum, quia peccatum non valet ad satisfaciendum, nec ad ostendendam veritatem naturæ, nec ad exemplum virtutis.

* In persona nostra dixit Christus, *Verba delictorum meorum.* Item materialiter accepit naturam ab Adam, sed à Spiritu sancto actiuè.

Art. 2.

An in Christo fuerit fomes peccati. R. Non, quia in Christo fuerunt virtutes in perfectissimo gradu, quæ excludunt fomitem, licet

licet non excludant passibilitatem corporis.

* Caro Christi secundum rationem appetit cibum, sed non præter rationem aliquid ex fomite. Item, fortitudo Spiritus magis ostenditur, quando penitus comprimitur fomes, ut in Christo.

An in Christo fuerit ignorantia. R. Non, Art. 3. quia in eo erat plenitudo scientiæ.

* Natura Christi ut vnita Verbo non est ignorans, licet esset in sua specie. Item Christus nesciuit peccatum per experientiam, sed sciuit simplici notitia. Item dicitur, *antequam sciat puer vocare patrem*, id est, antequam ostendat se scire, vel antequam fiat homo, scientiam humanam habens.

An anima Christi fuerit passibilis. R. Sic, Art. 4. passione corporali, & animali; sed non præueniebat, nec trahebat rationem, ut in nobis.

* Anima Christi poterat resistere passionibus, ut non venirent, sed voluntariè se subiecit illis. Item passiones peccatorum sunt idem cum fomite, qui non fuit in Christo.

An in Christo fuerit dolor sensibilis. R. Sic, Art. 5. quia in eo fuit vera læsio sensus, sed non fuit ex necessitate, vel peccato.

* Beatitudo animæ Christi dispensatiuè non deriuabat ad corpus, nec delectatio contemplationis mentis ad vires sensitivas, ne dolor sensibilis excluderetur.

An in Christo fuerit vera tristitia. R. Sic, Art. 6. quia non impediabatur à delectatione

contemplationis, sed aliter quam in nobis, ut in Articulo quarto.

* Passio Christi secundum se fuit involuntaria causans tristitiam, sed ex fine fuit voluntaria, ut medicina.

Art. 7.

An in Christo fuerit timor. R. Timor, prout nascitur ex apprehensione mali futuri, fuit in Christo; sicut tristitia causatur ex malo presenti; sed non fuit ex incertitudine futuri euentus, quia in Christo non fuit ignorantia.

* Iustus est sine timore, id est, perturbante rationem, quia non fuit in Christo. Item mala futura caro infirma vitare non potest.

Art. 8.

An in Christo fuerit admiratio. R. Quoad scientiam experimentalem sic, quoad alias, non; & hoc propter nostram instructionem.

* Christus est admiratus de fide Centurionis quoad alios, non quoad se.

Art. 9.

An in Christo fuerit ira. R. Ira ut est vitium contra rationem non fuit in Christo, ut est zelus rationabilis, fuit.

* Quæ secuta est rationem, & non opponitur mansuetudini.

* Et in Christo vna operatio non impediabat alias ex diuina virtute, non sic in nobis.

Art. 10.

An Christus fuerit simul viator, & comprehensor. R. Sic, quia clarè videbat Deum; & erat passibilis in anima, & in corpore.

* Non secundum idem erat in fine, & mouebatur ad finem, quod est impossibile.

le. Item beatitudo principaliter quidem consistit in anima; secundariò autem, & instrumentaliter corporis bona requirit.

QVÆSTIO XVI.

De consequentibus vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo, secundum esse, & fieri.

AN *hac sit vera, Deus est homo.* R. Est vera. Art. 1.
 Ara propter veritatem, & terminorum, & prædicationis, quia nomen significans naturam in communi potest in concreto supponere pro quolibet contento sub natura communi; sic Deus supponit pro filio, & homo stat pro supposito nature humanæ, quod in Christo est Verbum; & sic de Deo prædicatur homo, quia nomen, quod natura in concreto significat, prædicatur de quolibet sub se, & sic refutantur errores hæreticorum.

* Cùm in Trinitate, personæ sint distinctæ, & conueniant in natura, non prædicantur inuicem: at in Christo nature, quia distinctæ non prædicantur inuicem in abstracto, sed in concreto, quia sunt in vno supposito. Item anima & caro non prædicantur inuicem, quia abstracta, vt diuinitas, & humanitas; sed in concreto, vt animatum, incarnatum. Item

homo prædicatur de Verbo ratione vni-
nis, quæ dicit relationem, ideo non est
prædicatio æterna.

Art. 2.

An hac sit vera, Homo est Deus. R. Sic,
in primo Articulo, quia supponit pro Fi-
lio Dei, qui non dicitur Pater, & est per-
sona æterna.

Art. 3.

An Christus possit dici homo dominicus.
R. Non, quia est Dominus essentialiter, &
denominatione dominicus; & humana na-
tura non dicitur Deus, sed Deificata in v-
nitione hypostatica.

* Dicitur Deus humanatus, quia assu-
psit humanam naturam; sed non dicitur
homo deificatus, vel dominicus, quia sup-
positum humanum non vniuit sibi natu-
ram diuinam. Item dicitur oratio domini-
ca, quia est Domini.

Art. 4.

*An ea, quæ conueniunt filio hominis, pos-
sint prædicari de Filio Dei, & è contra.*
R. Sic, quia est eadem hypostasis amba-
rum naturarum, & de homine possunt di-
ci, quæ sunt diuinæ naturæ, & de Deo, quæ
sunt humanæ, sed diuersa ratione, se-
cundum quam prædicamus de eadem per-
sona.

* Possunt prædicari opposita de eodem
secundum diuersa. Item attribuere defe-
ctum Deo secundum naturam diuinam
esset blasphemia, sed secundum huma-
nam non. Item assumi non conuenit na-
turæ humanæ ratione suppositi, sed ra-
tione sui ipsius: & ideo non conuenit
Deo.

Art. 5.

*An quæ conueniunt filio hominis possint
dici*

dici de natura diuina; & qua Filio Dei de natura humana. R. Quæ sunt vnius naturæ non prædicantur de altera abstracta; sed concreta nomina, sic; quia notant eandem personam.

* In diuinis idem est natura, & persona, & ideo propter identitatem diuina natura dicitur de Filio Dei; sed quia non est idem modus significandi, aliqua dicuntur de Filio, & non de natura, vt esse genitum, esse passum. Item vtraque natura est vnita Verbo. Hinc vna dicitur incarnata, altera deificata. Item, quæ sunt naturæ diuinæ, dicuntur de humana, non essentialiter, sed participatiuè, vt scire futura; sed quæ participari non possunt, non dicuntur, vt esse increatum; sed quia natura diuina nihil participatiuè recipit ab humana; ideo quæ sunt huius, nullo modo dicuntur de illa.

An hæc sit vera, Deus factus est homo. R. Art. 6.

Sic, quia de nouo prædicatur de Deo homine propter naturam assumptam: sicut ista, Deus est homo, vt dixi.

* Deum fieri hominem, non est Deum simpliciter fieri, sed quia natura incipit esse in supposito naturæ diuinæ. Item vnio est relatio, & mutatio fit in homine, vt homo fit dexter sine sua mutatione, quando aliquid ponitur in sinistra. Item hæc, Deus factus est persona filij, est falsa; sed hæc, Deus factus est homo, est vera.

An hæc sit vera, Homo factus est Deus. Art. 7.

R. Est falsa; quia homo supponit personali

naliter; suppositum autem naturæ humanæ, de quo verificatur esse Deum, semper fuit Deus.

Art. 8.

An hac sit vera, Deus est creatura.
R. Non est communicandum cum hæreticis in modo loquendi, quia incurritur hæresis Arii, qui dicebat Christum esse creaturam simpliciter, & minorem parte; sed potest dici, Christus est passus, quia non potest suspicari, quòd diuinæ personæ conueniat secundum seipsam; vt de illis, quæ sunt dicenda cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam, & ita explicandi Patres, qui sic sunt locuti.

Art. 9.

An hac sit vera, iste homo, idest, Christus, incepit esse.
R. Non est sine additione dicenda; quia suppositum semper fuit: propter Arium, qui dicebat incepisse, & quod erat quando non erat.

Art. 10.

An hac sit vera, Christus secundum quòd est homo, est creatura.
R. Si ly homo dicat suppositum, est falsa; si naturam, est vera.

* Creatura dicitur etiam de concretis. Item homo in reduplicatione magis respicit naturam, sed in subiecto suppositum.

Art. 11.

An hac sit vera, Christus secundum quòd homo, est Deus.
R. Si ly homo stat pro natura, est falsa, & quia communiter ita accipitur est neganda, si pro supposito, est vera.

* Christus, vt homo, dimittit peccata instrumentaliter. Item melius est dicere,

Chri

Christus, secundum quod iste homo, est Deus; quam Christus secundum quod homo, est Deus, quia pronomen denotat suppositum.

An hac sit vera, Christus secundum quod Art. 12.
homo, est hypostasis, vel persona. R. Si reduplicatio dicit personam diuinam, vel in communi, est vera; si nullam, vel humanam, est falsa.

QVÆSTIO XVII.

De pertinentibus ad vnitatem
 in Christo, quantum
 ad esse.

AN Christus sit vnum, vel duo. *R. Chri- Art. 1.*
 stus est vnus masculinè, & vnum
 neutraliter, quia vnum est suppositum.

* Cùm dicitur aliud, & aliud, de Christo exponitur habens aliam & aliam naturam. Item, Christus est tantum homo, est falsa, quia excludit naturam diuinam.

An in Christo sit tantum vnum esse. Art. 2.
R. Est vnum esse simpliciter personale, quia ei natura humana aduenit personaliter, & non vt esse album homini accidentaliter.

* Quia in diuinis non est aliud esse nature, & personæ; ideo tres personæ non habent nisi vnum esse.

 QVÆSTIO XVIII.

De pertinentibus ad unitatem
in Christo quantum ad
voluntatem.

Art. 1.

AN in Christo sint dua voluntates. R. Sic, diuina, & humana, quia natura humana erat perfecta in Christo, licet Christus semper moueretur motu voluntatis diuinæ, sicut etiam Sancti.

Art. 2.

An in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis. R. Sic, quia in eo fuit appetitus sensitivus, qui dicitur sensualitas, & voluntas, vt tristitia, & quia natura humana fuit perfecta in Christo, non tamen corrupta.

Art. 3.

An in Christo fuerint dua volūtaes quoad rationem. R. Voluntas si sumatur pro potentia, fuit vna, vt in quolibet homine; si pro actu, fuit duplex, vna vt natura, altera vt ratio.

Art. 4.

An in Christo fuerit liberum arbitrium. R. Sic, quia fuit voluntas in finem, & in media, quæ ratio, & electio vocatur, non fuit tamen dubitatio, nec ignorantia, vel aliqua imperfectio.

Art. 5.

An voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuina in voluto. R. Sic, nam Christus voluntate sensualitatis, & voluntate nature, potuit nolle dolorem, & mortem, & sic aliud quam Deus; sed voluntate, quæ est per modum

rationis non potuit, quia voluit media ad finem.

An in Christo fuerit contrarietas volum. Art. 6.
tatum. R. Non, quia contrarietas debet esse in eodem, & secundum idem, & sic velle aliquid secundum rationem, & aliud secundum appetitum, non est contrarietas; sic in Christo voluntas naturalis, & sensualitatis volebant mortem, sed voluntas diuina, & rationalis sic, & placebat rationi, vt sensus suo motu moueretur, & procedebat ex voluntate diuina, quæ non retardabatur à sensu. Item agonia non fuit in parte rationali Christi; quia Christus sciebat, quod esset melius, sed tantum in sensu, id est, timor infortunij.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad vnitatem
 Christi quantum ad operationem

AN in Christo sit tantum vna operatio Art. 1.
diuinitatis, & humanitatis. R. Sunt duæ operationes distincte, vna diuinitatis, alia humanitatis; sed natura diuina vtitur hac humanitatis, vt instrumento, & hæc illius, vt principalis agentis, quia mouens, & motum sunt diuersæ formæ; ergo diuersas habent operationes cum communiōe vtriusque; secus vel Christus esset imperfectus, vel facta esset confusio naturarum.

* No

* Nota operatio naturæ humanæ, vt instrumentum Deitatis, non est alia ab operatione diuinitatis, v. g. saluatio, sed natura humana ex se habet operationem propriam: vt operatio ferræ secundum formam est incisio, nec pertinet ad mouentem, vt instrumentum est, facere scamnum, sed vna vtriusque, sic in Christo. Item operatio est hypostasis, sed secundum formam, à qua specificatur, & sic in Christo est vna numero secundum hypostasim, multiplex specie secundum formas, vt ambulatio. Item sanatio leprosi est diuina operatio, contactus est humanus, sed conueniunt in operato, id est, sanato, cum communicatione alterius.

Art. 2.

An in Christo fuerint plures operationes humana. R. Operatio humana est quæ procedit à ratione per voluntatem, & sic est vna in Christo, sicut & in quolibet homine puro, quæ in Christo regebat omnes motus sensitiuos, & irracionales, & est vna respectu principij, sed multiplex respectu obiectorum.

Art. 3.

An actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria. R. Omnis perfectio, quæ non minuit eius dignitatem, est ponenda in Christo, & sic Christus per meritum habuit id, cuius carentia non præiudicat dignitati eius, & sic meruit gloriam corporis, ascensionem, venerationem, sed non gratiam, beatitudinem animæ, diuinitatem, &c. quia nunquam his caruit.

* - Chri

* Christus meruit, vt viator, nunc non est in statu merendi. Item redundantia gloriæ in corpus fuit secundum cōgruentiam meritorum, Deo sic ordinante. Item manifestatio fuit sub merito, quia est bonum Christi, quod habet in notitia aliorum.

An Christus aliis meruerit. R. Sic, quia *Art. 4.* caput, & nos membra, in quæ influit; & vt peccatum Adæ in omnes, non vt singularis persona.

QVÆSTIO XX.

De conuenientibus Christo secundum quod Patri fuit subiectus.

AN dicendum sit, Christus est subiectus *Art. 1.*
Patri. R. Sic, sed secundum humanam naturam, non simpliciter, sic dicitur creatura.

* Quælibet hypostasis secundum hanc, vel illam naturam, potest dici domina, vel serua; sed natura propriè non dicitur serua, quia relatio conuenit supposito, seu personæ.

An Christus sit subiectus sibi ipsi. R. Non *Art. 2.* ratione personæ, sed ratione naturarū est Dominus, & seruus sui.

* Christus est maior seipso secundum naturam humanam; sicut Pater est maior Filio, sic est seruus Dei, & qui est seruus Patris, est seruus Filij. Item, Christus est

568 Ex Tertia Parte
nomen personæ, & sic quæ illi conueniunt
ratione personæ simpliciter possunt illi
tribui, quæ ratione nature humanæ potius
determinatè. Item ratio potest esse ad
seipsum secundùm diuersas partes.

Q V Æ S T I O X X I.

De oratione Christi.

Art. 1.

AN Christo competat orare. *R.* Vt ho-
mo sic, quia voluntas humana in
Christo non erat efficax ad implendum,
quod vult.

* Christus vt homo non erat omnipo-
tens, & orauit ad nostrum exemplum, &
vt ostenderet se esse à Patre. Item inter
alia futura Christus cognouit aliqua im-
plenda sua oratione. Item oratio, idest,
ascensus intellectus in Deum, in Christo
erat actus perfecti.

Art. 2.

*An in Christo conueniat orare secundùm
suam sensualitatem. R.* Oratio non est actus
sensualitatis, sed intellectus, & sic nota
sed in oratione expressit affectum sensua-
litis, vt in aduocato. Item vnio personæ
fuit ad omnes partes Christi, sed orare est
soli rationis.

Art. 3.

*An fuerit conueniens Christum orare pro se.
R.* Sic ob multa, & vt nobis exemplum
daret, & gloria, quam Christus petebat, e-
rat etiam ad nostram salutem, quia surre-
xit propter iustificationem nostram.

Art. 4.

*An Christi oratio semper fuerit exaudi-
ta. R.* Voluntas absoluta Christi semper
fuit

fuit exaudita, quia semper voluit quod sciebat Deum velle; velleitas, seu motus sensualitatis non.

* Christus orauit pro omnibus prædestinatis crucifixoribus, vt per ipsum saluarentur.

QVÆSTIO XXII.

De Sacerdotio Christi.

AN Christo conueniat esse Sacerdotem. *R. Art. 1.*
 Sic, quia est sacra dans, & mediator inter Deum, & populum.

* Christus noluit nasci ex progenie sacerdotali, sed regia; vt monstraret non esse idem Sacerdotium figurale cum vero, sed ambo concurrunt in Christo, est enim Rex, & Sacerdos.

An Christus fuerit simul Sacerdos, & hostia. R. Art. 2.
 Sic, quia fuit etiam hostia, id est, seipsum obtulit pro peccatis nostris.

* Christus non se occidit, sed spontè se tradidit, & sic fuit hostia respectu sui, non respectu occidentium.

An effectus Sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum. R. Art. 3.
 Sic, quia dedit gratiam, qua tollitur peccatum; & sanctificationem, qua tollitur reatus.

* Vnum & idem erat Sacerdos, & Deus & humanitas virtute diuinitatis dimisit peccatum, & satisfecit. Item sacrificium, quod quotidie offertur, non est aliud ab illo Christi, sed eius commemoratio, in quo

quo sunt omnia sacrificia antiqua consummata.

Art. 4.

An effectus sacrificij Christi pertinuerit non solum ad alios, sed etiam ad seipsum. R. Non quia vnitus Deo, & non habebat peccatum, sed in similitudine.

* Christus consecutus est gloriam resurrectionis non ex vi sacrificij per modum satisfactionis, sed ex deuotione, & charitate, qua sustinuit passionem. Item vetus Sacerdos non erat perfectus, ideo pro se indigebat.

Art. 5.

An Sacerdotium Christi maneat in æternum R. Sic, quantum ad cõsummationem, id est, vt nos consequamur vitam æternam.

* Virtus passionis manet in æternum, & consummauit sanctificatos in æternum; licet in triduo Christus non fuerit homo.

Art. 6.

An Sacerdotium Christi fuerit secundum ordinem Melchisedech. R. Sic, quia excellentia Sacerdotij Christi supra legale fuit figurata in Melchisedech, qui ab Abraam Decimas sumpsit, in cuius lumbis quodammodo fuit Decimatus Sacerdos legalis.

* Licet in legali per effusionem sanguinis expressius significabatur Sacerdotium Christi; tamen melius per panem, & vinum Melchisedech exprimitur communicatio Eucharistiæ, & vnio Ecclesiæ. Item, dicitur Melchisedech sine Patre, & matre, in quo assimilatus est Filio Dei, qui in cœlis sine matre, in terra sine Patre fuit.

 QVÆSTIO XXIII.

De adoptione Christi.

AN Deo conueniat filios adoptare. R. Sic, *Art. 1.*
 quia admittit homines ad participationem suæ beatitudinis. Item Deus adoptando sua gratia facit homines idoneos sua gratia; sed homo non, sed eligit idoneos ad hæreditatem.

* Homo est extraneus Deo secundum bona supranaturalia, non secundum naturalia. Item homo adoptat ad supplendam suam indigentiam, Deus ad communicandam suam perfectionem, v.g. similitudinem filiationis.

An adoptare conueniat toti Trinitati. R. Art. 2.
 Sic, quia nos cum dicimus, Abba pater, vocamus totam Trinitatem; & nomina dicta relatiuè ad creaturas sunt communia toti Trinitati, sicut & effectus ab extrâ.

* Adoptio in humanis conuenit singulis, qui possunt generare, quia omnes non sunt vna natura, cui conueniat vna operatio, vt in diuinis. Itē Deus est Pater Christi; & quia nos sumus eius fratres, ergo & noster pater; sed Christi naturaliter, noster voluntariè, quod est commune toti Trinitati. Item adoptio licet sit communis: tamen appropriatur Patri, vt auctori, qui misit Filium, & Spiritum sanctum; & Filio, vt exemplari: Spiritui sancto,

cto, vt imprimenti in nobis similitudinem exemplaris.

Art. 3. *An adoptari sit proprium rationalis creaturae.* R. Sic, quia sola potest esse hæres Dei, & quia assimilatur in aliquo Filio naturali.

* Deus dicitur Pater creaturæ rationalis per participationem similitudinis, vt domus est similis ideæ in mente artificis. Item Angeli sunt filij adoptiui, quia primò adoptionem acceperunt, adoptio sequitur gratiam, & non naturam.

Art. 4. *An Christus secundum quòd homo sit Filius Dei adoptiuus.* R. Non, quia est natura filius, & non per participationem filiationis, sed naturaliter, quia filiatio tribuitur personæ.

* Impropiè humanitas dicitur adoptata, id est, vnita, sicut impropiè filiatione conuenit naturæ humanæ. Item gratia habitualis in Christo non facit de non filio filium, sed est effectus filiationis in anima Christi. Item esse creaturam, & seruum non solùm respicit personam, sed etiam naturam, quod non potest dici de filiatione.

QVÆSTIO XXIV.

De prædestinatione Christi.

Art. 1. *AN conueniat Christo esse prædestinatum.* R. Sic, ratione vnionis naturarum in persona, quia prædestinatio est diuina præordinatio ab æterno eorum, quæ

quæ per gratiam sunt facienda in tempore, vt Deum esse hominem.

* Christus vt singulari modo est Filius, sic singulariter prædestinatus, & Paulus Ephes. primo, loquitur de prædestinatione nostra. Item prædestinari non conuenit naturæ, sed personæ, non secundum se, vel in natura diuina, sed in humana per gratiam. Item prædestinatus refertur ad naturam humanam; quia persona licet sit æterna, non tamen semper fuit subsistens. Vnde est magis vera, prædestinatus est Filius Dei, quam factus.

An hæc sit vera, Christus, vt homo, est prædestinatus esse Filius Dei. R. Sic, quia esse prædestinatum in Filium Dei, conuenit ei, vt homo. Art. 2.

* Si intelligatur sic, vt Christus sit Filius Dei secundum quod homo, est falsa; si vt dicit gratuitum effectum, est vera. Item conuenit prædestinatio Christo secundum humanam naturam, non vt effectiua, sed vt susceptiua gratiæ. Item hæc, Filius Dei prædestinatus est esse hominem, est vera; & hæc, filius hominis prædestinatus est esse Filium Dei, est verior, quia gratia facta est naturæ humanæ.

An prædestinatio Christi sit exemplar nostra prædestinationis. R. Ex parte actus prædestinantis, non; quia vnico actu ab æterno Deus prædestinauit nos, & Christum; ex parte termini, & effectus sic, quia nostra filiatio est participata; & quia est exemplar consequendi bonum sine meritis.

Art. 4.

An prædestinatio Christi sit causa nostra prædestinationis. R. Secundum actum non, quia est vnicus; secundum terminum sic, quia Deus ab æterno prædestinauit, vt nostra salus compleretur per Christum, quia sub prædestinatione cadit etiam modus, & ordo.

* Si Christus non fuisset incarnatus, Deus præordinasset hominem saluari per aliam causam.

Q V Æ S T I O XXV.

De adoratione Christi.

Art. 1.

AN vna, & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas. R. Ex parte personæ est vna adoratio, quia est totum subsistens, v. g. in homine licet honorari dicatur manus, & vestes, &c. tamen dicitur totum honorari, sic in Christo: si causa honoris, que est aliqua excellentia personæ, possunt dici plures adorationes, v. g. ob sapientiam increatam, ob sapientiam humanam, &c.

* In Trinitate est vnus honor ob vnã causam honoris, in Christo ob vnã personam. Item operatio non honoratur, sed est causa honoris, & sic duæ operationes in Christo non sunt duæ adorationes, sed duæ causæ honoris. Item honor debetur digniori, id est, Verbo Dei, cui anima Christi est vnita, & in hoc augetur dignitas animæ.

An humanitas Christi sit adoranda adoratione latria. R. Ut res adorata sic, quia est adorare Verbum incarnatum, v.g. adorare vestem regis, est adorare regem vestitum; sed ut est ratio adorandi non, sed dulciæ, propter perfectionem humanitatis; & sic persona Christi, propter diuinitatem, latria; propter humanitatem, dulcia est adoranda: sicut Deo Patri propter Deitatem debetur latria; propter dominium, quo creaturas gubernat, debetur dulcia.

* Carni per intellectum separatae à diuinitate debetur hyperdulcia, sed seorsum à diuinitate non adoratur.

An imago Christi sit adoranda latria. R. Ut imago representans, latria, quia est vnus motus, & idem est in rem representatam; sed imago Christi, ut res quædam est, puta lignum non adoratur.

* Deus prohibuit fieri sculptile, ne adoraretur more gentium, sed quia iam Deus factus est homo in imagine corporali, potest adorari. Item anima, quæ est imago Dei, non adoratur latria, ne detur occasio erroris, ut motus adorationis sisteret in homine.

An crux Christi sit adoranda latria. R. Sic, quia representat Christum, cui coniungitur in qua est spes salutis; & eam precamur, ut Christum; & aliæ cruces sunt imagines crucis Christi; idem de lancea, clauis, &c. ratione contactus, sicut eodem modo honoramus vestem Regis, ut Regem.

An mater Christi sit adoranda latria. R. Non,

R. Non, quia est pura creatura, sed hypostasiâ: quia ut mater Dei, est eminentiâ cæteris.

* Honor matris refertur ad filium non eo modo, quo honor imaginis ad exemplar.

Art. 6.

An reliquia Sanctorum sint adoranda.

R. Sic, etiam vestes, & corpora, quia fuerunt templum Spiritus sancti; sunt membra Filij Dei, intercedunt pro nobis, &c.

* Et honor, quem eis damus, redundat in Dominum, & corpus adoratur propter animam, quæ nunc fruitur Deo. Item licet non sit idem corpus numero; tamen est idem identitate materiæ, iterum formæ unniendæ.

QVÆSTIO XXVI.

De eo, quòd Christus mediator Dei, & hominum dicitur.

Art. 1.

AN esse mediatorem inter Deum & homines sit proprium Christi. R. Sic, & alij fuerunt ministerialiter, & secundùm quid.

* Spiritus sanctus non est mediator, quia est æqualis, sed & interpellat, id est, facit interpellare.

Art. 2.

An Christus secundùm quòd homo, sit mediator Dei & hominum. R. Sic, quia ut homo distat à Deo in natura, & ab homine in dignitate.

* Si

* Si à Christo subtrahas naturam diuinam, subtrahes plenitudinem gratiæ ab homine, & sic non erit mediator. Item satisfacit, vt homo, secundùm quod dicitur mediator, sed aufert peccatum auctoritatiuè, vt Deus est.

Q V Æ S T I O XXVII.

De sanctificatione beatæ Virginis Mariæ.

AN *beata Virgo fuerit sanctificata ante natiuitatem ex utero.* R. Sic, quia Ecclesia celebrat natiuitatem eius, sed festum non celebratur, nisi pro aliquo sancto. Itè, maiora priuilegia creduntur concessa beatæ Virgini, quàm aliis, vt Ieremiæ, & Ioan-
nî Baptistæ, qui fuerunt sanctificati in vtero.

* Hæc fuit ex priuilegio. Item in vtero sanctificata à peccato originali quantum ad maculam, non quantum ad reatum, quo tota natura tenebatur; vnde si ante passionem Christi mortua esset, non intrasset in Paradisum, cuius ostium est Christus.

An beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem. R. Post, quia priùs contraxit culpam.

* Si non in originali, Christus non esset eius Saluator, & sic derogatur dignitati Christi. Item licèt Ecclesia Romana non celebret conceptionem beatæ Virginis, tamen tolerat aliquas Ecclesias illam ce-

lebrare, & hæc celebritas non est totaliter reprehendenda, sed ex hoc non inferitur quòd sine peccato; sed quia nescitur dies sanctificationis, ideo celebratur in conceptione.

Art. 3.

An per sanctificationem fuerit B. Virgini fomes totaliter sublatus. R. Non, quia ante Christum nulla caro fuit sine fomite, fuit tamen ligatus in B. Virgine per abundantiam gratiæ, quam recepit, & per diuinam prouidentiam prohibentem in ea omnem motum sensualitatis, & non per actum rationis suæ, quia hoc fuit speciale Christo. Item, sed post conceptionem Christi totaliter ei fuit sublatus fomes.

* Licet fomes sit occasio virtutis perfectæ in Sanctis, tamen in B. Virgine fuit perfecta virtus ex abundantia gratiæ. Item purgatio Spiritus sancti in B. Virgine præparatoria ad conceptionem Christi, non fuit à culpa, vel fomite; sed fuit colligere mentem in vnum à multitudinem sustollens.

Art. 4.

An per sanctificationem sit consecuta, ut nunquam peccaret. R. Sic, quia nullum habuit peccatum nec mortale, nec veniale.

Art. 5.

An B. Virgo per hanc sanctificationem sit adepta plenitudinem omnium gratiarum. R. Sic, eamque diffundit in omnes.

Art. 6.

An sic sanctificari sit proprium in B. Virgine. R. Non, quia Ioannes Baptista simili modo, sed Maria non potuit peccare venialiter, ille sic.

QVÆSTIO XXVIII.

De virginitate beatæ Mariæ.

AN *beatæ Mariæ fuerit virgo concipiendo.* *Art. 1.*
 R. Sic, est de fide, & fuit conueniens
 ob multa.

* Ioseph dictus est Pater Iesu ad conferuandam famam beatæ Mariæ, & vt dicitur vir Mariæ, licet eam non cognouerit, & quia erat de eadem tribu cum Maria, deducitur Christus ab eo. Item, semen maris in generatione est veluti agens; fœminæ, vt materia; & virtus Dei potest transmutare materiam in omnem formam.

An mater Dei fuerit virgo in partu. R. Sic, *Art. 2.*
 est de fide.

* Aperitio vuluæ solùm significat exitum prolis ex utero, nec Christus exiuit per subtilitatem, quia id est corporis beatificati, sed per miraculum virtute diuina.

An mater Dei remanserit virgo post partum. *Art. 3.*
 R. Sic, est de fide, nec cognita à Ioseph, vel alio, & exponuntur Scripturæ.

An mater Dei vouerit virginitatem. R. *Art. 4.*
 Sic, sed prius sub conditione, si Deo placuerit; post desponsationem vouit absolute.

 QVÆSTIO XXIX.

De matris Dei desponsatione.

Art. 1.

AN *Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.* R. Sic, ad tollenda scandala, & pro auxilio matris, & Filij.

* Poterat diabolus cognoscere virginitatem matris, sed prohibebatur à Deo. Item lapidabatur etiam quæ nuptura erat.

Art. 2.

An inter Mariam & Ioseph fuerit verum matrimonium. R. Sic, quia vterque consensit in copulam coniugalem; sed non in carnalem, nisi sub conditione, si Deo placeret.

* Noluit eam traducere, id est, eam in publicum diffamare, non quòd simul non habitauerint.

QVÆSTIO XXX.

De annuntiatione beatæ Virginis.

Art. 1.

AN *necessarium fuerit annuntiari Mariæ, quid in ea erat agendum.* R. Fuit congruum.

* Maria habuit fidem incarnationis; sed quia humilis, non tam alta de se sapiebat, ideo instituenda fuit.

Art. 2.

An denuntiatio debuerit fieri per Angelum. R. Sic, & per summum Angelum in ordine Archangelorum, qui summa nuntiant.

An

*An Angelus nuntians apparuerit visione Art. 3.
corporali. R. Sic, conuenienter.*

*An annuntiatio fuerit perfecta ordine con- Art. 4.
uenienti. R. Sic, ob multa.*

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione Saluatoris quoad
materiam, de qua corpus eius
conceptum est.

AN corpus Christi fuerit sumptum ab *Art. 1.
Adam. R. Sic, quia natura fuit vitata ab
Adam.*

* Dicitur secundus homo esse de cœlo quantum ad diuinitatem, & virtutem formatiuam eius corporis; sed corpus fuit terrenum. Item mysterium Incarnationis fuit miraculosum ex modo conceptionis, & partus. Item corpus Christi fuit in Adam secundum materiam, non secundum rationem feminalem, ideo non contraxit peccatum.

*An caro Christi fuerit sumpta ex Dauid. R. Art. 2.
Sic, & Abraham, quia Maria fuit ex cognatione Dauid, vt Ioseph; ideo simul in Bethleem iuerant.*

* Et tribus sacerdotalis, ex qua Elisabeth, & regia iungebantur matrimonio, quod Christus Rex, & Sacerdos futurus erat. Item nemo de Iechonia regnabit, id est, seculari honore.

An conuenienter texatur genealogia Christi Art. 3.

ab Euangelistis. R. Sic, quia Scriptura est diuinitus inspirata.

Art. 4. *An fuerit conueniens Christum nasci de semina.* R. Sic, ob multa.

* Et dum erat in vtero Christus, tamen vt Deus erat vbique totus. Item non erat immunditia peccati; & si quæ alia erat, tamen Verbum Dei non inquinabatur, vt radius Solis in luto non inquinatur sordibus, quas exsiccat.

Art. 5. *An corpus Christi fuerit formatum ex purissimo sanguine beata Virginis.* R. Sic, & vt ex femina conceptio fuit naturalis, sed quia erat Virgo, ideo principium actiuum fuit supranaturale.

* Christus dicitur sumpsisse carnem, quia sanguis in potentia est totum. Item semen feminae non est materia, quæ necessario requiratur ad generationem, nec fuit in conceptione Christi; sed sanguis virtute Spiritus sancti fuit adunatus, & formatus in prolem.

Art. 6. *An corpus Christi in antiquis Patribus fuerit secundum aliquid signatum.* R. Non, sed accepit à Matre, & sic ea mediante fuit in Patribus.

Art. 7. *An caro Christi in Patribus fuerit peccati obnoxia.* R. Non, quia non fuit secundum rationem seminalem, nec per concupiscentiam; imò corpus Christi fuit medicina vulneris, id est, peccati originalis.

Art. 8. *An Christus in lumbis Abrahae fuerit decimus.* R. Non, quia fuisset imperfectus, & non secundum ordinem Melchisedech.

QVÆSTIO XXXII.

De conceptione Christi, quoad
principium actiuum.

AN Spiritus sanctus fuerit principium *Art. 1.*
actiuum conceptionis Christi. R. Conce-
ptio corporis Christi effectiuè est à tota
Trinitate, sed attribuitur Spiritui sancto,
quia Filius Dei incarnatus est ob amo-
rem, & ex sola gratia sine meritis, quæ Spi-
ritui sancto tribuitur.

An Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto. R. Sic, & Spiritus sanctus ad Fi-
lium Dei, qui est conceptus, habet habitu-
dinem consubstantialitatis, & ad corpus
causæ efficientis. *Art. 2. 4.*

* Christus dicitur natus de beata Maria
corporaliter, & de Spiritu sancto effe-
ctiuè.

*An Spiritus sanctus debeat dici Pater Chri-
sti secundum carnem.* R. Non, nec totius Tri-
nitatis Filius. Christus secundum perfe-
ctam rationem Filiationis est Filius Dei;
ergo non debet dici Filius Dei ratione
creationis, vel iustificationis: & cum ali-
quid dicitur de aliquo secundum perfe-
ctam rationem, non debet dici secundum
imperfectam, vt dicuntur homines Filij
Dei. *Art. 3.*

An beata Virgo aliquid actiuè egerit *Art. 4.*
in conceptione corporis Christi. N. Non,
quia tota virtus est in mare, & passiuè
in fœmina; sed beata Virgo solam mate-
riam

riam ministravit, & nil actiuè est operata.

* Hæc conceptio habuit tria priuilegia, scilicet vt esset sine peccato; vt esset Dei, & hominis; & vt esset conceptio Virginis. Item ad transmutationem naturalem sufficit principium passiuum.

QVÆSTIO XXXIII.

De modo, & ordine conceptionis Christi.

Art. 1.

AN corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis. R. Conceptio fuit in instanti propter infinitam virtutem agentis, id est, Spiritus sancti, licet reductio sanguinis ad locum generationis fuerit in tempore; & in eodem instanti corpus fuit conceptum, & assumptum; & ideo Filius Dei dicitur conceptus; & deinde in tempore fuit cum determinato augmento formatum vsque ad partum ab anima Christi.

* Non assignatur instans, in quo materia illa fuit sanguis, & caro, sed assignatur vltimum tempus continuatum formationis carnis, qui fuit terminus motus localis sanguinis ad locum generationis.

Art. 2.

AN corpus Christi fuerit animatum in primo instanti sua conceptionis. R. Sic, aliàs non diceretur Filius Dei conceptus de Spiritu sancto, quia corpus assumpsit mediante anima, & hanc mediante intellectu.

* In

* In generatione hominum est prius, & posterius; sed corpus Christi simul perfectam animam accepit.

An corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit assumptum à Verbo. R. Art. 3.
Sic, est de fide; quia secus prius habuisset propriam hypostasim, & dicere-
mus hominem fuisse factum Deum, non
contrà.

* In illa carne simul in eodem instanti
fuit concipi, & esse conceptum, & sic as-
sumptum fuit quod erat.

An conceptio Christi fuerit naturalis, vel miraculosa. R. Art. 4.
Secundùm causam agen-
tem, idest, Spiritum sanctum est miracu-
losa; sicut quia ex virgine; sed secundùm
quid ratione materiæ fuit naturalis, & sic
dicitur Christus naturalis Filius hominis,
quatenus habet veram naturam humanã,
licet miraculosè habuerit.

QVÆSTIO XXXIV.

De perfectione prolis conceptæ.

AN Christus in primo instanti conce- Art. 1.
ptionis fuerit sanctificatus per gra-
tiam. R. Sic, quia corpus animatum fuit
assumptum in primo instanti suæ conce-
ptionis, plenum gratia sanctificantre ani-
mam Christi, quæ deriuabatur ex vnione
Verbi.

* Christus fuit sanctus ex negatiuè, &
priuatiuè opposito; nos ex contrario.

Art. 2.

An Christus in primo instanti sua incarnationis habuerit usum liberi arbitrij. R. Sic, quia perfectus; & ulti^ma perfectio est in operatione.

* Esse est prius natura quam agere, sed sunt simul tempore; Christus statim omnia nouit, ideo non indigebat consilio.

Art. 3.

An Christus in primo instanti conceptionis potuerit mereri. R. Sic, meruit per actum liberum, quod fuit perfectissima sanctificatio.

* Liberum arbitrium in primo motu, natura integra, potest moueri ad bonum merendo, non ad malum peccando. Item Deus dedit Christo in creatione gratiam, quam poterat mereri. Item gloria immortalitatis debetur Christo ex pluribus causis.

Art. 4.

An Christus fuerit perfectus comprehensor in primo instanti sua conceptionis. R. Sic.

* Christus non meruit gloriam animæ, sed corporis. Vnde patet cum dicitur, *Oportuit Christum pati.*

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Christi.

Art. 1.

AN natiuitas sit personæ, vel naturæ.
 R. Natiuitas propriè est personæ, quia vt subiecto datur, vt sit; sed vt termino, qui est forma datur naturæ, & ideo natiuitas dicitur via ad naturam.

* Propter identitatem naturæ, & personæ,

næ, aliquando natura ponitur pro persona, & dicitur nata. Item motus denominatur à termino, idest, naturâ, non à subiecto, idest, persona. *Art. 2.*

An Christo sit attribuenda natiuitas temporalis. R. Sic, à matre, sicut æterna à Patre, & potest dici bis natus.

An secundum temporalitatem Christi natiuitatem beata Virgo possit dici mater Christi. R. Sic, quia corpus est ex eius sanguine purissimo. *Art. 3.*

An beata Virgo debeat dici mater Dei. R. Sic, quia concepit, & genuit Deum, idest, personam habentem diuinitatem, & humanitatem; quia nomen significans quamlibet naturam potest supponere pro hypostasi. *Art. 4.*

* Et nomen Deus hîc supponit pro persona Filij, & ita non est mater aliarum personarum. contrarium est hæreticum.

An in Christo sint due filiationes. R. Respectu natiuitatum, sunt duæ filiationes, respectu personæ, est vna, & hæc æterna. Filiatio Christi, ad matrem non est realis, sed rationis, quia ex tempore Deo aduenit; sed æterna est realis; dicitur tamen realiter filius matris relatione, quæ cointelligitur relationi reali maternitatis ad Christum. *Art. 5.*

An Christus sit natus sine dolore matris. R. Sic, imò cum iucunditate, quia ex virgine sine aperitione claustris, nec fuit obstetrix. *Art. 6.*

An Christus debuerit in Bethleem nasci. R. Sic, quia ex Dauid, qui ibi natus est; *Art. 7.*

non Romæ, vel ab Imperatore, quia diuinitas mundum mutat, non homines; ideo matrem, & patriam elegit pauperem.

Art. 8.

An Christus fuerit natus tempore congruo.
R. Sic, quia ipse elegit sibi tempus, matrem, & locum; & quia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt.

QVÆSTIO XXXVI.

De manifestatione Christi nati.

Art. 1.

AN natiuitas Christi debuerit omnibus esse manifesta. R. Non, ob meritum fidei, & ne redemptio impediretur.

* In iudicio manifestus veniet.

Art. 2.

An natiuitas Christi aliquibus debuerit manifestari. R. Sic, vt per illos ad alios perueniret.

Art. 3.

An conuenienter fuerint electi illi, quibus fuit natiuitas Christi manifestata. R. Sic, quia Deus scit quos elegerit.

Art. 4.

An Christus per seipsum debuerit manifestare suam natiuitatem. R. Non, sed vt esset fides de diuinitate, & humanitate eius, ideo per alios.

Art. 5.

An debuit per Angelos, & Stellam manifestari. R. Sic, & congruenter, quia fuit opus Dei; ergo perfectum.

Art. 6.

An ordine conuenienti fuerit manifestata. R. Sic, plenitudo gentium prius intrauit ad fidem: tamen primitiæ Iudæorum præuenerunt primitias gentium, ideo Pastoribus prius est manifestata, quam Magis.

An

An stella, qua apparuit Magis, fuerit ex Art. 7.
cœlestibus stellis. R. Non, quia in diuerso
motu, sed fuit noua creata aëre, terræ vici-
no, quæ secundum diuinam voluntatem
mouebatur.

An Magi conuenienter venerint ad adoran- Art. 8.
dum Christum. R. Sic, quia à Spiritu san-
cto inspirati; & erant primitiæ gentium in
Christum credentium.

QVÆSTIO XXXVII.

De legalibus circa puerum
 Iesum seruatis.

AN *Christus debuerit circumcidi. R. Sic, Art. 1.*
vt ostenderetur veritas carnis; & ap-
probaret circumcisionem: vt filius Abra-
hæ; vt seruemus leges, quia eo tempore
circumcisio erat in præcepto; & vt nos le-
gis iugo liberaret.

An conuenienter fuerit Christo nomen im- Art. 2.
positum. R. Sic, quia per ipsum saluamur,
& hoc nomen significatur aliquo modo in
aliis nominibus, quibus nominatur in
Scriptura.

An Christus fuerit conuenienter in templo Art. 3.
oblatus. R. Sic, vt impleret legem, licet
semper fuerit Deo præsens, & dicatus, reli-
qua mysticè declarantur.

An mater Dei conuenienter purgationis cau- Art. 4.
sa ad templum accesserit. R. Sic, licet non
ob indigentiam; sed ob legis præceptum,
ne daret scandalum.

 QVÆSTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis.

Art. 1.

AN fuerit conueniens Ioannem baptizare. R. Sic, vt nuntiaret Christum & disponderet homines ad baptismum Christi.

* Non erat Sacramentum, sed sacramentale disponens ad baptismum Christi, & sic pertinebat ad legem nouam. Item baptismata Iudæorum erant inania, ordinata ad munditiam carnis.

Art. 2.

An baptisus Ioannis fuerit à Deo. R. Ritus fuit à Deo, & effectus ab homine, quia mundabat tantum corpus, sed erat directus ad Christum.

Art. 3.

An in baptismo Ioannis daretur gratia. R. Non, sed inducebat ad pœnitentiam, ideo erat baptismus Pœnitentiæ.

* Circumcisio remittebat peccatum originale ex institutione, ad quod non erat baptismus Ioannis institutus; at Sacramenta ex vi institutionis habent effectum.

Art. 4.

An alij, vater Christum fuerint baptizandi baptismo Ioannis. R. Sic, quia erat præparatio ad baptismum Christi, nec erat dignior illo.

Art. 5.

An baptismus Ioannis debuêrit cessare Christo baptizato. R. Non, quia adhuc manebat umbra legis. Item non erat Christus plene cognitus.

Art. 6.

An baptizati baptismo Ioannis essent

*mox baptizandi baptismo Christi. R. Sic, ut
reciperent characterem, & gratiam.*

QVÆSTIO XXXIX.

De baptizatiōe Christi.

AN fuerit conueniens Christum baptizari. *Art. 1.*
R. Sic, quia in similitudinem carnis peccati. Item, ut sanctificaret aquam. Item fecit quod præcipit fieri.

An Christus debuerit baptizari baptismo Ioannis. Art. 2.
R. Sic, quia non egebat suo, idest, in Spiritu, sed in aqua, ut nos induceret ad eum, quo indigemus.

An Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus. Art. 3.
R. Sic, trigesimo anno, idest, in denario ter ducto, idest, in fide Trinitatis, & in decem præceptis est perfectio. Item in ætate perfecta.

An in Iordane debuerit baptizari. R. Sic, Art. 4.
quia per hunc fluuium Israel intrauit in terram promissionis, & nos in cælum per baptismum.

An Christo baptizato debuerit cælum ap. riri. Art. 5.
R. Sic, quia baptismus nobis cælum aperit. Item debemus orare ad cælum.

* Aperitio multis modis fit, vel per visionem imaginariam, vel intellectualem, vel corporalem.

An Spiritus sanctus conuenienter descendit in forma columba super Christum baptizatum. R. Sic, quia in baptismo ad nos
de

descendit per gratiam, & propter qualitatem columbæ.

Art. 7. An illa columba fuerit verum animal.
 R. Sic, sed eam Spiritus sanctus non assumpsit; & quia Spiritus sanctus non erat columba, dicitur in similitudinem columbæ descendisse.

Art. 8. An conuenienter sit audita vox Patris, Hic est Filius meus dilectus. R. Sic, quia illam vocem formauit tota Trinitas, in cuius virtute cōsecratur noster baptismus, in quo saluamur.

QVÆSTIO XL.

De modo conseruationis Christi.

Art. 1. An fuerit conueniens Christum inter homines conuersari. R. Sic, quia venit ad manifestandam veritatem, & vt Medicus, & Mediator.

* Vita actiua, quæ tradit alijs, quæ contemplatur, est perfectior, quàm vita quæ solum contemplatur, quia illa supponit abundantiam contemplationis. Item, vt daret exemplum vitæ mixtæ.

Art. 2. An fuerit conueniens Christum ducere vitam austeram. R. Non, sed communem, & pro omnibus statibus; & habebat compressam carnem per virtutem diuinitatis.

Art. 3. An Christus debuerit pauperem vitam ducere in mundo. R. Sic, vt nos doceret auferre impedimenta.

* Potest esse vita communis non solum diuitias possidendo; sed etiam ab aliis necessaria accipiendo, vt Christus fecit.

An Christus in hac vita fuerit conuersatus Art. 3.
secundum legem. R. Sic, vt legem veterem approbaret; & nos à seruitute legis liberaret.

* Et per legem potuit fieri opus diuinum in Sabbato, vel necessitatis.

QVÆSTIO XL I.

De tentatione Christi.

AN fuerit conueniens Christum tentari. Art. 1.
 R. Sic, ob nostram cautelam; & instructionem; & fiduciam de sua misericordia.

* Christus non est tentatus à carne, quia tentatio carnis non est sine peccato.

An in deserto tentari debuerit. R. Sic, quia Art. 2.
 daemon magis tentat solitarium; vel ad meliora tendentem, quia daemon inuidet ad meliora tendentibus.

An debuerit tentari post ieiunium. R. Sic, Art. 3.
 quia nos ieiunio armamur contra diabolum; & Christus prius inuisibilibus tentationibus fuit tentatus.

An ordo, & modus tentationis fuerit conueniens. R. Sic, quia à leuioribus, & gradatim, primò de corporis sustentatione; deinde de inani gloria; postremò vt diuitias, & gloriam mundi appeteret in contemptum Dei.

QVÆSTIO XLII.

De doctrina Christi.

Art. 1. AN fuerit conueniens Christum Iudæis, & non gentibus predicare. R. Sic, quia promissus illis, & ad gentes per suos.

Art. 2. AN Christus debuerit predicare Iudæis sine eorum offensione. R. Offensio fuit ex malitia Iudæorum, ideo non timenda.

Art. 3. AN Christus omnia publicè debuerit docere. R. Sic, sed in parabolis, vt caperent, nec imperfectis omnia dicenda.

Art. 4. AN debuerit docere solum verbo, vel etiam scripto. R. Non scripto, quia imprimebat loquendo, vt potestatem habens.

QVÆSTIO XLIII.

De miraculis à Christo factis in generali.

Art. 1. AN Christus debuerit facere miracula. R. Sic, ad confirmandam doctrinam, & ad ostendendam præsentiam Dei in Christo.

Art. 2. AN Christus fecerit miracula diuina virtute. R. Sic, quia sola virtute diuina fuit & humanitas erat instrumentum.

Art. 3. AN inceperit in nuptiis. R. Sic, quia in ætate perfecta, vt crederetur humanitas.

* Et sine miraculis discipuli secuti sunt cum.

An miracula Christi sufficienter diuinitatem ostenderint R. Sic, quia erant supra naturam; faciebat ex propria virtute; & vt probaret se Deum. Art. 4.

QVÆSTIO XLIV.

De singulis miraculorum speciebus.

AN miracula facta per Christum circa spiritalia substantiæ fuerint conuenientia. R. Sic, vt dæmones eiicendo. Art. 1.

* Non circa Angelos, quia homines ab his non liberandi, sed cum his erant sociandi. Item, Christus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit, & oportuit. Item dæmon cognouit Christum promissum, sed esse Filium Dei ex suspitione; ideo non est impedita passio. Item ad nostram instructionem misit eos in porcos.

An conuenienter sint facta miracula Christi circa cœlestia corpora. R. Sic, vt euidentius se ostenderet Deum, quia sola virtute Dei mutantur cœlestia. Art. 2.

* Non corrumpitur cœlum cum mutatur à Deo cursus siderum. Item tenebræ in morte erant, quia vel radij solares non peruenerunt in terram: vel nubes, vel luna interposita sunt.

An conuenienter Christus circa homines Art. 3.
feco

fecerit miracula. R. Sic, quia venit pro salute humana; ergo cognoscendus erat Deus.

* Iustificatio debet esse libera, ideo non fecit miracula circa animam. Item modus miraculorum erat cum mysterio. Item ne quæramus laudem prohibet loqui.

Art. 4.

An conuenienter circa creaturas irrationales. R. Sic, quia ei ut Deo omnia sunt subiecta: ut pisces, ficulnea. Item panis multiplicatio non fuit per creationem, sed per additionem extraneæ materiæ; & sic in gubernationis operibus non est usus creatione.

QVÆSTIO XLV.

De transfiguratione Christi.

Art. 1.

An fuerit conueniens Christum transfigurari. R. Sic, ut ostenderet finem tribulationum esse gloriam.

* Figura rei consideratur in extremitate corporis, ideo dicitur transfiguratus; & non in aliis dotibus, ut in agilitate cum ambulauit supra mare; subtilitate, cum ex utero exiuit, &c.

Art. 2.

An claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa. R. Sic, quantum ad essentiam, quia ab anima gloriosa redundauit; non quantum ad modum, quia non fuit permanens, sed fuit per modum transeuntis, sicut visio beati Pauli.

* Corpus Christi non dum erat immortale,

tale, ideo dicitur assumpsisse gloriam, quæ repræsentabat gloriosum. Item, claritas vestium significabat claritatem Sanctorum; & illa corporis, illam Christi.

An illi tres testes conuenienter fuerint in- Art. 3.
ducti. R. Sic, quia partim præcesserunt, partim secuti sunt.

* Non Angeli, quia non habent corporis gloriam. Item Elias apparuit in proprio corpore, Moyses in assumpto, vt Angeli apparere solent.

An conuenienter sit auditum testimo- Art. 4.
nium Patris. R. Sic, quia adoptio nostra est ad similitudinem naturalis per fidem in baptismo imperfecta; sed perfecta in gloria; & in vtraque apparuit tota Trinitas. Item sunt testes, quia de futuro promisit.

QVÆSTIO XLVI.

De passione Christi.

AN fuerit necessarium Christum pati Art. 1.
pro liberatione generis humani. R. Non absolutè, nec ex causa cogente, sed ex suppositione; quia sic Deus præfinit pro nostra salute, & exaltatione Christi.

* Pro iustitia, & ex abundantiore misericordia. Item non pro salute Angelica, quia peccatum Angeli est irremediabile.

An alio modo potuerit nos Deus redime- Art. 2.
re, quàm per passionem. R. Absolutè, sic,
EX

ex suppositione præscientiæ, & præordinationis Dei, non.

* Si sine satisfactione nos saluasset, non fecisset contra iustitiam; quia condonando nulli facit materiam.

Art. 3.

An fuerit alius modus convenientior ad liberationem nostram, quàm per Christi passionem. R. Non, ob multa bona, vt exempla Christi, obedientiæ, humilitatis; constantiæ, iustitiæ, &c.

Art. 4.

An Christus debuerit pati in cruce. R. Sic, vt instruamur in multis virtutibus.

* Figuræ debet veritas respondere, non quantum ad omnia.

Art. 5.

An Christus sustinuerit omnes passiones. R. In specie non, in genere sic, vt ab hominibus in omnibus sensibus: sed minima passio satis fuisset.

Art. 6.

An dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus. R. Sic, tam interior, quàm exterior, ob multas causas. Vide ibi.

Art. 7.

An Christus sit passus secundùm totam animam. R. Tota, ratione suæ essentiæ, est passa; quia est tota in toto corpore; est enim actus corporis, & tota in qualibet parte. Item tota quoad omnes potentias inferiores patiebatur, quia in omnibus passus est Christus. Item ratio superior non patiebatur, quia erat beata.

Art. 8.

An tota anima Christi in passione frueretur beata fruitione. R. Tota secundùm essentiam, quia est subiectum partis superioris, cuius est frui; sed tota ratione potentiarum non fruebatur.

* Dolor, & fruitio non erant respectu eiusdem. Item non omnes vires animæ attingunt Deum.

An Christus fuerit conuenienti tempore passus. *Art. 9.* R. Sic, quia ex eius voluntate, & diuina sapientia, declaratur Pascha, hora, ætas, &c.

An Christus sit passus conuenienti loco. *Art. 10.* Sic, quia tempora, & loca erant in manu eius; & sic in Hierosolymis extra portam, in Caluario.

An fuerit conueniens Christum cum latronibus occidi. *Art. 11.* R. Sic, quia prophetatum, & ob alias causas, vt quia crux est quasi tribunal Iudicis Christi.

An passio Christi sit tribuenda eius diuinitati. *Art. 12.* R. Supposito Christi ratione naturæ humanæ, non diuinæ; & sic mors Christi est mors Dei.

* Iudæi puniti sunt tanquam homicide Dei, vt qui cartam frangeret, in qua esset verbum Principis.

QVÆSTIO XLVII.

De causa efficiente passionis Christi.

An Christus fuerit ab alio occisus, an à seipso. *Art. 1.* R. Christus non fuit causa suæ mortis directè, sed indirectè, quia potuit prohibere; sed alij fuerunt causa directè.

* Nemo tollit animam meam, id est, me inuis

inuito. Item fuit miraculum conseruare spiritum tamdiu.

- Art. 2.* *An Christus fuerit mortuus ex obedientia.* R. Sic, quia sacrificium, ob victoriam contra inobedientiam Adæ; & impleuit omnia præcepta.
- Art. 3.* *An Deus Pater tradiderit Christum passioni.* R. Sic, quia præordinauit: spirauit voluntatem patiendi; & non impediuit.
* Christus, vt Deus eadem voluntate Patris tradidit se morti, vt homo voluntate distincta; quare se tradidit, & traditus est ab alio. Item Christus, & Pater ex charitate; alij ex timore, inuidia, & cupiditate.
- Art. 4.* *An fuerit conueniens Christum pati à Gentibus, sicut à Iudais.* R. Ab vtrisque, quia fructus passionis ad vtrosque pro quibus orauit pertenuit.
- Art. 5.* *An persecutores Christum cognouerint.* R. Principes cognouerunt Messiam, sicut & dæmones; sed non diuinitatem eius, ex ignorantia affectata, quia videbant signa diuinitatis; sed minores populi neque Messiam, paucis exceptis.
- Art. 6.* *An peccatum crucifigentium Christum fuerit grauissimum.* R. Sic, licet in populis ignorantia minuebat genus peccati.

QVÆSTIO XLVIII.

De modo passionis Christi quantum ad effectum.

An passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti. *Art. 1.* R. Sic, quia erat caput, meruit nobis; sicut ego mereor mihi.

* Passio fuit meritoria, non quia ab alio, sed quia ab intrinseco voluntariè patitur. Item passio habuit quosdam effectus, quos non habuerunt præcedentia merita, non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis, propter rationes allatas q. 26. art. 3.

An passio Christi sit causa nostra salutis per modum satisfactionis. Art. 2. R. Sic, & abundanter, quia exhibuit maius, quàm compensatio offensæ requirebat; ob magnitudinem charitatis, & personæ, & doloris; imò pro crucifigentibus, quia in eo erat maior charitas, quàm eorum iniquitas; & quia erat caro Dei, potuit satisfacere offensæ factæ Deo.

An passio Christi sit operata per modum sacrificij. Art. 3. R. Sic, quia se obtulit ex charitate, & vt excellens sacrificium fuit acceptum Deo, licèt ex parte occidentium fuerit maleficium. Item caro animalium fuit figura.

An passio Christi sit operata nostram salutem per modum redemptionis. Art. 4. R. Sic, quia

fuit pretium redimens nos à peccato, & reatu pœnæ.

* In hac redemptione pretium non fuit datum dæmoni, quia iniuste detinebat, nisi in ordine ad Deum.

Art. 5.

An esse Redemptorem sit proprium Christi.
R. Nostra redemptio potest attribui toti Trinitati, vt primæ causæ, cuius vita erat Christi, & Christo inspiravit vt pateretur; sed immediatè Redemptor est Christus, vt Homo, qui factus est maledictum; & vita corporalis, quam obtulit, erat Christi hominis & sic pretium.

Art. 6.

An passio Christi sit operata nostram salutem per modum efficientiæ. R. Principalis causa efficiens est Deus; passio, instrumentalis.

* Agens corporale non agit, nisi per contactum, sed passio corporalis habet ex diuinitate vnita spiritualem virtutem; & sic per spiritualem contactum, id est, per fidem, & ideo operatur in omnes. Item passio operatur per modum meriti diuersimodè, vt per efficaciam comparata ad diuinitatem; per meritum ad voluntatem Christi; per satisfactionem in carne Christi; per sanctificationem, vt liberamur à reatu pœnæ; per redemptionem, vt liberamur à seruitute culpæ; per sacramentum, vt per eam Deo reconciliamur.

QVÆ

QVÆSTIO XLIX.

De effectibus passionis Christi.

AN per passionem Christi simus liberati à peccato. *Art. 1.* R. Sic, prouocans nos ad charitatem; & quia Christus vt caput redemit nos membra, pretio suæ passionis; & quia caro eius erat efficiens instrumentum diuinitatis, cuius virtute habet vim dimittendi peccata, à quo sortitur virtutem spiritualem. Item fecit medicinam, quæ est causa salutis nostræ, quæ applicatur singulis per Sacramenta. Item etiam per fidem applicatur passio Christi; sed vt liberat à peccato debet esse formata.

An per passionem Christi simus liberi à potestate diaboli. Art. 2. R. Sic, quia remittit peccatum; reconciliat nos Deo; repressit diabolus Sacramentis.

An per passionem Christi homines sint liberi à pœna peccati. Art. 3. R. Sic directè, quia sufficiens; indirectè, quia est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

* Damnatis non potuit passio applicari per fidem, & Sacramenta, ideo non liberati. Item liberatis per Pœnitentiæ sacramentum imponitur pœnitentia, quia debent configurari Christo aliquid patiendo, non sic baptizatis: & sic remanet mors, quæ est pœna peccati, vt nos simus conformes Christo.

An per passionem Christi simus Deo reconciliati. Art. 4.

ciliati. R. Sic, & vt tollit peccatum, & vt est sacrificium.

* Deus diligit omnes quoad naturá, odit quoad peccatum. Item recõciliamur Deo, non quòd de nouo Deus incipiat nos amare, sed quia sublata est odij causa. Item maior fuit charitas Christi patientis, quàm iniquitas occisorum, ideo prauauit passio.

Art. 5. *An Christus sua passione aperuerit nobis ianuam cœli. R.* Sic, quia tollere peccata quoad culpam, & pœnam, est aperire cœlum.

* Patres meruerunt per passionem Christi venturi. Item ascendens non aperuit cœlum, sed possessionem accepit pro nobis.

Art. 6. *An Christus per suam passionem meruerit exaltari. R.* Sic, quia se humiliavit; non tamen meruit maiorem charitatem, sed claritatem.

Q V Æ S T I O L.

De morte Christi.

Art. 1. **A***n fuerit conueniens Christum mori. R.* Sic, vt nobis satisfaceret; vt veram humanitatem ostenderet; vt nos liberaret à timore mortis.

* Non ex morbo, sed violenter.

Art. 2. *An in morte fuerit separata diuinitas à carne. R.* Non, sed caro erat vnita Verbo.

* Dicitur derelictus à Patre, quia non pro

protectus. Item caro est vnita mediante anima, non quasi à ligante, sed quia ab anima habet vt iterum sit vnibilis cum ea, quia ordo vnionis semper manet. Item diuinitas non viuificat formaliter, sed effectiue, vnde remota anima caro non est viua.

An in morte Christi fuerit facta separatio Verbi ab anima. *Art. 3.* R. Non, quia sicut nec à corpore, quia anima est vnita Verbo immediatius, quàm corpus.

* Caro ponit, & assumit animam virtute Verbi inhabitantis. Item Verbum per vnionem non dicitur anima, nec corpus, nec natura humana, sed habens animam, vel corpus. Item in vtroque fuit vna hypostasis, quamuis corpus & anima sint separata: quia vtrunque remansit vnitum diuinæ personæ, vt antè.

An Christus in triduo fuerit homo. *Art. 4.* R. Simpliciter non, quia corpus non erat viuum, & ad veritatem mortis est, vt desinat esse homo, sed benè erat homo mortuus.

* Non cessauit in morte susceptio Verbi, sed partium vnio: sed fuit sacerdos, ratione animæ, in qua est character ordinis.

An fuerit idem numero corpus Christi viuentis, & mortui. *Art. 5.* R. Sic simpliciter, id est, absolute, & nullo addito; quia idem suppositum: sed non omnino totaliter, quia vita est quid intrinsecum corpori viuentis; ergo remota vita non remanet totaliter idem.

* Corpus simplicis hominis mortui non

remanet vnitum hypostasi permanente, ideo non est simpliciter idem, sed secundum quid ratione materiæ; idem numero dicitur aliquid secundum suppositum; idem specie secundum formam, & sic non remansit vnum. Item mors Christo non competit ratione suppositi, quo est vnum, sed ratione naturæ humanæ, cui vnita, & mors competit.

Art. 6.

An mors Christi sit aliquid operata ad nostram salutem. R. Mors Christi in fieri sic, quia est eadem cura ipsius passionis; sed in facto esse, non per modum meriti, sed efficientiæ ratione diuinitatis. Item mors Christi operata est destructionem vtriusque mortis nostræ, scilicet animæ, & corporis.

* Mors Christi non vt priuatio, sed virtute diuinitatis vnitæ operatur nostram salutem.

Q V Æ S T I O L I.

De sepultura Christi.

Art. 1.

AN fuerit conueniens Christum sepeliri. R. Sic, ad probandam veritatem mortis; vt spem resurrectionis nobis daret; & ad exemplum nostrum, qui mortui peccatis abscondimur à conturbatione hominum.

* Non impeditur pro resurrectione sua; & profuit nobis; & quæ saluât hominem, non faciunt iniuriam Deo.

Art. 2.

An Christus conuenienti modo fuerit sepultus.

pulsus. R. Sic, & in honore sepulturæ ostenditur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium honorificè sepelitur.

* Item in sepultura est seruandus mos gentis. Item omnia, quæ narrantur de sepultura Christi, habent mysticam significationem.

An corpus Christi fuerit in sepulchro incineratum. R. Non, quia mors non fait ex infirmitate, sed voluntate eius. Item corpus Christi cum nostro fait eiusdem conditionis, quantum ad naturam; non quantum ad meritum, & virtutem. Art. 3.

An Christus fuerit in sepulchro solum una die, & duabus noctibus. R. Sic, id est, per triginta sex horas: tribus diebus, & tribus noctibus intelligitur sumendo partem pro toto. Art. 4.

Q V Æ S T I O L I I.

De descensu Christi ad inferos.

AN fuerit conueniens Christum descendere ad inferos. R. Sic, vt vinctos à diabolo liberaret, & sic descendit non vt reus culpæ, sed vt liberator pœnæ, & sic eius passio fuit applicata mortuis. Item anima Christi non descendit motu, quo corpora, sed quo Angeli mouentur. Art. 1.

An Christus descenderit ad infernum damnatorum. R. Secundum effectum ad omnes inferos descendit, ad damnatos confutans eos de malitia, & incredulita-

te; ad purgatorium dando spem gloriæ; ad Limbum infundendo lumen gloriæ his, qui solo peccato originali tenebantur; sed secundum essentiam anima Christi descendit solum ad locum iustorum, & existens in vna parte inferni misit suam vim in omnes partes, & sic soluit dolorem passionis pœnæ, & dilationis gloriæ.

Art. 3. *An Christus fuerit totus in inferno.* R. Totus Christus ratione personæ erat ibi, & vbique, sed non totaliter, quia est vbique, non circumscriptiuè, cum contineat omnia loca.

Art. 4. *An Christus aliquam moram traxerit in inferno.* R. Credibile est quod quandiu corpus fuit in sepulchro; sed Sanctos statim liberauit glorificando, & statim rupit vectes, id est, sustulit impedimenta ex-eundi; & hodie eris in Paradiso, id est, in gloria.

Art. 5. *An Christus descendens ad inferos liberauerit sanctos Patres.* R. Sic, quia dedit gloriam; secus nil contulisset, quia ibi non habebant pœnam sensus; sed tantum dilationem gloriæ; sed ibi manserunt cum Christo.

Art. 6. *An Christus aliquos damnatos ab inferis liberauerit.* R. Nullum, quia non habebant charitatem.

Art. 7. *An qui cum originali decesserant, fuerint à Christo liberati.* R. Non pueri qui cum peccato originali decesserant, quia non erant coniuncti passioni Christi per fidem, & charitatem, sed Patres, nec tunc pro originali erat Sacramentum; & Patres li-
cèt

cet essent in reatu originalis, vt respicit naturam; tamen erant liberi à culpa per gratiam, quam gratiam pueti non habebant.

An Christus suo descensu liberauerit animas purgatorij. *Art. 2.* *R.* Non, nisi fuerint tales,

quales nunc liberantur per passionem; & passio Christi in generali est satisfactoria, ideo debet applicari, vt satisfaciat.

* Liberauit eos ab exclusione gloriæ, quæ erat totius naturæ, non à reatu pœnæ ob proprium defectum, quia erat personalis.

QVÆSTIO LIII.

De resurrectione Christi.

An fuerit necessarium Christum resurgere. *Art. 1.* *R.* Sic, quia commendatur diuinâ iustitia exaltans eum, qui pro Deo se humiliavit, ostenditur diuinitas; erigitur spes nostra; & ad complementum nostræ salutis, quia fuit inchoatio, & exemplum nostræ resurrectionis.

An fuerit conueniens Christum tertia die resurgere. *Art. 2.* *R.* Sic, ob multas conuenientias.

An Christus primo resurrexerit. *Art. 3.* *R.* Primò resurrectione perfecta, id est, non moriturus; non sic Lazarus, & alij.

* De his qui surrexerunt cum Christo, vt dominum resurgentem ostenderent aliqui dicunt; surrexisse non morituros,

sed verius est cum Augustino quod iterum mortui sunt.

Art. 4.

An Christus fuerit causa sua resurrectionis.
R. Sic, propria virtute suæ diuinitatis, & non humanitatis.

* Etiam à Patre, & Spiritu sancto, quia est eadem virtus. Item orauit, & meruit illam, vt homo.

Q V Æ S T I O L I V.

De qualitate Christi resurgentis.

Art. 1.

An Christus post resurrectionem habuerit verum corpus. R. Sic, quia id dicitur resurgere ex Damasceno quod cecidit.

* Intrauit ianuis clausis non ex miraculo, neque ex natura corporis, sed ex virtute diuina. Item subditus Spiritui, in cuius potestate est quod appareat, vel non appareat; agat, vel non agat. Item in lineamentis non est mutatum, quia nulla in eo erat deformitas, sed solùm accepit claritatem; & in eius potestate erat, vt videretur sub hac, vel illa forma.

Art. 2.

An Christi corpus resurrexerit integrum.
R. Sic, cum carne, ossibus, sanguine, & integraliter, quia habuit naturam integram.

* Ibi erant alij humores, sed purgati, sine labe, qui non causant corruptionem. Item totus sanguis, & aliæ particule pertinentes ad veritatem naturæ surrexerunt; & sanguis, qui ostenditur in quibusdam

busdam Ecclesiis, fuit miraculosus ex imagine.

An corpus Christi surrexerit gloriosum. R. Art. 3.

Sic, quia fuit exemplar, & causa nostræ resurrectionis: anima ab instanti fuit beata, & dispensatiuè non redundauit in corpus, nisi post passionem.

* Claritas est vt radius in vitro, & videtur quando anima vult. Item corpus redditur incorruptibile à gloria. Manducauit non quia egeret, sed vt ostenderet resurrectionem.

An corpus Christi debuerit cum cicatricibus Art. 4.

resurgere. R. Sic, in signum perpetuum victoriæ; ad fidem discipulorum confirmandam; & vt ostenderet patri, nobis, in iudicio. Item sunt decus, & gloria corporis.

Q V Æ S T I O L V.

De manifestatione resurrectionis.

An resurrectio Christi debuerit omnibus Art. 1.
manifestari. R. Non, sed præordinatis à Deo ex speciali gratia.

An fuerit conueniens quòd Discipuli viderent Christum resurgere. R. Non, sed vt Angeli nuntiarent, sicut diuina quæ per Angelos hominibus reuelantur.

* Terminus Ascensionis à quo, non erat supra communem notitiam, ideo discipuli potuerunt eam videre, non sic resurrectionem, quia fuit supra communem

notitiam in utroque termino, prout anima recedebat ab inferis, & surrexit ad gloriam.

Art. 3. *An Christus post resurrectionem debuerit continuè cum discipulis conuersari.* R. Non, pro gloria resurgentis; ubi fuerit nescitur, cum in omni loco sit dominatio eius.

Art. 4. *An Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.* R. Benè dispositis sic, dubitantibus non.

* Fingere ad aliquid aliud significandum, non est mendacium. Item poterat Dominus re vera suam effigiem mutare; sed non est inconueniens dicere, quòd Satan impedierit oculos discipulorum, ne eum agnoscerent.

Art. 5. *An Christus debuerit resurrectionem argumentis declarare.* R. Non rationibus syllogisticis, quia si ex principiis ignotis, discipuli nil intellexissent; si ex notis, non concluderent, cum resurrectio sit supernaturalis; sed probauit autoritate Scripturæ; & argumentis, id est, signis sensibilibus, quæ inducunt ad credendum.

* Fides non habet meritum, ubi est ratio demonstratiua, quia meritum est in hoc, ut homo ex mandato Dei. Item velle signa, est indicium defectus fidei, sed signa non tollunt totaliter meritum fidei, si etiam sine his homo crederet.

Art. 6. *An argumenta, qua Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.* R. Sic, sicut & testimonio sufficienti.

* Licet singula argumenta per se non sufficientiant,

ficiant; tamen omnia simul perfectè manifestant. Item manducatio Christi fuit vera, quia erat verum corpus animatum, illa Angeli non. Item non se monstravit in claritate, vt in Transfiguratione, quia tunc ostendit veram gloriam, nunc veram carnem.

QVÆSTIO LVI.

De causalitate resurrectionis Christi.

AN resurrectionis Christi sit causa resurrectionis corporum. *Art. 1.* *R.* Sic, quia fuit primum in genere causæ resurrectionis nostræ: Verbum Dei est principium humanæ viuificationis, & sic egit in propinquum corpus, per quod & in alia.

* Iustitia Dei est causa primaria resurrectionis; sed resurrectio Christi est instrumentum, & sic causa; sed non meritoria, sed efficiens virtute diuina, cuius est mortuos suscitare; & exemplaris; resurrectio non attingit contactu corporali, sed virtuali, qui sufficit, vt sit causa; cum diuina virtus vbique sit præsens. Item, quia prima causa est diuina iustitia, ideo talis virtus pertinet etiã ad malos, sed vt exemplaris ad bonos.

An resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum. Art. 2. *R.* Sic, virtute instrumentali, quam habet à virtute diuina, & est causa exemplaris, quia in anima debemus,

bemus conformari Christo resurgenti.

* Christus resuscitabit omnia corpora, quia ut iudex est causa præmij, vel pœnæ; sed non omnes animas, cuius resurrectio pertinet ad meritum.

QVÆSTIO LVII.

De ascensione Christi.

Art. 1.

An fuerit conueniens Christum ascendere.

R. Sic, quia immortalis, & incorruptibili debetur locus proportionatus.

* Locus nihil addidit corpori Christi, nisi quandam decentiam, ex qua gaudium habuit accidentale, ideo retribuere motum Christo, ut est creatura, non est inconueniens.

Art. 2.

An conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.

R. Si ly *secundum* dicat conditionem ascendentis, pertinet ad humanam naturam; & motus localis non conuenit naturæ diuinæ, quia nihil altius; si ly *secundum*, dicit causam, pertinet ad diuinam naturam.

Art. 3.

An Christus ascenderit secundum propriam virtutem. R. Propria virtute diuina, vel animæ gloriose; non ex virtute naturali humana. Item ubi spiritus volet, ibi erit corpus gloriosum.

* Ascendit propria virtute, sed eleuatus à Patre, quia est eadem virtus. Item non est motus in instanti, quia effectus diuinæ virtutis recipitur secundum naturam patientis,

tientis, sed corpus non est capax moueri localiter in instanti, cum commensuretur spatio.

An Christus ascenderit supra omnes cælos. Art. 4.

R. Sic, quia perfectiùs participabat bonitatem diuinam.

* Deus est super omnes cælos, & dicitur cælum sedes Dei, quia Deus est in eo, vt in contento, non vt in continente. Item extra cælum non est locus, nec est potentia susceptiua corporis, sed in Christo erat potentia perueniendi illuc. Item per miraculum duo corpora sunt simul, vt cum Christus exiuit de utero. Item nubes non suscepit Christum subleuando, sed apparuit in signum diuinitatis.

An corpus Christi ascenderit supra omnem creaturam spiritualem. Art. 5.

R. Sic, quia per vnionem personæ diuinæ est supra omnem substantiam spiritualem, & sic debetur ei dignior locus; licet alia ratione tribuatur locus substantiæ spirituali, & corporali, tamen id est vtrique commune, vt digniori superior tribuatur locus.

An ascensio Christi sit causa nostra salutis. Art. 6.

R. Sic, tum quia augetur in nobis fides, spes, & charitas; tum quia parauit nobis viam ascendendi; tum quia inde mittit dona.

* Est causa non per modum meriti, sed efficientiæ, vt dixi de resurrectione. Item apparitiones deinde factæ non tollunt ius quod sibi, & nobis acquisiuit manendi perpetuò in cælo.

QVÆSTIO LVIII.

De sessione Christi ad dexteram Patris.

Art. 1.

AN Christo conueniat sedere ad dexteram Patris. R. Sessio significat, vel quietem, vel potestatem iudiciariam, & utroque modo conuenit Christo.

* Dexteram in Deo non dicit differentiam positionis, & sic Pater non sedet ad sinistram, sed omnis est dexteram, ubi nulla est miseria. Item Stephanus vidit Iesum stantem, id est, in adiutorium.

Art. 2.

An sedere ad dexteram Patris conueniat Christo secundum quod Deus. R. Sic, quia sedere est simul cum Patre habere gloriam diuinitatis, vel beatitudinis, vel iudiciariam potestatem, & propositio transitiua, ad, solam importat distinctionem personalem, & originis; non gradum nature, vel dignitatis, qui non est in diuinis.

* Dexteram Patris est quid commune tribus personis, sed appropriatur Filio. Item Christus ut homo assumptus est ad diuinum honorem, qui per dexteram designatur. Item non potest dici, Pater sedet ad dexteram Filij, vel Spiritus sancti, licet sint æquales in diuinitate, quia Pater non habet originem ab aliis personis, ob quam causam conuenit Filio, vel Spiritui sancto.

Art. 3.

An sedere ad dexteram Patris competat Christo

Christo secundum quod homo. R. Si secundum quod homo, dicit suppositum, tunc conuenit vt Deo; si dicit accessum secundum gratiam habitualement, quæ in Christo est præ omnibus, tunc sedet ad dexteram; id est, in bonis paternis potioribus super omnes creaturas, secundum excellentiam, licet vt homo sit subiectus Patri, quamuis vt Deus sit æqualis.

An sedere ad dexteram Patris sit proprium Christi. R. Sic, quia secundum diuinam naturam est æqualis; secundum humanam, est super omnes creaturas. Art. 4.

* Sedere significat plenitudinem cum potestate, quod soli Christo conuenit, quam habuit à Patre, & nos sedere à dextris habemus à Christo, seu potius ad dextram Christi.

QVÆSTIO LIX.

De iudiciaria potestate Christi.

An potestas iudiciaria sit specialiter Christo attribuenda. R. Sic, vt Filio Dei, quia in eo est potestas, sapientia, & zelus reuerentiæ. Art. 1.

* Potestas iudiciaria est communis toti Trinitati, sed appropriatur Filio. Item auctoritas iudicandi tribuitur Patri, vt principio Filij; sed ratio iudicij Filio, qui est sapientia Patris; vt danti affectum iudicandi, quem homines habent, tribuitur Spiritui sancto.

An potestas iudicandi conueniat Christo, Art. 2.

ut est homo. R. Sic, ut est caput Ecclesie, quia hæc potestas ratione iudicandorum est data hominibus, quorū caput est Christus secundum naturam humanam, cui Deus subiecit omnia; sed non conuenit Christo ex conditione naturæ.

* Deus præmiat, sed Christus ut caput ducit nos ad præmium. Item cognoscere occulta cordis, & iudicare, per se est Dei; sed ex refluencia diuinitatis in animam Christi conuenit etiam Christo.

Art. 3.

An Christus fuerit ad prius potestatem iudicariam ex merito. R. Sic, quia non solum ex diuina persona, & dignitate capituli, & plenitudine habitualis gratiæ; sed etiam ex merito, sicut de gloria corporis dixit.

Art. 4.

An potestas iudiciaria conueniat Christo quantum ad omnes res humanas. R. Tum secundum naturam diuinam, tum secundum humanam, quæ est repleta veritate, & merito; & si ei committitur principale, id est, homo; ergo & accessorium, id est, res ordinatæ ad hominem.

* *Quis me constituit iudicem,* &c. id est, in terris noluit me administrare iudiciū, dum hic esset. Item, ut Deus omnia iudicat.

Art. 5.

An post iudicium quod agitur in presenti tempore in morte, restet aliud iudicium, id est, nouissimum. R. Sic, quia res mutabilis non potest iudicari, nisi sit finita, & licet vita hominis morte finiatur; tamen remanet secundum quid, ut in memoria posterorum in filiis, in effectu operum, in ho

honore corporis, vt in iis, in quibus defixit suum affectum, quem Deus iudicat in fine mundi; licet post mortem animæ beatæ statim videant Deum; nec Deus iudicat idem bis, quia secundum diuersa, non secundum idem iudicat.

An iudiciaria potestas Christi se extendat. Art. 6.
ad Angelos. R. Sic, tum secundum naturam diuinam, tum secundum humanam, quæ est proximior Deo, quàm Angelis, & magis repleta virtute Dei; & illuminat Angelos, tum ob humilitatem passionis, per quam humana natura fuit exaltata supra Angelos; ideo potest iudicare Angelos bonos, & malos; tum ratione eorum, quæ Angeli circa homines operantur, quorum Christus est caput. Item Christi iudicio subsunt Angeli quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur; & quantum ad accidentalia præmia bonorum, vt est gaudium de salute hominum, & accidentales pœnas malorum; & tandem quantum ad præmium essenziale bonorû, & pœnam malorum, quod fuit factum per Christum, vt est Verbum Dei à principio mundi; & hæc satis de mysterio Incarnationis.

Q V Æ S T I O L X.

De Sacramentis.

AN Sacramentum sit in genere signi. Art. 1.
AR. Sic, licet sit etiam causa sanctitatis, sed hîc, vt signum; sicut vrina dici

dicitur sana, licet medicina dicatur etiam sana.

* Secretum dicitur Sacramentum, id est, non violandum; & iuramentum, quia fit per rem sacram.

Art. 2.

An omne signum rei sacrae sit sacramentum. R. In quantum sanctificat hominem sic, quia signa dantur hominibus, ut per ea nota, ad ignota perueniant, id est, ad gratiam sanctificantem; & est definitio, signum rei sacrae, id est, gratiae sanctificantis hominem.

* Creaturae significant rem sacram, ut attributa Dei, sed non sanctificant nos. Item in lege antiqua, quae significabant sanctitatem Christi, ut per eam nos sanctificat, erant Sacramenta; sed quae sanctitatem Christi in se, non. Item dispositiones ad sanctitatem, ut asperio aquae benedictae, consecratio Altaris, non sunt Sacramenta.

Art. 3.

An Sacramentum sit signum unius rei tantum. R. Non, quia Eucharistia significat corpus Christi verum, & mysticum. Item Sacramentum significat nostram sanctificationem, in qua est causa passio Christi, quae est signum rememoratiuum; forma, quae est gratia, dicitur demonstratiuum; finis, quae est gloria, est prognosticum.

* Sed haec quodam ordine sunt vnum, & sic Sacramentum ut signum non fallit.

Art. 4.

An Sacramentum semper sit aliqua res sensibilis. R. Sic, ut per eas ducamur ad

cognoscendum spiritualia, quibus sanctificamur; & in hoc Deus prouidit nobis secundum modum nostrum.

* Et sic res sensibilis per se non pertinet ad cultum Dei, nisi ut est signum rei spiritualis, qua regnum Dei continetur.

An requirantur determinata res ad Sacramenta. R. Sic, sed Deus solus determinat; & sunt res communes, quæ facile inveniuntur. Art. 5.

An in significatione Sacramentorum requirantur verba. R. Sic, & fuit conueniens, quia causa sanctificans est Verbum incarnatum; & quia habet determinatam significationem materiæ, & quia homo constat ex anima, & corpore; & res, & verba sunt vnum in ratione significandi, quæ maior est in verbis. Art. 6.

An requirantur determinata verba. R. Sic, sicut & determinata materia; imò magis, quia se habent tanquam forma, quæ est principium determinationis. Art. 7.

* Licet voces sint diuersæ, tamen apud omnes semper est idem sensus. Si quis ex industria corrumpat formam, non perficit Sacramentum, quia non videtur facere, quod facit Ecclesia: si lapsu linguæ ita ut non remaneat sensus, nec conficit; si remanet sensus perficit; & si corruptio siue in principio, siue in fine sit parua, non tollit.

An liceat aliquid addere forma. R. In Sacramento requiritur intentio, & sensus, si addendo, vel minuendo intendit inducere Art. 8.

cere ritum ab Ecclesia non receptum, non conficit, quia non facit, quod facit Ecclesia. Item si mutetur sensus, non conficit. Item si dicatur, In nomine Patris maioris, non baptizat, quia corrumpitur sensus; si in nomine Dei Patris, sic, quia remanet sensus.

* Interruptio, si non sit tanta, ut interrumpatur intentio dicentis, sed parua, non tolli. Sacramentum: idem dicitur de transpositione, si manet sensus.

Q V Æ S T I O L X I.

De necessitate Sacramentorum.

Art. 1.

AN Sacramenta sint necessaria ad salutem humanam. R. Sic, quia per ea sumus in religione Christiana; datur gratia; & applicatur passio Christi.

Art. 2.

An ante peccatum fuerint necessaria Sacramenta. R. Non, quia non erat morbus, ergo nec medicina.

* Matrimonium tunc non erat Sacramentum, sed officium naturæ, & significabat aliquid futuram circa Christum, & Ecclesiam.

Art. 3.

An post peccatum ante Christum debuerint esse Sacramenta. R. Sic, & erant signa, quibus homo protestabatur de aduentu Christi futuri.

* Passio Christi est causa finalis Sacramentorum antiquæ legis, sed finis præcedit sola intentione, non tempore. Item in lege naturæ fuerunt Sacramenta, sed ma-

gis

gis imperfecta, indeterminata, & obscura, quàm in lege scripta.

*An post Christum debuerint esse aliqua Sa- Art. 4.
cramenta.* R. Sic, quæ sint signa Christi præteriti, sicut antiqua erant futuri, per quæ signa venimus in cognitionem spirituum, quæ nos ducunt ad gloriam.

* Antiqua erant egena, quia non causabant gratiam; nec mutatur voluntas Dei, cum dat noua Sacramenta.

Q V Æ S T I O L X I I .

De principali effectu Sacramento-
rum, quæ est gratia.

AN Sacramenta sint causa gratia. R. Sic, Art. 1.
quia incorporant nos Christo, quod fecit per gratiam. Item non sunt causa gratiæ ex eo, quod in illis operetur ex pacto, quia sic essent tantum signa, sed sunt causæ instrumentales, quia non agunt virtute sua, sed vt mota à Deo causa principali, tanquam instrumenta.

* Et sic corporale, vt motum à Deo agit in spirituale; & simul sunt causæ, & signa. Item Deus causat gratiam ex se, Sacramenta virtute diuina.

*Art. 2.
A: gratia sacramentalis addat supra gratiam virtutum, & donorum.* R. Sic, secus frustra darentur sacramenta habentibus dona. Item gratia sacramentalis supra gratiam communiter dictam, & super dona, & virtutes addit quoddam auxilium

xilium diuinum ad consequendum finem Sacramenti.

* Gratia virtutum, & donorum perficit essentiam, & potentias animæ, quantum ad generalem ordinem actuum animæ; non quantum ad speciales effectus in vita Christiana necessarios. Item, per Sacramenta excluduntur peccata præterita, non sic per dona, & virtutes. Item gratia sacramentalis ad gratiam communiter dictam se habet vt species ad genus; & sic gratia communis, & sacramentalis non dicuntur æquiuocè.

Art. 3.

An Sacramenta nouæ legis contineant gratiam. R. Sic, vt in causa instrumentali, quæ virtus instrumentalis est fluens, & incompleta in esse naturæ; & sic gratia in Sacramento non est, vt in subiecto, vel vt in vase, non secundum similitudinem, vt est effectus in causa vniuoca, non vt forma permanens proportionata ad talem effectum, & licet gratia sit accidens, tamen potest transire à causa in subiectum, quia non eodem modo est in vtrisque, sed secundum propriam rationem vtriusque.

Art. 4.

An in Sacramentis sit aliqua virtus efficiatrix gratiæ. R. Sic, est instrumentalis, quæ causat gratiam, & non per præsentiam, vel concomitantiam, quia virtus est transiens ab vno in aliud, vt est motus, qui est actus imperfectus ab agente in patiens; quia instrumentum non agit nisi motum ab agente principali, cuius virtus est permanens.

* Vit

* Virtus spiritualis non potest esse permanenter in corpore, sed imperfectè, quatenus corpus mouetur à substantia spiritali, & hæc virtus est eiusdem speciei, licet sit imperfecta, vt patet in motu. Item hæc virtus non creatur, sed aduenit Sacramento ex benedictione Christi; & ex applicatione Ministri. Item est eadem vis in rebus, & in verbis, sicut est eadem virtus principalis agentis in pluribus instrumentis subordinatis.

An Sacramenta noua legis habeant virtutem à passione Christi. *Art. 5.* R. Sic, sed à Christo, vt est Deus principaliter; & à Christo vt est homo, vt ab instrumento coniuncto; & Sacramentum, est instrumentum separatum; & per coniunctum mouetur separatum, vt per manum baculus.

* Virtus Christi copulatur nobis per fidem, & maximè passionis, & ideo virtus Sacramenti præcipuè est ex passione. Item iustificatio tribuitur resurrectioni, vt termino ad quem; quia est nouitas vitæ, passioni, vt termino à quo, quantum ad dimissionem culpæ.

An Sacramenta antiqua legis essent causa gratia. *Art. 6.* R. Non per seipsa, id est, virtute propria, quia erant egena; nec passio Christi fuisset necessaria; sed erant signa protestantia passionem Christi vètur, ratione cuius iustificabāt: sicut finis non existens, sed apprehensus operatur. Passio in nostra lege cū sit exhibita etiā secundum realē vsum iustificat, quia circūcisio, & cætera Sacramenta veteris legis erāt signa fidei iustificātis.

 QVÆSTIO LXIII.

 De effectu Sacramentorum, qui
 est Character.

Art. 1.

AN Sacramentum imprimat aliquem characterem in anima. R. Sic, quia designatur ad cultum Dei; & nos distinguit ab aliis; sed sacramenta antiqua, non, quia in se non habebant virtutem ad aliquem effectum spirituales; sed satis fuit signaculum exterius circumcisionis ad distinguendum populum.

Art. 2.

An character sit potestas spiritualis. R. Sic, quia in anima non est passio, quæ transit non habitus, quo non possumus malè uti ergo est potentia, cum in anima non in aliud.

* Hæc potentia est instrumentalis, quia conuenit Ministris Dei; & est vel actiua, vel passiuæ; & reducitur ad secundam speciem qualitatis, sed propriè non est in genere, vel in specie.

Art. 3.

An character sacramentalis sit character Christi. R. Sic, quia est ad dandum, vel recipiendum, quæ sunt cultus Christiani; & est signaculum, quo homo deputatur ad cultum, sicut designatur per gratiam ad gloriam.

* Character est res, quia est effectus Sacramenti; est Sacramentum, quia significat gratiam, sed propriè est signum configurans Christo, & ideo dicitur character
 Chri

Christi. Item character distinguens bonos à malis, est gratia, cui apponitur character beltæ, qui est obstinatio in peccato; at character Christi est ad cultum Dei in hac vita, cui opponitur professio mali cultus.

An character sit in potentiis animæ, ut in subiecto. R. Sic, quia tradere, vel suscipere ea, quæ sunt diuini cultus, est actus in potentiis.

* Et est in potentia intellectiua, quia est ad cultum Dei, qui est protestatio fidei; ergo erit in potentia cognitiua. Item essentia animæ, perficitur per gratiam, qua uiuit spiritualiter: at potentia per characterem, qui ordinatur ad actum.

An character insit animæ indelibiliter. R. Sic, quia est participatio Sacerdotij Christi, quod est æternum.

* In Christo non fuit character, quia in eo fuit plenitudo Sacerdotij, & non participatio, ut in Ministris. Item gratia est in subiecto libero, id est, anima, ideo potest perdi; sed character cum sit uirtus instrumentalis pendens ab agente primo, à quo mouetur, ideo non mutatur.

An per omnia Sacramenta noua legis imprimatur character. R. Non, sed per Baptismum, confirmationem, ordinem, licet per omnia Sacramenta detur gratia.

 QVÆSTIO LXIV.

De causa Sacramentorum.

Art. 1.

AN solus Deus operetur interiorè ad effectum Sacramenti. R. Sic, per modum agentis principalis; quia solus Deus iustificat, & illabitur in essentiam animæ, in qua est effectus Sacramenti; & gratia & character est effectus solius Dei; sed homo, ut minister; & Sacramentum operatur per modum ministerij, nec datur melior effectus per meliorem ministrum, quia omnes agunt virtute Dei.

Art. 2.

An Sacramenta sint solùm ex institutione diuina. R. Sic, quia solus Deus dat robur & virtutem Sacramentis, ut instrumentis.
 * Quæ sunt de necessitate Sacramenti, sunt à solo Christo instituta; licet aliqua habeantur per traditionem; sed solemnitates sunt ab homine. Item res sensibiles habent aptitudinem ad res spirituales significandas, sed hæc aptitudo terminatur à Christo. Item Petrus & successores sunt Vicarij, quoad regimen Ecclesiæ iam constitutæ.

Art. 3.

An Christus ut homo habuerit potestatem operandi effectum Sacramenti interiorum. R. Sic, Christus ut homo meritorie, & efficienter, sed instrumentaliter; & quia est instrumentum coniunctum, ideo habet quandam causalitatem respectu aliorum instrumentorum, qui sunt ministri Ecclesiæ,

fiæ , & potuit sine Sacramento eius effectum conferre ; sed Christus vt Deus per potestatem auctoritatis operatur interiorum effectum Sacramenti effectiue.

An Christus potuerit communicare ministris potestatem , quam habuit in Sacramentis. *Art. 4.*
 R. Potestatem auctoritatis , non , quia eam habuit vt Deus , & ita est incommunicabilis , vt & essentia Dei creaturis ; excellentiæ potestatem , quam habuit vt homo potuit , sed non communicauit ob nostram vtilitatem , ne spes in homine poneretur ; & ne dissensio esset in Ecclesia.

An per malos ministros Sacramenta possint conferri. *Art. 5.*
 R. Sic , quia agunt , vt instrumenta , & non vt mali ; sicut medicus ægrotus sanat.

An mali ministrantes Sacramenta , peccent. *Art. 6.*
 R. Sic , mortaliter , ex genere suo , propter irreuerentiam ; sed communicans à tali , non peccat , quousque Ecclesia eum tolerat.

* In casu necessitatis , in quo potest laicus baptizare , non peccaret baptizando , cum non se exhibeat ministrum Ecclesiæ , secus in aliis Sacramentis , quæ non sunt tantæ necessitatis.

An Angeli possint Sacramenta ministrare. *Art. 7.*
 R. Non , quia sunt à Christo homine patiente , cui homines sunt similes , & non Angeli , posset tamen Deus communicare Angelis , quia eius virtus non est alligata ministris , & si constaret Angelos ministrasse Sacramenta , essent habenda pro

veris, quia sunt ministri veritatis, & aliquando dicuntur consecrasse templa, secus de demoniis; quia mendaces.

Art. 8. *An requiratur intentio ministri ad Sacramentum perficiendum.* R. Sic, quia non casu, & quæ se habent ad multa, vt aqua, sunt determinanda ad vnum.

* Instrumentum animatum cum non solum agatur, sed etiam agat se, debet se subicere agenti idem intendendo. Item sufficit intentio habitualis ministri, quæ operatur virtute primæ intentionis, sed procuranda actualis. Item in adulto, si desit intentio ministri, per deuotionem sumentis suppletur effectus gratiæ à Christo: non autem alter effectus, qui est character.

Art. 9. *An fides ministri sit necessaria de necessitate Sacramenti.* R. Non, quia operatur virtute Christi, & infidelis potest baptizare, & sic non requiritur fides; vel charitas.

* Etiam si infidelitas sit circa Sacramentum, si infidelis intendit facere quod facit Ecclesia, baptizat; secus, si non sit forma. Item degradatus potest, sed peccat; & qui scienter accipit à præciso, non recipit gratiam, quia peccat cooperando peccato illius.

Art. 10. *An requiratur intentio recta Sacramenti ad perfectionem Sacramenti.* R. Si intendit conferre Sacramentum, facit; licet cum mala intentione; vt si quis baptizando intenderet lucrum.

* Iocosa intentio baptizandi non baptizat,

rat, quia non intendit baptizare; secus si intenderet, sed malo fine: vt si seruus daret eleemosynam domini, sed mala intentione.

Q V Æ S T I O L X V .

De numero Sacramentorum.

AN Sacramenta Ecclesia debeant esse se- *Art. 1.*
ptem. R. Sic, ob multas conuenientias, quia instituta sunt ad vitam spiritualem, quæ est conformis vitæ corporali.

* Peccatum veniale tollitur per sacramentalia sine Sacramento.

An Sacramenta ordinatè numerentur. R. Art. 2.
 Sic, quia sic communiter omnes ordinant, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

An sacramentum Eucharistia sit potissimum inter Sacramenta. R. Sic, quia cõtinet ipsum Art. 3.
 Christum substantialiter, ad quod ordinantur alia.

An omnia Sacramenta sint de necessitate salutis. R. Respectu finis tria sunt necessaria simpliciter, scilicet, Baptismus, Pœnitentia, & Ordo; non tamen eodem modo, quia Baptismus, singulis absolutè; Pœnitentia posito peccato mortali post Baptismum; Ordo respectu Ecclesiæ, quæ eget gubernatione; reliqua sunt necessaria ad benè esse: nam Confirmatio perficit Baptismum; Extrema vnctio pœnitentiam,

tiam; Matrimonium conseruat multitudinem in Ecclesia, Eucharistia, vt spiritualis alimonia.

* Illud, *nisi quis manducauerit*, &c. intelligitur de spirituali, & non de sola sacramentali manducatione, vt Augustinus exponit.

QVÆSTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum Baptismi.

Art. 1.

AN Baptismus sit ipsa ablutio. R. Vt Sacramentum est ablutio, & non aqua, quia in illa sanctificamur; res & Sacramentum est character, qui significatur ablutione, & significat gratiam; res tantum est interior sanctificatio, quæ significatur, & non significat.

* Baptismus remanet in effectu, id est, character, & gratia. Item verbum accedens elemento, facit Sacramentum in homine, & non in elemento.

Art. 2.

An Baptismus institutus fuerit per Christi passionem. R. Vt Sacramentum, ante, id est, quando Christus fuit baptizatus, quoad usum, post resurrectionem.

* Baptismus ante passionem non erat tantum figura, quia habebat vim iustificandi, sed habebat vim ab ea, & non erat sub præcepto, & illud, *nisi quis renatus*, &c. non præsens, sed futurum tempus respiciebat.

Art. 3.

An aqua sit propria materia Baptismi.

R. Sic,

R. Sic, & congruenter ob multa. Item benedictio aquæ in Baptismo est solemnitas.

An in Baptismo requiratur aqua simplex. R. Dummodo sit in specie aquæ, quælibet aqua est materia Baptismi; sed in luto, vel vino limphato, non, quia non est aqua; sed in aqua turbida, vel calida, sic, quia est species aquæ; sic in aqua maris, in aqua decocta in elixatione carniû, nisi plus habeat de aliena substantia; vnde si ex liquore sic spissato exprimatur aqua subtilis, sufficit. Aqua ex latere Christi fuit vera aqua; lixiuium, vel aqua sulfurea est aqua; sed rosacea, vel alchimica, non. Art. 4.

An hæc sit conueniens forma: Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. R. Sic, quia continet causam principalem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & instrumentalem, Ego. Art. 5.

* Græci exprimunt actum Ministri dicentes, Baptizetur. Ego, non est de substantia formæ: ablutio potest fieri ob multas causas; ergo terminanda per verba. Verba formæ, non solum pronuntiantur causa significandi, sed etiam efficiendi. Plures simul, non possunt vnum baptizare, quia essent plures actus, possunt tamen plures simul baptizari in necessitate, dicendo, Ego vos; nec mutatur forma, quia est, ac si diceretur Te, & te. non potest vnus lauare, & alius dicere formam: non potest se baptizare, quia

mutaretur forma dicendo, me. Item Christi passio fuit instrumentalis respectu Trinitatis. Ideo ponitur Trinitas, vt principalis, & cum vno nomine essentiali.

Art. 6. *An in nomine Christi possit dari Baptismus.* R. Non, quia contra formam, nec sufficit dicere vnam personam sine aliis, sed Apostolis Christus dispensauit, vt in nomine Christi baptizarent.

Art. 7. *An immersio in aqua sit de necessitate Baptismi.* R. Non, sed potest fieri per aspersionem, vel effusionem; quia est abluere, licet modus sit diuersus. Item satis est quod aliqua pars corporis abluatur, praesertim caput, in quo vigent omnes sensus.

Art. 8. *An trina immersio sit de necessitate Baptismi.* R. Non, quia sunt ritus diuersimode variati ob causas multas.

* Qui in trina immersione in qualibet intenderet baptizare dicens integram formam, essent tria Baptismata.

Art. 9. *An Baptismus possit iterari.* R. Non quia vnus vna est generatio; & character est indelebilis.

* Baptismus Ioannis non dabat gratiam, nec characterem. Baptizare in dubio sub conditione, non est reiterare. Item Eucharistia reiteratur, non Baptismus, quia homo semel nascitur, multoties autem cibatur.

Art. 10. *An ritus, quo vitur Ecclesia in baptizando, sit conueniens.* R. Sic, quia Ecclesia eos constituit ex instinctu Spiritus sancti ad excitandam deuotionem, & rudium

dium instructionem.

An conuenienter describantur tria Baptismata, aqua, sanguinis, & Spiritus. Art. 11.

R. Sic, quia his conformamur passioni Christi; & duo vltima suppleunt primum, non tamen sunt sacramenta; sed conueniunt in effectu, quem Deus potest producere sine sacramento.

An Baptismus sanguinis sit omnium potissimus. R. Sic, quia Deus in eo excellentius operatur effectum per operis imitationem. Art. 12.

QVÆSTIO LXVII.

De Ministris. per quos traditur sacramentum Baptismi.

An ad officium Diaconi pertineat baptizare. R. Non propriè, nisi in necessitate, sed debet ministrare maioribus, & Sacramentis Christi. Art. 1.

* Exponere Euangelium per modum doctrinæ, & docentis, est Episcopi; per modum catechizantis, est Diaconi.

An baptizare pertineat ad officium Sacerdotum. R. Sic, sicut & consecrare corpus. Art. 2.

* Episcopi, vt Apostoli per se docent, per alios baptizant, quia Baptismus est potissimus inter Sacramenta, quoad necessitatem, non quoad perfectionem, quia dantur potiora Episcopis reserua-
ta.

An laicus possit baptizare. R. In neces- Art. 3.

fitate sic, quia est sacramentum necessitatis; & sicut aqua à quouis potest haberi, ita & minister; solus tamen Sacerdos baptizat solemniter.

* Pœnitentia suppletur per contritionem sine absolutione; licet non liberet à tota pœna; Baptismus aliter.

Art. 4.

An mulier possit baptizare. R. In necessitate potest; sed non debet præsentem viro; nec laicus præsentem Clerico; nec hic præsentem Sacerdote; sed hic potest præsentem Episcopo, quia est proprius minister ex officio.

* Mulier extra necessitatem baptizans conficit, sed peccat; sicut alij concurrentes, vel offerendo, vel suscipiendo.

Art.

An non baptizatus possit baptizare. R. Sic, & sic duo non baptizati possunt se mutuo baptizare, quia Christus est qui baptizat; sed extra necessitatem uterque peccaret.

Art. 6.

An plures possint simul unum baptizare. R. Non si conueniunt tanquam in vnum dicentes, nos te baptizamus, quia sunt plures actiones; & mutatur forma; & minister debet esse vnus, sicut causa prima, idest, Christus. Item, si uterque diceret, ego te baptizo, propria intentione, uterque baptizaret, & primus finiens baptizaret; quando vero contentiosè vellent baptizare, secundus esset puniendus, ut rebaptizator; si ambo simul finirent, uterque baptizaret, & esset vnum sacramentum, quod Christus per duos conferret; sed essent puniendi de modo inordinato,

non

non de iteratione. Item, in necessitate vnus posset plures baptizare dicendo, ego vos, &c. nec mutatur forma, cum plurale sit singulare germinatum. Item si vnus infundat aquam, & alter dicat verba, nemo baptizaret.

An in Baptismo requiratur aliquis, qui leuet baptizatum de sacro fonte. *Art. 7.* R. Sic, quasi in suam tutelam, & instructionem, vt pædagogus; vnde susceptor non est de necessitate sacramenti.

An leuans de fonte teneatur ad instructionem eius. *Art. 8.* R. Sic, vt fideiussor apud Deum, & pædagogus pro tempore, & loco; vel si parentes non curarent docere, quæ ad Christianum pertinent. Item non baptizatus, non potest esse leuans: nec pater carnalis, nisi necessitas cogat, quia est alia doctrina, & alia generatio.

QVÆSTIO LXVIII.

De suscipientibus Baptismum.

AN omnes teneantur ad susceptionem Baptismi. *Art. 1.* R. Sic, secus non saluantur.

* Ante Christum fuit etiam necessaria fides, vel cum sacrificiis, vel cum circumcisione. Filij baptizatorum nascuntur cum peccato originali, & indigent Baptismo. Item sanctificatus in utero esset baptizandus vt acciperet characterem.

An sine Baptismo aliquis possit saluari. *Art. 2.*
R. Non

R. Non, nisi vel in re, vel in voto ex fide in Christum. Catechumenus, qui non baptizatus moritur, saluatur; sed dabit poenas pro peccatis præteritis: at qui baptizatur, vel martyrium suscipit, liberatur ab omni poena.

Art. 3.

An Baptismus sit differendus. R. In pueris non, quia in eis non expectatur maior instructio, in adultis sic, ne Ecclesia decipiatur à fictè accedentibus, & ut magis instruatur, & pro reuerentia Sacramenti, secus si sint benè instructi, vel sit periculum mortis, licèt ex voto saluarentur. Item qui sine necessitate, & licentia superioris differt Baptismum, peccat mortaliter, idest, ultra tempora statuta. Item Baptismus non solum tollit peccata, sed etiam impedit ne fiant; ideo non est differendus, ut tollat peccata, quæ interim fiunt.

Art. 4.

An peccatores sint baptizandi. R. Qui est in proposito perseuerandi in peccato, non, quia non iustificaretur, sed si dolet, sic.

* Baptismus est sacramentum fidei formatae, quam excludit voluntas peccandi. Item si baptizetur peccator obstinatus, infunditur fides, & character, sed non ut dispositio ad gratiam, quandiu manet intentio peccati.

Art. 5.

An peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria. R. Non, quia passio Christi satisfecit, sed tenetur satisfacere homini offeso pro iniuriis, quia læsū nullo modo placare, est persistere in peccato.

An

An peccator accedens ad Baptismum debeat sua peccata confiteri. R. Non, quia Baptismus est ianua Sacramentorum, nec baptizato imponenda est pœna, sed doleat de peccatis, quæ est pœnitentiæ virtus.

* Baptismus Ioannis, erat Baptismus pœnitentiæ, ideo accedentes ad illum, confitebantur peccata, & imponebatur pœnitentia; sed Baptismus Christi, est sine exteriori pœnitentia, & sufficit pœnitentiæ virtus.

An qui baptizatur, debeat habere intentionem suscipiendi Baptismum. R. Si sit adultus sic, secus non tenet; & in dubio rebaptizandus.

An requiratur fides ex parte baptizati. R. Vt imprimatur character non, nec fides baptizantis; pro gratia, sic.

An pueri sint baptizandi. R. Sic, quia saluantur in Christo, sicut in Adam peccarunt, qui credunt, & sunt fideles per actus eorum, à quibus gestantur, & suscipiuntur, & per vniuersalem communionem Ecclesiæ.

An pueri Infidelium, aut Iudaorum sint inuitis parentibus baptizandi. R. Ante vsum rationis non, quia est contra ius naturæ, & cum periculo: post vsum rationis, si volent, sic, quia de iure diuino, & naturali, sunt sui iuris, licet non de iure ciuili, sicut possunt contrahere matrimonium.

An pueri in maternis uteris positi, sint baptizandi. R. Non, quia nemo potest

renasci, nisi prius nascatur, nec abluī, nec occidenda mater, quia malum. Item mortua matre est extrahendus puer, & baptizandus, si puer dum nascitur, mors imminet, baptizetur in quacunque parte emergente; sed mox propter dubium erit rebaptizandus; nisi fuerit in capite baptizatus.

Art. 12.

An furiosi, & amentes sint baptizandi.
 R. Si à natiuitate, nec habent lucida intervalla, sic; sicut baptizantur pueri in fide Ecclesiæ, si post vsum rationis, sunt facti amentes, si petierunt, sunt baptizandi; si non habuerunt voluntatem, non sunt baptizandi. Item dormiens, si in periculo, est baptizandus, sicut & amens, idest, si prius voluit.

QVÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptismi.

Art. 1.

An per Baptismum tollantur omnia peccata. R. Sic, etiam actualia, quia baptizatus vivit Christo; mundatur ab omni iniquitate, & passio est medicina.

Art. 2.

An per Baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati. R. Sic, ac si ipse pro omnibus satisfecisset, quia fit membrum Christi, non autem à pœna civili, quæ tamen potest à Principe condonari.

Art. 3.

An per Baptismum debeant auferri pœnalitates presentis vite. R. Non, sed post resurrectionem, sicut in Christo. Item sic sunt ad coronam.

An per Baptismum conferantur homini Art. 4.
gratia, & virtutes. R. Sic, quia deriuant
 in nos membra à Christo capite. Item Ba-
 ptismus in voto causat hæc, sed perfectiùs
 in re.

* Difficultas ad bonum, & pronitas ad
 malum in baptizatis non sunt ex defectu
 virtutum, sed ex concupiscentia, quæ non
 tollitur, sed minuitur.

An conuenienter attribuantur Baptismo Art. 5.
quidam actus virtutum. R. Sic, vt incorpo-
 rare nos Christo, illuminare intellectum
 veritate; sæcundare affectum bonis operi-
 bus per gratiam.

An pueri in Baptismo consequantur gra- Art. 6.
tiam, & virtutes. R. Sic, quia fiunt mem-
 bra Christi; & saluantur; & datur habitus
 virtutum, non actus propter impedi-
 tum organi. Item habent habitum per a-
 ctum fidei, & charitatis aliorum, id est, Ec-
 clesiæ.

An effectus Baptismi sit aperitio ianua re- Art. 7.
gni cœlestis. R. Sic, id est, remouetur impe-
 dimentum introitus, qui non est nisi cul-
 pa, & pœna.

An Baptismus habeat in omnibus aequalem Art. 8.
effectum. R. Effectus, qui est per se ba-
 ptismi, id est, regenerare, est æqualis in
 omnibus æqualiter dispositis, vt in omni-
 bus paruulis; sed in adultis, qui diuersi-
 modè propria dispositione disponuntur,
 non sic. Item effectus non per se inæqua-
 liter participantur secundum Dei prou-
 dentiam, licet homines sint æqualiter dis-
 positi.

Art. 9. *An fictio impediat effectum Baptismi.* R. Sic, quia non est requisita voluntas cum peccato mortali.

Art. 10. *An recedente fictione Baptismus consequatur effectum suum.* R. Sic, quia remouetur prohibens per pœnitentiam; & Baptismus non erat mortuus, sed impeditus.

Q V Æ S T I O L X X.

De Circumcisione, quæ præcessit Baptismum.

Art. 1. *AN Circumcisio fuerit preparatoria, & præfiguratiua Baptismi.* R. Sic, quia erat signum fidei aggregans homines congregationi fidelium, & erat Sacramentum.

* Mare rubrum, & columna erant figuræ Baptismi, & non Sacramentum: Circumcisio fuit protestatio fidei; non sic Baptismus Ioannis.

Art. 2. *An Circumcisio fuerit conuenienser instituta.* R. Sic, ob multa.

Art. 3. *An ritus Circumcisionis fuerit conueniens.* R. Sic, ob multa.

Art. 4. *An Circumcisio conferebat gratiam iustificantem.* R. Sic, & ad omnes effectus ex vi passionis Christi futuri, & tollebat peccatum originale, sed non impedimentum intrandi cœlum, quod erat ex parte naturæ, quod fuit sublatum passione Christi.

* Adulti circumcisi liberabantur ab omni

mni peccato, etiam actuali, sed non à tota
pœna, vt in Baptismo.

QVÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ simul
concurrunt cum Ba-
ptismo.

AN Catechismus debeat precedere Baptis- *Art. 1.*
mum. R. Sic, quia instruendi sunt, vt
accipiant signaculum fidei; & puer obliga-
tur per alios.

An exorcismus debeat precedere Baptis- Art. 2.
mum. R. Sic, vt expellatur dæmon, ne im-
pediat; cui subiiciuntur homines per ori-
ginale peccatum, & declaratur.

An ea, qua aguntur in exorcismis, aliquid Art. 3.
efficiant. R. Sic, & tollunt impedimenta,
quia sunt sacramentalia, & declarantur
singula.

An sit officium Sacerdotis catechizare, & Art. 4.
exorcizare baptizandum. R. Sic, ex officio,
sed Diaconi ministerialiter, dum Sacerdo-
tes conferunt Sacramenta: lector ministrat
in catechismo, exorcista in exorcismo, vt
ministrantes Sacerdoti.

* Instruere ad fidem in conuersione po-
test competere omnibus; docere quomo-
do debet quis accipere Sacramenta, prin-
cipaliter ad Sacerdotem pertinet, & se-
cundario ad ministros inferiores. Instru-
ctio de conuersatione Christianæ vitæ ad
Patrinos; sed de profundis mysteriis,
& de

QVÆSTIO LXXII.

De sacramento Confir-
mationis.

Art. 1.

AN Confirmatio sit sacramentum. R. Sic, in quo homo accipit quandam perfectionem vitæ spiritualis, quæ accipitur in Baptismo.

* Fuit institutum à Christo, & quia erat sacramentum plenitudinis gratiæ, ideo non habuit in lege antiqua aliquid respondens.

Art. 2.

An Chrisma sit conueniens materia huius sacramenti. R. Sic, ex oleo, & balsamo.

* Christus Apostolis dedit effectum huius sine sacramento de plenitudine potestatis in Pentecoste. Item non est sacramentum necessitatis, vt Baptismus; sed qui illud contemnit, peccat.

Art. 3.

An sit de necessitate huius sacramenti, quod Chrisma sit prius per Episcopum consecratum. R. Sic, sicut oleum infirmorum; & sic fit propria materia sacramenti; & licet materia corporalis non sit capax gratiæ, vt subiectum, saltem est vt instrumentum. Nota, aqua pro Baptismo, & panis pro Eucharistia non benedicuntur, quia fuerunt benedicta à Christo, quando suo contactu illis est vsus; non sic de aliis.

An

An hæc sit conueniens forma: Consigno te Art. 4.
signo Crucis, & confirmo te Chrismate sa-
lutis. In nomine Patris, & Filij, & Spi-
ritus sancti. R. Sic, quia continet quic-
quid pertinet ad hoc sacramentum, cau-
sam, id est, Trinitatem; robur, id est, con-
firmo te; & signum ad pugnandum, con-
signo te.

* Apostoli dabant effectum huius sacra-
 menti miraculosè, sic Christus.

An sacramentum Confirmationis imprimat Art. 5.
characterem. R. Sic, ideo non iteratur;
& est quid spirituale augmentum ad per-
fectam ætatem: nam character est quæ-
dam spiritualis potestas ad aliquas actio-
nes sacras ordinata.

An character Cōfirmationis præsupponat cha-
acterem Baptismi. R. Sic, secus non impri-
meretur; quia nemo crescit, nisi priùs sit
natus.

An per sacramentum Confirmationis con-
feratur gratia gratum faciens. R. Sic, quia
datur Spiritus sanctus, & datur ad aug-
mentum, & firmamentum iustitiæ. Ideo
non dandum adultis peccatoribus; & si
daretur non fictis, reciperent primam
gratiam.

An hoc sacramentum sit omnibus exhiben-
dum. R. Sic, etiam morituris, vt in die re-
surrectionis perfecti appareant, & cum
maiori gloria.

An hoc sacramentum sit conferendum in Art. 9.
fronte. R. Sic, quia datur robur in hoc
sacramento ad pugnam spirituales; ideo
insignitur signo Crucis, sicuti miles, signo

Ducis ; quod debet esse euidens , ideo in fronte.

Art. 10. *An qui confirmatur debeat teneri ab alio.*

R. Sic, vt ab eo instruatur ad pugnam spiritualem ; & quia datur perfectio spiritualis ætatis , dicitur sustentari tanquam imbecillis.

* Baptizatus licet factus sit membrum Ecclesiæ , sed nondum est ascriptus militia Christi ; sic non confirmatus , non potest tenere in confirmatione.

Art. 11.

An solus Episcopus hoc sacramentum conferat. R. Sic , sicut & Apostoli , quia vltima perfectio datur à supremo agente.

* Papa potest committere hoc simpliciter Sacerdoti , quia quædam , quæ sunt superiorum ordinum , potest committere inferioribus de plenitudine potestatis.

Art. 12.

An ritus huius sacramenti sit conueniens. R. Sic , quia Spiritus sanctus dirigit Ecclesiam.

* Non est necesse , vt solum à ieiuniis sumatur , quod conuenientius est , vbi fieri potest.

QVÆSTIO LXXVIII.

De sacramento Eucharistiæ.

Art. 1.

AN Eucharistia sit sacramentum. R. Sic , & est alimentum vitæ spiritualis ; sicut Baptismus est spiritualis generatio ; & Confirmatio , est augmentum.

* Vt virtus diuina in Baptismo operatur esse

effectum sacramenti per aquam; ita Christus in Eucharistia, per species panis, & vini. Item hoc perficitur in consecratione materiæ, alia in vsu. Item in aliis res, & sacramentum sunt in suscipiente; at in hoc, res & sacramentum, scilicet corpus Christi est sub speciebus, res verò, id est, gratia est in suscipiente.

An hoc sacramentum sit unum, vel plura. Art. 2.

R. Est unum, non vnitate indiuisiōnis, vel continuationis, sed perfectionis, quia ordinatur ad refectionem spiritualem, quæ requirit duo, scilicet potum, & cibum, sicuti refectio corporalis.

An Eucharistia sit de necessitate salutis. Art. 3.

R. Sic, quantum ad rem significatam, quæ est vnitatis corporis mystici Christi, extra quod non est salus; licet gratia eius possit haberi in voto tantum, licet re non sumatur: sed non est de necessitate eo modo, quo baptismus. Item augmentum spirituale, id est, Christus conuertit hominem in se; secus corporale, quod conuertitur in aliud.

An conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Art. 4.

R. Sic, vt Sacrificium, Communio, Viaticum, Eucharistia, id est, bona gratia, quæ tribuitur huic sacramento per antonomasiam.

An institutio huius sacramenti fuerit conueniens. Art. 5.

R. Sic, quia à Christo, qui benè omnia fecit, ob multas causas (vide.)

An Agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti. Art. 6.

R. Sic, Agnus cum

cum azymis immolatus decimaquarta Lunæ, cuius sanguine defensi sunt filij Israel. In hoc sacramento consideratur primò sacramentum tantùm, id est, panis, & vinum; secundò res, & sacramentum, quod est corpus Christi; tertio res tantùm, id est effectus, seu liberatio.

QVÆSTIO LXXIX.

De materia Eucharistiæ, quantum ad speciem.

Art. 1.

AN materia huius sacramenti sit panis, & vinum. R. Sic, quia vsus sacramenti est manducatio, sicut cibus corporis est panis, & ob alias rationes (vide.) Nota si desit vnum, v.g. vinum, alterum non est consecrandum, quia non est perfectum sacramentum.

Art. 2.

An requiratur determinata quantitas panis, vel vini ad materiam huius sacramenti. R. Non, quia nulla est tam parua, vel tam magna quantitas, quæ non possit consecrari, vt totus panis in foro, & dolum vini; sed quantitas non debet consecrari, nisi pro vsu populi, quæ sufficiat.

* Si quis malo fine in magna quantitate consecraret, conficeret, sed peccaret, quia hoc sacramentum perficitur cum consecratione materiæ; non in vsu, vt Baptismus.

Art. 3.

An panis debeat esse triticeus, vt sit materia. R. Sic, quia est panis communis homi-

mi

minum, & in eo Christus cōsecrauit. Item, dixit de se, *nisi granum frumenti, &c.*

* In alia specie grani non fit consecratio, vt in grano spelte, farri, &c. Item in grano, quod ex tritico nascitur, sed defectu terræ differt accidentaliter, vt siligo, potest esse materia. Item permixtio farinae alterius speciei, si in magna quātitate, vt in equali, non esset materia, quia mutat speciem, in parua quantitate esset materia, quia remanet species tritici. Item panis corruptus, si mutat speciem, vt si mutatur sapor, color, &c. non est materia; si non est tanta corruptio, & remanet species, est sufficiens materia, sed qui in ea conficeret, peccaret ob irreuerentiam. Item, Amylum non est materia, quia ex tritico corrupto.

An hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo. R. Non est de necessitate sacramenti, & qui non seruat suum ritum, peccat, id est, Græcus in fermentato, Latinus in azymo; rationabilior est consuetudo consecrandi in azymo, quia Christus instituit prima die Azymorum; sed Græci consecrant in fermentato, in detestationem eorum, qui volunt seruari legalia.

* Solemnitas paschalis incipiebat à Vesperis decimæ quartæ Lunæ.

An vinum vitis sit propria materia sacramenti. R. Sic, quia Christus in eo consecrauit, & vinum propriè dicitur, quod ex vite sumitur: nam alia sunt vinum secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.

* In aceto non, sed in vino acescēte consecraretur, sed peccaret. Item in musto

E c sic,

fic, in agresta non.

Art. 6. *An aqua sit vino permiscenda.* R. Sic, ex Alexandro Papa, qui ait vinum aqua permixtum, quia probabile est Christum sic fecisse.

Art. 7. *An permistio aqua sit de necessitate huius sacramenti.* R. Non, licet quando dicitur, non potest sine aqua, intelligitur quoad decenciam. Item, cum non sit de necessitate, quælibet aqua etiam artificialis posset apponi, sed peccaret qui apponeret, quia fuit vera aqua, quæ fluxit ex latere, sed admistio aquæ cum farina est de necessitate sacramenti; ideo debet esse vera aqua.

Art. 8. *An aqua debeat apponi in magna quantitate.* R. Non, quia debet conuerti in vinum, & vinum in sanguinem, & sic tutius est parum apponere, maximè si vinum sit debile. Item non est verum aquam per se remanere vino conuerso in sanguinem, quia non adoraretur totum adoratione patriæ; nec quòd aqua conuertatur in aquam, quæ fluxit à latere Christi, quia sic aqua seorsum consecraretur à sanguine, ut sanguis à corpore.

* Item si aqua sit in magna quantitate, ut soluatur species vini, non consecratur. Item si aqua ponatur in dolio, non significatur unio Ecclesiæ cum Christo, & sic cum consecratur, iterum apponenda esset aqua.

 QVÆSTIO LXXV.

De conuerfione panis, & vini in
corpus, & sanguinem
Christi.

AN in hoc sacramento fit corpus Christi se- *Art. 1.*
cundum veritatem R. Sic, & cognosci-
tur sola fide, quæ diuinæ authoritati inni-
titur, & ita conuenit. Item, est hæreticum
dicere contineri solùm vt in signo, licet
non manducetur in modo, & specie, vt vi-
debatur ab Apostolis, vt ait August. Item,
Christus in hoc sacramento est quodam
modo proprio huius sacramenti; & est in
diuersis altaribus, non vt in diuersis locis,
nec vt in signo, quia non esset veritas sa-
cramenti.

An in hoc sacramento post consecrationem *Art. 2.*
remaneat substantia panis, & vini. R. Non,
quia fit transubstantiatio, vel conuersio:
nam Christus non est ibi per motum lo-
calem, quia si moueretur, desereret cœ-
lum, in quo est; transiret omnia media;
non terminaretur ad diuersa loca, quod
esse non potest. Item manente sub-
stantia panis, forma non esset vera, &
dicendum esset potius, Hic est, quàm,
hoc est corpus. Item panis adoraretur la-
triâ. Item post primam hostiam, non pos-
set sumi secunda, quia non esset ieiunus.
Quare corpus Christi incipit esse de no-
uo per conuersionem substantiæ panis in
E e 2 ipsum.

ipsum. Item species, quæ remanent, sufficiunt ad significationem huius sacramenti; nam per accidentia cognoscitur natura substantiæ.

Art. 3.

An substantia panis, vel vini post consecrationem annihilentur. R. Non, sed conuertitur in corpus Christi, & si annihilaretur, non conuerteretur. Item, Deus non est causa tendendi in non esse, sed virtus diuina perficit hoc sacramentum; ergo, &c. Item non resoluuntur in elementa, vel in materiam primam, quæ non est sine forma, & sic intercederet motus. Item substantia panis & vini remanet per totum tempus consecrationis, & in ultimo instanti prolationis iam ibi est corpus, & sanguis Christi. Item forma, qua facit sacramentum, non significat annihilationem, vel resolutionem.

* Substantia panis facta consecratione, non est sub speciebus, nec alibi; non tamen est annihilata, sed conuersa in Christi corpus. Item post conuersionem hæc est falsa, substantia panis est aliquid; sed id, in quo est conuersa, est aliquid, est vera; & sic non annihilata.

Art. 3.

An panis possit conuerti in corpus Christi. R. Sic, & hæc conuersio est facta sola Dei virtute, nec est similis naturali. Item Christus non incipit esse sub sacramento per motum localem, & nec est ibi, vt in loco. Item agens infinitum conuertit totam substantiam panis in Christum & hæc conuersio dicitur transubstantiatio.

* Mutatio formalis requirit subiectum, id est,

id est, materiam, quia mutatur sola forma, hic verò totum.

An in hoc sacramento remaneant accidentia panis, & vini. R. Sic, & patet sensus. Nos autem in accidentibus, quæ videmus, res insensibiles honoramus. *Art. 5.*

An facta consecratione in hoc sacramento remaneat forma substantialis panis. R. Non, quia tota substantia transubstantiatur. *Art. 6.*

* Forma panis conuertitur in formam Christi, vt dat esse corporeum, non vt dat esse animatum. Deus dat accidentibus panis aliquam operationem formæ, vt confirmare cor miraculosè, non ob formam, vel materiam.

An hæc conuersio fiat in instanti. R. Sic, virtute diuina, vel quia terminatur in substantiam corporis Christi, & sic est in instanti, vel quia non est subiectum, quod successiuè præparetur; vel ex parte agentis, quod est infinitæ virtutis. *Art. 7.*

* Vltimum instans prolationis verborum est primum instans, in quo est Christus; & tempus non componitur ex instantibus, nec dantur duo instantia, quia intercederet tempus; in mutationibus instantaneis simul est fieri, & factum esse.

An hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. *Art. 8.*

R. Sic, sed non panis est corpus Christi, sicut ex aëre fit aqua, sed non aër est aqua. Item, quando propositio supponeret remanere subiectum, esset falsa, vt panis potest esse corpus Christi, vel de pane fit corpus Christi; nisi secundum quandam similitudinem, quia remanent accidentia,

similitudinem, quia remanent accidentia, & sic concedi possunt, quòd panis fit corpus, vel erit corpus, & de pane fit corpus Christi, vt nomine panis non intelligatur substantia panis, sed vniuersè hoc, quod sub speciebus panis continetur, sub quibus priùs erat substantia, & postea corpus Christi. Item, in hac conuersione sunt plura difficilia, quàm in creatione, id est, quòd ex nihilo aliquid fit, sed hic totum mutatur in totum, & accidentia sunt sine substantia. Item, non conceditur hæc, panis potest esse corpus Christi, quia potentia respicit subiectum.

QVÆSTIO LXXVI.

De modo, quo Christus existit
in hoc sacramento.

Art. 1.

AN totus Christus contineatur sub sacramento. R. Sic, est de fide: nam ex vi sacramenti est corpus, & sanguis, ossa, nervi, &c. quia verba formæ hoc faciunt; per concomitantiam sunt reliqua, quæ realiter sunt coniuncta his: vt diuinitas, anima Christi; & in triduo si Apostoli consecrassent, non fuisset anima in sacramento, qui erat separata.

* Dimensiones panis non conuertuntur in dimensiones corporis Christi, ideo Christus non est ibi per modum quantitatis, sed substantiæ; quæ tota in parte etiam minima continetur.

Art. 2.

An totus Christus contineatur sub utraque specie

specie huius sacramenti. R. Sic, sed in hostia est sanguis per concomitantiam, in calice est corpus per concomitantiam, quia nunc sanguis non est separatus à corpore, vt in passione; & sic sub vtraque specie, ad representandam passionem, & quoad vsum; vt detur in cibum, & potum, & propter effectum, quia corpus Christi, & sanguis animæ est salus.

III An totus Christus sit sub qualibet parte specierum panis, & vini. R. Sic, etiam integra hostia manente per modum substantiæ, vt tota natura aëris est in qualibet parte aëris etiam ante diuisionem: non est simile de speculo integro, & fracto. Item Christus in sacramento non comparatur secundum distantiam partium sui corporis, quia est per modum substantiæ; & quia Christus non est in sacramento tanquam in loco secundum quantitatem dimensionum, ideo eius partes non respondent partibus loci.

IV An tota quantitas dimensionum corporis Christi sit in hoc sacramento. R. Sic, quia quantitas non separatur secundum esse à substantia, & est per concomitantiam, sicut & omnia accidentia; & quantitas Christi in sacramento non est secundum modum proprium; sed secundum modum substantiæ, id est, vt sit tota in toto, &c.

* Duæ quantitates dimensionum non possunt esse naturaliter simul in eodem secundum modum proprium, ideo quantitas panis est hic naturaliter secundum

dimensionem, non autem quantitas Christi, quæ non extenditur ultra quantitatem specierum, sicut nec Christus.

Art. 5.

An Christi corpus in sacramento sit sicut in loco. R. Non, quia locus esset minor locato, id est, Christo. Item Christus non est hic per modum quantitatis. Item substantia panis, cui succedit Christus, non erat ut in loco sub speciebus, sed per modum substantiæ; ergo nec Christus. Item corpus Christi non est commensuratiuè in loco ratione specierum, sicut erat substantia panis, quæ erat subiectum specierum.

* Corpus Christi non est sub speciebus definitiuè, quia est etiam alibi; nec localiter, quia non est per commensurationem propriæ quantitatis: & quòd non sit extra speciem sacramenti, solum probat, quòd ibi incipit esse per conuersionem, &c. Item ille locus est plenus quantitate specierum. Item locus est accidens extrinsecum, ideo non venit concomitanter cum Christo, sicuti alia accidentia.

Art. 6.

An corpus Christi in sacramento sit mobile. R. Christus secundum hoc esse quod habet in sacramento, non mouetur per se secundum locum, quia non est localiter, sed per accidens ad motum specierum; similiter de aliis mutationibus; quare Christus immobiliter est in sacramento, quia in cælo est quietus.

Art. 7.

An corpus Christi ut est in sacramento possit videri ab oculo glorificato. R. Non, quia

quia accidentia Christi, vt sic non mutant medium, cum sint hic per modum substantiæ, quare solo intellectu intelliguntur per visionem diuinæ essentiæ, vt intellectus viatoris per fidem, quia modus existendi est supranaturalis. Item dæmones non vident Christum in sacramento, sed per signa euidencia, conuincuntur credere.

* Oculus corporalis Christi videt se in sacramento existentem, non tamen videt modum existendi, quod pertinet ad intellectum.

An quando in sacramento apparet miraculosè caro, vel puer sit ibi verè corpus Christi. R. Apparitio fit tantum in oculis videntium, quia eorum oculi immutantur, tunc Christus est in sacramento; si mutatio fit in sacramento, si remanent species, est Christus, ideo adoratur. Art. 8.

QVÆSTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus
in hoc sacramento.

AN accidentia remaneant sine subiecto in sacramento. R. Sic, quia non in substantia panis, cum non sit; non in corpore Christi, quia impassibile, & his non potest affici; non in aëre circumstante, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, nec mouentur cum aëre; sed Deus causa prima illa conseruat. Art. 1.

- Art. 2.* *An in sacramento quantitas sit subiectum accidentium.* R. Sic, quia diuinitus datur quantitati esse per se, & est alba; &c. & accidentia sunt quanta per eam.
- Art. 3.* *An species, qua remanent, possunt immutare aliquid extrinsecum.* R. Sic, quia sentiunt, & agunt, vt prius; quia habent esse, licet diuinitus.
- Art. 3.* *An species sacramentales possint corrumpi.* R. Sic, vt prius, quia seruant idem esse. Item corruptio hæc non est miraculosa.
- Art. 5.* *An ex speciebus sacramenti possit aliquid generari.* R. Sic, sed non ex corpore Christi, sed ex ipsa quantitate, quæ à Deo habuit, vt sit subiectum, & suppleat vicem materiæ.
- Art. 6.* *An species sacramentales possint nutrire.* R. Sic, quia conuertuntur in aliam substantiam, & quia habent substantiæ virtutem.
- Art. 7.* *An species sacramentales frangantur in hoc sacramento.* R. Sic, & fractio fit in subiecto, id est, in quantitate dimensiua panis; non frangitur corpus Christi, quia est incorruptibile, & totum est in qualibet parte, & Christus mâducatur secundum species, quæ franguntur.
- Art. 8.* *An aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.* R. Sic, & si quod miscetur est alterius speciei; ita vt fieret quoddam tertium, non remaneret vinum, nec corpus Christi; si eiusdem speciei, v. g. vinum si miscetur per totum, licet sit idem specie; tamen non est idem numero, & sic non

non esset ibi sanguis Christi, si pars parua, vt gutta in illa parte, cui miscetur, desinit esse sanguis Christi.

* Non est idem de aqua benedicta, quia benedictio non mutat substantiam aquæ, vt facit consecratio vini.

QVÆSTIO LX XVIII.

De forma sacramenti Eucharistiæ.

AN hac sit forma sacramenti, Hoc est *Art. 1.*
corpus meum; & Hic est calix san-
guinis mei. R. Sic, & alia verba non sunt
 de necessitate sacramenti, sed præcepti.
 Nota alia sacramenta sunt in vsu materiæ,
 hoc in consecratione materiæ; in aliis
 minister benedicit materias, hîc verò mi-
 nister solùm profert verba, & Deus con-
 uertit; & Christus his verbis consecra-
 uit.

An hac sit conueniens forma consecrationis
panis, Hoc est corpus meum. R. Sic, quia *Art. 2.*
significat id, quod efficit, idest, conuer-
 sionem in factum esse.

An hac sit conueniens forma consecra-
tionis vini, Hic est calix sanguinis mei noui, *Art. 3.*
&c. R. Sic, quia Ecclesia ab Apostolis acce-
 pit. Per prima verba significatur conuer-
 sio in sanguinem, per vltima effectus san-
 guinis effusi.

* Euangelistæ texunt historiam, & non
 intendunt formas sacramentorum dare,
 quas expediebat esse occultas, & sumi ex

diuerſis locis Scripturæ, & traditione Ec-
cleſiæ.

Art. 4.

*An verbis formarum inſit aliqua vis crea-
ta effectiua conſecrationis.* R. Sic, ſed inſtru-
mentalſ, quam habent ex mandato Chri-
ſti, ſicut eſt in iſtis ſacramentis; ſed prin-
cipaliſ efficiens eſt virtus Spirituſ ſancti.
Item creatura non agit opera miraculoſa,
vt agens principale, ſed vt inſtrumentum;
ſed non fuit inſtrumentum in conceptio-
ne corporiſ Chriſti, vel in creatiōe. Item
virtuſ verborum eſt ſimplex, & perficitur
in vltima prolatione cum ordine ad præ-
cedentia.

Art. 5.

An prædicta locutiones ſint vera. R. Sic,
& Sacerdoſ non illa recitat materialiter,
quaſi illa Chriſtuſ dixiſſet, ſed profert
conficiendo, & habent vim, ac ſi præ-
ſentialiter Chriſtuſ proferret; ſicut Chri-
ſtuſ tangens aquaſ dedit vim ſanctifican-
di omnibuſ aquis vſque ad finem mundi.
Item *ly hoc*, efficit quod ſignificat, ideſt,
vt ibi ſit corpus Chriſti, & non tantum vt
ſigum, quod eſſet hæreticum.

Art. 6.

*An forma conſecrationiſ paniſ conſequa-
tur ſuum effectum antequam dicatur forma
ſanguiniſ.* R. Sic, ideſt, corpus ex vi verbo-
rum, ſanguis per concomitantiam.

* Hoc ſacramentum eſt vnum perfectio-
ne, conſtans ex cibo, & potu, quorum
vtrunque per ſe habet perfectionem; non
ſic trina immerſio in Baptiſmo.

 QVÆSTIO LXXIX.

 De effectibus sacramenti
 Eucharistiæ.

AN per hoc sacramentum confiratur *Art. 1.*
gratia. R. Sic, Christus, sicut quando venit visibilis, contulit gratiam, ita quando sacramentaliter; quando sumitur saltem in voto, & quando actu sumitur, augetur, & sumitur gratia, non ad resistendum hosti, sed vt homo sit perfectus in se per coniunctionem cum Deo. Item excitat ad actum gratiæ cum virtute charitatis, & per redundantiam gratia iuuat etiam corpus.

An effectus huius sacramenti sit etiam ad opo gloria. R. Sic instrumentaliter, quia dat vim patiendi pro Christo. *Art. 2.*

An effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. R. Sic, quia habet vim à passione Christi, quæ est causa remissionis peccatorum, quando quis accedit reuerenter, secus si cum conscientia peccati mortalis, tunc enim est mors. *Art. 3.*

An per hoc sacramentum remittantur venialia. R. Sic, quia excitatur charitas in actu. Item, nos possumus esse sine veniali aliquo tempore. *Art. 4.*

An per hoc sacramentum pœna peccati remittatur. R. Sic, sed non totius, sed secundum modum deuotionis, & feruoris: in Baptismo tota. *Art. 5.*

An per hoc sacramentum præseruetur à *Art. 6.*

peccatis futuris. R. Sic, quatenus roborat vitam spirituales, & munit auxiliis.

Art. 7. *An hoc sacramentum prosit aliis, quàm sumentibus.* R. Vt sacrificium prodest etiam aliis secundum eorum dispositionem.

Art. 8. *An per peccatum veniale impediatur effectus huius sacramenti.* R. Peccata venialia præterita, non; quæ sunt in actu sic, non ex toto, sed in parte, quia impediunt feruorem charitatis, & dulcedinẽ spirituales huius cibi.

QVÆSTIO LXXX.

De usu, seu sumptione huius sacramenti in communi.

Art. 1. *AN distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.* R. Sic, & imperfectè quando sumitur tantum sacramentum sine fructu; & perfectè quando cum fructu, & effectu.

* Sumitur etiam spiritualiter, idest, in voto, & cum effectu, idest, gratia; & mox quando actualiter māducatur plenius inducitur sacramenti effectus.

Art. 2. *An sit solius hominis sumere sacramentum spiritualiter.* R. Vt sacramentum, idest, sub speciebus, est solius hominis; vt Christus in propria specie, est etiam Angelorum.

Art. 3. *An solus homo possit Christum sacramentaliter manducare.* R. Sic, etiam homo

pecc

peccator, etiam infideles ex parte manducati.

An peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, peccet. *Art. 4.*
R. Peccat mortaliter & sacrilegè; quia non est vnitus Christo, & membris in charitate.

An accedere ad hoc sacramentum cum peccato, sit grauiſſimum peccatum omnium. *Art. 5.*
R. Simpliciter, non, quia peccare in diuinitatem est maius, sed ſecundum quid, ſic.

An Sacerdos debeat negare ſacramentum peccatori petenti. *Art. 6.*
R. Publicis peccatoribus ſic; occultis, non, ſed eos admoneat, vt eas pœniteat.

An nocturna pollutio impediatur à ſumptione Euchariftiæ. *Art. 7.*
R. Si ex aliqua cauſa peccati mortalis, impedit; ſi venialia, vel nulla, non; niſi ex congruentia, vt coitus coniugalis.

An cibus, vel potus præſumptus impediatur communionem. *Art. 8.*
R. Excepto Viatico, impedit ex præcepto Eccleſiæ.

* Ieiunium debet eſſe naturale. Item reliquiæ cibi, ſaliuæ, vel aqua dum abluuntur os, ſi deglutiatur per modum ſaliuæ, ſi non eſt magna quantitas, non impediunt. Item eſt dies à media nocte, nec refert ſi non dormiuit. Item, poſt ſumptionem ſit aliqua mora, ideo dicuntur orationes in Miſſa poſt ſumptionem.

An non habentes uſum rationis debeant ſumere hoc ſacramentum. *Art. 9.*
R. Si nunquam habuerunt, non; qui aliquando habuerunt, & apparuit ſignum deuotionis pro hoc

sacramento in morte, est dandum, si sine periculo; idem de obsessis à diabolo. Item non pueris recenter natis.

Art. 10.

An liceat quotidie hoc sacramentum sumere. R. Qui esset dispositus deuotione, & reuerentia, laudabiliter accipiet; sed simpliciter loquendo non est utile omnibus quotidie communicare, nisi quando sunt parati.

* Fuerunt varia præcepta sumendi in prima Ecclesia quotidie; postea ter in anno, Pentecoste, Natali, Paschate, & addidit Soter Papa etiam in Cœna: tandem Innocentio III. vt saltem semel in anno; libro tamen de Ecclesiasticis dogmatibus consulitur, vt omnibus diebus Dominicis.

Art. 11.

An liceat omnino à communionem cessare. R. Non, quia est præceptum diuinum; sed tempus est determinatum ab Ecclesia.

Art. 12.

An liceat sumere corpus sine sanguine. R. Sacerdotibus, non, quia in utroque perfectio sacramenti consistit; laicis in aliqua Ecclesia sic, ob cautelam, & reuerentiam ne effundatur: nam perfectio sacramenti consistit in consecratione, ideo Sacerdos utrumque accipit.

QVÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Christus vsus est hoc sacramento.

AN Christus in cœna sumpserit suum corpus, & sanguinem. R. Sic.

* Chr's

* Christus potuit esse in seipso, ratione specierum, ad quas habet ordinem, licet non acceperit gratiam habitualement, sed habuerit delectationem ex institutione.

An Christus dederit Iuda suum corpus. R. *Art. 2.*
Sic, sicut & aliis, quia erat occultus peccator, & ut sic notus Christo ut Deo. Buccella non erat corpus.

An Christus sumpserit, & dederit discipulis corpus impassibile. R. Non, quia dedit, quod habuit, id est, passibile; sed impassibili modo erat sub sacramento, sicut erat inuisibile, quia non mediantibus dimensionibus, quibus fit contactus; nunc est impassibile, ut in cælo.

An si illud sacramentum fuisset seruatum in tempore mortis Christi, fuisset maximum corpus. R. Sic, quia quicquid conuenit Christo in propria specie, conuenit ei sub sacramento, qui est idem secundum substantiam in utroque, sed non eodem modo; & sic quæ competunt ei in comparatione ad corpora extrinseca, non conueniunt ei prout est in sacramento, ut irrideri, conspui, &c. & sic ut est in sacramento non potest pati ab agente extrinseco; nec tempore mortis fuisset sanguis in hostia, vel corpus sub speciebus vini.

Q V Æ

QVÆSTIO LXXXII.

De ministro huius sacramenti.

- Art. 1.* **A**N consecratio sit propria Sacerdotis. R. Sic, quia gerit personam Christi, à quo habet potestatem.
* Vis consecrandi non solum consistit in verbis, sed etiam in potestate tradita in consecratione.
- Art. 2.* **A**n plures Sacerdotes possint unam & eandem hostiam consecrare. R. Sic, unde nouiter ordinati concelebrant; sed omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis, & in hoc casu plures sunt vnum in Christo, & seruandus est ritus Ecclesie.
- Art. 3.* **A**n dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum Sacerdotem. R. Sic, & nullus debet tangere Eucharistiam, nisi cadat in terram, vel alio casu necessitatis.
* Dispensat sanguinem Diaconus, & in necessitate corpus, iubente Episcopo, vel Sacerdote.
- Art. 4.* **A**n Sacerdos consecrans teneatur sumere sacramentum. R. Sic, quia sacrificat, & debet esse particeps sacrificij.
* Si miraculosè appareret caro, vel sanguis, non debet sumere, nec peccaret, quia lex non obligat ad miraculosa.
- Art. 5.* **A**n malus Sacerdos possit consecrare Eucharistiam. R. Sic, quia vt minister Christi, sed non debet, quia peccat.

An Missa mali Sacerdotis minus valeat, Art. 6.
quàm Missa boni. R. Ratione sacramenti,
non; ratione orationum ex opere operan-
tis sic; sed plus boni, sed vt eas dicit in per-
sona Ecclesiæ valent.

An Hæretici, Schismatici, excommunicati Art. 7.
possint consecrare. R. Possunt, sed peccant,
quia habent potestatem; & eorum oratio
non iuuat, quia præcisi ab Ecclesia.

An Sacerdos degradatus possit conficere sa- Art. 8.
cramentum. R. Potest, quia character, in
quo est potestas, est indelebilis.

An liceat ab excommunicatis & peccatori- Art. 9.
bus communicare, & Missam audire. R. Non,
si peccatores sint præcisi ab Ecclesia; secus
licet, quia quoad alios, non sunt priuati,
sed tolerati. Item speciatim prohibemur
audire Missam notorij concubinarij, quia
homines sunt valdè propensi ad carnem.
Item dicitur notorius, qui est in iudicio
sententiatus, vel confessus, vel si non po-
test celari.

An liceat Sacerdoti omnino abstinere à Art. 10.
consecratione. R. Non, & si non sit curatus,
saltem in præcipuis festis.

* Excommunicatus, si facit quod potest
excusatur, peccator tenetur confiteri:
infirmetas, vel impossibilitas, vel pericu-
lum excusat, verùm leprofus posset occul-
tè celebrare.

Q V Æ

 QVÆSTIO LXXXIII.

De ritu huius sacramenti.

Art. 1.

AN in hoc sacramento Christus immoletur. R. Sic, quia repræsentat passionem Christi, quæ est propria immolatio, & quia nos facit participes fructuum passionis Christi, quod est proprium huius sacramenti.

* Est vnum sacrificium, quia vna hostia, quam Christus, & nos vbique offerimus; & quatenus Sacerdos repræsentat Christum, in cuius virtute consecrat, est idem Sacerdos.

Art. 2.

An conuenienter sit determinatum tempus celebrandi. R. Sic, quia Christus à tertia ad nonam circa est passus.

* Quotidie fit Missa pro fructu passionis, licet semel in anno recolatur passio Christi. Item in Parasceue non fit, quia est figura illius veri, eo die oblatus. In natali tripliciter, ob tres Christi natiuitates.

Art. 3.

An hoc sacramentum oporteat celebrari in domo, & vasis sacris. R. In domo, id est, in Ecclesia, potest tamen sub dio cum requisitis, quæ sunt multa, & declarantur, cum ministris.

Art. 4.

An conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur. R. Sic, & declarantur omnes partes Missæ.

Art. 5.

An quæ in celebratione Missæ aguntur sint conuenientia. R. Sic, & explicantur omnes ceremoniæ, & ritus Missæ.

An

An possit sufficienter occurrere defectibus Mis. Art. 6.

sa. R. Sic, si seruentur statuta Ecclesiæ, vt si Sacerdos post consecrationem deficiat, alius suppleat; si meminerit se non ieiunum, prosequatur; vel se in peccato, vel excommunicatum, conterat se; si ante, relinquat, nisi propter scandalum; si animal, vel venenum, in calice cadat post consecrationem, animal lauetur, comburatur, & cinis in sacrarium, & sanguis cum reliquiis, & posito vino incipiat à consecratione sanguinis; si post consecrationem meminerit non posuisse aquam, pergat, & nullo modo ponat aquam; si aduertit non esse vinum, sed aquam, si post summptionem corporis, sumat hostiam, & vinum; si antè, solum vinum; si non recordatur aliqua dixisse, prosequatur, quia sæpe ex vsu dicuntur; si constat probabiliter non dixisse, si non sunt de necessitate, prosequatur, si de necessitate vt forma, resumat. Pars hostiæ in calice non est de necessitate; si cecidit sanguis in tabula, vel mappa, pœniteat, vt in iure Canonico; sic si euomat, &c.

QVÆSTIO LXXXIV.

De sacramento Pœnitentiæ.

AN pœnitentia sit sacramentum. *R.* Sic, *Art. 1.*
 materia sunt actus humani quos exhibet pœnitens mouente Deo intus, & perficitur à ministro.

* In hoc sacramento, sacramentum tantum

tum sunt actus sensibiles; res, & sacramentum est pœnitentia interior; res tantum est remissio peccati.

Art. 2. *An peccata sint propria materia huius sacramenti.* R. Remota, peccata detestando; proxima, actus sensibilis pœnitentis, id est, dolor, confessio, satisfactio.

* Pœnitentia propriè, & principaliter est de mortali; propriè, non principaliter de veniali; sed de originali non; nisi pœnitentia sumatur, ut est detestatio rei præteritæ.

Art. 3. *An hæc sit forma, Ego te absoluo.* R. Sic, quia efficit quod significat, id est, interiorem absolutionem.

* Sacerdos absoluit ut minister: Deus authoritatiuè principaliter.

Art. 4. *An impositio manuum Sacerdotis requiratur necessariò.* R. Non in pœnitentia, sed ubi datur copiosa, & excellens gratia, ut in ordine, & confirmatione.

Art. 5. *An hoc sacramentum sit de necessitate salutis.* R. Non, sed ex suppositione peccati, ut medicina corporalis: Christus remittebat peccata sine pœnitentia exteriori, non sine interiori.

Art. 6. *An pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.* R. Sic, metaphoricè: nam nauis, id est, Baptismus est prima; vel est reædificatio domus spiritualis.

Art. 7. *An hoc sacramentum fuerit conuenienter institutum in noua lege.* R. Sic, (& declaratur) in veteri, & lege naturæ fuit pœnitentia, sed non potestas clauium.

Art. 8. *An pœnitentia debeat durare usque ad finem*

finem vita. R. Interior, id est, displicentia de peccatis sic, sed non exterior.

An pœnitentia possit esse continua. R. Secundum habitum, seu propositum, sic; sed non secundum actum, quia impossibile. Art. 9.

* Tristitia in sensu nata ex displicentia voluntatis, est moderanda; secus esset vitiosa, & virtus est in medio.

An sacramentum Pœnitentia debeat reiterari. R. Sic, quia sæpe peccamus, & Baptismus est natiuitas, quæ semel fit. Art. 10.

QVÆSTIO LXXXV.

De sacramento Pœnitentiæ secundum quod est virtus.

AN pœnitentia sit virtus. R. Vel est Art. 1.
 A virtus, vel actus virtutis, non tamen vt dicit dolorem in sensu, quia vt sic est passio; sed vt est dolor in voluntate, de quo est dolendum, pœnitentia est de præterito, vt quis ex vitioso fiat studiosus.

An sit specialis virtus. R. Sic, quia in Art. 2.
 ea est specialis actus, & speciale obiectum, id est, dolor de præterito, vt offensa Dei, quatenus est emendabile auxilio Dei.

An virtus pœnitentia sit species iustitie. Art. 3.
 R. Sic, quia dicit vindictam peccati, & compensationem, quod pertinet ad iustitiam.

* In pœnitentia non est iustum simpliciter,

ter, sed iustum secundum quid, quale est inter dominum, & seruum, & inter patrem, & filium; & quamuis sit species iustitiæ, tamen quodam modo comprehendit ea, quæ pertinent ad omnes virtutes, vt fidei, prudentiæ, &c.

Art. 4. *An voluntas sit proprium subiectum pœnitentiæ.* R. Sic, quia est species iustitiæ, quæ est in voluntate.

Art. 5. *An principium pœnitentiæ sit ex timore.* R. Pœnitentiæ, vt est habitus, infunditur à Deo sine nobis principaliter operantibus, sed non sine nobis dispositiuè cooperantibus per aliquos actus, vt est motus fidei, motus timoris seruilis ob pœnam, motus spei, charitatis, timoris filialis.

Art. 6. *An pœnitentiæ sit prima virtutum.* R. Ordo in virtutibus non attenditur secundum tempus, quia sunt simul, cum sint connexæ; sed secundum naturam; & ordo naturæ sumitur ex actibus, quia scilicet actus vnius supponit actum alterius; & sic actus fidei, spei informis, & timoris seruilis, præcedunt actum, & habitum pœnitentiæ etiam tempore; sed charitas, & aliæ virtutes, & earum actus sunt simul cum pœnitentiæ tempore, quia in iustificatione liberum arbitrium simul mouetur in Deum per charitatem, & in peccatum per pœnitentiæ; sed actus amoris in Deum est prior, quàm actus pœnitentiæ in peccatum, quia hic est ab illo, quia Deus est causa finalis, & prior intentione. Item virtutes theologicae, & aliæ, quæ

quæ per se sunt in Deum, sunt priores pœnitentia, quæ per accidens, & ex suppositione peccati, &c.

Q V Æ S T I O L X X X V I .

De Pœnitentia quoad peccatorum mortalium remissionem.

AN per pœnitentiam omnia peccata remoueantur. *Art. 1.º*
R. Viatorum sic, secus derogaretur libertati hominis, vel efficaciam diuinam; sed damnatorum non, quia confirmati in malo, & non dolent de peccatis, sed de pœna.

* Aliqua peccata dicuntur irremissibilia, quia non facile remittuntur.

An sine pœnitentia peccatum remitti possit. Art. 2.º
R. Sine pœnitentia virtute non; sine pœnitentia sacramento potest remitti à Deo.

* In pueris est tantum habitualis deordinatio, & sic sufficit infusio habitualis gratiam, & virtutum: in adultis requiritur actualis mutatio voluntatis.

An per pœnitentiam possit unum peccatum sine alio remitti. Art. 3.º
R. Non, quia repugnat gratiam, & dolori de offensa Dei.

* Peccata sunt connexa quantum ad auersionem, ex qua est offensa. Item dilectio naturalis, qua nos Deus diligit, non ordinat ad gloriam, ideo cum ea potest esse peccatum mortale; sed dilectio gratiam, non,

Art. 4. *An remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœna.* R. Remittitur reatus æternus, & manet temporalis.

Art. 5. *An remissa culpa mortali, tollatur omnes reliquie peccati.* R. Remanent dispositiones causatæ ex actibus conuersionis ad creaturas, quæ dicuntur reliquie, sed debilitatæ, & diminutæ.

Art. 6. *An remissio culpa sit effectus pœnitentia.* R. Sic, vt est sacramentum, quod habet pro materia pœnitentiam virtutem cum charitate.

QVÆSTIO LXXXVII.

De remissione venialium peccatorum.

Art. 1. *An peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.* R. Non, quia per veniale etiam deordinatur voluntas à Deo, dum immoderatè se conuertit ad creaturas; ergo debet voluntas moderari per pœnitentiã. Item non sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis, vel pœnitentiæ, quia sic charitas excluderet omne veniale.

* Homo potest vitare omnia, & singula mortalia, & omnia, sed non singula venialia. Item feruor charitatis virtualiter claudit displicentiam venialium. Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, ideo liberat ab omnibus, nisi actualiter voluntas eis inhæreat.

Art. 2. *An ad remissionem venialium requiratur*

gra

gratia infusa. R. Non, sed sufficit motus eius, vel charitatis; quando infunditur de nouo gratia, tolluntur peccata venialia, quia non sine motu liberi arbitrij infunditur in adultis, & actu tolluntur.

An venialia remittantur per aspersionem Art. 3. *aqua benedicta, & huiusmodi.* R. Sic, quia sine sacramento, & noua infusione gratiæ tolluntur, sed solum per actum gratiæ explicitè, vel implicitè, quo quis fertur in Deum detestans peccata, ut est oratio, reuerentia in Deum, & ad res diuinas, & sic Episcopalis benedictio, aqua benedicta, & id genus alia, quia inclinant animam ad morum pœnitentiæ, & ex se operantur ad remissionem venialium, nisi mens actu aliquibus inhæreat quoad culpam, sed non semper tollitur totus reatus, sed secundum modum feruoris.

An veniale peccatum possit remitti sine mortali. Art. 4. R. Non, quia requiritur motus gratiæ, quæ non est cum mortali.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum.

AN peccata dimissa redeant per sequens peccatum. Art. 1. R. Peccata ut sunt cōuersio, non redeunt, quia sic producerent contrarium, ut prodigalitas auaritiam: ut sunt auersio, per peccatum sequens redit id quod erat in peccatis remissis,

scilicet priuatio gratiæ, & reatus pœnæ
aeternæ.

* Qui offendit in vno, factus est omnium
reus, sed non redeunt priuatio, macula, &
reatus peccatorum, prout auersiones pen-
dent à conuersionibus, quia opus Dei, id
est, remissio per opus hominis non irrita-
tur; & remissio fit etiam secundùm præ-
scientiam Dei simpliciter; licet sequens
peccatum propter ingratitude sit gra-
uius. Quare non redeunt simpliciter, sed
secundùm quid, quia sequens est grauius.

Art. 2.

An peccata dimissa redeant per ingratitudinem. R. Sic, sed specialius per odium fra-
ternum, apostasiam à fide, contemptum
confessionis, & dolorem de pœnitentia ha-
bita.

* Per peccatum veniale nemo incurrit
ingratitude, quia non est contra
Deum.

Art. 3.

*An per ingratitudinem peccati sequentis
surgat tantus reatus, quantus fuerat remisso-
rum.* R. Non est necesse, sed secundùm
quantitatem peccati consequentis. Item
surgit quantitas ingratitudinis, sed secun-
dùm quãtitatem beneficij, supposito æqua-
li contemptu, & offensa.

Art. 4.

*An ingratitude ob quam redeunt peccata
dimissa, sit speciale peccatum.* R. Si peccat in
contemptum Dei, & recepti beneficij, est
speciale peccatum; si secus, est circumstan-
tia generalis peccati, qua in quolibet pec-
cato mortali est ingratus, non est speciale.

 QVÆSTIO LXXXIX.

De virtutum recuperatione
per pœnitentiam.

AN per pœnitentiam virtutes restituantur. *Art. 1.*
 R. Sic, quia ad gratiam sequuntur omnes virtutes, quam causat sacramentum, non vt virtus, quia sic pœnitentia causatur à sacramento: contritio se habet vt vltima dispositio ad gratiam, & quia propter actus præcedentes remanserunt reliquæ, inde oritur difficultas operandi, licet ex parte charitatis, & virtutum pœnitens delectabiliter operetur.

An post pœnitentiam homo resurgat in e- *Art. 2.*
quali gradu virtutum. R. Non semper, sed secundum motum liberi arbitrij, qui, si est intensior, in maiori virtute; si remissior, in minori virtute resurget, quia vltima dispositio ad gratiam est motus liberi arbitrij.

* Non omnibus diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & maxime casus, sed prædestinatis, qui finaliter resurgunt; quia eo stabilior est homo, quo est cautior, & humilior.

An per pœnitentiam homo restituetur in *Art. 3.*
pristinam dignitatem. R. Recuperat, quod sit Filius Dei, sed non dignitatem innocentie, sicut nec virginitatem; licet aliquando quid maius recuperet. Dignitatem Ecclesiasticam quando recuperet, vide ius Canonicum.

Art. 4. *An opera virtutum in charitate facta possint mortificari.* R. Sic per analogiam, quia opus, seu effectus, qui est perducere ad gloriam, impeditur, & hoc ob libertatem flexam in malum.

Art. 5. *An opera mortificata per peccatum, reuiuiscunt per pœnitentiam.* R. Sic, quia erant in acceptatione diuina, vnde habent vim; & erant in actu; & quia sublatum est impedimentum: non sic opera mortua.

* Resurgens in minore charitate habebit præmium essentiale secundum eam, sed habebit maius gaudium accidentale de primis operibus in maiori charitate factis, quàm de secundis.

Art. 6. *An per pœnitentiam subsequenter opera mortua viuificentur.* R. Non, quia non possunt reuerti, vt sint viua, solum peccatum remittitur.

* Opera mortificata non dicuntur talia ex parte principij, sed ex parte impedimenti, quia fuerunt facta in charitate; illa, non: licet qui hæc faciunt, minus patientur, vel habebunt temporalem mercedem.

Q V Æ S T I O X C.

De partibus pœnitentiæ in generali.

Art. 1. *AN pœnitentiæ debeant partes assignari.* R. Sic, contritio, confessio, satisfactio, quibus integratur, quæ sunt materia; sed virtus diuina, quæ in eo operatur, est simplex;

plex; & peccata sunt materia remota, pro-
ut sunt obiecta actuum humanorum, qui
sunt materia pœnitentiæ, vt est sacramen-
tum; quia pœnitentia, vt virtus, non habet
materiam, nec partes.

An conuenienter assignentur partes pœni- Art. 2.
tentiæ, contritio, confessio, satisfactio. R. Sic,
quia hîc recompensatio requiritur secun-
dum voluntatem peccantis, & Dei, & non,
vt in iustitia vindicatiua in voluntate iu-
dicis. Item sunt partes materiales, quia es-
senciales sunt materia, & forma.

* Contritio cordis, vt dicit propositum
confitendi virtualiter, pertinet ad exterio-
rem pœnitentiam. Item satisfactio, vt est
in proposito, dat gratiam, quam auget in
executione.

An hæc tria sint partes integrales pœniten- Art. 3.
tentiæ. R. Sic, quia integrant, & non sunt par-
tes subsecutiuz, quia in qualibet esset tota
pœnitentia; nec potentiales propter ean-
dem causam.

An pœnitentia conuenienter diuidatur in Art. 4.
pœnitentiam ante Baptismum, mortaliū, &
venialiū. R. Hæc diuisio est pœnitentiæ,
vt est virtus, & est bona secundum diuersa
tempora, primò in generatione nouæ vitæ;
secundò in corruptæ vitæ emendatione;
tertiò in perfectione.

EX
 SUPPLEMENTO
 SUMMÆ D.
 THOMÆ.

QVÆSTIO I.

De partibus Pœnitentiæ in speciali, & primò de Contritione.

Art. 1.

N Contritio sit dolor de peccatis assumptus. R. Sic, quia actus ille, quo peccatum dimittitur, per similitudinem dicitur contritio, quia frangitur in minutissimas partes duritia cordis hominis facta per peccatum præsertim superbiæ; imò dolor pœnitentiæ omnino tollit duritiam peccatis & sic per translationem dicitur contritio. Item, in contritione multa considerantur, vt substantia, actus meritorius, agendi principium, & effectus; ideo variè definitur: nam vt est actus virtutis, & pars sacramenti, est dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Item, vt est actus

vir

virtutis tantum sic definitur; est dolor voluntarius pro peccato puniens in se, quod dolet commisisse, & aliis modis.

* Licet peccata sint voluntaria, quando fiunt, tamen quando conteritur, vel dolet, non sunt voluntaria voluntate presenti, ideo de his dolet. Item, contritio ratione formæ, idest, charitatis est à Deo, sed quoad substantiam actus est à libero arbitrio. Item, licet per contritionem possit tolli tota pœna; tamen adhuc confessio, & satisfactio sunt necessaria, tum quia non sumus certi de perfecta contritione, tum quia est præceptum confessionis.

An contritio sit actus virtutis. R. Sic, quia Art. 2.
est actus meritorius; ergo virtutis; & quia est actus pœnitentiæ, quæ destruit peccatum.

* Dolor in parte sensitiva non est de essentia contritionis, sed est effectus: sed dolor, qui est in voluntate, est contritio essentialis. Item in spiritualibus attritio est displicentia imperfecta, sed contritio est perfecta.

An attritio possit fieri contritio. R. Non, Art. 3.
quia habet principia omninò diuersa, quia attritionis principium est timor seruilis; contritionis est filialis. Item sunt actus, & non habitus; & ante charitatem nō est habitus vt producat actus; & dolor imperfectus non potest informari adueniente charitate; quia non manet habitus: nec est eadem ratio de habitu fidei, & contritione.

 QVÆSTIO II.

De Contritionis obiecto.

Art. 1.

AN homo debeat conteri de pœnis, & non solum de culpa. R. De malis pœnæ potest esse dolor, sed non contritio; quia contritio est pœna voluntaria, ille culpa, & nemo dolet de pœna, quam vult.

* Pœnitentia quæ est de vita mortali, non est ratione mortalitatis, sed ratione peccatorum, quæ inde nascuntur. Item, dolor de virtute amissa, non est essentialiter contritio, sed principium, quia hinc mouetur.

Art. 2.

An contritio debeat esse de peccato originali.

R. Propriè non, quia non est contractum à nostra voluntate, potest tamen esse displicentia, vel dolor.

Art. 3.

An debeamus conteri de omni actuali peccato. R. Sic, quia pœnitentia est de omnibus peccatis, vt medicina; nec peccatum remittitur, nisi homo iustificetur, quod fit per contritionem. Item, licet quædam peccata, vt Accidiæ, fiant per tristitiam, tamen curantur cum tristitia contritionis, quæ opponitur peccato, vt est voluntarium contra Deum, & non super materiale tristitiæ. Item, de totaliter oblitis doleat in genere de omni offensa Dei. De oblitis in specie, & non in genere, facta diligentia doleat in genere, doleat de negligentia qua contingit obliuio,

liuios; sed si postea in memoriam venerit, tenetur specialiter conteri. Item, ignorantia si omnino tollit voluntarium, excusat; si non, non excusat à culpa: & ideo de peccato per ignorantiam commissio debet esse contritio. Item, post contritionem de mortali potest remanere veniale; sed non contrà: ideo de veniali debet esse contritio eo modo, quo pœnitentia.

An de peccatis futuris debeat aliquis conteri. *Art. 4.*
R. Non, licet in contritione sit quædam cautio cauendi in futurum, quæ est pars prudentiæ. Item, liberum arbitrium est de futuris, tanquam de actibus, & non tanquam de obiectis actuum. Item, obiectum cogitationis est etiam præteritum. Item, quando peccatû præteritum aggrauatur secundum effectum consequentem ex illo, vt peccatum Arij, tamen consequens effectus præcessit in causa, in qua fuit tota quantitas culpæ; & sic licet crescat quoad pœnam accidentalem, quæ nondum determinata est, tamen non crescit, quoad culpæ rationem.

An homo debeat conteri de peccato alieno. *Art. 5.*
R. Non, quia contritio est de propria durtie. Item, ex charitate de alienis dolemus, non tamen conterimur; nec omnis dolor de peccato alieno est contritio, nisi simus participes.

An de singulis peccatis mortalibus requiratur contritio. *Art. 6.*
R. Quantum ad principium debet esse de singulis peccatis, quæ in memoria habet; sicut oportet singula

peccata mortalia confiteri quantum ad terminum, qui est quando dolor gratia informatur, sufficit vna contritio pro omnibus, quia respicit omnes dispositiones præcedentes. Vnus Baptismus delet omnia peccata, quia agit virtute passionis Christi, sed in contritione cum merito Christi requiritur actus noster, qui habet vim finitam. Vel dicendum, quòd Baptismus est generatio, pœnitentia est sanatio per modum alterationis.

QVÆSTIO III.

De quantitate Contritionis.

Art. 1.

AN Contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura. R. Sic, quia fundatur in charitate, qui est amor maximus, & quia est de maximo malo, id est, de culpa, quæ est maius malum, quàm pœna. Item, quia vltimus finis super omnia placet, & sic contrarium, scilicet peccatum super omnia displicet; non sic de dolore in sensu causato à contritione. Item, gaudium de pœnitentia non minuit tristitiam, quia non est ei contrarium. Item, homo magis debet dolere de peccato vt est offensa Dei, quàm vt est nociuum, quia magis debet diligere Deum, quàm se; ergo magis debet ei displicere offensa Dei, quàm pœna inferni, & quia inter pœnas maxima est separatio à Deo. Nota, non est tentandus homo cum hac doctrina, quia sepe minus displicet, quod magis displicet.

plicere videtur, & quia nocumentum
sensibile est magis nobis notum.

An dolor contritionis possit esse nimis ma- *Art. 2.*
gnus. R. Dolor in ratione de peccato, vt
est offensa Dei non potest esse nimius,
quia procedit ex amore charitatis erga
Deum, quæ nunquam est nimia; sed vt est
dolor sensibilis, potest esse nimius, sicut
exterior afflictio corporis, & debet mo-
derari pro viribus corporis vt obsequium
sit rationale.

An debeat esse maior dolor de vno pec- *Art. 3.*
cato, quàm de alio. R. Sic, quia vnum
peccatum est gratius altero, & quia mi-
nus plagatum debet esse secundum men-
suram peccati, & homo magis debet do-
lere de eo, quod debuit magis vitare, &
offensa Dei est maior in vno peccato,
quàm in altero; idem dicendum de dolo-
re sensitiuo voluntariè assumpto. Item,
quando contritio est vna de omnibus pec-
catis, vt in iustificatione, tunc est maior
de vno, quàm de altero habitualiter, vel
in proposito, imò implicite dolet de sin-
gulis.

QVÆSTIO IV.

De tempore Contritionis.

AN tota hac vita sit contritionis tem- *Art. 1.*
pus. R. Sic, quantum ad peccati de-
testationem, & quoad sensibilem dolo-
rem sumptum à voluntate, quia homo
peccando meruit pœnam æternam, &
con

contra Deum æternum peccauit, & sic mutatur pœna in tota vita. Item, dolor contritionis non est seruilis quem charitas foras mittit, sed charitatis. Item, licet peccator redeat ad pristinam gratiam, nunquam tamen ad pristinam bonitatem innocentia. Item taxatio pœnæ proportionatur culpæ ex parte conuersionis, quæ est finita; vnde satisfactio potest esse finita: at dolor contritionis respondet culpæ, ratione auersionis, ex qua habet infinitatem, ideo contritio debet semper manere.

Art. 2.

An expediat semper de peccato dolere. R. In voluntate sic, dummodo non impediatur actum alterius virtutis magis necessariũ, & in contritione nũquam est superfluum, sed vt est dolor sensitius debet esse moderatus.

* Contritio non impedit gaudere de Deo.

Art. 3.

An post hanc vitam anima de peccatis contrerantur. R. In patria non, quia non possunt dolere; in inferno licet sit dolor, tamen non est contritio, quia non est gratia; in purgatorio habent dolorem cum charitate, sed non sunt in statu merendi, vel sacramenti.

* Solutio pœnæ in purgatorio non est propriè satisfactio, quia non est meritoria.

QVÆ

QVÆSTIO V.

De effectu Contritionis.

AN peccati remissio sit effectus contritionis. *Art. 1.*
R. Sic, & vt est pars sacramenti, instrumentaliter operatur remissionem peccati, vt alia sacramenta: vt est actus virtutis, est dispositio necessaria ad iustificationem, & reducitur ad causam materiale.

* Causa principalis remittendi peccata est Deus, dispositiua, & instrumentalis potest esse à nobis, vt est contritio. Item, licet culpa sit per contritionem remissa, nemo tamen debet accedere ad Eucharistiam ante confessionem.

An contritio possit totaliter tollere vatum Art. 2.
pœna. **R.** Caritas possit tantum in actu intendi, vt contritio inde sequens tollat etiam omnem pœnam culpæ, sic & dolor sensibilis à charitate veniens in contritione.

* Quilibet debet confiteri, quia est præceptum, & quia non est certus de vera contritione, & pœna remissa. Item, licet dolor contritionis sit finitus quoad extensionem, tamen ex charitate informatus habet virtutem infinitam, vt deleat pœnam infinitam.

An parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum. Art. 3.
R. Sic, quia est cum gratia gratum faciente. Sic medicina spiritualis, licet parua, habet efficaciam

688 Ex Supplemento
ficaciam infinitam ex virtute infinita, quæ
in ea operatur, quamvis de maiori pecca-
to fit magis dolendum.

QVÆSTIO VI.

De Confessione, quoad eius
necessitatem.

Art. 1.

AN Confessio sit necessaria ad salutem.
R. Sic existenti in peccato mortali
actuali, quia morbus est aperiendus me-
dico, id est, Sacerdoti. Item, sacramenta
ad tollendam culpam sunt necessaria, vel
actu, vel voto cum proposito, ut in Ba-
ptismo, & Pœnitentia. Item, qui commi-
sit peccatum, debet cooperari ad remis-
sionem, secus in Baptismo.

* Non legimus Petrum, & Magdalenam
confessos fuisse, quia multa sunt facta, quæ
non sunt scripta; tum quia Christus eis re-
misit sine sacramento.

Art. 2.

An confessio sit de iure naturali. **R.** Non,
sed diuino, & claves non sunt de iure na-
turæ, & fides est supra cognitionem natu-
ralem; ergo & sacramenta, quæ sunt pro-
testatio fidei.

* Confessio facta Deo per recognitio-
nem peccati, est de iure naturali, sicut quæ
fit coram iudice legitime interrogante;
sed quæ fit homini pro remissione pec-
cati habenda à Deo, non est de iure na-
turæ.

Art. 3.

An omnes ad confessionem teneantur. **R.**
De iure diuino non, nisi qui post Ba-
ptis-

ptimum peccarunt mortaliter, sed de iure positio omnes tenentur ad confessionem, ex institutione Ecclesiæ c. vtriusque sexus, si habet peccatum veniale; sed secundum alios nemo tenetur de veniali solo, sed sufficit se præsentare, dicendo se non habere materiam confessionis mortalem.

An aliquis licitè possit confiteri peccatum, Art. 4.
quod non habet. R. Non, quia esset mentiri. Item, qui aliquid omittit, vel committit, dubitans esse mortale, peccat mortaliter. Item, qui dubitat peccasse mortaliter, vel venialiter, debet confiteri sub hoc dubio, & expectare iudicium Sacerdotis.

An teneatur quis statim confiteri. R. Non *Art. 5.*
 semper, nisi quando tenetur facere actum, quem non potest in peccato, nisi sit confessus, vt est communicare si est copia confessoris, & necessitas non vrgeat: vnde in Paschate omnes tenentur. Item, quando quis tenetur ad contritionem, sufficit propositum confitendi. Item qui differt baptizari sine contemptu, non peccat mortaliter. Item, in articulo mortis tenetur per se confiteri. Item, probabile est, quòd homo non peccat mortaliter in aliquo periculo, si differt confessionem.

An possit cum aliquo dispensari ne confiteatur. R. Papa potest dispensare in præcepto Ecclesiæ, vt differat tempus, sed non in præcepto diuino, ne confiteatur, quia non potest in articulis fidei. *Art. 6.*

 QVÆSTIO VII.

De quidditate Confessionis.

Art. 1.

AN Augustinus conuenienter definiat confessionem, id est, confessio est per quam morbus latens sive uenia aperitur. R. Est bona, & in aliis definitionibus tanguntur alia, quæ sunt in confessione.

Art. 2.

An confessio sit actus virtutis. R. Sic, quia est sub præcepto, & est meritoria.

Art. 3.

An confessio sit actus pœnitentiæ virtutis. R. Sic, quia est ad destructionem peccati. Item, confessio in iudiciis pertinet ad iustitiam. Item, confessio beneficiorum Dei ad laetiam.

QVÆSTIO VIII.

De ministro Confessionis.

Art. 1.

AN sit necesse confiteri Sacerdoti. R. Sic, quia ipse solus est minister.

Art. 2.

An in aliquo casu liceat alicui non Sacerdoti confiteri. R. Sacramentaliter non, posset tamen esse virtus humilitatis in necessitate. Ipse dicit, quod fit quodammodo sacramentalis.

Art. 3.

An non Sacerdos in casu necessitatis possit audire confessionem venialium. R. Dic, vt supra.

Art. 4.

An sit necessarium quod homo confiteatur proprio Sacerdoti. R. Sic, quia requiritur iurisdictio, vel de licentia superioris.

Item,

Item, superior qui non dat licentiam alicui confitendi aliis, qui aliàs non confiterentur, vel oriretur scandalum, peccat.

An aliquis possit alteri, quàm proprio Sa. Art. 5.
cerdosi confiteri ex mandato superioris. R. Sic,
 quia datur iurisdictio si non est aliud impedimentum.

An pœnitens possit in fine vite à quolibet Art. 6.
Sacerdote absolui. R. Sic, & etiam ab ex-
 communicatione, quia necessitas non habet legem, sed post periculum debet satisfacere superiori.

An pœna temporalis taxetur secundum Art. 7.
quantitatem culpa. R. Quando est magna
 contritio minor pœna imponitur, vel in remedium pœnitentis, & aliorum, & sic quandoque pro minori peccato, maior pœna imponitur, vel quia minus potest resistere, ideo maior pœna imponitur, v.g. iuueni quàm seni pro fornicatione, & tandem sunt considerandæ circumstantiæ pro iniungenda pœnitentia.

QVÆSTIO IX.

De qualitate Confessionis.

AN confessio possit esse informis. R. Vt pars Art. 1.
 sacramenti sic, v. g. quando fictus accedit; sed vt pars virtutis non, quia debet esse cum charitate.

An oporteat confessionem esse integram. Art. 2.
 R. Sic, & est de necessitate dicere omnia peccata quæ recordatur. Item, de
 pcc

peccato oblito potest confiteri alteri confessorio, non repetendo confessio, sed sufficit dicere, oblitus sum huius. Item, pœnitens debet omnia peccata confiteri, etiam reseruata, vt Sacerdos ad superiorem mittat pro reseruatis, & ad hoc vt intelligat quantitatem culpæ.

Art. 3.

An possit quis per alium, vel per scriptum confiteri. R. Non, sed proprio verbo: nam alij modi introducti sunt in defectu istius; v.g. qui non habet vsu linguæ, potest per scripturam, nutum, interpretem confiteri.

Art. 4.

An sexdecim conditiones requirantur ad confessionem. R. Sic, sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis, atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, fortis, & accusans, & sit parere parata.

* Sed non omnes sunt de essentia.

Q V Æ S T I O X.

De effectu Confessionis.

Art. 1.

AN Confessio liberet à morte peccati. R. Sic, & contritio habet vtrum confessionis annexum.

Art. 2.

An confessio liberet aliquo modo à pœna. R. Sic à pœna æterna, licet obliget ad temporalem, & propter erubescenciam minuit etiam pœnam peccati, & si pluries confiteatur, magis minuit.

Art. 3.

An confessio aperiat Paradisum. R. Sic, quia

quia tollit culpam, & reatum pœnæ per
claves.

An confessio tribuat spem salutis. R. Sic, Art. 4.
per claves, & homo fit humilis.

An confessio generalis sufficiat ad delenda Art. 5.
mortalia oblita. R. Sic, imò per contriti-
onem, sed si deinde recorderetur, tenetur con-
fiteri oblita, vt suppleatur defectus, qui fuit
in confessione sacramentali.

Q V Æ S T I O X I.

De sigillo Confessionis.

AN in quolibet casu teneatur confessor cõ- *Art. 1.*
lære peccata, qua sub sigillo confessionis
nouit. R. Sic, & confessor scit vt Deus, &
non vt homo, nec tenetur homo obuiare
peccato quod nescit, & est de iure diui-
no, nec potest cogi. Item, confessor co-
gnoscens aliquem indignum prælatione
propter peccata, potest alia via impedire,
vt quia ignarus, dummodo non sit suspi-
cio de peccato confessio.

An sigillum confessionis se extendat ad alia, Art. 2.
quàm ad illa, qua sunt de confessione. R. Di-
rectè non, indirectè sic, ne peccatum, vel
peccator cognoscatur. Item, qui accipit
secretum sub sigillo confessionis, tenetur
ex promissione, non tamen est sigillum
confessionis.

An solus Sacerdos habeat sigillum con- Art. 3.
fessionis. R. Solus Sacerdos habet sigil-
lum, quia scit vt Deus, sed non Sacerdos
audiens peccatum confessionis tenetur
celare

celare, quia participat de actu sigilli, sed propriè non habet sigillum confessionis.

Art. 4.

An de licentia confitentis possit confessor dicere peccatum confessionis alteri. R. Sic, sed cauendum ne sit scandalum.

* Papa non potest dare licentiam, quia Sacerdos scit vt Deus. Item, Sacerdos reuelans, si accusatur, debet probare de licentia reuelasse. Item, qui reuelante Sacerdote peccatum audit, tenetur celare sicut interpret, quia participat de actu Sacerdotis.

Art. 5.

An illud, quod quis scit per confessionem, & etiam aliquo alio modo possit alteri reuelare. R. Sic, dummodo euitet scandalum.

QVÆSTIO XII.

De satisfactione, quoad eius qualitatem.

Art. 1.

AN satisfactio sit virtus, vel actus virtutis. R. Sic formaliter, & pertinet ad pœnitentiam.

An sit actus iustitiæ. R. Sic, quia est adæquatio emendæ ad offensam.

Art. 2.

An definitio satisfactionis sit conueniens. R. Sic, est illaræ iniuriæ recompensatio secundum iustitiæ æqualitatem; sunt aliæ definitiones.

QVÆ

QVÆSTIO XIII.

De satisfactionis possibilitate.

AN homo possit Deo satisfacere. *R. Ad Art. 1.*
 Æqualitatem quantitatis est impos-
 sibile; sed ad æqualitatem proportionis,
 quod ad iustitiæ rationem sufficit, potest,
 nec Deus plus iubet.

An vnus pro alio possit explere satisfactio-
riam pœnam. R. Si homo est in charitate,
 potest soluere debitum, sed quando pœ-
 na est in remedium peccati, non est fa-
 cienda. Item, qui pro alio satisfacit, licet
 sibi ex charitate aliquid mereatur, tamen
 non satisfacit pro se, si quantitas non
 sufficit ad vtrumque peccatum tollen-
 dum.

QVÆSTIO XIV.

De qualitate satisfactionis.

AN homo possit satisfacere de vno pecca- *Art. 1.*
 to sine alio. *R. Non, quia non est acce-*
 ptum Deo.

An homo possit satisfacere de peccatis,
quæ sibi per contritionem fuerunt dimissa, sè
existit extra charitatem. R. Non, quia
 opera facta extra charitatem non sunt sa-
 tisfactoria: vt eleemosyna extra charita-
 tem non valet, & oportet vt sit amicitia
 restituta. Item, qui satisfecit in peccato,
 non tenetur deinde reiterare satisfactio-
 nem,

nem, quia non incurrit reatum omissionis, licet non redimat pœnas.

Art. 3. *An homini postquam charitatem habuerit, procedens satisfactio incipiat valere.* R. Non, quia opera mortua non viuificantur, nec placent Deo.

Art. 4. *An opera extra charitatem facta sint meritoria alicuius boni.* R. Valent non de condigno, sed de congruo ad consecutionem temporalium, ad assuefactionem ad bonum, ad dispositionem ad gratiam, & hoc improprie dicitur meritum.

Art. 5. *An valeant ad mitigationem pœnarum infirmi.* R. Non tollunt, sed impediunt meritum pœnæ.

QVÆSTIO XV.

De his per quæ fit satisfactio.

Art. 1. *AN satisfactio debeat fieri per opera pœnalia.* R. Sic, quia est medicina, & ut præseruet.

* Deus non delectatur in pœnis ut pœnæ sunt, sed ut sunt iustæ, & sic satisfaciunt cum charitate.

Art. 2. *An flagella presentis vite sint satisfactoria.* R. Sic, si acceptentur cum patientia ad purgationem.

Art. 3. *An conuenienter enumerentur opera satisfactoria.* R. Sic, id est, elemosyna, ieiunium, oratio, & sunt circa bona fortunæ, corporis, animi. Item, licet omnis oratio, præsertim contemplatiua, habeat suauitatem spiritus, tamen etiam habet affli

afflictionem carnis. Item, peregrinatio pertinet ad ieiunium. Item, omnia quæ sunt in vtilitatem proximi, spectant ad eleemosynam; & quæcumque latria exhibetur Deo, habet rationem orationis.

QVÆSTIO XVI.

De suscipientibus sacramentum
Pœnitentiæ.

AN pœnitentia possit esse innocentibus. R. *Art. 1.*
Non actus, sed habitus, quia posset pœnitere.

An Sancti, qui sunt in gloria, habeant pœ- *Art. 2.*
nitentiam. R. Vt est gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata, sic, vt est pars iustitiæ, quæ remanet in cœlo, sed sine dolore, non. In Christo non est pœnitentia, quia non potuit peccare.

An Angelus sit susceptiuus pœnitentiæ. R. *Art. 3.*
Non, quia non habet peccatum: in dæmone est actus, seu passio, non habitus. Item, non est eadem ratio de animabus damnatis, & de dæmonibus, quia in illis præcessit peccatum remissibile.

QVÆSTIO XVII.

De entitate, & quidditate
clauium.

AN clauis in Ecclesia esse debeant. R. *Pos-* *Art. 1.*
testas remittendi peccata, & aperien-
di cœlum metaphoricè dicitur clauis, quæ

in Trinitate est clavis authoritatis ; in Christo homine est clavis excellentiæ per meritum passionis : in Ecclesia est clavis ministerij ex diuina virtute.

Art. 2. *An clavis sit potestas ligandi, & soluendi. R.* Sic, quia Iudex Ecclesiasticus dignos debet recipere, indignos excludere à regno. Item, character, & clavis sunt idem essentialiter, sed non ratione. Item, licet clauces non exercentur sine iurisdictione, tamen dantur cum ipso ordine. Item, admittete ad regnum immediatè est Dei, & mediatè Sacerdotis, licet Sacerdos immediatè agat circa sacramenta.

Art. 3. *An sint due classes, vel vna tantum. R.* Duæ, scientiæ, & iurisdictionis, vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius, qui est absoluendus; altera ad ipsam absolutionem, & non distinguuntur in essentia, sed in comparatione ad actus.

QVÆSTIO XVIII.

De effectu clauium.

Art. 1. **A**N potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ. R. Sic, vel in actu, vel in voto.

Art. 2. *An Sacerdos possit remittere peccatum quoad pœnam. R.* Sic, quæ erat soluenda in purgatorio.

Art. 3. *An Sacerdos per clauces possit ligare. R.* Sic, indirectè, id est, prout non absoluit à quantitate pœnæ in communi, sed ligat in particulari determinando pœnam.

An

An Sacerdos possit ligare, & absoluere secundum suum arbitrium. R. Non, sed cum discretione pro qualitate criminum, & vt instrumentum motum à Deo.

QVÆSTIO XIX.

De ministris clauium.

An Sacerdos legalis clauis habuerit. R. *Art. 1.*
Non, nisi in figura, quia sunt à Christo ad cœlestia.

An Christus habuerit clauis. R. Sic, excellentiæ vt homo, sed vt est Deus habet clauem potestatis, autoritatis, quæ est principium sacramentalis autoritatis: ideo conferebat rem sacramenti sine sacramento. *Art. 2.*

An soli Sacerdotes habeant clauis. R. *Art. 3.*
Ordinis sic, quia soli remittunt peccata; sed iurisdictionis, vt excommunicandi, & absoluendi ab excommunicatione, potest esse in non Sacerdote, & potest esse in multis simul, vt in capitulo. Item, Abbatissa nullam habet. Item, Reges non habent clauem in spiritualibus, licet per vnctionem significetur, quod sub Christo regnant.

An viri sancti non Sacerdotes habeant clauis, & earum usum. R. *Art. 4.*
Non, quia non sunt ministri.

An mali Sacerdotes habeant usum clauium. *Art. 5.*
R. Sic, quia licet malus, tantum est instrumentum Dei.

An Schismatici, Hæretici, & Excommunicati, *Art. 6.*

700 Ex Supplemento
cati, suspensi, & degradati habeant usum clauium. R. Non, & qui ab his absolutionem petit, peccat contra præceptum Ecclesie; nec habent subditos, in quos vtantur.

QVÆSTIO XX.

De his, in quos vsus clauium exerceri potest.

Art. 1. **A**N Sacerdos possit vti clauis, quam habet, in omnes homines. R. Non, nisi in sibi subditos, sed in casu necessitatis potest quemlibet absolueri, & loquimur de vsu clauium, non de potestate.

Art. 2. *An Sacerdos possit semper suum subditum absolueri.* R. Ratione potestatis semper potest subditum absolueri, sed ratione vsus clauis non, quia potest superior sibi referuare casus.

Art. 3. *An quis possit vti clauibus in suum superiorem.* R. Sic, si ei se subiicit superior.

QVÆSTIO XXI.

De excommunicationis definitione, & congruitate, & causa.

Art. 1. **A**N excommunicatio congruenter definitur. R. Sic, & est separatio à communionem Ecclesie quoad fructum, & suffragia

gia generalia, & à quolibet licita communione fidelium, id est, *Os, orare, vale, communio, mensa negatur*; & loquitur de maiori, non de minori excommunicatione.

An Ecclesia debeat aliquem excommunicare. Art. 2.
R. Sic, vt erubescat, & emendetur.

An aliquis pro aliquo temporali damno debeat excommunicari. Art. 3.
R. Si adfit peccatum mortale, excommunicari potest.

An excommunicatio iniuste lata habeat aliquem effectum. Art. 4.
R. Si iniustitia est ex parte ferentis, v. g. si odio, vel ira, tunc excommunicatio tenet; si ex parte excommunicationis, si causa iniusta annullat sententiam, tunc non habet effectum, si non annullat, est patienter ferenda ad meritum, & recurrat ad superiorem.

QVÆSTIO XXII.

De his qui possunt excommunicare, & excommunicari.

AN quilibet Sacerdos possit excommunicare. Art. 1.
R. Non, nisi qui habent iurisdictionem in foro exteriori, vt Episcopi.

An nomen Sacerdos excommunicare possit. Art. 2.
R. Sic, si habeat iurisdictionem in foro contentioso.

An excommunicatus, vel suspensus possit alium excommunicare. Art. 3.
R. Non, quia non habent vsum iurisdictionis.

An aliquis possit seipsum, vel aequalem, Art. 4.

vel superiorem excommunicari. R. Non, quia non habet iurisdictionem.

Art. 5.

An possit ferri sententia excommunicationis in aliquam communitatem. R. Non, quia peccatum est singularium.

Art. 6.

An semel excommunicatus possit ulterius excommunicari. R. Sic, quia excommunicatio, ut poena reiteratur.

QVÆSTIO XXIII.

De participatione cum excommunicatis.

Art. 1.

AN liceat communicare excommunicato in purè corporalibus. R. Si in maiori, non, sed in his, quæ ad salutem pertinent licet, & possunt alia verba interponi, ut facilius, quæ ad salutem pertinent, recipiant; excipiuntur aliquæ personæ ad quas excommunicati prouiso spectat, ut vxor, filius non emancipatus, qui ante excommunicationem erant subditi, ut seruus, rusticus: superior secundum suam obligationem, & alij in casu necessitatis; vnde versus,

Vtile, lex humile, res ignorata, necesse.

Art. 2.

An participans cum excommunicato, sit excommunicatus. R. Si excommunicatio etiam in participantes, vel si quis participat in crimine dando consilium, auxilium, fauorem, est excommunicatus maiori; secus est tantum minori.

Art. 3.

An participare cum excommunicato in casibus non concessis sit semper peccatum

mortale. R. Non, nisi participet in crimine, aut in diuinis, aut in contemptum Ecclesiæ, & potest absolui à quolibet Sacerdote; quia non est peccatum mortale, sed si communicat pertinaciter, est peccatum mortale, & posset excommunicari cum maiori.

QVÆSTIO XXIV.

De absolutione ab excommunicatione.

AN quilibet Sacerdos possit absolvere suum *Art. 1.*
subditum ab excommunicatione. R. A minori sic, à maiori si est ab homine, vel à iure reseruata, non potest, & ibi numerantur aliquæ reseruatae Papæ, in percussores clericorum quando possunt absolui, vide ibi.

An aliquis possit absolui inuitus. R. Sic, quia *Art. 2.*
 est poena, non sic de peccato.

An aliquis possit absolui ab vna excommu- Art. 3.
nicatione, nisi absoluator ab omnibus. R. Sic, quia non sunt connexæ.

QVÆSTIO XXV.

De indulgentia secundum se.

AN per indulgentiam possit aliquid re- *Art. 1.*
mitteri de poena satisfactoria. R. Sic, ad remissionem poenæ residuæ post contritionem, & confessionem, & absolutionem, quia in corpore mystico Eccle-

fiæ, in qua sunt merita supererogantia multorum, & possunt applicari merita vnius alteri, & præcipuè merita Christi, quæ sunt infinitæ efficacix. Nota consulendum est accipientibus indulgentias, ne abstineant ab operibus pœnitentiæ iniunctis, quia sæpe sunt magis creditores, quàm credant.

Art. 2.

An indulgentia tantum valeant quantum pronuntiantur. R. Sic, quando adest auctoritas dantis, charitas accipientis, & pietas causæ, & ob eandem causam potest dari maior, vel minor indulgentia. Item, indulgentiæ remittunt pœnam, sed opera satisfactoria sunt magis meritoria præmij essentialis. Item, remissio pœnæ non mensuratur ex causa his.

Art. 3.

An pro temporali subsidio debeas Indulgentia dari. R. Si sunt ordinata hæc temporalia ad spiritualia sic, nec est simonia, quia est spirituale pro spirituali.

Q V Æ S T I O X X V I.

De his qui possunt indulgentias facere.

Art. 1.

AN quilibet facere Sacerdos parochialis possit indulgentias. R. Non, quia non sunt prælati.

Art. 2.

An Diaconus, vel alius non Sacerdos possit indulgentias facere. R. Si habet iurisdictionem potest, quia dare indulgentias est actus clavis non ordinis, sed iurisdictionis, quod potest esse in non Sacerdote.

An

An Episcopus possit indulgentias facere. R. Art. 3.
Non, nisi ex concessione Papæ.

An is qui est in peccato mortali, possit indulgentias facere. R. Sic, quia habet iurisdictionem Ecclesiasticam, sed non potest eas recipere. Art. 4.

QVÆSTIO XXVII.

De his quibus valent indulgentiæ.

An indulgentia valeant existentibus in peccato mortali. R. Non, quia non remittitur pœna, nisi remissa culpa, & est membrum mortuum, & incapax. Art. 1.

An indulgentia valeant religiosis. R. Art. 2.
Sic.

An ei qui non facit illud pro quo indulgentia datur, consequatur indulgentiam. R. Non. Item superior potest ita indulgentiam dare, vt vnus lucretur pro alio non operante. Art. 3.

An indulgentia valeant ei qui facit. R. Sic. Item Prælatus non potest sibi tantum dare indulgentias, sed potest vti his quas pro aliis facit. Art. 4.

QVÆSTIO XXVIII.

De solemnî ritu pœnitentiæ.

An aliqua pœnitentia debeat publicari, vel solemnizari. R. In publicis sic ad terrorem. Art. 1.

An solemnîs pœnitentia possit iterari. R. Art. 2.

Non, ne vilescat.

- Art. 2.* *An solemnis pœnitentia sit imponenda mulieribus, & clericis, & an à quolibet Sacerdote imponi possit.* R. Viris, & mulieribus sic, sed clericis non, propter scandalum, & imponenda est à solo Episcopo. Item, quæ sint circumstantiæ solemnis pœnitentiæ, vide ibi.

QVÆSTIO XXIX.

De sacramento Extremæ vñctionis quantum ad eius essentiam.

- Art. 1.* *AN Extrema vñctio sit sacramentum.* R. Sic, quia in extremis curat à morbo peccati.
- Art. 2.* *An Extrema vñctio sit unum Sacramentum.* R. Est unum, vt perfectum ex pluribus partibus, vt domus: sed non, vt indivisibile, vel continuum: & plures vñctiones sunt de perfectione. Item, si post vnâ vñctionem Sacerdos moriatur, & alius perficiat, est unum Sacramentum.
- Art. 3.* *An hoc Sacramentum sit à Christo institutum.* R. Sic, nec Ecclesia potest illud auferre, sed Apostoli promulgarunt, licet in Euangelio non fiat mentio.
- Art. 4.* *An oleum oliua sit materia conueniens huic Sacramenti.* R. Sic, quia lenit, & penetrat.
- Art. 5.* *An oporteat oleum esse consecratum.* R. Sic, & Sacramentum fit in vñctione.

An hac materia debeat consecrari ab Episcopo. R. Sic. Art. 6.

An hoc Sacramentum habeat aliquam formam. R. Sic, verba, sicut & cætera Sacramenta. Art. 7.

An forma huius Sacramenti debeat proferri per verba indicatiua, & non deprecatiua. R. Deprecatiua, quia in extremis. Art. 8.

An prædicta oratio sit competens forma huius Sacramenti. R. Sic. Art. 9.

QVÆSTIO XXX.

De effectu huius Sacramenti.

AN Extrema unctio valeat ad remissionem peccatorum. R. Principalis effectus huius Sacramenti est remissio peccatorum, quoad reliquias peccati, & ex consequenti etiam quoad culpam, si eam inueniat, dummodo infirmus non ponat obicem, i. Iacob. 5. Si in peccatis sit, remittentur ei; & omne Sacramentum nouæ legis confert gratiam. Item, in vltima unctio, quia est formalis, infunditur gratia. Art. 1.

An sanitas corporalis sit effectus huius Sacramenti. R. Sic, secundario, sed non semper, sed quando expedit ad spiritualem sanitatem, & hoc ex virtute diuina si recipiens non impedit. Art. 2.

An hoc Sacramentum imprimat characterem. R. Non, & sic iteratur. Item, res, & Sacramentum in Extrema unctio- Art. 3.

ne est quædam interior deuotio, quæ est spiritualis vnctio.

QVÆSTIO XXXI.

De ministro huius Sacramenti.

Art. 1.

AN laicus possit hoc Sacramentum ministrare. R. Non, quia in eo fit remissio peccatorum, quod non competit laicis.

Art. 2.

An Diaconi possint hoc Sacramentum conferre. R. Non, sed inducat presbyteros ex S. Iacobo.

Art. 3.

An solus Episcopus possit hoc Sacramentum ministrare. R. Non, sed etiam alij Sacerdotes.

QVÆSTIO XXXII.

Quibus hoc Sacramentum conferri debeat, & in qua parte corporis.

Art. 1.

AN sanis debeat conferri hoc Sacramentum. R. Non, sed infirmis, & hoc modo significatur curatio spiritualis ex Iac. *infirmatur quis ex vobis; nec datur eis, qui non per infirmitatem moriuntur.*

Art. 2.

An dari debeat in qualibet infirmitate. R. Non, sed his qui sunt in extremis ex infirmitate.

Art. 3.

An debeat dari furiosis, & amentibus.
R. Non

R. Non, quia non habent deuotionem, nec cognoscunt.

An debeat dari pueris. R. Non, quia non peccauerunt per sensus, nec habent actualem deuotionem.

An totum corpus debeat inungi. R. Non, Art. 4.
sed in sensibus, in quibus est radix infirmitatis spiritualis.

An conuenienter determinentur partes unguenda. R. Sic, & sunt principia peccandi, propter honestatem. Art. 5.

An mutilati debeant inungi in illis partibus. Art. 6.
R. In his debet saltem quāto propinquius fieri potest.

QVÆSTIO XXXIII.

De iteratione huius Sacramenti.

AN hoc Sacramentum debeat iterari. Art. 1.
R. Sic, quia effectus non est perpetuus, sicut medicina corporalis reitatur.

An eadem infirmitate debeat reiterari. R. Art. 2.
Potest quando est diuturna infirmitas, & reincidit.

QVÆSTIO XXXIV.

De sacramento Ordinis, quoad eius essentiam, & partes.

AN ordo in Ecclesia esse debeat. R. Sic, Art. 1.
quia est à Deo, & sic est ordinata; sicut in natura, & gloria est ordo.

* Ordo

* Ordo in Ecclesia est secundum potestatem dispensandi Sacramenta, & non secundum dona naturalia, nec secundum gratiam gratum facientem.

Art. 2. *An conuenienter ordo definiatur.* R. Sic, ordo est signaculum quoddam Ecclesie, quo spiritualis potestas traditur ordinato.

* Signaculum non stat pro caractere, sed pro eo quod exterius geritur, & effectus est traditio potestatis. Item potest etiam accipi pro caractere, qui est res, & Sacramentum.

Art. 3. *An ordo sit Sacramentum.* R. Sic, quia est sanctificatio hominis per aliquod signum sensibile.

* Aliæ consecrationes, vt Regum, non sunt ordines, quia non ordinantur ad dispensationem sacramentorum. Item nec ordo in Angelis, quia non per signum sensibile.

Art. 4.? *An forma huius Sacramenti conuenienter exprimat.* R. Sic, quia in forma exprimitur vsus ordinis per actus, & traditur potestas per imperatiuum modum, & vsus est causa finalis.

Art. 5. *An hoc Sacramentum habeat materiam.* R. Sic, & sunt res traditæ, quæ materia determinat potestatem.

* Porrectio materiae est magis de essentia Sacramenti, quam tactus, quia potestas non à materia, sed à ministro traditur: verum verba formæ videntur ostendere quod etiam tactus sit de essentia Sacramenti, dum dicitur, accipe hoc, vel illud.

QVÆSTIO XXXV.

De effectu huius Sacramenti.

AN in sacramento Ordinis conferatur gratia gratum faciens. *Art. 1.* R. Sic, quia Sacramenta causant gratiam, & per hanc ordinatus fit aptus ad dispensationem Sacramentorum, nisi ponat obicem.

* Qui ordinatur, si est in gratia, recipit maius munus gratia.

An in hoc Sacramento imprimatur character. *Art. 2.* quantum ad omnes ordines. R. In omnibus, etiam in minoribus, unde non possunt reiterari, & licet Clericus ad laicatum se transferat, semper manet character.

An character ordinis presupponat characterem baptismalem. *Art. 3.* R. Sic, quia Baptismus est ianua Sacramentorum, & dat potentiam receptiuam Sacramentorum.

* Non baptizatus si ordinaretur Sacerdos, non posset consecrari; & si fieret Episcopus, & ordinaret aliquos, hi non essent ordinati; & si deinde baptizaretur, deberet iterum ordinari.

An character ordinis presupponat de necessitate characterem confirmationis. *Art. 4.* R. Non, nisi de congruitate, ut Apostoli prius fuerunt ordinati, quam confirmati.

An character unius ordinis de necessitate presupponat characterem alterius ordinis. *Art. 5.* R. Non, quia qui per saltum ordinatur, sufficit si accipiat ordinem, quem reliquit, & non de nouo ordinetur.

QVÆ

QVÆSTIO XXXVI.

De qualitate suscipientium
hoc Sacramentum.

Art. 1.

AN in suscipientibus Ordines requiratur bonitas vitæ. R. Sic, & qui in peccato mortali suscipit peccat mortaliter, licet ordo teneat, quia ordo non est Sacramentum in remedium peccati, vt Baptismus, & pœnitentia, sed ad conferendam gratiam.

Art. 2.

An requiratur scientia totius sacra Scriptura. R. Sufficit illa, quæ requiritur pro actu, & exercitio ordinis, v. g. qui non habent curam animarum, sciant conficere Eucharistiam; qui habent, sciant quæ ad doctrinam fidei & morum pertinent; Episcopi sciant solvere difficultates quæstionum legis.

Art. 3.

An ex merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur. R. Non, nisi ordinetur.

Art. 4.

An promouens indignos ad ordines peccet. R. Peccat mortaliter, quia facit in detrimentum Ecclesiæ, & honoris Dei: quare diligenter inquirendum est de qualitate ordinandorum, saltem vt nesciat contrarium.

Art. 5.

An existens in peccato mortali possit vti ordine suscepto sine peccato mortali. R. Non, nec in hoc potest dispensari.

* A Sacerdote existente in peccato mortali, si sustinetur ab Ecclesia, subditus in necessitate potest ab eo accipere Sacramenta

menta; sed extra necessitatem non esset tutum si hoc sciat. Item, si in peccato mortali baptizat, &c. vt minister Ecclesiæ peccat mortaliter; secus si in necessitate, & in casu quo libet etiam hoc facere laico: vt baptizare, proiectum in terram corpus Christi colligere.

QVÆSTIO XXXVII.

De distinctione Ordinum, & eorum actibus, & characteris impressione.

AN debeant plures ordines distingui. *R. Art. 1.*
 Sic, quia distincta officia, sed tota plenitudo est in sacerdotio: in aliis est participatio quædam illius.

An sint septem ordines. R. Sic, & sunt in Art. 2.
 ordine ad Eucharistiam, quod est Sacramentum Sacramentorum.

* In primitiua Ecclesia non erant explicitè tot distinctiones ordinum propter paucitatem ministrorum, sed omnes inferiores ordines erant in Diacono. Item, psalmistatus est actus ordini adiunctus: cantor non est ordo, quia toti choro competit, & non refertur specialiter ad Eucharistiam.

An ordines debeant distingui per sacros, Art. 3.
 & non sacros. *R.* Licet omnes ordines secundum se sint sacri, quia sunt Sacramenta quædam, tamen secundum materiam, circa quam habet actus, distinguuntur

guuntur à non sacris : nam sacri sunt qui habent actum circa rem consecratam, & sic sunt tres Sacerdos, & Diaconus circa corpus, & sanguinem Christi, Subdiaconus circa vasa sacra, vnde habent votum castitatis, vt sancti sint, nec possunt contrahere matrimonium.

Art. 4.

An actus ordinis conuenienter in littera assignentur. R. Sic, secundum actum, quem quilibet ordo habet in ordine ad Eucharistiam; actus ordinum in particulari, vide ibi.

Art. 5.

An character imprimatur Sacerdoti in ipsa Calicis porrectione sub forma verborum. R. Sic, quia tunc traditur potestas consecrandi; ergo imprimitur character. Nota, in confirmatione non imprimitur character in traditione alicuius materiae, quia non datur officium operandi in aliqua materia, vt in ordine, in quo nec datur per manus impositionem. Item, licet actus principalis Diaconi sit portare corpus Christi, & ministrare sanguinem, tamen character exprimitur per secundarium actum; dum datur liber Euangeliorum, quia non potest exprimi per actum priorem.

QVÆSTIO XXXVIII

De conferente hoc Sacramento.

Art. 1.

AN tantum Episcopus conferat ordines. R. Sic, sicut & sacramentum Confirmatio

mationis.

* Quando cum Episcopo ordinante cæteri Sacerdotes imponunt manus, non imprimunt characterem, sed datur gratia tantum. Item, Papa potest dare facultatem Sacerdotibus, non Episcopis, vt possint dare ordines minores.

An Hæretici ab Ecclesia præcisi possint ordines conferre. R. Sic, quia per hæresim non amittitur potestas Episcopalis, vnde si conuertitur non ordinatur de nouo. Item, ita ordinati peccant. Art. 2.

QVÆSTIO XXXIX.

De impedimentis huius Sacramenti.

An sexus fœmineus impediatur susceptionem ordinis. R. Sic, de necessitate præcepti, & Sacramenti. Art. 1.

An pueri, & carentes vsu rationis possint suscipere ordines. R. Non, de necessitate præcepti non Sacramenti, præsertim in sacris ob votum castitatis. Item, in Episcopo requiritur vsus rationis de necessitate consecrationis.

An seruitus impediatur susceptionem ordinis. R. Sic, de necessitate præcepti; idem dicendum de aliis personis obligatis. Item, seruus promotus sciente domino, & non reclamante, fit liber; si nesciente, Episcopus, & qui præsentauit, tenentur domino in duplum, si norunt esse seruum: aliàs si seruus habeat periculum, debet se Art. 2.
redi

redimere, alioqui reduci in seruitutem.

Art. 4. *An homicida prohibeatur ordinari.* R. Sic, quia irregularis, secus si non irregularis.

Art. 5. *An illegitimus arceatur ab ordine.* R. Sic, quia irregularis, & indiget dispensatione.

Art. 6. *An propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.* R. Quando sunt irregulares sic, & sub præcepto.

QVÆSTIO XL.

De his quæ sunt annexa sacramento Ordinis.

Art. 1. *AN ordinati debeant ferre coronam, seu tonsuram.* R. Sic, ob multas mysticas significationes.

Art. 2. *An corona sit ordo.* R. Non, sed præambulum ad ordines, seu quædam deputatio ad officium sine caractere.

Art. 3. *An per receptionem corona renuncietur temporalibus bonis.* R. Non.

Art. 4. *An supra ordinem sacerdotalem debeat esse aliqua potestas Episcopalis.* R. Sic, Sacerdos purgat, & illuminat, Episcopus perficit; & illa pendet ab hac, ut in iurisdictione.

Art. 5. *An Episcopatus sit ordo.* R. Non, quia vnus ordo non pendet ab alio in necessitate Sacramenti, sed Episcopatus pendet à sacerdotali; ergo, &c. Item, circa corpus Christi verum, Episcopus non habet maiorem potestatem, quam Sacerdos

dos, licet respectu corporis Christi mystici habeat supra Sacerdotem auctoritatem in actionibus hierarchicis.

An in Ecclesia possit esse aliquis superior supra Episcopos. R. Sic, Papa ut totum corpus regatur ab vna auctoritate capitis. Item potestas ligandi fuit data à Christo soli Petro, ut confirmet fratres suos. Item, licet vnus Episcopus alium cōsecret, quia sunt æquales, tamen exceduntur à Papa in potestate eiusdem generis, & ideo ipsū consecrant: potestas Episcopi est alterius generis à sacerdotali.

An vestes ministrorum sint conuenienter in Ecclesia instituta. R. Sic, quia conuenienter designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractanda diuina, & numerantur ibi cum significationibus; vide.

QVÆSTIO XLI.

De sacramento Matrimonij in quantum est officium naturæ.

AN matrimonium sit de iure natura. R. Art. 1. Sic, quia ad hoc natura inclinat, id est, ad prolem, & completur per liberum arbitrium, & sic per matrimonium, & certos parentes, qui impendant mutuum obsequium in rebus domesticis, & cum perfectione, & sic non sufficit sola generatio.

An matrimonium cadat sub precepto. Art. 2.
R. Non

R. Non, quia quæ sunt necessaria ad perfectionem multitudinis, nõ obligant vnũquemque per modum præcepti, sufficit quod sufficienter aliqui nubant.

Art. 3. *An actus matrimonij sit licitus.* R. Ex se est licitus, etiamsi sit cum intensa delectatione. Item actus matrimonij & adulterij licet sint idem in specie naturæ, tamen differunt in genere moris.

Art. 4. *An actus matrimonij sit meritorius.* R. Si causatur à iustitia, id est, vt debitum reddatur, vel à religione, vt proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius, secus esset peccatum.

QVÆSTIO XLII.

De Matrimonio, vt est Sacramentum.

Art. 1. *AN matrimonium sit Sacramentum.* R. Sic, quia est signum rei sacræ, & materia, & forma sunt actus seu verba contrahentium. Item res, & Sacramentum est obligatio nata ex talibus actibus inter virum, & mulierem.

Art. 2. *An matrimonium debuerit institui ante peccatum.* R. Vt ordinatur ad prolem fuit institutum ante peccatum, sed vt est remedium contra peccatum, fuit institutum post peccatum: vt habet determinationem personarum, fuit in tempore Moysis: vt repræsentat mysterium Christi, & Ecclesiæ, fuit in noua lege, & secundum hoc est Sacramentum nouæ legis.

An matrimonium conferat gratiam. R. Sic, Art. 3.
quia est Sacramentum, & est in remedium
contra concupiscentiam, quod non fit sine
gratia.

An carnalis commissio fit de integritate ma- Art. 4.
trimonij. R. Non est de essentia matrimo-
nij, sed requiritur ad generationem pro-
lis, pro qua datur facultas per matrimo-
nium.

QVÆSTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad sponsalia.

AN sponsalia sint futurarum promissio nu- Art. 1.
ptiarum. R. Sic, & possunt fieri nuda
promissione, quæ si est honesta stante con-
ditione obligat, non stante, non; si est in-
honestæ, & contra bona matrimonij, non
valet; si non est contra matrimonium, tunc
tenet promissio, sed conditio debet remo-
ueri.

* Qui sine legitimo impedimento non
seruat promissum matrimonij, peccat mor-
taliter, sed Ecclesia non cogit in foro ex-
teriori, quia solent habere malos exitus.
Item, si cum promissione poneretur pœ-
na, non valet, nec exigenda, quia matri-
monia debent esse libera.

An tempus septennij sit conuenienter as- Art. 2.
signatum sponsalibus contrahendu. R. Sic,
quia habent usum rationis. Item, si quis
promisit pro pueris ante septennium, non
valet, nisi postea sit eorum, saltem tacitus,
con

consensus. Item, si parum distant à septennio, nihil distare videtur.

Art. 3.

An sponsalia possint dirimi. R. Ipso iure dirimuntur, si quis ingreditur religionem, vel cum alia contraxit per verba de presenti; in aliis casibus debent dirimi secundum iudicium Ecclesie, v.g. quia infirmus, vel alter est absens, & statuto tempore non comparet: deformitas: si nascitur affinitas: quia peccauit cum consanguinea sponsae; & ad hoc sufficit fama. Item, possunt se inuicem absoluerespondentes. Item, per fornicationem alterius. Item, si contraxit cum alia per verba de presenti.

QVÆSTIO XLIV.

De matrimonij definitione.

Art. 1.

AN matrimonium sic in genere coniunctio- nis. R. Sic, quia est coniunctio duorum ad vnum.

Art. 2.

An matrimonium conuenienter nominetur. R. Sic, ex communi vsu loquendi. Item essentia matrimonij est coniunctio, & sic dicitur coniugium; est causa eius, id est, desponsatio, & dicitur nuptiæ, quia in desponsatione velantur capita nubentium; est effectus, & dicitur matrimonium, quasi matris munium, id est, officium.

Art. 3.

An matrimonium conuenienter definiatur in littera. R. Sic, & est viri mulierisque coniunctio maritalis, retinens individuam

uiduam & perpetuam vitæ consuetudinem, & hæc est essentialis: nam per causam definitur, est cōsensus vtriusque. Item per effectum, est ordinatio ad vitam communem in domesticis.

QVÆSTIO XLV.

De consensu matrimonij secundùm se.

AN consensus sit causa efficiens matrimo- *Art. 1.*
nij. R. Sic, vt est in aliis contractibus. Item, diuina virtus est causa prima matrimonij, consensus contrahentium est causa secunda, quæ habet efficaciam ex diuina institutione.

An consensus oporteat exprimi per verba de presenti. R. Sic, quia in Sacramentis requiritur signum sensibile saltem per nutus, vt in muto, si puella sit verecunda, & non contradicat; sufficiunt verba parentum loco ipsius. *Art. 2.*

An consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium. R. Non, sed sponsalia. *Art. 3.*

An consensus per verba de presenti expressus, si desit interior consensus, faciat matrimonium. R. Non, quia in quolibet Sacramento, vt in Baptismo requiritur intentio; & sic peccat, & in foro exteriori non creditur ei. Item, qui non habuit intentionem cum prima, & postea contraxit cum secunda volens, quando compellitur ab Ecclesia sub excommunicatione, vt ad

primam redeat, debet potius sustinere excommunicationem, & fugere ad remotas regiones, quàm ad primam uxorem redire.

Art. 5.

An consensus in occulto factus per verba de presenti faciat matrimonium. R. Antiquitus valebant, post Conc. Trid. non, quia requiritur parochus, & testes.

QVÆSTIO XLVI.

De consensu cui aduehit iuramentum, vel copula carnalis.

Art. 1.

AN iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresse faciat matrimonium. R. Non, sed tantùm confirmat promissionem de futuro.

Art. 2.

An carnalis copula post verba de futuro faciat matrimonium. R. Non, nisi sit nouus consensus cum requisitis.

* Qui deflorat aliquam sub specie matrimonij tenetur eam ducere, si sit æqualis conditionis, vel sponsa sit melioris; sed si aliam duxerit, iam est factus impotens ad primam, & sufficit si prouideat illam de nuptiis; sed si fuerunt expressa signa fraudis, non tenetur.

 QVÆSTIO XLVII.

De consensu coactō, & conditionato.

AN aliquis consensus possit esse coactus. *R. Art. 1.*
 Quando quis corporaliter impellitur ad metum, dicitur coactio absoluta, & violentum simpliciter; alia est coactio conditionata, & secundum quid, ut cum quis proicit merces in mare, est voluntarium simpliciter, & est cum consensu; & circa consensum interiorem idem est coactio, & metus.

An aliqua coactio cadat in constantem virum. R. Sic, cum aliquid facit ad evitandum maius malum, quod alias non faceret. Item, constans vir est, qui ex qualitate periculi scit quid, pro quo sit timendum secundum rectam rationem; inconstans est qui facit maius malum, ut vitet minus. Item, constans non cogitur nisi ex forti extimatione; inconstans etiam ex levi. Item, qui non cogitur ad minus malum, ut vitet maius, est pertinax. Item, constans dicitur, non quod nunquam timeat, sed quod non timeat, quando non oportet. Item, peccata sunt maxima malorum, & sic nunquam facienda. Item, constans ad vitandum damnum corporale potest pati infamiam, quæ licet sit maius malum, tamen potest recuperari.

An consensus coactus tollat matrimonium. Art. 3.

R. Si cadit in constantem virum sic, quia metus tollit perpetuitatem contractus; nam constans potest petere restitutionem in integrum.

Art. 4.

An consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium. R. Non, quia quando est impedimentum ex vna parte, non est matrimonium ex altera parte; vnde dicitur, quòd matrimonium non claudicat.

Art. 5.

An per consensum conditionatum fiat matrimonium. R. Si conditio est de præsentì, & non est contraria matrimonio, potest, siue conditio sit honesta, siue inhonesta; si est conditio de futuro, & necessaria, tenet matrimonium; si est contingens, fiunt sponsalia, vt per verba de futuro.

Art. 6.

An aliquis ex præcepto patris possit impelli ad matrimonium contrahendum. R. Non potest ex præcepto, potest tamen ex causa rationabili inducere filium ad matrimonium; & pro qualitate causæ filius debet obedire. Item, quando parentes promittunt, & iurant pro filiis, intelligitur, si eis placuerit. Item, Papa potest cogere aliquem ad Episcopatum, quia ibi non est quædam seruitus corporalis, vt in matrimonio.

 QVÆSTIO XLVIII.

De obiecto consensus.

AN consensus, qui facit matrimonium, sit *Art. 1.*
consensus in carnalem copulam. R. Non,
 nisi implicite, sed consensus explicitè est
 associatio viri & mulieris cum conse-
 quentibus, & copula non est de essentia
 matrimonij.

* Post vorum, consensus in matrimo-
 nium damnatur, quia datur potestas ad id
 quod non licet, non quòd necessariò in-
 cludat carnalem copulam. Item, inter fra-
 trem & sororem non potest esse matrimo-
 nium, quia inter hos non potest esse pote-
 stas ad copulam. Item, hæc conditio, con-
 sentio in te, dummodo non cognoscas me,
 est contraria matrimonio; quia non solum
 excludit actum, sed etiam potestatem.

An matrimonium possit esse ex consensu ali- *Art. 2.*
cuius in aliquam propter causam inhonestam.
 R. Sic.

 QVÆSTIO XLIX.

De bonis matrimonij.

AN haberi debeant aliqua bona in patri- *Art. 1.*
monio, qua illud honestant, & excusant.
 R. Sic, quia actus, qui est malus in fornica-
 tione, est bonus in matrimonio, & ista bo-
 na compensant labores matrimonij, &
 hæc bona se habent ad matrimonium, vt

Art. 2. *An bona matrimonij sufficienter assignentur.*

R. Sic, & sunt fides, proles, & Sacramentum; propter fidem est conditio virtutis, quæ dicitur pars iustitiæ; per prolem est, etiam sub bono prolis educatio, & tota communicatio operum, & matrimonium habet rationem honesti.

Art. 3. *An Sacramentum sit principalius inter bona matrimonij.*

R. Sic, ratione dignitatis, & sic in definitione ponitur indiuisio, quæ pertinet ad Sacramentum, & non sumatur pro intentione prolis, ponitur fides, & proles. Item, si prolis, tunc prolis est primo loco essentialis, & si pro fide sumatur debitum seruandi fidem, est in secundo loco, & tertio loco erit Sacramentum, quia homini est essentialius esse naturæ, quàm gratiæ, licet hoc sit dignius.

Art. 4. *An actus matrimonij excusetur per bona prædicta.*

R. Sic, patet ex dictis.

Art. 5. *An actus matrimonialis possit excusari sine bonis matrimonij.*

R. Non. Coniuges sine peccato cocunt, vel causa præcreandæ prolis, vel debiti reddendi, aliàs semper peccant, saltem venialiter.

Art. 6. *An vir cognoscens uxorem, non intendens aliud bonum matrimonij, sed tantum delectationem, peccet mortaliter.*

R. Non semper est mortale, actus est ex se bonus, vel non est ex se malus, nisi ex circumstantia, vt si ita vult delectationem ab vxore, ac si non esset sua, est mortale; sed si tantum in sua, esset veniale.

QVÆSTIO L.

De impedimentis matrimonij.

AN conuenienter assignentur impedimenta *Art. 1*
matrimonij. R. Sic, quædam impediunt,
non dirimunt; quædam impediunt, & diri-
munt contractum; quia sunt de essentia, &
sunt,

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Culius dissaritas, vis, ordo, ligamē, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibit.*

QVÆSTIO LI.

De impedimento erroris.

AN error conueniēter ponatur impedi- *Art. 1*
tum matrimonij. R. Sic, quia tollit con-
sensum, & impedit voluntarium, & sic sub-
lata causa, cessat effectus. Item, cū quis
baptizat vnum pro alio, error non impe-
dit Baptismum; quia ibi character non im-
primitur ex intentione agentis, sed con-
sensus facit matrimonium.

An omnis error impediatur matrimonium. R. Art. 2

Non, sed ille, qui est circa ea, quæ sunt
de essentia matrimonij: vt error personæ,
& conditionis, id est, in seruo. Item, er-
ror circa matrimonium, vt infidelitatis,
an sit Sacramentum, an sit licitum, &c.
non impedit. Item, non quælibet igno-
rantia causat inuoluntarium. Item, di-

ueritas qualitatis, & fortunæ non impedit; quia non sunt de essentia matrimonij, nec error nobilitatis, & dignitatis, nisi redundet in errorem personæ, nisi de nouo consentiat.

QVÆSTIO LII.

De impedimento conditionis.

Art. 1.

AN conditio seruitutis impediat matrimonium. R. Ignorata sic, scita non. Item, si seruus contrahat cum serua, putans esse liberam, tenet matrimonium. Item, error in voto, vel consanguinitate nil operatur, sicut nec scientia.

Art. 2.

An seruus possit contrahere matrimonium sine consensu Domini. R. Sic, quia ius positium, in quo est seruitus, non præiudicat iuri naturali, & diuino, in quo est matrimonium. Item, seruus præcipiente domino ne consentiat in matrimonium, non tenetur obedire; quia quoad actus naturales habet potestatem sui corporis, quod potest alteri per matrimonium præbere, sed solum est seruus in his quæ naturalibus superadduntur, vt seruire. Item, tenetur prius reddere debitum, quàm seruare præcepta domini; sed in his sunt considerandæ circumstantiæ. Item, seruus non potest ingredi religionem sine consensu domini; quia religio obligat ad totum tempus.

Art. 3.

An seruitus possit superuenire matrimonio. R. Sic, quia potest homo liber dare ius

re ius suum, & alteri sufficit si reddat vxori solùm ea, quæ ad actum naturæ pertinent; sed vxor nolente viro, nõ potest se in seruam dare, quia vir est caput mulieris.

An filij debeant sequi conditionem patris. Art. 4.

R. Partus sequitur ventrem, de lege ciuili, & naturali. Item, filij in his quæ pertinent ad dignitatem, vt est forma rei sequuntur patrem, vt in honoribus, municipiis, hæreditate, & aliis huiusmodi: nam à matre habent tantùm substantiam corporalem; vnde in conditionibus materialibus filius sequitur matrẽ, in formalibus sequitur patrem.

QVÆSTIO LIII.

De impedimento voti, & ordinis

AN per obligationem voti simplicis ma- *Art. 1.*
 trimonium contractum debeat dirimi. R. Impedit tantùm, sed non dirimit, quia per simplicem promissionem, vt est votum simplex, cùm non transfertur dominium, potest alteri dare id, quod est promissum, sed peccat contrahens; & licet votum, quantum ad id cui ad quod obligat, sit maius vinculum, quàm sit matrimonium, tamen quatum ad modum ligandi, matrimonium est maius vinculum, quia in eo traditur potestas actualis, & melior est conditio possidentis. Item, præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos dirimit, non quia est

730 Ex Supplemento
præceptum Dei, vel Ecclesiæ, sed quia
facit, ut corpus non possit transire in po-
testatem consanguinei; non sic votum
simplex. Item, habens votum simplex, si
contrahit de præsentibus, non potest cogno-
scere uxorem sine peccato mortali, quia
adhuc potest votum implere, v. g. in
religione, sed post consummationem te-
netur reddere debitum, uxore petente ex-
pressè, vel interpretatiuè, sed non potest
petere; sed post mortem uxoris debet ser-
uare votum.

Art. 2. *An votum solemne dirimat matrimonium iam contractum.* R. Sic, quia est matrimonium spirituale, imò dignius quàm carnale, & quantum ad matrimonium, magis obligat solemne, quàm simplex, licet quoad Deum æquè obligent. Item, iuramentum additum voto simplici, non dirimit matrimonium contractum.

Art. 3. *An ordo impediat matrimonium.* R. Sacer sic, quia apud Latinos habet votum annexum. Item apud Græcos ordo sacer ex sua vi tantum impedit, sed apud Latinos ex voto continentiae ei annexo. Item, apud Græcos non impeditur usus matrimonij prius contracti, sed apud Latinos sic, & si ordineretur ignorante, vel contradicente uxore, non debet ei præiudicari.

Art. 4. *An ordo sacer possit superuenire matrimonio.* R. Non, imò defuncta, vel consuetiente uxore maritus potest ingredi religionem, & ordinari; sed si ordinatur reclamante uxore, non habebit executionem ordinis,
&

tenetur reddere debitum vxori, sed vxor non tenetur ei reddere. Item, si vxor consentit ordinationi mariti, tenetur perpetuam continentiam vouere, non tamen religionem intrare, nisi timeat periculum castitatis. Item; causa matrimonij est consensus noster, qui potest impediri ex ordine præcedente, sed ordo habetur à Deo.

QVÆSTIO LIV.

De impedimento consanguinitatis.

AN definitio consanguinitatis sit competēs. *Art. 1.*
R. Sic, & est vinculum ab eodem stirpitate descendendum carnali propagatione contractum.

* Non ideo omnes sumus consanguinei, quia virtus primi motoris per multa media deficit, licet sit in eadem specie, & consideratur individualis generantis, quæ maior est in filio, quàm in nepote. Item, in aliis animalibus non est consanguinitas, quia non vniuntur ad vnitatem amicitia, propter propagationem ex vno parente proximo.

An consanguinitas conuenienter distinguatur. *Art. 2.*
R. Sic, & est, vel descendendum, vel ascendendum; hic gradus, vel est communicatio inter fratres ab vno principio, & est linea transversalis. Nota, computatio legalis attendit descensum ex vtraque parte à communi principio, & sic

duo fratres sunt in secundo gradu, & filij duorum fratrum in quarto: sed computatio canonica est tantum ex altera parte, in qua maior numerus graduum inuenitur, & sic duo fratres in primo gradu, filius vnus fratris est in secundo cum altero fratre, quia duobus gradibus distat à communi.

Art. 3. *An consanguinitas de iure nature impediat matrimonium.* R. Potius ex congruentia deducitur, & sic quantum ad aliquas personas impedit de iure nature, quantum ad alias de iure diuino, quantum ad alias de iure positiuo.

Art. 4. *An gradus consanguinitatis impediētes matrimonium potuerint taxari ab Ecclesia.* R. Sic.

QVÆSTIO LV.

De impedimento affinitatis.

Art. 1. *AN ex matrimonio consanguinei causetur affinitas.* R. Sic, quia vir & vxor fiunt vna caro; ergo sicut vir secundum carnem attinet omnibus suis consanguineis, sic eius vxor attinebit eisdem, & contrà.

Art. 2. *An affinitas maneat post mortem viri, vel vxoris.* R. Sic, quia affinitas causatur ex cōsanguinitate, sed est perpetuum vinculum, quamdiu personæ viuunt inter quas est affinitas.

Art. 3. *An illicitus concubitus causet affinitatem.* R. Sic, quia habet aliquid de carnali coniun

coniunctione, & quia accedens ad meretricem fit vnum corpus. 1. Corinth 6. & quia in eo est quid naturale commune fornicationi, & matrimonio. Item, ex concubitu contra naturam non causatur affinitas, quia non est commistio seminis ad prolem.

An ex sponsalibus causetur affinitas. R. Art. 4.
 Propriè non, sed causatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, & impedit, vt affinitas.

* Licèt sponsalia soluantur, tamen non tollitur impedimentum publicæ honestatis, & nascitur ex sola promissione de futuro, sicut affinitas in contractu de præseti. Item, si sponsalia essent nulla ex aliquo impedimento, non nascitur impedimentum publicæ honestatis.

An affinitas sit causa affinitatis. R. Li. Art. 5.
 cèt quondam fuerit causa, nunc non est, & sic non parit affinitatem.

An affinitas matrimonium impediatur. R. Art. 6.
 Præcedens impedit, & dirimit; vt consanguinitas: subsequens non dirimit matrimonium.

An affinitas habeat per se gradus. R. Art. 7.
 Per se non habet, sed ratione consanguinitatis habet eisdem, & sic quoto gradu consanguinitatis distat vir, toto affinitatis distat vxor.

An gradus affinitatis extendantur secundum gradus consanguinitatis. R. Sic. Item
 facilius dispensatur in remotis gradibus affinitatis, quàm consanguinitatis, quia est minus vinculum.

Art. 9.

An coniugium contractum inter affines, & consanguineos semper sit dirimendum. R. Sic, quia nec est matrimonium, & concubitus esset peccatum mortale, nisi ignorantia excusaret.

Item, contrahens si est certus de impedimento, non potest petere, nec reddere; si opinatur, potest tantum reddere; si neutrum, potest petere, & reddere.

Art. 10.

An ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis. R. Potest procedi accusando contra factum illicitum.

* Extranei repelluntur ab accusatione matrimonij, cum sanguinei tacent, qui possunt probare. Item, quando sunt sponsalia, non datur accusatio; potest tamen denunciari impedimentum, ut impediatur matrimonium.

Art. 11.

An ad separationem matrimonij contracti inter affines, & consanguineos procedi debeat per testes. R. Sic, ut fiat fides iudici per testes, & idem potest esse accusator, & testis, & non iuratur de calumnia, & consanguinei possunt esse testes, valet testimonium de auditu, non seruatur ordo iudiciarius, quia contumax potest excommunicari, lite, non contestata.

QVA

 QVÆSTIO LVI.

 De impedimento cognationis
 spiritualis.

Art. 1.
AN spiritualis cognatio impediat ma-
 trimonium. R. Sic, sicut & car-
 nalis. Item, si præcessit matrimonium,
 impedit, & dirimit contractum; si subse-
 quitur, non soluit matrimonium; sed qui
 contraxit cognationem, non potest pe-
 tere debitum, nisi in necessitate. v.g. si
 pater baptizasset filium, vterque potest
 petere.

Art. 2.
 An per solum Baptismum spiritualis propin-
 quitas contrahatur. R. Contrahitur per Ba-
 ptismum, & Confirmationem tantum; non
 per Catechismum, quia est sacramentale,
 non sacramentum, licet secundum aliquos
 contrahatur impediens, & non dirimens
 in Catechismo, vt in sponsalibus.

Art. 3.
 An cognatio spiritualis contrahatur in-
 ter suscipientem sacramentum Baptismi, &
 leuantem de sacro fonte. R. Sic, quia le-
 uans est, vt mater loco Ecclesiæ: bap-
 tizans, vt pater loco Dei. Sic qui tenet con-
 firmandum.

Art. 4.
 An cognatio spiritualis transeat à viro in
 uxorem. R. Quando actus est communis
 sic, secus non.

Art. 5.
 An cognatio spiritualis transeat in filios car-
 nales patris spiritualis. R. Quondam sic, sed
 post Concil. Trid. non.

 QVÆSTIO LVII.

De cognatione legali quæ est
per adoptionem.

Art. 1.

AN adoptio conuenienter definiatur. R. Sic, & est extrarix personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio, & hoc fit ad similitudinem naturæ. Item, adoptio est duplex, prima qua transit persona in potestatem patris adoptantis, & dicitur arrogatio, & sic adoptatus succedit ab intestato, nec potest priuari, quarta parte sine causa; secunda est imperfecta, quando adoptatus non transit in potestatem, & sic sine licentia principis, nec succedit ab intestato. Item, qui habent perpetuum impedimentum generationis, non possunt adoptate, quia hæreditas debetur illis qui succedunt iure propinquitatis.

Art. 2.

An ex adoptione sequatur aliquod vinculum impediens matrimonium. R. Sic, idest, cognatio legalis, quando adest authoritas Ecclesiæ confirmans leges humanas.

Art. 3.

An cognatio legalis contrahatur solum inter patrem adoptantem, & filium adoptatum. R. Sic, & est triplex, prima descendentium, vt pater adoptans, & filius adoptati; secunda per modum affinitatis inter patrem, & vxotem filij adoptati, & filium adoptatum, & vxorem filij adoptati, & vtraque perpetuum matrimonium impediunt; tertia inter ado-
ptatum

ptatum, & filium naturalem, & hæc solum
impedit viuente patre adoptante.

QVÆSTIO LVIII.

De impedimento frigiditatis,
maleficij, furia, amentia,
incestus, & defectus
ætatis.

Vtrum frigiditas impediatur matrimonium. Art. 1.
R. Sic, quia non potest reddere debi-
tum. Item, si est temporalis, vel ex malefi-
cio, quæ possit iuari medicina, vel pro-
cessu ætatis, non impedit. Item, ad cogno-
scendum an sit perpetua, Ecclesia dat trien-
nium, deinde dissoluit matrimonium non
consummatum; si verò ille, in quo erat im-
pedimentum, inuenitur cum alia carna-
lem copulam habuisse, reintegratur pri-
mum, & soluitur secundum. Item, si calidi-
tas per triennium impediret matrimo-
nium, etiam soluitur; senibus tamen con-
ceditur matrimonium, quia etsi non pos-
sunt generare, tamen possunt habere co-
pulam. Item, si mulier sciat virum esse fri-
gidum, & contrahit matrimonium, tenet,
quia non impedit actum matrimonij de
iure, vt consanguinitas, sed de facto. Item,
arctata est impedita, vt frigidus, nisi ape-
riatur.

An maleficium possit matrimonium impedi- Art. 2.
re. R. Si est temporale, non; si perpetuum,
sic, & datur triennium. Item, vir separatus
si

si potest habere copulam cum altera, potest cum ea contrahere, quia maleficium potest impedire cum vna tantum.

Art. 3.

An furia matrimonium impediat. R. Sic, quia tollit vsum rationis; sed si in lucido interuallo contrahitur, tenet. Item, si furia venit post matrimonium, non soluit. Item, furia impedit, vt error.

Art. 4.

An incestus, quo quis cognoscit sororem suam uxoris, dirimat matrimonium. R. Si ante matrimonium, etiam post sponsalia dirimit, si post contractum matrimonium non dirimit, sed non potest petere debitum.

Art. 5.

An defectus ætatis impediat matrimonium. R. Sic, quia mulier debet esse 12. annorum, vir 14. & hoc impedimentum reducitur ad errorẽ propter defectum rationis.

QVÆSTIO LIX.

De disparitate cultus, quæ matrimonium impedit.

Art. 1.

AN fidelis possit contrahere cum infideli. R. Non, in noua lege, quia requiritur vnitas cultus de præsentis; sed sponsalia de futuro cum promissione de conuersione valent, quia de futuro. Item, contrahens cum Hæretica tenet matrimonium, quia habent sacramentum fidei, id est, Baptismum, sed peccat; idem de excommunicata. Item, catechumenus nõ baptizatus licet habeat veram fidem, si contrahit cum baptizata, non tenet.

Art. 2.

An inter infideles possit esse matrimo-

nium. R. Sic, sed imperfectum, quia licet perducant prolem ad perfectionem legis naturæ, quæ est imperfecta, non tamen ad perfectionem gratiæ, quæ est per fidem, & sic in infidelibus non est Sacramentum, sed vt officium naturæ. Item, licet matrimonium sit inter infideles, tamen non est inter fidelem, & infidelem, ratione disparitatis in fide, & ratione infidelitatis.

An coniux conuersus ad fidem possit commanere cum uxore nolente conuerti. Art. 3. R. Sic, quia fides non tollit matrimonium; sed si sit obstinata, potest cum ea non conuersari, nec debitum petere. Idem dicendum, cum vxor sit adultera. Item infideles, qui contraxerunt inter gradus prohibitos de iure diuino si conuertantur, non possunt simul manere; si de iure Ecclesiastico, possunt. Item, si infidelis habens multas vxores conuertatur, debet manere cum prima, si non prima, & aliqua alia conuertatur, potest cum illa contrahere. Item, qui postquam vnam repudiauit, & alteram duxit, si conuertatur, tenetur accedere ad primam, si voluerit conuerti.

An fidelis conuersus possit uxorem infidelem dimittere nolentem cohabitare sine contumelia creatoris. Art. 4. R. Sic, quia est adulterium spirituale, & quia est mortuus priori vitæ, & sic non tenetur reddere debitum, vel cohabitare, licet in aliquo casu possit id facere; sicut secularis si fiat religiosus, non tenetur ad vota facta in seculo.

* Seruus conuersus non liberatur à seruitute

uitute domini, quia hæc non repugnat perfectioni Christianæ, sed illa matrimonij sic, nec vxor habet ius in corpus viri, quia corporaliter est consepultus Christo. Item, seruitus non impedit matrimonium nisi cum est ignorata. Item, proles conuersi, si est in ætate perfecta, poterit liberè sequi, vel patrem, vel matrem: si non est in ætate perfecta, est danda fideli.

Art. 5.

An infidelis discedens ab uxore infideli possit aliam ducere. R. Si infidelis vult cohabitare sine contumelia creatoris, licet possit ab ea discedere, non potest aliam ducere, si cum contumelia creatoris, potest aliam ducere, quia matrimonium sine Baptismo non est ratum, & potest dissolui, & dissoluitur non propter peccatum mulieris, sed propter sequens matrimonium. Item, si vir conuersus non habet spem conuersionis vxoris, ea requisita, vt conuertatur potest sacros ordines, & religionem ingredi, & licet postea vxor conuertatur, non ei reddendus maritus in pœnam tardæ conuersionis. Item, si filius conuertatur, redditur ei possessio hæreditatis, licet alius in possessionem intrauit, quia vinculum paternitatis non soluitur per dispærem cultum, sicut matrimonium.

Art. 6.

An alia vitia soluant matrimonium. R. Non, sed tantum fornicatio corporalis, & infidelitas reddunt nullum matrimonium; sed non est ratificatum; soluitur vinculum matrimonij remanente altero in infidelitate, si conuersus aliam duxit, nec soluitur per adulterium, nisi quantum
ad

ad actū, per alia peccata non, neque quantum ad actum, nisi ad tempus, v. g. in correctionem vxoris.

QVÆSTIO LX.

De vxoricidio.

AN liceat vxorem interficere in actu adulterij comprehensam. *Art. 1.*
R. In foro conscientie, & Ecclesiastico non licet, imò in nullo casu licet occidere vxorem propria autoritate, potest tamen ex zelo iustitiæ illam accusare, & procurare, vt puniatur etiam ad mortem; potest etiam illam corrigere non pœna mortis, sed emendationis. Item, percutiens clericum inuentum cum sua vxore non est excommunicatus; non tamen occisio vxoris est licita, licet nullam pœnam incurrat.

An vxoricidium impediât matrimonium. Art. 2.
R. Impedit, & punitur in eo, in quo peccauit, sed aliquando impedit contrahendum, & non dirimit contractum, vt si ob adulterium, vel ex odio: aliquando dirimit contractum, vt si occidat, vt eam ducat cum qua mœchatur; si verò aliam ducit, peccat contra statutum Ecclesiæ, sed matrimonium tenet.

QVÆ

QVÆSTIO LXI.

De impedimento matrimonij, quod est votum solemne.

Art. 1.

AN alter coniugum post carnalem copulam altero invito possit religionem intrare. R. Non, quia est in præiudicium vxoris, quæ habet ius in corpus viri, & non potest facere oblationem Deo de alieno.

Art. 2.

An alter coniux ante carnalem copulam possit ingredi religionem altero invito. R. Sic, quia non est translata omnino potestas corporis, sed sub conditione, id est, nisi conuertatur ad meliorem statum. Item, coniunctio matrimonialis ante copulam carnalem est perfecta quantum ad actum primum, sed non quantum ad actum secundum, & assimilatur possessioni corporali, & sic non habet omnimodam indissolutionem.

Art. 3.

An mulier possit nubere alteri viro ante carnalem copulam primo viro ingresso religionem. R. Post professionem potest, quia est mortuus spiritualiter, sicut quando moritur corporaliter.

* Coniuges quando pari consensu ingrediuntur religionem, non abrenunciant coniugali vinculo: ideo non soluitur, sed quando vnus ingreditur quantum in se est abrenunciat vinculo, ideo soluitur.

QVÆSTIO LXII.

De impedimento quod superuenit
matrimonio consummato,
quod est fornicatio.

AN propter fornicationem liceat viro vxore *Art. 1.*
r. m dimittere. R. Sic, quia non ser-
uanti fidem, non tenetur quis fidem ser-
uare; sed non potest eam dimittere, si
ipse etiam est fornicatus. Item si ipse
vxorem prostituerit. Item, si credens
probabiliter virum suum esse mortuum,
alteri nupserit. Item, si latenter ab ali-
quo cognita est sub specie viri sui le-
ctum subintrante. Item, si fuerit vi op-
pressa. Item, si post adulterium vir eam
carnaliter cognoscens sibi reconciliauit.
Item, si in infidelitate dedit ei libellum
repudij, si postea conuertatur, tenetur eam
recipere.

* Qui vxorem fornicariam liuore vindi-
ctæ dimittit, peccat; sed non, si ad euitan-
dam propriam infamiam, vel ad vitium
vxoris corrigendum, vel ad vitandam
prolis incertitudinem. Item, si vterque est
in eodem crimine, nemo potest accusare,
vel facere diuortium. Item propter vitium
contra naturam potest fieri diuortium, li-
cèt non causet incertitudinem prolis. Itē,
alia crimina etiam grauiora non causant
diuortium.

An vir teneatur ex præcepto dimittere Art. 2.
vxorem

uxorem fornicantem. R. Si est correcta non tenetur; quia non est opus pœna, & quilibet potest dimittere, quod factum est contra seipsum. Si non pœniteat, tenetur dimittere ne eius peccato consentire videatur.

* Vir cognoscendo uxorem fornicantem non peccat, quia accedit ut ad uxorem. Item, de dimittenda uxore non est præceptum, potest eam corrigere.

Art. 3.

An vir proprio iudicio possit uxorem fornicantem dimittere. R. Quoad torum sic, idest, potest non reddere debitum, & si ab Ecclesia compellatur reddere, reddens non sibi præiudicat. Item diuortium quoad habitationem fieri potest sine iudicio Ecclesiæ, quia non potest seipsum vendicare, quia esset iudex, & actor. Item, si à viro dimissa fuerit, vir posset cogi ad cohabitandum, nisi posset incontinenti fornicationem probare. Item, licet vxor non inueniatur in facto, tamen si inueniatur in locis, & horis suspectis, & solus cum sola, nudus cum nuda, & hoc probetur per testes, videtur fornicatio probata. Item, fraterna correctio debet præcedere, quando proceditur per denuntiationem, non quando per accusationem.

Art. 4.

An vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari. R. Sic, quia quod licet vni, licet alteri, & in pari causa, licet sit maior causa diuortij in vxore propter bonum proles; quare ex inæquali causa ad æqualia obligantur, non tamen iniuste, quia in utroque est causa sufficiens.

An

An post diuortium vir alteri nubere possit. R. Art. 5.

Non, quia non dissoluitur matrimonium. Item, post diuortium quisque potest uouere castitatem, quia nemo tenetur reddere debitum. Item, si Ecclesia fuisset decepta falsis testibus, debet vxor reddi viro suo, etiam post professionem in religione, & tunc reddere debitum, sed non petere.

An post diuortium vir & vxor possint reconciliari. R. Si post diuortium est emendata, potest eam sibi reconciliare; si verò in peccato est incorrigibilis, potest, sed non debet, imò vxor dimissa post fornicationem si reuocetur, tenetur redire ad maritum. Item, si post diuortium maritus adulteratur, non potest vxor petere reconciliationem, nec Iudex potest illum de rigore ad hoc cogere, sed debet secundum æquitatem, vt consulat animæ eius. Item vir adulter, si petat diuortium, peccat, licet mulier non possit probare eius adulterium, tamen si petit debitum, & reconciliationem, vir tenetur ad vtrumque. *Art. 6.*

QVÆSTIO LXIII.

De secundis nuptiis.

AN secunda nuptia sint licita. R. Sic, quia *Art. 1.*
Apost mortem vxoris non est impedimentum, licet careat illo honore, vt sit vna vnus, sicut Christus, & Ecclesia, & fit irregularis non propter culpam, sed propter defectum Sacramenti.

Art. 2.

An secundum matrimonium sit Sacramentum. R. Sic, vt primum, quia habet requisi-
ta, id est, materiam, atque formam, & co-
pula non est peccatum, & in secundo re-
peritur perfecta significatio, licet respectu
primi habeat aliquem defectum, ideo non
benedicuntur secundæ nuptiæ.

QVÆSTIO LXIV.

De annexis matrimonio, &
de redditione debiti.

Art. 1.

AN alter coniugum teneat vr alteri reddere
debitum. R. Sic, ex necessitate præcepti,
salua tamen priùs incolumitate personæ,
quia reddere spectat ad generationem
prolis. Item, quando vir redditur impotens
ad reddendum debitum ex causa licita,
mulier non debet exigere, & ille non de-
bet reddere; sed si ex causa illicita, & ex
hoc sequatur peccatum mulieris, imputa-
tur viro. Item, lepra soluit sponsalia, sed
non matrimonium; ideo vxor tenetur le-
proso debitum reddere, sed non tenetur
cohabitare, quia ex cohabitatione faciliùs
quis inficitur, quàm ex coitu, & licet pro-
les generetur infirma, tamen melius est
malè esse, quàm omninò non esse.

Art. 2.

*An vir teneatur debitum reddere vxori non
potenti.* R. Si per signa, vel interpretatiuè
cognoscit velle debitum, licet ob verecun-
diam non petat, tenetur reddere, quia est
veluti medicina. Item, vir non debet vxor-
rem

rem auertere ne debitum petat, nisi esset aliqua rationabilis causa, & tunc non debet cum magna instantia eam auertere ob imminencia pericula.

*An vir & mulier in actu matrimoniali sint
auales.* R. *Art. 3.* *Æqualiter obligantur ad actum
matrimonij, & ad gubernationem domus
cum aliqua proportione, quia vir regit, illa
regitur, & gubernatur, & tandem sunt æ-
quales secundum proportionem.*

*An vir & uxor possint uotum emittere con-
tra debitum matrimonij sine mutuo consensu.* *Art. 4.*
R. Non potest, quia non habet potestatem
sui corporis, & non potest uouere de a-
lieno.

*An in diebus sacris impediatur peccatio de-
biti.* R. *Art. 5.* In diebus in quibus, præcipuè spiri-
tualibus, est vacandum, non licet, quia a-
ctus matrimonij licet culpa careat, tamen
distrahit, & reddit hominem ineptum ad
spiritualia.

*An petens debitum tempore sacro peccet mor-
taliter.* R. *Art. 6.* Non in lege noua.

*An unus coniugum teneatur alteri reddere
debitum tempore festiuo.* R. *Art. 7.* Sic, salua tamen
honestate, & non peccat, quia inuitus dat
quod ab eo exigitur, & quantum in se est
non consentit, & potest orare in aliis
horis.

QVÆSTIO LXV.

De pluralitate vxorum.

Art. 1.

AN habere plures vxores sit contra legem naturæ. R. Non primario, sed secundario, seu deductum, quia impedit bonam directionem finis, & reddit actionem inconuenientem fini, quia non poterunt bene, & in pace educari filij multarum vxorum; & inter fideles significationem Christi, & Ecclesiæ.

Art. 2.

An aliquando licitum fuerit habere plures vxores. R. Sic, antiquitus, etiam S. Patribus ex dispensatione facta à Deo ad multiplicationem prolis educandæ ad cultum Dei, & pluralitas vxorum non est contra primum ius naturæ, sed contra secunda præcepta deducta ex primo, & sic dispensatio circa plures vxores non fuit contra sed præter ordinem naturæ. Item, cultus Dei post Christum non per carnalem propagationem, vt in veteri lege, sed per spirituales debet multiplicari, & conseruari, ideo nunc non est necessaria talis dispensatio.

Art. 3.

An habere concubinam sit contra legem naturæ. R. Sic, quia filij essent vituperabiles. Item, matrimonium est naturale; ergo concubinatus non est naturalis; imò in hoc solùm delectatio quæritur, nõ proles.

Art. 4.

An accedere ad concubinam sit peccatum mortale. R. Sic, quia excludit à regno Dei.

An

An aliquando fuerit licitum habere concubinam. R. Nunquam fuit licitum, quia est contra præceptum Decalogi, imò est contra prima præcepta legis naturæ, quæ non dispensantur, & si de antiquis patribus legatur, dicendum vel quòd peccarunt, vel erant vxores quantum ad bonum prolis, non quantum ad societatem, & communionem operum.

QVÆSTIO LXVI.

De bigamia, & irregularitate ex ea contracta.

An bigamia sit annexa irregularitas. R. *Art. 1.*
ASic, & est quando quis habet successiue plures vxores de iure; vel quando simul habet duas, vnam de iure, alteram de facto; vel cum plures habet successiue vnam de iure, alteram de facto; vel cum viduam ducit in vxorem, & ratio est, quia deest significatio sacramenti, id est, vt sit vnus, & quia datur signum concupiscentiæ, hinc solus consensus de præsentì causat irregularitatem.

An qui habet duas vxores, vnam de iure, alteram de facto, sit irregularis. R. *Art. 2.*
 Sic, quia in secundo est sacramenti similitudo, & primum est principale in causanda irregularitate. Item, si non cognouit carnaliter eam quam de iure contraxit, & contrahit de facto cum alia, quam carnaliter cognoscit, non est bigamus, quia primum matrimonium non habuit perfectam

suam significationem; si verò coactus ab Ecclesia redit ad primam, & eam cognoscit, fit bigamus.

Art. 3.

An qui ducit uxorem non virginem fiat irregularis. R. Sic, sed si vir corruptus duceret virginem, non esset irregularis, quia non facit defectum in sacramento. Item, probabile est, quòd qui defloravit aliquam, quam postea ducit in uxorem, non fit irregularis. Item, si vxor fornicetur, ac maritus post fornicationem illam cognoscit, fit irregularis.

Art. 4.

An bigamia solvatur per Baptismum. R. Non, quia Baptismus soluit culpas, & non coniugia, ex quibus sequitur irregularitas. Item, sacramenta veteris legis tollebant irregularitatem, quia erant ad hoc ordinata; non sic Baptismus, qui tollit peccatum.

Art. 5.

An cum bigamo licent dispensare. R. Sic, vt ordinetur, quia bigamiæ non est annexa irregularitas de iure naturali, vel diuino, nec essentialiter contrariatur ordini, vnde si bigamus ordinetur, recipit characterem, & quando in iure dicitur, cum bigamis non licere dispensare, intelligitur, non ita facilè.

QVÆSTIO LXVII.

De libello repudij.

Art. 1.

An inseparabilitas vxoris sit de lege nature. R. Sic, vt educant filios, & eis thesaurizent, & quod Deus coniunxit, homo non sepatet.

AN

An potuerit esse licitum per dispensationem . Art. 2.
uxorem dimittere . R. Probabile est, inseparabilis matrimonij est deducta ex iure nature, & sic posset dispensari in rigore: Deus autem dispensare potest, etiam si esset in primo gradu naturæ, vt Abraham filium occideret, & dimitteret Agar; sed supradictum intelligitur de matrimonio, vt est officium naturæ, quia nunc, vt est Sacramentum, est indispensabile.

An sub lege Moysis licitum fuerit uxorem dimittere . Art. 3.
R. Est res dubia, aliqui dicunt ex permissione diuina licuisse, alij dicunt repudium non excusasse à peccato, sed à pœna infligenda per legem, & hæc est probabilior.

An liceat uxori repudiata alium virum ducere . Art. 4.
R. Qui dicunt ex dispensatione diuina per repudium esse dissolutum matrimonium, poterat alium ducere; qui dicunt non licuisse, sed tantum non incurrisse pœnas, dicunt non potest, & si in veteri lege sunt exempla, dicunt licuisse habere plures uxores.

An liceat viro repudiatam à se accipere . R. Art. 5.
 Non, & hoc in pœnam.

An causa repudij fuerit odium uxoris . R. Art. 6.
 Sic, ad euitandum homicidium, sunt & alix causæ remotæ, vt sterilitas, lepra, mali mores.

An causa repudij debeant in libello scribi . R. Art. 7.
 Non in speciali, ne damnum repudiatæ nasceretur, sed in generali.

QVÆSTIO LXVIII.

De filiis illegitimè natis.

Art. 1.

AN filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi. R. Non. Nota qui conueniunt bona fide in facie Ecclesiæ, licet adsit impedimentum, dum ignorant non peccant, nec filij sunt illegitimi, secus si in occulto contrahant, quia videretur ignorantia affectata. Item, filij nati ex simplici fornicatione, sunt naturales, & non legitimi. Item, adoptiui sunt legitimi, & non naturales. Item, qui ex adulterio, & stupro, nec sunt naturales, nec legitimi, quia sunt contra legem positiuam, & naturalem.

Art. 2.

An filij illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare. R. Sic, non quia illis subtrahatur, quod illis esset debitum, sed quod non erat debitum; sed esse poterat, vt quia non succedunt hæreditati paternæ, vel non admittuntur ad actus legitimos, vt ad aliquas dignitates, officia, &c.

Art. 3.

An filius illegitimus possit legitimari. R. Sic, id est, ad hoc, vt subtrahantur damna, quæ incurreret secundum leges. Nota, modus legitimandi secundum canones, est, si pater ducat matrem in vxorem, vel si Papa dispensat: secundum leges est, si pater offert filium naturalem curiæ Imperatoris, si nullus sit filius legitimus, & ipsemet filius Principi se offerat: si pater in testamento nominet eum legitimum hæredem,

sedem, & postea cum Imperatori offert, si pater in publico instrumēto, vel cū trium testium inscriptione eum legitimum nominet, nec adiciat naturalem.

QVÆSTIO LXIX.

De his quæ spectant ad resurrectionem, & primò de loco animarum post mortem

AN post mortem assignentur receptacula *Art. 1.*
animabus. R. Sic, quia Deus per eas gubernat corporalia, & sic est aliqua congruentia prout dignioribus substantiis digniora aptantur corpora, seu loca: licet substantia spiritualis secundum suum esse non pendeat à corpore, & sit in loco aliquo modo ex quadam proportionalitate. v.g. animæ spiritualiter illuminatæ cōueniunt cum corporibus luminosis, vt in cœlo; animæ obtenebratæ cum locis tenebrosis, vt inferno.

An statim post mortem anima deducantur *Art. 2.*
ad cœlum, vel ad infernum. R. Statim, nisi in bonis sit aliquid purgandum.

* Animæ beatæ in die iudicij iudicabuntur ad gloriam, etiam corporis.

An anima in paradiso, vel in inferno *Art. 3.*
existentes egradi valeant. R. Non, ita vt locus earum non sit paradysus, vel infernus, sed ex dispositione diuina possunt ad tempus, vt sæpe accidit, presentari con-

spectui hominum. Item, beati possunt pro voluntate apparere hominibus, & hoc habent ex lumine gloriæ, damnati non nisi ex permissione, tamen semper sunt cum eadem pœna, vel gloria.

* Potest tamen apparere quasi præsentialiter in somnio, vel vigilia ex operatione bonorum, vel malorum.

Art. 4.

An limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ. R. Erant vnum per accidens ante Christum, quia prout habebant quietem, dicitur sinus Abrahæ; prout aliquid eis deerat, dicitur limbus, quia non habebant finem, & erat aliqua pars inferni, sed post aduentum Christi nihil prohibet quòd limbus, & sinus Abrahæ sint diuersi, quia erant vnum per accidens. nam post Christum sinus Abrahæ sumitur pro statu beatorum.

Art. 5.

An limbus idem sit quod infernus damnatorum. R. Non, quia à limbo fuerunt liberati, ab inferno non, & sunt secundum locorum qualitatem, probabile est quòd pars superior inferni dicatur limbus.

Art. 6.

An limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum. R. Quoad locum probabile est quòd sic; sed differunt secundum qualitatem præmij, vel pœnæ, quia pueris in limbo non est spes beatitudinis, quæ erat in Patribus.

Art. 7.

An debeant tot receptacula distingui. R. Sic, secundum diuersos status animarum, & sic, vel est gloria, vel infernus, vel limbus, vel purgatorium.

* Dæmo

* Dæmones habent aërem iustum caliginosum, non vt locum retributionis, sed pro officio eorum ad nostrum exercitium. Item, qui cum originali peccato, & veniali moritur, punitur in inferno in æternum, quia est sine gratia, & sic non punitur ad tempus, vt in purgatorio. Item, bona præterita damnatorum valent ad mitigationem pœnæ, non ad aliud præmium.

QVÆSTIO LXX.

De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflictæ ab igne corporeo.

AN in anima separata remaneant potentia sensitiva. *Art. 1.* R. Non, quia hæ potentie sunt coniuncti, & potentia est actus eius, cuius est; sed potentia, quæ non vtuntur corpore, manent in anima, vt in subiecto, vt est potentia volendi, intelligendi, & potentia quæ vtuntur organo, vt est potentia sensitiva, & vegetatiua, corrumpuntur corrupto organo, quod est subiectum earum.

* Sensitivas habet radicaliter. Item, in resurrectione erunt organa eadem numero, sed non potentia, quia nõ sunt actus eorum formales, sed tantum perficientes eorum operationes, radicaliter autem semper manent.

An in anima separata remaneant actus sensitiuarum potentiarum. Art. 2. R. Non, nisi in radice.

* In anima separata est memoria intellectualis, quæ respicit præterita, præsentia, futura; sed non est memoria sensitiva, quæ respicit tantum præterita.

Art. 3.

An anima separata possit pati ab igne corporeo. R. Sic, ut in inferno, qui licet sit instrumentum diuinæ potentiae, tamen habet propriam actionem connaturalem, ut operetur circa id instrumentum Dei. Item, inter animam, & corpus est contractus spiritualis, qui sufficit ad actionem. Item, damnati licet ex dispensatione diuina aliquando sint extra infernum, tamen semper vident ignem inferni sibi paratum, & sic ubicunque sint, affligi possunt.

QVÆSTIO LXXI.

De suffragiis mortuorum.

Art. 1.

AN suffragia facta per unum possint aliis prodesse. R. Non valent per viam meriti, id est, ut per opus vnus alter mereatur vitam æternam, sed per opus proprium; sed per viam orationis potest iuari alter, ut operetur ad salutem secundum liberalitatem Dei; similiter potest iuari, etiam quantum ad aliquid consequens statum, ut est præmium accidentale; dimissio poenæ, & fortè ex intentione operantis posset iuari per viam meriti, si ille sit in charitate, quia qui sunt in charitate, sunt vnum, & vnum opus vnus potest dici alterius.

Art. 2.

An mortui possint iuari ex operibus viuorum.

MORTUORUM

uorum. R. Sic, quia communicatio secundum charitatem, non tamen valent ad mutandum statum.

An suffragia pro peccatores facta profint mortuis. R. Profunt ex opere operato; vt sunt sacramenta, & non ex opere operantis. Item, profunt, vt gerit personam totius Ecclesiæ, vel vt est instrumentum alicuius existentis in gratia, qui præcipit fieri suffragia per aliquem, qui non est in gratia, sed si fierent à iusto, valerent ex opere operantis, & operato. Art. 3.

An suffragia qua pro mortuis fiunt à viuis profint facientibus. R. Vt est satisfactorium non, quia soluens debitum pro alio non absoluitur à suo debito; sed vt est meritorium vitæ æternæ, sic, si est in charitate. Art. 4.

An suffragia profint existentibus in inferno. R. Non, nec pro eis Ecclesia intendit orare. Art. 5.

An suffragia profint existentibus in purgatorio. R. Sic. Art. 6.

An suffragia valeant pueris in limbo existentibus. R. Non, quia exierunt sine fide. Art. 7.

An suffragia profint Sanctis existentibus in celo. R. Non, quia nullam habent indigentiam. Item, cum de nostris bonis gaudent, non augetur gaudium, vt intensius gaudeant, sed vt de pluribus gaudeant. Art. 8.

An orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & elemosyna profint defunctis. R. Sic, & præcipue, quia maximè pertinent ad communicationem charitatis. Art. 9.

* Licet Missa ex parte Sacrificij equè profit defuncto, sed quoad orationes magis prodest illa defunctorum, tamen hic defectus potest compensari, vel per maiorem deuotionem celebrantis, vel iubentis celebrari, vel per intercessionem Sancti, cuius suffragium in Missa implo-
ratur.

Art. 10.

An indulgentia Ecclesie profint mortuis.
R. Directè non, quia mortui non possunt operari. indirectè sic: quia cum causa requirunt opera viuentis pro mortuis.

Art. 11.

An cultus exequiarum defunctis profint. R. Sic, quatenus viui ex his moti pro defunctis orant, vel opera aliqua pia faciunt; & sic ex opere operantis. De reliquis, vt ornatu, &c. hæc magis sunt viuorum solatia, quàm defunctorum subsidia.

Art. 12.

An suffragia, quæ sunt pro vno defuncto, magis proficiant ei, pro quo sunt, quàm alij. R. Solùm pro eo valent, quantum ad satisfactionem pœnæ, quia facere suffragia est satisfacere, sed alij in charitate existentes delectantur de bonis alterius, & sic omnes consolationem habent.

Art. 13.

An suffragia facta pro multis tantundem valeant singulis, ac pro unoquoque specialiter ferent. R. Non, quia suffragium habet finitam efficaciam. tem, secus Ecclesia non diceret Missam solùm pro vno, sed pro omnibus; sed ex lætitia charitatis sic, vt dixi in articulo 12.

Art. 14.

An suffragia communia tantum valeant illis, pro quibus specialia non sunt, quantum illis, pro quibus sunt communia & specialia

cialia simul. R. Non, sed specialia tantum pro his, pro quibus fiunt.

* Licet virtus Christi in Sacramento sit infinita, tamen effectus ad quæ sacramentum ordinatur, est finitus, & sic non est necesse, vt tollat totam pœnam. Item, credibile est ex diuina misericordia quod suffragia facta pro aliquibus, si non indigeant, dispensentur aliis pro quibus non fiunt.

QVÆSTIO LXXII.

De Oratione respectu Sanctorum qui sunt in patria,

AN Sancti cognoscant orationes nostras. R. ^{Art. 1.}
 Licet Sancti non videant omnia, quæ continentur in Deo, quia nõ comprehendunt Deum, sed vident ea, quæ spectant ad perfectionem propriæ beatitudinis, & sic in Verbo cognoscunt vota, deuotiones, orationes hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt, quod pertinet ad eorum gloriam, vt tanquam coadiutores Dei pro sint ad salutem petentibus auxilium; tamen non ferunt auxilium, prout vident esse dispositum à diuina iustitia, quia semper sunt conformes diuinæ voluntati.

An debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis. R. Sic, quia diuina bonitas disposuit, vt essent medij inter nos, & Deum, & sic perfectiùs seruetur ordo vt per media ad finem, & ob varias causas. Item, ad tollendum errorem Nestorij,

Nestorij, & Arii non dicimus, Christe ora pro nobis, sed, audi nos.

Art. 3.

An orationes Sanctorum pro nobis semper exaudiantur. R. Sic, quia orando semper volunt quod Deus vult, & quod Deus vult, semper fit, nisi loquamur de voluntate antecedenti, quæ non semper impletur, tamen non est frustrâ oratio, quia fortè prædestinatum est, vt Sanctorum orationibus adimpleatur id, quod Sancti vident Deum velle.

QVÆSTIO LXXIII.

De signis quæ iudicium præcedent.

Art. 1.

AN aliqua signa præcedent ante aduentum Domini ad iudicium. R. Sic, quæ inducant ad reuerentiam, & subiectionem iudicis; quorũ autem, & quæ signa erunt, vix sciri potest.

Art. 2.

An circa diem iudicij sol, & luna realiter obscurabuntur. R. Circa propinqua tempora iudicij sic, ad terrorem hominum, sed in ipso aduentu Christi non, & fiet ex virtute Dei.

Art. 3.

An virtutes cælorum veniente Domino commouebuntur. R. Sic, idest, Angeli admirabuntur, & virtutes; qui est certus ordo Angelorum, facient multa miracula, & nõ amplius mouebunt corpora cælestia, sicut nec Angeli custodes.

QVÆSTIO LXXIV.

De igne vltimæ confla-
grationis.

AN mundi purgatio sit futura. R. Sic, *Art. 1.*
Vt in meliorem statum mutetur, sic-
ut corpus hominum propter quos factus
est, vt sit locus conuenientior, & aspectu
delectabilior, tum quia ex hominum
culpa aliquam infectionem contraxerunt,
tum quia ad inuicem creaturæ se corrumpunt.

An mundi purgatio sit futura per ignem. Art. 2.
R. Sic, quia ignis est nobilissimum ele-
mentum, & habet naturales proprietates
similes proprietatibus gloriæ, v.g. non re-
cipit cõmitionem extranei, non ita inficitur,
vt alia elementa, & quæ non possunt
purgari per ignem, corrumpuntur ab eo,
vt panni, vasa lignea, &c.

An ille ignis, quo mundus purgabitur, sit Art. 3.
eiusdem speciei cum igne elementari. R.
Sic, sed an descendat de cœlo, vel gene-
rabitur in terra virtute diuina, est sub opi-
nionem.

An ille ignis purgabit etiam cœlos superio- Art. 4.
res. R. Non, quia non indigent purgatio-
ne, sed solum quiescent virtute diuina à
suo motu.

An ille ignis alia elementa consumet. R. Art. 5.
Non, quoad substantiam, & qualitates,
sed purgabuntur ab infectione contracta
ob peccata hominum, & ab impuritate,
ex mu

ex mutua actione facta, & per illam purgationem elementa acquirunt nobilissimum statum, sed in sua specie.

Art. 6.

An omnia elementa per illum ignem purgantur. R. Non, sed solum usque ad medium aeris interstitium quo usque ascenderunt aquae diluuij, & ignis non ascendet ultra aquas diluuij, ex Scriptura. Item, infernus non purgabitur, imò omnes faeces illuc descendent.

Art. 7.

An ignis conflagrationis debeat sequi iudicium. R. Non, sed praecedet iudicium, quia erit ante resurrectionem, quae praecedet iudicium, & conflagratio est dispositio ad resurrectionem, licet quoad aliquem effectum, id est, inuoluere malos, subsequatur iudicium.

Art. 8.

An ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur. R. Naturaliter aequè ageret in omnes malos, & bonos, sed ut instrumentum diuinæ virtutis cruciabit malos, boni nullum dolorem sentient; purgandi sentient dolorem magis, & minus pro diuersitate meritorum, sed post iudicium solum ager in damnatos.

Art. 9.

An ille ignis inuoluet reprobos. R. Sic, & ut calidus, & combustius descendet cum eis in infernum in poenam eorum, sed ut est subtilis, & lucidus, remanebit superius ad gloriam maiorem electorum.

QVÆSTIO LXXV.

De Resurrectione.

Art. 1.

AN corporum resurrectio sit futura. R. Sic, quia est de fide, & probatur multis.

An

An resurrectio erit omnium generaliter. R. Art. 1.

Sic, propter conformitatem naturæ ad Christum.

An resurrectio sit naturalis. R. Simpliciter Art. 3.

non, sed est miraculosa, quia à priuatione, id est, morte ad habitum non datur regressus secundum naturam, licet secundum quid posset dici naturalis, quatenus in corpore est aliqua inclinatio, & potentia ad vnionem cum anima, quæ tamen potentia non sufficit ad rationem motus naturalis.

QVÆSTIO LXXVI.

De causa resurrectionis.

AN Resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. R. Christus accepit primitias gratiæ, & eius gratia est causa nostræ gratiæ, quia ex eius plenitudine nos omnes accepimus; sic in Christo est inchoata nostræ resurrectio; sed Christus, vt Deus est prima causa nostræ resurrectionis, sed vt Deus, & homo resurgens est causa proxima, & quasi vniuoca, & est etiam causa exemplaris, vel instrumentum Dei, & effectus, id est, nostræ resurrectionis sequetur quando Deus voluerit, quia resurrectio Christi non est immediata nostræ, sed mediante voluntate Dei.

An vox tuba sit causa nostræ resurrectionis. R. Sic, quia tuba erit aliquod signum corporale datum à Christo ad nostram resurrectionem, quod potest esse multi

764 Ex Supplemento
multiplex, & habebit efficaciam instru-
mentalem à Christo ad resuscitandum ex
hoc quod proferetur à Deo.

Art. 3.

An Angeli operabuntur ad resurrectionem. R. Sic, quia quæ Deus corporaliter facit utitur ministerio Angelorum, v. g. ut colligant, & præparent cineres, licet Deus immediatè sine ministerio Angelorum uniet animam corpori, & glorificabit.

QVÆSTIO LXXVII.

De tempore, & modo resurrectionis.

Art. 1.

An tempus nostra resurrectionis oporteat differri usque ad finem mundi. R. Sic, sicut motus cœli est usque ad finem mundi; sed Resurrectio Christi cum sit causa, & exemplar nostræ resurrectionis, debuit præcedere omnium resurrectionem, quæ erit in fine seculi, nisi in aliquo ex privilegio particulari, ut in B. Virgine, & aliis.

Art. 2.

An tempus resurrectionis nostra sit occultum. R. Sic, etiam Angelis, & Apostolis.

Art. 3.

An futura sit resurrectio tempore noctis. R. Sic, sicut resurrectio Christi quæ est exemplar nostræ fuit in nocte; de hora determinatè sciri non potest, sed probabile est quòd erit illa in qua Christus resurrexit, ut quasi in crepusculo.

Art. 4.

An resurrectio sit subitò, vel successivè. R. Concursus Angelorum operabitur in tempore

tempore imperceptibili quod posset vocari instans, sed quod fiet virtute diuina, fiet subito.

QVÆSTIO LXXVIII.

De termino à quo Resurrectionis.

AN mors erit terminus resurrectionis in Art. 1.
omnibus. R. Præcedet, secus non resurgerent.

An omnium resurrectio erit à cineribus. R. Art. 2.
 Sic, nisi ex priuilegio alicui aliter concedatur, & qui ante iudicium immediatè erunt viui, resoluentur in cinerem ab igne purgante totum vniuersum, & per cineres intelliguntur omnes reliquæ, quæ remanent resolutio corpore.

An pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, habeant aliquam naturalem inclinationem ad animam, quæ eis coniungitur. R. Non, quia possent resolui in animalia, sed solum diuina prouidentia statuit illos iterum animæ coniungi. Art. 3.

QVÆSTIO LXXIX.

De conditionibus resurgentium,
 & primò de eorum identitate.

AN anima in resurrectione resumat Art. 1.
idem corpus numero. R. Sic, quia resurre

766 Ex Supplemento
resurrectio est surgere idem, quod cecidit,
id est, anima, & retutantur errores.

Art. 2. *An sit idem numero homo qui resurget.*
R. Sic, quia resurgere est reuiuiscere; et-
go, & vt idem homo ad beatitudinem
perueniat, & est idem numero corpus, &
eadem numero anima. Item, anima ho-
minis secūdum substantiam est rationalis,
& sensibilis quod sufficit, vt sit idem nu-
mero homo, & potentia sensitua, quae
corrumpuntur, non possunt totaliter tol-
lere identitatem animalis, cum sint acci-
dentales proprietates.

Art. 3. *An pulueres humani corporis oporteat redire
ad eandem partem corporis, qua in eis dissoluta
est.* R. Dummodo seruetur eadem species,
potest defendi diuersa variatio partium,
sed congruentius videtur dicendum quod
seruabitur in resurrectione situs partium,
quantum ad partes essentielles, & organi-
cas, & non quantum ad partes acciden-
tales, vt sunt vngues, &c.

Q V A E S T I O L X X X .

De integritate corporum resurgentium.

Art. 1. *AN omnia membra humani corporis re-
surgent.* R. Sic, vt perfectè, & in-
tegrè reparetur, & perfectè respondeat
animae tanquam causae efficienti circa
membra quae non solum est forma, & fi-
nis. Item intestina resurgent plena nobi-
lissimis humoribus. Item, homo meretur,
vt pra

vt præmictur, etiam in membro, quo fortè in vita caruit.

An capilli, & unguis in homine resur- Art. 2.
gent. R. Sic, quia homo resurget in perfectione suæ naturæ, & hæc sunt data ad ornamentum, & etiam ad conseruationem partium. Item, vrina, & aliæ superfluitates, quæ expelluntur à natura, non erunt; nec semen, quia non est ad perfectionem indiuidui, sed ad perfectionem speciei.

An humores in corpore resurgent R. Illa humiditas, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertinet, resurget in homine, vt sanguis in Christo, & isti humores non erunt ad restaurationem deperditi, sed ad integritatem corporis, sed non vrina, semen, sudor, quia hæc à natura reiciuntur pro perfectione indiuidui, vel ad generandum, vel nutriendum, vt lac. Art. 3.

An totum quod fuit in corpore de veritate humana natura resurget in ipso. R. Sic, secus corpus non esset perfectum, & sic totum quod pertinet ad esse corporis, & quod percipiet formam hominis, resurget: quid autem sit hoc, quod pertinet ad essentiam, sunt variæ opinioniones. Art. 4.

* Carnes humanæ comestæ resurgent in eo, in quo magis accesserunt ad perfectam participationem speciei; sed si æqualiter, resurgent in eo, in quo primò fuerant, & si quid superfuerit, resurget in secundo, & si quid deerit in quolibet illorum ad perfectam quantitatem. supplebit virtus diuina.

An quicquid fuerit materialiter in mem- Art. 5.
bris

bris hominis totum resurget. R. Non, quia esset monstruositas, sed considerata totalitate speciei, quæ attenditur secundum quantitatem, figuram, situm, & ordinem partium; sic capilli non resurgent considerata totalitate materiæ ab infantia, sed speciei, sic ossa, & similia.

QVÆSTIO LXXXI.

De qualitate resurgentium.

Art. 1.

AN omnes resurgent in eadem ætate. R. Omnes in ætate iuuenili sine vllō defectu, qui est in pueris, vel in senibus ad mensuram ætatis plenitudinis Christi, qui fuit circa 30. annos. Item, resurgemus in statu iuuenili; non quantum ad numerum annorum, sed quantum ad statum, qui in corpore humano ex annis relinquitur.

Art. 2.

An omnes resurgent eiusdem statura. R. Non, sed in quantitate, quæ debebatur indiuiduo, si natura non errasset, neque defecisset, & quod superest, resecabitur, quod supplebitur à Deo.

Art. 3.

An omnes resurgent in sexu virili. R. Non, sed in diuersis sexibus, vt in diuersis staturis, & hæc diuersitas spectat ad perfectionem speciei, & si sit differentia sexus, non erit confusio mutuæ visionis, quia ibi non est libido incitans ad turpes actus; vnde nascitur confusio, nec erit subiectio, quia non erit aliqua differentia, nisi ratione meritorum, & virtus animi erit in vtroque sexu, vnde occurremus in virum perfectum.

An omnes resurgent in vita animali. R. Art. 4.

Non, quòd sit nutritio, vel generatio, comestio, &c. hinc cessabunt mutuz actiones elementorum, & motus cœli, qui erat ad actiones animalis.

* Comestio Christi post resurrectionem non fuit necessitatis, quia cibo egeret, sed potestatis, vt ostenderet se veram naturam assumpsisse, quam prius habebat. Item, beatitudo corporis humani consistit in operatione, ex redundantia rationis, & quia homo est, & non, vt animal est, & delectationes corporales sunt medicinales ad tollendum fastidium in actibus, nec sunt veræ delectationes, nec de perfectione beatitudinis.

QVÆSTIO LXXXII.

De conditionibus corporum Beatorum resurgentium.

AN corpora Sanctorum post resurrectionem *Art. 1.*
erunt impassibilia. R. Sic, quia quamuis in eis sint elementa cum qualitatibus habentibus actionem, & passionem; sed quia quidquid in eis est elementarium qualitatum, erit perfectè subiectum animæ rationali, & sic non potest esse mutatio contra dispositionem qua perficiuntur ab anima. Ita, vt potentia illius materiæ sit ligata virtute animæ.

* Cicatrices in Sanctis erunt, non vt important aliquem defectum, sed vt signa constantissimæ virtutis.

Art. 2.

An impassibilitas in omnibus erit æqualis. R. Impassibilitas, vt dicit negationem, vel priuationem, erit æqualis, sed secundum dominium animæ, non erit qualis, quia est quoddam præmium datum ratione meritorum; sed in nullo erit passibilitas, quia non erit maior per recessum à contrario, sed per accessum ad terminum.

Art. 3.

An impassibilitas excludat sensum in actu à corporibus gloriosis. R. Non, quia sentient, & videbit eum omnis oculus, & immutatio quæ fiet à sensibili in potentia, v.g. oculo non erit naturalis, sic, vt eadem qualitate mutetur; sicut quando manus tangit calidum fit calida, sed per qualitatem sensibilem spiritualement, v.g. quando recipitur species, & non qualitas, vt cum oculus videt albedinem, & non efficitur albus.

* Potentiæ in Sanctis erunt perfectissimæ, & vna poterit intensè operari sine impedimento alterius operationis, & sic dum Deum contemplantur, poterunt alias operationes exercere.

Art. 4.

An in Beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu. R. Sic, excipitur gustus, qui deseruit nutritiæ, nisi fortè per immutationem linguæ ab aliqua humiditate, quia corpus debet præmiari; ergo omnes sensus, etiam de obiectis sensuum; vide ibi.

QVÆ

QVÆSTIO LXXXIII.

De subtilitate corporum

Beatorum.

AN subtilitas sit proprietas corporis gloriosi. Art. 1.

R. Sic, & est perfectio corporis veniens ex dominio animæ gloriosæ, & non erit subtilitas ex eo, quòd corpus vertatur in spiritum: esset enim hæresis, non enim resurgeret homo, nec erit subtilitas per modum rarefactionis, quia corpus erit palpabile, habens carnem, & ossa.

*An ratione huius subtilitatis competat cor-**pore glorioso esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso. R.*

Ratione subtilitatis non, quia non aufertur dimensio quantitatis, quæ requirit proprium situm, sed hoc habebit ex operatione virtutis diuinæ, & sic transibit cælum.

An per miraculum possit fieri, vt duo corpora

sint in eodem loco. R. Sic, vt in partu B. Virginis, & Christus intrauit ianuis clausis, & in hoc non est contradictio, & vtrumque corpus esset in loco.

* Non potest fieri per miraculum, quòd vnum corpus localiter sit in diuersis locis, & corpus Christi in altari non est in loco, & eadem virtute sit, vt accidens sit sine subiecto.

An vnum corpus gloriosum possit esse cum

alio glorioso in eodem loco. R. Ratione suæ proprietatis, vel subtilitatis non, sicut nec cum non glorioso, sed virtute diuina sic.

Art. 5.

An ex sua subtilitate remoueat^r à corpore glorioso necessitas existendi in aequali loco. R. Non, quia semper cum eo est eadem quantitas.

Art. 6.

An corpus gloriosum ratione sua subtilitatis, sit impalpabile. R. Corpus gloriosum ex sua natura est palpabile, vt illud Christi, sed est in potestate beati immutare, vel non immutare sensum tactus, sed ex virtute diuina habet corpus gloriosum, vt nō palpetur à corpore non glorioso.

QVÆSTIO LXXXIV.

De agilitate corporum Beatorum.

Art. 1.

AN corpora gloriosa sint futura agibilia. R. Sic, per dotem glorificati corporis, quæ est perfectio effluens in corpus ab anima gloriosa, cui erit omnino subiectum, vt sit vbi vult anima, vt motrix.

* Et dicuntur ferri ab Angelis, vt monstretur reuerentia, quæ debetur eis, & per hanc dotem agilitatis corpus redditur aptum non solum ad motum, sed etiam ad sentiendum, & ad omnes alias operationes, & hoc dabitur à Deo in proprietate gloriæ.

Art. 2.

An Sancti aliquando vrentur sua agilitate, ita quòd moueantur. R. Sic, quia resurgent
ad

ad cælum, & etiam in cælo pro sua voluntate mouebuntur, & semper erunt beati, quia vbique Deum videbunt, & hoc non propter indigentiam, sed vt manifestent virtutem motiuam in ipsis, nec motus localis aliquid minuit de stabilitate animæ in Deo, & semper gaudet de loco sibi debito ex meritis, licet in alio loco sit.

An Sancti moueantur in instanti. R. Non, *Art. 3.* sed in tempore imperceptibili propter sui breuitatem, quia medium est diuisibile, sic & motus; nec transit de loco ad locum sine medio, sicut facit voluntas, & Angelus qui æquiuocè dicitur esse in loco respectu corporis. Item, licet post resurrectionem non erit tempus, quod est numerus motus cæli, tamen erit tempus confurgens ex posteriori, & priori.

Q V Æ S T I O L X X V.

De claritate corporum

Beatorum.

An corporibus gloriosis conueniat claritas. *Art. 1.*
AR. Sic, quia fulgebunt sicut sol, & illa claritas causabitur ex redundantia gloriæ animæ in corpus modo corporali, & recipietur per modum recipientis, & erit maior, vel minor, secundum quantitatem gloriæ animæ pro meritis, nec color qui est conueniens corpori impedietur, & erit claritas secundum modum cuiuslibet partis.

Art. 2.

An claritas gloriosi corporis possit videri à corpore non glorioso. R. Sic, & naturaliter, & impij videbunt gloriam Sanctorum in iudicio, & ex hoc torquebuntur, & assimilatur claritati Christi in transfiguratione quam viderunt Apostoli.

* Claritas naturæ, & gloriæ, licet in causa sint diuersi generis, tamen conueniunt in specie. Item, claritas beati licet sit intensa, non offendit visum, quia agit virtute animæ, sed delectat, & videtur secundum imperium voluntatis, cui subditur.

Art. 3.

An corpus gloriosum necessario videatur à corpore non glorioso. R. Non, sed vt anima voluerit sub cuius potestate est, sicut corpus Christi post resurrectionem non necessario videbatur.

* Claritas in corpore glorioso erit obediens animæ, quæ potest occultari, & ostendi quando vult, vt mutet, vel non mutet visum; non tamen potest mutare quantitatem corporis.

QVÆSTIO LXXXVI.

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium.

Art. 1.

AN corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. R. Resurgent integra quoad membra, & quoad defectus membrorum in quibus attenditur perfectio naturæ, v. g. mortui in puerili ætate, sed defectus nati ex naturalibus principiis, vt ponderositas, passibilitas, &c. erunt

in

in corpore damnati.

An corpora damnatorum erunt incorruptibilia. R. Sic, quia cessante motu cœli non erit corruptibilitas: sed incorruptibilitas beatorum erit etiam ex vi gratiæ. *Art. 2.*

An corpora damnatorum sint futura impassibilia. R. Erunt impassibilia passione naturali, sicut & incorruptibilia, quia cessabit motus cœli à quo est omnis alteratio, sed erunt passibilia passione animæ per modum cuiusdam intentionis; sicut similitudo albedinis recipitur in oculo, & erit etiam sensus pœnæ per modum læsiui, erunt passibilia, sed beatorum non, quia non accipient per modum læsiui. Item, ignis affiget, & non consummabit. *Art. 3.*

QVÆSTIO LXXXVII.

De cognitione quam habebunt re-
fuscitati in die iudicij respectu
meritorum, & demeritorum.

AN post resurrectionem quilibet cognoscat peccata, quæ fecit. R. Sic, ex diuina vi, & quisque perfectè sciet ob quæ iudicabitur, quæ erunt in conscientia, vt in libris scripta, vt vnus liber erit cum sententia iudicis, & hoc fiet ex diuina vi. Item, in Sanctis memoria peccatorum erit causa cur gaudeant de diuina misericordia, ob quam sunt dimissa. *Art. 1.*

An quilibet poterit legere quæ sunt in con- *Art. 2.*
sciens

scientia alterius. R. Sic, vt omnes cognoscant sententiam esse iustam tum in bonis, tum in malis, nec minuetur confusio peccantium, quia habent socios.

Art. 3.

An omnia merita, vel demerita propria, vel aliena vno intuitu ab aliquo videbuntur. R. Omnia in breuissimo tempore virtute diuina, sed beati omnia vident in Verbo.

Q V Æ S T I O LXXXVIII.

De Iudicio generali, tempore, & loco in quo fiet.

Art. 1.

AN generale iudicium sit futurum. R. Sic, post resurrectionem, & tunc apparebit diuina iustitia, quæ modò occultatur in multis.

* Licet iudicium sit particulare, & vniuersale, tamen Deus non iudicat bis in idipsum, quia non infert duas pœnas pro vno peccato, sed complet quæ inflicta non fuerant.

Art. 2.

An iudicium fiet per locutionem vocalem. R. Hoc certè sciri non potest, sed est probabile, quod perficietur mentaliter; sed Christus corporaliter apparebit, vt iudex.

Art. 3.

An tempus futuri iudicij sit ignotum. R. Sic, sed soli Deo notum.

Art. 4.

An iudicium fiat in valle Iosaphat. R. Probabiliter colligitur ex Scripturis, quòd erit circa locum montis Oliueti, vnde Christus ascendit, qui præeminet valli Iosaphat, vt ostendatur quòd idem est, qui ascendit, & descendit, vbi magna multitudo

citudo in paruo spatio comprehendi potest, & nubes non erunt vapores aliqui, sed densitates lucis resplendentes à corporibus Sanctorum.

QVÆSTIO LXXXIX.

De iudicantibus, & iudicatis
in iudicio generali.

AN aliqui homines iudicabunt cum Christo. *Art. 1.*
R. Iudicare ex propria auctoritate ferendo sententiam est solius Dei, sed iudicare sententiam, iam latam pronuntiando, conuenit uiris perfectis, quia alios ducunt in cognitionem diuinę iustitię, ita ut reuelatio iustitię dicatur iudicium. Nec est inconueniens aliquos Sanctos aliis reuelare quędam per modum illuminationis, vel locutionis.

An iudiciaria potestas correspondeat uoluntaria pauperitati. R. Sic, quia humilibus per modum meriti conuenit exaltatio; qui sequuti sunt Christum, &c. *Art. 2.*

An Angeli debeant iudicare. R. Non, *Art. 3.* quia non habent humanam naturam; unde Christus iudicium facit, quia filius hominis, sed erunt ministri iudicis, & approbabunt sententiam.

An demones exequentur sententiam iudicis in damnatos. R. Sic, quia iustum est, ut qui diabolo se subiecerunt peccando, subiiciantur eidem in pœnis. *Art. 4.*

An omnes in iudicio comparebunt. R. Sic, *Art. 5.* quia Christum uidebit omnis oculus; &

sicut mortuus est pro omnibus sufficenter, ita conuenit, vt omnes agnoscant suam iudiciariam potestatem, qui est iudex uiuorum, & mortuorum.

Art. 6.

An boni in iudicio iudicabuntur. R. Omnes, vt pramientur, & fiat discussio vbi fuit aliquando peccatum, vt omnes alij cognoscant merita, & Dei iustitiam.

Art. 7.

An mali iudicabuntur. R. Quoad retributionem pœnæ omnes; sed quoad discussionem, non, quia non fit de infidelibus, quia opera sine fide carent rectitudine.

Art. 8.

An Angeli in futuro iudicio condemnabuntur. R. Non, quia iam iudicati sunt; indirectè sic, quia boni gaudebunt de salute eorum, quos ad meritum induxerunt; mali contra magis torquebuntur propter ruina malorum, qui per eos ad mala sunt excitati.

Q V Æ S T I O X C.

De forma iudicis venientis
ad iudicium.

Art. 1.

AN Christus in forma humanitatis sit iudicaturus. R. Sic, & sic conuenit, dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est, cuius beneficio saluamur, & in hac forma prædicauit, & fuit iudicatus, & nos redemit; hinc data est Christo omnis potestas in cælo, & in terra.

* In Christo secundum diuinam naturam erat auctoritas dominij ob creationem,
secun

secundum humanam grat auctoritas domini iure redemptionis, & ex dono diuinitatis erat inuincibilis, & quæ Christus faciebat in carne attribuitur diuinitati, quia caro erat instrumentum diuinitatis.

An Christus in iudicio apparebit in forma gloriosa humanitatis. **R.** Sic, imò electi habebunt corpora gloriosa, & sicut in primo aduentu venit in infirmitate, vt iudicaretur, sic in secundo veniet in gloria, & maiestate, vt iudicet, & veniet in eadem carne, sed gloriosa, & videbitur ita gloriosus ab omnibus, quod beatis erit in præmium, damnatis in pœnam, & ostendet plagas suas. Art. 2.

An diuinitas sine gaudio videri poterit. **R.** Non, quia Deus est per essentiam bonus, & sic est impossibile, quòd essentia apprehensa non delectet. Art. 3.

* Impij licet certò cognoscant Christum esse Deum, non tamen vident diuinitatem, quam si viderent, non haberent tristitiam.

Q V Æ S T I O X C I.

De qualitate mundi, & resurgentium post iudicium.

AN mundus innovabitur. **R.** Sic, corporalia sunt facta propter homines, sed homo tunc non indigebit illis, & illa dispositio nouitatis in mundo, non erit naturalis, nec contra naturam, sed supra naturam, addens certam perfectionem cuiusdam gloriæ, & homo meruit vt talis Art. 2.

gloria mundo conferatur, & non mundus, qui non potest mereri.

Art. 2.

An motus corporum cœlestium cessabit. R. Sic, sed non naturaliter, sed ex virtute diuina, nec eo homo ampliùs indigebit.

* Nec motus est de substantia cœli, quæ remanebit, & cessante sole, illa pars terræ, quæ non illuminabitur à sole, non erit obscura, quia corpora elementorum habebunt in seipsis quandam gloriæ claritatem, nec erit tempus post tempus.

Art. 3.

An in corporibus cœlestibus augebitur claritas in illa inuolutione. R. Sic, quia si totus mundus immutabitur; ergo & cœlû quod est pars mundi; sed de modo, & quantitate Deus scit.

Art. 4.

An elementa inuoluntur per receptionem alicuius claritatis. R. Sic, non tamen æqualiter omnia elementa vestientur claritate, sed quodlibet secundum modum suum, & hoc, vt homo per sensus, v. g. visum manifesta indicia diuinitatis habeat.

Art. 5.

An planta, & animalia remanebunt in illa inuolutione. R. Non, quia facta sunt ad cõseruandam vitam animale[m] hominis, quæ cessante cessabunt, quia homo habet incorruptionem.

Q V Æ S T I O X C I I.

De visione diuinæ essentiæ in comparatione ad Beatos.

Art. 1.

AN intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam. R. Sic,

Sic, est de fide, tum ex Scripturis, tum ex Sanctis. Vide ibi, & in prima secunda.

An Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. *Art. 2.* R. Non, neque sentire aliquo sensu corporali, sicut per se visibile est, nec hîc, nec in patria, sed per accidens sic, id est, dum tantam gloriam Dei inspicient in corporibus, & maximè gloriosis, & speciatim Christi, vt dicatur aliquo modo Deum videre, & ex parte intellectus tam clarè Deum videbit, quòd in rebus corporalibus visis Deus percipietur, sicut in locutione alicuius percipitur eius vita.

An Sancti Deum videntes omnia videant quæ Deus videt. *Art. 3.* R. Non, quia Deus scientia visionis cognoscit omnia quæ sunt, erunt, & fuerunt tanquam præsentia. Item, cum scientia simplicis intelligentiæ cognoscit illa, quæ potest facere, licet nunquam factururus sit; secus non cognosceret perfectè suam potentiam, nisi cognosceret obiecta; sed impossibile est, vt Beatus hæc omnia cognoscat. Item, anima Christi cognoscit omnia in Verbo, quæ Deus cognoscit notitia visionis; sed alij Beati non cognoscunt omnia in essentia diuina, vt anima Christi, vnde Angeli inferiores illuminantur à superioribus, & quo perfectius principium, seu essentia diuina cognoscitur, eo plures effectus cognoscuntur per ipsum. Item, diuina essentia est speculum voluntarium, ideo ostendit tantum ea, quæ vult. Item, illa ignorantia in beatis non est pœnalis, quia non dicit

dicit nescientiam alicuius, quod sciri debet, sed est quædam nescientia. Item, probabile quòd post diem iudicij omnes omnia videbunt in Verbo, quæ Deus videt scientia visionis, sed non, vt anima Christi, sed aliqui plura, aliqui pauciora secundum gradum suum.

QVÆSTIO XCIII.

De Sanctorum beatitudine, & eorum mansionibus.

Art. 1.

AN beatitudo Sanctorum sit maior futura post iudicium, quàm an. è. R. Extensiuè sic, quia anima gaudebit non solum de bono proprio, sed etiam de bono corporis, & quia anima informando corpus, perficitur, quia est in suo esse naturali, vt forma ad materiam, & perfectiùs operabitur, quia non impieditur à corpore, & sic potest dici, quòd beatitudo erit perfectior, etiam intensiuè.

* Licet anima in actu intelligendi non vtatur corpore, tamen perfectio corporis quodammodo cooperatur ad perfectionem operis intellectualis in quantum anima in corpore glorioso erit ex sua natura perfectior, & efficacior, & gaudebit plus ob gloriam corporis intensiuè, & extensiuè.

Art. 2.

An gradus beatitudinis debeant dici mansiones. R. Sic, quia assequutio finis appetitiui dicitur mansio, & licet domus beatitudinis respectu obiecti sit vna, tamen ex parte beatorum sunt multæ; quia differunt
bea

beatitudines.

* In limbo, & purgatorio non sunt mansiones, quia qui ibi sunt non sunt consecuti suum finem.

An diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis. R. Sic, quia gradus beatitudinis sunt secundum gradus charitatis. Art. 3.

QVÆSTIO XCIV.

De modo quo Sancti se habebunt erga damnatos.

AN Beati qui erunt in patria videbunt pœnas damnatorum. R. Sic, vt in beatitudine magis complacent, & Deo maiores gratias reddant. Art. 1.

An Beati compatiantur miseris damnatorum. R. Non erit per modum passionis, nec per modum electionis, quia volunt quod Deus vult, & sic non eligunt damnatos priuari pœna; sed erga peccatores in hac vita, sic, quia volunt eorum salutem, & ipsi possunt saluari sine præiudicio diuinæ iustitiæ. Art. 2.

An beati latentur de pœna damnatorum. R. Non, vt pœnæ damnatorum sunt, sed gaudent de diuina iustitia, & sua liberatione, & sic vt habeant aliquid boni annexum. Art. 3.

QVÆSTIO XCV.

De dotibus Beatorum.

AN sint ponenda aliqua dotes in hominibus beatis. R. Sic, & dona data à Deo Art. 1.

à Deo ad ornatum eorum, sicut ornamenta sponsarum in matrimonio carnali ad dotem pertinent, & dantur à tota Trinitate, licet datio approprietur Patri, dū traducitur sponsa in cœlum.

Art. 2.

An dos sit idem quod beatitudo. R. Non, sed differunt realiter, & dos datur sine meritis, sed beatitudo pro meritis. Item, beatitudo est ipsa operatio, sed dotes sunt habitus, vel dispositiones, vel quæcunque aliæ qualitates, quæ ad ipsam operationem ordinantur. Item, beatitudo dicit omnia bona, etiam ipsas dotes, non vt partes essentia, sed vt ordinatas aliquo modo ad beatitudinem.

Art. 3.

An competat Christo habere dotes. R. Proprie non, quia non est matrimonium inter naturam humanam, & diuinam, cum sit eadem persona, imò Christus est qui dat dotes spirituales, & non eas recipit, verum est, quod ea quæ dicuntur dotes excellentissime conueniunt Christo.

Art. 4.

An Angeli habeant dotes. R. Licet ea quæ dicuntur dotes conueniant Angelis & hominibus, sed non ratione dotis, quia Angeli sunt sodales, & non sunt sponsæ, quia non est conformitas naturæ humanæ, vt debet esse inter sponsum, & sponsam, saltem non competit Angelis proprie dos, vt hominibus.

Art. 5.

An conuenienter penantur tres animæ dotes. R. Sic, & sunt visio, dilectio, fructio. Ex parte habitus, qui elicit visionem, est vna dos, quæ ab omnibus dicitur visio, & ob conuenientiam per effectum, quæ dicitur

dicitur dilectio, quæ ab aliquibus vocatur fruitio, & ob coniunctionem ponitur cōprehensio, quæ est Deum præsentem habere. Visio respondet fidei, comprehensio spei, delectatio charitati.

QVÆSTIO XCVI.

De Aureolis.

An aureola sit aliud à premio essentiali, *Art. 1.*
quod aurea dicitur. R. Sic, quia præmium essentialiale dicitur aurea, sed præmium accidentale superadditum dicitur aureola, & datur propter specialem rationem certaminis cui debetur specialis corona spiritualis, id est, aureola, ut in virginibus, martyribus, & doctoribus.

An aureola differat à fructu. R. Sic, & varia ratione distinguuntur, quia fructus est gaudium spiritualitatis, quod habetur ex opere per verbum Dei, & multi habent fructus, sed non aureolas. *Art. 2.*

An fructus debeat soli virtuti continentia. R. Magis continentia, quia fructus debetur ex hoc, quod à carnali vita in spirituales transit, quod fit per continentiam proprie. *Art. 3.*

An conuenienter assignentur tres fructus tribus continentia partibus. R. Sic, quia continentie coniugali datur fructus trigesimus, viduali sexagesimus, virginali centesimus: & hic fructus qui est accidentale præmium non datur omnibus saluandis, ut carnalibus, qui in fine cōuertuntur. *Art. 4.*

Art. 5.

An aureola debeatur virginibus. R. Sic, quia in his est præcellens ratio victoriæ, & sic eis debetur specialis aliqua corona, id est, aureola, & debetur his tantum quæ habuerunt propositum seruandi perpetuò virginitatem, siue cum voto, siue sine voto. Item, si aureola largè sumatur, vt pro quocumque gaudio, quod potest haberi supra gaudium essentielle, tunc potest competere, etiam non virginibus. Item, virgo violenter oppressa non amittit aureolam, sic ex diua Lucia: frigidi, & eunuchi si habent propositum virginitatis, habebunt aureolam.

Art. 6.

An martyribus debeatur aureola. R. Sic, quia habent maiorem victoriam ex pugna quam virgines. Causa sufficiens ad martyrium non solum est confessio fidei, sed quæcunque alia virtus, quæ pro fine habet Christum, vt B. Agnes, quæ pro virginitate seruanda mortua est, fuit martyr. Item, martyres actu, non voluntate, vt Innocentes, qui passi sunt pro Christo, habent aureolam, non secundum perfectam rationem, sed secundum quandam participationem.

Art. 7.

An doctoribus debeatur aureola. R. Sic, quia docendo, & prædicando obtinent victoriam contra diabolum, illum expellendo à se, & ab aliis, sicut virgines, & martyres contra mundum, & carnem.

Art. 8.

An Christo debeatur aureola. R. Christo competit aurea corona, & non aureola, quia in Christo est plena victoriæ ratio, & non per participationem, & per ipsum
alij

alij vincunt, & participant aureolas.

An Angelis debeat aureola. R. Non, *Art. 9.*
quia in Angelis non est pugna, vt coronentur, nec habent corpus, vt per eius actum vincant, &c. & non datur amanti-
bus martyrium, nisi patiantur.

An aureola debeat corpori. R. Non, sed in *Art. 10.*
mente, sed per quandam redundantiam
refulget in corpore; sicut ex gaudio essen-
tiali redundat in corpus decor, sic ex au-
reola mentis.

An conuenienter assignentur tres aureolæ *Art. 11.*
virginum, martyrum, doctorum. R. Sic, quia
tres sunt victoriæ priuilegiaræ in tribus
pugnis, contra delectationes venereas, &
sic virginum contra mundum persequen-
tem, & sic Martyrum contra diabolum, &
sic doctorum.

An aureola virginum sit potissima inter *Art. 12.*
alias. R. Secundum quid sic, quia longior
pugna, sed simpliciter potior est illa Mar-
tyrum.

An vnus alio habeat excellentius aureolam. *Art. 13.*
R. Sic, prout meritum est maius, vel mi-
nus. Item potest esse, vt quis in martyrio
minus mereatur quantum ad premium
essentiale, seu auream, quod est ex chari-
tate, & magis quoad aureolam propter
intentionem operis.

QVÆSTIO XC VII.

De pœna damnatorum.

AN damnati in inferno sola pœna ignis *Art. 1.*
affligantur. R. Non, sed ex mul-
tis

tis, sicut in multis vanis finem suum posuerunt, & sic transibunt à vehementissimo calore ad vehementissimum frigus sine aliquo refrigerio.

- Art. 2.* *An vermis dānatorum sit corporalis.* R. Non, sed spiritualis, id est, remorsus consciētiae.
- Art. 3.* *An fletus qui erit in damnatis, sit corporalis.* R. Fletus corporalis, vt dicit resolutionem lacrymarum, non erit in damnatis, quia consumerentur, sed vt est quædam commotio, & turbatio capitis, potest esse.
- Art. 4.* *An damnati sint in tenebris corporalibus.* R. Sic, in loco tenebroso, & si quid lumen erit videbunt quæ displicent, & augebitur pœna.
- Art. 5.* *An ignis inferni sit corporalis.* R. Ignis qui cruciabit corpus est corporeus, licet à nostro igne in aliqua proprietate distinguatur, & vt est instrumentum iustitiæ Dei, cruciabit magis, vel minus.
- Art. 6.* *An ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.* R. Sic, sed in qua materia erit ille ignis, nescitur, nec indiget lignis, &c. sicut corpora dānatorum licet sint eiusdem speciei, tamen sunt incorruptibilia, sic ignis.
- Art. 7.* *An ignis inferni sit sub terra.* R. Sic, sicut gaudium beatorum est in cœlo.

QVÆSTIO XCVIII.

De voluntate, & intellectu
dānatorum.

- Art. 1.* *AN voluntas omnis dānatorum sit mala.* R. Deliberata semper erit mala, quia

quia obstinati, sicut beatorum semper erit bona, licet damnati habeant voluntatem naturalem, & ut sic bonam, & appetunt bonum.

An damnatos pœniteat de malo, quod fecerunt. R. Semper habent voluntatem mali, iræ, & peccati, & sic non pœnitebit nisi per accidens, in quantum affliguntur de pœna, quam pro peccatis sustinent. *Art. 2.*

An damnati recte & deliberata ratione velent non esse. R. Non simpliciter, sed ad vitandam pœnam sic. *Art. 3.*

An damnati in inferno velent alios esse damnatos, qui non sunt. R. Sic, ex odio, & invidia. *Art. 4.*

An damnati habeant Deum odio. R. Sic, ob effectum suæ iustitiæ, qui est pœna, licet in se sit amabilis. *Art. 5.*

An damnati mereantur. R. Non, quia iam sunt in termino, nisi loquamur de pœna secundaria, & præmio accidentali. *Art. 6.*

An damnati possint vii notitia, quam in hoc mundo habuerunt. R. Sic, sed erit ad tristitiam, & non ad lætitiã. *Art. 7.*

An damnati aliquando cogitabunt de Deo. R. Non de Deo, ut in se est, sed ut punit, &c. *Art. 8.*

An damnati gloriam beatorum videant. R. Ante diem iudicij intelligent eos esse in gloria inexestimabili, & ex hoc turbabuntur propter inuidiam, & priuationem post iudicium non videbunt, & dolebunt ob memoriã eorum, quæ viderunt antè. *Art. 9.*

 QVÆSTIO XCIX.

 De misericordia Dei respectu
 damnatorum.

Art. 1.

AN ex divina iustitia inferatur peccatori-
 bus poena aeterna. R. Sic, quia offende-
 runt Dei maiestatem infinitam, ergo pec-
 na debet esse infinita, non in intentione;
 ergo in duratione.

Art. 2.

*An per diuinam misericordiam omnis poena
 terminetur, tam hominum, quàm demonum.*
 R. Non, sicut nec bonorum beatitudo ter-
 minatur, licet eos citra condignum pu-
 niat.

Art. 3.

*An diuina misericordia patiatur homines
 in aeternum puniri.* R. Sic, sicut dæmones, &
 quia sunt eodem modo obstinati.

Art. 4.

*An poena Christianorum damnatorum per
 diuinam misericordiam terminetur.* R. Non,
 sed punientur in aeternum, vt alij, de qui-
 bus supra.

Art. 5.

*An omnes illi qui operantur misericordie
 opera, punientur in aeternum.* R. Si morian-
 tur in peccato mortali in aeternum pu-
 nientur.

FINIS.

INDEX

I N D E X

R E R V M Q V Æ
H O C L I B E L L O
C O N T I N E N T V R.

A

	<i>Resolutio ab excommunicatione.</i>	
	703	
	<i>Abstinentia.</i>	458
	<i>Acceptio personarum.</i>	359
	<i>Accidia.</i>	327
	<i>Accusationem spectantia.</i>	367
	<i>Actus imperati à voluntate.</i>	158
	<i>Actus voluntatis interioris bonitas & malitia.</i>	161
	<i>Actus humanos quæ consequantur ratione bonitatis & malitia.</i>	164
	<i>Actuum humanorum circumstantia. 147 bonitas & malitia.</i>	159
	<i>Actuum humanorum exteriorum bonitas & malitia.</i>	163
	<i>Adami status, & conditio. 105 voluntas. 106 dominium. 107 conservatio individui. 108 speciei. 109 peccatum. 485 illius peccati pœna.</i>	487
	<i>Adiuratio.</i>	399
	<i>Adoptio.</i>	736
	<i>Adoptio Christi.</i>	571
	<i>Adoratio Christi.</i>	574
	<i>Adulatio.</i>	426
	<i>Adulterium.</i>	474
	<i>Advoca</i>	

INDEX

<i>Aduocatus.</i>	371
<i>Æqualitas.</i>	430
<i>Affabilitas.</i>	426
<i>Affectus presentis seculi, & horror futuri.</i>	471
<i>Affinitas.</i>	732
<i>Ambitio.</i>	442
<i>Amicitia.</i>	426
<i>Amor.</i>	168
<i>Amor sui.</i>	471
<i>Amoris causa. 169 effectus.</i>	ibid.
<i>Angelorum substantia. 67 comparatio ad corpora. 68 ad locum. ibid. motus localis. 69 cognitio. ibid. cognitionis medium. 70 modus. 72 voluntas. 73 amor & dilectio. 74 productio in esse natura. 75 perfectio in esse gratia, & gloria. 76 malitia quoad culpam. 77 locutiones. 118 ordinatio secundum Hierarchias & ordines. 119 actio in homines. 124 missio. 126 custodia.</i>	127
<i>Angelorum super creaturam corporalem presidentia.</i>	123
<i>Anima quomodo corporalia intelligat. 95 quomodo seipsam, & qua in ipsa. 98 quomodo qua supra se sunt.</i>	99
<i>Anima essentia. 86 unio ad corpus. 87 potentia in genere. 88 in specie. 89 passiones in specie.</i>	168
<i>Anima separata cognitio. 99 qualitas & pena ei inflicta ab igne corporeo.</i>	755
<i>Anima passionum subiectum. 165 bonum & malum secundum se.</i>	167
<i>Anima Christi potentia. 554 defectus à Christo assumti.</i>	556
<i>Animarum locus post mortem.</i>	753
	<i>Apostol</i>

R E R V M.

<i>Apostasia.</i>	294.485
<i>Appetitus.</i>	91.92
<i>Aquarum congregatio.</i>	84
<i>Ascensio Christi.</i>	614
<i>Assumptio diuini nominis per modum adiuu- tionis. 399. item, ad inuocandum per ora- tionem, vel laudem.</i>	ibid.
<i>Assumptionis Christi modus quantum ad ordi- nem.</i>	540
<i>Astutia.</i>	343
<i>Auaritia.</i>	428
<i>Audacia.</i>	184.438
<i>Aureola.</i>	785
<i>Autocheiria.</i>	361

B

B <i>Baptismus.</i>	632
<i>Baptismi administratio à quo fieri debeat.</i>	635
<i>Baptismi effectus. 640. preparatoria.</i>	643
<i>Baptismum suscipientes,</i>	637
<i>Beatorum doctores.</i>	783
<i>Beatitudo diuina.</i>	36
<i>Beatitudo hominis in quibus consistat.</i>	139
<i>Beatitudo quid.</i>	141
<i>Beatitudinis adeptio. 144. requisita.</i>	143
<i>Beatitudines.</i>	207
<i>Bellum.</i>	331
<i>Beneficentia.</i>	321
<i>Bigamia, & irregularitas ex ea contracta.</i>	749
<i>Blasphemia in genere. 294. in Spiritum san- ctum.</i>	296
<i>Bonum in communi.</i>	6
	L Caci

I N D E X

C

C æritas mentis.	471
Castitas.	466
Cautio.	340
Charitas.	306. 386
Charitatis subiectum.	309
obiectum.	312
ordo.	313
præcepta.	334
Christus mediator Dei & hominum.	576
Christi oratio.	568
Sacerdotium.	596
ad-	
optio.	571
prædestinatio.	572
adoratio.	574
humanitas.	575
imago.	ibid.
Cruce.	ibid.
mater.	ibid.
conceptio quoad materiã,	
de qua corpus eius conceptum.	581
quoad	
principium actuum.	583
conceptionis mo-	
dius & ordo.	584
concepta proliis perf. ctio.	585
natiuitas.	586
nati manifestatio.	388
baptizatio.	591
conuersationis mo-	
dius	590
tentatio.	593
doctrina.	594
miraculum in generali.	ibid.
eorum species.	595
transfiguratio.	596
passio.	597
mors.	604
sepultura.	606
descensus ad inferos.	607
resurrectio.	609
ascensio.	614
sessio	
ad dexteram Patris.	616
potestas iudicia-	
ria.	617
Christi resurgentis qualitas.	610
Christo conuenientia secundum quod Patri fuit	
subiectus.	567
Circumciso.	642
Circumspectio.	340
Clauum entitas & quidditas.	697
effectus.	698
ministri.	699
usus in quos exerceri	
p. ssit.	700
Clementia & mansuetudo.	477
Cognatio spiritalis.	735
Concupiscentia.	171
Condi	

R E R V M.

Conditio.	728
Confessio quoad eius necessitatem.	688
Confessionis quidditas. 690 minister. <i>ibid.</i> qualitas. 691 effectus. 692 sigillum 693	
Confirmatio, siue Chrisma.	644
Consanguinitas.	731
Conscientia.	91
Consensus.	725
Consensus actus voluntatis in cōparatione eorum, quæ sunt ad finem.	157
Consilium quod præcedit electionem.	156
Consilij donum.	342
Consuetudo.	248
Contemp'tatio.	386
Contentio.	392. 444
Continentia.	475
Contritio.	680
Contritionis obiectum. 682 quantitas. 684 tempus. 685 effectus. 687	
Contumelia.	373
Conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi.	651
Corona.	716
Corporis defectus assumpti à Christo.	555
Correctio fraterna.	325
Creatio.	63
Creationis creatura corporalis (p. 3) ordo. <i>ib.</i>	
Creatura corporalis actio.	131
Creatura quomodo inuicem sese moucant. 117	
Creaturarum processio à Deo, & omnium entium prima causa. 62 principium. 64 mutatio.	115
Crudelitas.	480
Cupiditas.	228
Curiositas.	489

I N D E X

D

Dæmonum pœna. 79	ordo. 122	impugnatio.	130
Damnationum pœna. 787	voluntas & intellectus.		788
Decima.			393
Declinatio mali.			382
Defectus animæ à Christo assumti.			556
Defectus corporis à Christo assumti.			555
Defectus membrorum.			716
Delectatio secundum se.			172
Delectatio: is causa 174	effectus. 175	bonitas & malitia.	ibid.
Derisio.			376
Descensus Christi ad inferos.			607
Desperatio.			303
Detractio.			374
Deuotio.			385
Deus an sit. 3	quomodo à nobis cognosci possit.		13
Dei simplicitas. 4	perfectio 5	bonitas. 7	infinitas. 8
existentia in rebus. 9	immu- tabilitas. 10	eternitas. 11	unitas. 12
nomina. 16	scientia 19	vita. 25	voluntas. 26
amor. 29	iustitia & misericordia. 30	providentia. 31	misericordia respectu damnatorum.
			790
Dilectio.			317
Discordia.			329.444
Diuinitas.			402
Docilitas.			340
Doctrina sacra, qualis, & ad qua se extendat.			
Dolor secundum se.			176
Doloris cause. 177	effectus. 178.	remedia. 179	bonitas & malitia.
			ibid.
			Dona.

Dolus.	345
Dona.	205
Dulia.	414
E Brietas.	465
E cclesia.	717
Electio eorum, qua sunt ad finem.	154
Elemo'yna.	322
E'πείξεσι.	430
Episcopatus.	716
Error.	727
Eucharistia.	646
Eucharistia mater'ia quantum ad speciem.	648
modus quo Christus existit in hoc Sacramēto.	654
accidentia remanentia in hoc Sacramento.	657.
forma.	659
effectus.	661
usus seu sumtio in communi.	662
modus quo Christus usus est hoc Sacramento.	664
minister huius Sacramenti.	666
ritus.	668
Excommunicare, & excommunicari qui possint.	701
Excommunicationis definitio, congrui as, causa.	700
absolutio.	703
cum Excommunicatis participatio.	702
Exequie.	758
Extrema unctio quantum ad eius essentiam.	
706 quibus conferenda, & in qua parte corporis.	708
Extrema unctiois effectus.	707
minister.	708
iteratio.	709

F

F alsitas.	25
F atum.	133
Fides.	278
Fidei actus.	281
actus exterior.	284
virtus.	
ibid. causa.	286
effectus.	287

I N D E X

<i>Fidem habentes.</i>	285
<i>Fiducia.</i>	440
<i>Fily persona 48 imago.</i>	ibid.
<i>Fily illegitimè nati.</i>	752
<i>Firmamentum.</i>	83
<i>Vernicatio.</i>	472
<i>Fortitudo.</i>	434
<i>Fortitudinis partes. 439 donum. 450 præcepta.</i>	451
<i>Fraus.</i>	345
<i>Fraus circa emtionem & venditionem.</i>	378
<i>Fruitiio.</i>	152
<i>Fucatio mulierum.</i>	493
<i>Furium & rapina.</i>	363

G

G <i>Audium.</i>	319
G <i>Gloria inanis.</i>	442
<i>Gnome.</i>	194
<i>Gratia Dei. 262 quantum ad eius effectum.</i>	
267	
<i>Gratia Christi prout est quidam homo singularis. 542 secundum quod est caput Ecclesia.</i>	
546	
<i>Gratia diuisio. 268 causa. 270 effectus. 272</i>	
<i>Gratia gratis data, ad locutionem. 505 sermonem. ibid. ad miracula facienda.</i>	506
<i>Gratitudo.</i>	418
<i>Gubernatio rerum in communi.</i>	112
<i>Gubernationis diuina effectus in speciali.</i>	113
<i>Gula.</i>	462

H

H <i>Abitus in generali quoad eorum substantiam.</i>	187
<i>Habitus</i>	

R E R V M.

<i>Habitus intellectuales speculativi.</i>	194
<i>Habituum subiectum.</i> 188 <i>causa quantum ad</i>	
<i>generationem ipsorum.</i> 189 <i>augmentum.</i>	
190 <i>corruptio & diminutio.</i> 191 <i>dist. actio.</i>	
<i>ibid.</i>	
<i>Hæresis.</i>	193
<i>Histrionum officium.</i>	491
<i>Homicida.</i>	716
<i>Hominis primi productio quantum ad animam.</i>	
101 <i>quantum ad corpus.</i> 102 <i>productionis</i>	
<i>finis.</i> 103 <i>status & conditio, quantum ad</i>	
<i>intellectum.</i> 105 <i>voluntas.</i> 106 <i>dominiæ</i>	
<i>in statu innocentia.</i> 107 <i>conservatio indi-</i>	
<i>vidui in illo statu.</i> 108 <i>speciei.</i> 109 <i>actio-</i>	
<i>nem spectantia.</i> 134 <i>tractio quantum ad</i>	
<i>animam.</i> 135 <i>quantum ad corpus.</i> 136 <i>fi-</i>	
<i>nis ultimus.</i> 137 <i>beatitudo in quibus con-</i>	
<i>sistit.</i>	139
<i>Honestas.</i>	457
<i>Humilitas.</i>	481
<i>Hypocrisis.</i>	423.444

I

I <i>Abstantia.</i>	425.444
<i>Idea.</i>	22
<i>Idololatria.</i>	401
<i>Ieiunium.</i>	459
<i>Ignis ultima conflagrationis.</i>	761
<i>Ignorantia.</i>	218
<i>Illegitimus.</i>	716
<i>Imago Dei.</i>	103
<i>Imprudentia.</i>	343
<i>Impudicitia.</i>	472
<i>Incarnationis convenientia.</i>	528
	Ll 4
	Incon

I N D E X

<i>Inconsideratio.</i>	343.471
<i>Inconstantia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Incontinentia.</i>	476
<i>Indulgentia quibus valeant.</i>	705.758
<i>Indulgentias qui facere possint.</i>	704
<i>Infidelitas in communi.</i>	290
<i>Ingratitudo.</i>	419
<i>Iniuria.</i>	373
<i>Iniustitia.</i>	352
<i>Inobedientia.</i>	417.444
<i>Insensibilitas.</i>	454.471
<i>Intellectus. 90. 93. 96. quid cognoscat in rebus materialibus.</i>	97. & seqq.
<i>Intellectus donum.</i>	288.339
<i>Intelligentia.</i>	91
<i>Intelligendi modus & ordo.</i>	96
<i>Intemperantia.</i>	454. & seqq.
<i>Intentio.</i>	153
<i>Intimiditas.</i>	438
<i>Invidia.</i>	328
<i>Inuocatio Dei.</i>	399
<i>Ioannis baptismus.</i>	590
<i>Ira.</i>	185.478
<i>Ira causa effectiua, & eius remedia.</i>	186 effe-
<i>Etia.</i>	187
<i>Ironia.</i>	425
<i>Iudicium.</i>	353
<i>Iudicium generale, tempus & locus in quo fiet.</i>	176
<i>Iudicantes & iudicati in iudicio generali.</i>	777
<i>Iudicis venientis ad iudicium forma.</i>	778
<i>Iuramentum.</i>	396
<i>Ius.</i>	347
<i>Iustitia.</i>	349
<i>Iustitia partes. 355 partes integrales.</i>	382
	<i>potem</i>

L

L <i>Æticia.</i>	386
L <i>Latria actus exteriores.</i>	391
<i>Laus Dei.</i>	399
<i>Lex aeterna. 240 naturalis 242 humana. 244 vetus. 249 Evangelica, siue noua secundum se.</i>	258
<i>Legis humana potestas. 246 veteris precepta. 250 precepta moralia. 251 ceremonialia secundum se. 253 eorundem causa. 254 duratio. 255 iudicialia. 256 eorum ra- tio. 257 noua comparatio ad veterem. 259 qua in illa continentur.</i>	260
<i>Leges.</i>	237
<i>Legum diuersitas. 238 effectus. 240 quali- tas. 245 diuisio. ibid. mutatio.</i>	247
<i>Legalia circa puerum Iesum seruata.</i>	589
<i>Libellus repudiij.</i>	750
<i>Liber vita.</i>	34
<i>Liberalitas.</i>	428
<i>Liberum arbitrium.</i>	94
<i>Limbi.</i>	754
<i>Linguarum donum.</i>	505
<i>Litigium.</i>	427
<i>Ludi virtus. 491 superfluitas. ibid. defectus. 492</i>	
<i>Luminaria.</i>	84
<i>Lux.</i>	83
<i>Luxuria.</i>	470
<i>Luxuria partes.</i>	471

I N D E X

M

M Agnanimitas.	439.
Magnificentia.	445
Maledictio.	377
Malicia.	221
Malum.	65
Mali causa.	66
Manifestatio nati Christi.	588
Mansuetudo & clementia.	477
Martyrium.	436
Matrimonium in quantum est officium natura.	
717 ut est Sacramentum. 718 quantum	
ad sponsalia.	719
Matrimonij definitio. 720 consensus secundum	
se. 721 consensus cui aduenit iuramentum,	
vel copula carnalis. 722 consensus coactus	
& conditionatus. 723 consensus obiectum.	
725. bona. ibid. impedimenta. 727 impe-	
dimentum erroris. ibid. conditionis. 728.	
voti & ordinis. 729 consanguinitatis. 731	
affinitatis. 732 cognationis sp. ritualis. 735	
legalis per adoptionem. 736 frigiditatis, ma-	
lificij, furia, amentia, incestus, & defectus	
aetatis. 737 disparitatis cultus. 738 uxori-	
cidij. 741 voti solemnitis. 742 fornicationis	
qua consummato matrimonio superue-	
nit. 743. annexa circa redditionem debiti. 746	
Memoria.	90. 339
Mendacium.	422
Meritum.	275
Miracula Christi.	594. 595
Miraculorum gratia.	506
Misericordia.	320
Misericordia Dei res effectus damnatorum. 790	
Molestia. 480 secundum quod consistit in ex-	
teriori	

R E R V M.

<i>terioribus motibus corporis.</i>	490.492
<i>Modestia species.</i>	481
<i>Mollities.</i>	449
<i>Mors Christi.</i>	604
<i>Mulieris productio.</i>	102
<i>Mundus.</i>	65
<i>Mundi & resurgentium qualitas post iudicium.</i>	
779	
<i>Mutilatio membrorum.</i>	362

N

N <i>Atiuitas Christi.</i>	686
<i>Negligentia.</i>	344
<i>Nominis diuini assumptio per modum adiurationis. 399 item, ad inuocandum per orationem, vel laudem.</i>	ibid.
<i>Novitatum presumptio.</i>	444
<i>Nuptia secunda.</i>	745

O

O <i>Bedientia.</i>	415
<i>Oblationes & primitiæ.</i>	392
<i>Observantia.</i>	405.414
<i>Occidere utrum liceat.</i>	361
<i>Odium.</i>	170.326
<i>Odium Dei.</i>	471
<i>Officia & status hominum.</i>	512
<i>Omissio.</i>	383
<i>Opus distinctionis secundum se. 80 secunda diei. ibid. tertia diei. 84 quarta diei. ibid. quinta diei. ibid. sexta diei. 85 septima diei. ibid. septem dierum in communi. ibid.</i>	
<i>Oratio.</i>	386
<i>Oratio Christi.</i>	568

I N D E X

<i>Oratio respectu sanctorum qui sunt in patria.</i>	759
<i>Ordo 729 quoad eius essentiam & partes.</i>	709
<i>Ordinis effectus. 711 impedimenta. 715 annexa</i>	716
<i>Ordinem suscipientium qualitas.</i>	712
<i>Ordinem confrens.</i>	714
<i>Ordinum distinctio, actus, & characteris impressio.</i>	713
<i>Ornatus mulierum.</i>	493

P.

P <i>Paradisus.</i>	111
<i>Paruificentia.</i>	446
<i>Passio Christi.</i>	597
<i>Passionis Christi causa efficiens. 599 modus quantum ad effectum. 601 effectus. 603</i>	
<i>Passiones irascibilis.</i>	180
<i>Passionum differentia. 166 ordo adinuicem. 167</i>	
<i>Passionum anima subiectum. 165 bonum & malum secundum se.</i>	167
<i>Patientia.</i>	446
<i>Pax.</i>	320
<i>Peccatum Ada.</i>	485
<i>Peccatum coniugati cum uxore sua.</i>	472
<i>Peccatum originale quantum ad suam essentiam. 226 veniale & mortale. 233 veniale secundum se.</i>	236
<i>Peccati originalis subiectum. 227 effectus. 229 macula.</i>	230
<i>Peccata & vitia.</i>	208
<i>Peccata contra iustitiam.</i>	368
	Pecca

R E R V M.

Peccatorum distinctio. 210 comparatio adin-	
nicem 212 subiectum. 215 causa in ge-	
nera. 217 in specie. 218 ex parte appeti-	
tus sensitivi. 220 eã qua est malitia. 221	
causa exteriores. 222 ex parte diaboli. 224	
ex parte hominis. ibid. prout unum pecca-	
tum est causa alterius.	228
Periurium.	407
Persuerantia.	448
Persona Patris. 47 Filij. 48 Spiritus sancti.	
49	
Persona diuina.	40
Persona ad essentiam relata. 51 in compara-	
tione ad relationes, siue proprietates. 54 ad	
actus notionales.	55
Personarum acceptio.	359
Personarum diuinarum processio. 37 plurali-	
tas. 41 cognitio. 45 aequalitas & similitu-	
do adinucem. 57 missio.	59
Pertinacia.	444.450
Philotimia.	439.442
Pietas.	413.431
Plantarum productio.	84
Pœna reatus.	231
Pœnitentia. 669 secundum quod est virtus.	
671 quoad peccatorum mortalium remis-	
sionem.	673
Pœnitentia partes in generali. 678 in speciali.	
680 ritus sollemnis.	707
Pœnitentia sacramentum suscipientes.	697
Pollatio nocturna.	473
Polygamia.	748
Potentia diuina.	35
Potentia intellectiua. 90 appetitiua in commu-	
ni.	91
	Potestas

I N D E X

<i>Potestas iudiciaria Christi.</i>	617
<i>Præcepta fidei, scientia & intellectus. 298 per-</i> <i>tinentia ad spem & timorem. 305 ad pru-</i> <i>dentiam.</i>	346
<i>Præcipitatio.</i>	343 471
<i>Prædestinatio.</i>	32
<i>Prædestinatio Christi.</i>	572
<i>Præsumptio.</i>	304.441
<i>Primitiæ & oblationes.</i>	392
<i>Prodigalitas.</i>	430
<i>Prolis generanda conditio quantum ad corpus,</i> <i>109 quantum ad iustitiam. 110 quantum</i> <i>ad scientiam.</i>	ibid.
<i>Prophetia.</i>	495
<i>Prophetia causa. 497 diuisio.</i>	501
<i>Prophetica cognitionis modus.</i>	500
<i>Providentia.</i>	340
<i>Prudentia secundum se.</i>	337.194
<i>Prudentia partes. 339 partes quasi integra-</i> <i>les. ibid. subiectiva. 341 virtutes adiu-</i> <i>ta.</i>	341
<i>Pudicitia.</i>	467
<i>Pueri, & carentes usu rationis.</i>	715
R	
R <i>Apina & furtum.</i>	363
R <i>Raptus. 503 prout pars luxuria.</i>	474
<i>Ratio.</i>	91.340
<i>Reatus pœna.</i>	231
<i>Reditus peccatorum per pœnitentiam dimisso-</i> <i>rum.</i>	673
<i>Relationes diuina.</i>	38
<i>Religio.</i>	384
<i>Religionis ingressus.</i>	325
<i>Religionum differentia.</i>	523
<i>Religiosis qua competunt.</i>	620
	Reliquia

R E R V M.

Reliquia Sanctorum.	576
Remissio peccatorum mortalium. 673 venia- lium.	674
Rerum distinctio in communi. 65 in speciali. ibid. gubernatio in communi.	112
Restitutio.	356
Resurrectio.	762
Resurrectio Christi.	609
Resurrectionis manifestatio. 611 causalitas. 613 causa. 763 tempus & modus. 764 terminus à quo.	795
Resurrectionem spectantia.	753
Resurgentium conditiones: identitas. 765 in- tegritas corporum. 766 qualitas. 768 con- ditiones corporum beatorum. 769 subti- litas. 771 agilitas. 772 claritas. 773 condi- tiones corporum damnatorum. 774 cognitio quã habebunt resuscitati in die iudicij re- spectu meritorum & demeritorum.	775
Resurgentium & mundi qualitates post iudi- cium.	779
Rixa.	331

S

Sacerdotium Christi.	569
Sacramenta.	619
Sacramentorum necessitas. 622 effectus prin- cipalis. 623 character. 626 causa. 628 numerus.	631
Sacrificia.	391
Sacrilegium.	409
Sacrilegium in violatione mulieris, qua Deo vovit continentiam.	472
Salva: eris conceptio.	581
Sancti	

I N D E X

Sanctificatio B. Virginis.	577
Sanctorum beatitudo, & mansio. 782 modus quo se habebunt erga damnatos.	783
Sapientia donum.	335
Satisfactio, quoad eius qualitatem. 694 per qua fiat.	696
Satisfactionis possibilitas. 695 qualitas.	ibid.
Scandalum.	332
Schi,ma.	330
Scientia Christi in communi.	548
Scientia anima Christi beata. 550 infusa. 551 adquisita.	553
Scientia donum.	289
Scriptura sacra.	3
Securitas.	440
Seditio.	332
Sensualitas.	92
Sepultura Christi.	606
Sermonis gratia.	505
Seruitus.	713
Sessio Christi ad dexteram Patris.	616
Sexus fœmineus.	715
Signa qua iudicium precedent.	760
Simonia.	509
Simulatio.	423
Sobrietas.	464
Solertia.	340
Sollicitudo.	345
Spes, & desperatio.	180. 298
Spei subiectum.	300
Spiritus sancti persona. 49 nomina Amor, do- num. 50. 51 fructus.	208
Sponsalia.	710
Statum perfectionis qua concernunt in commu- ni. 513 qua Episcoporum. 516 qua religio- nis.	710

R E R V M.

<i>nis.</i>	519
<i>Studiositas.</i>	489
<i>Stultitia.</i>	336
<i>Stuprans.</i>	473
<i>Suffragia mortuorum.</i>	756
<i>Superbia.</i>	228.483
<i>Superstitionis species.</i>	401
<i>Susurratio.</i>	376
<i>Synderesis.</i>	91
<i>Synesis.</i>	194

T

T <i>Emprantia.</i>	451
<i>Temperantia vitia.</i> 454 <i>partes in generali.</i> 455 <i>in speciali.</i> 456 <i>potentiales partes.</i> 475 <i>praecepta.</i>	494
<i>Tentatio Dei.</i> 406 <i>primorum parentum.</i>	488
<i>Testis, & testimonium.</i>	369
<i>Theologia reuelata.</i>	1
<i>Timiditas.</i>	455
<i>Timor.</i> 437 <i>secundum se.</i>	181
<i>Timoris obiectum.</i> 182 <i>causa.</i> 183 <i>effectus.</i>	
<i>ibid. donum.</i>	301
<i>Transfiguratio Christi.</i>	396
<i>Transgressio.</i>	382
<i>Tristitia secundum se.</i>	176
<i>Tristitia causa.</i>	177

V

V <i>Erecundia.</i>	456
<i>Veritas.</i>	23.421
<i>Vestes ministrorum.</i>	717
<i>Vestium usus.</i>	492
<i>Vindicta.</i>	

I N D E X

<i>Vindicatio.</i>	420
<i>Virginitas.</i>	468
<i>B. Virginis sanctificatio.</i> 577 <i>virginitas.</i> 579	
<i>desponsatio.</i> 580 <i>annunciatio.</i>	ibid.
<i>Virtutes quantum ad suas essentias.</i>	192
<i>Virtutes Cardinales.</i> 197 <i>theologicae.</i>	198
<i>Virtutis subiectum.</i>	193
<i>Virtutum intellectualium distinctio.</i> 194 <i>di-</i>	
<i>stinctio moralium ab intellectualibus.</i> 195	
<i>per comparationem ad passiones.</i>	196
<i>adinvicem.</i>	197
<i>Virtutum causa.</i> 169 <i>medium.</i> 200 <i>connexio.</i>	
201 <i>aequalitas.</i> 202 <i>duratio post hanc vi-</i>	
<i>tam.</i> 204 <i>recuperatio per poenitentiam.</i> 677	
<i>Visio divina essentia in comparatione ad Bea-</i>	
<i>tos.</i>	780
<i>Vita activa & contemplativa.</i> 508 <i>contem-</i>	
<i>plativa.</i> ibid. <i>activa.</i>	510
<i>Vita activa ad contemplativam comparatio.</i>	
411	
<i>Vitium contra naturam.</i>	475
<i>Vitia & peccata.</i> 208 <i>opposita scientia & in-</i>	
<i>tellektui.</i> 297 <i>prudencia.</i> 343. 345 <i>iustitia</i>	
<i>commutativa.</i> 361. 366. <i>religioni.</i> 400 <i>li-</i>	
<i>beralitati.</i> 428 <i>perseverantia.</i>	449
<i>Vitia circa temperantiam.</i>	454
<i>Unionis Verbi incarnati modus.</i> 530 <i>modus</i>	
<i>ex parte persona assumptis.</i> 534 <i>ex parte</i>	
<i>natura humana assumpta.</i> 537 <i>ex parte par-</i>	
<i>tium humana natura.</i>	539
<i>Unionem consequentia quantum ad ea quae</i>	
<i>conveniunt Christo secundum esse & fieri.</i>	
559	
<i>Unitatem & pluralitatem in divinis spectan-</i>	
<i>tia.</i>	43
	<i>Unitas</i>

R E R V M.

<i>Veritatem Christi spectantia quantum ad esse.</i>	
563 quantum ad voluntatem.	564 quantum ad operationem.
<i>Voluntas.</i>	92 quorum sic ut volitorum.
<i>Voluntatis motuum.</i>	149 modus quo mouetur.
151	
<i>Voluntarium & inuoluntarium.</i>	145
<i>Votum.</i>	394.729
<i>Vsura.</i>	380
<i>Vsus, qui est actus voluntatis, & ordo ad media.</i>	
157	
<i>Vxoricideum.</i>	741
<i>Vxorum pluralitas.</i>	748

Indicis rerum finis.

scilicet

salvandi. e significatione legrōg
felle deigratu tum exust gini
na signi^{na} rāy in salute ho
minianapūy. haediff. n'ē g
gabasad rāinet quatuor gē
vacausary.

*Thomas
Compendium*

ANT
545